

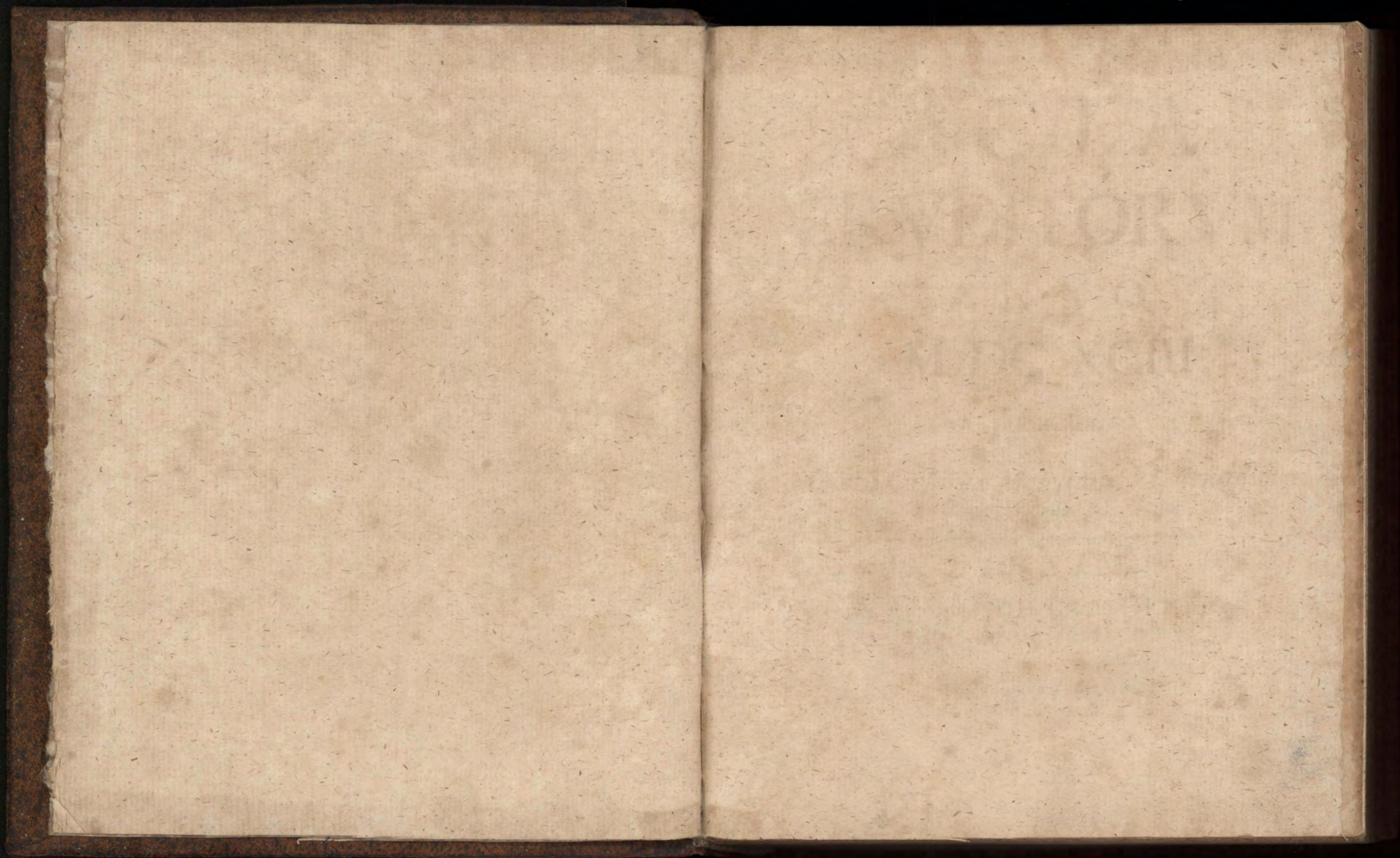

WIMBP
Opole

14 St.

Akc VI 311
21 62 C

ACTA
ERVDITORVM

ANNO
M DC XCIII

publicata.

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi
Electoris Saxonie privilegiis.*

LIPSIÆ.

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes
& JOH. THOM. FRITSCHIUM.

Typis CHRISTIANI GOEZL.
A. M DC XCIII.

N. I.
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Januariis Anno M DC XCIII.

Dioptrica nova.

A TREATISE OF DIOPTRICKS IN TWO
parts, wherein the various effects &c.

hoc est:

Tractatus Dioptricus duabus partibus comprehensus, in quo effectus varii & phænomena vitrorum, sphaericorum, tam concavorum quam convexorum, sive seorsim sumantur, sive conjungantur in telescopiis & microscopiis, nec non eorum usus in variis ad humanam vitam pertinentibus rebus, explicantur a *VVILHELMO MOLINEVSIO*, Dublinensi, Armigero & Societatis Regiæ Sodali.

Londini apud Benj. Tooke, 1692. 4. Plag. 40. Iconism. 43.

NOvæ Dioptricæ titulo insignivit hoc opus eruditissimus ejus Auctor, quia parum ab aliis mutuo sumtum, in illud transtulit, methodumque proposuit Trigonometricam supputandi radiorum refractorum progressum, quæ nondum edita fuerat in lucem, sed ex schedis Domini *Gascoigne* eruta a celeberrimo *Flamstedio*. Priori autem in libro Refractionis natura generatim primum explicatur, referturque Cl. *Nevvtonum* accuratissimis experimentis cognovisse, quod, dum ex aëre per vitrum tendit radius lucis, sinus anguli incidentiæ sit ad sinum anguli refracti, ut 300 ad 193, vel proxime ut 14 ad 9. Quæ doctrina deinde ad vitra sphaerica quæcunque, convexa scilicet, concava & menisca, adplicatur, radiorumque cum parallelorum,

rum, tum convergentium ac divergentium, viæ indagantur, & ex his distantia focorum, tam absolutorum quam respectivorum, tam realium quam virtualium seu imaginariorum, determinantur. Hinc ad compositionem vitrorum transitur, eaque demonstrantur quæ radiis accidunt, cum vitra diversa ratione inter se juncta permeant. Tandem visio declaratur, cum simplex, tum modificata per diaphana variis prædita figuris, sive singula horum genera seorsim adhibeantur, sive ita combinentur, ut telescopia aut microscopia componant, quorum, nec non laternæ magicæ, fabrica & effectus cum cura exponuntur. In his autem omnibus ita versatus est Auctor nobilissimus, ut cum perspicuitate summa conjunxerit. *ἀνεξέλεστος*, quantam maxime patitur physici subjecti indoles, & ea quoque attulerit, quæ vel omissa, vel perperam ab aliis fuere tradita. Ita v. g. prop. III, si plano-convexum vitrum adhibeatur ad inspicienda aut comburenda objecta, rectius fieri ostendit, si curvæ superficies objecto perlustrando, plana concremando obvertatur. In prop. VIII, ubi de inveniendi foco imaginario convexorum vitrorum agitur, quando distantia objecti a vitro minor est distantia foci, errorem a *P. Dechales* prop. 48 suæ Dioptricæ admissum refellit, indignatus Zahnio, quod illum non solum suum fecerit, sed ipsa quoque errata typographica transcripserit. Eundem auctorem prop. XVI & XX quoque notat, & prop. XXIX contra *Honoratum Fabri* demonstrat, objectum per vitrum planum, cujus superficies oppositæ parallelæ sunt, visum majus adparere, quam si nudo adspiciatur oculo. Porro dum in proposit. XXXI de apparenti loco objectorum per convexa vitra visorum agit, cum Barrovia fatetur, locum objecti in majori quam foci distantia a vitro siti, respectu oculi inter basin distinctam & vitrum positi, non posse determinari; viris tamen ingenio & doctrina valentibus considerandum proponit, an non locus apparens talis objecti tantum ab oculo sit remotus, quantum basis distincta post oculum recedit. Illud quoque, quod a plurimis scriptoribus dioptricis assumtum quidem, a nemine vero illorum rite probatum fuit, non assertur solum. prop. XLIII, sed quoque demonstratur, quod scilicet diametralis magnitudo objecti, per telescopium Astronomicum visi, sit ad adparentem diametralem magnitudinem objecti nudo oculo, & in vitri objecti-

objectivi loco posito, visi, ut distantia foci in vitro objectivo, ad distantiam foci in vitro oculari.

Posterior liber varia miscellanea Dioptrica continet, & primum quidem caput universale principium Opticæ, Dioptricæ & Catoptricæ celeberrimi *Leibnizii* (cujus etiam de causis finalibus additam meditationem valde probat ingeniosissimus Auctor) ex Actis Eruditorum A. 1682 repetit, eidemque jungit refractionis explicationem Barrovianam, tandemque lumen corpus esse hinc arguit, quod resistunt eidem media diaphana, quod motum suum non in momento sed in tempore, ut a *Romero & Nevvtono* probatum, absolvit, nec uniformiter augeri potest. Secundo in capite resolvitur problema dioptricum, cur telescopia 4 convexis vitris instructa erecto in situ repræsentent objecta, quod A. 1685 in Ephemeridibus Eruditorum Parisiensibus fuerat propositum. Tertium caput disquirat, quænam vitra defectibus oculorum medelam afferre possint, *Hookeii*que examinans inventum adhibendi myopibus, qui levamen nullum ex concavis vitris sentiunt, vitra convexa, difficultates se huic rei ingerentes ostendit. Quarto capite quæ ad vitra elaboranda, aut elaborata examinanda pertinent, perstringuntur, offerturque methodus non periclitandi solum, (ope reflexi luminis Solaris) utrum centrum lentis se rite habeat, sed, si forte aberratum fuerit, errorem admissum corrigendi. Agitur quoque de fulcris tuborum prægrandium, aliisque ad mechanicam Dioptricam referri solitis. Quintum caput Cl. Auctor ad controversiam inter B. *Hevelium* & *Hookeium* quondam agitatam discutiendam impendit, refellitque non solum Hevelianas rationes, quibus dioptræ telescopicæ impugnantur, sed harum pariter ac micrometri fabricam & usum quoque describit. Sexti capitis pars maxima historica est, de vitrorum agens opticorum inventionem, quæ *Rogelio Baconi* asseritur; de primo telescopii auctore, qui Batavus fuisse dicitur; de illis, quæ telescopiorum adminiculo detecta fuerunt in corporibus cælestibus, aut microscopiorum, in terrestribus. Reliqua vero ostendit, posse telescopium ad propinquas res inspiciendas quoque adhiberi, ac tandem transferri ad usum Geometricum, ex una statione distantiam aliquam dimetiendi. Non dissimulantur vero impedimenta, quæ objicere se possint, ac efficere, ut ipsa praxis non-

4 ACTA ERUDITORUM

fatis accurate respondeat theoriæ, quæ rite sese habet. Ultimum caput in declaranda illa visione versatur, qua unum objectum geminum nobis adparet. Quod cum tunc demum accidat, cum axes optici non in idem objecti punctum feruntur, Cl. Auctor hinc occasionem arripit confirmandi, quod objectum nobis possit adparere duobus in locis, nec tamen geminum videri, illosque refellendi, qui unum solum oculum in objectum esse intentum, alterum autem semper otiosi contendunt. Appendicis loco problema de vitrorum sphericorum focus inveniendis adjectum est, quod celeberrimus Vir Edm. Hallejus erudite resolvit.

Sed ut specimen quoque afferamus novæ methodi, cujus sub initium hujus recensitionis facta est mentio, investigabimus concursum radiorum directe incidentium in vitri convexo-planii superficiem gibbam.

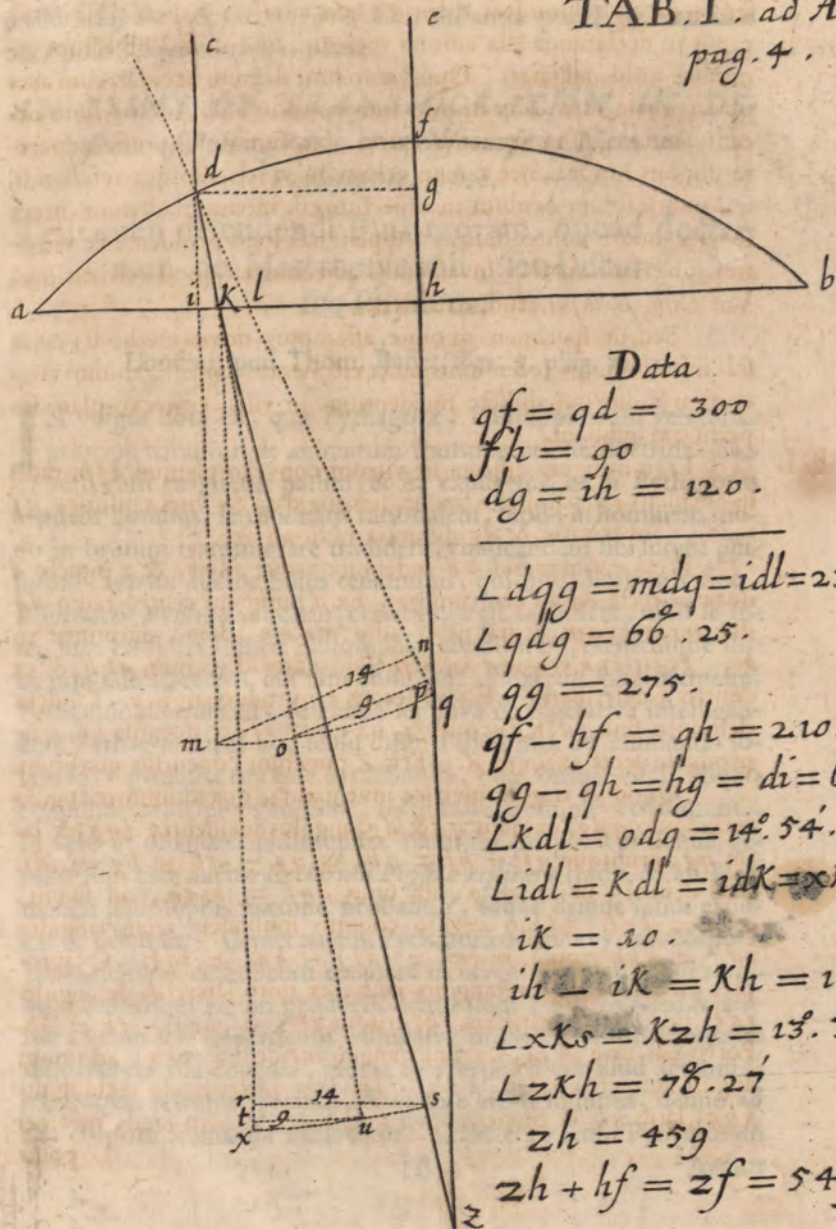
TAB. I.

Ergo in figura adjecta sit vitrum convexo-planum afb , radius incidens cd , parallelus axi ez , sintque data fb vitri crassities, qf radius convexitatis, & dg distantia radii ab axe.

Producatur radius cd indefinite usque ad m , & a puncto d ducatur recta dq ad centrum q . Ex d tanquam centro radio dq ducatur arcus qm , & fiat ut 14 ad 9 , ita mn ad op , ducaturque ko . Porro ex k erigatur kx perpendicularis ad planum abb , & ex centro k describatur arcus xs secans ko productam in u . Tandem descripto sinu tu , fiat ut 9 ad 14 , ita tu ad rs , & ducatur ks , quæ producta fecet axem in Z . Erit Z punctum concursus quæsitum.

Quod ut trigonometrice inveniatur, quærat in triangulo rectangulo qdg , ex datis qd & dg , angulus incidentiæ dqq , & latus qg ; eruntque $qf - hf = qb$, & $qg - qb = bg = di$. Fiat deinde, ut 14 ad 9 , ita sinus $dqf = mdq$, ad sinum $odq = kdl$. Quo angulo cognito innotescit etiam angulus $idk = xku$, quia $mdq (= idl) = kdl = idk$. Quapropter in triangulo rectangulo idk , ex noto latere di & angulo idk , inveniri poterit latus ik , eritque $ib (= dg) = ik = kb$. Porro fiat ut 9 ad 14 , ita sinus anguli incidentiæ xku , ad sinum anguli refracti $xks = kzb$. Tandem in triangulo rectangulo kzb , latus kb & omnes anguli noti sunt, ut adeo facile inveniri possit

TAB. I. ad A 1693.
pag. 4.

Data
 $qf = qd = 300$
 $fh = 90$
 $dg = ih = 120$

$\angle dqq = mdq = idl = 23^\circ 35'$
 $\angle qdg = 66^\circ 25'$
 $qg = 275$
 $qf - hf = qh = 210$
 $qg - qh = hg = di = 65$
 $\angle kdl = odq = 14^\circ 54'$
 $\angle idl = kdl = idk = xku = 8^\circ 41'$
 $ik = 10$
 $ih - ik = kh = 110$
 $\angle xks = kzh = 13^\circ 33'$
 $\angle zkh = 78^\circ 27'$
 $zh = 459$
 $zh + hf = zf = 549$

possit latus hz , & $fz = fb + bz$, distantia puncti concursus z ab f polo lentis convexo-planæ.

AN ESSAY OF TRANSMIGRATION IN DE-
fence of Pythagoras, or a Discourse of Natural
Philosophie. h.e.

Tentamen defendendi Pythagoram, quoad doctri-
nam de Metempsychosi, seu Discursus
Physicus.

Londini apud Thom. Bassett, 1692. 8. plag. 16.

IN vulgus nota est, quæ Pythagoræ, Philosophorum veterum, principi, tribuitur, de animarum transmigratione doctrina. Ea vero cum exagitetur passim, & ita explicetur, ac si Pythagoras mentem hominis, seu animam rationalem, modo in hominem, modo in brutum transmigrare tradiderit, vindicandam sibi sumsit philosophi famam auctor hujus tentaminis, qui in dedicationis fine *Whitelocke Bulstrode* vocatur, conatusque est ostendere, nihil se indignum censuisse Italicæ philosophiæ conditorem, mentemque illius non esse assecutos, qui tam absurdam affinxerint ipsi sententiam. Persuasissimus enim est, de anima sensitiva & vegetativa intelligendum Pythagoram, & hoc sensu dogma illud non ad animantia solum sed vegetabilia quoque & mineralia, quæ omnia vitali aliquo communi principio gaudeant, recte translatum esse verissimum. Id vero ut ostendat, philosophiæ naturalis proponit principia, gemina illis, quæ auctor *Enchiridii Physicæ restituta* tradit, & ab Hermeticis philosophis maxime probantur, eaque deinde latius explicat & defendit. Censet autem, Pythagoræos secutus, ex corporibus cœlestibus catholicum emanare in aërem spiritum, qui non ad sublunarium rerum productionem solum concurrat, sed & animæ, vitam illis impertientis, fungatur munere, tandem vero, cum dissolvuntur illa corpora, redeat in receptaculum illud aëreum, naturaque privatus specifica, & virtute nova imbutus, denuo ad alia corpora animanda adhibeatur. Hoc ergo sensu Pythagoram

Auctor afferuisse contendit, Euphorbum se quondam fuisse, cum eodem quasi sensitivo spiritu se agitari deprehenderet; nec ideo a carnibus abstinuisset, ne parentes forte suos devoraret, sed temperantiae ductum studio, quos facilius digereret, cibos sumsisse. Quum vero negari non possit, docuisse Pythagoræos, animas v. g. lascivorum in sues, homicidarum in lupos &c. transire, id, Timæo teste, ideo factum asserit, ut homines, qui veris admonitionibus locum non relinquerent, fabulosa illa poenarum recensio a vitiis cohiberent.

*HISTOIRE DE L' ESTAT PRESENT DE
l'eglise Grecque & de l'eglise Armenienne;
par Monsieur Ricaut.*

Historia status præsentis ecclesiæ Græcæ ecclesiæq;
Armenicæ: autore *Rycauto*; *Rosemondo* interprete.

Medioburgi, apud Ægidios Horthemels P. & F. 1692. in 12.
Constat plag. 20.

Triplici potissimum opere memoriam suam posteritati commendavit PAULUS RYKAUT, eques Anglus, de quo plura videtis in Actis Eruditorum A. 1684. p. 114-121. & Supplementorum tomo I. p. 19. 20, ubi duorum ejus librorum mentio injecta fuit. His nunc accedat *Historia status præsentis Ecclesiarum Græcæ & Armenicæ*, qualis nempe fuit A. 1677, quo Rycautus opusculum hoc lectu jucundissimum sermone vernaculo concinnavit, quod dein A. 1688 Rosemundus, e Gallia in Angliam profugus, eleganti stylo in suum idioma convertit, Horthemeli autem superiore anno Medioburgi evulgarunt. Duabus partibus absolvitur libellus. Altera describitur Christianorum Græcorum status sub Turcarum imperio, ubi multus est Auctor in deprædicanda eorum constantia. Mox septem ecclesiæ Asiaticæ ex Apocalypsi Joannis recensentur, & eundem fere in modum, ut a Sponio & Whe-lero in Itinerariis factum est, inscriptionibus illustrantur.

Ex illis est, quod Sardibus reperitur, marmor hoc quantivis pretii:

pretii: ΓΑΙΟΝ ΑΝΤΙΟΝ ΑΥΛΟΝ ΤΟΥΤΑΙΟΝ ΑΥΛΟΤ ΤΙΟΝ
ΚΟΥΑΔΡΑΤΟΝ ΔΥΣ (legendum esse δὲς, nemo non videt) ΤΡΙΑ-
ΤΟΝ ΑΝΘΥΠΑΤΟΝ ΑΣΙΑΣ ΣΕΠΤΕΜΥΡΙΟΝ ΜΕΠΟΥΛΩΝΟΣ
(corrigere non dubitamus: *σεπτέμυρον ἐπουλώνων*) ΦΡΑΤΡΕΜ
ΑΡΟΥΑΛΕΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΚΑΙ
ΒΕΤΟΥΝΙΑΣ (forte *Βαθυρίας*, uti in numo Antinoi; abundat etiam
κ) ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΝ ΑΣΙΑΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΝ ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ
ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ ΑΝΘΥΠΑΤΟΝ ΚΡΗΤΗΣ (legendum videtur:
κρήτης καὶ κύπρου, πρεσβεύτην σεβασόν κ' ερετηγόν) ΚΥΠΡΟΤ
ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΝ ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΛΥΚΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΜ-
ΦΙΛΙΑΣ (lege *παμφυλίας*) ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗ-
ΓΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΝΕΡΩΝΟΣ (legendum *Νερούα*) ΤΡΑΙΑ-
ΝΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΔΑΚΙΚΟΥ ΕΠΑΡ-
ΧΙΑΣ ΣΤΡΙΑΣ Η ΒΟΤΑΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ
ΠΡΟΧΩΡΩΝ ΠΕΡΓΑΜΕΝΩΝ ΤΟΝ ΕΤΕΡΓΕΤΗΝ ΕΠΙΜΑΛΗ-
ΘΕΝΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΩΤΩΝ.

Descriptionis extrema ita refingenda videntur: *Δακικού, ἡ βουλὴ κ' ὁ δῆμος τῶν πρώτων ἐπαρχίας Ἀσίας, νεωκόρων, Περγαμηνῶν, τὸν εὐεργέτην, ὀπιμεληθέντα τῆς ἀναστάσεως τῶν στρατιωτῶν.* Rycautus vertit: *Gaium Antium, Aulum Tullium, Auli filium, Quadratum, bis Consulem, Proconsulem Asiae, Septemvirum Mepulonis, Fratrem Arvalem, Legatum & Propratorem & Bithynia Legatum: Asiae Legatum Imperialem Provinciae Cappadociae, Proconsulem Creta, Cypri Legatum imperialem, Praefectum belli, Lyciae & Pamphyliae Legatum, Propratorem Imperatoris Neronis Traiani Caesaris Augusti, Germanici Dacici, Provinciae Syriae, Senatus & Populus primorum procerum Pergamensium benefactorem, qui curam suscepit reformande militiae.*

At secundum nostras emendationes interpretatio talis emer-geret: *Cajum Antium Aulum Tullium, Auli filium, Quadratum, bis Consulem, Proconsulem Asiae, Septemvirum Epulonum, (confer Reinesium class. I. inscript. 40.) Fratrem Arvalem, Legatum & Propratorem Bithyniae, Legatum Asiae, Legatum Augusti provinciae Cappadociae, Proconsulem Creta & Cypri, Legatum Augusti ac Pratorum Lyciae & Pamphyliae, Legatum & Propratorem Imperatoris Nervae Traiani*

Traiani Caesaris Augusti, Germanici, Dacici, Senatus Populusque primorum provinciae Asiae, Neocororum, Pergamenorum, seu Benefactorum, qui militiae restaurandae curam gessit, monumento hoc honorarunt.

Præter prolixam hanc inscriptionem nonnullæ aliæ hoc capite laudantur, sed minoris momenti, & nimium quantum temporis injuria corruptæ. Potiores autem sunt, quibus superbit urbs Ack-hisar, non procula Lyco flumine dissita, utpote ex quibus patet, eam esse veterem *Thyatiram*.

Differit deinceps c. 3. Rykautus de patriarchis Græcorum, Constantinopolitano, Alexandrino, Hierosolymitano, Antiocheno, quorum nomina A. 1678. fuere *Dionysius, Paisius, Theolytus & Macarius. Constantinopolitanorum* Patriarcharum seriem post *Philippum Cyprium* contexere studuit *Henricus Hilarius*, Supplementorum nostrorum T. I. p. 391. memoratus. Huic in recentiorum temporum historia memoriis satis copiosis destituto addere licet ex Rycauto, quod A. quidem 1670. *Mythodius* (vel potius *Methodius*) sedem tenuerit, sed, quum exiguo temporis intervallo dignitate illa gavissus esset, a *Parthenio* coactus sit, patriarchale folium derepente relinquere, ac in ædibus Britannici ad Portam Ottomannicam Legati asylum, quærere. Parthenius ante annum finitum, locum cedere jussus est *Dionysio*, Episcopo Larissæo, qui antecessorem in insulam Rhodum deportari, quin & decreto Concilii Constantinopolin convocati ecclesiæ communionem excludi curavit. Quum autem *Panajoti*, hominis Græci ac interpretis Magni Vezirii, *uxor*, matronarum, Christianarum primiceria, divitiis potentiaque mariti fisa, Patriarcham contemptum habuisset, eaque propter indignationem illius meruisset, vindictæ cupida conjugem suum induxit, ut Turcis autor esset, *Gerasimum* Episcopum Turnovæ, in Valachorum finibus, substituendi *Dionysio*, quem tum oportuit contentum esse episcopatu Philippopolitano & titulo ΠΡΟΕΔΡΟΥ sive Expatriarchæ. Verrente tempore, *Parthenius*, qui adhuc apud Rhodios exul commorabatur, de *Panajoti* obitu certior factus, largitionibus profusissimis Turcas propitios sibi reddens, Patriarchatum ambiit obtinuitque, sed post brevem axiomatis male parti usuram sede dejectus est a *Dionysio* supra dicto, iisdem plane artibus ad fastigium istud sacrum grassa-

to. Is

to. Is anno adhuc 1678, quo Rycautus operi ultimam manum imposuit, axiomatico illo fruebatur.

Jus canonizandi, sive in album sanctorum referendi homines pios, Patriarchæ quidem Constantinopolitani sibi vindicant, sed raro hodie exercent, quia mille testes actionum Beati requiruntur, antequam canonizatione dignus reputetur; pauci etiam singulari probitate id honoris mereri student, vel adeo divites relinquunt hæredes, ut tot sumptus, quibus ad hoc negotium opus est, memoriæ cognati impendere cupiant. Dum septem Græcorum *mysteria* sive sacramenta enarrat Rykautus, de Georgianis observat, quod non nisi *octennes* hodiernum ad S. Baptismum admittant. Sacrificii Mif-fatici ceremonias sedulo describit, & μετασώσεως vocem a Græcis in Italia studiis sacris operatis in Græcam ecclesiam hoc sæculo introductam, non diffitetur, qua de re pluribus disseruimus ex Th. Smitho & Rich. Simone in Actis A. 1687. p. 92. & Suppl. T. I. p. 75. Relatio de viginti cœnobiis in monte *Atbo* singularia non pauca, complectitur, quæ non temere in aliis itinerariis offendas. Eorum catalogum excerpere non erit dividia.

Nomen, plerumque Censûs annuus Turcis sol- Patronus,
barbarum. vendus : Joachimici

I. Ἀγία Λαύρα.	10.	S. Athanasius, cœnobii extru- ctor, ineunte Sæc. IX. clarus.
II. Καρχαλ.	25.	SS. Petrus & Paulus.
III. Φιλοθέα.	Kestm	Annunciatio Mariæ.
IV. Ἰβέρο, conditum a Joh. Turnicio, Ibero.	85.	Assumptio B. Virginis.
V. Σταυρονικήτα.	18.	S. Nicolaus.
VI. Παντοκράτωρ, a Theo- dosio conditum.	57.	Transfiguratio J. C.
VII. Κοντολόμωσες, Andron. Pastalogi opus.	55.	Transfiguratio J. C.
VIII. Βασιλίδι, Constantini M. opus.	100.	Annunciatio Mariæ.
IX. Σιμόνο.	25.	Ascensio J. C.
X. Χιλιάδαρ, a Sabba, Simeonis Bulgaricæ principis F. constructum.	100.	Præsentatio J. C. in templo.

B

XI. Zw-

cap. 6.

c. 7.

c. 9.

c. II.

XI. ΖωγράΦ.	35.	S. Georgius.
XII. Κασινομενικό.	Kesim	S. Stephanus.
XIII. Δοχιαρς.	30.	S. Michael Archang.
XIV. ΞενοΦ.	30.	S. Georgius.
XV. Ρῆσκο.	Kesim.	S. Pantalimon.
XVI. Ξηροποταμή.	56	SS. XL. Martyres.
Palæologus condidit. Corruisse tradunt Græci, cum Joh. Palæologus missam Latinam ibi cantari permisisset.		
XVII. Γρηγορις.	25.	S. Nicolaus.
XVIII. Σιμοπετσα.	54.	Nativitas J. C.
XIX. Διονυσος, qui cœnobium condidit tempore Alexii Comneni.	60.	S. Joh. Baptista.
XX. Άγις Παύλς, conditoris, S Athanasio coætanei.	35.	S. Georgius.

Summa : 900 scutati sive Joachimici.

Quia vero φιλοθές, (itemque Κασινομενικό ac Ρῆσκο,) Kesim (h. e. ob paupertatem immune ab oneribus) factum est, cætera cœnobia, quæ maximam partem sunt ditissima, illorum vices subire & tantum pecuniæ conferre oportet in censum illum annuum, ut vetus mille Joachimicorum summa compleatur.

c. 14.

De Purgatorio animarum, in dispositione quadam ad poenitentiam corpore solutarum, ita sentiunt Græci. Carcer iste non differt localiter ab inferno. Animæ illæ poenam patiuntur non sensus, sed damni, neque igne aliquo purgatorio purificantur. Nec quatuor Patriarchæ, neque aliquis episcopus universalis, indulgentiam possunt dare animabus, carcere suo egrediendi. Quod si misericordia divina illas in die pantoeritico ex loco illo in cœlum beatorum transferendas esse decernat, tum hujus participes fient gratiæ, tanquam membra ecclesiæ militantis, cujus precibus, piis operibus & sacrificiis incruentis juvari creduntur.

c. 15.

Quum olim in Romania, sive Romelia Turcica, foemina Christianæ Muhammedanis viris frequenter nupsissent, anno demum 1672. adiit Patriarcha Constantinopolitani summum Turcarum pontificem, gemit

geminamque proposuit quaestionem : Num liceret Turcæ jungi foemina, quæ suilla vesceretur vinumque biberet? Et ammon liberi, ex ejusmodi conjugio procreati, ab utero matris immundi, ac Musulmanorum nomine indigni essent? Respondit Mufti: Matrimonia id genus esse illegitima. Tum Patriarcha: Ergo prohibete illa in Romelia, ubi nimis frequentia existunt. Consensit alter, ac magno Vezirio persuasit, ut legem ferret, ne Turca Christianam duceret uxorem, nisi illa avitam antea religionem ejuraverit. Sic Patriarcha cavere studuit, ne Christianæ cultores gignerent Muhammedi. Quoad cultum imaginum, ex parte, quoad cultum Angelorum & Beatorum hominum, ex assè conspirant moderni Græci cum Romanensibus. Ut Græci Latinos tum A. 1664. jure episcopali in insula Chio, tum A. 1674. custodia sacri sepulcri Hierosolymitani, (Turcarum consensum multo ære emercati,) privarint, fufius apud Rykautum, descriptum invenies. Numerus virorum, foeminarum atque infantum, qui censum solvunt Turcis in insulis Archipelagi, adfurgere fertur ad centum quadraginta quinque millia.

c. 17. 18.

c. 19.

Miris superstitionibus fascinari se patiuntur Orientales, quod vel exemplo patet ænei vasis non magni, aqua repleti e Zimzam, fonte apud Arabes sacro. Hanc putant virtute esse præditam telesmatica, alliciendi certum avium genus, cui nomen Smirmar, quodque locustas, quibus Syria maximopere affligitur, devorare ac extirpare solet. Istam autem aquam nec per portam, nec sub tecto portari fas est, donec ad templum, quo transfertur, deventum fuerit. Hinc cum A. 1671. d. 15. Aprilis Alepum magna cum pompa ac frequentia Muhammedanorum, Christianorum atque Judæorum, adportaretur vas ejusmodi, tunc super portam, qua Damascum itur, ac dein super muros arcis sublatum fuit, donec in Moscheam arcis modo dictæ inferretur, in qua illud trium istarum religionum assemblæ, in superstitionem tam puerilem ac Christianis præcipue indignam mirifice consentientes, inter hymnos & preces reposuerunt.

Accedamus nunc ad alteram voluminis partem, de statu præfenti Armenorum. Observat hic Rykautus ante omnia, Armenos modernos tantum non omnes corpore robusto, vultu decoro & gravi, at simul nescio quid melancholici spirante præditos esse. Inculcat eos avaritiæ sordidissimæ, contumaciæque nulla ratione

P. II.

c. 1.

vincibilis: nec ulla in re, nisi in mercatura facienda, sapere pronunciat, adeo ut nullum se nosse dicat, qui aut Poesi, aut fabula amatoria ingenii specimen ediderit. Quæ ad superiorum temporum Armenos trahenda non existimamus, cum vel ex Clemente Galano dubio procul Rycauto innotuerit *Nierfes* Ghelaïensis Armenus, carminibus historicis famam immortalem meritis. Stuporis hujus rationem arcessit Noster ab aëre spisso regionis inter sylvas densissimas latentis, qui vaporibus paludum, ventis e mari Caspio ortis, & fumo lebetum, in quibus feres araneos incolæ coquunt, magis magisque corrumpatur. Inter foeminas vix millesimam mediocriter formosam esse, omnes autem nasis longiusculis deturpari, Rykautus adserit.

cap. 2.

Armenia quatuor subest Patriarchis, quorum primus est *Etschmeasinsis*, *Sisensis* alter, tertius *Canschaharensis*, quartus denique *Achtamarensis*. *Constantinopolitanus* & *Hierosolymitanus* sunt tantum titulares. Armeni a lepore æque abhorrent, ac a porco Judæi. *Etschmeasinsense* templum, Sultani permisso, *campanis* gaudet, quo privilegio sub Turcarum ditione nulla præter eam ecclesia fruitur, nisi illæ solum, quas in Valachia Moldaviaque inque monte Atho reperire est. Dein ex *Acutanghio* historiam narrat de *Savorich*, *Rupsameh* & *Gayeneb*, quibus apud Symeonem Metaphrastem, ac ex eo apud Galanum nomina sunt sancti *Gregorii* (primi Armenorum Patriarchæ) & sanctarum *Ripsimis* & *Cajana*. Ad dit, & recte quidem, a Gregorio *Tiridatem* Regem cum Armenis ad Christianam fidem perductum; at, dum a tempore illius conversionis epocham Armeniacam, (qua annus e. c. 1688. æræ Dionysianæ sit annus Armeniacus 1137.) incipere ait, grandiusculus ei obrepit parachronismus. Etenim si ab A. 1688. subtraxeris 1137, habebis annum Christi 551. Atqui Gregorius (ut Nostratium quidam in *Historia*, quam molitur, *Arsacidarum* probabit,) *Tiridatem* convertit anno Christi 306. sive A. XV. *Tiridatis*, mortuus A. C. 335, *Tiridatis* XLIV. unde liquet, annis demum 245 post conversionem Armeniæ initium statuendum esse epochæ Armeniacæ. Ecclesiam Armenicam omnes articulos fidei in concilio Nicæno approbatos amplecti, *Rykautus*, symbolo eorum integro producto, statuminat. Eutychianismi vulgo rea creditur, eo quod in symbolo isto

legitur

legitur: *Credo, quod ex tribus illis personis una genita sit a Patre, ante omnem æternitatem, in tempore autem descenderit e celo in Mariam, e qua accepit sanguinem, formatus in ejus utero; ubi Deitas mixta fuit cum natura humana, absque ulla macula aut sorde.* Verum Rykautus monet, mixtionem idem hic notare ac unionem, quemadmodum & Græci in confessione Anatolica Græco-Barbara vocent membra corporea Christi *ἐσμιμμένα με τῇ θεότητι*, mixta cum Deitate. Ne nimium sumus prolixi, ex fine tantum libelli repetere juvat argumenta, quibus probatum ivit Rykautus, ab homine Romano-catholico, non ab Armenis ipsis, compositam esse confessionem illam fidei, quam Dominus *de Nointel*, Legatus Galliarum Regis ad Turcarum Imperatorem, A. 1674 a Patriarcha subscriptione confirmari curavit. Notat scilicet, quod ibi *Sacramenti* notio adhibeatur, quæ captum Armenorum superet, & apud illos ignota sit; quod hoc symbolum in cælo totidem fere sanctos collocet, quot Romana ecclesia, quum Armeni vulgo solam B. Virginem & Eliam prophetam ante diem extremum in cælo esse, persuasi sint; quod denique in eo tradi videatur, confusionis evitandæ causâ episcopum Romanum pro capite universalis ecclesiæ agnoscendum. Jam alterius argumenti libro manum admovebimus.

c. 12.

LES OEUVRES D' ANACREON ET DE
Sapho. i. e.

Opera Anacreontis & Sapphus, editore Domino
de Longepierre.

Parisiis apud Carolum Clouzier 1692. in 12. ch. maj.
Constant plag. 17.

Solent jam bibliopolæ Batavi, dum per bellum eis non licet editiones librorum Gallicanas sibi comparare, *Parisiiorum* nomen præfigere operibus Gallorum in Belgio impressis. Hujus notæ est libellus, cujus titulum repræsentamus: *Comedies Grecques d' Aristophane, traduites en François, avec des notes critiques & un examen de chaque piece selon les regles du theatre, par Madame DACIER. A Paris, chez Denys Thierry, rue St. Jacques, & Claude Barbin,*

B 3

Barbin, au palais, 1692. avec privilege du Roy. Sunt nempe non nisi duæ Aristophanis fabulæ, *Plutus* & *Nubes*, ad exemplum illius editionis, quam in Actis Eruditorum A. 1685. p. 302. recensuimus, recusæ, non *Lutetia* sane, sed, ut vel ex catalogo librorum novorum, subnexo colligere est, *Amstelodami*.

Idem sentiendum de *Anacreontis* & *Sapphus* poematibus, Parisiis, si titulo fides, nuperrime editis. Nam hic ipse Domini de *Longepierre de Reicquelaine*, Nobilis Burgundi, labor lucem pridem vidit Lutetia A. 1684. Id quod nobis jam olim innotuit ex *Petri Bellii* Novellis Reip. Literariæ, m. Nov. 1684. p. 392. & *Hadriani Bailleti* iudiciis eruditorum de Poëtis modernis, num. 1557. Ejusdem mentionem injecimus *Tomo I. Supplementorum*, Sect. II. p. 100. cum ejusdem Longapetræi *Moschum* & *Bionem* recenseremus. Cæterum hoc volumine continentur primum *præfatio*, qua, quantum sua ab *Annæ T. Fabri F. Daceriæ* editione (de qua vide sis *Acta Eruditorum* A. 1683. p. 402.) discrepet, edisserit; dein *vita* Anacreontis & *carmen* encomiasticum Longapetræi in eundem; mox Teji illius fenis *oda* LXXXVI. *epigrammataque* VII. cum *epigrammate* incertivatis in Anacreontem. Omnia Græce, adjecta e regione *versione*, Gallica metrica, tersa adeo ac nitida, ut, si quid judicamus, non raro prototypum ab ectypo elegantia superetur, interspersis etiam ubi vis *notis* eruditis, quibus versionis ratio redditur, & Græca Anacreontis non raro emendantur. Succedunt *vita* Sapphus, *elogium* illius a Longapetræo decantatum, tum *πρωτόμνη* poetriæ ipsius, *Hymnus* nempe unus, *oda* una, sex *fragmenta*, *epigrammata* deniq; bina. Univerſa similibus *versionibus* ac *notis* stipantur, qualibus, quem modo diximus, Anacreon.

MISCELLANEOVS DISCOVERSES CONCERNING
the dissolution and changes of the VWorld, &c.

hoc est:

Discursus miscellanei de dissolutione seu mutationibus mundi, in quibus chaos primitivum & creatio, generale diluvium, fontes, lapides figuris præditi, conchyliæ in terra reperta, montes, terræ motus, Vulcani,

cani, universalisque conflagratio & status mundi futurus fusc discutiuntur & examinantur, a Johan-

ne Rajo, Societatis Regiæ sodali.

Londini, apud Sam. Smith a. 1692 in 8.

Constat plag. 18.

Quamvis olim extiterint in populo Judaico viri divino afflato Spiritu, quos Prophetas vocamus, ac prædictio & præsentio rerum futurarum, qua illi pollebant, viguerit aliquamdiu etiam in Christianæ primordiis ecclesiæ, hodie tamen cessasse, illa penitus videtur, eaque possumus eo facilius carere, quod, quæ nobis cognitu sunt necessaria, in sacras extant relata literas, ex quibus rerum futurarum, quanta nobis expedit, scientia unice est haurienda. In quibus cum consideratione maxime digna sit totius hujus universi catastrophe, non alio ex fonte, quam sacro, & divini quidem Petri 2. Epist. 3. v. 11. ejus notitiam hauriendam esse censuit Clarissimus Rajus. Cujus commatis verba priora cum admodum evidenter agant de mundi interitu, hinc sensus ejusdem primum explicatur, & aliis Scripturæ testimoniis munitur, vindicaturque ab Hammondi interpretatione, qui omnia Nov. Test. loca, (excepto 2. Pet. 3. 7.) quæ vulgo de mundi explicantur destructione, ad excidium Hierosolymorum & Reipublicæ Judaicæ pertinere contendit. His adduntur veterum ecclesiæ doctorum suffragia, & luculenter ex Justino Martyre, Irenæo, Lactantio, aliisque ostenditur, in ea fuisse illos sententia, instare decretorium diem circa sexti millenarii finem; ex Eusebio vero, Cyrillo Hierosolymitano, Oecumenio & Hieronymo probatur, illos non perditionem totalem hujus universi, sed mutationem in melius olim futuram statuisse. Accedunt tandem ethnicorum philosophorum opiniones, quorum duæ præcipue sectæ, Epicurea nimirum atque Stoica, dissolvendum aliquando mundum tradiderunt, ridiculis tamen & nullius pretii argumentis doctrinam suam propugnantes. Verum quia longe his sectis vetustiores tum philosophi, (Empedocles nimirum & Heraclitus), tum poëtæ, (Sophocles atque Diphilus) eandem sententiam a majoribus acceptam suam fecerunt, probabile admodum Cl. Auctori videtur, eandem a Noacho ejusque filiis, humani generis restauratoribus, posteris quasi per manus

manus traditam fuisse, præcipue cum demonstrari possit, Gallos, Chaldaeos, Indos &c. quibus nihil erat cum Græcis philosophis aut poetis commercii, hac quoque opinione imbutos fuisse. Porro tota ut res manifestior evadat, *septem* proponuntur *questiones*, præcipuas argumenti de quo agitur complexæ circumstantias, & erudite resolvuntur.

Ac *primum* quidem *queritur*, num quid in natura detur, ex quo futura illa dissolutio probabiliter colligi possit. Licet enim mundus senio nequaquam corrumpatur, sed, iudicio Cl. Auctoris, posito ordinario Dei concursu durare possit in æternum, negari tamen nequit, fingi posse accidentia quædam haut absurda, quæ si contingerent, post se traherent terræ interitum. Horum quatuor commemorantur: diluvium scilicet universale, extinctio Solis, eruptio ignis in centro terræ conclusi, siccitas & inflammatio terræ in Zona torrida, conjuncta cum omnium ignivomorum montium furore. Affore autem aliquando tempus illud, quo rursus aquæ terram sint inundaturæ, hinc probabiliter concludi posse videtur, quod imbrium aquæ, terram ex montibus deferentes, sensim non solum horum altitudinem minuunt, sed partim eam ad ostia sua deponunt, eaque altiora reddunt, partim in medium maris alveum provolvunt, ejusque minuunt profunditatem. Huic si addas, quod fluctus sensim excedant scopulos in littore maris extantes, ut subsidere tandem illos ac replere maris alveum necesse sit, facile colliges, fore ut, abolita declivitate omni, stagnent fluminum aquæ, ipsumque mare, nullis amplius limitibus coercitum, terras omnes denuo inundet. Hanc tamen sententiam, quæ a nonnullis, qui terræ altitudinem augeri potius quam minui statuunt, frustra oppugnetur, immensum supponere annorum spatium, ac, si vastissima spectes montium, quibus continentes cinguntur, juga, vix ac ne vix quidem locum habere posse, censet Cl. Auctor, nec unquam hoc modo perituum terrarum orbem, quem flammis exurendum disertis verbis Apostolus asserat. Porro si, quod aliis fixis stellis Astronomi accidisse putant, Sol maculis ita involveretur, ut in planetam degeneraret, omnia in terra perpetuo gelu rigente interitura, quis est qui non intelligat? Contra vero si, quem in terræ meditullio positum existimant Cartesiani, ignis perumperet corticem, quo continetur, toti procul dubio terræ circum-

circumfusus exureret omnia & devastaret, quod in Cassiopeæ sidere factum quidam augurantur, cum circa præcedentis seculi finem illustri admodum, sed brevi duraturo, splendore fulgeret. Verum quia sententia, quæ gelu perituum orbem asserit, Apostolo, qui ignem nominat, e diametro repugnat; ignis vero existentia in centro terræ precaria solum est, prætereaque, si quis ex terra erumperet, nisi forsan illum flumen aliquod metalli liquefacti esse ponas, in auras subito evanesceret; patet neque illis conjecturis esse aliquid dandum. Omnium autem minimam veri habet speciem, terram astu Solis in zona torrida aliquando exarsuram, aut montes Vulcanios terræ illaturos vastitatem. Neque enim huc usque notabile quoddam incendium a montibus illis ortum fuit, nec ullum comparet indicium, pauciori jam tellurem imbutam esse humore in calidis illis regionibus, quam olim fuit; sed vastissimi montes, qui ab oriente versus occidentem per terras illas sunt protensi, nec non venti a mari ordinarie spirantes, efficiunt ut vapores in aërem elati non possint septentrionem aut meridiem versus evagari, sed condensati in terras, ex quibus extracti, denuo recidunt. *Secunda questio*, utrum destructio mundi per ordinaria, an per extraordinaria, media facienda sit, ita resolvitur, ut medium quidem naturale, ignem scilicet, futurum, sed accensionem ejus repentinam, & diffusionem, quæ patet orbis, extraordinariam seu miraculosum Dei opus fore asseratur. *Ad tertiam questionem*, num gradualis & successiva, an vero subita & momentanea futura sit illa dissolutio, respondetur, non subitanam illam solum, sed & improvisam mortalibus & inopinatam fore, ex multis S. Scripturæ constare locis, nisi forte illa cum Hammondo ad interitum & exitium urbis & reipublicæ Judaicæ referre velis. *Quarta* de signis extremi diei agit, quæ cum vel naturalia possint esse, vel arbitraria, negat Auctor priora hac in re dari, cum dissipatio mundi non pendeat ex causis naturalibus; posteriora dari posse concedit, Scripturamque S. ad illa digitum intendisse videri, cum signa in Sole, Luna, stellisque futura Luc. 21, 25. commemorat. Verum cum hæc signa homines in timorem & rerum futurarum expectationem conjectura dicantur, vix illa loca, si literali in sensu accipiantur, cum inexpectato & repentino Christi adventu conciliari posse autumat, ac proinde accipienda.

potius ea in sensu figurato & metaphorico, de ruinis & devastationibus urbium & provinciarum, conversionibus imperiorum, casibus regum atque principum &c. quæ licet contingant, atque de fine mundi imminente moneant pios, non tamen prohibeant, quo minus impii secure in utramque dormiant aurem, secus ac facerent, si Sol aut Luna suum amitterent splendorem, & stellæ de cœlo caderent. *Quinta* quæstioni, quæ de tempore hujus destructionis agit, ea subjicitur responsio, quæ non solum incertum plane esse illud tempus confirmat, sed & vanas quorundam divinationes, certum annum mundi conflagrationi præfinientes, refellit, & veterum quoque opinionem supra recensitam non multum habere momenti ostendit, æque ac alteram illam, qua Christiani veteres proxime instare diem extremum putarunt, inducti Scripturæ locis, quæ de adventu Christi ad populum Judaicum perdendum loquuntur. In *sexta* quæstione, quid illo fatali consumendum sit incendio, disquiritur, utrum scilicet illud globum duntaxat terraqueum perempturum sit, an vero simul quoque cœlum æthereum, cum Sole, Luna, reliquisque sideribus, quod innuere videntur dicta quædam Scripturæ Sacræ, v. g. Psalm. 102, 25, 26. Matth. 24, 35. &c. Atque hic quidem Cl. Auctor in ea est sententia, ignem, qui globum telluris corripiet, non deprædaturum, ob immensam illam distantiam, ætheream quoque regionem, neque tamen negat cœlestia quoque corpora corruptioni esse obnoxia, & peritura eo tempore illisque mediis, quibus uti Deo visum fuerit. *Tandem* num in nihilum redigendus sit mundus, an vero purificandus & tandem restaurandus, disputatur, videturque Auctori posterior pars quæstionis maxime probabilis, & conformis Scripturæ, rationi, & antiquitati. Scriptura enim ἀποκατάστασις & παλιγγενεσία mundi pollicetur Act. 3, 21. Matth. 19, 28. 29. mutationemque, non vero annihilationem vocat, Psalm. 102, 26. Heb. 1, 12. & frequentem novi cœli & terræ injicit mentionem. Patres vero plerique omnes suam fecerunt hanc sententiam, eamque Græci æque ac Barbarorum philosophi, traditione procul dubio ab antiquis acceptam, docuerunt. Præterea si annihilandus mundus, quid conflagratione opus est, quæ ad hunc finem non satis accommodata videtur? quippe cum ignis corpora in particulas quidem minores dividere, non autem in nihilum redigere possit.

Quod

Quod autem objicitur a secus sentientibus, finem hujus universi a Deo conditi esse partim Creatoris gloriam, partim hominis utilitatem, ac proinde, cum illa ex mirabili universi hujus fabrica innotescere amplius nequeat homini in beatorum locum translato, nec alia detur creatura, cui illa hinc manifesta fieri debeat, nullumque præterea possit inde commodum derivari in homines æternis jam bonis affluentes, non apparere, quamobrem instauranda sit vasta hæc machina; id ita refellit Auctor: Forte in scenam prodituram novam rationalium animantium speciem, quæ plus gloriæ & honoris datura Deo, quam unquam factum ab homine. Et licet nullæ forent tales creaturæ visibiles, fortassis tamen entia quædam intelligentia operam navatura perscrutandis & contemplandis operibus divinis novi mundi, atque sapientiam æque ac potentiam, majori longe, quam homines, celebratura præconio. Quæ conjecturæ licet verum non assequantur, cum fines, quos sibi Deus præfixit, percontando semper assequi datum nobis non sit, non tamen hinc effici, nullos plane fines esse, sed illos ambitiosos esse nimis, qui sui gratia solum conditum mundum existimant, nec Deum posse rite, nisi ab hominibus glorificari. Quando autem instant & quærunt, utrum omnia vegetabilia & bruta sint restituenda, quotquot unquam fuerunt, an quædam solum, & quænam præ reliquis? Item, utrum propagatio specierum restauratarum in infinitum processura, an vero miraculo quodam cohibenda, & corporibus illis concedenda sit immortalitas? respondet clarissimus Rajus, dubium esse nullum, fore ut bruta æque ac vegetabilia omnia cum seminibus suis vi ignis destruantur, nec subesse causam, cur credamus, ea resuscitanda, sed vero esse similis, producenda nova esse corpora, vel ejusdem, si Deo placuerit, cum prioribus illis speciei, vel diversæ, atque eum quidem in finem atque usum, quem Deus ipsis præfiniverit.

Ab his quæstionibus acceditur ad posteriorem commatis explicati partem, & ostenditur, recte Apostolum concludere, sanctitati & pietati Christianos operam dare debere, ne forte dies Domini imparatos occupet, & terribile judicium in illo celebrandum, omnium hominum expositos opprobrio æternis addicat poenis, sed potius participes fiant novi cœli & terræ, in quibus justitia inhabitat. Ne autem Epicuræi in dubium vocare possint futurum illum

æternæ vel felicitatis vel miseriæ statum, ex Scripturis pariter sacris ac traditione universali, ethnicis quoque recepta, eum confirmat doctissimus Auctor; æternitatis vocem non diuturnum, sed perpetuo duraturum tempus denotare probat; illos, qui aut minas divinas non serias, sed terri culamentorum instar esse putant, quibus in officio contineantur homines, aut infinitam pœnam cum iustitia ac bonitate Dei conciliari posse negant, graviter confutat; tandemque ad sanctitatem homines modis omnibus adhortatur.

Cæterum capitibus hætenus recensitis passim admixtæ sunt digressiones & discursus, ut vocantur, occasionales, quibus varia scitu non injucunda explicantur. Ac primum quidem de *universali diluvio* multa erudite commemorantur, dum & ex scriptoribus gentilibus proferuntur testimonia, historiæ in Scriptura sacra relatæ veritatem corroborantia, & causæ deinde considerantur naturales, quibus illud effectum esse videtur. Licet enim non valde absurda sit illorum opinio, qui totum spatium æreum in aquas conversum fuisse asserunt; satius tamen esse censetur, inhærere Codicis sacri literæ, quæ tale quid comminiscendi nullam nobis suppeditat occasionem, sed solum testatur, ruptos omnes fontes abyssi magnæ, & fenestras cœli fuisse apertas. Quæ verba commodam admittunt interpretationem, ita ut per fenestras cœli apertas intelligere liceat condensationem omnis illius aquæ in pluviam, quæ in aere non illo solum, qui continenti, sed etiam qui oceano circumfusus est, hærebat: cujus maximam fuisse copiam, vel ex imbre 40 dies durante, & oppositione aquarum inferiorum & superiorum, Gen. 1, 6. est manifestum. Rupti autem fuisse fontes abyssi magnæ dici possunt, dum meatus aperti fuerunt seu canales, per quos maxima vi eruperunt aquæ subterraneæ cum mari communicantes, vel quia (si Americam a diluvio immunem fuisse ponas) centrum gravitatis globi terraquei a Deo propius admotum fuit continenti nostræ, vel quia (si universalissimum facias diluvium) Deus agente quodam naturali, nobis licet ignoto usus, ita superficiem totius oceani depresso, ut horrendum in modum aquas evomeret subterraneas. Hinc autem porro facile colligitur, non potuisse non modis illis tantam congeri aquarum vim, quæ toti telluri cooperiendæ sufficiebat. Quod si enim cum quibusdam scriptoribus ponas, quotidie ab omnibus flu-

viis tantum aquæ in mare devolvi, quantum dimidius capit oceanus, eamque a pluvia illis suppeditari, sequitur, quia communium annorum vix quarta pars imbribus fœda est, si sine intermissione plueret, fore ut singulis diebus duo oceani quasi in mare effluerent, atque adeo 40 dierum continua pluvia 80 oceani in terram effunderentur. His si accedant fluctus ex abyssu profluentes, manifestum est, non potuisse aquas, angustiis montium hinc inde præpeditas, tanta celeritate deferri in oceanum, quanta terram inundaverant, præsertim si ventum ponas a Deo forte eum in finem excitatum fuisse, ut cursum aquarum sufflaminaret.

Porro dum de fontibus abyssi magnæ agit Auctor, occasionem arripit de *fontium origine* differendi, quos ex oceano per cœcos ductus derivari negat, sed potius oriri contendit ex vaporibus, dum illi vel in pluviam abeunt aut rorem, præcipue cum æstivo tempore adpellunt ad juga montium, vel in nivem densantur, quæ soluta terram penetrat. Neque enim Cl. Hallejo adstipulatur, qui ex solis vaporibus ad vertices montium in guttulas coeuntibus omnes deducit: quia, licet id æstate fieri possit & calidis in regionibus, Alpium tamen, qui principes Europæ fluvios constanter emittunt, vertices continuos sex menses nive tecti sunt, ita ut non possint eo pertingentes vapores in aquam, sed in nivem potius, abire; imo nostris in regionibus qui ad tantam altitudinem evehuntur vapores, sæpissime ob æris ambientis frigiditatem in nivem concrepiscunt. Neque ob stare suæ sententiæ putat, quod quidam nec perennes fontes a pluviis incertis derivari posse autumant, nec illos, quorum scaturigines paulo sunt profundiores, cum imbrium aquæ non altius terram penetrent, quam ad decem circiter pedes. Nam perpetuos fontes tunc oriri dicit, cum orificia fontium nimis sunt angusta, nec omnem conceptam aquam possunt effundere; aquam pluviam vero plusquam centenos pedes terram subire luculentis exemplis probat, quorum haut postremum est, quod in cuniculos nonnullos satis profundos, ex quibus lithanthraces effodiuntur, gutturæ defluunt eo copiosiores, quo imbres sunt frequentiores.

Ad effectus diluvii quod attinet, quilibet eos magnos fuisse facile conjiciet, ejusque ope peninsulas v. g. in insulas conversas,

insulas vero additas continenti, alveos fluminum mutatos, montes hic accumulatos, illic vero abreptos fuisse. Quo pertinet etiam, quod vitæ humanæ spatium post diluvium contractum valde fuit, ob mutationem vel in aëris temperie, vel in rebus, quibus vescimur, exortam; quamvis liquido non constet, qua ratione hic effectus ab aquis in aëre, aut terra nascentibus, productus fuerit. Id quoque a quamplurimis doctissimis viris refertur ad diluvii effecta, quod *testa conchyliorum* hinc inde dispersæ visuntur, non in convallibus solum, sed altissimis quoque montibus, Apennino scilicet ipsisque Alpibus; quia forte ex mari cum aquis subterraneis conchylii varii generis provenerunt, non secus ac in lacu Lugeo Carniolæ pisces cum aquis singulis annis redeuntibus. Horum opinioni quamvis haut obscure faveat Rajus noster, & corporum illorum nonnulla pro veris testis adhuc incorruptis, alia pro testis petrefactis, quædam pro lapidibus in testis animalium tanquam modulis elaboratis, habeat; non dissimulat tamen eorum, qui testas illas non exuvias animalium, sed naturæ testas imitantis lusum esse sentiunt, rationes, ex quibus illa præcipua est, quod observentur inter conchylii putrefacta variæ aliæ corporum species, v. g. cornua Ammonis, quibus hodie nulla respondent animalia marina, ita ut integras illas species interiisse sit necesse; quod absurdum.

Tandem de *Chao* quoque primitivo sententiam suam dicit Cl. Auctor. Supponit autem, in principio rerum a Deo conditam massam, terræ nomine Gen. I. 1. 2. indicatam, quæ principia seminaque rerum sublunarium varie mista complexa fuerit, & partim ex solidis gravibusque partibus, partim ex fluidis levioribusque constitit. Quo factum, ut graviores partes primum subsederint, leviores vero seu fluidæ supernatarint, atque ita tellus aqua tecta fuerit. Hinc aquam virtute divina in peculiare collectam fuisse receptaculum, quod, qua ratione factum, determinare quamvis foret temerarium, non esse tamen improbabile, Deum usum causis naturalibus, quæ terræ motus solent efficere, atque ita in altum sustulisse montes, eoque forte respicere Davidem Psalm. 104. 7. Terræ motus enim montibus dare posse originem, vel Puteolos testari, propter quos anno 1538, 29. Sept. mons, qui Italis *Monte di genere* vocatur, cujusque altitudo perpendicularis 100. pedum esse fertur, terræ motu fuit

fuit excitatus. Hac ergo ratione factum, ut continens ex mediis quasi aquis tertio creationis die emerferit, ea quidem proportionem, ut quantum terra firma a littoribus versus mediterranea loca assurgit, tantum etiam maris alveus sensim, usque ad medii oceani loca, deprimatur. Quod opus manifeste arguit mentem, summa pariter sapientia & potentia instructam. Quamvis enim rem ipsam non rite perpendentibus, terra videri possit informis quasi ruinarum & ruderum acervus, & confusa illa vastorum montium dispositio & figura nihil præ se ferre artis aut dignum Dei providentia, quem *αὐτογεωμετρεῖν* gentiles quoque philosophi prædicarunt; revera tamen ipsa varietas, quam montes, promontoria scopulique crudes ac indigesti, cum vallibus suis, ostendunt, magis jucunda oculis accidit, quam ad spectus superficiei perfecte planæ, variasque montes utilitates præbent humano generi. Neque enim omnis fert omnia tellus, sed ut bruta quædam, sic plantæ quoque, altissima amant montium cacumina. Recondunt etiam in se montes metalla, quæ si vel maxime in vallibus essent abdita, erui tamen non possent, ob affluentis aquæ copiam, quæ ad decliviora loca non posset derivari. Huc accedit, quod fontibus quoque dent originem, & vastissima illa juga, quæ caput inter nubila condunt, nulliusque videntur esse usus, non solum repellant vapores in calidis regionibus a Sole elevatos, ne ad septentrionem possint divertere, sed & limites regionum & provinciarum constituent.

SYNODICON IN GALLIA REFORMATA:
*or, the acts, decisions, decrees and canons of those
 famous National Councils of the Reformed
 Churches in France.*

hoc est:

Acta, decisiones, decreta, canonesque famigerabilium illorum Conciliorum Nationalium Ecclesiarum Reformatarum in Gallia. Ex autographis Synodalibus collecta a JOANNE QVICK, Ministro Evangelii Londinensi.

Londini

Londini, impensis T. Parkhurst & J. Robinson, A. 1692.

Volumina II. in Folio.

Constant alphabetis 14, plagulisque duabus.

Synodos veteres *Gallicanas*, sub Romanis Principibus a Constantini Magni tempore, & post Romanos sub Burgundionibus, Gothis, Francis e prima & secunda Regum stirpe habitas, *tres in tomos* digessit, ac Parisiis A. 1639 Cramoysianis typis in Folio excudi curavit *Jacobus Sirmondus*, S.I. Presbyter. Recentiorum, a Romanæ religionis patribus agitarum, non paucas recenset *collectio Conciliorum regiae A. C. 1644 Parisiis impressa*. Plures tamen petere licebit e tomis Conciliorum *Philippi Labbei & Gabrielis Cossartii*, ibidem A. 1672. editis, qua de re confer sis *Acta Eruditorum* A. 1684. p. 350. Ut autem illas taceamus, quæ ætate anteverunt reformationem, divino beneficio, ministerioque *Martini Lutheri & maxacitæ*, A. 1517. cœptam, videas *tomo* Duumvirorum istorum clarissimorum *decimo quarto*, representari concilium *Bituricense* anni 1528, *columna 426.* & *Parisiense* sive *Senonense* anni ejusdem, *col. 432: sequenti* vero eoque ultimo *tomo* concilia.

Narbonense,	a. 1551.	col. 3.
Remense,	a. 1564.	col. 43.
Rotomagensis,	a. 1581.	col. 821.
Remense,	a. 1583.	col. 884.
Burdegalsense,	a. 1583.	col. 944.
Turonense,	a. 1583.	col. 1001.
Bituricense,	a. 1584.	col. 1067.
Aquense,	a. 1585.	col. 1119.
Tolosanum,	a. 1590.	col. 1378.
Avenionense,	a. 1594.	col. 1434.
Narbonense,	a. 1609.	col. 1573.
Senonense,	a. 1612.	col. 1628.
Burdegalsense,	a. 1624.	col. 1632.

At Synodos a *Reformatis Gallis*, qui Calvinii se discipulos profitentur, habitas, non modo *Pontificii* æternis tenebris dignas putarant, sed & *Protestantes* publici in orbe literario juris facere hucusque

usque neglexerant; quanquam nonnulli, ac cumprimis *Blondellus, Gualterius & Catelanus*, canones Synodales in justum corpus redegerant, Synodus etiam *Laudunensis* a. 1659 Salmuriensem Professore, *Mosen Amyraldum*, jussu idem facere, abhibitis in subsidium operibus triumvirorum modo laudatorum. Hinc integra relicta est Synodica messis Ecclesiastæ Londinensi *Joanni Quick*, Viro doctissimo, qui opus suum e MSCtis authenticis congestum haud ita pridem in lucem emisit, *sextuplicis* generis cōtenta in libri frontispicio lectori pollicitus, nimirum (1) *Fidelissimam ac a partium studio alienam historiam de Reformationis Gallicanæ ortu, incrementis, perfectione, ac fatali catastrophe per revocationem edicti Nannetensis A. 1685. factam.* (2) *Confessionem Fidei & Discipline in his ecclesiis.* (3) *Collectionem orationum, epistolarum, artium politicarum circa sacra, casuum conscientia, & controversiarum theologicarum in his conventibus ventilatarum ac decisarum.* (4) *Egregia remedia, quibus schismata præveniri tollere, & Protestantium dissentientium concordia resarciri queat.* (5) *Leges, statuta regiminisque rationem in Gallorum reformatorum scholis, academiis ministeriisque ecclesiasticis receptam, cum exemplis pœnarum ecclesiasticarum ministris membrisq; ecclesiarum delinquentibus instictarum.* (6) *Notitiam quamplurimorum eventuum illustrium, qui, Divina Providentia ita volente, ecclesiis sæpe dictis obtigere.* Atque hæc sunt, quæ præstare studuit *Collector* diligentissimus, qui & *introductionem* satis prolixam, at lectu perquam dignam Actis suis præfixit.

In ea refert, evangelii lucem post tenebras papatus Gallicis primum illuxisse, sæculo XII, administro *Petro Waldo* Lugdunensi. Porro, qui hinc orti, quosque Papæ Romani frustra tentarint extirpare, *Albigenses Waldensesque* proluisse *Reformationi* perfectiori, cujus post *Wilhelmum Briffonetum*, episcopum Meldensem, *Jacobum Fabrum Stapulensem* Picardum, *Martinum Lutherum*, *Huldricumque Zwinglium*, *Joannes Calvinus* primarium fuerit instrumentum. Huic jungendos *Olivetanus*, ministrum verbi *Pedemontanum*, antiquæ versionis Bibliorum Gallicæ autorem, *Clementemque Marotum & Theodorum Bezam*, qui Psalmos Davidis vernaculis carminibus extulere, ac *Ludovicum Guadimellum*, qui melodias suavissimas iisdem adjecit. His subsidiis ad religionem reformatam.

perductos viros foeminasque summæ, mediæ, infimæque fortunæ, etfi igni & ferro in illius adfclas favirent Romanenses. Ut vero *Henricus II.* Gallia Rex injuriam Reformatis fieri intelligeret, in Synodo *Parisiensi* A. 1559 *articulos Confessionis Fidei* (in Syntagmate etiam Confessionum Genevensi reperiunda, ac tum *Henrici II.* præpropere fato abrepti successori *Francisco II.* tum *Carolo IX.* Regibus Gallia, oblata,) ut & *Canones disciplina ecclesiastica*, (quorum simul varias lectiones ex editionibus quinque conquisitas heic illic affert *Quiccius*,) in chartam coniectos. Nec defuisse divinam benedictionem amplificando fidelium cœtui. Anno enim 1571. in Synodo *Rupellensi* a *Theodoro Beza* ostensum, ecclesias reformatas in Gallia tunc fuisse 2150 circiter: ut adeo fidem facile inveniat, quod refertur, intra decennium plus quam ducenta millia Reformatorum violentam pro fide mortem subiisse, præsertim in Laniena illa *Parisiensi*, quæ A. 1572. contigit. At in Synodo *Montepessulana* A. 1598. numerus ecclesiarum fuit 760. In *Gargogilensi* A. 1601. non nisi 753. In *Vapingensi* A. 1603. circiter 485. Excrevit in Syn. *Rupellensi II.* A. 1607. ad 578. In Syn. ad *S. Maxentium* A. 1609. invenias 762. Porro Synodus *Castrensis* A. 1626. enumerat ecclesias 624, non computatis *Benearnensibus*, quæ demum A. 1637. in Synodo *Alenconensi* ecclesiis Franciæ Reformatæ Regis permissione speciali incorporatæ fuerunt; tametsi prioribus temporibus eorum quoque deputatis (ceu hospitibus) Synodum adire licuit, quum id vel ipsis Genevensibus olim integrum fuerit, e quibus *Joh. Calvinus* in Synodo *Vertoliensi* casus nonnullos matrimoniales scripto peculiari actis inserto decidit, quin ipsius *Moderatoris* munus in *Rupellensi* prima gessit *Theodorus Beza*. *Αμύν* florentissimumque Reformationis statum *Quiccius* reperit in intervallo temporis, quod annis 1572 & 1594 intercessit; at vacillare tunc ait incepisse, quum *Henricus IV.* R. G. religionem reformatam cum corona Gallorum regia commutaret. Aliquid firmitatis ei iterum accessisse ex edicto *Nannetensi*, in quo exarando per triennium integrum defudarunt Senatus *Parisiensis* Præses, *Jacobus Augustus Thuanus*, & Cancellarius regni *Navarra* Dominus de *Calignon*, religioni reformatæ addictus. Subscripsit Rex *Henricus IV.* *Nanneti* in *Britannia Aremorica* mense *Aprili* 1598. & in Parlamento publicari jussit ultimo *Martii* 1599. Huc etiam fecisse edictum

edictum *Nemaufense* a *Ludovico XIII.* R. G. datum mense *Julio* a. 1629, quum statim post *Henrici IV.* extrema fata variis, contra edictum *Nannetense*, subjecti fuissent injuriis: imo & declarationem *Ludovici XIV.* datam ad *S. Germani in Laia* d. 21. Maji 1652. His prolixam subjungit narrationem, quanto primum astu, ac qua tandem violentia edicta illa revocata fuerint ac subversa. Sed quum hæc maximam partem variis libellis Gallicis descripta Lectorem vix fugiant, id unum adhuc addere juvat, *Quiccium*, antequam *Introductioni* finem imponat, commemorare, quibus ad *Synodicon* suum concinnandum *MSCtis* usus sit. Primum fuerat *Foreni*, Pastoris *Sionæi* in *Aremericis*. Quinque codices suppeditavit *Consistorium* veteris ecclesiæ *Anglo-Gallicæ Londinensis*. Alios suggererunt *Missonius Niortensis*, *Bagnosius* (*Baignoux*) *Pictaviensis* & *Mestayerus* ad *D. Quintini*, quondam Pastores. Addit observationem geminam, quod *XXIX.* illæ *Synodi Nationales* intra sæculi spatium celebratæ, quodque trigesima *Nemaufi* habenda decreta quidem, nunquam tamen habita fuerit. His præmissis, in tabula repræsentabimus *Synodorum* illarum numerum, tempus, locum & moderatorem, qui una cum assessore & duobus scribis e cœtu *Deputatorum* provincialium, sub cujusvis Synodi auspicia, communi consensu eligi solebat,

	TEMPVS.	LOCVS.	MODERATOR.
I.	25. Maji 1559.	<i>Lutetia Parisiorum</i> ; (<i>Paris</i>).	<i>Franc. Morellus</i> , Dn. de <i>Callonges</i> , minister <i>Parisiensis</i> .
II.	10. Mart. 1560.	<i>Pictavium</i> , (<i>Poitiers</i>).	<i>Le Bailleur</i> .
III.	25. Apr. 1562.	<i>Aurelianum</i> , (<i>Orleans</i>).	<i>Ant. Chandieu</i> , (<i>Hebraice Sadeel</i> ,) Dn. de la Roche, minister <i>Parisiensis</i> .
IV.	10. Aug. 1563.	<i>Lugdunum</i> , (<i>Lyon</i>).	<i>Petrus Viretus</i> , ecclesiastes <i>Lugdunensis</i> .
V.	25. Dec. 1565.	<i>Lutetia Parisiorum</i> , ubi & Syn. I.	<i>Nicolaus de Galars</i> , minister <i>Aurelianensis</i> .

28	ACTA ERUDITORUM		
	TEMPUS.	LOCUS.	MODERATOR.
VI.	1. Sept. 1567.	<i>Vertolium</i> in prov. Engolismensi ; (Verteuil).	<i>De l'Estre</i> .
VII.	2. Apr. 1571.	<i>Rupelle</i> , (la Rochelle).	Theodorus <i>Beza</i> , Gene- vensis minister.
VIII.	6. Maji 1572.	<i>Nemausus</i> , (Nif- mes).	Joannes de la <i>Place</i> .
IX.	2. Febr. 1578.	<i>Fanum S. Fidei</i> , in prov. Petrocori- ensi ; (S. Foy).	Petrus <i>Merlinus</i> , pastor domesticus Guidonis, Co- mitis Lavallii.
X.	2. Aug. 1579.	<i>Figeacum</i> , in prov. Cadurcensi ; (Fi- geac).	<i>Fayus</i> , Parisiensis mini- ster.
XI.	21. Jun. 1581.	<i>Rupelle</i> , ubi & Syn. VII. XIX.	<i>Nortius</i> , Rupellensis mi- ster.
XII.	15. Maji 1583.	<i>Vitream</i> , in Arc- morici (Vitre).	Petrus <i>Merlinus</i> , idem, qui Synodo IX.
XIII.	15. Jun. 1594.	<i>Montalbanum</i> , (Montauban).	Michael <i>Beraltus</i> , pastor Montalbanensis.
XIV.	5. Jun. 1596.	<i>Salmurium</i> , (Sau- mur).	Dominicus Lossius, Dn. de la <i>Touche</i> , Pastor in Mou- chant & Fano S. Ful- gentii in prov. Picta- vienti.
XV.	26. Maji 1598.	<i>Mons Pessulanus</i> , (Montpellier).	Mich. <i>Beraltus</i> , de quo Syn. XIII.
XVI.	9. Maji 1601.	<i>Gargogilum</i> , (Ger- geau) in finibus Carnutum, & dioc. Aurelianensi.	Georg. <i>Pacardus</i> , pastor Rupifucaldienfis , (Ro- chefoucaud).
XVII.	1. Octob. 1603.	<i>Vapingum</i> , (Gap) in Delphinatu.	Daniel <i>Chamier</i> , pastor eo tempore Montelima- riensis.
XVIII.	1. Mart. 1607.	<i>Rupelle</i> , ubi & Syn. VII. XI.	<i>Beraltus</i> , idem qui Synodo XIII. & XV.

XIX.

	MENSIS JANUARIJ A. M DC XCIII.			29
	TEMPUS.	LOCUS.	MODERATOR.	
XIX.	25. Maji 1609.	<i>Fanum S. Maxentii</i> (S. Maixant) in prov. Pictaviensi.	Joannes <i>Merlinus</i> , pastor Rupellensis.	
XX.	14. Maji 1612.	<i>Privatium</i> , (Pri- vas) in prov. Vi- variensi.	Daniel <i>Chamier</i> , idem, qui Syn. XVII.	
XXI.	3. Junii 1614.	<i>Toninii villa infe- rior</i> , (Tonneins), in Aquitania inferiori.	Joh. <i>Gigordus</i> , Pastor & Professor Montis Pessu- lani.	
XXII.	18. Maji 1617.	<i>Vitream</i> , ubi & Synodus XII.	Andreas <i>Rivetus</i> , Pastor Toarcienfis, (Thouars).	
XXIII.	1. Oct. 1620.	<i>Alesia</i> , in prov. Ge- bennensi ; (Alez).	Petrus <i>Molinaus</i> (du Mou- lin) Pastor Parisiensis.	
XXIV.	1. Sept. 1623.	<i>Carentonium</i> , pro- pe Lutetiam ; (Charenton Saint Maurice).	Samuel <i>Durandus</i> , pastor Parisiensis.	
XXV.	16. Sept. 1626.	<i>Castra</i> (Castres) in comitatu Albi- genfi.	Isaac <i>Chaurve</i> , pastor Su- merensis, (Sommier) in Occitania inferiori.	
XXVI.	1. Sept. 1631.	<i>Carentonium</i> , ubi & Syn. XXIV. XXIIX.	Joannes <i>Mestrezatus</i> , Pa- stor Parisiensis.	
XXVII.	9. Jul. 1637.	<i>Alenconium</i> , in Normandia ; (A- lençon).	Benjamin <i>Basnagius</i> , Pa- stor in oppido S. <i>Matris</i> <i>Ecclesie</i> , in Normandia.	
XXVIII.	26. Dec. 1644.	<i>Carentonium</i> , ubi & Syn. XXIV. XXVI.	Antonius <i>Garrißolius</i> , Pa- stor & Prof. Montalba- nensis.	
XXIX.	10. Nov. 1659.	<i>Laudunum</i> (Lou- dun) in Andega- vorum & Picto- num confinio.	Johannes <i>Dalleus</i> , Pastor Parisiensis.	

D 3

In his

In his igitur Synodis Nationalibus ea omnia decisa sunt, quæ in Synodis provincialibus indecisa remanserant. Illa autem, quæ vel *fidem* vel *disciplinam* ecclesiæ Calvinianæ spectant, satis pridem nota sunt, ut heic repetere supervacaneum sit. Plerique etiam casus ministrorum ecclesiæ promotorum, aut censuris ecclesiasticis subjectorum, non admodum faciunt ad historiam literariam, de qua nos unice heic solliciti sumus. Non divitiarum tamen erit, huc transferre, miscellam observationum variarum ex hoc opere excerptarum.

Ad Synodos has singulis Franciæ reformatæ provinciis (quarum primo *undecim*, mox *plures*, tandem *quindecim* fuere,) deputantur tum *theologi*, tum *seniores* ecclesiæ sæculares, unus aut duo. His solis suffragia ferre licebat. Cæteris theologis auscultandi tantum ac parendi gloria relinquebatur. Etsi vero præter *deputatos* nulli sæculares et nobilibus urbiumve incolis in Synodum admissi sint, ut consultationibus interessent, id tamen honoris principibus quoque viris quandoque datum reperimus. Sic enim in Synodo *Rupellensi* prima a. 1571. præsentibus fuere *Joanna*, Navarra Regina, *Henricus*, Navarra Princeps, *Henricus Borbonius*, Princeps Condæus, *Ludovicus*, Comes Nassovius, *Gaspar Colinius*, Thalassiarchus, Franciæ, alii.

a. 1572. In *Nemausensi*, cap. VII. art. 6. imponitur Mich. *Beralto* provincia, ut *Comerardi Tolofani* historiam *Albigensium* e lingua Albigenfi in Gallicam transferri & prælo subjici curet.

a. 1578. In Synodo ad Fanum *S. Fidei* (St. Foy) prima *appellatio* facta est, quales in recentioribus quamplurimæ reperiuntur. Provocavit tunc ad Synodum Princeps *Condæus* a consistorio *Rupellensi*, quum ab eucharistia arceretur ob deprædationes maritimas hostium post pacificationem; sed injustam causam habere edoctus est.

a. 1581. In *Rupellensi* II. condemnatur commentarius Latinus in *Genesin* Jacobi *Brocardi*, Pedemontani.

a. 1583. In *Vitraensi* (vel *Vitriacensi* aut *Victoriacensi*,) cap. IV. art. 14. approbatur *Harmonia Confessionum*, impressa Genevæ apud Petrum Santandream, a. 1581. in 4. Hujus auctorem ignorabamus. A Synodo vocatur *Salnar*, minister ecclesiæ *Castrensis*, (de Castres), Notat autem *Quiccus*, quod in MSC. uno legatur *Halnar*, in duobus *Salnar*. Posteriori modo idem nomen exaratum vidimus in Actis Synodi *Gargogilersis*, cap. 6. art. 8.

In

In *Salmuriensi* ab officio deponitur *Petrus Cabier*, ecclesiastes ex insula Franciæ, ob libros duos editos pro *necessitate publicorum lupanarium*. Hic postmodum Pontificiorum partibus accessit.

In *Vapingensi* decernitur cap. 2. art. 4. quod Reformatores primi auctoritatem prædicandi evangelium habuerint, non e vocatione & ordinatione pristina in ecclesia Romana, sed e sola vocatione extraordinaria & interno impulsu divini Numinis.

Synodo *Toniniensi* subnectitur diploma excommunicationis, quo *Jeremias Ferrerius*, Pastor quondam & Professor *Nemausensis*, d. 15. Jul. 1613. *Satane* potestati traditur, & anathemate feritur ab ecclesia *Nemausensi*. Confer *Syn. Alesensem* cap. 10. art. 21.

In eadem *Alesensi*, universi canones concilii *Dordraceni* prælecti, approbati & canonibus ecclesiarum *Francicarum* adjuncti sunt; uti videre est cap. 10. art. 23. Joh. Paulo *Perrino*, Ministro *Nionensi* in *Delphinatu*, applaudit Synodus c. 13. art. 3. ob conscriptam & typis evulgatam *Historiam Waldensium & Albigensum*. Nihilominus *Jacobus Capellus Tillaus* (du Tilloy,) pastor *Sedanensis*, invitatur in Synodo *Carentonensi* I. c. 10. art. 12. ad conscribendum *Historiam Albigensum*. (Inserit huic Synodo *Carentonensi* I. c. XVII. *Quiccus* digressionem de libris *Petri Molinæ* Pastoris & Professoris *Sedanensis*, mortui a. C. 1650. ætat. 90, quorum *septuaginta quinque* longa serie enumerantur.)

Synodus illa *Carentonensis* I. omnium prima fuit, in qua *Commissarius Regis* (Reformatæ religioni addictus,) comparuit, curaturus, ne aliæ, quam ecclesiasticæ res in ejusmodi conventibus pertractarentur. Is tum & in sequentibus duabus fuit *Augustus Gallandus*, Jctus & Antiquarius celeberrimus, cujus *Historiam Navarra & Flandriæ* edidit *Guillemotius* Parisiis 1648.

In *Alenconensi* Synodo *Testardus*, pastor *Blesensis*, & *Amyraldus*, P. & Prof. *Salmuriensis*, prolixè probare sategerunt, se in doctrina de universalitate meriti Christi, absoluto decreto aliisque, cæteris Galliarum doctoribus reformatis consentire; ideoque tandem pro sociis agniti sunt. Lectu etiam digna est epistola *Diodati* Genevensis ad Synodum modo dictam pro versione sua *Bibliorum Gallica*.

In Synodo *Carentonensi* III. formulæ extant *baptizandi* Judæos, Muhammedanos, Gentiles & Anabaptistas; item a *Quiccio* adjecta

a. 1596.

a. 1603.

a. 1614.

a. 1620.

a. 1623.

a. 1637.

a. 1644.

jecta *capita concordia Presbyterianorum Anglorum* cum aliis Protestantibus, anno circiter 1690. scripto consignata.

Haftenus e *Quiccii* opere excerpta. Non abs re forsan esset, si prælo committerentur ipsa *MSCta Gallica* Synodorum, quum Gallica lingua plerisque exterorum eruditorum magis sit nota, quam Anglica. Possent tunc addi scholia *Quicciana*, sed diverso caractere, cum in hac Anglica editione ipsi Actorum contextui ita quandoque inferantur, ut pro essentiali eorum parte a lectore minus attento facile haberi possint. Tandem nec hoc silentio obliterandum, quod ab eodem *Quiccio* *ICONES DOCTORUM VIRORUM* promittantur iis paslim locis, ubi *Chamierii*, *Dallei*, *Amyraldi*, *Drelincurtii*, *Homelii*, &c. mentionem *Acta* injiciunt. Nam quanquam a. 1691, cum ultimam manum *Synodico* imponeret, annos jam *quingenta quinque* natus fuerit, spem tamen fecit, (utpote non otio, sed nunquam interrompendis erga literatos officiis reliquum vitæ tempus transacturus,) magni, quod diximus, operis, laborem sibi ea ratione non leviolem imponens, quam qualem jamjam accurata hac Synodorum Gallicanarum editione feliciter exantlavit.

MEMOIRS OF VVHAT PAST IN CHRISTENDOM, from the VVar begun 1672, to the Peace concluded 1679.

The second edition. London. Printed for Nic. Chiswell, 1692. 12. Alfab. 1.

MEMOIRES DE CE QVI S' EST PASSE DANS la Chrestienté, depuis le commencement de la Guerre en 1672, jusqu'à la Paix concludue en 1679. Par Monsieur le Chevalier Temple. Traduit de l'Anglois.

A la Haye, chez Adrian Moetjens, 1692. 12. Plag. 21.

i. e.

Commentarii de his, quæ acta sunt in Republica Christiana, post ortum bellum a. 1672, usque ad pacem sancitam a. 1679.

Duplici habitu prodit eodem fere tempore scriptum, quod ab Illustri Auctore splendorem insignem consecutum est, & ipsi

& ipsi vicissim impertivit. Etiam si enim prorsus dissimularit nomen suum, non solum istud editionibus, quæ in Anglia prodierunt, non præfigens; verum etiam, cum duplici vice in ipso libello mentio sui injicienda esset, de se tanquam alieno loquens: dissimulare tamen minus haud potuit, quo in negotio quod describit, functus est. In quo cum prudentiam suam & in rebus agendis dexteritatem adeo omnibus probavit, ut vix aula aut politicus esset, qui ipsum Auctoris nomen non magni faceret; fieri vix potuit, quin statim lectores cognoscerent ex scripto auctorem. Atque hoc forte interpretem. Gallum etiam movit, ut Auctoris nomen suæ versionis præfixerit, quo operi ipsi insignius inde pretium accederet; nisi etiam id egit, quod ipse in dedicatione innuit, ut publicum primo statim intuitu cognosceret, cui tam insigne opus debeat. Ut vero quæ in eodem expectanda habeat, itidem colligere possit, paucis eadem indicabimus. Exponit nimirum Auctor, titulo etiam indice, ea, quæ durante bello, quod ab anno 1672. ad annum usque 79. Rempubl. Christianam afflixit, in ea gesta sunt. Non describit prolixè prælia, urbium expugnationes, conflictus singulares, militumque artes & insidias, sed penetrat ad consiliorum intimiora, ac detegit rationes, quæ tantam negotiorum machinam direxerunt, ac toties externam feram faciem permutarunt. A bello itaque ordiens, quod Galliarum atque Angliæ Reges Belgio Fœderato intulerunt, quodque mox universam fere Europam ad arma provocavit, breviter exponit, tum ipsius originem, tum ex parte Anglorum festinatum finem. Istam quidem, quomodo ministerio ac consilio debeat virorum, quos communiter la *Cabale* appellarint, voce, quæ primam cujusque nominis literam refert, nimirum, Clifford, Arlington, Buckingham, Askley, & Lauderdale; hunc vero, quomodo urgente necessitate, ab Anglis particulari pacis fœdere impetratus fuerit. Ex quo tempore, cum Anglorum Rex Mediatoris partes inter Galliæ Regem, & Belgium Fœderatum Cæsaremque ac Principes alios Belgis belli fœdere junctos suscepisset, factum est, ut Illustris Auctor ad tantum negotium expediendum adhibitus, & primum quidem in Belgium extraordinarii, postea autem ordinarii Legati titulo Neomagus missus, intimiora rerum, quas exponit, cognoverit. Inter ea vero, quæ gesta memorat, priusquam ad ipsum pacis negotium propius accederetur, (id quod

E

C. I.

c. i. agit) insigniora hæc videntur, quæ observat de Hispanorum ac Belgarum belligerandi fervore, quem in ipsis senserit, cum ad pacem conciliandam advenisset; quæ item de Principis Arausionensis, nunc potentissimi Angliæ Regis magnanima constantia adfert, qua non solum bellum strenue aggressus & persecutus fuerit, verum etiam nec pinguiissimis Gallorum oblationibus, nec variis Anglorum persuasoriis dimoveri se passus sit, ut de pace agendum susciperet, ex qua aut patriæ securitati, aut Fœderatorum existimationi periculum potuisset imminere. Ubi tamen semper Auctor inspergit, ex quibus facile cognoscere datur, quæ ad variata consilia ineunda Partes impulerint. Cumque adhuc in eodem capite exposuisset, quomodo Neomagus tandem pacis negotio tractando destinata fuerit, in capite secundo persequitur, quæ ibidem agitata fuerint, priusquam ad ipsum pacis negotium tractandum potuerint accedere, & quæ non minus Legatorum, qui a Fœderatis mittendi erant, adventum retardarint, quam maturarint. Ubi prætereunda non sunt, quæ de pacis conditionum systemate habet, ab Angliæ Rege, Belgis proposito, & quomodo hi, invito Principe, privatim cum Gallorum Legatis Neomagi de pace particulari agere susceperint. Inter alia vero in capite 3. quod & ultimum est, jucundum est lectu, quomodo nuptiis inter modernum Angliæ Regem & Reginam ex improvviso celebratis, de pacis generalis conditionibus inter Regem & Principem convenerit; quæ intercesserint, priusquam eo pervenire datum fuerit, & spes sese porro ostenderit, fore ut Anglia bello contra Gallum se immisceret, pacem extortura; quomodo sæpius rerum facies in Anglia mutata fuerit, & ad hujus rationem vicissim negotia variam formam induerint; quomodo tandem Belgæ ad particularem pacem cum Gallo ineundam inducti, hinc Germania ad pacis condiciones propositas suscipiendas compulsa, & ipsa denique pax Neomagensis sancita sit. His nihil addimus, nisi quod illustri Auctor, sub finem hujus opusculi, tertiam quoque ipsius partem polliceatur; primam autem Bibliopola pridem ab Auctoris amicis flagitarit. De secundæ autem partis, cujus titulum exhibuimus, versione Gallica id asserere licet, quod tersa sit, sensum scite potissimum exprimat, & quandoque duorum aut trium verborum supplemento, rem ipsam ita illustret, ut brevis Commentarii vicem subire etiam possit.

AD VIRVM ILLVSTREM, GEORGIVM ADAMVM STRVVIVM, *ſcctum Saxonicum, Epistola CHRISTFRIEDI VVÆCHTLERI, D.*

Dresdæ apud Imman. Berger. 1692. fol.

Constat plag. 4.

Tertia, quam nunc recensemus, (de prima A. 1690. p. 183. sqq. de altera A. 1692. p. 124. sqq. diximus) epistola ejusdem consultissimi Autoris, doctrinam de Sabbato ita exhibet, ut respondeatur primo Didaco Covarruvix, J. C. Hispano, qui institutum istud ad cultum tantum externum nos obligare pridem existimavit. Laudata inde sententia celeberrimi J. C. ad quem epistola scripta est, Struvii, *ὅτι ἀγίοις*, ex commentario nuper recognito de Delictis, varias opiniones variorum, Hieronymi Zanchii, Saliani, Hermannii Witsii, Sebastiani Barradii, Hugonis Grotii, Pauli Sherlogi, de prima institutione Sabbati ejusque sensu adducit Autor; verba autem Ludovici de Dieu perplacent ei, *quietem Dei ab operibus suis esse fontem & originem nostræ... Ergo, quod nos quiescimus a nostris, sequi ingressum in requiem Dei.* Dicit igitur, si quies nostra sequitur ingressum in requiem Dei, essentiam præcepti hujus non absolvi cessatione nostra aut qualicunque otio horarum aliquot. Atque adeo inde ad examinandam sententiam Johannis Spencers digreditur, cujus argumenta pene singula ex libri primi cap. 4. sectione septima & sequentibus, usque ad finem capitis tangit, monetque, Spencerum ipsum non idem ubique sensisse, & ab otio illo corporali ad genuinum cultum Sabbaticum non semel rediisse. Inprimis excutuntur loca quædam Eusebii, ad quem ille provocaverat. Nam Henricus Valesius verba ejus ita putavit scribenda, libro primo Hist. Eccles. c. 2: *τῶτοις γὰρ ὡσανεὶ πλήθεσιν ἐν ταῖς παλαιαῖς ἀγωγαῖς ἐνδεδιητημένοις*; ut sensus emergat, Hebræos veteres ac probos sub tempora Mosis labe superstitionum gentilium adhuc corruptos simul fuisse. Annotavit vero Autor epistolæ, coherentiam totius orationis id non ferre, putatque adeo præstare, ut retineatur lectio hæctenus recepta, *ἐνδεδιητημένοις*, exponatur autem eo modo, *Hebræos illos moribus patrum suorum re-*

Etissimis jamjam imbutos & adhuc tenaces fuisse, ut nimirum per gradus ascendat oratio Eusebii. Alter locus paulo insignior Eusebii depromptus est ex capite 17. orationis de laudibus Constantini: *Καὶ αὐτὰ σώματα μοῖναι, τὰς δὲ ψυχὰς ἐνθεοῖς πνεύμασιν ἀναζωπυρεῖν παρρησιασμένους*. Quæ cum sic transfulisset Valesius, nec corpora sua saginarent, sed animos divinis præceptionibus refocillarent, nec dubitasset in annotationibus ad hunc locum, Eusebium scripsisse, *καὶ οὐ τὰ σώματα*, pro *αὐτὰς*, respondet Autor Epistolæ, *τὸ μοῖναι* non accipiendum esse de excessu saginationis, sed respicere ad id quod antecedit. Ibi enim dici, diem septimum, five dominicum, fuisse hæcenus *χρηματίζεσθαι ἡμέραν*, quæ vox in translatione Valesii plane non exprimitur. Eam vero innuere, Eusebium de quiete corporis & abstinencia ab omni negotio quæstuario locutum, per quam & corpus quodammodo pascatur ac pingue fiat, & animus ad divinas doctrinas præparetur. Porro quum ad Seldeni libros remittat lectorem Spencerus, ejusque serinia intacta se ei tradere, velut ex confidentia causæ dicat, tangenda illa sibi decrevit clarissimus Autor, ac primum laudat observationem Seldeni circa sensum verborum Philonis, *diem septimum esse festum*, non toti mundo, & omnibus populis, sed *totius mundi*, & *πάντες*, velut *natalem in eo celebrasse Judeos*. Communem etiam versionem Philonis & Josephi emendasse H. Grotium, & Seldenum, si quidem pungere eum hic teste voluisset, rationem ejus vix habuisse satis idoneam. Ceterum operosa illa diligentia Seldeni, qua libro 3. de J. N. & G. per aliquot capita docet, Josephum hoc voluisse, non exiguum zelum penes gentiles fuisse *ἐκ μακροῦ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας*, a longe nostri cultus, i. e. nimium exorbitasse a nostro cultu, Autori epistolæ non satisfacit. Putat enim, Josephum hic non exprobrare gentilibus quidquam voluisse, sed blanda potius imitationis laude commendare institutum eorum, quos mores & ritus Hebræorum *passim & pridem*, *ἐκ μακροῦ*, in qualemcunque imitationem rapuerint. Observat porro, Petri Petiti Misc. l. 3. c. 3. censuram de loco quodam Hieronymi esse paulo acriorem, creditque, in illo aut nihil esse emendandum, aut verba Hieronymi eodem jure rectius ita poni: *at obscurissimus Platonis liber, Timæus est, qui ne Ciceronis quidem aureo ore fit planior*. Illud autem esse egregie

gie dictum a Platone: pater ille, qui genuit pulchrum hoc simulacrum, delectatus est opere, & hac ductus lætitia opus suum multo etiam magis primo illi exemplari simile reddere cogitavit. Et ex his lucem aliquam opinatur Autor accipere verba Ptolemæi Hephaestionis apud Photium, *Jovem statim a nativitate septem dies continuos risisse, ob eamque causam perfectum habitum fuisse numerum septenarium*. Nam *ἑπτά* non ridendi semper, sed & delectandi significationem habere. Et potuisse adeo hic subesse quædam vestigia veri. Sic Constantinum L' Empeur in notis ad Itinerar. Benjam. tentasse quodammodo, an naturalis quædam ratio possit allegari circa annum illum, quem vocant, Sabbaticum. Quamquam enim sabbatismus fabulose sit superadjectus; certe tamen Josephum Plinio hic non esse contrarium, si *τὸ ἐξ ἡμερῶν* exponatur *post sex dies*, ad mentem Buxtorfii Lex. Talmud. fol. 1421. Et fontem Dodonis *ἀναπαύμενον, requiescentem*, appellatum, non reluctante Salmasio in Solinum.

GVNTHERI CHRISTOPHORI SCHELHAMMERI
Med. D. & Prof. Publ. de genuina Febres curandi Methodo Dissertatio.

Jenæ, apud Joh. Bielckium. 1693. in 4.
Constat plagulis 31.

MAgnum Medicinæ Practicæ opprobrium esse febres, ita ut in proverbium abiverit dudum, Hydrops, Quartana, Medicorum scandala plana, vulgo notum est. At non minus rationali ejus parti quam *παραλινῇ* inde labis adfricari, quod haut sint in causis & methodo medendi exponenda, quam in hac, Medici feliciores, non omnibus, sed illis demum est obvium, qui ultra ea sapiunt, quæ in sensus incurunt. Periculum itaque facere Auctor celeberrimus constituit, num possit remedia illa empirica in ordinem redigere, atque ostendere, simul rectam curandi febres rationem, simul etiam qui fiat, ut tam varia, & viribus diversissimis pollentia in eodem morbi genere eundem tamen scopum attingant feliciter.

Hinc statim initio docet, morbos non una omnes ratione
E 3 supe

superari. Vel enim sola causa sublata, cessare, ut nephritidem, si calculum tollas; vel hac neglecta, soli morbo applicari remedia; vel denique, ut in atrocioribus, si hujus & istius rationem habeas diligenter. Quod ergo in omnibus faciendum est, primum id quaerit, quibus ex his febres adnumerandae sint, inque earum naturam ea de causa diligentius inquirat, excussis veterum recentiorumque sententiis, tandemque concludit, febris naturam in calore consistere, per omnes corporis partes effuso; & febres non dari calore omni destitutas, variis argumentis probare nititur; in quibus non putat esse postremum, quod nulla febris concipi potest, citra sanguinis motum supra illum gradum, qui ipsi alias familiaris est, auctum; sive intestinus ille sit, sive etiam localis. At sanguinem a motu incallescere, esse manifestissimum: ergo ubi febris seu motus partium sanguinis sit auctus, ibi & calorem augeri.

Qua in re mirum quantum a recentiorum sententiis abit, quibus non placet antiqua illa Philosophia, sed eam negligere, & novam fingere, in laude ponitur.

Hac in prima parte operis continentur. Altera circa causas occupata est, in quibus eruendis multus est Auctor. Primo loco immediatam exponit, eundoque per secula, ab Hippocrate ad nostra tempora, ostendit, & a Galeno ipso, & a sequentibus omnibus fermentationem in sanguine pro ea habitam fuisse, paucis e recentibus exceptis, sed qui tamen cum his tandem faciant vel inviti. Et profecto etiam Mortonus, qui pene solus est quem non vidit, id aliquoties fassus est. Post communem consensum, etiam rationibus id ostendere conatur. Itaque supponit, cum sanguine iussuere omnem calorem, adeoque quod calent partes, habere ex sanguine. Deinde, per motum unice sanguinis calorem augeri aptum natum esse. Porro tam a cordis pulsu factum, quam intestinum quoque id praestare, idque omne experimentis quotidianis manifestum esse evincit. Tum solum externum a corde & motu membrorum non esse febrilis caloris causam, sed intestinum, asserit. Denique hunc ipsum intestinum motum nihil aliud esse quam fermentationem, eoque nomine recte appellari, docet, dilutis iis quae hodie a nonnullis obijciuntur.

His

His peractis, & nonnullis de natura fermentationis interpositis, in ipsam ejus causam, & qui sit primus motor hujus intestinæ agitationis, inquirat, & neque acidum esse, quod voluit Plato, nec acidi cum alcali pugnam, nec fermentum peregrinum, nec pororum sanguinis turbationem contendit: poros nullos in fluidis agnoscens, quia porum putat esse rem stabilem, non momentaneum quid & fluxile, nitens fortasse recepto usu vocabuli; ut fere solet acriter contra hodiernam nonnullorum consuetudinem, qua verborum usum pro lubitu torquent, disputare.

Hic quis forte adverterit, ab accurata illa ratione, qua alias solet suo quæque loco proponere, unumque ex altero quasi manu educere, nonnihil Auctorem deflexisse: nam ubi agit de fermento peregrino, cum de fermentatione in universum agere suscepisset, transit ad speciem, fermentationem febrilem. Sed pergamus.

Deinceps igitur suam nobis impertit sententiam, & primum id postulat sibi concedi, omne quod segne est, & grave, adeoque natura sua sibi relictum quieti aptius quam motui, non posse fermentationem concitare. Hoc posito, neque aerem esse, neque ei innatantes particulas, (quantumvis etiam fermentativas) neque spiritum nitro-aereum, neque Archeum ostendit, & tandem, cum nihil velocius sit particulis igneis, neque etiam levius, aptiusque ad motum, has ipsas esse, quæ, utcumque tandem p. n. afficiantur, vel irritentur, fermentationem incipiant, concludit, & quod attendendum est, materiam subtilem Cartesianorum, a quorum dogmatis alias paulo videtur alienior, hoc sensu admittit, cum iis in eo amice conspirans.

Sequitur in sectione altera partis hujus secundæ de causa *πρωγενεῖν*, & procatarctica disceptatio, qua nondum perspecta, non posse ad curationem exponendam inoffenso pede accedi arbitratur. Itaque examinatis variis, procatarcticam, (de qua primo loco agit) non unius generis esse existimat, sed admodum variam: motum corporis & animi, generosum potum, crassum & tenaci sero scatentem aut coagulatum quocunque modo sanguinem. Et hanc causam esse febrilem cum rigore, opinatur, ejusque phaenomeni rationem reddit §. VIII. Ulterius accusat fermenta in corpore subito nata, sanguinem coagulantia, dein aerem, & tandem quoque miasmata in eo natantia, unde
epide-

epidemicæ oriantur. Pernegat tamen in his esse vim seipsa movendi, sed a calore vult & perfici & agitari in nobis materiam febrilem, coagulandi vero sanguinem virtutem iis concedit. Et his quidem primarias febres concitari, at symptomaticas alio modo, neque protenus eodem. Denique hæc duplicem redigit in classem, eorum quæ intercludunt particulas subtiles igneas, & eorum quæ nimis commovent, ac in motum eas præcipitant. Hæc de procatartica. Προγαγμένην rursus constituit duplicem, bilem & pituitam seu serum crassius, & sanguinem incendio aptiorem. Deinde omnes febrium differentias ex his causis earumque varietate deducit, multasque observationes curiosas immiscet, & tandem iterum ad consensum omnium provocare, vel saltem non esse difficile omnium, qui de Febribus scripserint, auctorum sententias conciliare, promittere audet: obiter in fine nuperum de Vienna scriptum notans. Scien- dum autem, longe alio sensu Auctorem προγαγμένην, & procatarticam accipere, quam hodie a plerisque fieri solet. Sequitur enim Sennerti & veterum de his doctrinam, quam recentes scriptores, non satis versati in eorum lectione, negligentius habent.

Pars tertia, eaque & maxima & præcipua superest, ipsa medendi methodus, in quatuor sectiones divisa. In prima non pauca ex methodo universali immiscet, & ad febres applicat. In recentibus scriptoribus plurima taxat, maxime vero illud, quod materiam mor- bificam & febrilem in scholas introduxerint, qua valde esse contur- batam doctrinam medicam arbitratur, multasque esse febres illa materia carentes, nominatim ephemeram, hecticam, & sympto- maticas, illarumque tradit curationem. In altera sectione de inter- mittentibus agit, in tertia de acutis; quartam denique malignæ occu- pant. Omnia autem remedia percurrit, eorumque rationes, & quomodo juvent, ipsam etiam Chinchinam, & quando recte & ex ratione omnia ac singula usurpentur, perspicue ex propositis principiis docere annititur, de quibus recte an secus se gesserit, non nisi eruditi & longo rerum usu subacti medici forte poterunt judicare.

PROTOGÆA AVTORE G. G. L.

Huic meditationi inquisitio in regionem intra Hercynios mon- tes & Oceanum sitarum indolem facta, occasionem dedit.

Autor

Autor arbitratur, globum terræ multo majores passum mutationes quam quisquam facile suspicetur. Et primum materiæ ejus partem maximam igne flagrasse conjicit, in illo præsertim Mosaico gene- rali lucis & tenebrarum divortio. Et sic interpretandum, quod quidam putant, opaca corpora seu planetas (quorum in numero hanc terram esse veri simillimum habent) ex fixis seu lucidis fa- ctos, maculis scilicet velut crusta post deflagrationem obductos. Crustam autem esse vitrificationis genus: hinc & basis terræ vitrum, cujus fragmina arenæ; unde postea demum admistione salium & circulatione aquarum atque vaporum varia genera terrarum sint nata. Porro humorem vi ignium in aëra expulsum deinde refri- gerata crusta rursus se collegisse, eo fere modo, quo calcinata hu- miditatem attrahunt, & inde natum esse lixivii, vel (Chymica voce) olei per deliquium genus, quod empyreuma superficiiei terrestris abluens originem dederit maris, sale fixo fixi. Itaque divinus Mo- ses primum lucis & tenebrarum, id est activi principii, nempe ignis, a cæteris magis patientibus elementis separationem posuit; deinde ipsa passiva corpora gradu resistentiæ diversis, fluida scilicet & soli- da dispescendo, aquam a terra sejunxit. Porro mare magnam olim terræ nunc detectæ partem texisse, & aliquando in altis montibus fuisse, credit Autor, donec crusta illa telluris passim cava, suo aqua- rumque pondere, forte & terræ motu, confracta sit; ex quo inclina- ta inter montes strata ruinarum reperiantur, plena non raro con- chylis, glossopetris aliisque spoliis maris defluentis, cum limo (mox indurato) deprehensis. Mare autem arbitratur, cum ante in summos montes ascendisset, mox per ruptos apertosque hiatus in interiora abyssi penetrasse, atque ita magnam superficiiei terræ par- tem rursus siccam destituisse. Aliqua autem non tantum univer- sali diluvio, sed & magnis quibusdam inundationibus privatis esse attribuenda. Porro inter ignis indicia habet non tantum salem fixum maris, sed & multiplicia naturæ subterranea opera, effectis la- boratoriorum Chemicorum gemina; fusioni, sublimationi, solutio- ni, præcipitationi Vulcaniæ tribuenda. Aquarum autem sedimen- ta indicari stratis terram distinguuntibus immistisque rebus mari terræ advectis, tum & figuris corporum crystallino quodam con- gelatorum. In effectibus tamen ignis & aquæ distinguendis, cauto

F

opus

opus esse. Easdem enim fere res sicca vel humida via præstari aliquando a natura; nec minus post fusionem aut sublimationem refrigerata, quam post solutionem ac præcipitationem coagulata, figuris decircinari.

ADDITIO G. G. L. AD SOLUTIONEM PROBLEMATIS in *Actis A. 1692, pag. 274. propositi.*

Solutioni Ænigmatis Florentini adjectum est ultimo articulo, posse adhuc aliis infinitis modis quæsitum obtineri; sed in exemplorum aliquo irrepsit sphalma ex calculi errore festinanti natum, quemadmodum admonuit Cl. Jac. Bernoullius, quo nomine Autor ei agit gratias. Nam ipse per alia distractissimus, nunquam fortasse mentem eo rursus sponte advertisset. Sphalma autem qualecunque sic emendabitur. §. 9. lin. 8. post verba *portio P₂L₂NP* ponatur: æquabitur spatio plano hyperbolico, quod facile determinari potest ex notissimis. Nam hæc differentia in elementum arcus, est ut differentia radii a secante ducta in elementum sinus versi, quam ex hyperbolæ quadratura pendere constat. Sed si PB fiat ad QF ut QK ad SF, dicta portio æquabitur dimidio quadrato QF, & tota &c. & sequitur *linea 9. seqq. dicti articuli.* Addi & hoc non inutile erit, posse etiam simili methodo quæri KB pro KPB, sic ut portiones potius versus æquatorem quam versus polum quadrentur; posse etiam in unum addi areolas, non ut hactenus inter duos meridianos, sed inter duos parallelos comprehensas, & zonam elementarem sphæricam fore vdx, & inde quadrabilem carbasum orituram, prout arcus QS in rectam extensus, & in B ipsi PK normaliter applicatus, figuram quadrabilem præbet. Sed hæc atque similia ex positis comminisci facile est, unde fieri potest, ut constructiones etiam elegantes nascantur.

HISTOIRE DES PRINCES D' ORANGE
de la Maison de Nassau.

h. e.

Historia Principum Arausionensium e Domu
Nassovica.

Amste-

Amstelodami apud Paulum Marret, 1692. in 12. Plag. 21.

Anno 1689. lucem publicam aspexit liber, cui titulus: *Histoire de Guillaume I. Prince d' Orange, descendu des premiers Fondateurs de l' ancienne Maison de Nassau, avec les actions les plus remarquables de Guillaume III Roi de la Grande Bretagne; & une Relation de sa descente en Angleterre, de sa reception à Londres, & de son election à la Royauté.* h. e. Historia Wilhelmi I. Principis Auriaci a primis Nassovicæ Domus fundatoribus oriundi; cui junguntur notabiliores res gestæ Wilhelmi III Magnæ Britannia Regis, quomodo in littoribus Anglicanis expositus, Londini receptus, & tandem in Regem electus fuerit. Quo in Libro, cum alia essent superflua, alia omissa, Anonymus hujus Historiæ conditor id egit, ut illa quidem rescinderet; hæc vero suppleret: quod eo successu a se præstitum prædicat in præfatione, ut non tam nova editio, quam novum prorsus opusculum dici mereatur.

Tot autem sunt hujus Libri partes, quot in Belgio inclaruerunt Principes Arausionenses: quibus enim nihil negotii cum rebus Belgicis intercessit, eorum vitas pro ratione instituti sui, non tangit Autor. Occurrit igitur in hoc libro (1) Historia WILHELMI I. (2) Historia PHILIPPI WILHELMI. (3) Historia MAURITII. (4) Historia FRIDERICI HENRICI. (5) Historia WILHELMI II, cujus modernus Angliæ Rex Wilhelmus est filius posthumus. Sicut autem Wilhelmi I. vitam a prima juventute ad funestam usque tragicæ mortis diem ita recensuit, ut simul non contemnenda notitia nascentis Reipublicæ Hollandicæ exinde hauriri possit: ita sequentium Principum Historiam breviori utique filo pertexuit, quam ut rerum gestarum & multitudo & magnitudo requirere videbatur. Sequitur tandem (6) Historia WILHELMI III. in Regem Angliæ electi, cui potiore libri partem consecravit. Nihil enim omittit rerum ab incomparabili hoc Heroë, tum superiori tum præsentis bello, usque ad A. M DCXCI. in Belgio, in Anglia & in Hibernia gestarum.

Cæterum, cum circumstantiæ, quas speciales vocamus, ubique

F 2

sunt

sint adjecta, curiosum Lectoris animum omnino explere poterit succincta hæc Principum Arafionensium Historia. Unum est, quod Autorem rerum Germanicarum non satis gnarum esse arguit, quod p. 127. Serenissimum Principem Anhaltinum JOH. GEORGIUM Comitis tantum titulo mastravit.

HISTOIRE DE GVILLAVME III. ROY DE LA GRANDE BRETAGNE.

h. e.

Historia Wilhelmi III. Magnæ Britanniae
Regis.

Amstelodami apud Petrum Brunel, 1692. 12. Plag. 32.

Non multum differt hæc historia ab illa, quæ proxime recensiti Libri partem potissimam constituit. Addita tamen nonnulla sunt in fine; aliqua dispersa hinc inde; multa vero latius diducta. Imprimis commendari meretur ob ordinem, quem ita observavit Autor anonymus, ut adjecta in margine annorum series Lectorem haud parum sublevare possit.

Duos autem tomos habet hæc historia, quorum prior tribus; posterior duobus libris absolvitur. Lib. I. continentur ea, quæ contigerunt a nativitate Principis ad annum usque 1672, quo Gubernator Hollandiæ, sublata, quam vocabant, mortificatione, constitutus est. Lib. II. recensentur ea, quæ a susceptis Reipublicæ gubernaculis, usque ad pacem Noviomagensis A. 1678. ab Hollandis conclusam gesta sunt. Lib. III. exhibentur ea, quæ a pace Noviomagensi usque ad susceptam Magnæ Britanniae coronam memoratu digna acciderunt. Lib. IV. narrantur ea, quæ post coronationem annos 1689 & 1690 reddiderunt notabiles. Lib. V. tandem ea comprehenduntur, quæ anno 1691 usque ad conventum Principum Fœderatorum Hagæ Comitum celebratum, evenerunt.

Hæc sunt contenta Libri, quæ cum recenti adhuc memoria teneantur a singulis, plura excerpere haud necessarium esse duximus.

NOVA

NOVA LITERARIA.

IN Italia novum non ita pridem Diarium Eruditorum, & Latino quidem sermone, P. Petrus Paulus Manzani Parmæ auspicatus fertur. Alterum vero, quod ibidem Italico idiomate a P. Benedicto Bacchino & P. Gaudenzio Roberto A. 1686 adornari cœpit, cum anno 1690 finitum potest videri. Certe anno 1691 a viris hisce doctis nihil eo quidem in genere elaboratum est, aut publici juris factum. Ast redintegrarunt laborem illum anno superiori 1692, novumque orsi sunt volumen, cujus sectiones septem jam ad nos pervenerunt, non Patinæ tamen, sed Mutinæ excusæ, qua in urbe absolutum illud jam esse, aut absolutum certe iri propediem, non dubitamus. Deinceps vero, ut ex illustris Magliabechii litteris accepimus, Diarium istud Bononiæ continuabitur, postquam in Academiam illam ad Lecturam, quam vocant, seu Professionem S. Scripturæ P. Bacchimus vocatus est, proditurum, ut verosimile est, multo locupletius, quandoquidem P. Bacchimus, quod universo operi per novam functionem haud fideret parem se futurum, laboris sibi socios Dominicum Gulielminum, Bernardinum Ramazzinum, clarosque forte viros alios adsciscere constituit. Itaque, cum & in Hollandia, anno superiore, mense Julio, Belgico sermone Diarium ejusmodi, sub titulo Bibliotheca Europæ (de Boeksaal van Europe) edi fuerit cœptum, metuendum non videtur, ut novorum, qui in lucem prodeunt, librorum notitia, quemquam in posterum vel mediocriter curiosum fugiat.

Maximilianus Deza propediem prælo subiciet historiam genealogicam Illustrissimæ Domus Spinolarum. Romæ Abbas Nazarius notas Azouti in Vitruvium & Frontinum editurus est. Ibidem e typographia Collegii de Propaganda Fide, Bartoloccii Bibliothecæ Rabbinicæ Tomus IV, nec non vasti operis Ecclesiasticarum Antiquitatum Emanuelis a Schellstraten, sed cui Auctor, non minus ac Bartoloccus suo, immortalis est, Tomus II. proxime prodibit. Neapoli P. Nicolaus Parthenius Giannetazius Poëma de negotiis Bellicis componit, geminum illis, quibus Piscatoria & Nautica magno omnium cum applausu pertractavit. Patavii, ut ajunt, excuditur

ditur Alcoranus Arabice, cum versione Latina & confutatione P. *Ludovici Maracci*, cujus Prodrum in Actis superioris anni recensuimus. Venetiis sub prælo sudant Abbatis *Malegonnelli* Orationes omnes, quarum una Innocentii XII. Romani Pontificis elogium complectitur.

In Gallia *Hadrianus Valesius*: in Holsatia *Jo. Nicolaus Pecblinus* superiore anno mortui sunt; viri non semel in Actis nostris laudati. Ast Saxonie inprimis nostræ elapsus proxime annus, per doctorum illustriumque virorum obitum, funestus obigit. Wittebergæ die 21. Januarii *Michael Waltherus*, Mathematicum olim, postremo S. Theologiæ Professor longe celeberrimus, ætatis anno quinquagesimo quarto mortem cum vita commutavit. Lipsiæ amissimus *Tilemannus Andreæ Rivinum*, Orientalium in hac Academia Professor publicum & Ecclesiæ D. Thomæ Archidiaconum, de utraq; cathedra optime meritum, die 24. Januarii, cum ætatis annum trigessimum septimum quatuor fere mensibus superasset, defunctum: nec non *Christophorum Pinckerum*, Senatorii in hac urbe ordinis Virum, Jctum πολυμαθῆς, Actisque hisce nostris ornandis strenue, dum viveret, operatum, qui Dresdam, ut supremo Tribunali in jure reddendo adsideret, evocatus, ibidem die 22. Septembris, cum dexteritatem suam Illustrissimo Collegio abunde probasset, nondum omnino expleto trigesimo quarto ætatis anno, e vivis excessit. Et illius quidem sacrarum Concionum volumen sub prælo est, quod propediem in lucem prodibit: hic vero Roberti Hookii Micrographiam, Londini A. 1665. editam, ex Anglico idiomate, quo consignatum ab auctore suo fuit, in Latinum perspicue ac eleganter transulit, ut pollebat profecto in vertendis Latine, quæ exoticis linguis scripta erant, mira felicitate; quod opus omnibus numeris absolutum in hæredum manibus versatur, dignissimumque est, ut in eorum gratiam, qui Anglici sermonis periti non sunt, & Latinum tamen calent, typis exscribatur, publiciq; adeo omnium juris fiat. Jenæ mortalitatem die 16. Decembris, annis tribus & septuaginta major, explevit Jctus celeberrimus summæque auctoritatis, *Georgius Adam Struvius*, Consiliarius Saxonicus & Hassio-Darmstadinus intimus, & juris in Academia Jenensi Professorum primicerius totiusq; Universitatis Senior: cujus famam tot illustres ac præclari viri, per Germaniam

niam omnem dispersi, & amplissimis nunc muneribus fungentes, qui ab ejus se olim ore pependisse, & ab hoc Doctore juris, qua pollent, scientiam hausisse gloriæ sibi ducunt; tot item libri, quibus Jurisprudentiam ornavit & explanavit, ac inprimis illa multoties typis descripta Civilis & Feudalis Juris Syntagma, nunquam intermori patientur. Halæ Saxonum denique die 18. Decembris, ætatis anno sexagesimo sexto, animam cælo reddidit Dn. *Vitus Ludovicus a Seckendorff*, Eques Francus, Vir non de Principibus tantum iis, quibus a sanctioribus consiliis fuit, sed Ecclesia etiam Evangelica, per incomparabile imprimis illud de Lutheranismi opus, immortaliter meritis, certe elogio nostro major. Cujus obitum luget sine dubio, præter innumeros alios, Potentissimus Elector Brandenburgicus, qui hunc Virum Consiliarium sibi intimum non ita pridem adsciverat: sed & nos lugemus, eoq; vehementius, quod Vir optimus, inter occupationes graviores (quarum in otio etiam illo honestissimo, quo postremis ætatis annis in arce sua Meuselvitiana, frui ipsi licuit, nunquam fuit expertus) dedignatus non est, in usum & ornamentum Actorum nostrorum, libris novis perlustrandis & excerptis plusculum temporis impendere. Ultro enim & gratissima mente profitemur, si quid est in Opere hoc nostro, quod applausum seculi mereatur, ejus magnam valde partem Seckendorffianæ industriæ & gravissimo judicio deberi.

LIBRI NOVI.

Philippi a Limborch Historia Inquisitionis. Cui subjungitur Liber sententiarum Inquisitionis Tolosanæ ab A. C. 1307. ad A. 1323. Amstelod. 1692. fol.

Histoire Critique des principaux Commentateurs du Nouveau Testament, par Richard Simon. A Rotterdam 1693. 4.

Le Memorie Bresciane, opera Historica e Symbolica di Ottavio Rossi, riveduta da Fortunato Vinacesi. In Brescia 1693. 4.

Mescolanzæ d' Egidio Menagio. In Rotterdam 1692. 8.

Della Biblioteca volante di Giovanni Cinelli Calvoli Scanzia Settima e octava. In Parma 1692. 8.

Opera Jacobi Simancæ: de Catholicis institutionibus Liber; Theorice & Praxis Hæreseos; Annotationes in Zanchinum, & Liber singularis de Patre Hæretico. Ferrariæ 1692. fol.

Tomus

Tomus III. Magisterii Naturæ & Artis, authore P. Francisco Tertio de Lanis S. I. Parmæ 1692. fol.

L. Cæcilii Firmiani Lactantii de Mortibus Persecutorum liber, cum notis Baluzii, Cuperi, Columbi, Sparkii, Toinardi, Gravii, Gale, Boherelli &c. Trajecti ad Rhenum 1692. 8.

Collectanea Chymica Leydensia contracta. Lugd. Bat. 1692. 8.

A. Nuck Operationes & Experimenta Chirurgica. Lugd. Bat. 1692. 8.

État Nouveau d' Angleterre sous le Regne du Roi Guillaume & la Reine Marie, par Mr. Chamberlain. A Amst. 1692. 12.

Lettres sur la vie & sur la mort de Mr. Louis de Wolzogue. Amsterd. 1692. 12.

Histoire des Empereurs & des autres Princes, qui ont regné durant les six premiers Siecles de l'Eglise. A Paris 1692. 12.

Bernardini Ferrarii de Ritu sacrarum Ecclesiæ veteris Concionum, cum Præfatione J. G. Gravii. Ultraj. 1692. 8.

Le Dictionnaire Chretien, ou sur differens tableaux de la Nature, l'on apprend a voir Dieu peint dans tous ses ouvrages. A Paris 1692. 8.

Les Oeuvres Mêlées de Mr. le Chevalier Temple. A Utrecht 1693. in 12.

Titii Petronii Arbiteri Satyricon, cum Fragmentis Albæ Græcæ A. 1688. recuperatis nunc demum integrum. Roterod. 1693. 12.

Chronicon Saxonicum ex manuscriptis codicibus nunc primum edidit ac Latinum fecit Edmundus Gibson. Oxon. 1692. 4.

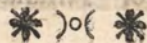
Traité Historique des Monnoies de France avec leurs figures, par Mr. Le Blanc. A Paris 1690. Amsterd. 1692. 4.

Ch. Kortholt de lectione Bibliorum in linguis vulgo cognitis, deque sacris publicis idiomate populari peragendis. Ploenæ. 1692. 4.

Henrici Dodvvelli Praelectiones Academicæ in Schola Historices Camdeniana, Oxonii 1692. 8.

Joh. Christiani Hartungs Metaphysica Juridica. Jenæ 1692. 8.

Predit simul cum mense hoc Actorum nostrorum Januario, Tomi II. Supplementorum Sectio I.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno M DC XCI.

AN ENQVIRY INTO FOUR REMARKABLE texts of the New Testament.

i. e.

Disquisitio de quatuor notabilibus Novi Testamenti locis, quæ aliquid habent difficultatis; cum probabili eorum explicatione: Auctore Joanne Edwards, SS.

Theol. Baccal. Socio quondam Collegii
Joannæ Cantabrigiensis.

Cantabrigiæ, impensis W. Gravii, 1692. in 8.

Constat plag. 18.

E quatuor, quorum libelli titulus meminit, Novi Testamenti locis, primus Matth. II, 23. docet, Jesum Nazarethi in Galilea habitasse, ut impleretur, quod dictum sit a Prophetis: NAZARENVS VOCABITVR. Heic post rejectas, tum aliorum, tum Grotii Hammondique opiniones, Eduardus probare nititur (1) quod Christus & vocari debuerit, & actu vocatus fuerit Nazarenus, i. e. vir, qui Nazarethæ in Galilæa habitaverit. Ut de priori constet, observat, Matthæum dicere, prædictum id esse non a propheta aliquo ex scriptoribus V. T. sed a prophetis, sive a viris, qui publica ad populum verba fecerint de venturo Messia, nec minus de loco habitationis, quam nativitatibus aut crucifixionis auditores suos instruxerint, unde per communem traditionem ad homines Matthæo coævus propagata fuerit sententia, Messiam Nazarethæ in Galilæa habitaturum. Sic prophetias, per traditionem propagatas, citari Jude versu 14. & 2. Tim. III, 8. Porro illud ipsum nomen, reapse Servatori nostro datum a populo Luc. XVIII, 37. ab Apostolis

stolis *Luc. XXIV. 19. Joh. I. 45. Act. II. 22. IV. 10. X. 38. XXVI. 9.* ab inimicis *Marc. XIV. 67. Joh. XVIII. 5. XIX. 19. Act. VI. 14.* ab angelis *Marc. XVI. 6.* a diabolis *Marc. I. 23. Lucæ IV. 34.* a semetipso denique *Act. XXII. 8.* Et hæc nomen consideraverat Edvardus ut tale, quod Jesum a loco habitationis suæ absque conceptu alicujus ignominiae denominat. In sequentibus autem idem expendit (2) ut *nomen* ex mente Judæorum *ignominiosum*. Notat igitur, Matthæo quidem h. l. Nazaretham appellari *civitatem*, sed vix *oppidulum* aut *mediocrem pagum* fuisse; quum hæc nomina sæpe permutantur inter se invicem, ut *Jos. XIX. 7. 1. Chron. IV. 32.* Sic oppidula parvi momenti vocari *πόλεις* & *κωμότητες* *Matth. IX. 35. Marc. I. 38.* Bethlehemum dici *πόλιν* *Luc. II. 4.* at *κώμην* *Joh. VII. 42.* Bethsuram & *πόλιν* & *κώμην* nuncupari in uno eodemque capite *Fl. Josephi*, libro nempe XII. Antiqu. Jud. c. 14. Nazaretham itaque oppidulum fuisse, cujus incolæ non cruditi, sed ima de plebe fuerint, victumque manuum labore quæfiverint. Unde proverbium: *Quid boni e Nazareth?* *Joh. I. 46.* Vile ergo ac contemptibile *Nazareni* nomen, qua tale, prædictum esse Eduardus dicit a *Prophetis* in scriptis quoque canonicis, dum non quidem *sigillatim* nomen *Nazareni* literis totidem exprimunt, *generatim* tamen prædicunt, variis *scommatibus* *sarcastis* insultatum iri Messiae, *Psal. XXII. 6. 7. LXIX. 7. 9. 12. Esai. LII. 14. LIII. 2. 3.* His enim generalibus prophetiis tacite includi specialem de ignominioso *Nazareni* titulo, qui non quoad literas, sed quoad sensum Judaicum in prophetiis V. T. legatur. Sic *Act. X. 42.* Petrum adferere, de Jesu testari omnes prophetas, quod in ejus nomine remissionem peccatorum habeant credentes in eum; id quod in nullo Propheta quoad literam, in omnibus quoad sensum reperiatur. Isthæc vero V. T. vaticinia impleta sunt, cum Jesus ipsemet crapulae, magiæ, rebellionis, & id genus criminum argueretur, quin & in membris suis variis obnoxius esset scommatibus, quæ ex *1. Cor. IV. 12. 13.* & Apologiarum scriptoribus *Justino, Minutio, Tertulliano*, satis nota. Sed & ipsum *Nazarenorum* nomen pro titulo hæretici accipi fœvit; unde Paulum Tertullus coram Felice accusaverat ceu facem & tubam *sectæ Nazarenæ*, *Act. XXIV. 5.* Et *Galileorum* nomen æquipollebat nomini Christianorum *Luc. XXIII. 6. Act. II. 7.* unde Paulum *Lucianus* in Philo-

patri-

patride, Christum *Julianus* apostata lethali vulnere ictus ita vocavit. Judæis quoque & Muhammedanis Christiani vulgo appellantur *Nazareni*, uti *Drusus Grotiusque* ad *Act. XXIV. 5.* monent.

Alter locus, qui *1. Cor. XI. 14.* extat, ἡ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστὶ; *Anne* natura ipsa hoc docet vos, quod viro quidem comatum esse probro sit? Notat autem *Φύσις* vel naturale lumen internum sive dictamen rationis connatum, *Rom. II. 14.* vel dictamen naturæ particulare, quoad discrimen sexus utriusque, *Rom. I. 26. 27.* vel cultiorum gentium consuetudinem, quæ *altera natura* vocitari solet. *Κομᾷν* significat aut nutrire capillos longos, aut calamistro adornare, lemniscis revincire, in suggestus attollere, similive ratione decus & gratiam iis conciliare. Quod si accipias *Φύσιν* tertio & *κομᾷν* priori sensu, concinunt textui mores *Judæorum*, (apud quos longam comam minus usitatam fuisse, inde colligit Eduardus, quod ea character fuerit *Nasiræorum*) itemque *Arabum, Egyptiorum* & *saniorem* inter Græcos & Romanos, tam gentiles, quam Christianos. Hos comam moderate promissam ac detonsam pro signo modesti animi habuisse, multis veterum auctorum testimoniis confirmat Eduardus. Dein probat, quod coma intonsa ac ultra modum promissa τῇ φύσει primo sensu acceptæ adverfetur, quia contraria sit *praxi* *saniorem* gentium, ad internum mentis dictamen compositæ, repugnet *decoro*, faciat ad *luxum* & *fastum*, *impedimento* sit actionibus virum decentibus, quin & adeo *probrosa*, ut virum indignum reddat sexu suo peculiari, quum ejus nullam rationem ipsemet habeat. His addit, tolli per longam virorum comam discrimen sexuum foeminei & masculini, unde contraria sit τῇ φύσει in sensu secundo. Hactenus de priori acceptione vocis *κομᾷν*. Quod autem secundæ etiam heic locum quam maxime habeat, pater, quia coma talis intelligitur, quæ *fœminis* fuit *δόξα*, id est, gloriosa ac decens, *versu 15.* Atqui non *neglecta*, sed *culta* ac *ornata* pro *gloriosa* ac decenti habita est fœminis Græcis ac Romanis. Nec passos capillos, sed eleganter in nodum & suggestum revinctos intelligi liquet, quod non illi, sed hi mulieri esse queant ἀπὸ περιβολῆος loco tegminis capitis, five *veli*. Coma igitur muliebri more adornata Apostolo esse dicitur contra *Φύσιν*, h. e. (1.) contra *consuetudinem*. Quan-

quam enim viris Spartanis ac Atheniensibus, quin & Romanorum quibusdam, more esset receptum, *comas in statione* quasi *locare*, easque in *crobylum*, *plegma*, *scorpiumve* colligare: hæc tamen saniorum *consuetudini* e diametro repugnabant, uti videre est e gentilium satyris & comœdiis, ac Christianorum conciliorum decretis. Eadem porro coma est adversus *Φύσιν*, h. e. (2.) *dictamen rectæ rationis*, quatenus nempe id *quod decet honestum est*, & *quod honestum est decet*, (quæ Ciceronis verba sunt:) *forma autem viros neglecta decet*, ipsius Ovidii, hominis gentilis, iudicio. Est (3.) adversus *Φύσιν* h. e. *distinctionem sexuum*, quo de argumento Salmasius in *de coma* ex professo egit. Ex dictis patet, *Eduardo* arridere hic sensum oraculi Paulini complexum tres simul sensus vocis *Φύσις* & duos verbi *κομᾶν*. Fusc deinde refert, ubinam terrarum aperto apertove capite sacra peragi sueverint, & quæ id genus alia sunt ad illustrationem textus apprime facientia, at, ne nimium sumus prolixi, silentio heic prætermittenda.

Tertius N. T. textus petitus est e 1. Cor. XV. 29. Ἐπεὶ τί ποιήσω οἱ βαπτίζομενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. *Eduardus τὸ βαπτίζεσθαι* accipit de proprie sic dicta ablutione in aqua sacramentali. *ὑπὲρ τῶν νεκρῶν* exponit ἕνεκα τῶν νεκρῶν, mortuorum causa seu gratia. Quodque *ὑπὲρ* causam impulsivam, non finalem, heic notet, loco parallelo 2. Cor. XII. 10. ὑπὲρ Χριστοῦ, aliisque, ut & harmonia particulae Hebrææ *עַל*, confirmat. Ex articulo *τῶν* colligit, certum mortuorum genus ab Apostolo indigitari, *martyres* puta, qui in Christo obdormierant, vers. 18. Ἐπεὶ non alioquin, sed (ad instar *ἐπεὶ*) deinde, *præterea*, reddi cupit, ut *Psalm. LXXVIII. 20*. Grotio etiam assentitur, καὶ idem esse ac οὖν, ergo. Sensum itaque post *Cloppenburgium* & *Spanhemium*, hunc affert: *Præterea, quid facient illi e Gentilismo & Iudaismo conversi ac baptizati istorum mortuorum gratia*, quos tot pro fide tormenta sustinere ac in Christo obdormire cum admiratione conspicati, eam ob causam religionem Christianam amplexi sunt, si mortui plane non resurgunt? Cur ergo baptizantur intuitu horum mortuorum?

Ultimus Scripturæ locus e 1. Petri III. 18. 19. 20. 21. delectus est: Χριστὸς ὁ θανάτου διὰ τὴν σαρκί, ζωοποιὸς δὲ τῶ πνεύματι.

ΕΝ

Εν ᾧ καὶ τοῖς ἐν Φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν, κτλ. Sequitur heic *Eduardus* vestigia cumprimis Simonis *Episcopi* l. 4. Institut. c. 30. & *Philippi a Limborch* l. 3. Theol. Christian. cap. 13. Paraphrasis ejus huc fere redit: *Christus semel passus est pro peccatis, trucidatus carne, sed resuscitatus Spiritu Dei; per quem*, quatenus hic Spiritus erat Apostolis communicatus, *ivit & predicavit evangelium spiritibus* refractariis infidelium Judæorum & gentilium in hoc orbe viventium, verum *in carcere* ignorantia & peccatorum vinctis a diabolo: *qui aliquando erant inobedientes*, remanebantque maximam partem in carcere spirituali: & hæc se habebat sicut quando *longanimitas Dei expectabat in diebus Noæ, dum preparabatur arca*, in qua pauca, hoc est, octo anima servabantur aqua; ὁ καὶ ἡμᾶς ἀντιτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, cui similis figura, *baptismus* puta, & nunc salvat nos. Ut enim antediluvianorum plerique quidem Noam, præconem justitiæ, spernebant, nonnulli tamen, utut pauci, fidem ei adhibentes, salutem consequabantur: ita hodiernum plerique Gentilium ac Judæorum spernunt Christum, aliqui tamen, qui in se spectati multi sunt, at infidelibus comparati, admodum pauci, per aquas baptismales, tanquam arca antitypum, salvi sunt. Et hoc est magnum illud *mysterium pietatis*: Deus fuit manifestatus in carne, justificatus in spiritu, prædicatus gentibus, fides illi habita est in mundo, 1. Tim. III. 16.

Habes in compendio quadruplicem illam *Eduardi* exercitationem, de qua iudicium sit penes Theologos exegeseos sacrae peritos.

SAMVELIS WERENFELSII BASILEENSIS

Differtatio de Logomachiis Eruditorum.

Basileæ apud Jacobum Werensfeldium, 1692.

Constat 18. plagulis in 4.

Cum propositum habeat doctissimus Auctor, morbo gravissimo, quique diu Rempublicam literariam vehementer afflixit, medicinam facere, atque pro viribus occurrere, evoluto prius nomine *Logomachie*, variisque ejus significationibus, deinceps Medicos imitatur, primumque in quibus potissimum reperiatur, quod ipsi subjectum morbi vocant, inquit: mox præcipuas quasdam spe-

cies attingit: post morbi naturam gravitatemque ostendit: tum causas aperit, & signa indicat; denique media præscribit. Logomachiam, aut potius Philologomachiam, id est, ut hoc loco accipit, disputationem hominum eruditorum, qui cum existimant, aut saltem videri volunt, se de rebus disputare, nonnisi verbis inter se dissident, non immerito morbum appellat, præeunte Apostolo 1. Tim. 6. 4. *Subjectum* morbi demonstrat exemplis ex omnibus eruditionis partibus. Theologi Patres disputarunt, sitne dicendum in Deo esse *ἰεὺς ἡ ποσείσς*, an unam hypostasim? Prius Græci tenebant, posterius Latini. In doctrina de Trinitate voces causæ & effecti aliqui usurparunt, aliqui tanquam periculosas rejecerunt. Ordinem inter Trinitatis personas quidam constituerunt, alii voces ordinem significantes ferre non potuerunt. Latini solum Filium Patris imaginem dixerunt, Græci etiam Spiritum S. sic vocarunt. Controversia, quæ tantopere Græcos Latinosque collisit, de processione Spiritus S. a Patre & Filio, aut a Patre per Filium, plurimum logomachiae admixtum habet. Inter Nestorium & orthodoxos dissensus, juxta Philosophum quendam recentiorem (Derodonem) nonnisi in verbis fuit, cui tamen Auctor noster non suffragatur, adjungens aliam logomachiam, tempore Caroli M. excitatam, occasione Felicis Urgelitani Episcopi, qui docebat Christum secundum humanam naturam non proprium Patris filium, sed adoptivum esse; cui non dissimilem putat illam, quæ inter Scholasticos postea est mota, an Christus secundum humanam naturam sit Dei servus? Scholasticorum sæculo multarum inter infinitas Theologorum nominalium & realium, Thomistarum & Scotistarum controversias extiterunt logomachiae, a quibus ne hodie quidem Theologia penitus perpurpurgata est. Immo aliae quotidie nascuntur, de quo malo gravissimorum hominum querelas legimus. Sane si in singulis Theologiae capitibus logomachiae a reliquis controversiis separarentur, quod Henricus Altingius in Theologia fecit, quanquam satis perfunctorie, prolixus logomachiarum Catalogus texi posset. Jureconsulti, tum inter se de vocibus certant, disputantes, an jus in bruta animantia cadat, item sitne aliquid, v.g. lex de non furando, juris naturalis; tum alii ejusmodi lites movent, qui exempli gratia contractum vocant, quod ipsi nudum pactum appellant. Medicis quidem non tam facile accidit *λογομαχείν*,

μαχείν: aliquando tamen etiam iidem de nomine potius morbi disputant, quam de ejus natura atque medendi ratione. Litigant interdum, sitne morbus in humoribus, an in partibus, cum sit in utrisque, in humoribus immediate, & per humores in partibus: de causis morbi dissentiunt, quorum alter proximam, alter remotam & primam causam investigat. Chymici nova sua lingua multis logomachiis occasionem dederunt. Philosophia logomachiarum semper fuit feracissima. Olim inter Peripateticos & Stoicos controversiae fuerunt, sitne aliquid præter virtutem, valetudo puta aut divitiæ, aut honor in bonis numerandum? an omnia peccata sint æqualia? an vitia & virtutes sint animalia? an vox sit corpus? an sapiens affectibus omnino careat? aliaeque verbales. Scholastici Philosophi solent plerumque in talibus occupari in disciplinarum prolegomenis. Eorundem Metaphysica tota, quanta est, ex logomachiis Auctori dicitur confuta, plena item iisdem Physica. Recentiores Philosophi tot inter se logomachias non habent, quia Geometras secuti ambiguitates vocum removent. Quare propter hoc Cartesius a quibusdam præcipue laudatur. At quanquam ejus sequaces ipsi inter se de verbis raro contendunt, tamen hæc ipsa Philosophia multis inter præcæ & novæ Philosophiae cultores contentionibus occasionem dedit, quæ nonnisi logomachiae sunt; quales, an anima sit cogitatio? an de omnibus dubitari debeat? an Spiritus sint in loco, an vero nusquam? an Deus nonnisi per operationem sit in mundo? an Deus ante conditum mundum fuerit nusquam, aut hodie extra mundum sit? an error sit in intellectu, an in voluntate? His de *subjecto* morbi traditis, nunc logomachiarum *differentias* præcipuas recenset.

Prima: *aliquando omnis in verbis est dissensus, in re prorsus nullus: aliquando est quidem aliqua, eaque vera inter disputantes dissensio, ita tamen ut verba longe aliam, eamque in pluribus & gravioribus, præ se ferant.* Exempli loco refert disputationem inter summos viros ortam ante lustra non ita multa, de Sabbati moralitate, & recentiore aliam, an fideles, qui ante Christi mortem vixerunt, obtinuerint *ἀφεσιν* peccatorum.

Secunda: *alia in uno aut saltem paucis vocabulis aut locutionibus, quæ a disputantibus non eodem sensu accipiuntur, consistit: alia in longa verborum, quorum singula quandoque ambiguitatem nullam habent*

habent serie, atque adeo in ratione tradendi, docendique modo ac methodo rem, de qua convenitur, tota versatur. Prior logomachia perspicitur in quaestione, an voluntas cogi possit: posterioris specimen ostenditur in bello inter Aristotelis interpretes & Petrum Ramum.

Tertia varietas: *Nonnunquam in vocabulis ita dissentiunt disputantes, ut in re ipsa convenient.* v. g. si duo Politici, qui probe cognoscentes Reipublicæ alicujus constitutionem & administrationem, inque ea convenientes, disputarent, forma ejus sitne simplex an mixta? *aliquando in solis quidem verbis dissensus est, at in re consensus nullus;* uti quando non modo alter alterum non intelligit, sed neuter se ipsum. Quo referendæ Scholasticorum pugnae de materia prima, quæ est neque quid, neque quantum, neque quale; ejusque potentia, ex qua educatur substantia aliqua, quæ neque est spiritus, neque corpus, neque omnino per se existit, sed dependet a materia in esse, fieri & operari &c.

Quæ certamina levia videri possent, ut quæ ab uno atque altero vocabulo non eodem modo intellecto oriuntur: attamen si partium studia spectantur, si contentiones, si odia, si damna, morbum produnt hunc *gravem* esse, periculosisque symptomatibus committatur. Etenim juxta Apostoli observationem 1. Tim. 6. v. 4. 5. qui hoc morbo correpti sunt, non amplius pro veritate, sed pro victoria, aut quacunque victoriæ umbra pugnant; flagrant invidia, spargunt convitia, imputant hæreses, absurditates; juvenes in eadem altercandi palæstra instruunt, impediunt scientiarum omnium progressus, apud multos eruditos Scepticismum efficiunt; apud populum literatos literasque omnes in contemptum adducunt: si monentur, certamen cum adversariis de verbis esse, tanquam gravissimo convicio offensi, incipiunt dissensum verum inter se & cum quo disputant, quærere, neque desinunt, donec aliquem tandem, ubi nullus ante fuit, exculpserint. Vocem aut locutionem, quæ in disputationis æstu adversario excidit minus apta, arripiunt, in pessimum sensum detorquent, consequentias inde faciunt. Alter nolens fateri se melius loqui potuisse, defendit verba: hinc primo nascitur logomachia. Dum vero ab adversario urgetur, qui male locutus est, ne male locutus esse videatur, male sentit, ac propugnat denique, quia

quia adversarius ita vult, sententiam, de qua ante ne cogitaverat quidem. Hinc iterum vera ex logomachia controversia. Odium, etiam inter logomachos ejusdem rei causa esse potest, ut nolit aliquis consentire ei, quem averfatur.

Gravis hujus morbi *causa* ad duo potissimum genera referuntur: nimirum vel ad linguas, quibus disputantes utuntur, vel ad ipsos disputantes. In linguis sunt vocum homonymia, & phrasium amphibolia, synonymia, termini artium. In ipsis disputantibus fomites logomachiarum deprehenduntur, vel a parte una, vel utraque. Cum scilicet ii, contra quos disputatur, sententiam suam non recte proponunt: ii vero, qui contra disputant, sententiam alterius sua culpa non recte intelligunt. Priori modo peccatur obscuritate verborum, quæ nonnunquam involuntaria est, cum homines perspicue loqui non possunt: nonnunquam voluntaria & affectata, cum, perspicue loqui nolunt. Posteriori modo occasionem logomachiis dantes, alii bona fide agunt, revera eam, quam oppugnant, adversarii sententiam esse existimantes: in aliis affectatus est error, qui nolunt adversarium intelligere, aut videri volunt non capere, quæ capiunt. In priore classe sunt ingenia volatica ac desultoria, superficialia, cujus vitii naturales causas Auctor indagar. In posteriore classe sunt illi, qui contentionibus delectantur, qui aliis invident, qui alios odiosos reddere volunt, qui temere alios condemnant, schismatici, præceptorum admiratores, antiquitatis cultores, novitatis amatores: qui aliorum sententias rident, qui lucrum quærunt, qui auram popularem captant in refutandis aliorum sententiis, quos aliorum dictis semel male intellectis pudet logomachos se esse confiteri.

Pergit ad *signa* logomachiae, inter quæ (1) si quis ea oppugnare videtur, in quibus totum genus humanum convenit. (2) Si quis negare videtur rem cognitu facillimam. (3) Si vir sapiens in disputatione sententiam manifeste absurdam & ridiculam propugnet. (4) Si sententia, quæ adversario adscribitur, aliis certis & constantibus ejusdem opinionibus adversetur. (5) Si aliquis a sententia absurda aut turpi, quæ ei tribuitur, in vita & praxi abhorret. (6) Si tam affirmans quam negans ad sententias suas probandas iisdem utuntur argumentis. (7) Si disputationes sint de definitionibus &

H

divisio-

divisionibus. (8) Si quis rogatus non possit vocabula generalia clarius explicare. (9) Si non intelligis disputantes de re, quæ caput tuum non superat. (10) Si thesi probe intellecta, opponentis argumentum non capis. (11) Si intellecta thesi & opponentis argumento, responsionem defendentis intelligere nequis. (12) Si bene percipienti & respondentem & opponentem, in disputatione subito oriuntur tenebræ. Quæ signa non æque certa omnia esse existimat, neque vult, ut si quis unum aut plura ex illis in disputatione animadvertat, sine ulteriori examine statim logomachiam esse, certe iudicet; sed hoc tantum intendit, ut si quis ista observet, de dissensu vero disputantium tantisper dubitet, donec controversiæ momenta accuratius excusserit.

Subjiciuntur tandem *remedia*, tum morbum, ubi est, pellentia, tum, ubi non est, prohibentia, quæ vulgo consueverunt præservativa nominare. Universale remedium est (1) Lexicon quoddam universale. (2) purgatio artium & disciplinarum a vocibus & locutionibus obscuris, confusis, ambiguï. (3) mutatio pugnarum cum hominibus in pugnas cum sententiis. (4) translatio disputationis a genere ad speciem, ab universalioribus ad minus universalia. Præsto sunt etiam specialia remedia. Si nos ipsi in logomachias incidimus, oppugnantes aliorum verba non intellecta, cum quibus sententia convenimus, ante omnia dubitemus, verane controversia sit; mentem a pravis affectibus purgemus; monenti adversario, non id se sentire, quod in disputando illi tribuimus, injuriam sibi fieri, haud difficiles nos præbeamus, nisi tamen protestatio manifesto facto est contraria; consequentias vero, quamvis necessarias, non imputemus, quas non videt adversarius. Si nos ipsos petant aliorum logomachia, primum ingenue fateamur, nos minus apte esse locutos, promittamusque aliter in posterum nos locuturos; nunquam malitia aut stuporis accusamus eos, quos sanare cupimus. Si alios aut dictis aut scriptis acerrime pugnantes, in re ipsa consentire observamus, conciliaturis eos magna circumspectione opus est, ne utrumque in nos concitemus. Præciduntur vero logomachia occasiones, si docentes proponimus non tam verba, quam res, atque discipulos in tenera ætate a studio contradicendi avocamus: si libros scribentes, ante omnia probe tenemus, quid sentiamus, quomodo sentiamus, quare ita sentiamus; deinde omnia ingenue atque perspicue

spicue proferimus: si lecturi aliorum libros, afferimus voluntatem intelligendi & facultatem; in ipsa lectione attentifumus & cauti.

*DE VISIBILI CONJUNCTIONE INFERIORVM
Planetarum cum Sole, Dissertatio Astronomica, Au-
thore E. HALLEY.*

Transcripta ex Actis (Transactionibus) Philosophicis Anglicanis num. 193, A. 1691, pag. 511 sqq.

Mercurii Venerisque Sidera Solis discum subintrare, ac instar macularum nigricantium in lucido ejus orbe aliquando conspici, tam ex verioris Astronomiæ principiis, quam ex indubitata observantium fide, dudum compertum est. Qua vero lege, quibusque conditionibus, quantisque annorum intervallis hæc phænomena nobis spectanda præbeantur, nescio an aliquis ex Astronomis hodiernis rite definiverit. Certe nihil hac de re inter typis mandata hucusque mihi visum est. Quapropter non ingratum fore arbitratus, huic inquisitioni serio operam dedi, ac dissertatione hac rem maxime perplexam paucisque intellectam me plenius enucleaturum confido.

Has Planetarum horum Phases semper in retrogradientium cum Sole conjunctionibus fieri, cum scilicet Sol Nodis eorum adeo vicinus sit, ut Planeta Soli juncti latitudo semidiametrum Solis non excedat, per se satis conspicuum est. Quo vero facilius limites ac conditiones harum conjunctionum pervestigem, cum calculi elementa omnino diversa sint, uterque Planeta sigillatim tractandus est: a Mercurio itaque exordiamur.

Hujus Planetæ Nodum Ascendentem, juxta nuperas & accuratas observationes, prope 15°. Tauri, seu potius ad os. 15°. 44'. a prima * ♀, hoc nostro seculo reperiri, pro comperto habemus. Descendentem vero oppositum ad 68. 15°. 44' a 1a * ♀. Angulus autem quo Planum Orbitæ Mercurialis ad Eclipticam inclinatur, satis bene se habet apud *Keplerum*, viz. 60. 54'. Jam ex probatissimis Hypothesibus constat, Mercurii in Nodo Ascendente constituti distantiam a Sole esse partium 3365: quarum media Solis distantia

stantia a Terra sit 100000; dum vero Nodum alterum occupat, distantia ista in iisdem partibus mensurata, fit 45308. Sol vero, Nodo Ascendenti oppositus, distat a Terra eidem juncta partibus istis 98955: ad Nodum vero alterum eadem intercapedo fit 101007. Atque idcirco Mercurius Soli conjunctus ad Nodum ascend. distat a Terra partibus 67591: ad Nodum vero Descend. partibus 55699. Quæ cum inter se valde discrepent, separatim etiam considerandæ veniunt Conjunctiones illæ, quæ ad diversos Nodos fiunt, calculi elementis compendii gratia synoptice expositis.

Conjungatur Mercurius Retrogradus cum Sole Centraliter ad Nodum Ascendentem, Mense Octobri; ac ex prædictis Hypothesibus habebitur,

	s	o	'	"
L ongitudo Solis a prima Stella Arietis	6	15	44	00
Longitudo Mercurii ex Sole visi	0	15	44	00
Distantia Mercurii a Sole, partium	31365			
Distantia Mercurii a Terra	67591			
Angulus Inclinationis Orbitæ Mercurii	6	54	00	
Motus 6. Horar. Mercurii ex Sole visi	1	30	38	
Motus Solis in iisdem sex horis	15	5		
Hinc Motus Mercurii a Sole; sex horis	1	15	53	
Et Motus ejus a Sole ex Terra viso, 6 Horis	0	35	12	
Et Angulus viæ Mercurii intra Solem visæ cum Ecliptica	8	15	00	
Hinc motus Mercurii in orbita sua visibili 6 Horis			35	40
Deinde motus Mercurii in Anno Siderio ultra quatuor revolutiones	1	24	45	8
In Annis tredecim itaque	11	21	46	44
Defiunt itaque ad Revolutiones 54 integras	0	8	13	16
	d	h		
Quod spatium percurrit Mercurius in	2	00	13	
Quibus promovetur Solis locus; ac in Nodo sit, tantundem distat a conjunctione Terræ	20.	1	00	

At

At arcus iste ex Terra spectatus fit	0	56	10
Unde ex dato Angulo viæ visæ 80. 15' prove-	0	55	34
nit basis, sive distantia a conjunctione visibili			
Qui arcus percurritur a Mercurio juxta	9.	21	
Horariam datam horis			
Excedunt vero 13 Anni Siderii totidem Ju-	8.	00	
lianos cum intercalationibus tribus, horis			
Itaque Mercurius revertitur ad Solem post	2d	17h.	34
Annos Julianos 13 atque insuper			
Vel cum quatuor intercalationibus, si præce-	1	17	34
dens annus sit tertius a Bissext.			
Ex arcu vero 56', 10", & angulo dato, fit per-	0	8	3
pendicularis sive proxima distantia 811 a Sole			
Itaque 8 post 13 annos intra Solem conspicuus			
8'. 3" Borealius incedit.			
Pari Argumento in 46 annis Sideriis movetur	119	280	36' 8"
Defiunt itaque ad revolutiones 191 integras	0	1	23' 52"
Hoc est in tempore, Horæ	8	12	
Quibus promovetur Sol	0.	20	41
Hinc arcus e Terra visus fit	0	9	36
Basis vero ei competens	0	9	30
Tempus vero quo Mercurius basin percurrit fit, Hor.	1	36	00
Excedunt vero 46 Anni Siderii totidem Julia-	19	3	00
nos cum 11 Intercalationibus, horis			
Ac Mercurius revertitur ad Solem post 46 an-	1d.	4h.	51
nos Julianos, atque insuper			
Vel cum duodecim intercalationibus, ut fit cum	0	4	51
annus præcedens sit secundus vel tertius			
a Bissextili			
Perpendicularis vero, qua Mercurius in Bore-	0.	1	22
am provehitur, fit	h		
Periodus vero maxime accurata Mercurii ad	1	11	12
Solem absolvitur annis sideriis 263 atque			
insuper			
Hi vero Siderii superant totidem Julianos,	10	20	
cum 66 intercalationibus, horis			

H 3

Unde

Unde post 263 Annos Julianos, Mercurius
ad Solem revolvitur, tardius vero } II 31 $\frac{1}{2}$
Quod si præcedens annus Bissextilis fuerit, ad- }
dantur } id. II 31 $\frac{1}{2}$

Post hoc demum intervallum Borealius incedit, non nisi decem minu-
tis secundis.

Cæteræ vero periodi latiores ex jam inventis facili negotio eru-
untur, suntque vel sex vel septem Annorum.

Quæ septem annis absolvitur, Mercurium deprimit vers9 Austrum 22'.
47", ac septem dies integros minus 9 minutis cit9 provenit, si duæ fue-
rint intercalationes. At cum una intercalatione, cum scilicet annus prior
Bissextilis sit, 6 dies subducendi sunt, additis tantum 9 minutis, ut prius.

Rarius vero post sex Annos in Solis disco conspicitur iterum vagus
ille Planeta, qui exacta hac periodo 30'. 50" Borealius transit; idque
tardius 8d. 17h. 25', si annus præcedens sit secundus vel tertius a Bissex-
tili; aliter 9d. 17h. 25' addendi sunt.

Pariter si fiat Conjunctio ad Nodum Descendentem Mense Aprili.

L ongitudo Solis a prima stella Arietis	s	0
Mercurii Longitudo ex Sole visa	0	15 44 00
Distantia planetæ a Sole ut prius	6	15 44 00
Distantia ejus a Terra		45308
Motus Mercurii e Sole visus sex horis		55699
Motus Solis in eodem tempore	0	43 21
Motus Mercurii a Sole	0	14 29
Hinc angulus Viæ visæ Mercurii intra Solis di-	0	28 52
scum cum Ecliptica fit	10	18 00
Motus vero visus a Terra in sex horis	0	23 52

Unde sequendo methodum calculi præcedentis, evincitur Mercu-
rium post 13 annos atque insuper 3d. 7h. 37'. ad Solis conjunctionem re-
volvi; quod si præcedens Annus fuerit tertius a Bissextili, tunc addendi
sunt 2d. 7h. 37'. tantum: ac tum Mercurius 16'. 55" Australius incedere
reperietur. Post 46 vero annos, cum 12 intercalationibus addantur 0d.
7h. 14', & habebitur Mercurius Soli conjunctus in tramite Australio-
re 2'. 53". Si vero annus prior Bissextilis fuerit, vel ab eo primus, adden-
dus est id. 7h. 14', ut habeatur accurate Synodus. Similiter post 263
annos,

annos, quibus Mercurius in Austrum deflectitur 0'. 22"; addendus est
vel id. 1h. 49', vel 1h. 49': juxta legem in priori casu præscriptam.

At annis sex vel septem ob viciniam Terræ ac planetæ, atque id-
circo ob ampliatos arcus, ad hunc Nodum non revertitur ad Solem,
ut intra discum appareat. Post Annos autem 33 Solem transit via ma-
gis Boreali 14'. 2": ac habetur momentum conjunctionis subducendo
a prioris tempore 3d. 0h. 23' si fuerit in anno tertio a Bissextili; aliter
subduc 2d. 0h. 23' tantum.

His inventis facile erit continuare calculum pro omnibus hisce
conjunctionibus Mercurii cum Sole, idque cum summa certitudine:
ac sine ulla hæsitacione, an omnes possibiles habeantur, necne; sola ad-
ditione obtinentur momenta conjunctionum ac distantie planetæ a
centro Solis, unde etiam ope Tabellæ depromuntur durationes harum,
ut ita dicam, Eclipsium: ut nihil sit, quod in hac re desiderari videatur.

Epochas vero quod spectat, eæ tutius Observatorum industria
comparantur, quam Calculi cujusvis subtilitate: adeoque elegimus in
primo casu, notabilem illum transitum Mercurii quem ipse in Insula
Sanctæ Helenæ perfectissime observavi, Octob. 28, Anno 1677, St. Vet.
& cujus medium ex initio & fine determinavi in prædicta Insula qui-
dem 0h. 4'. P. M. *Londini* vero 0h. 28' P. M. Semita vero qua ince-
dere visus est Planeta 4'. 40" Borealius erat Solis centro. In altero
casu, viz. cum Mercurius Soli conjungitur Mense Aprili, Ex Cl. *Heve-
lii Mercurio in Sole viso* pag. 72, 75, Epocham desumere placuit;
nempe quod Apr. 23, Anno 1661, St. Vet. 6h. 8' P. M. *Gedani*, hoc
est 4h. 52' *Londini*, Mercurius Solis centro proximus apparuit, ut-
pote in medio transitu, simulque distabat ab eodem centro 4'. 27", ad
Boream. Hinc juxta præcepta præmissa, omnes ordine visibiles con-
junctiones Mercurii cum Sole simul exhibere, exigui laboris opus
erit: ac in exemplum quod cuivis in posterum imitari licet, accipe
huius seculi ab invento Telescopio quotquot usquam apparuere hu-
jusmodi Phænomena, vel quæ etiam insequentis seculi posteris appa-
ritura sunt.

*Series momentorum quibus Mercurius Soli conjunctus intra discum
ejus conspicitur, per præsens & futurum seculum, cum di-
stantiis Planetæ a Solis centro.*

Ann.	Temp.	Conj.	Diff. a cent. ☉.		B	Transitus qui signo
d.	h.					
1615	22	21	38**	7	20	*notantur, Londini ex
1628	25	5	15*	9	35	A parte visibiles sunt, qui
1661	23	4	52*	4	27	B vero signo **, toti
1674	26	12	29	12	28	A conspici possunt.
1707	24	12	6	1	34	B
1720	26	19	43*	15	21	A Notandum vero est,
1740	21	11	43	15	36	B Solis Diametrum ad
1753	24	19	20*	1	19	A Nodum ☿ Ascenden-
1786	22	18	57*	12	43	B tem Mense Octobri oc-
1799	26	2	34**	4	12	A cupare 32.34; atque

O C T O B R I.

Ann.	Temp.	Conj.	Diff. a centr. ☉.		B	Transitus qui signo
d.	h.					
1605	22	8	29	12	48	A itus esse 5h. 29: Men-
1618	25	2	3*	4	45	A se vero Aprili Diamo-
1631	27	19	37*	3	18	B ter Solis fit 31.54; un-
1644	30	13	11	11	21	B de ob tardiozem Pla-
1651	23	13	20	11	26	A netæ motum oritur
1664	25	6	54*	3	23	A duratio maxima 8h. 1.
1677	28	0	28**	4	40	B Quod si oblique inci-
1690	30	18	2*	12	43	B dat Mercurius, durati-
1697	23	18	11*	10	4	A ones hæ breviores red-
1710	26	11	45	2	1	A duntur pro ratione di-
1723	29	5	19*	6	2	B stantiæ a centro Solis;
1730	22	5	28	16	45	A Quoq; perfectior cal-
1736	30	22	53**	14	5	B culus hic reddatur, se-
1743	24	23	2**	8	42	A quentes Tabellas ad-
1756	26	16	36	0	39	A junxi, quibus exhiben-
1769	29	10	10	7	24	B tur dimidiatæ duratio-
1776	22	10	19	15	23	A nes harum Eclipsium
1782 Nov. 1	3	44*	15	27	27	B ad singula minuta di-
1789	25	3	53*	7	20	A stantiæ visæ a centro

subla-

sublatæ a conjunctionis momento in priori Tabula invento, initium ac finem totius Phænomeni designant.

Octobri.

Min.	Semi-
Diff.	durat.
H.	
0	2 44 $\frac{1}{2}$
1	2 44
2	2 43
3	2 41 $\frac{1}{2}$
4	2 39 $\frac{1}{2}$
5	2 36 $\frac{1}{2}$
6	2 33 $\frac{1}{2}$
7	2 28 $\frac{1}{2}$
8	2 23
9	2 17
10	2 10
11	2 1
12	1 51
13	1 39
14	1
15	1 24
15 $\frac{1}{2}$	0 50
16	0 30

Aprili.

Min.	Semi-
Diff.	durat.
H.	
0	4 0 $\frac{1}{2}$
1	4 0
2	3 58 $\frac{1}{2}$
3	3 56
4	3 53
5	3 48 $\frac{1}{2}$
6	3 43
7	3 36
8	3 28
9	3 18 $\frac{1}{2}$
10	3 7
11	2 54
12	2 38
13	2 19
14	1 55
15	1 21 $\frac{1}{2}$
15 $\frac{1}{2}$	0 56

Observationes omnes hucusq; habitas rite representant hi numeri, nec est quod dubitem de futuris, cum ex omnibus Planetis Mercurius Soli proximus ejus centro adeo vicinus sit, ut aliorum centrorum interventu minime cieatur, nec deviationibus illis quæ a cæterorum systemate oriuntur, quibusque superiores, præsertim Saturnus, obnoxii sunt, quod sentiri possit, inturbetur.

Parallaxes consulto omisi, ut perexiguas, quæque locis diversis diversa obvenientes, generalli calculo immisceri non debent; quodque etiam, quantæ sint, non satis adhuc constet, sed potius ex hujusmodi Observationibus tutissime derivari possint. Diametri etiam Mercurii ra-

tionem non habui, quia supra fidem parvus per paucula solum minuta limbo adharere videtur. Ex observatione accuratissima deprehendi, vix duo minuta elapsa, dum totus e Sole egrederetur, Octobr. 28vo, 1677, unde conclusi Diametrum ejus 0'. 11", ac juxta rationem distantiarum a Terra ad Nodum alterum esse, 0', 13 $\frac{1}{2}$ " fere, adeoque tunc 3 $\frac{1}{2}$ temporis minuta infumi, dum totus planeta Solis limbum directe pervadit. Oblique vero transiens paulo diutius hæret, secundum ac Secantes angulorum incidentiæ augentur. Equationes etiam Temporis haud opus est ut æstimemus, quia per plures dies

dies hinc inde in utroque mense constantes ac quasi invariatae persistunt.

De Visibili Veneris cum Sole Conjunctione.

Venus quamvis syderum omnium speciosissima, more sexus sui, sine mutuo cultu ac splendore ascititio in conspectum prodire veretur. Hoc etenim spectaculum inter Astronomica longe nobilissimum, instar Ludorum secularium, integris seculis Mortalibus invident motuum arctae leges. Unico vero hoc observatum summa cum certitudine distantiam Solis a Terra determinari posse, quæ ob Parallaxin alias prorsus insensibilem vagis terminis hucusque definita est, posthac declarabitur. Periodos vero quod attinet, illæ non adeo accurate ac Mercuriales describi possunt, cum Venus semel tantum ab Orbe condito, idque ab *Horroxio* nostro, intra Solis discum deprehensa sit. Correctis autem motibus, quantum per rudiores Veterum observationes licet, accipe jam summam Calculi.

Longitudo Nodi Ascendentis Veneris a prima	1	15	16	00
Stella Arietis				
Sol itaque ei jungitur in puncto opposito, hoc est, per hæc secula, circa finem <i>Novembris</i>	7	15	16	00
Distantia Veneris a Sole partium	71997			
Distantia Veneris a Terra	26438			
Inclinatio Orbitæ Veneris ad Eclipticam	3°	23'		
Motus Veneris in octo Annis sydereis, supra				
tredecim Revolutiones	0	1	30	28½
Motus Veneris in 235 Annis sydereis supra	11	29	17	39
381 Revolutiones				
Motus Veneris in 243 Annis sydereis supra	0	0	48	8
395 Revolutiones				

Ex his principiis, inito calculo juxta methodum in Mercurio expositam, proveniunt intervalla temporum ac distantiarum ut sequitur.

Post octo annos Venus revolvitur ad Solem, scilicet sublati
a prio-

a prioris transitus momento 2d. 10h. 52' ½. Incedit vero Planeta semita 24'. 41", priore magis Australi.

Post annos 235, additis 2d. 10h. 9', Venus iterum Solem ingredi potest, sed via 11. 33" Borealiori: Quod si præcedens annus Bissextilis fuerit, 3d. 10h. 9' addendi sunt.

Post annos 243, Venus etiam Solem transire potest, auferendo tantum 0h. 43' a prioris tempore; Australius vero incedit 13'. 8": Quod si præcedens annus Bissextilis fuerit, adde 23h. 17'.

Et in omnibus his appulsibus Veneris ad Solem, Mense *Novembri*, Angulus viæ visæ Veneris cum Ecliptica fit 9°. 5', ac motus ejus Horarius intra Solem 4'. 7"; cumque semidiameter Solis sit 16'. 21", provenit maxima duratio transitus centri Veneris 7h. 56".

Deinde jungantur Sol & Venus ad Nodum Descendentem Mense *Majo*; ac juxta numeros eosdem supputentur intervalla eadem. Post octo Annos auferendi sunt 2d. 6h. 55", ac Venus orbita 19'. 58" Borealiori pertransibit.

Post annos 235 adde 2d. 8h. 18', vel si prior annus Bissextilis fuerit, 3d. 8h. 18', & habebis Venerem Australiorem 9'. 21".

Denique post 243 annos, adde 0d. 1h. 23'; vel si prior annus Bissextilis fuerit, 1d. 1h. 23'; & reperietur Venus iterum Soli conjuncta, sed in tramite 10'. 37" magis Boreali.

In omni ad hunc Nodum transitu intra Solem, angulus viæ visæ Veneris cum Ecliptica fit 8°. 28'; ac Horarius ejus motus 4'. 00"; ac Solis semidiametro subtendente 15'. 51", provenit duratio maxima centralis transitus etiam 7h. 56'; præcise eadem ac ad Nodum alterum.

Quoad Epochas: Ex ingressu quem solum vidit *Horroxius* in Sole jamjam occasuro, concluditur, Venerem Soli junctam fuisse Londini 1639, Novembr. 24, 6h. 37', sed versus Austrum incessisse 8'. 30". Mense *Majo* vero a nemine Mortalium hucusque intra Solem visæ est, sed ex numeris meis quos non multum a cœlo ablufuros confido, constat Venerem proxima vice Solem subituram An. 1761. Maji 25, 17h. 55', media scil. Eclipsi, ac tunc distare a centro ejus versus Austrum 4'. 15".

Hinc & ex pramissis revolutionibus facili negotio omnia huius generis Phænomena per Millennium integrum computavi, ut in sequenti Tabella exhibentur.

Mense Novembri.

Ann.	Temp.	Conj.	Dist. a Cent.			Durationes harum Veneriarum Eclipsium quod
	d.	h.	'	"		
918	20	21	53	6	12	B
1161	20	21	10	6	55 $\frac{1}{2}$	A
1396	23	7	20	4	38	B
1631	26	17	29	16	11	B
1639	24	6	37	8	30	A
1874	26	16	46	3	3	B
2109	29	2	56	14	36	B
2117	26	16	3	10	5	A

Mense Majo.

Ann.	d.	h.	'	"		
1048	24	13	45	3	50	B
1283	23	8	14	5	31	A
1291	25	15	9	14	27	B
1518	25	16	32	14	52	A
1526	23	9	37	5	6	B
1761	25	17	55	4	15	A
1769	23	11	00	15	43	B
1996	28	02	13	13	36	A
2004	25	19	18	6	22	B

ista, juxta Horroxii observationem 1'. 18", dum ad Nodum Ascend. Soli jungitur; ac 1'. 12" ad Nodum alterum. Præcipuus autem harum conjunctionum usus est, Solis a Terra distantiam sive parallaxin ejus accurate determinare, quam quidem frustra variis methodis tentaverunt Astronomi; dum instrumenta quantumvis subtilia angulorum quæstorum minutia facile eludunt. At in observando Veneris in Solem ingressu & ab eodem egressu, spatium temporis intermomenta contactuum interiorum, ad ipsum temporis minutum secundum

cundum, hoc est, ad $\frac{1}{15}$ minuti secundi sive 4" arcus observati, ope medioeris Telescopii, & Horologii Oscillatorii per 6 vel 8 horas accurate sibi constantis, obtineri potest. Ex duabus autem talibus observationibus in locis idoneis debite institutis, intra quingentesimam partem certo concludi Solis distantiam, proxima occasione monstrabo.

DIGT-SANG-EN SPEEL-KONST SOO DER Ouden, als bysonder der Hebreën, &c.

h. e.

Veterum, inprimis vero Hebræorum, Poëtice & Musica, tam vocalis quam instrumentalis, illustrata studio Salomonis van Till, V. D. Ministri in Ecclesia Jesu Christi, & Professoris illustris Scholæ Dordracenæ.

Dordraci apud D. Goris, A. 1692. 4.

Constat plag. 71.

Divinos Psalmorum libros interpretaturus Cl. Auctor, instar prodromi suorum laborum esse jussit de Musica & Poëtice veterum commentarium, qui lectorum animos ad faciliorem earminum illorum sacrorum intellectum præpararet. Tribus autem ille partibus comprehenditur, quarum prima *Musica* pariter ac *Poëticeos originem & incrementa* investigat. Natam igitur ostendit artem canendi primum ex avium concentu, quem imitati fuerint homines primi, quos operam eidem dedisse probabile sit, ut lenirent moestitiam ex lapsu in peccatum exortam, laborumque molestiam fallerent; magis fuisse cultam, eum jam in societates coivissent, ut sylvestres lenirentur animi moresque emollirentur; tandem vero in fastigium summum crevisse, cum apud varias gentes præmia & honores fuissent propositi, quos publicis in solennitatibus, qui victores in canendo renunciati fuissent, consequebantur. Ut autem adpareat, quibus gradibus ad perfectionem devenerit Musica, illa describitur quæ penes Græcos veteres in usu fuit, & quæ a Pythagora, Aristoxeno aliisque eidem addita fuerunt, commemorantur: ab

his autem aliisque ad recentiore[m] canendi rationem, quæ a Guidone Aretino introducta, transitur, & de *præstantia veteris Musica*, ex Joh. Baptista Donio & Isaaco Vossio, contra Guidonis asseclas disputatur: quæ procul dubio in causa fuit, ut non Romani solum totos aluerint Musicorum greges, sed tanto quoque in pretio habuerint, vocis elegantiam, ut symphoniaci abstinerent cibis officientibus, medicina vel conservandæ vel augendæ vocis causa uterentur, nonnullisque fibulæ quandam adhiberent speciem, quæ per summam genitalium partem trajecta non sineret eos, qui illam gestarent, libidinari eoque pacto vocem corrumpere.

Canendi arti *Poësis* juncta fuit, & a Lino primum quidem Græcis tradita, sed longe tamen ante inter Hebræos recepta, cum obitus Moïsi, cujus carmen Exod. 15 extat, Lini ætatem 200 annis præcedat. Et prisca quidem carmina pedibus & numeris caruerunt, sensim tamen pedes fuerunt reperti majorque cultus illis additus, pleræque etiam gentes rhythmos amplexæ sunt, ut versus similiter sonantibus absolverent vocabulis: quam consuetudinem, si Vossio fides, servant non Arabes tantum & Persæ & Afri, sed & Tartari & Sineses, & complures quoque Americanæ gentes, ut dubitari vix possit, quia ipsa natura una cum cantu hanc Poëseos rationem mortalibus tradiderit.

Ad *organicam* quod attinet *musicam*, quæ odica & poësi videtur posterior fuisse, ad tria potissimum genera instrumenta, quibus utitur, non inepte referuntur. Quædam enim flatu animantur, alia fidibus instructa tanguntur, nonnulla vero pulsantur. Eorum autem quæ instantur inventionem Cl. auctor ex Gen. 4. 21. Jubali vendicat, ad stipulatus Chaldaeo paraphrasti, qui per *נחשון* interpretatus est vocem *עוגב*, quam auctor omne fistularum, tiliarum tubarumque genus denotare existimat. Fuisse autem dicit fistularum fabricam initio simplicissimam singularesque tubulos, mox binos coherentes, eumque numerum crevisse ad septenos usque, magnitudine omnes inter se impares, sed proportionem certa: hinc nata postmodum organa pneumatica, quorum originem Bulengerus ad IV refert seculum, Vossius vero ascaulas seu utricularios veterum, eosdem cum organariis hodiernis fuisse asserens, antiquiorem facit; nec non organa hydraulica a Ctesibio excogitata. Post fistulas inventæ

inventæ tibiæ, postquam animadversum fuit, cannas foraminibus instructas, eodem spiritu accepto, alium clausis, alium apertis foraminibus sonum edere. Pertinent huc vero *μονόλοι*, *βόμβυκες*, *γύγγρανοι* tibiæque duplices, quæ uno animabantur spiritu. Organa porro fidibus instructa, quarum origo ad Mercurium falso refertur a gentilibus, Jubalem quoque parentem agnoscunt, & in duo summa genera ab Auctore dividuntur, quorum primum Græcis antiquis usitatum illa continet, quorum chordæ ab utraque parte tangi possunt, alterum, quod ad Græcos ex Oriente traductum, ea complectitur, quorum nervi ab una solum parte possunt incitari. Ad primum referuntur testudo Mercurii, cithara Apollinis, lyra Lesbia Terpandri, &c. in quibus vel dextra plectro utebatur, quod erat foris canere, vel sinistra digitis carpebat chordas, id quod intus canere vocabatur. Ad alterum genus reducuntur psalterium seu magadis, barbitos, pandura, sambuca, nabla. Tandem instrumenta *κροματών* nomine comprehensa, quæ scilicet pulsata bombum vel tinnitum edunt, recensentur, qualia sunt cymbala, crepitacula seu sistræ, tympana, & id genus alia. Ita autem versatur Cl. Auctor in instrumentorum jam commemoratorum explicatione, ut icones quoque eorum ex marmoribus aut nummis veteribus afferat, ne quis forte illa cum recentioribus instrumentis, quæ apud nos idem nomen gerunt, sed a figura illorum plane abludunt, confundat.

Porro cum de *efficacia musica veteris* ea prædicentur, quæ incredibilia multis videntur, vis illa sita fuisse conjicitur in apta electione cum modorum, Dorii scilicet, Phrygii, Lydii & Mixolydii, tum generum, diatonici nimirum, enarmonici & chromatici, ex quibus tamen enarmonicum ob difficultatem, chromaticum ob molliem nimiam, sensim ab usu recessit. Huic accedit, quod congrua semper carmina aptata fidibus & cantui fuerunt, multaque adhibita cura, ut canentes distincte pronunciarent, nec torquerent aut lacerarent vocabula, sed brevem syllabam uno, longam duobus efferentes temporibus, non multum recederent a communis sermonis charactere & imagine; quod alternis cecinerunt, & symphoniam organorum ita cum voce junxerunt, ut tamen multitudine sonorum, quæ musica hodiernæ labes est, cantus non corrumpetur. Neque enim symphoniarum expertes plane fuerunt veteres, in quibus consonan-

tiarum non solum perfectarum sed imperfectarum quoque, tertiae scilicet & sextae ram majoris quam minoris habita fuit ratio, quamvis monodiis maxime uterentur.

Quemadmodum autem Theologia veterum carminibus fuit comprehensa, ita musica quoque *precipue in sacris usus* eminebat, & tota illa scientia deorum venerationi inservit. Nam hymni canebantur, cum rem divinam faciebat sacerdos, & tubae tibiaeque inflabantur, & canebatur lyra, & tympana cymbalaque pulsabantur, ut ex descriptione festorum Bacchi & Cybeles adparet, de qua *Ὅς ἐν παρῳδῷ* ita agit peculiari capite Tillius, ut ostendat eam Saturni uxorem fuisse, Rheae & magnae matris nomine vulgo notam, quae Jovem filium Saturni manibus ereptum Curetibus & Corybantibus, Idae montis incolis, educandum tradiderit, ejusque cultum porro ex Creta in Phrygiam, & hinc Romam translatum fuisse, majorique peractum ceremonia, cum Attalus Rex Phrygiae A. 550 ab U. C. per legatos a Romanis expetitur idolum Pessinunte Romam misisset, informem scilicet nigrumque lapidem, qui deinde simulacro mulieris argenteo inclusus anniversario ritu ad Almonis rivum deducebatur, in eoque abluiebatur, non sine ingenti adparatu, quem prolixius Auctor describit.

Secunda pars speciatim *Ebraeorum* pertractat *Musica* & *Poesin*, in carminibus Davidicis maxime conspicuam, quae ideo *Psalmi* dicta, quod ad musicum instrumentum canebantur, *תהלה* vero vel hymni, quod ad laudem Dei recitabantur. Quaedam ex illis speciali titulo *מזמור* (psalmi) gaudent, quod majori artificio melos ipsis erat aptatum; alia nomine *שיר* (Odes), quorum sc. ratio canendi a vulgari pronuntiatione non multum recedebat; nonnullis *שיר מזמור*, aliis *שיר מזמור* tituli loco praefigitur, quia in illis, censente beato nostro Gerhardo, a psalmodia fiebat initium, & huic postremo respondebant symphoniaci *ἀντίφωνοι* voce, in his vero ab hymno initium ducebatur, cui respondebat psalmorum *ἀντίφωνία*. Tandem *שנין* seu odae erratae nomen datum fuit quibusdam, ut innueretur, aberrationem ab incepto tono in illis fieri, ad abreptionem animi & affectuum vehementiam significandam. *Dividitur* autem *psalmorum* volumen in *quinque libros* ab Hebraeis, quorum primus 41, secundus 31, tertius 17, quartus 17, quintus 44 psalmos continet; unde

& Pen-

& Pentateuchus minor olim dictum, conscriptumque fuit eo tempore, quo musica & poesis maxime floruit apud Hebraeos, illustresque ejus magistri in societatem sanctissimam coiverant, cujus caput ipse Rex David fuit, membra vero Heman, Samuelis prophetae nepos, qui Psal. 88 Ezrachires a natali solo quoque nominatur, Assaph, & Ethan, qui, recte censente Tremellio, non differt a Jeduthun. Praecipuus enim psalmorum *auctor* David ipse fuit, eique omnes Psalmi primi & quarti libri sunt tribuendi; in secundo alii principibus poetarum, alii Davidi adscribuntur; tertii quoque libri auctores sunt Assaph, Heman & Ethan; sed quintus collectio est hymnorum a variis conscriptorum, quorum tamen nomina diserte non semper exprimuntur. Nulli vero ante Davidis tempora ab Adamo, Abrahamo, Melchisedeco, Mose, ut Judaei fingunt, sunt conscripti, nec post Davidis aevum, si Psal. 127 excipias, a Salomone, & Psal. 137 a Jeremia elaboratum. Quamvis enim in LXX versione, cui in rebus, quae ex traditione innotescere possunt, plurimum tribuit Auctor, aliorum quoque virorum mentio fiat in Psalmorum nonnullorum inscriptionibus, illique Davidi jungantur; non tamen hinc colligere statim licet, illos pro auctoribus ab interpretibus LXX habitos fuisse, cum, ideo commemorati forsan fuerint, quia instituerunt, ut Psalmi illi certis quibusdam temporibus a populo canerentur. Quod autem Psal. 72 preces Davidis finiri dicuntur, duplicem recipit explicationem, nimirum vel claudi hic seriem Psalmorum Davidicorum in secundum librum congestorum, vel revera Psal. 72. ultimum fuisse Davidis carmen, licet non ultimo loco fuerit repositum. *Occasionem* si quaeras, qua usi fuere sancti vates ad hymnos illos pangendos, dedit eam ipsis oeconomia veteris testamenti, quae requirebat, ut hoc tempore major lux affunderetur umbris legis ceremonialis, nec non animo concepta a Davide templi fabrica, & propositum hymnis illustriorem reddendi cultum divinum. Amplam quoque *materiam* suppeditabant scripta mosaica, typorumque & antityporum convenientia, quam illi fidei oculis usurpabant. Calcar etiam addidit ipsis amor, quo in Deum pariter & proximum ferebantur, studium munus propheticum sibi demandatum rite obeundi, & quod Davidem attinet, cui promissio facta de Messia ex semine suo orituro, votum quo se obstrinxerat, Psal. 57, 9. Neque vero sacra haec scri-

K

pta

pta numeris coërcita & hymnis inclusa perperam fuerunt, cum nihil aptius his sit, ad revocandum intra se animum, & sacro quodam motu replendum. Sancte proinde in Ecclesia Judaica semper fuere Psalmi custoditi a Levitis, quibus erant concediti copioseque descripti, ita ut Babylonem etiam cantica Sionis, Psalm. 137. simul cum ipsis commigrarint. Ubi, cum ante, ut verosimile est, singulis membranis singuli inscripti fuissent, a Cantoribus sacris unum *in volumen collecti* fuerunt psalmi, nulla temporum, quibus conscripti, nec ordinis, quo cantati solebant, ratione habita, sed prout quisque primum in manus inciderat. Cur autem *in quinque libros* digesti fuerint, non satis constat, nisi dicere velis, quinque colonias Judaicas in Chaldaeam deductas, atque adeo quinque diversis vicibus collectionem psalmorum fuisse institutam. Caterum *Poësis Ebraeorum* æstima- manda non est ad normam Graeci Latiniq; metri, nec ex rhythmis, quos frustra *δ δέωα* in Psalmis quæsit, sed, iudice Cl. Borrichio, ex vocum symmetria, syllabarum numero & accentuum ratione, nec non angusta illa & a plebe submota dictione sacrorum vatum. Commendat etiam Poësin Hebraeorum in Psalmis conspicuam, quod non solum in materia versatur nobilissima, secus ac Poëtis ethnicis solenne est, sed figuras quoque continet non affectatas, sed genuinas, Deoque auctore suo dignas; singulares casus & eventa, refert; varietate gaudet gratissima, gravissimoque stylo. Maximam etiam dignitatem psalmorum codici conciliat summa divinaque sapientia, quam undiquaque spirat, dum vel credenda inculcat, vel mores corrigit, vel præterita repetit facta, vel futura prædicit. Divino enim instinctu psalmi sunt conscripti, idque doctissimus Auctor non solum Ecclesiæ Judaicæ, sed ipsius quoque Christi & Apostolorum testimonio, prophetiarum complemento, aliisque rationibus probat, eorumque *ἱεροῦ νεύς τῶν*, contra Samaritanos pariter ac A-theos, defendit.

In parte tertia de *Levitis musicis*, & ordine agitur, quo cultus, quem psallendo exercebant, peractus fuit. Quamvis enim in tribus reliquis cantores ac cantatrices fuerint, præsertim Davidis temporibus, Levitas tamen præcipue Musicæ operam dedisse credibile est, antea etiam, quam ex illis chorus musicorum sacrorum institueretur a Davide. Cum enim alias cultui divino jam essent dicati, eos

David

David assumpti, & quidem qui ad *familias Kabath, Gerson & Merari* pertinebant, ad sacrum hoc munus, ita tamen, ut non prohiberentur reliqui Israelitæ suam jungere vocem Levitarum cantui, modo in atrio Israëlitis confisterent, nec penetrarent in atrium Sacerdotum miscerenturque Levitis, quorum *divisio* in ordines turmasque 24 fusc, describitur ab Auctore, differiturque simul de illorum præfectis. Numerum quod attinet eorum, qui statis temporibus officio fungebantur, nunquam pauciores comparebant quam XII, pluribus vero pro lubitu semper adesse licebat, modo vigesimum ætatis attigissent annum; juniores enim arcebantur, & in atrio Israëlitis consistere cogebantur. Extra ordinem Symphoniaci illi sacri aliis quandoque in *locis* v. g. in bello modulate caneant, ordinarie tamen in templo munus suum obibant, ubi cameras quoque habebant (de quarum loco ex Ezech. 40. contra modernum scriptorem disputatur) nec non cellam sub atrio Israëlitis sitam, in quam organa musica lintheis involuta recondebant. Stabant vero semper psallentes ipso in atrio sacerdotum, (non vero in cameris superioribus) nisi cum in festo tabernaculorum in 15 gradibus portæ interioris constituti psalmos graduum cantabant. In orbem etiam redibat 24 hebdomadam, spatio singularum officium turmarum, ex quibus sorte, qui singulis diebus ministrarent, eligebantur, ita ut omni *tempore* scire potuerint, quænam turma se accingere deberet, ad munia sua obeunda. Quod assertum Scaligeri, contra Lightfootum, qui ex Midrasch Coheleth illud oppugnavit, prolixè defendit Tillius. In eo vero positum erat officium Symphoniacorum Leviticorum, ut, quoties jube sacrificium offerebatur, simulatque a Sagan seu vicario sacerdotis summi sudario datum signum, ad effundendum libamen, alta voce canerent, idemq; facerent, cum vel diebus festis, vel alio tempore extra ordinem victimarum fieret oblatio. *Vestes* eorum ex bysso simplici, ut a sacerdotalibus differrent, erant paratæ, femoralia scilicet & stolæ, nec non togæ (מעיל), quas adstringebant cingulo byssino, & tioræ, quibus velabant capita, cum, pedes nudi, nec Thephillin gestantes in frontibus, in templo ministrarent; qui quidem habitus a Deo ipso præscriptus fuit, nequaquam vero ab Ægyptiis mutuo sumtus sacerdotibus, ut perperam contendit nonnemo. In templo porro Domini cum decenter omnia peracta fuerint, facile est conjicere, non

K 2

quos-

quosvis psalmos quovis tempore promiscue decantatos fuisse, sed præfecto musicorum incubuisse curam, ut canerentur ea *serie* eaq; ratione, quæ a Θεοπνεύστis illorum auctoribus fuerat constituta. Nec dubium est, *ordinem* illum ab Esdra, prophetisque Haggai, Zacharia, & Maleachi, restitutum fuisse, quamvis jam inter ipsos Judæos oblivioni sit traditus. Referunt illi tamen, cecinisse Levitas, dum sacrificium jube offerebatur, hebdomadis die primo Psalm. 24, secundo Psalm. 48, tertio Psalm. 82, quarto Psalm. 94, quinto Psalm. 81, sexto Psalm. 93 & 91, Sabbato Psalm. 92, & cum mane alterum sacrificium fiebat, unum ex sex membris cantici Mosis ultimi Deut. 32. Sed vespertini sacrificii tempore, primum Mosis canticum Exod. 15. Hallel magnum, (incipiens Psalm. 113. finiensque Psalm. 118.) non Paschate solum, cum agni mactarentur, sed & tempore Pentecostes in at io, & festo tabernaculorum ad sacrificium jube, nec non successu temporis etiam in festo enceniorum; psalmos graduum (120 --- 134) in festo tabernaculorum, post sacrificium vespertinum; dumque addebantur sacrificio matutino alia quædam in hoc festo, die primo Psalm. 105, secundo Psalm. 29, tertio Psalm. 50, quarto & quinto Psalm. 94, sexto Psalm. 81. v. 1 --- 6. septimo Psalm. 82. v. 1 --- 5.; cum primitiarum fiebat oblatio Psalm. 30; Novilunii primi festo Ps. 81; cum offerebatur sacrificium hostiæ pacificæ Psalm. 100. Cantabant porro interdum assa voce, nonnunquam vero instrumentorum adhibebant concentum. Varia enim *organa musica* in Hebræorum sacris quoque usitata fuerunt, salpinges scilicet seu tubæ ex argento duæ, quibus tamen soli sacerdotes canebant, cornua, tibiæque ex calamis constructæ. His adde *κινύρας* seu citharas formæ quadratæ, ex Indico ligno electro decorato fabrefactas, decemque chordis instructas, nablia seu psalteria ex eadem materia elaborata, quorum minor species tres, major decem fides habebat, quæ digitis, (non plectro, ut in cithara,) movebantur, cymbala, & migrepha, cujus figura nondum satis est explicata: nunquam vero hydraulici organi usus in templum fuit introductus. Musicam sacram suavem admodum & jucundam fuisse, variis Scripturæ dictis probari potest, præsertim eam, ubi humanæ voci fidium accedebat concentus, quod illis videtur in psalmis factum, qui vocem כנגינות in titulo habent. *Genus* quod attinet, diatonicum solum Hebræis in usu fuisse probabi-

abile est, *modos* vero duos, vernaculum scilicet, qui Dorico respondet, & peregrinum, a Philistinis Githæis mutuo sumtum, Phrygioque analogum, ad quem respiciunt verba על הגית, quæ in titulis quorundam psalmorum leguntur. Videtur quoque alius modus notus fuisse, a Susianis inventus, qui per voces על ששנים innuitur. *Vox* vero adhibita fuit vel acuta; qualis puellarum esse solet, quæque per vocem עלמות indicatur, vel gravis octavæ intervallo infra priorem descendens, unde per שמנות denotatur. Cæterum dolendum valde, deperditum plane esse divinum psalmorum *melos*, quod ipsi fatentur Judæi, sola quippe traditione olim propagatum. Neque enim *actentus metrici* significasse videntur tonos, sed inservisse potius distinctæ pronuntiationi, & temporibus syllabarum rite observandis. Id autem quoq; decus addebat Hebræorum Musica, quod cantus alternis peragebatur, quodque interstinguebatur sonitu tubarum, cum nimirum, si Rabbini fides, singuli psalmi in tres partes, ut pausa locus esset, divisi fuerint; quod partem quandoque unam assa voce recitabant, aliam vero canebant additis organis, quodque nonnunquam in parte quadam melos ipsum mutabant, ubi scil. vox *Selah* occurrit, quam per διάψαλμα LXX interpretati sunt. Eam vocem adhortandi tubicines vim habuisse putat doctissimus Auctor, ut solito intensiorem tubis sonum ederent, & hoc pacto Auditores ad majorem rerum decantatarum meditationem excitarent, nullumque significatum esse aptiorem, ad conciliandas varias interpretum de hoc vocabulo sententias.

NOVA BIBLIOTHECA AVTORVM ECCLESIASTICORUM, autore L. Ellies du Pin sacre Facultatis Parisiensis Doctore Sorbonico & Philosophia Professore Regio.

TOMVS I.

Coloniæ Agrippinæ, sumptibus Huguetanorum A. 1692, in 4.

Constat alph. 2. & plag. 18.

Bibliotheca hujus ecclesiastica plures tomi sunt, e quibus nunc primum recensere sufficiat. Prodiit is primum Gallice, quæ vernacula Autoris lingua est, Parisiis apud Andreæ Pralardum

dum A. C. 1686, & paulo post secundis curis emendatior & auctior, Alteram istam editionem Gallicam Huguetani in Belgio A. C. 1690 recudi, & anno proxime elapso 1692 in Latinum sermonem verti curarunt. Praefatio Autoris bipartita est. In priori parte recenset Autores, qui de scriptoribus ecclesiasticis egerunt, veteres & recentiores, sive Romanae ecclesiae addictos, quos Catholicos vocat, sive ab eadem separatos, quos Haereticos appellat, & in iis, quae ad Criticam spectant, nonnunquam ipsis Catholicis perspicaciores fuisse, proficitur. Observat autem, ex tot operibus, quae in referendis Autoribus ecclesiasticis occupantur, alia vix quicquam praeter Autorum nomina & catalogum exhibere, alia tantum eorum vitam enarrare, alia circa suppositiorum operum censuram solum versari; unum esse Photium inter antiquos, qui librorum a se recensitorum, argumenta lectoribus breviter exhibeat, & iudicium nonnunquam de iis ferat; ex recentioribus unum esse Scultetum, qui Patrum doctrinam in compendium redegerit. In quo tamen desiderat, quod de vita & rebus gestis Patrum, quos in Medulla sua sistit, pauca referat, nec ultra quartum seculum progressus fuerit, & praeterea scholastico ac proinde spinoso ac minus jucundo modo procedat, Halloixii autem opus, praeterquam quod pauci scriptores in eo referantur, minus accuratum, rebusque falsis & inutilibus refertum esse iudicat. Atque his causis se impulsus ait, ut de nova Autorum ecclesiasticorum bibliotheca cogitaret, quae & eorum vitas enarraret, & operum ab illis editorum censuram, rerumque illis contentarum compendium exhiberet, & praeterea de eorundem stylo & doctrina iudicium, & variarum editionum enumerationem subiceret. In posteriori praefationis parte instituti sui rationem ulterius exponit. In vitis Autorum referendis se imprimis ad eas circumstantias attendisse scribit, quae illorum monumentis eo felicius assequendis inferre possunt. Causas cur chronologiam operum a Patribus editorum diligenter notaverit, & characteres, quibus eorum tempus & ordo dignosci possunt, breviter adducit. In catalogo operum se etiam deperditorum rationem habuisse, ideoque & illos scriptores, quorum opus nullum integrum ad nos pervenit, recensuisse monet. In librorum argumentis referendis se brevitati quidem studuisse, nihil tamen, quod alicujus momenti esset, temere neglexisse, & pra-

& praecipua circa doctrinam vel mores & disciplinam diligenter notasse, ac de Autorum ingenio, stylo ac doctrina moderate quidem, libere tamen & attente judicasse, & varias denique editiones diligenter indagasse, scribit. In notis, quas ad calcem singulorum Autorum attexuit, id se agere notat, ut quae obscurius dicta vel dubia videri poterant, explicet & confirmet. Postea de Critica disserit, cuius necessitatem inde probat, quod partim haereticorum malitia, partim pius catholicorum dolus, partim librariorum & typographorum imperitia vel astutia, multa spuria pro genuinis, fabulas pro historiis, & nova pro antiquis venditaverint, quae quibus criteriis a se, invicem discerni possint ac debeant ostendit. Tandem cum nonnullos maluisse cognoverit, ut opus hoc Latine edidisset, cum aegre tulerint, quod vernacula lingua scripta sint, quorum cognitio solum ad Theologos, nec ad foeminas aliosque plebejos pertineat, illis respondet, Patres lingua omnibus vernacula scripsisse, & nos eo seculo degere, quo magna pars Patrum non mediocri cum applausu in alias linguas translata fuerit. Caeteris autem, qui propterea opus hoc Latine legi cupiunt, quod Latina apud externos latius sparguntur, Latina versione se aliquando satisfacturum spondet. Quod consilium praevortit, quisquis Latinae hujus versionis Autor est. Nam ab ipso Dupinio eam profectam esse ob multas, quas adducere nihil attinet, rationes dubitamus.

Antequam ad Scriptores ecclesiasticos accedat, *dissertatione praefationi de libris biblicis* agit, ac imprimis eos refutat, qui Pentateuchi libros a Mose scriptos negant, in quorum numero etiam Simonium reponit. Quamvis enim in prima editione eum nominatum non expresseisset, sed Aben Efram tantum cum Spinosa, Hobbesio & Peyrerio allegasset, postea tamen ex quo Simonius in epistola ad D. Labbe D. & P. Theologiae dissertationem suam praefationem perstrinxisset, cuius rei in Actis nostris A. 1687 mens. Jul. p. 369. mentionem fecimus, nomini ejus ultra parcere non sustinuit. Adducit igitur Simonii sententiam, qui contendit, ea tantum, quae ad legem & caerimonias spectant, a Mose scripta esse, caetera autem Pentateuchi a publicis librariis collecta fuisse, & nihilominus totum Pentateuchum Mosis tribui posse, cum Mosis tempore ejusque mandato a publicis librariis ista collecta fuerint. Regerit Pinius, Pentateuchum

teuchum Moſis dici commodè non poſſe, ſi Moſes legem tantum, & præcepta Pentateucho contenta ſcripſerit, tota autem Genefis aliaque hiſtorica a librariis collecta fuerint, cum ridiculum foret Regibus ac Principibus omnia publica acta tribuere, quæ ipſorum tempore eorumque mandato facta ſunt. Imprimis illud urget, quod vel ipſe Simonius, vel ſaltem aliquis ex ejus diſcipulis agnoverit, nullis argumentis probari poſſe, quod Moſis tempore publici hujusmodi librarii divino Spiritu afflati fuerint. Ad objectiones eorum, qui Pentateuchum a Moſe ſcriptum negant, reſpondet, argumenta illa id ſolum evincere, quod nonnunquam urbium aut alia quædam, nomina ſublata, aliaque quæ ſucceſſu temporis obtinuerunt, majoris perſpicuitatis cauſa in eorum locum ſubſtituta fuerint, aut quod nonnunquam explicationis aut hiſtoriæ ſupplendæ cauſa addita quædam a recentioribus fuerint; quod etiam in Homeri, Herodoti aliorumque veterum Hiſtoricorum indubitatis monumentis factum eſſe dicit. Neque tamen reſponſionem hanc neceſſariam eſſe exiſtimat, cum alia ſuppetant, quibus rationes illæ diſſolvi poſſint. Speciales reſponſiones ad ſingula argumenta recenſere nimis longum foret. Ex his reſponſio ad decimum argumentum directæ eſt contra Simonium, & in poſterioribus editionibus longius excurrit, ut vindicentur, quæ adverſus priorem editionem a Simonio notata fuerant. Reſponſioni ad objectionem undecimam, quæ iterum Simonium tangit, ſubjicitur brevis refutatio Autoris Pentateuchum Sacerdoti Iſraëlitico tribuentis, qui ad Judæos docendos Babyloꝛe miſſus fuerat. De libro Jobi Pinius noſter cenſet, quod ex ſermonibus, qui Diabolo tribuuntur, nec non ex longis amicorum Jobi & ipſius Jobi orationibus conſtet, hanc hiſtoriam pluribus fictis narrationibus amplificatam eſſe, ut lectio jucundior ac utilior eſſet. Illud enim tantum in hiſtoria Jobi verum eſſe dicit, quod Jobus ad extremam miſeriam, redactus hanc fortunam æquo animo tulerit, ac tandem proſpera fortuna iterum potitus fuerit, & ex hoc eventu aliquem occaſionem arripuiſſe ait, ſermones amicorum Jobi cum ejusdem reſponſis aliaque fingendi. Leviffimis conjecturis eos niti probat, qui librum Eſaiæ, quem nunc habemus, tantum collectionem eſſe ex Eſaiæ operibus erutam contendunt. Quid de cæteris libris Biblicis eorumque Autoribus ſtatuat, referre ſuperſedemus,

De

De Canone librorum veteris Teſtamenti agens, qualis Judæorum & veterum Chriſtianorum canon fuerit, exponit. Deinde de ſingulis libris agit, quorum canonica autoritas controverſa eſt. Nobis vero ſufficiat ea tantum breviter excerptare, quæ de libro Judith diſſerit. Agnoſcit eum in omnibus antiquis librorum canonicorum catalogis omitti, & nequaquam probabile eſſe dicit, quod alicubi Hieronymus ex aliena fide aſſerit, nempe Synodum Nicænâ hunc librum in numero ſanctarum Scripturarum legi computaſſe. Improbabile inquam hoc Pinius videtur, cum in ſymbolo, canonibus & epistoſis Nicænæ Synodi nihil tale legatur, neque Athanaſius & alii, quibus decreta Synodi Nicænæ ignota non fuerunt, ullam ejus rei mentionem faciant, & ipſe Hieronymus hunc librum toties ut apocryphum rejiciat, quod facturum non fuiſſet, ſi librum hunc a Patribus Nicænâ inter canonicos relatum credidiſſet. Obſervat præterea, definitiones concilii Carthaginenſis & Romani, quibus liber Judith aliique ejus generis inter canonicos recenſentur, non ab omnibus eccleſiis approbatas fuiſſe, uſque dum Synodi Tridentinæ decreto id definitum eſſet. Sic enim p. 43. legendum eſt, etſi ibi pro Tridentina, Nicæna ſubſtituatur, quod inter errata reponendum eſſe quilibet videt, cum in concilio Nicæno confirmari non potuerit, quod in Carthaginenſi & Romano Gelatii definitum fuit, ſiquidem Nicænum illis antiquius fuiſſe conſtat, & ipſe Pinius paulo ante faſſus eſt, concilium Nicænum de canone Scripturæ non tractaſſe. Eſt autem error ille non Autoris, ſed interpretis, cum in Gallicis exemplaribus prioris pariter & poſterioris editionis legatur: *concile de Trente*. De libris, qui paſſim in Veteri Teſtamento allegantur, nec tamen hodie ſuperſunt, Autor ſtatuit, eos canonicis annumerandos non eſſe, cum juxta Auguſtinum, non omnes libri a Prophetis ſcripti divinitus inſpirati ſint. Agit etiam de libris, quos Adamo, Henoch aliiſque Patriarchis hæretici aliiſque maleferiati homines ſuppoſuerunt, nec non de duobus Novi Teſtamenti locis, quæ ex Scriptura veteris Teſtamenti allegantur, nec tamen extare ibi videntur. Prior locus eſt Matth. II, 23. Poſterior Matth. XXVII, 19. In utriusque loci expoſitione Hieronymi ſententiam amplectitur, eamque cæteris quas adducit probabiliorẽ arbitratur. Poſt hanc de libris canonicis & apocryphis Veteris Teſtamenti tractationem

L

nem

nem de textu Hebraico & versionibus Veteris Testamenti, nec non de Josepho, Philone aliisque Scriptoribus, quorum opera ad Veteris Testamenti historiam faciunt, differit, ac tandem etiam de libris Novi Testamenti eorumque autoribus & canonica eorundem autoritate agit. Verum de præliminari dissertatione hæc sufficiant.

Ipsam Bibliothecam ecclesiasticorum Autorum referaturus, & primo hoc volumine primi, secundi & tertii seculi Scriptores eorumque vitas & monumenta recensiturus, incipit a mutuis *Christi & Abgar Regis Edesseni literis*, quas non minus fictitias esse censet, quam epistolas Mariæ, & alia quædam Apostolis afficta. Contra *Barnabæ epistolam* genuinam esse censet, nec obstare huic sententiæ, quod in canonem N. T. recepta non fuerit, aut quod ineptæ quædam Scripturæ allegationes aliaque minus accurata & solida in ea compareant, cum non obstantibus his argumentis Clemens Alexandrinus, Origenes & alii Apostolicæ ætati proximi hanc epistolam Barnabæ tribuere veriti haut fuerint. *Liturgias*, quæ ab Apostolis quibusdam & Evangelistis scriptæ dicuntur, pseudepigraphas esse probat, cum missam prioribus seculis sine tali cerimoniarum apparatu, qualis postea accessit, celebratam esse constet. Qua generali assertione præmissa, rationes adducit speciales, quæ contra liturgias Petri, Matthæi, Marci & Jacobi militent, earumque defensionem a Viris quibusdam doctis frustra suscipi observat. De *symbolo Apostolorum* merito dubitari posse judicat, utrum illius componendi causa Apostoli coierint, & illud iisdem verbis, quibus in Romana ecclesia recitatur, conceperint; etsi dubitandum minime sit, quin doctrina Apostolorum hoc symbolo contineatur. Cum autem hæc assertio communi Pontificiorum sententiæ repugnet, haud novum esse dicit, in quæstionibus criticis a vulgari opinione dissentire, & doctorum virorum, etsi cæteroquin suspecti sint, sententiam amplecti; quemadmodum hodie inter plerosque conveniat, constitutiones Apostolicas & canones Apostolorum Apostolis supponi, etsi ante Erasmum nemo ferme de illis dubitaverit. A symbolo ad *canones Apostolorum* progrediens Albaspinæ sententiam sequitur, & ab ipsis quidem Apostolis scriptos negat, antiquissimos tamen & e variis conciliis ante Nicænum habitis collectos affirmat. *Constitutiones* autem *Apostolicas* ab impostore quodam scriptas asserit, qui Apostolis universis & singulis plura decreta

Aposto-

Apostolicæ ætati minus congrua affinxerit. Haud minus pseudepigraphis annumerat libros *Lino, Prochoro, Abdiæ Babylonio, & Presbyteris Achajæ* tributos. Nec religioni Christianæ quicquam decedere existimat, si quis *libros Sibyllinos, & Mercurii Trismegisti*, nec non *Lentuli & Pilati* de Christo epistolas, item mutuas *Pauli & Senecæ* literas, & *Josephi de Christo testimonium* suppositionis arguat. *Herme* librum tanti hodie non fieri observat, quanti olim æstimatus fuit. *Clementis Romani ad Corinthios epistolam*, post sacrum Codicem, pulcherrimum antiquitatis monumentum esse pronunciat. Posterioris ad Corinthios epistolæ fragmentum non pari certitudine Clementi attribui posse docet. Cætera autem, quæ sub Clementis Romani nomine feruntur, opera spuria esse minime dubitat. *Dionysium Areopagitam* diversum esse a Dionysio Gallorum Apostolo, tam perspicuum esse dicit, ut hodie nemo ferme de eo dubitet. Neque minus certum ipsi est, falso titulo superbire monumenta, quæ Dionysii Areopagitæ nomine jactantur. Ex *Ignatii epistolis* septem tantum genuinas, & ex variis earundem editionibus eas tantum sinceras esse judicat, quas Usserii & Vossii diligentia debemus. *Polycarpi epistolam* ad Philippenses legitimum esse sancti hujus Præsulis factum, nec dissentientes justam dubitandi causam habere probat. Instituti nostri ratio non patitur, ut cæteros quoque scriptores ecclesiasticos, de quibus hoc volumine agitur, & quid de singulis Autor senserit, recensamus. Quare hæc speciminis loco adduxisse sufficiat.

Ad calcem hujus voluminis agitur primum de conciliis, quæ per hoc trium seculorum spatium habita fuerunt, nec non de decretalibus epistolis Pontificum, qui ante Siricium Romanæ ecclesiæ præfuerunt, quas ab impostore quodam sub eorum nomine confictas esse prolixè demonstratur. Subjicitur etiam compendium quoddam doctrinæ, disciplinæ & morum, qui in primitiva ecclesia vixerunt, cum indice chronologico aliisque tabulis & indicibus. In compendio doctrinæ inter alia observatur, quod nonnulli errores in primitiva ecclesia veræ doctrinæ admisti fuerint, qui non tanquam doctrina ecclesiæ, sed tanquam vulgatæ opiniones considerari debeant. Notatur etiam, Patres quosdam ante natas hæreses incaute locutos, ut cum Verbum in principio mundi genitum dixerunt, aut cum illud portionem de Patris substantia dixerunt. Qui loquendi modi quo-

modo ex Patrum mente intelligi debeant, ostenditur. De statu post mortem ita Patres statuisse Pinius asserit, quod ante iudicii diem animæ non omnino beatæ vel miseræ sint, etsi interim vel pœnis afficiantur, vel quiescant, prout bene vel male in corporibus egerunt. Notat post Papiam omnes chiliafino addictos fuisse, neque tamen hanc opinionem ut fidei dogma proposuisse; assumptionem Mariæ hac ætate incognitam fuisse, nihilque vel pro illa vel contra illam apud scriptores trium primorum seculorum inveniri; nullos alios Veneris Testamenti libros pro canonicis agnitos fuisse, quam qui in Hebræorum canone reperiuntur, ut cætera mittamus. Disciplinam simplicissimam fuisse animadvertit; imagines, cruces, accensos cereos, aliaque hujusmodi usitata non fuisse; Episcopos pro certo habuisse, quod episcopatum suum a Christo immediate acceperint; ecclesiam Romanam pro prima agnitam, neque tamen ejus Episcopum pro infallibili agnitum fuisse.

Cæterum in Actis nostris mense Jun. 1690. p. 312. notavimus, quod Ellies du Pin inter eruditos, qui Tertulliani librum de pallio commentariis suis illustrarunt, perperam *Marsilium Ficinum* retulerit. Id in primâ editione hujus Bibliothecæ factum est. Nam in sequentibus, quas tum nobis nondum videre licuerat, errorem illum correctum, & pro Marsilio Ficino, Theodorum Marcilium repositum deprehendimus. Nec dubitamus, quin plura ejusmodi errata in posterioribus editionibus sublata fuerint. Fatendum tamen est, etiam in posterioribus editionibus nonnulla superesse, quæ emendatione indigent, e. g. cum p. 78. asseritur, librum quendam extitisse inscriptum *Polycarpi doctrina*, quæ a Maximo, Beda, Adone, Ussuardo, Metaphraste, Pachymere, Honorio, & Nicephoro Callisto citetur; cum tamen hi Autores non Polycarpi *διδασκν* seu doctrinam, sed ejusdem epistolam ad Philipenses memoraverint. Verum de erratis hujus Bibliothecæ plura forte dicendi locus erit, cum ad manus nostras venerint annotationes ad primum hujus Bibliothecæ tomum, quas Parisiis haut ita pridem a quodam Autoris adversario editas fuisse, ex ephemeridibus Gallicis didicimus. Interim magnam Autoris in versandis scriptoribus ecclesiasticis diligentiam laudamus, utque hoc opus continuare illi liceat, optamus.

*HISTORIA ET NECESSITAS REFORMATIO-
nis Evangelicæ per B. Lutherum instituta, ex scriptis Dn. Georgii, Principis Anhaltini &c. oppido raris dilucide exposita &
valide asserta, nec non gravissimis insignium in Gallia Viro-
rum testimoniis munita. Accedit commemorabilis narra-*

tio de conversione ad salutarem Aug. Conf. doctrinam

Antonii Albizii, Nobilis Florentini, studio Elia

Veielii, Th. D.

Ulmæ, sumptibus Georgii Wilhelmi Kühnii, 1692. in 4.

Constat Alph. 2. & plag. 13.

Scripto huic, quod Auctor maxime Reverendus ad id scriptionis genus aggregari cupit, quo Testes veritatis, Confessiones Catholicæ, Augustinianæ, Bellarminianæ, Launoyanæ in theatrum orbis eruditi fuerunt productæ, occasionem dederunt admodum frequentatæ hætenus Theologorum partis Pontificiæ, Gallorum imprimis, de Reformatione B. Lutheri querelæ, quos inter Arnaldum, Jo. Leonh. de Fenis, Brueysum, Ferrandum, Pelissonium, & alios quosdam anonymos ipsi præ reliquis nominare placuit. His igitur, & iniquis eorum accusationibus, pietate pariter ac eruditione Illustrissimum Principem ac Dominum, Dn. Georgium Anhaltinum opponendum duxit, quem eo successu causam Reformatorem perorasse sibi persuadet, ut victas dare manus cogantur omnes, qui non omnem humanitatem & æquitatem ejurarint. Visum autem fuit doctissimo Auctori in Proœmio copiose de vita summi istius Principis agere, cujus studia & mores tum ex propriis ejus, tum ex Melanchthonis, Camerarii aliorumque scriptis posteritatis oculis exponere voluit, additis quoque præclarissimorum virorum de ipsius scriptis & concionibus testimoniis, ex quibus istud Ludovici Com. Pal. Rheni & Ducis Bavarie, prout iconi Principis Georgii in exemplari Auctoris, sive propria Ludovici, sive aliena manu subscriptum legitur, exhiberi dignum habuit: *Quotiescunque sanctissimi hujus Viri scripta lego, adeo afficior, & tanta cum admiratione insignia ejus dona suspicio, ut, si a Deo integra mihi optio daretur, non Romanum Imperium magis,*

quam simile donum docendi & scribendi eligerem. Ipsam porro Historiam in quinque sectiones dispertivit Auctor, quarum prima de corruptis in Papatu fidei articulis; altera de superstitionibus plurimis in electiis cultibus; tertia de adiaphoris ceremonisque temere, ac si ad fidem necessariae essent, vel obtrusis, vel impugnatis; quarta de causis istorum malorum abusu & corruptelarum; quinta denique de Reformatorum secessione prorsus necessaria, Principis huius testimonia complectitur. Quibus ut majus pondus contra modernos Scriptores Gallos accedat, sub cujusvis articuli finem non contemnenda Scriptorum Gallicorum idem testantium seges adducitur, Claudii potissimum Espencei, Picherelli, Launoyi &c. quin etiam ipsius Regis Ludovici XII. & summorum Galliae procerum suffragia, ex Thuano maximam partem deprompta in medium producuntur, Hospitaliorum puta, Angelorum, Silliorum, Memorantium, Bellatorum & aliorum Franciae Heroum.

Quae mantissae loco huic libro accedit, de Viri illustris Dn. Antonii Albizii, Nobilis Florentini, ad salutarem Aug. Conf. doctrinam conversio, narratio, ex MS. Parentatione pie defuncto a D. Jac. Zamanno, Pastore Campidonensi habita, per Auctorem contexta est. In ea, post memoratum familiae Albizianae splendorem, post enarrata propria Antonio nostro decora amplissimosque honores, post laudatas praeclaras corporis & animi dotes, eruditionem, praecipue, quam orbi literario editis A. 1610. & 1617. Augustae Vindel. Regum & Principum Stematibus notam fecit, quomodo Evangelicae tandem veritatis agnitionem reliquis doctoribus suis adjecerit, exponitur. Nimirum cum Oeniponte A. 1585. versaretur, quo, ut rationem in aula redderet de curatis per quinquennium vicaria opera publicis rationibus, concesserat, divina id procurante providentia, in febrim incidit, cum qua cum per tempus bene longum misere conflictaretur, per famulum sibi aliquot V. T. capita quotidie praelegi curavit. Accensum est hac ratione in anima ipsius flagrantissimum penitus ista considerandi desiderium, quod etiam effecit, ut postquam Chiufam, ubi majori fruebatur otio, discessisset, sacrarum literarum studio totum se dedit, earumque lectioni ex interpretibus antiquioribus Augustinum, Basilium & alios; e recentioribus Maldonatum, Pererium & Riberam junxerit. Exorta est illi, dum hisce studiis

studiis vacaret, Evangelicae veritatis aurora, unde etiam consilium cepit, desertis Pontificiorum castris, ad Evangelicam veritatem accedere. Quod postquam cum alio quodam Nobili Italo communicasset, in Italiam cum eo profectus est, ut rebus suis apte dispositis, quae semel animo sancte conceperat, sine obstaculo effectui dare posset. Et alter ille quidem Nobilis interceptis, quae consilium hoc probabant, literis, ad Inquisitionis tribunal raptus fuit, meliori tamen fato utente nostro, utpote qui rebus suis feliciter expeditis Oenipontem, remeavit; unde tamen post biennium demum, cum Archiducem Maximilianum Consiliariis non nisi Romanensibus uti velle videret, Augustam Vindelicorum discessit. Qua post contractam cum Marco Velfero amicitiam iterum relicta, Campidonum denique se contulit, ubi per integrum vicennium pietate & eruditione spectata claruit, quam etiam, edito ibi A. 1616. de Principiis Religionis Christianae tractatu, nec non exercitationibus Theologicis publice notam fecit. Ceterum tantae fuit in semel agnita veritate retinenda constantia, ut nihil aureis suis promissionibus Pontificii, nihil agnati & familiares in Italia lacrymis suis obtinere possent. Nec plus etiam minae Romani Pontificis apud eum impetratae fuissent. Licet enim citatio ad sacrum istud Inquisitionis tribunal paucos ante mortem ejus dies in vicinia publicata, & in locis illustrioribus affixa ad notitiam ejus non pervenerit, ea tamen jamjam Christianae fortitudinis ediderat specimina, ut de ejus constantia non nisi bene sperare, quin certo etiam pronunciare liceret.

Christian Weisens Freymüthiger und höfflicher Redner/
das ist/ausführliche Gedancken von der PRO-
NUNCIATION und ACTION;

hoc est:

CHRISTIANI VVEISII ORATOR PARRHESIA
& civilitate se commendans: hoc est, Meditationes exa-
liores de Pronunciatione & Actione
Oratoris.

Lipsiae, sumptibus Jo. Friderici Gleditschii, 1693. in 12.
Constat plag. 45.

Quando-

Quandoquidem longe potentius oratio hominum animis influit, quæ viva profertur voce, quam quæ literis consignata, ex libello veluti mortuo legitur; cum *pronunciationis*, ob voces ad varios affectus excitandos vel leniter inflexas, vel clarius ac sonore magis sublatas, & *actionis*, propter varios gestuum motus, vis sit maxima: non tantum opera danda fuerit oratori applausum audientium aucupanti, ut secundum artis regulas totam sermonis structuram ordinet, & verbis exquisitis res ipsas pulcherrimas exponiat; sed etiam, cum habenda ad concionem oratio est, ut in hoc officio oratoris ultimo partes suas studiose atque concinne tueatur. Sane vero compertum sapissime est, orationem vel omnibus numeris absolutam haudquaquam auditorum puncta abstulisse, vel ideo tantum, quod segnius atque abjectius paulisper, neque ex decore *actionis* pronunciata fuerit; cum sine dubio admirationem omnium, provocasset, si ab alio oratore, pulcherrimo eloquendi munere a natura instructo, fuisset habita. Quantum enim vero apud veteres duabus istis partibus tributum sit, quamque oratores eisdem studuerint, duobus illustrissimis Ciceronis atque Demosthenis, mirifice in utraque excellentium, exemplis notissimum est. Non ergo satis habuit celeberrimus *Weissus*, reliquas omnes oratoris partes laudabili admodum atque utili industria variis operibus illustrasse; nisi & hanc ultimam, in qua fere sunt omnia, meditationibus accuratis persequeretur. Et rem quidem omnem *duobus* veluti *capitibus* expedire conatur. *Primo* enim dilucide admodum exponit, quid ad orationem cum gratia & fructu auditorii habendam conferat non decora tantum *Pronunciatio*, sed & *Actio*. Cumque *Pronunciatio* duabus quasi partibus absolvatur, sono & accentu, exemplis demonstrat, quantum uterque vel scienter observatus orationi pondus, vel neglectus aut male adhibitus eidem fastidium conciliet. Sed nec inimum in *Actione* situm esse ostendit, quæ tamen tum imprimis valeat, quando non cum hominibus prudentioribus, dictorum momenta attendentibus, sed cum ingeniis plebejis, externis fere inhaerentibus oratori res est. Ubi insimul docet, quam diversæ actiones diversas in republica personas addeceant. Interim gestus alios generaliores esse, variis affectibus in omni parte orationis exprimendis aptos; specialiores alios, certis tantum orationis periodis certæque mate-

materiæ accommodatos; imo nec omnes gestus omnibus convenire, sed unius indolem membrorumque compagem ad hos, aliorum ad alios, magis habiles esse.

Deinde prolixius disquirat, an in scholis juventuti tum quoad *Pronunciationem*, tum quoad *Actionem*, certa præcepta instillari, eaque in praxin deduci possint? Et multum quidem hic naturam ipsam facere non negat, sed dubitari tamen non posse ait, quin multum ad claram & distinctam *Pronunciationem* acquirendam fidelis informatio valeat, cum nempe a sedulo & prudente manu ductore vitia discipulorum, non moralia tantum pronuntiationem decentem, maxime impediencia, ut sunt animus meticulosior & superbia; sed physica etiam, quæ varia sint, diligenter & animadvertantur & emendentur; atque hoc ubi factum sit, tum de virtutibus etiam implantandis cogitationes suscipiantur. Id quod similiter procedat etiam circa *Actionem*; & hic quidem non tantum varia *Actionis* vitia enumerat & reprehendit; sed & rationem, qua dedisci possint, & qua corpus in amœnam gestuum venustatem componendum sit, exponit, annotans insimul, multo rectius esse, ut juvenus ejusmodi in rebus profectura aliorum potius quam sua exempla adhibeat, & id quidem in lingua uniuscujusque vernacula, eamque ad rem maxime comœdiis & colloquiis familiaribus utatur. Qua occasione, non discursu tantum Germanico, sed & dialogo Latino prolixiori, actionibus ejusmodi scenicis patrocinatur, & tres ipse comœdias subjicit, quarum prima *de vinea Nabothi*, fraudulentæ fidelium persecutiones; altera *de Birone Franciæ Marefchallo*, malitia suo merito punita; tertia denique *de circumforaneo stentore*, inepti rerum suarum jactatores scite representantur.

**TITI PETRONII ARBITRI, EQVITIS ROMANI,
SATYRICON: cum Fragmentis Alba Græcæ recuperatis anno 1688. Nunc demum integrum.**

Roterodami, typis Regneri Leers. A. 1693. in 12.
Constat plag. 14.

M

Quana

Quam temporis, omnia confumentis, ac rebus etiam pulcherrimis decorem furripientis, iniquitatem viri ex omni antiquitate insignes experti sunt, ipsorum ut opera cedro non raro dignissima, lacera multisque in locis pessime mulctata ad nos pervenerint; ea quoque magnam valde partem de cultissimi Romani equitis, *Titi Petronii Arbitri*, elegantissimo *Satyrico* invidit nobis atque subtraxit; utpote cujus scitissimi opusculi laceras admodum atque male coherentes possidemus saltem reliquias. Et fuit profecto *Petronius*, ut nunc tantisper a liberiori petulantis oris ipsius nequitia abeamus, exquisitissimi leporis, & cujus absque controversia multa sunt eleganter atque venuste excogitata. Quamvis enim in eo non conveniant eruditionis principes, num hic ipse sit *Petronius*, qui tempore Neronis, hujus in elegantia Imperatoris arbiter fuit, dum nihil ille amœnum ac molle affluentia putabat, nisi quod ei *Petronius* approbavisset; & cujus vitam atque ultima fata *Cornelius Tacitus Annal. Lib. XVI. cap. XVIII.* descripta exhibet: in eam tamen doctissimi quique concedunt sententiam, eum Domitiani utique tempora præcessisse, atque adeo seculo Latini eloquii sic satis adhuc florentis vixisse. Non ignoramus interim, quid eruditissimus Gallorum *Petrus Daniel Huetius*, in commentatione de *Origine fabularum Romanensium* de *Petronio* judicet, quem summum quidem Criticum, & sagacissimi in re literaria judicii fuisse affirmat; huic tamen sagacitati stylum non satis respondere censet. Hic aliquam se prode-re affectationem: nimis ipsum pigmentis, nimia abundare diligentia, & jam ab illa naturali ac venerabili felicitate Augusti temporum simplicitate degenerare: & quisquis animo affectuum vacuo ad omnia attenderit, cum certe in rebus atque verbis justam & aptam concinnitatem non ubique reperturum. Sed quomodocunque ista serres habeat, quemadmodum hominum sunt ingenia, ut iis potius, quæ absunt, votis atque desideriis inhient, quam ut præsentibus, & quæ in promptu sunt, acquiescant, animoque contento fruantur; ita a renatis statim Musis multam Viri docti adhibuerunt industriam, ut *Petronianis* vulneribus remedium afferrent, repletis, quæ hinc inde conspiciuntur, lacunis. Et increbuerat quidem superiori jam seculo fama, *Muretum* possidere *Satyricon* hoc plenius multo & locupletius; sed ea postmodum falsa reperta est. Tam felici vero nostro huic licuit esse seculo,

culo, ut multorum ex opinione primum certa *Satyrici* pars, mox reliqua, quæ desiderabantur fragmenta, magnam partem inventa fuerint. Ita enim constat, anno seculi sexagesimo quarto insigne ejus apospasmatium *Tragurii* apud *Dalmatas* in *Bibliotheca Cippicorum* inventum esse, quod *Paulus Frambottius*, Typographus Patavinus, mox typis exscripsit, quem secutus in Suecia Vir eruditissimus, *Jo. Schefferus* idem adjectis notis necessariis, dissertationeque de vero ejus auctore curiose instructum, recudi fecit; post quem celeberrimus Polyhistor, *Thomas Reinesius*, anno sexagesimo sexto cum epicrisi & scholiis, hic illud Lipsiæ edidit. Quamvis vero non in Germania tantum, clarissimus *Wagenseilius*, sed in Gallia etiam doctissimus *Valesius* factus hujus ingenuitatem in dubium vocatam impugnaverint, non defuerunt tamen ex parte contraria viri omni doctrina excoltissimi, qui licet interpolata quædam a manu barbara & inferta esse non negarent, nonnulla tamen lineamenta ductusque parentem *Petronium* referentes agnoscere in eodem sibi visi sunt, quales inter Germanos nostros *Daniel Georgius Morhofius* de *Patavinitate Livii*, & inter Italos *Val. Cbimentellius* in *Marmore Pisano de Honore Bisellii* extiterunt. Sed ea demum nostrorum temporum felicitas est, ut *Satyricum* hoc integrum nullaque sui parte deminutum evolvi nunc possit. Quæ enim in *Novis literariis* anno nonagesimo primo mense April. pag. 199. fragmenta *Petronii* reperta esse diximus, ea nunc hoc ipso anno cum universa Republica literaria a doctissimo *Nodotio* communicata sunt. Hic nimirum *Lycæ Tryphænæque* integra historia legitur: hic referuntur causæ mutui eos inter, *Encolpium Gitionæque*, odii: hic narratur furtum in navi *Isidis* perpetratum: hic quis ille *Lycurgus*? ejusque cur villa direpta & spoliata sit? quibusque legibus in navi *Lycæ* pax constituta sit? exponitur: hic videas denique, quo fato miser ille *Eumolpus*, *Crotoniotarum* sumtibus tam diu, tamque laute habitus, interierit? Sed quomodo thesaurus iste in manus *Nodotii* inciderit, quod sine dubio Lector istiusmodi rerum curiosus cognoscere peroptabit, ex relatione ipsius *Nodotii ad Franciscum Carpentarium* succinctius paulo recensebimus. Cum igitur ipse accepisset a Dynasta Germano, Dominum *du Pin* e Nobilitate Gallica, in Imperatorio exercitu adversus Turcas stipendia facientem, isthæc possidere fragmenta, nihil non se egisse narrat, ut sibi eun-

dem conciliaret codicisque manuscripti compos fieret. Cum vero iste loco remotissimo versaretur apud hostes, literis tandem ipsum interpretibus adiisse, quibus quidem vir ille militaris quam humanissime responderit, referens, hoc se manuscripto donatum ab apostata Græco, apud quem in Albæ Græcæ expugnatione hospitii causa divertisset. Cum enim librum hunc inter complures alios jacentem deprehendisset, ejus vetustatem primo demiratum, mox curiositate, quis ille sit, penitus cognoscendi ductum fuisse, & ope demum amanuensis cujuspiam, Petronium sibi præ manibus esse, cognovisse. Inde statim transcribendum alicui dedisse, & nunc veluti ingentis pretii rem penes se asservare; quem tamen lubentissime cum *Nodotio* velit communicare, si se Francofurti in hybernis convenire vellet. Sed cum com meatum eo *Nodotius*, vir itidem castra secutus, impetrare non potuisset, per mercatorem demum Francofurtensem, virum admodum solertem, ita cum amanuensi illo egisse, ut numerata haud spernenda argenti summa, eo, quod tanto ardore cupiverit, feliciter potitus sit. Quo quidem thesauro tantopere nunc exultat atque triumphat *Nodotius*, ut securus etiam sit, Criticos, quos superciliosam gentem vocat, haudquaquam legitimos hosce foetus repudiaturos esse, cum ejusmodi aliquid audentes, & par ubique styli puritas ac elegantia, tum ubique Petroniana dictio planeque sibi constans, falsi protinus arguere possit. Quæ ipsa tamen spes numquid non deceptura *Nodotium* sit, dies ulterior docturus est. Sane prima statim Satyrici verba ex fragmentis repozita: *jam dudum quæ mihi acciderunt vobis ita narrare pollicitus sum, ut hodie promissis stare decreverim*, nescio quid sapere forte nonnullis videbuntur, quod a purioris illa Latinitatis indole aliquantisper divertat. Ita occurrere hinc inde animadvertas, quæ non nihil ex moribus seculi recentioribus, & idiotismis *Nodotii* civibus familiaribus trahunt coloris. Sed hac de re, quorum hoc munus est, per nos pronuncient amplius atque arbitrentur, licebit.

HISTOIRE DE GVILLAVME III. PAR MEDAILLES &c.

h. e. HI-

h. e.

HISTORIA WILHELMI III. NUMISMATIBUS, Inscriptionibus, Arcubus Triumphalibus, aliisque monumentis publicis illustrata
a NICOLAO CHEVALIER.

Amstelodami 1692, in folio. Constat 2 $\frac{1}{2}$ alph. multisque figuris æneis.

Cum in describendis rebus gestis WILHELMI III. Magnæ Britanniae Regis hætenus occupati fuerint multi, integram, incomparabilis hujus Herois historiam condere, numismatibusque ac monumentis aliis illustrare constituit Autor: laudabili prorsus consilio, cum hac ratione & æternitati nummorum ipsorum, qui toties descripti perire nesciunt; & insimul inopiæ Eruditorum, quibus rara hæc atque cara supellex levi pretio comparari nunc potest, consultum sit.

Ita vero in conscribendo hoc opere se gessit Autor, ut in colligendis & ordinandis numismatibus, *Claudii Francisci Menestrierii* e S. J. qui A. 1689 Historiam Ludovici Magni numis itidem aliisque monumentis publicis illustratam Parisiis edidit, studium exæquarit; illis interpretandis autem longissime superarit. Nam ab anno 1650, quo natus est WILHELMUS, usque ad annum 1691, quo in ordinem redacta est Hibernia, omnia quæ in Hollandia terra marique memoratu digna gesta sunt, justo ordine, verbis prolixis, & ut fieri amat in Republica libera, stylo satis libero, ita persecutus est, ut dum Historia Wilhelmi III. inscribitur, simul præsentis, & superiorum belorum cum Anglis & Gallis gestorum Historia dici mereatur.

Facile id constabit unicuique, si potiora hujus Historiæ capita brevissime indicaverimus. Describitur autem in hoc libro nativitas Principis Wilhelmi p. 1. Irrita Patris ejus conamina contra Amstelodamum p. 3. Bellum cum Cromvvello gestum p. 5. Educatio Wilhelmi p. 7. Homagium ab Arausionensibus anno 1665. die 6. Maji Wilhelmo præstitum p. 11. Combustio navium Anglicarum prope Chatam p. 13. Pax Bredæ A. 1667. conclusa p. 14. Fœdus Trinum p. 14. Restitutio Principis in dignitates avitas p. 17. Bellum Gallicum A. 1672.

M 3

inchoa-

inchoatum p. 19. Laniena fratrum de Wit p. 25. Recuperatio Covordia p. 27. Expugnatio Trajecti ad Mosam p. 30. Obsidio Graviae p. 39. Frustranea Trajecti obsidio p. 43. Mors Ryteri Archithalassi p. 44. Sponsalia Wilhelmi p. 46. Fuga Gallorum ex Sicilia p. 49. Pax Neomagensis p. 52. Camera Reunionis, quam vocabant Galli, Metis instituta p. 53. Induciae vicennales cum Gallis A. 1684. pactae p. 53. Persecutio Hugonottarum p. 55. Principatus Arausicanus a Gallis A. 1685. occupatus. p. 56. Persecutio Waldensium p. 56. Mors Caroli II. Angliae Regis p. 58. Eversio legum Anglicarum p. 58. Incarceratio Episcoporum p. 60. Nativitas sic dicti Principis Walliae p. 64. Controversia de Franchitia seu Libertate Quarteriorum p. 68. Postulatio Electoris Colonienfis p. 69. Adventus Wilhelmi in Angliam p. 71. Fuga Jacobi Regis p. 79. Coronatio Wilhelmi & Mariae p. 91. & seqq. Declaratio belli contra Galliam p. 121. Obsidio & liberatio Londino-Deriae p. 122. Expugnatio Bonnæ & Moguntiae p. 124. Mors Ducis Lotharingici p. 129. Prælium ad Floriacum p. 130. Prælium navale A. 1690. commissum p. 130. Belgradum a Turcis expugnatum p. 133. Victoria Wilhelmi in Hibernia p. 139. Mors Schombergii p. 143. Obsidio frustranea Limmerici p. 152. Periculum Wilhelmi Fretum Britannicum trajicientis p. 157. Conventus Principum Hagæ Comitum 1690. celebratus p. 161. Expugnatio Athlonæ p. 223. Prælium in Hibernia prope Agrim p. 224. Obsidio Montium Hannoveriae p. 217. Irrita Leodii oppugnatio p. 218. Expugnatio Limerici 1691. quæ cum finierit Bellum Hibernicum, simul finit Libri hujus Historiam.

Hæc sunt hujus libri contenta. Occurrent autem legentibus singularia, & notatu non indigna specialia, e quibus tamen brevitatis studio, non nisi memorabile illud prodigium, quod Wilhelmo 23. ante coronationem annis coronam prædixit, attingemus. Mittebatur nimirum anno 1665. Dominus de Zuylichem, qui nomine Wilhelmi, homagium exigeret ab Arausionensibus. Cum igitur die 6. Maji confluerent cives, in nubibus conspiciebatur corona, quæ sensim demissa, throno in honorem Principis extructo, spectante & obstupesciente civium turba superimminebat: Refert hæc Autor p. II. ubi simul adjicit Epigramma, quod ipse Legatus de Zuylichem in miraculi hujus memoriam composuit:

Dum

*Dum stat Arausiaca confirmatura Corona
Antiquam populi leta Corona fidem;
Non dubie celo placuit, quod utrique Corona
Tertia, de celo missa, coronat opus.*

E Numismatibus, quorum 127. elegantissime exprimi curavit Autor, unicum itidem, speciminis loco, huc transcribemus, quod pag. 113. exhibetur. In ejus altera parte effigies Principis comparet, inscriptis verbis: *Guilielmus III. D. G. Mag. Brit. Franc. & Hib. Rex.* In altera hæc leguntur: *Amor Batavae gentis & Britannicae, orbis propinqui terror, Europæ stupor, adsertor equi, juris adsertor Dei, Henricus hic est Guilielmus, Inclytus Regum ille sanguis, sanguis ille Caesarum, nullo ipse Regum, Caesarum nullo minor.*

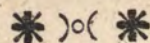
NOVA LITERARIA.

Romæ typis Collegii de Propaganda Fide commissus est Tomus quintus Bibliothecæ Rabbinicæ, quem prioribus quatuor a *Julio Bartoloccio* adornatis, *Carolus Josephus Imbonatus* superaddit. Ex eadem typographia in lucem jam prodiit *Emanuelis a Schelstrate* tomus secundus, isque posthumus, Antiquitatis Ecclesiæ illustrata; quod Geographicum opus est. Hunc vero tomum sequentur Acta Ecclesiæ Orientalis ab eodem. Auctore composita. Sub prælo etiam esse dicuntur Concilia Hispaniæ, quæ Eminentissimus Cardinalis *D' Aguirre* collegit, a videlicet hæcenus ab Eruditis expectata. Archiepiscopus Hispalensis ingens multorumque voluminum opus molitur, quo Auctores omnes tam impressos, quam manuscriptos & in Bibliothecis latentes, qui de Romani Pontificis auctoritate tractarunt, complecti constituit. Typis etiam proxime dabitur Ughelliani operis de Episcopis Italiæ Synopsis, cum illius usque ad præsens tempus continuatione, auctore *P. Julio Lucenti*, Abbate ordinis Cisterciensis ac Ughelli quondam alumno. *Johannes Ciampinus*, Magister Brevis gratiæ ac in utraque signatura Referendarius, tomum secundum de Musivis operibus propediem publicabit. Idem de sacris ædificiis a Magno Constantino constructis tractatum conscripsit, quem gratissimum orbi Erudito futurum non dubitamus.

In

In Anglia *Humfredus Hody* opus habet sub manibus & pene prælo paratum, cui titulum facturum est: *Historia & Antiquitates Civitatis & Ecclesie Alexandrinae ab U. C.* In eo inter alia, de Ptolomæis totoque Ægyptiorum Statu tum Civili, tum Ecclesiastico copiose agitur. *D. Creechius*, Collegii omnium Animarum Oxonii Socius, qui Lucretium, Horatium & Theocritum Anglico carmine, annis proxime elapsis, non sine summo ingenii acumine reddidit, Lucretii editionem Latinam notis novaque paraphrasi ornandam meditatur, Manilium quoque Anglico poemate editurus. Latinam vero eamque correctissimam Manilii editionem dabit *Richardus Bentleius*, a quo & Philostrati novam editionem expectare jubemur. *Petrus Allixius* perstat in proposito, Concilia generalia notis suis & dissertationibus illustrata publicandi: quod opus futurum est quinque voluminum in folio. *Johannis Wallisi* opera omnia Oxonii excuduntur, primusque eorum tomus jam absolutus fere est, quem duo alii sequuntur.

In Gallia (referimus hæc fide clarissimi *Basnagii* in *Hist. Opp. Erud.* Mens. Nov. 1692 p. 122. sqq.) *P. Commirius* jam ab annis quindecim molitus est Historiam quinque priorum Galliae Regum lineæ Valesiæ, adeoque bellorum, quæ inter Gallos ac Francos eadem tempestate fuere gesta, quam multo studio adornatam Gallico tandem idiomate edere constituit. *P. Aurelianensis* (d' Orleans) progreditur in componenda sub titulo *Revolutionum* Historia Anglicana, cujus tomus primus res in Anglia gestas ad Regem usque Johannem, quem *sine terra* cognomento vocant, alter usque ad Henricum VIII, tertius ad nostra usque tempora complectetur. *P. Bouhours* tandem versionem Gallicam Novi Testamenti, cui una cum *P. Tellerio* & *P. Besnerio* longo tempore incubuit, publicabit, initium a quatuor Evangelistis facturum. Magnum Dictionarium *Academie Francicæ* absolutum jam est, nec quicquam, præter Præfationem, in grandi hoc & tanto tempore desiderato opere, elaborandum superest. *Antonius Dadinus Alteserra*, juris utriusque, dum viveret, Professor & Universitatis Tolosanae Decanus, Tractatum reliquit de Academiis & Jurisperitis, qui Parisiis prælo committetur. Ibidem nova operum *S. Cypriani* editio præparatur.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno M DC XCIII.

SAMVELIS BOCHARTI OPERA OMNIA, EMENDATIORA & LOCUPLETIORA EDITA, STUDIO JOHANNIS LEUSDEN & PETRI DE VILLEMANDY.

Lugduni Batavorum, apud Corn. Boutestein & Jord. Luchtmans;

Trajecti ad Rhenum apud Gul. van de Water.

A. 1692. fol. chartæ augustæ.

Constant Alphab. 21. pl. II. & tabulis æri incisis 14.

Is doctorum virorum scriptis, quæ nostro ævo summa solertia sunt reperta, admirabili arte elaborata, judicio singulari perfectæ, accensendas, imo plerisque anteferendas esse commentationes, quas consummatæ doctrinæ vir *Samuel Bochartus* luci publicæ exposuit, nemo est qui dubitet: adeo, instar Phidiæ signum, ut primum adspectæ, communi eruditorum calculo probatæ fuerunt. Quadraginta & sex abhinc annis, cum totidem supra millesimum & sexcentiesimum anni numerarentur æræ Christianæ, duo insignia opera *Phaleg* & *Canaan* prodierunt; quorum in isto primas omnium gentium origines e Scriptura sacra & vetustissimis auctoribus illustravit, dumque decimum Geneseos caput de humani generis propagatione ex Noachi stirpe exponeret, pluribus scriptoribus lucem accendit, & diversæ gentium diversarum monumenta cum historia Moisaica sedulo contulit, multosque antiquorum & recentium errores notavit, nec pauciora e densis remotissimæ antiquitatis tenebris eruit, partim validis argumentis & auctoritatibus confirmata, partim ingeniosis conjecturis suffulta; in hoc Noachidarum omnium sedes, permixtas ubique recentioribus Phœnicum coloniis, sagacissime investigavit, priscaque navigationum Phœnicarum vestigia, quæ in plurimis populorum, regionum, fluviorum, urbiumque nominibus delite-

delitescabant, sedulo ostendit. Sedecim post annis *Hieroicoicon*, multiplicitia animalia quadrupeda, volatilia, reptilia, insecta, aquatilia & fabulosa, quorum in sacris litteris fit mentio, recensens, & ex omni scriptorum genere, plurimis etiam Arabicis libris, eruditae ea explicans, in Anglia anno 1662 excusum, prodiit. Quorum operum condendorum data ipsi fuit occasio per conciones, quas in Geneleos librum ad coetum Cadomensis habuit; in quo pietate & vero Dei cultu informando vigilantissimi Pastoris quadraginta per annos implevit partes, Jesuitarum artibus saepius impetitus, subactio tamen ingenio, solida eruditione, perspicua in argumentando & respondendo adversariorum strophis solertia, & subtili acumine, semper eorum callida consilia evertens, commissum autem sibi gregem doctrina & moribus optime regens. Huic igitur dum primum Scripturae, quem diximus, librum haud vulgari ratione exponere studuit, ad gentes, & regiones, & animantia, quae in eo memorantur, scrutanda, & illarum ortus, istarum situs, horum vero naturam & appellationes indagandas, omnes ingenii ac eruditionis dotes, quas assiduo litterarum studio sibi comparaverat, adhibuit. Nata ipsi hac etiam occasione de *Paradiso terrestri* dissertatio seu potius tractatus, ut indicat sub initium Praefationis quatuor Phaleg libris praemissa; ubi se Geographicos hos geminos libros appendicis loco libro isti de *Paradiso* annectere voluisse indicat, eundemque in Phaleg lib. 2. cap. 28. p. 143. & lib. 4. cap. 11. p. 226. in *Hieroicoico* part. 2. lib. 5. cap. 5. p. 675. allegat: animo etiam ipsum agitasse de *gemmis, unionibus, lapillisque pretiosis* in sacra Scriptura memoratis commentarium, constat; sed uterque in spongiam incubuit, dum assiduus cum Pontificiis concertationibus divexatus, & crebris Ecclesiae suae turbis, quas iidem assidue moverant, jactatus, egregie animo destinatorum absolvendorum otio destitutus fuit. Dissertationum tamen quarundam primas, ut sic dicam, lineas in scriniis Auctoris haeredes invenerunt, quas cum iis, quae a doctis viris aliis in deliciis habitae, suppeditatae fuerunt, publici juris fecit studium *Stephani Morini*, qui multorum annorum longa consuetudine, inque publico docendi apud Cadomenses munere collega ipsi extitit conjunctissimus: cui nova haec operum Bocharti editio, quam post obitum *Stephani Monachi*, (le Moyne) qui eam in se prius

prius susceperat, fato ne absolveret impeditus, accuravit, magna ex parte debetur.

Præ reliquis in ea nunc primum evulgatis *Dissertationibus*, ista majoris videtur momenti, quam, ut in iusti libri modum redigeretur, animo destinata ab Auctore, sed abolitam aut surreptam, certe in scriniis post obitum ipsius non repertam, e dispersis lacerisque chartis concinnavit & sacris Geographicis duobus operibus praemisit Editor, *Paradisi terrestres*, quem primi parentes incoluerunt, situm, soli naturam, fluviorumque & arborum rationem explicantem, & ad mentem Bocharti exponentem. Hic enim cum in opere suo, quod animo conceperat, falsas primum de paradiso sententias convellere, suam deinde proponere destinasset; (confer p. 834.) eodem ordine Morinus quinque enumerat & confutat opiniones de eo celebriores: *primam* eorum, qui totam de ipso Mosis narrationem in allegoriam convertunt, paradisum terrestrem animi voluptates, quatuor flumina totidem virtutes morales, interpretati; *secundam* eorum, qui coelestem, in quem Christus latronem secum suscepit, & in quem Enoch & Elias translati sunt, & Paulus creditur raptus, cum terrestri confundunt, pro eodem utrumque habentes; *terciam* eorum, qui paradisum extra orbem conditum collocant, & distinctum ab eo quem incolimus orbem ei assignant, ambitu suo terram complexum; *quartam* eorum, qui totum terrarum orbem ante lapsum primi incolae paradisum fuisse, in Edene, id est, omnigena deliciarum copia, & affluentia, situm, postea in arumnosum solum commutatum, innumeris amoenitatibus in totidem calamitates per maledictionem divinam converfis, existimant; *quintam* eorum, qui paradisum in Mesopotamiae ea parte, quae Auranitidem (quae quasi Audanitis sive Edenitis dicta videatur) ad Euphratem sitam complectitur, statuunt. Veram autem, quam Bochartus tenuerit, Calvino in multis & Scaligero *ὁ μὲν Ἰνφρων*, *sextam* proponit & confirmat: nempe Paradisum ad alveum Tigridi & Euphrati communem fuisse situm, supra Babylonem; ita ut a superiori horum fluminum divisione ad inferiorem, seu utriusque divergium, extenderetur; unde fiat ut Moses quatuor ex Edene fluviorum capita exiisse narret, quae nulla alia sint quam bina Tigridis & Euphratis fluentia in unum intra Edenem coeuntia, ibique per aliquot milliaria simul fluentia, tumque in bina alia discissa, ex

Edene seorsum versus sinum Persicum tendentia. Hanc Bocharti sententiam, quam dissertatione præliminari, ut diximus, complexus est Morinus, idem p. 818. in Notis ad Steph. a nepote Bocharti *Samuel le Sueur* Domino de Colleville peculiari libro latius expositum iri indicat.

Præter hanc de Paradiso dissertationem, quam, uti diximus, ex mente & ad sententiam Bocharti conscripsit Morinus, & epistola ejusdem ad Lud. Capellum scripta confirmavit; minores alias quadraginta circiter dissertatiunculas aut epistolas in schedis repertas, aut ab amicis communicatas, plerasque e Gallico idiomate in Latinum translatas, nunc primum protulit Morinus, eruditæ omnes et si breves quasdam. Primo earum loco Animadversiones in Stephani Byzantini *Ἐθνικά*, sive de Urbibus collectanea, extant p. 791. quibus Berkelium etiam, in cujus gratiam Bochartus eas conscripserat, sæpius usum fuisse memorat: Palmerii autem Grentemenilii & suis annotatis easdem auxit & distinxit Morinus. Quorundam locorum Geographiæ suæ sacræ, a Salmasio impugnatorum, de Phœniciæ insularum & urbium mutatis nominibus, Rhodani & Nitocris vocabulis, ac Ægyptiaco idiomate, defensio p. 827. legitur. Quod serpens, qui Evam seduxisse & a servando Dei præcepto dimovisse, blandis verbis Gen. cap. 3. perhibetur, non Diabolus ipse sub serpentina larva delitescens fuerit, sed verum & genuinum a Deo conditum animal extiterit, quod infusa & supernaturali extraneaque virtute ad loquendum a Diabolo (sicut Balaam a bona Angelo) impulsus, Evam, quæ ob naturæ bonitatem interiori quadam malitia sponte ad peccandum illiciti non poterat, in peccatum induxit, p. 832. ostendit; & adversus Moysen Amyraldum, qui non genuinum serpentem, sed Diabolum serpentis formam indutum, in concione & dissertatione anno 1660 Salmurii edita p. 314. Evam tentasse asseruerat, sententiam suam tuetur, & oppositas objectiones p. 842. seq. diluit. Alcoranum (cujus editiones hodie varias, a doctis viris Hamburgi, Wratislaviæ, & Jenæ degentibus promissas expectamus, jamque initia earum conspeximus) Arabica lingua evulgari optat p. 855. tredecim ejus manuscriptos codices in bibliotheca Christianæ, Sueciæ Regiæ, (cujus admirandam eruditionem & inusitatam humanitatem, in epistola ad Isaacum Vossium p. 856. prædicat) extare indicans.

Quod

Quod antea rarum, hac nostrorum temporum felicitate, quando e profligatorum tot cladibus Turcorum manubiis plurimi Corani codices in Christianorum potestatem pervenerunt, adeo inusitatum non est, ut in privatorum etiam bibliothecis complures ejus codices habeantur, & vel unus Abr. Hinkelmannus copiis suis Regiæ apparatus aequet; in eo autem superet, quod inter reliquos codices Coranicos unum possideat Masorethicis notis instructum, (quem Musficum esse affirmant) cujus præcipue fiducia editionem operis istius vir doctissimus suscepit Hamburgi, ubi nunc typis excuditur; eoque absoluto spectare jubet Lexicon Coranicum, quod eum in modum, quo Pasoris in N. T. compositum est, adornat. De quo laudabili instituto, a nemine antea tentato, Lectorem hoc loco admonendum duximus. Nunc ad Bocharti nostri dissertationes revertamur. De Dudaim p. 865. de Manna & ejus genere Grammatico, quod foemininum sæpius a medicis & philosophis, a theologis neutrum adhiberi observat p. 871. 875. seq. de Colcha quæ Levit. XIX. 19. lino admisceri prohibetur p. 880. de Absolomi capillis, & eorum prolixitate ac pondere p. 883. de Naamane in æde Rimmonis adorante 4. Reg. V. 18. ubi disquiritur, quale istud idolum fuerit p. 892. cur item Naamanum, fanum istud ingressurum, in pace dimiserit Eliseus v. 19. & an ad istius exemplum recte Theologi Saxonici existimaverint, Electori suo Johanni licere in comitiis Augustanis Imperii gladium præferre Imperatori Carolo V. p. 901. utrum quis anno ætatis decimo duodecimo liberos gignat, quot annos natum Achazum cum Ezechiam gigneret, e Regum libris colligitur, disceptat p. 920. Scripturæ sacræ divinitatem certis argumentis, non externis & adscitis, aut Spiritus sancti beneficio, cujus efficaciam inter legendum & audiendum sentimus, suggestis; sed insitis, & ex ipsa ejus natura depromptis, inque ea latentibus notis, demonstrari posse, late ostendit p. 927. seq. Christum non imaginatione, sed reapse, in montem templique pinnaculum a Diabolo transportatum fuisse, ibique omnia mundi regna & provincias, etiam dissitissimas, uno obtutu conspexisse, fuisse asserit p. 943. seq. De descensu ejus ad inferos p. 983. de jure episcoporum & presbyterorum, epistola ad Morlejum, Regis Angliæ sacellanum, p. 988. disserit, inque Episcopatu tria esse probe discernenda monet: *πρεσβυτεριον* seu munus pastorale, quod Scriptura episcopis tribuit; *υπεροχνη*

seu eminentiam in pastores reliquos, quam Ecclesia vetus illis concessit; & τὸ κύριον, sive in reliquum clerum dominatum, quem proterve sibi iidem arrogent: primum esse juris divini, secundum ecclesiastici, tertium nullius & meram usurpationem: adeoque Ecclesiam primo carere non posse, secundum posse ferri, tertium plane esse abolendum, docet. De provocatione a judiciis ecclesiasticis, & eorundem potestate p. 991. de jure Regum, et an ii possint vi & armis a subditis in ordinem cogi, & si se præbeant immorigeros, de folio deturbari, in carcerem conjici, sisti in jus, per carnificem denique capite plecti p. 994. de baptismo pro mortuis, cujus quindecim expositiones enumerat, quidque in singulis difficilem sensum reddat, exponit, iis adstipulans qui vivos homines vice mortuorum tinctos, quem morem. Tertullianus notat, indicari existimaverunt p. 1027. de anathemate diro, quod Paulus vibravit in eos, qui, quantumvis se Christi servos esse profiterentur, & Evangelii propagandi cupidos, falso tamen. Christi amorem obtenderent impiis conatibus, propriæ gloriæ studiosi, ultimo gravissimoque excommunicationis telo ferendi p. 1037. de libro Grotii, quo Antichristi nomine ab Apostolo Caligulam & Simonem magum significatum fuisse, contendere sategit, p. 1044. disferit, & argumenta in eo allata destruit. De Plifis Josepho Antiq. lib. 18. cap. 2. memoratis p. 1052. haud contemnenda affert; errores quosdam, a Georgio Hornio in observ. ad Sulpitii Severi Hist. sacr. commissos, p. 1147. notat. Doctissima de adventu Æneæ in Italiam epistola, in Segraisii gratiam, cum is Virgilium Gallica lingua evulgaret, anno 1663 eodem idiomate scripta, postea anno 1672 a doctissimo viro Jo. Scheffero in Latinum sermonem conversa & publici juris facta, p. 1151. seqq. exhibetur. Philostrati locum lib. 4. de vita Apoll. cap. 6. de Amazonum cantu, corruptum librariorum vitio, & pro Ἀμαζόνων ᾠσμα legendum Μουσῶνων ᾠσμα, conjicit & adversus Erasimum ac Coel. Rhodiginum contendit p. 1179. In venustissimi poetæ Galli M. Antonii Gerardi, Domini Sanctamantii (Sieur de S. Amant) poemate de servato Mose (Moyse sauvé) decem libris Christianæ Suecorum Reginae anno 1664 inscripto, multa notat, deque iisdem auctorem, epistola ad ipsum data, admonet, quæ haud levis momenti sunt: de aula Pharaonis, non Memphi, quod cum aliis Sanctamantius credebatur, sed Tani, longe remotiori regione, constituta, ubi Moses

Moses in papyracea arcula expositus, & a Regis filia in arundinetis repertus fuerit p. 1187. de Memphidis origine & antiquitate p. 1189. 1196. de pluviis in Ægypto p. 1194. de tempore nati Mosis, & quot annis Israelitæ servierint, cum is nasceretur p. 1201. de Merari & Elisaph p. 1205. de templo in Bethel quod Jacobus extruxit p. 1206. de duritie tergoris crocodili p. 1207. de palma p. 1208. de poetis, quatenus a veritate recedere iisdem liceat p. 1208. de circumcisione apud Ægyptios non minori studio ac religione, quam inter Judæos, observata p. 1210. de animalibus Esau a fratre missis, vel per nuntios oblatis p. 1212. de vulturibus vivis animalibus, an cadaveribus saltem, vescientibus p. 1214. de natalitiis diebus, an solenni ritu apud Hebræos ii celebrati sint p. 1217. de Iside p. 1219. de Ægyptiorum cultu erga Mosem, quo in Deorum numerum eum retulerint & Mercurium vocarint p. 1220. de ibi de volucre, draconibus infesta & propterea consecrata p. 1221. de Amalec, neutiquam certi cujusdam regis, sed gentis nomine, quæ ita per ἐν δια δούλῳ vocetur p. 1222. de virga Aaronis gemina, quarum altera arefacta progerminavit & amygdala protulit, altera miraculis coram Pharaone edendis fuit adhibita p. 1224. de aliis item nonnullis, quæ in Sanctamantii poemate non satis sibi constare observat; quod nihilominus tamen, quandoquidem poeticam venustatem & gratiam ubique spiret, naturalium autem rerum & Judaicarum antiquitatum notitiam tradere non intenderit auctor, magno in pretio habendum affirmat p. 1227. Luciani Caphargamalenensis presbyteri, a Gennadio cap. 46. 47. memorati, tractatum de inventis S. Stephani protomartyris reliquiis, quem Baronius tom. V. Annal. ad A. C. 415. magnifice & confidenter exhibuit, ex Surio & Vaticanæ bibliothecæ codicibus Mstis depromptum, τοῦ θεοῦ, & libelli istius veritatem merito suspectam esse, ac stylum redolere postremorum seculorum barbariem, multa etiam in narratione ejus ἀσύντακτα occurrere, demonstrat p. 1229. Notæ ad decreta Ecclesiæ Gallicanæ a Laur. Bochetto lib. 1. tit. 13. exhibita, quibus a Judæorum pedibus calcata, expressaque vina, carnes item ab iis laniatæ, prohibentur Christianis, habentur p. 1244. quo loco de retrimentis uvarum, σερφύλοις, flocibus, vinaceis, fratribus & lora differitur p. 1246. In Ant. Gosselini veterum Gallorum Historiam, anno 1638 Cadomi excusam, animadversiones proferuntur p. 1266. inter quas eæ majoris momenti esse videntur,

dentur, quibus commentarios de Bello Gallico & Civili Julio Cæsari asseruit, quos alium auctorem habere docuerat Gosselinus *p. 1267*. Gentis Gallicæ nomina, quibus Celtæ, Galli, Franci, Galatæ, & Gomeritæ appellantur, expendit *p. 1268*. Francos Gallia a Franconibus Germaniæ originem duxisse, verius censet *p. 1270*. Variarum gentium Gallicarum nominis rationem exponit *p. 1273*. De usu Græcæ linguæ apud veteres Gallos *p. 1278*. de Germanicæ linguæ convenientia cum Gallica *p. 1283*. de veteri Gallorum idiomate *p. 1286*. & seq. de vocabulis vetustis ac hodiernis Gallicis, cum Britonum vocibus quæ conveniunt, *p. 1293*. differit. Poëmata quædam, ingenii juvenilis lusus, *p. 1255*. & *1309*. exhibentur. Passim autem Scripturæ sacræ loca illustrata & explicata ab Auctore in his Dissertationibus reperiuntur, quorum extantiora enumerabimus: Levit. XIX. 19. *p. 880*. 2. Reg. XIV. 26. *p. 883*. 4. Reg. V. 17. 18. 19. *p. 892*. 4. Reg. XVI. 20. XIX. 1. *p. 920*. Job. III. 8. XXXIIX. 36. *p. 903*. Psalm. CX. 3. *p. 904*. 906. Cantic. I. 14. II. 1. *p. 916*. Jesaiæ XXX. 4. *p. 1199*. Jon. IV. 4. *p. 919*. Matth. IV. 5. *p. 943*. Act. XX. 17. 28. Rom. XII. 1. 2. Hebr. XIII. 17. *p. 988*. 1. Cor. V. 5. VI. 12. *p. 1023*. 1. Cor. XIV. 15. XV. 29. *p. 1027*. XVII. 22. *p. 1035*. Colofs. II. 9. 1. Tim. II. 4. *p. 1039*. 2. Thes. II. *p. 1044*.

Operi integro editor Stephanus Morinus historiam vitæ Bocharti, amicissimi sui collegæ, cum eo Cadomi iisdem sacris operati, præfixit: e qua intelligimus, ipsum anno 1599 natum fuisse, patre Mesnilletto, pastore Ecclesiæ Reformata Rothomagensis, matre Esthera Molinæ, Petri Molinæ apud Parisinos Ecclesiastæ reformati sorore; litterarum, studiis operam dedisse Parisiis, Sedani, Salmurii, Londini, Oxonii, & Lugduni apud Batavos; juvenem ad pangenda carmina fuisse proclivem, & cum tertium decimum ætatis annum ageret, Th. Dempsteri Antiquitates Romanas poemate ab ipso fuisse exornatas; in theologicis studiis opera Jac. Capelli, Jo. Caméronis, Th. Erpenii & Andree Riveti (qui affinitate ipsi junctus, matris sororem in matrimonio habuit) esse usum; a Cadomensibus pastorem Ecclesiæ suæ fuisse lectum, eamque per quadraginta annos, & amplius, summo studio, maxima vigilantia, ardenti zelo, pietate, & singulari prudentia rexisse, sermones sacros, in Geneseos explicatione cum primis versantes, rara eruditione condidisse, ita tamen auditorii captui se accommodasse, ut ab omnibus intelligeretur; vitam præterea sanctis moribus,

moribus, intemerata fide & sincero candore egisse, & ea gregi sibi commisso præluxisse; graves cum Pontificiis subinde & difficiles controversias ipsi intercesuisse, cum Veronio anno 1628, cum Jesuita De la Barre 1661, cum Bajocensi Episcopo & Monachis Benedictinis anno 1664, omni armorum genere Ecclesiam Protestantium, cum primis autem Cadomensem, oppugnantibus: quorum conatus fortiter eliserit. Suecico itineri a Regina Christina evocatum & accersitum Holmiam, ut doctrinam ipsius, quam fama ingentem acceperat, coram, contempleretur, anno 1652 cum Petro Daniele Huetio viro doctissimo (qui iter istud eleganti carmine descripsit & Joanni Capellano dedicavit) se commisisse, & feliciter istud absolvisse. A Batavis ad publicum in academia Lugdunensi docendi munus expetitur esse, ut Salmasio collega daretur; (quod ex epistolis *p. 1249*. 1254. extantibus discimus) collegas habuisse Le Couteur, Du Bosc, Beaumontium & St. Morinum; diem obiisse d. 16. Maji 1667. cum absolvisset sermonem super Gen. XLIX. 18. *Domine, expectavi salutem tuam*: sed a quo ad populum habendo mors superveniens intercluso spiritu ipsum prohibuerit, & calamitatibus Reformatorum in Galliis Ecclesiæ imminetibus, paulo post prorsus extinctæ & oppressæ, opportune subtraxerit.

*RECVEIL DES PLUS BELLES PIECES DES
Poëtes François: avec l' Histoire de leur vie.*

i. c.

**Poëtarum Gallorum Carmina selectissima: nec non
Historia vitæ eorundem.**

Parisiis, apud Cl. Barbinum, 1692. in 12.

Constat Alph. 3. plag. II.

Non vulgarem apud cives suos famam adeptus est scriptor Gallicus, qui Aulæ Hispanicæ Historiam duobus libellis, quorum alteri *Memoires de la Cour d'Espagne*, alteri *Relation du Voyage d'Espagne* titulus est, non ita pridem conscripsit, nobis quidem, quod Satyram redoleret, in Actis hæc non recensitam. Idem Auctor Syllogen hanc edidisse perhibetur carminum a præstantissimis Galliæ Poëtis, intra duo, & quod excedit, secula compositorum. Quod

O

institu-

institutum non poterit non probari omnibus, qui Gallica poësi delectantur, & collatis veterum recentiorumque Poëtarum fragmentis expendere cupiunt, quas mutationes lingua Gallica duorum seculorum spatio subierit, & quæ paulatim incrementa, seu inventionum, felicitate, seu suavitate styli aut metri gratia, Poësis Gallorum ceperit, donec ad eum decorem, quo hac tempestate superbit, assurgere ipsi licuit. Neque jactantiæ argui temere Collector fragmentorum horum debet, dum in Præfatione innuit, in hac elegantissimorum poematum farragine, Poëseos Gallicæ Historiam quandam per ipsa Poëtarum opera exhiberi. Primus e quinquaginta & uno Poëtis, quorum ingeniosissima carmina collecta hic comparent, isque omnium, qui quidem intelligi hodie possunt, antiquissimus est *Franciscus Corbueil*, dictus vulgo *Villon*, qui seculo XV Caroli VII tempore floruit, homo nequam, & ad patibulum aliquando damnatus, mitigataque sententia multatus exilio, sed qui ingenii felicitate, decus aliquod rudi antea Gallorum Poëtici conciliare cepit: postremus est *Isaacus de Benferade*, tribus ante opus hoc editum mensibus defunctus. Neque enim Collectori placuit, Syntagmati huic selectorum poematum inferere alia, quam quorum auctores e vivis jam excesserunt; quod selectus talis speciem haberet censuræ, in mortuos tutius quam in superstites exercendæ. Cæterum singulorum Vatum vita, breviter enarrata, Carminibus ipsis præfixa est, ut Notitiam Gallorum Poëtarum sic satis perfectam comparare sibi possit, quisquis cum hoc nostro opere clarissimi *Bailleti* Judicia Eruditorum de Poëtarum scriptis, in Actis Erud. A. 1685 p. 574. memorata, conjungere sustinuerit. Neque enim dissimulamus, multa observasse Bailletum, quæ in hac Sylloge non inveniuntur, & vicissim hic exhiberi poëtarum nonnullorum qualescunque vitæ curriculum, qui a Bailletto ne nominati quidem fuere.

HISTOIRE CRITIQUE DES PRINCIPAUX COMMENTATEURS DU N. T.

i. e.

Historia critica præcipuorum *commentatorum* in Novum Testamentum, ab auspiciis Christianismi ad nostrum

nostrum ævum. Accedit *dissertatio* critica de præcipuis libris MSCTis, qui in tribus Historiæ Criticæ N. T. partibus allegantur: auctore *Rich. Simone*, presbytero.

Roterodami, apud Regnerum Leers, A. 1693. in 4. maj.

Constat quinque Alphabetis, & plagulis sexdecim.

Tertia hæc ultimaque est pars Historiæ Criticæ N. T. Simonianæ, de qua conferas licet Acta Eruditorum A. 1689. p. 113. 166. & A. 1690. p. 91. 129. Ante omnia celeberrimus Criticus observat, antiquissimos exegetas, ne Gnosticis gloriolam ingenii ad allegorias nullibi non inveniendas apti relinquerent, literalis sensu neglecto mysticum nimis crebro venatos esse, probatque exemplo *Theophili* Antiocheni, utpote cui omnino vindicanda contendit *commentaria* in IV. Evangelistas, Latine extantia T. II, P. II. Biblioth. PP. Max. p. 165. Huic jungit *Irenæum*, *Tertullianum*, *Cyprianum*, quatenus, in operibus præsertim polemicis, exegetarum biblicorum munere defunguntur. Censuram *Photii* sect. CXI. de *Hypotyposis*, sive commentariis biblicis, *Clementis Alexandrini* non ex assè approbat. Etsi enim hæretica & fabulosa in iis extitisse non neget, monet tamen, non capropter cum patriarcha isto Constantinopolitano negandum, *Clementis* opus esse, cum tali usi sint methodo veteres, ut explanationes in S. codicem scripturi undecunque corraderent analecta, seu vera, seu falsa; quemadmodum *Hieronymo* nemo abjudicet *questiones Hebraicas in Genesim*, aut *commentarium in epistolam ad Ephesios*, etsi his quandoque insertæ deprehendantur exegeses heterodoxæ, authoribus earum non indicatis. Mox specimina interpretationum Gnosticarum, a Clemente, Irenæo aliisque citatarum, adfert. Clementem excipiunt *Origenes*, *Eusebius* Cæsareensis, *Athanasius*, *Basilii* M. *Gregorius* Nyssenus, *Gregorius* Nazianzenus, *Hilarius* uterque, Pictaviensis & Romanus, *Joannes Chrysostomus*. Hujus dum in epistolam ad Ebræos homilias recenset, Nobilii fere sententiam approbat, quoad duo *πρόσωπα* in Christo, & Chrysostomum *naturas* hac voce designasse statuit, non *personas*, nullam, ut apparet, notitiam habens *doctæ dissertationis*, de hoc argumento

Q 2

Parisiis

c. I.

c. II.

c. III. IV. V.

c. VI.

c. VII.

c. VIII.

c. IX.

c. X. XI.

c. XII.

- Parisiis A. 1691. evulgata, cujus compendium in Actis Erud. A. 1692. p. 521. exhibuimus. *Opus* autem *imperfectum in Matthæum* indignum esse judicat, quod Chrysostomo tribuatur. Sequuntur *Ambrosius* & *Hieronymus*, ac post hos *Pelagius*, quem auctorem esse non ambigit expositionum in epistolas Paulinas, *Garnerium* (ut videtur) duce secutus, append. ad dissert. VI. ad partem I. Opp. Marii Mercatoris p. 367. tametsi contrariam sententiam fovit Jacobus *Usserius*, cujus verba e MSC. nobiscum communicavit V. Cl. Guilielmus *Cave*, Hist. Liter. p. 292. Inde progreditur Richardus Simon ad Aur. *Augustini* opera, *Cyrilli Alexandrini* commentarium in Joannem, *Isidori* Pelusiotæ epistolas, & *Theodoret*i commentarios in epistolas Paulinas. Dum exegetas metricos recenset, Aristarchum *Heinsii* in *Nonnum* Panopolitam erudite quidem, sed absque judicio esse conscriptum, vatemque hunc immerito in eo Arianismi insimulari, pronuntiat. Nonno jungit *Juvenum*, *Sedulium*, *Aratorem*, *Probanum*, *Falconiam*. Succedunt *Primasius* Adrumetinus, *Beda*, Flaccus *Alcuinus*, *Rabanus Maurus*, *Claudius Taurinensis*, *Haymo Halberstadensis*, (cui potius, quam *Remigio* Remensi, tribuuntur explanationes Epistolarum Pauli, verisimilius tamen *Remigio* Altissiodorensi,) *Ansbertus*, Christianus *Druthmarus*, *Walafridus Strabus*, *Sedulius* junior, *Paschasius* Ratbertus, *Smaragdus*, *Lanfrancus*, *Anselmus*, *Bruno*, *Rupertus*. A Latinis redit Simon ad Græcos recentiores, inter c. XXIX. quos familiam ducunt *Theophylactus* ac *Euthymius*.

Operæ pretium est, quæ de *catenis* in N. T. *Simonius* commentatur, speciminis loco, largiori heic manu inspergere; eo quod earum justum recensum pauci admodum ex historiae literariæ conditoribus attigerint. *Catenam* in *Matthæum* Petrus *Possinus* edidit Tolosæ A. 1646. ex MSC. unico, eoque non satis integro. Inde e. c. *Matth. II. 8.* hunc in modum aliquod *Origenis* dictum repræsentat: τὸ πον ὑψηλὸν σημαίνει τὸ παμά διὸ καὶ ἐν τισι τῶν ἀντιγράφων βιβλίων οὕτω γέγραπται ἐν τῇ ὑψηλῇ ηκούσθη. Non poterat non illinc colligere *Simonius* P. 1. Hist. Criticæ N. T. quod in quibusdam *Matthæi* codicibus *Origenes* reperisset ὑψηλῇ, cum tantum in *Jeremia* diversam lectionem abs eo observatam pateat e cod. MSC. Biblioth. Regis Gall. n. 1879. ubi legitur: ἐν τισι τῶν ἀντιγράφων περὶ φηται γέγραπται φωνὴ ἐν τῇ ὑψηλῇ ηκούσθη. Ex scri-

scribendi compendiis spissas sæpius tenebras catenam hanc similesque infedisse existimat. Sic Scholion *Origenis* ad verba Matth. I. 18. (*Inventa est in utero habens de Spiritu sancto,*) exempli loco adfert: τοῦτο δὲ καὶ τὸν ἀγιασμόν δηλοῖ καὶ τὸ οὐμούσιον τῆς τριάδος. i. e. *Hoc significat sanctificationem & consubstantialitatem Trinitatis.* Nimirum si οὐμούσιον vocabulum in operum suorum ullo *Origenes* usurpasset, minores turbas suscitatuos fuisse autumat *Arianos*, summos *Origenis* admiratores. Hinc conjicit, interpretem

Catenæ in margine MSCti legisse ^ρω & explicasse ὡς ἐργάζεσθαι, (ut sæpe usu venit,) cum debuisset exponere: ὡς ἐργάζεσθαι νόημα, pulcra sententia. De rhapsodorum ejusmodi stylo, & ratione sensum potius quam verba Auctorum exhibendi, mox disserit, verbis potissimum. *Possini* in præfatione in catenam suam usus. Aliam a *Possiniana* in eundem Evangelistam edidit Balth. *Corderius* Jesuita, excudi tamen Tolosæ curavit confrater ejus *Possinus*, ceu supplementum suæ catenæ. Hujus collector esse fertur *Nicetas* episcopus Serrarum. Sed, si Simonem audias, male; nam ex *Niceta* aliisque, incertum a quo, collecta est. Eidem *Possino* debetur *Catena* in *Marcum*, Gr. Lat. impressa Romæ A. 1673. Huic doctissimus Jesuita junxit scholiastas duos alios a *Corderio* transmissos. Primus est is ipse, quem Latine sub *Victoris Antiocheni* nomine *Theodorus Peltanus* evulgavit, in tomum quoque IV. Biblioth. PP. Maximæ p. 370. relatum. *Peltanus* æque ac *Possinus* codicibus usi sunt minus integris, cum in Bibliotheca Galliarum Regis longe meliores adserventur. Horum alicui n. 1882. adjicitur sequens subscriptio: Ἐπληρώθη σὺν Θεῷ ἡ ἐρμηνεία τοῦ καὶ Μάρκου ἀγίου εὐαγγελίου, ὑπὸ φωνῆς, ἐν ἡσὶ εὐρον, Κυρίλλου Ἀλεξανδρέως, ἐν ἄλλοις δὲ, Βικτωρίου πρεσβυτέρου. i. e. Absoluta est, juvante Deo, explicatio S. Evangelii secundum *Marcum*, auctore, (ut in quibusdam codicibus reperi,) *Cyrillo Alexandrino*, aut, (sicuti in aliis legitur,) *Victore presbytero*. At neutri in solidum catena isthæc tribuenda est, cum ex *Cyrillo* non tantum & *Victore*, sed & aliis, ab anonymo confarcinata sit. Caterum *Possini* editio multis parasangis post se reliquit *Peltanianam*. Catenam in *Lucam*, sed Latine tantum, in lucem emisit Balthasar *Corderius* Antverpiæ ex officina Plantiniana A. 1628. Græca edi possent e Bibliothecis Casarea, Veneta, Augustana; omnium autem optime ex Gallicana

regia. Commentarius *Titi* episcopi Bostrensis in *Lucam*, quem praelo Ingolstadiensi non nisi Latine subjecit *Peltanus* A. 1580. mera *catena* est ex *Tito* aliisque SS. Patribus congesta; unde in codice MS. 2330. Regis Galliae inscribitur: *Ἡ ἐν ἀγίοις πατέροις ἡμῶν Τίτου ἐπισκόπου βόστρων καὶ ἄλλων ἀγίων πατέρων ἐρμηνεία εἰς καὶ Λουκᾶν ἀγιον εὐαγγέλιον*. Anno 1624. T. II. Bibl. PP. Gr. & Lat. studio Fr. Ducæi utroque idiomate evulgata fuit, sed sub solius *Titi* Bostrensis nomine; & Combesius quidem (Recens. Auct. Bibl. PP. concion.) juniore cuidam *Tito* adjudicavit, cum antiquioris A. 362. florentis, (quicquid etiam visum fuerit *Peltano*,) esse nequeat, eo quod heic allegari videas Chrysostomum, Cyrillum, Isidorum Pelusiota. In *Joannem* *catena* Gr. Lat. prodiit cura *Corderii* Antverpiæ A. 1630. omnium Evangelicarum optima ac integerrima.

Si de usu *catenarum* quæras, respondet Simon, primum hinc illustrari genuinam textus Evangelici lectionem, utpote quam ex antiquis exemplaribus in his codicibus repræsentari, sub calcem voluminum testentur librarii Græci. Sic de ultima sectione Evangelii Marci controvertitur inter Græcos, an a recentiori sit manu. Heic non inutile est Scholion e cod. MSC. Biblioth. Colbertinæ n. 4112, a Simone adductum, quo genuinam esse, compiler, quisquis est, veterum codicum auctoritate nixus, adseverat. Vicissim *Victor Antiochenus* in codd. MSCC. Regiis n. 1880. & 2283. pro supposititia habere maluit. De Historia adulteræ *Joannis VIII. i. seqq.* asserisco notata, auctor *Catenæ* MSC. Bibl. Reg. n. 1883. ad calcem *Joannis*: τὰ ὠβελισμένα (inquit) ἐν ἡσιν ἀνιχνεύοις οὐ κεῖνται, οὐδὲ Ἀπολλινάριον, ἐν δὲ τοῖς ἀρχαίοις ὅλα κεῖνται μνημονεύει τῆς περικοπῆς ταύτης καὶ οἱ ἀπόστολοι πάντες ἐν αὐτῇ ἐξέθεντο διατάξαι εἰς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας. i. e. Obelisco notata in quibusdam exemplaribus haud extant, uti nec apud *Apollinarem*. In antiquis tamen omnino extant. Mentionem etiam hujus pericopæ faciunt *Apostoli universi in constitutionibus, quas composuere in adificationem ecclesiæ*. Quemadmodum vero mentem SS. Patrum, quorum libri nondum interierunt, tutius in operibus integris, quam in *catenis* quæsieris; ita ex adverso non parum sibi gratulantur viri docti de fragmentis operum deperditorum *Theodori* Heracleensis, *Theodori* Mopsuesteni, *Severi* Antiocheni aliorumque, orthodoxorum æque

ac hete-

ac heterodoxorum, quorum copiam faciunt hæ *catenæ*. Quid auctores illi circa primaria senserint fidei capita, pluribus eorum locis productis, curatius indagare sategit Simon. Joanni Matthæo *Guiberto* episcopo Veronensi in acceptis fertur *catena* in *Acta* Apostolorum, *epistolasque catholicas & Paulinas*, sub *Oecumenii* nomine, edita Græce Veronæ A. 1532. *Morellus* recudit Parisiis A. 1631. cum versione Latina Jo. Hentenii. Sed *Frontonis Ducæi*, ipsiusque *Simonis*, iudicio, *anonymi* potius *catena* ex *Job. Chrysostomo* aliisque (quos inter est *Oecumenius* quoque,) *concinata*, inscribenda fuisset, ut in ple-risque MSCtis fieri deprehendas. *Hentenio* tamen non admodum repugnat Noster, duobus *catenæ* locis non sine probabilitate confirmanti, quod *Oecumenius* ipsemet sæculo fere X. tum ex aliorum, tum propriis observationibus collectionem hanc scripto consignaverit. Præter alia specimina, observat, tum in impressis, tum in sex MSCtis codicibus scholia desiderari ad *i. Job. V. 7.* unde concludit, quod hunc versum pro Biblico Auctores non habuerint. In Bibliotheca Regis Galliae exemplum MSC. *catenæ* in *Acta* Apostolorum & partem Epistolarum catholicarum extat, ætatem sexcentorum annorum præ se ferens, sub titulo: *Ἡ χρυσοστόμῃ καὶ ἑτέροις διαφορῶν. Chrysostomi* nomen diserte memoratur, quod primum Scholion ex eo desumptum sit. Cæteri auctores sunt *Didymus*, *Eusebius* Emesenus, *Theodorus* Heracleensis, *Theodorus* monachus, *Theodotus* Ancyranus; cum primis autem *Ammonius* presbyter, & qui plus viginti vicibus *Episcopus* aut *Archiepiscopus Antiochenus* cognominatur, *Severus*; adeo ut nullum superesse dubium credat Simon, quin *Severus*, Eutychianorum promachus, intelligendus veniat, quod contra *Corderium* negarat *Combesius*. *Catenarum* N. T. Supplementum quasi est commentarius in Apocalypsin *Arethæ* Archiepiscopi Cæsareensis in Cappadocia. Impressus est Veronæ 1532. Græce; Recusus cum versione Latina Hentenii Parisiis 1631. Verba tituli: *Interprete Johanne Hentenio, emendatore & prælectore hujus editionis Federico Morello, Rectorum in Academia Parisiensi Professorum Decano*; male habent Simonem, cum *Morellus* nihil omnino in hoc opere emendarit suppleverit. Sed missas jam tandem faciamus *Catenas*, & cæterorum e veteribus catalogum contexamus, quorum in sequentibus meminit Simon.

Sunt

- c. XXXIII. Sunt illi *Petrus Lombardus*, *Albertus Magnus*, *Thomas Aquinas*, *Nicolaus Liranus*, *Paulus Burgenfis*; *Laurentius Valla*,
 c. XXXIV. *Dionysius Carthusianus*, *A. Toftatus*, *Jacobus Faber Stapulensis*; *D.*
 c. XXXV. *Erasmus Roterodamus*; *Cajetanus*, *Ambrosius Catharinus*, *Domi-*
 c. XXXVI. *nicus Soro*; *Jacobus Sadoletus*, *Jacobus Naclantus*, *Ludov. Tena*, *Jo.*
 c. XXXVII. *Ferus*; *Franc. Titelmannus*, *Robertus Stephanus*, *Isid. Clarius*, *Nicol.*
 c. XXXVIII. *Zegerus*, *Claud. Guillaudus*; *Jo. Gagnejus*, *Jo. Arboreus*, *Cl. Espen-*
 c. XL. *caus*; *Jansenius Gandavensis*, *Toletus*, *Ribera*; *Maldonatus*, *Justini-*
 c. XLI. *anus*, *Eman. Sa*, *Lucas Brugenfis*, *Mariana*; *Sasburbus*, *Esius*, *Bencius*,
 c. XLII. *Fromondus*; *Menochius*, *Tirinus*, *Corn. a Lapide*, *Jansenius Yprenfis.*
 c. XLIII. Hos proxime sequuntur *Heterodoxi*, quos vocat *Simon*, com-
 c. XLIV. mentatores, *Jo. Wiclefus*, *Jo. Hussus*; *Martinus Lutherus*; *M.*
 c. XLV. *Flacius Illyricus*, *Joach. Camerarius*, *Aegid. Hunnius*, *Christoph. Pe-*
 c. XLVI. *largus*, *O. Gualperius*, *J. Bugenbagius*, *Iustus Jonas*; *And. Osiander*,
 c. XLVII. *Martinus Chemnitius*, *Sal. Glassius*, *Th. Hackspanius*, *Geo. Calixtus*,
 c. XLVIII. *Abr. Calovius.*

Transit hinc ad Reformatos, *Zuinglium*, *Bullingerum*, *Oeco-*
 c. LLI. *lampadium*, *Bucerum*; *Calvinum*, *Musculum*, *Bezam*; *Piscatorem*,
 c. LII. *Gomarum*, *Coccejum*, *Car. Molinæum*; *Castalionem*, *Drusum*, *If.*
 c. LIII. *Casaubonum*, *Cameronem*, *Jac. Cappellum*; *Lud. de Dieu*, *Walaem*,
Al. Morum, *Pricæum*, *Knatchbullum*, *Lightfootum*, *Matthæum deni-*
que Polum.

- c. LIV. Enarrat porro methodum *Arminii* & sequacium, *S. Episcopii*,
 c. LV. ac *H. Grotii*. Ex Antitrinitariis censoriam virgulam expedit in-
 c. LVI. *Mich. Servetum*, *Bernardinum Ochinum*; *Fauftum Socinum*, *Jo.*
 c. LVII. *Crellium*; *Jonam Slichtingium*, *Jo. Lud. Wolzogium*, *Dan. Brenium*,
Georgium Enjedinum.

Haftenus de *Latinis*. Agmen claudunt exegetæ *vernaculi*,
 inter quos (præter Protestantes, levi admodum brachio perstrictos,) *c. LVIII.*
eminens Brucciolius Italus, ac *Benedictus Veronius*, *Godellus*, *Amelo-*
tus, *Galli*; ut & auctores notarum ad versionem *Montensem* *Portus*
Regii, ab *Ant. Arnolde* revisarum.

Ex singulis his, veteribus juxta & recentioribus, excerpta non
 pauca in medium adfert, quæ, juxta Theologiæ ac Philologiæ suæ
 regulas, examinat, laudatque vel refellit, ut hinc tanquam ex ungue
 leonem, cætera virorum exegemata cognoscere ac mente concipere
 valeas.

valeas. Verum his diutius immorari, instituti ratio non patitur. Et
 quæ de *catenis* Biblicis commentatum esse *Simonem* diximus, ad eun-
 dem scopum faciunt.

In præfatione fatetur Criticus noster, de *concordiis* scriptorum
N. T. (quarum multæ recensendæ fuissent,) brevitatis studio a se nihil
 omnino dictum. Id ipsum tamen alio tempore se præstiturum polli-
 cetur. *Critica dissertatione*, volumini huic subjuncta, considerat di-
 ligentius editionem *N. T. Græci Romanam*, jussu Urbani VIII. ad
 fidem XXII. MSCtorum recensitam; varias lectiones *Marchionis*
de los Velez; versionem *Græcam* versionis *N. T. Latinæ Vulgatæ*,
 tempore *Innocentii III. R. P.* exaratam, ac in tomis conciliorum *Lab-*
bæi extantem; codicem *Alexandrinum*; præcipue autem MSCtum
Bezae Græco-Latinum, quod data opera seculo VI. ab impostore
 confictum adseruerat *Antonius Arnaldus* in nuper edita dissertatione
 peculiari, quodque *Simon* ex consensu *Patrum*, *Cypriani*, *Origenis*,
Luciferi Calaritani, *Hieronymi*, probat antiquissimum esse, & com-
 plecti tum versionem *Italicam* veterem, quam dein *Hieronymus*
 correxit, tum ipsum illum, quamvis multis modis temeratum, tex-
 tum Græcum, ad quem olim *Italica* ista composita est, cujus dein
 loco editio ab *Origene* emendata ab ecclesia in usum recepta fuit.

COLLECTANEA CHYMICA LEYDENSIA,
Maetsiana, *Marggraviana*, *Le Mortiana* &c. antehac colle-
cta, digesta, edita, a Christophoro Love Morley, M. D. Anglo,
nunc autem plurimis novis experimentis instructa
aucta, &c. per Theodorum Muyskens,
Med. Doct. Amstelod.

Lugduni Batavorum, sumptibus *Cornelii Boutesteyn & Frederici*
Haaring, 1693. in 8.
 Constant plagulis 43.

Licet in primam Collectaneorum horum editionem, novem ab-
 hinc annis divulgatam, *Carolus de Maërs* in *Prodromo Chymie*
Rationalis calamum acerbe strinxerit, prout *Supplement. Tom. I.*
p. 514. Chemiam rationalem *Maetsianam* commemorantes indigita-
 vimus; *Maëtsio* tamen defuncto, ex discipulis ejus *D. Theodo-*

rus Muykens novæ eorundem eique præsentī editioni parandæ nondefuit. Quantum vero operæ, præter elegantiorē capitulū dispositionem, hic commodarit, ut plenius intelligatur, propria Autoris e Præfamine verba huc transferre juvabit: *Collectanea hæc, in quibz, quantum potui, magis succincta reddidi, tautologias plurimas sustuli, multisq; novis operationibus & experimentis, partim a me visis & elaboratis, partim hic illic ex illis Autoribus excerptis nobilitavi, processus per plurimos ita contraxi, ut verba, etiam minimum differentia, intra hamulos inclusa, integrum supravacaneum processum indicarent & tollerent. Ea vero experimenta, mihi nondum rite perspecta, intacta & Lectori ulterius rimanda reliqui: aliqua correxi ex ipsorum Auctorum dictatis & scriptis, ita tamen, ut illorum opinionibus congrua evaderent; commentaria interspersa adjeci, forsitan non ingrata Lectoribus futura, utpote majori illustrationi experimentorum inservientia. Et enim fidem ab Editore nostro minime falli, quilibet posteriorem hanc cum priori editione collaturus promptissime advertet; processuum autem sive experimentorum superadditorum vice, essentiam absinthii compositam p. 2. Sal essentiale absinthii magis chymicum p. 5. Acetum philosophicum p. 10. Tincturam metallorum Dn. de Maëts p. 55. Balsamum Locatelli, p. 116. Cadavera condiendi methodum secundam & tertiam, p. 124. 125. Lapidem causticum p. 128. Oleum Camphoræ p. 133. Extracti Antivenerei processum secundum p. 223. Tincturam Lunæ p. 247. Oleum macis p. 251. Tincturam Martis aperientem, p. 267. Mercurium præcipitatum Solarem p. 300. Præparationem opii Helmontianam p. 354. deprehendet facillime.*

LA GEOGRAPHIE UNIVERSELLE &c.

i. e.

Geographia Universalis, auctore Dn. De la Croix,
Geographo Regio.

Parisiis apud viduam Cramoisiānam, 1693. in 12.

Constat Alph. 2. pl. 12. & 9. plagulis figurarum ænearum.

EN novum Orbis Terrarum Compendium, cujus auctorem eundem esse, qui *Relationem de Imperio Ottomanico* a nobis Tomo I. Supplementorum pag. 519. memoratam, nec non *De-*
scriptio-

scriptionem Africa in iisdem Supplementis pag. 531. recensitam edidit, verosimile habemus, nec affirmare tamen pro certo possumus. Præsens hoc opus in quatuor tomos distinctum est, quorum *primo* Generalia Sphærica & Cosmographica exhibentur, & ex Europæ regionibus, Hispania, Lusitania, Belgium, Sabaudia & Helvetia describuntur: *secundo* enarrantur reliquæ, præter Galliam, Europæ ditiores: *tertius* Galliam solam sistit: *quartus* Asiam, Africam, & Americam complectitur. In rebus Gallicis, ut copiosior, ita & accuratior facile Auctor Lectori cuivis deprehendatur. In reliquis etiam diligentia ejus & docendi studium elucescit, dum non contentus iusto paragraphorum contextu, unaque linearum serie, quæ discere Lectorem cupit, tradidisse; eadem juvandæ memoriæ causa in tabellas digesta uni velut obtutui sistit, additis & mappis geographicis, & figuris aliis, insignia regnorum, incolarum vestitum, & quæ ejus generis plura sunt, representantibus. Cæterum quod semel iterumque in Actis nostris monuimus, in hoc scriptionis genere, ubi uno alterove volumine res prope infinitas complecti volumus, ab uno homine expectari aut postulari non posse, quod perfectum sit & omni nævo destitutum: ita & in hoc opere desiderari multa posse, eo minus dissimulamus, quia Auctor ipse, pro modestia sua, ingenue in præfatione agnoscit, neminem mortalium esse infallibilem; eoque & in hanc Geographiam suam irreperere errores potuisse, de quibus admoneri ægre non sit laturus. Bona itaque cum ejus venia, notabimus paroramata quædam, in rebus Germanicis obiter & in tumultuaria libri perlustratione a nobis observata; iterum iterumque protestati, nihil nos vel libri pretio, vel Auctoris existimationi detractum cupere, neque dubitare, quin errata qualiacunque ab eo mendosas forte relationes secuto, in iis quæ nobis domestica eoque rectius cognita sunt, admissa, majori in rebus Gallicis, imo & Asiaticis, Africanis & Americanis ἀντιβεία abunde fuerint compensata.

Parte I. pag. 136. Imperium Germanicum dicitur electivum, fuisse, a tempore conditæ a Carolo IV Aureæ Bullæ, atque hanc sanctionem injuste & cum Franciæ detrimento (*avec injustice & contre les intérêts de la France*) constitutam fuisse. Notamus primo, jamdiu ante Caroli IV tempora, Imperium (sic enim κατ' ἐξοχήν merito vocamus Romano-Germanicum) fuisse electivum; et si præca-

vendis in posterum disidiis turbisque civilibus, modum rationemque electionis perpetuo observandam Carolus IV prudentissimo consilio definivit. Dein, cur Auctor Auream Bullam iniustitiæ accusare sustinuerit, ne divinare quidem possumus. Denique per eam in Frantiæ Regnum, cui alioquin Carolus IV iusto erat addictior, damni quid redundasse agnoscimus; non aliunde tamen, quam quod intestinis Germanorum dissensionibus remedium quaesitum est, quas alii potius omni-que studio foveri sustentarique, & olim Galliae interfuit, & hodiernum curæ est. Pag. 139. Fœderatum Belgium ex octo provinciis constare perhibetur, quarum Delegati, *Status Generales Hollandiæ* appellantur. Septem provincias alii numerant, totidemque sagittis quas seculo anteriore dextro pede complectitur, insignia Ordinum Generalium representari nemo ignorat. Auctori nostro placuit Gelriæ Ducatum a Comitatu Zutphaniensi distinguere; unde octo ipsi natæ provinciae. Sed male; cum Comitatus ille dudum Gelriæ partem seu tetrarchiam, ipso agnoscente Auctore, constituat. Status porro Generales non Hollandiæ, sed Fœderatarum Provinciarum dici debebant. Alii enim sunt Ordines seu Status Hollandiæ (unius nempe provinciae, etsi reliquas omnes opibus facile æquantis) alii sunt Status universi Fœderati Belgii septem provincias fœderatas representantes, *Generales* ideo dicti, & *Præpotentium* axioma, a singularum provinciarum Ordinibus, qui Nobilium & Potentium titulo contenti sunt, distincti. Pag. 142. duo dicuntur esse Archiducatus in Germania, Austriacus alter, alter Oenipontanus (*d. Insprug.*) Nos non nisi unicum, in Germania Archiducatum agnoscimus, Austriacum nempe. Oenipons ne regionis quidem, nedum Archiducatus nomen est, sed urbis, primariae tamen in Comitatu Tirolensi. Tamen vero Archiduces Austriæ quidam e postgenitis aulam Oeniponte constitutam habuerint, uti hodie Augustissimi Imperatoris nostri Serenissima soror, Michaelis Poloniæ quondam Regis, & Caroli Lotharingiæ Ducis vidua: inde tamen nec Oeniponti urbi, nec Tirolensi Comitatu Archiducatus titulus accessit. Pag. 141. Principes, qui secularisatos, ut vocant, Episcopatus possident, usurpare memorantur titulum *Administratorum*. At Rex Sueciæ non Administrator, sed Dux Bremensis & Verdenensis: Elector Brandenburgicus non Administrator, sed Dux Magdeburgensis, Princeps Halberstadtensis, Mindenensis &c. salutantur.

tur. Pag. 145. Civitates Imperiales dicuntur gaudere in Comitibus Imperii duorum suffragiorum jure. Verum licet in duas classes, seu, ut loquuntur, scamna Civitates Imperiales divisa sint, totidem tamen in Collegio Civitatum feruntur suffragia, quot sunt civitates liberae: perinde ac in Collegio Electorali tot numerantur vota, quot sunt Electores, ac in Collegio Principum tot, quot sunt Principatus; nisi quod in hoc Comitibus universi non nisi quatuor, Prælati minorum ordinum non nisi duobus votis gaudent. Pag. 157. secta Anabaptistarum perhibetur tolerari in pluribus Germaniæ locis. Constat vero, nonnisi Romano-Catholicos, Augustinæ Confessioni addictos, & Reformatos in Germania tolerari: Anabaptistas, ubi deprehensi fuerint, Germania ejici. Pag. 182. quatuor in orbe Imperatores, Regibus nimirum dignitate superiores, recensentur, primus Francorum, alter Germanorum, Turcarum tertius, & quartus Moscovitarum. Quam recte, viderint, quibus vel *Bæcleri* nostri Dissertationem de Sacro Romano Imperio, *Notitia S. R. Imperii* subjunctam, volupe fuerit perlustrare. Sed bene est, quod inter Reges quoque Monarcham suum primo nominat loco, eumque nunc Imperatorem Francorum & Regem Christianissimum, nunc Regem & Imperatorem Francorum vocitat: etsi num hæc talia ipsi potentissimo Franciæ Regi, pro ea qua est magnanimitate, probentur, valde dubitamus. Pag. 182. inter Duces Germaniæ refertur Vitembergensis: idem paulo post Marchionibus accensetur. Facile patet, Würtembergicum Ducem innui, sed inter Marchiones omitti debuisse; nisi forte typographicum hic intercessit vitium.

Parte II. pag. 127. Bohemia, Silesia & Moravia dicuntur non, nisi in Comitibus universalibus Imperio sociari (*ne sont qu'alliés à l'Empire dans l'Assemblée générale.*) Novimus disceptari solere, num Rex Bohemiæ, cui Silesia & Moravia junguntur, si accurate loqui velimus, inter Status Imperii referri debeat, cujus utique illustrissimum membrum est, Electorali etiam dignitate præfulgens: sed quicquid sit de illa controversia, quæ a logomachia parum abest, certe in publicis Imperii Comitibus, nec Bohemiæ, nec Silesiæ, nec Moraviæ nomine Delegati unquam, cum jure quidem suffragii, comparent. Pag. 128. videas Bambergensem Episcopum decimo tertio inter suffraganeos Archiepiscopi Moguntini loco referri, & moneri tamen, & hoc quid-

dem recte, immediate illum Sedi, quam vocant, Romanæ subesse. Pag. 129. Archiepiscopus Pragensis unicum dicitur habere in Germania suffraganeum, Olomucensem nempe in Moravia Episcopum; ast sex alios in Hungaria, Nitriensem, Javarinensem, Vacciensem, Strigoniensem, Agriensem, & Vesprinensem. Sed palam est, nullos Hungariæ Episcopos Pragensi Archiepiscopo unquam fuisse obnoxios: ex iis autem, qui ab Auctore nominati sunt, Strigoniensem esse Archiepiscopum, & reliquos hujus esse suffraganeos. Cæterum præter Olomucensem Episcopum, suffraganeum quoque Pragensis Archiep. in Bohemia habet Litomiscensem. Eadem pagina, inter Magdeburgensium quondam Archiepiscoporum suffraganeos primo loco Misnensis Episcopus collocatur. Constat autem, Misnensem Episcopatum olim immediate Sedi Romanæ, nulli autem Archiepiscopo subjectum fuisse; unde hodieque *ingenui* Præfulatus Misnensis nomen. Ibidem inter Archiepiscoporum quondam Bremensium suffraganeos irrepsit, dubium quo errore, Uratislaviensis Episcopus, cum Auctor ipse eodem loco eum Gnesnensi in Polonia Archiepiscopo subjiciat. Pag. 130. inter Universitates seu Academias Germaniæ recensentur & Elbinz, Neustad, Lavvingen, Meissen, Breslau: quæ quidem omnes nobis ignorantur. Sequitur pagina eadem & sequentibus, decem Circulorum Germaniæ descriptio, sed ea, quæ expurgationem diligentiorum, quam nostri quidem instituti fert ratio, requirit. Pauca tamen notabimus. Pag. 130. inter circuli Austriaci Status, præter Archiducem Austriæ, memoratur etiam Archidux & Comes de Monfort. Archiducem Monfortium nullum plane novimus. Comites Monfortii noti sunt, sed hi ad Franconicum circulum spectant. In circulo Bavarico memoratur Palatinatus Neoburgicus, & dein quibusdam interjectis, iterum Dux Neoburgicus. Ast non nisi unicus in Bavaria Principatus est Neoburgicus, quem Elector Palatinus possidet. Pari errore in circulo Franconico recensetur Comitatus Hennebergicus, & postea separatim Principatus Hennebergicus: cum tamen nonnisi una sit hujus nominis provincia, quæ Comitatus est, sed Principatus axiomate decorata. Similiter cum jam Burggraviatus Noribergensis nominatus esset, interpositis haud paucis, memorantur Marchionatus Culmbacensis & Onoldinus: qui quidem lapsus eo facilius condonabitur Auctori, quia & e nostratibus

tibus quidam Marchionatus hosce a Burggraviatu Noribergensi distinguunt. Spectant autem revera Culmbacensis & Onoldina ditio- nes ad Noribergensem Burggraviatum, avitum Domus Brandenburgicæ in Franconia patrimonium; neque recte Marchionatus nomine appellantur, etsi eas Principes e Domo Brandenburgica progeniti, & sic gente Marchiones, possideant. Ibidem Rotenburg, Winsheim & Suinfurtum vocantur Baronatus (*Baronies*), quas constat esse urbes Imperiales. Præpositus Elvvangensis ad Franconicum circulum hic refertur, qui ad Suevicum referri debebat. Pag. 131. in circulo Suevico mireris Ducatum Würtembergicum, & Principatum Stutgardiensem velut diversos nominari; cum Stutgardia non nisi urbs sit, quæ sedem Ducibus Würtembergicis præbet. Tubingen- sis Comitatus separatim, sed excusatius, memoratur, quia Comitatus is olim extitit, etsi dudum pars Ducatus Würtembergici censeatur. Sed piget referre plura, cum vel ex his pateat, quam parum fidi possit seu generatim Geographicis hujusmodi compendiis, seu speciatim in rebus Germanicis præsentī huic nostro.

L. BEGERI SPICILEGIUM ANTIQVITATIS.

Coloniæ Brandenburgicæ, typis Ulrici Liebperti, A. 1692.
in folio.

Constat Alphabeto gemino & Figuris æneis quamplurimis.

Clarissimus vir, *Laurentius Begerus*, Potentissimo Electori Brandenburgico a Consiliis, Antiquitatibus & Bibliotheca, post alios fecundi ingenii fœtus, (de quibus in Actis Eruditorum, A. 1685. p. 271. & A. 1691. p. 505. dictum fuit,) nuper admodum literato orbi exhibuit *SPICILEGIUM ANTIQVITATIS, sive, variarum ex antiquitate elegantiarum, vel novis luminibus illustratarum, vel recens etiam editarum, fasciculos quinque.*

Primus complectitur Numismata XXII. Heic inter alia detexisse se putat vultus *Eumenis*, Chiorum herois, *Phintie*, Agrigentorum tyranni, *Acragantis*, eorundem heroinæ, *Naupliique*, Eubœæ regis. Sed & argumenta inde quæsit, deducendi origines *Amorginorum* a Samiis, *Chiorum* a Cretensibus, *Coorum* ab Argis, *Chalcedonensium* a Megarensibus. Rationes indagat, cur signarint in nu-

F. I.

n.1.

2.

14.

15.

5.

6.

7.12.

- 11.4. in numismatibus *Syri* arietem coelestem, *Epirote* bovem cornu-
 9. tam, *Rhodii* uvam & ollulam, *Cybnii* canem venaticum & faculam,
 10.11. *Opuntii* hydriam, *Bisaltii* foeminam cum telo equo adfistentem sive
 16. Minervam Hippiam, *Thebani* scutum, *Carystii* gallum, *Samii* caput
 17.18. Veneris, itemque Anchisæ cum ea concubitum. Differit de *aquilis*
 19.20. in tectis sacrarum ædium. Dubitat, an *Harduinus Colchos* in nu-
 21.22. mismate *Goltziano* in *Golgos* Cyprios mutandos recte censuerit.
 3. In *Syracusano* numo non, ut *Golzius* fecerat, ΕΠΗΚΕΤΑ legit,
 8. verum: ΕΠΙ ΙΚΕΤΑ, sub *Iceta*, qui quidem *Leontinorum* tyrannus,
 13. at *Syracusanus* origine, & contra *Dionysium* juniorem a *Syracusa-*
nis evocatus fuit.

Fasc. II.

- In Fasciculo altero habes gemmas XV. Facile illic agnosces
 3. figuras *Neptuni*, *Daphnes*, *Bellerophontis*, *Dadali*, *Clælie*, *Centauri*,
 12.13. 11.15. *Pegasi*, *Scorpii* coelestis. Rarior est *Sardius*, *Nympham* repræsen-
 9.1.8. tans, floribus cornucopiæ replentem. Item *Jaspis* geminus, ubi
 2. gallus, temo, cornucopia, *delphinus* adumbrare videntur *Begero*, quod
 7. ad maris terræque & regimen & felicitatem vigilantia requiratur.
 10. Singularis est gemma, qua scenici *Bacchanaliorum* lusus exprimun-
 14. tur. Onychi incisus homo nudus, dextra caput humanum, sinistra
 5. ligonem tenens, monumentum esse putatur capitis humani in funda-
 4. mentis templi *Capitolini* reperti. Nec ad spectu injucundi sunt qua-
 tuor oculi decem faciebus perfecte delineatis sufficientes, *Sardio* incisi.
 At omnium maxime *Oedipo* eget *Chalcedonius* ovalis incisus, hinc
 Numen exhibens incognitum, cum epigraphe nondum intellecta;
 ΔΕΙΑCVPIXΔΤ ΡΑΓΑΓΕΤCΣ ΑΠ; illinc ædem *Semeles*, cum in-
 scriptione: ΣΗΜΕΛΗΝ ΤΡΕΜΟΥCΕΙΝ ΔΑΙΜΟΝΕC, *Semelen* tre-
 munt demones.

6. Æque obscura est inscriptio *Sardio* alii incisa. In altera enim,
 parte extant literæ: C. GL. C. F. In aversa autem:

LVCVS EL
 VI SACR IN
 AE FIL

Præter alias conjecturas, hac gemma *Begerus* noster existi-
 mat innui fortassis, quod *Cajus GLesidius Caii Filius* LVCVMELE-
 gerit VIa SACRa IN AEDibus FILii.

Fasc. III.

Fasciculo tertio *Begerus* destinavit inscriptiones veterum la-
 pidum

pidum XXXVIII, e schedis *Pighianis* depromptas, partim non accu-
 rate satis a *Grutero*, *Reinesio*, *Sponio*, *Boissardo*, aliisque descriptas,
 partim nunc primum evulgatas. Nimis longum foret, singulas re-
 censere. Seligamus speciminis caussa decimam sextam, quæ re-
 perta dicitur in *Capitolio* ad arcem sub statua *Triformis* Deæ:

ΔΑΙΜΟΝΙ. ΠΕΡCΕΙΗ. ΠΟΛΤΜΟΡΦΩ. ΜΕΙCΟΠΟΝΗΡΩ.

Addamus explanationem *Begerianam*; *Stephanus ita habet*: ΠέρCα,
 πόλιC θηλικώς ὠδῶ τῷ Εὐφράτῃ καὶ ΣαμοσατίC. Τὸ ἐθνικόν,
 ΠερCαίC. Persa, urbs, foem. gen. juxta *Euphratem* & *Samofata*,
Gentile, *Persæus*. An hinc *Dæmonem* *Perseiam* denominatam ar-
 bitrabimur? An quod urbs illa ad *Euphratem* sita, *Euphrates* autem
 celeberrimus *Mesopotamiae* fluvius fuit, sub vocabulo *μειCοπότηC*
Heroem *Mesopotamiae* intelligemus? Nihil video, quod propius acce-
 dat. Infirmitate tamen sua conjecturam laborare, haud invitus agno-
 sco. Hactenus sagacissimus antiquarius. Sed quum *Dea* *triformis*
 sit illa, quæ in cælo *Luna*, in terris *Diana*, apud inferos *Hecate* nun-
 cupatur, statua hoc versu eidem Numini sacrari videtur, quatenus id
Dianæ Persicæ obtinebat titulum, de quo, post *Barn. Brissonium* de
 Princip. Persarum p. 162. fuisse egit *Petrus Seguinus* in selectis nu-
 mismatibus antiquis p. 10. Δαίμων enim utriusque sexus est; *ΠερCείη*
 ob metrum poni credideris pro *ΠερCείη* vel *ΠερCία*, quod ejusdem
 formæ esset ac *ΠάρCθιC*, pro *ΠάρCθC*, apud *Anacreontem* & *Stepha-*
num Ethnoγράφον. Quemadmodum & *Dea* hæc πολύμορφC seu
multiformis, (h.e. *triformis*) *profodia* gratia pro *μειCοπότηC* dici-
 tur *μειCοπότηC*, malos *perosa*. Quadrat id nominis in *Triformem*,
 nostram, non tantum, prout *Hecate* est ac *inferorum* *Dea*; sed &
 quatenus, dum *Diana* audit, in malos desævire prædicatur *Callimacho*,
 hymno in *Dianam*, vers. 121. seqq.

- - - τὸ τέτατον οὐκέτ' ὅππ' δρῶν
 Ἀλλὰ μιν εἰC ἀδίκων ἐβαλεC πόλιν, οὔτε περὶ σφεαC
 οὔτε περὶ ξείνους ἀλιτήμονα πολλ' ἐτέλεσκον.
 Σχέτλοι, οἱC τὴν χαλεπὴν ἐμμάCει ὀργήν.
 Κτήνέα Φιν λοιμὸC καταβόσκειται, ἔργα δὲ πᾶCην.
 Κείρονται δὲ γέροντεC ἐφ' υἰάCιν· αἱ δὲ γυναῖκεC
 ἢ βληταὶ θνήCκουCι λεχθαῖδεC, ἢ ΦυζοῦCαι
 τίCτουCιν τῶν δ' οὐδὲν ὅππ' σφεCν ὀρθὸν ἀνέCη.

id est

id est, ex versione Bonav. Vulcanii:

--- Quartam (sagittam) non arbore figis,
Urbe sed injusta, qua cives & peregrinos
Ledit, iniqua patrans. Miseros o terque quaterque,
In quos, Diva, tuae pondus defaverit ira.
Horum armenta lues populatur, grando labores,
Et tonsi lugent natos patres. Sed & ipsis
Matribus, exitio si non est, accidit agris
Partus in exilio, prolesque est morbida & avi
Perbrevis.

Fasc. IV.

1. 2.

3. 4. 5.

6.

Fasc. V.

Fasciculo quarto producantur *Toreumata*, sive tabulae mar-
moreae, anaglyptico opere exsculptae. Representantur heic gesta
ac fata *Jasonis* & *Medae*, *Pelei* & *Thetidis* nuptiae, incunabula
Pythagorae, *Cephalis* & *Procridis* amores, *Cleobis* & *Bitonis* in ma-
trem pietas, *Romuli* & *Tatii* foedus.

Quinto denique Fasciculo colligitur Statuarum quadriga,
Herculis puta cum *cero*, *Apollinis* cum *cygno*, *Bacchi* coronam hede-
raceam sibi imponentis, & *Feminae*, quam collatis numismatibus,
Juliam Augustam, Sept. Severi conjugem, esse judicat clarissimus
Auctor.

TAB. II.

Fig. 1.

Ceterum ne plane nihil ex hoc Spicilegio in Acta nostra derive-
mus, gemmam hic exhibemus, chalcidonio incisam, quam omnium
maxime Oedipo egere supra innuimus.

**SELECTA NUMISMATA ANTIQVA: EX MU-
seo Jacobi de VVilde.**

Amstelodami, sumptibus auctoris, A. 1692. 4. Plag. 30. cum tab. æn. 30.

Nitidum hoc opus gemina parte absolvitur. Prior *REGES* com-
plectitur; posterior *REGNA*. In illa familiam ducunt *A-*
myntas & *Philippus* Macedones. In utriusque honorem numos
æreos, nulli ante Wildium antiquario memoratos, signarunt.
(ΠΥΔΝΑΙΟΙ,) *Pydnenses*, ac in altera quidem area caput regis leonina
pelle tectum, in altera autem aquilam, quæ serpentem calcat, expresse-
runt. Tab. III. n. 19. æne9, quem hic sistimus, occurrit numus, cujus aver-
sa exhibet galeam & literas ΒΑΣΙ (Βασιλέως), altera vero facies *Mo-*
nogramma Wildio ignotum & pro Alexandri nomine habitum, sed
quod, accuratius si intuearis, *Demetrio* forte tribuendum arbitra-
beris.

TAB. II.

Fig. 2.

TAB. II. ad A. 1693.
pag. 122 sqq.

Fig. 2.

Fig. 1.

Fig. 4.

Fig. 5.

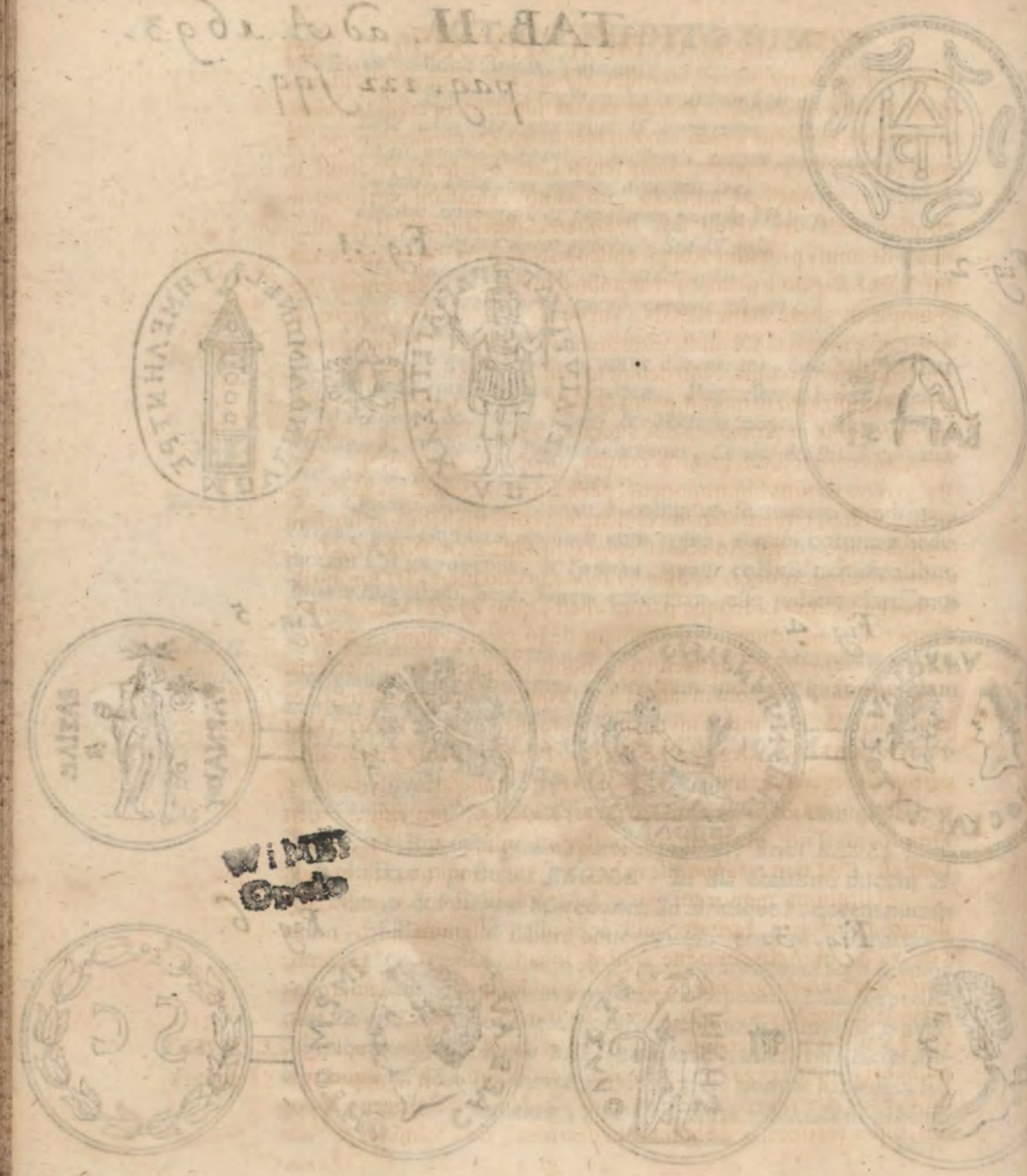
Fig. 3.

Fig. 6.

TAB. II.
 123

WIND
 Gred

MENSIS MARTII A. M DCXCIII. 123

beris. Regum ultimus est Herodes *Agrippa* junior, quem clarissimus Auctor ad *tertium* usque *Traiani* annum superstitem credidit, *Photii* auctoritate inductus; cum tamen *Henricus Dodwellus* egregie, si quid judicamus, vulgarem illam sententiam everterit, *Photium* emendarit, ac *Agrippæ* mortem cum anno *Vespasiani* patris tertio combinaverit, in notis ad *Joh. Pearsonii* dissertationem II. posthumam de annis priorum *Romæ* episcoporum p. 173. Hactenus nummi XXXI *Regum*, primum voluminis tomum constituentes. Sequuntur in altera classe REGNA, ut vocat *Wildius*, sive *regiones* & *urbes*, quæ numis CXX illustrantur, maximam partem sub Imperatoribus Romanis percussis. Non desunt tamen, quos antiquiores esse censeas. Exempli loco sit numus, quem & hic exhibemus, totius collectionis *septuagesimus secundus*, ubi altera area representat caput laureatum, *Mercurii* scilicet, juxta *Wildium*, adjacente caduceo. In altera stat juvenis fertum sibi imponens, pelle amictus, quem *Apollinem* appellat *Noster*, tametsi *Bacchus* eodem fere corporis habitu ac situ non raro in numis visatur. Adjecta est epigraphe: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, (*Thessalonice*, in Macedonia,) et *Monogramma*, in quo literas ΠΥΡ non obscure agnoscimus, adeoque parum abest, quin *Pyrrhi* Macedonum Regis esse autememus. Sed quoniam de eo tacere visum est *Wildio*, nos, ejus exemplo, ab audacioribus nobis temperamus conjecturis.

TAB. II.
 Fig. 3.

At quando numo 145, qui in tabula nostra quarto loco comparet, circa capita *Titi* & *Domitiani* inventam epigraphen ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΤΥΤΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑ, legit: Δομῖτιανὸς καὶ Τύτῳ Αὐτοκράτωρ, certo certius est, legendum fuisse Τύτῳ (nisi forte monetarius oscitanter u pro i scalpfit,) Αὐτοκράτωρ, Δομῖτιανὸς Καῖσαρ. Cum enim nomen *Domitiani* *Tito* præponi præposterum insolensque sit, apertum est, KAI non copulam esse in hoc *Smyrnenfi* numo, sed nomen.

TAB. II.
 Fig. 4.

Ultimum numerorum par, superpondii loco ac extra ordinem adjectum, raritate nulli concedit, dignum ideo nobis visum, ut in *Actis* quoque nostris locum haberet. Etenim, *centesimus quinquagesimus secundus*, isque argenteus, diademato insignitur capite Regis, cujus nomen legitur in averfa: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΦΑΡΝΑΚΟΥ. Ubi etiam extat, (ut *Wildius* ait) *Bacchus* πᾶνθε,

TAB. II.
 Fig. 5.

muliebri habitu, lava retinens *Mercurii* caduceum, *Fortune*que cornu copiæ: dextra vero racemos, quos alludens lambit *tigris*, appositis, supra verticem & ad humerum dextrum, *Jovis* fulmine, & *Solis*

Lunaque notissimis astris. Centesimus quinquagesimus tertius, hinc nudum caput ostentat, cum inscriptione: IMP. M. OTHO CAES. AVG. illinc, intra lauream, literas binas S. C. Aereus est ac secundi moduli, sed genuinus omnino, ac, (quæ Possessoris verba sunt) valore & pretio nummorum qualiumcunque ingentes acervos superans.

Accedunt tabulis his numismatum XXV. æri incisis collectanea perpetua veterum analectorum, quæ quidem nec alios antiquarios fugerunt, neque tamen non repetenda fuere, ut numi hi, quorum plerique rarissimis jure merito accensentur, luce necessaria perfunderentur. Nec abs re adjiciuntur *Mappa Geographica*, ea tantum locorum nomina sistens, quæ in numismatibus hisce offendas, itemque *Gazophylacii Wildiani Schema* exterius, ut & *index rerum*.

LVCII CAECILII FIRMIANI LACTANTII DE Mortibus Persecutorum, cum notis Stephani Baluzii, Editio II. Acceperunt Gisberti Cuperi, Jo. Columbi, Thom. Spark, Nicol. Toinardi, Jo. Georg. Gravii, Thom. Gale, Elia Boherelli aliorumque Animadversiones, tam hætenus edita, quam inedita. Recensuit, suis auxit, cum versionibus contulit PAULVS BAVLDRI.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Francisci Halma. 1692. in 8.
Constat plag. 53.

INter egregia illa atque celeberrima lumina, quæ seculo a nato Redemptore nostro quarto in Ecclesia eminuerunt, gravissimis pro Christiana religione scriptis illustrata atque conspicua, nemo nescit, floruisse etiam *Lucium Cæcilium Lactantium Firmianum*, præter cæteras dotes, quas egregias habuit, Marcum Tullium Ciceronem sermonis elegantia imprimis referentem. Quamvis enim Patrum doctissimo errores haud sane leves hinc inde adhaeserint, quod maximis etiam e sanctis Patribus viris contigisse videmus; quamvis & ipse non pari semper judicii soliditate rationibusque idoneis veritatem divinam contra profanas seculi superstitiones assertum iverit: nemo tamen inficiari jure poterit, operam ejus hoc fine susceptam, & olim utilis-

utilissimam fuisse, & nunc quoque maximi ab omnibus faciendam. Unde etiam factum opinamur, quod *libri septem* sub *Divinarum Inspirationum* appellatione ab eodem conscripti, & aliæ quædam ejus lucubrationes, post inventam statim typographiæ artem, tum Romæ, tum alibi locorum, inter prima literariæ reipublicæ monumenta excusæ fuerint. Quemadmodum varias *Lactantii editiones* anno 1685 mense Junio pag. 265 & 266. & nos recensuisse meminimus, quibus nunc satis antiquam, Venetiis A. 1515 elegantissimis Aldi characteribus impressam, adjicere insuper possumus. Isto autem in loco industriam insimul illorum commendavimus, qui vel emendando vel illustrando Patrum disertissimo ex viris eruditione clarissimis incubuerunt. Interim nostris his temporibus ad elegantissima opera, Lactantii jam typis exscripta insigni *de Mortibus persecutorum* libello accessio facta est, quem *Stephanus Baluzius*, ut in omni eruditionis parte, ita in antiquitatibus imprimis ecclesiasticis versatissimus, anno 1679 cum *secunda Miscellaneorum parte* primo omnium publici juris fecit, postquam per annos mille & ultra in abscondito latuisset, hoc ipso de orbe literario præclare admodum meritis. Uti enim Vir iste eruditissimus haud uno ingenii monumento antiquitatis ecclesiasticæ studiosos jam pridem sibi reddidit devinctos, ita novum, hoc ipso profundissimæ doctrinæ, acerrimi judicii & indelibati ac sincerissimi candoris specimen edidit. Quem enim librum de horrendo persecutorum exitu agentem suppressere, aut tenebris suis involutum destituere poterat, (maxime cum fere sectæ illius, cui addictus est, indoles ad crudelissimas persecutiones ferri soleat, ejus rei etiam paulo post in ipso Galliæ regno admodum funesta exempla suppeditavit;) ipse tamen carissimum antiquitatis monumentum in manibus potius omnium versari maluit. Esse vero librum hunc genuinam *Firmani Lactantii* sobolem, tam multâ tamque manifesta putat adesse argumenta, ut res extra omnem controversiam posita, esse videatur. Nam dictionem ipsam Lactantianam plane esse, quod a peritis rerum æstimatoribus facile agnosci posse existimat, & ipse in notis allatis ex Lactantio locis, ubi eadem dicit, pulchre ac eleganter adstruit; & auctorem opusculi Virgilianos aliquando versiculos, quod in more etiam positum habet Lactantius, interserere. Quorsum denique ipsius *Hieronymi* accedat auctoritas, inter Lactantii opera librum

brum *de Persecutione* in *Catalogo Virorum illustrium* commemorantis, qui nullus sit alius, quam qui de Mortibus Persecutorum hoc loco exhibeatur. Neque esse, quod titulus aliquem moveat libri in Manuscripto LUCII CECILII nomen præferentis, quasi diversus ipse a *Lactantio* sit, qui *Cælius* vulgo dicitur: nam quamvis istud nominis pleræque editiones excusæ in frontispicio gerant, posteriores præfertim; præterquam tamen quod inveniatur editio Romana anni MCCCCLXX, quam curavit *Jo. Andreas* Episcopus Alerienfis, ubi auctor vocatur simpliciter *Lactantius Firmianus*, ipsum in codice 1975 Bibliothecæ Colbertinæ *Lucium Cecilium Firmianum Lactantium*, & in Bibliothecæ regię codice 3736 *Cecilium* diserte appellari. Quod autem in manuscripto codice *de Mortibus Persecutorum* verum Lactantii nomen prætermissum sit, id ait ex oscitantia librarii evenisse, qui pro ultimo, quod proprium erat, id imperite delegerit quod primo occurrebat. Subscribimus rationibus doctissimi Viri, cum quo tot alios viros præstantissimos consentire videmus, cum tantam veri speciem præ se ferant, quanta ad probabilia plerumque sufficit. Interim aureum opusculum esse, plurimumque referre, quod in dias luminis auras prodierit, certissimum est; cum rebus plurimis, obscuris alioquin & intricatis clarissimam lucem affundat, & quæ incertæ antea atque dubiæ erant, certissimam fidem conciliet.

Quæ non a multo jam tempore *de Petro Romæ Episcopum agente* eruditorum contentiones extitere? aliis eundem Romam vidisse, plane negantibus; aliis & quidem longe pluribus, ob consensum antiquitatis fere universalem, fatentibus id quidem, sed de tempore tum apud se adhuc ambiguus, tum ab aliis invicem mirifice diversis. Et plerosque quidem Pontificis Romani partes foventes asseverare videas, Petrum jam anno Claudii secundo Romam venisse, quod *Baronius* in *Annalibus* ad annum Christi XLIV. n. 13. omnium testimonio certum exploratumque haberi affirmat; in quo licet fallatur, *Eusebium* certe in *Chronico* habet præeuntem. Sed istam sententiam ipse fatetur *Valesius* in notis ad *Eusebii* H. E. lib. II. c. XVI, ex Actis Apostolorum refelli, ex quibus manifestissimum est, Petrum in Judæa Syriaque usque ad ultimum annum Agrippæ Regis semper mansisse, qui cum Petrum Hierosolymis in vincula conjecisset, paulo post, annotante id divo Luca in Actis, subitanea morte percussus interiit. Cum vero anno

anno Claudii quarto, ut pariter inter auctores convenit, Agrippa extinctus sit, Petrum ante id tempus Romam non accessisse, certissime, inde conficitur. Hæc omnia cum tantæ difficultati sint obnoxia, in eas conjecturæ istius patroni angustias redacti sunt, ut geminam Petri in urbem Romam profectionem comminisci opus habuerint, quarum una Claudio adhuc in vivis existente, altera sub principatu Neronis peracta sit, & duplex itidem Petri cum Simone Mago certamen, ex quibus unum, cum priori vice, alterum cum posteriori Romæ adesset, habuerit. Sed cum a nullo veterum aliquid hujusmodi in literas relatum sit, facile, quam non consistere hæc possint, rerum harum periti æstimatores pervident. Unde autem adeo frequens tum apud veteres nonnullos, tum apud plurimos recentiores, opinio de XXV annis, Petro in sede Romana sedenti attributis enata sit, haud absurde & difficulter vel inde aliquis conjicere possit. Nimirum ait *Lactantius*, *Cap. II.* hujus opusculi, Apostolos in universum omnes, prout iisdem Matthias & Paulus adjuncti fuerunt, post mortem Magistri Domini, ex ejusdem jussu atque imperio, per annos XXV, usque ad principium Neroniani imperii, per omnes provincias & civitates ecclesiæ fundamenta misisse; quæ sine dubio pervulgata olim fuit opinio. Ex istis igitur XXV annis, ad prædicationem omnium Apostolorum æqualiter pertinentibus, consentaneum est enatam esse sententiam, solum Petrum per integrum hoc temporis spatium Romæ egisse Pontificem. Sed omnem de adventu Petri in urbem, deque illius tempore controversiam dirimit *Lactantius*, Petrum hoc ipso capite referens, cum jam Nero imperaret, Romam advenisse, & editis quibusdam miraculis, quæ virtute ipsius Dei, data sibi ab eo potestate, faciebat, convertisse multos ad justitiam, Deoque templum fidele ac stabile collocavisse. Mirum vero est, hoc jam olim, cum nondum de isto *Lactantii* loco auditum quicquam ei aut visum esset, ad Joh. XVIII. 31. dicere *Josephum Scaligerum* occupasse, certo certius esse, inquentem, a Christi in cælum receptu ad quartum annum Neronis Romam non venisse. Quamquam doctissimus *Bauldri*, cui elegantissimam hanc debemus editionem, in præfatione operi præmissa, locum ex *Martyrio Dionysii Areopagite* per *Methodium*, aut quemadmodum alii malunt, per *Metrodorum* conscripto allegat, unde hæc ipsa de Petro sententia haberi potest. Anno enim (ita verba sonant)

octavo & octingentesimo post natam Romam, cum imperium adeptus esset Nero Caesar, quintus ab Augusto, beatus Petrus Apostolus cum aliis etiam Apostolis missus, qui Evangelium universo orbi predicaret. Is post multos annos predicationis suae, suprema urbe Roma occupata & deleta, ibi divinitus predicandi munus accepit. Et post aliqua interjecta: Deinde tyrannus & impius Nero, qui se tyrannidi suae terram & mare subacturum speraret, furore crudelitatis suae, vique amentiae in rabiem adactus in Christi servos exarsit, ac QUARTO DECIMO TYRANNICI IMPERII SUI ANNO BEATOS PETRUM ET PAULUM INIQUA MORTE CONDEMNAVIT.

Ita jam olim a Cornelio Tacito *Annal. Lib. XV. cap. XLIV.* traditum, & a Sulpicio Severo *Lib. II. cap. XXIX.* repetitum fuit, Neronem, ut rumorem, qui inceserat, ac si suo jussu urbs Roma incensa, maximam partem conflagrasset, aliquo modo aboleret, Christianos subdidisse reos, quæsitissimisque poenis affecisse. Sed *Lactantium* nostrum allegato capite videmus insanum hunc furorem ipsimet religioni adscribere. Re, inquit, ad Neronem delata, cum animadverteret non Romæ modo sed ubique cotidie magnam multitudinem deficere a cultu idolorum, & ad religionem novam damnata vetustate transire, primus omnium persecutus Dei servos Petrum & Paulum interfecit.

Insignem pene omnibus auctoribus præ se ferre animi magnitudinem visus est Diocletianus Imperator, cum ab imperio sponte abiret, & in privatam concederet personam, quasi qui sibi jam virtuti-que victurus liberius esset. Sed hæc quidem falsa species penitus per ea, quæ *Lactantius Cap. XVII. XVIII. XIX.* disserit, evanescit, ex quibus constat, Diocletianum, postquam anno fere toto ægritudine contabuisse, dementem denique certisque horis insanientem factum, & hac ratione a *Galerio Maximiano*, ut imperio cederet, coactum fuisse, qua tamen suprema potestate diu se exuere noluerit, indecens sibi esse pronuncians, si post tantam sublimis fastigii claritatem in humilis vite tenebras decideret, & minus tutum, quod in tam longo imperio multorum sibi odia quævisset; ita ut hæc imperii abdicatio non animo *Diocletiani* modesto, & *Philosophia* sublimiori imbuto, sed ambitioni ipsius generi *Maximiani*, supremo culmini imminenti, & imperium habere potius quam expectare cupientis, attribuenda veniat.

Vel

Vel ex istis igitur speciminibus satis, credo, apparebit quanti sit, quod liber pulcherrimus nunc publice extet, ac ab omnibus evolvi possit. Et ista etiam in causa fuere, ut statim ac a Baluzio editus esset, tam multi eruditionis laude clarissimi Viri ad eundem vel emendandum vel commentationibus doctissimis illustrandum se conferrent. Non jam dicemus, Baluzium ipsum, ut tanto commendatorem nobis redderet thesaurum istum, notas exquisitissimas eidem comites addidisse. Vel in *Actis his nostris* illorum sæpe mentionem faciendi occasio fuit, qui de eodem opere præclare meriti fuerunt. Ita enim anno 1685. pag. 265. *Th. Sparki Oxoniensem*, & eodem anno pag. 584. *Jo. Columbi Aboæ* excusam, & mox pag. 585. *Cantabrigiensem* editionem recensuimus. Fuerunt etiam Viri docti, qui de eodem libro in patrium idioma transfundendo fuerunt solliciti, quos inter præclarum operæ pretium *Malacrucius Canonicus Rhemensis* præstitit, qui uti alias nitidissimas versiones adornavit, ita hunc libellum in linguam Gallicam scitissime convertit, & post hunc Reverendissimus nunc temporis Episcopus Sarisberienfis *Gilbertus Burnetus*, qui Anglice tractatum hunc loqui docuit, præmissa eidem elegantissima, eaque prolixissima præfatione de persecutionibus in genere, tempori, quo scribebat, imprimis accommodata; ad quam versionem A. 1687 nova Gallica versio concinnata Ultrajecti prodiit. Ut autem, quæ ad libellum melius intelligendum magisque exornandum quoquo modo faciunt, simul habeantur, effecit clarissimus *Paulus Bauldri*, qui primo hoc ingenii monumento favorem publicum aucupari voluit, atque, ut non dubitamus, obtinuit. Et nihil profecto, quod ad splendorem ei conciliandum pertinet, facile prætermisit. Textum ad Parisiensem primam editionem sine ulla variatione renovatam exhibuit; notas varias, quascunque modo reperire potuit, aut quas propria ei suppeditavit lectio & ingenium, vel textui subjecit, breviores nimirum illas, aut saltem non longiores quam ut commodè subjici possent; vel in partem peculiarem seposuit, illas nimirum, quæ fusiores excursus philologicos comprehenderent, vel aliquam auctoris difficultatem prescius discuterent, quales sunt *Stephani Baluzii*, *Gisberti Cuperi*, *Nicolai Toinardi*. Nec versiones antea nobis memoratas cum textu, ubi clarius rem exprimere videbantur, conferre intermisit. Addidit denique *Henrici Dodwelli*

R

differ.

dissertationem de ripa striga, cujus cap. XVII. facta fuerat mentio, nec non *Theodori Ruimarti præfationem generalem in Acta Martyrum*.

**LA VIE DE MONSR. DESCARTES, REDVITE
EN ABREGE.**

i. e.

Vita Cartesii in compendium redacta.

Parisiis, apud viduam Cramoysianam, 1693. in 12. Plag. 13.

E Diderat Lutetiae Parisiorum anno 1691 vitam Cartesii vasto volumine descriptam, & a nobis in Actis anni 1692. pag. 281. recensitam, clarissimus *Bailletus*. Cum vero secum reputasset, majorum paulo operum lectionem tardiosam plerisque accidere, quibus seu otium seu patientia deest: ut his quoque consuleret, ipsemet in compendio vitam Cartesii exhibere præsentem in opusculo voluit, quod parvo temporis spatio perlegi a quoque potest. Eundem autem ordinem librorum ac capitum in hac Synopsi tenuit, quem in majori opere observaverat: nec aliud, quod moneamus, suppetit, cum de Cartesio in Actis l. c. dixerimus, quantum pro instituti nostri ratione sufficere visum fuit. Rogamus autem hac occasione Benevolam Lectorem, ut quod in illum recensum nostrum irrepit erratum, corrigere haud gravatim velit. Nimirum pagina 283, linea 15, mater Cartesii *Claudia Ferranda* fuisse perhibetur; quæ tamen non mater ejus, sed avia extitit, Petri Cartesii uxor: matrem vero Renatus noster habuit *Johannam Brochardam*. Itaque pro *Claudia Ferranda*, legendum *Johanna Brocharda*.

CONFUTATIO LIBELLI ANONYMI, CUI TITULUS, Les Sentimens &c. de Monseigneur L'Archeveque de Malines, per Didacum de Oropega Lovanensem Theologum &c.

Coloniæ Agrippinæ apud Wilhelmum Friessem, A. 1691. in 8.

Constat plagul. 8.

Auctoritas Pontificii Tribunalis, quanticumque illa fiat, & pro necessario ac unico remedio retinendæ pacis & unitatis in ecclesia,

fia, a cultoribus & propugnatoribus suis habeatur; hucusque tamen ejus non fuit efficaciam, ut gravissimas controversias, circa dogmata & disciplinam, ab annis quinquaginta, occasione libri conscripti a Cornelio Jansenio, Episcopo Iprensi, in Ecclesia Romana ortas potuerit sopire, accedente licet in Gallia potissimum regia manu, compulsiisque ad silentium, vel regno ejectis præcipuis Jansenii defensoribus. Hos inter D. Antonius Arnaldus, ætate quamvis decrepita, in exilio latebrisque suis non solum in adversæ partis Theologos acrior indies insurgit, verum etiam Præsules ipsos errorum minime levium in doctrina postulat, & neglecti in disciplina officii. Tribuitur huic, aut ejus asseclis certe, Censura in Humbertum Guilielmum a Precipiano, Archiepiscopum Mechliniensem Primatemque Belgii illustrissimum, ante biennium Latine, Gallice & Belgice divulgata. Archiepiscopus enim decreto cum aliis Belgii episcopis suffraganeis suis adversus dogma Jansenisticum publicato, ita irritaverat hujus patronos, ut illi ob theses, quas juvenis A. 1648. sub præsidio Ludovici de Schildere, Jesuitæ, in Academia Lovaniensi defenderat, dicam scriberent, & propositionum hæreticarum, a Pontifice damnatarum facerent reum. Apologiam itaque hanc pro Archiepiscopo composuit Didacus de Oropega, Theologus Lovaniensis, a Nicolao du Bois, Decano collegiæ Ecclesiæ D. Petri, sacrarum literarum Professore primario, & librorum Censore Lovaniensi comprobata. Quod scriptum apologeticum paulo prolixius recensendum duximus, tum ob styli nitorem, tum ob argumentandi peritiam in eo deprehensam. Est tamen, ubi & sua, tela habere cuspidem Autor ostendit, difficillimum esse ratus, in magna rei indignitate non excandescere, & effrænem calumniandi, quam vocat, libidinem leniter palando castigare. Nec levis impudentiæ putat argumentum esse, quod censores illi insectentur Archiepiscopum, quem ob summa merita, per quæ ad Legationes regias, ad Episcopatum Brugensem, & postea ad Archiepiscopatum, cui nunc præest, evectus ille fuit, debuerint venerari.

Duabus vero partibus Confutatio tota absolvitur, quarum prior crimen a thesibus depellit, integris decem capitibus: altera ipsas adversariorum doctrinas impugnat, & quam non pauca in iis cum damnatis a Romana Sede propositionibus coincidunt, ostendit. Cap. I. frivolus accusatorum ausus culpatur, quod criminandi mate-

- p. 2. riam ex Theſibus non conſcriptis quidem ab Archiepiſcopo, ſed juvenili ſaltem & academica libertate, ante annos 43. ab eo deſenſis arripuerint, cum non haberent, quod vel ex edicto, vel ex epiſtolis encyclicis, vel ex inſtructione confeſſariorum, aut concionatorum abs ArchiPræſule ipſo editis, improbarent. Commune Doctōrum ait optimorum fatum eſſe, ut obrectatores habeant, idque Hieronymi, Auguſtini, Thomæ Aquinatis exemplo comprobatur. Fatetur etiam præclariffimos & ſanctiſſimos non nunquam Episcopos, Cyprianum, v. g. Dionyſium Alexandrinum & alios ſententias quasdam foviffe, rejectas poſtmodum & reprobataſ ab Eccleſia: id quod Pallavicini Cardinalis dicto confirmat, qui S. Bonaventuram non magis, ac alium quemvis autorem eccleſiaſticum, ab omni errore abſolvendum eſſe putavit, vel hocce argumento, quod privilegio, a Chriſto ſoli Vicario ſuo conceſſo, non errandi ſcilicet prærogativæ, derogetur. Ad theſes deinde ipſas propius ubi accedit, novem ex illis accuſari notat ab adverſariis, eaſque Propositionibus LXV. ab Innocentio XI. damnatis & proſcriptis, ac ſi unius cum nonnullis earum argumenti eſſent, annumerari. Verum hic admodum inique agi cum Archiepiſcopo exiſtimat, quod ratio earum nunc ab eodem poſcatur, cum non conſtet, an eaſ adhuc approbet. Singulatim dein examinat, an eadem prorsus ſint cum damnatis, nec interpretationem commodam admittant. Capite II. de Attritione diſputat. Non ignotum eſt attritionem vocari, qua quis de peccatis dolet, ſin minus ex dilectione erga Deum, certe ex metu poenæ. Arnaldus & qui cum eo ſentiunt, parum tribuunt illi poenitentiaæ generi, cujus fundamentum non eſt amor Dei ſed metus. At Oropega amorem benevolentiaæ ab amore concupiſcentiaæ diſtinguit, & poſtremum arbitratuſ ſufficere, advocans ſententiaæ ſuæ teſtes Cardinales, Episcopos, Theologos modernos omnes, plurimos quoque veterum; qui vero amorem benevolentiaæ requirant, eos tam modeſtos eſſe notat, ut oppoſitum ſentientes minime condemnent. Inter alia adducuntur verba Alexandri Maderni Barnabita ex tractatu Romæ A. 1675. excuſo, quæ ſic habent: *Jansenius, quem ſequuntur Janseniani, vult non ſufficere attritionem ex metu gehennæ, ſed requiri contritionem ex amore procedentem; communis tamen vera & certa ſententia docet ſufficere attritionem ex metu gehennæ.* Nullus interim negat, hortandos eſſe
- p. 5. etiam præclariffimos & sanctiſſimos non nunquam Episcopos, Cyprianum, v. g. Dionyſium Alexandrinum & alios ſententias quasdam foviffe, rejectas poſtmodum & reprobataſ ab Eccleſia: id quod Pallavicini Cardinalis dicto confirmat, qui S. Bonaventuram non magis, ac alium quemvis autorem eccleſiaſticum, ab omni errore abſolvendum eſſe putavit, vel hocce argumento, quod privilegio, a Chriſto ſoli Vicario ſuo conceſſo, non errandi ſcilicet prærogativæ, derogetur. Ad theſes deinde ipſas propius ubi accedit, novem ex illis accuſari notat ab adverſariis, eaſque Propositionibus LXV. ab Innocentio XI. damnatis & proſcriptis, ac ſi unius cum nonnullis earum argumenti eſſent, annumerari. Verum hic admodum inique agi cum Archiepiſcopo exiſtimat, quod ratio earum nunc ab eodem poſcatur, cum non conſtet, an eaſ adhuc approbet. Singulatim dein examinat, an eadem prorsus ſint cum damnatis, nec interpretationem commodam admittant. Capite II. de Attritione diſputat. Non ignotum eſt attritionem vocari, qua quis de peccatis dolet, ſin minus ex dilectione erga Deum, certe ex metu poenæ. Arnaldus & qui cum eo ſentiunt, parum tribuunt illi poenitentiaæ generi, cujus fundamentum non eſt amor Dei ſed metus. At Oropega amorem benevolentiaæ ab amore concupiſcentiaæ diſtinguit, & poſtremum arbitratuſ ſufficere, advocans ſententiaæ ſuæ teſtes Cardinales, Episcopos, Theologos modernos omnes, plurimos quoque veterum; qui vero amorem benevolentiaæ requirant, eos tam modeſtos eſſe notat, ut oppoſitum ſentientes minime condemnent. Inter alia adducuntur verba Alexandri Maderni Barnabita ex tractatu Romæ A. 1675. excuſo, quæ ſic habent: *Jansenius, quem ſequuntur Janseniani, vult non ſufficere attritionem ex metu gehennæ, ſed requiri contritionem ex amore procedentem; communis tamen vera & certa ſententia docet ſufficere attritionem ex metu gehennæ.* Nullus interim negat, hortandos eſſe
- p. 7. tur, cum non conſtet, an eaſ adhuc approbet. Singulatim dein examinat, an eadem prorsus ſint cum damnatis, nec interpretationem commodam admittant. Capite II. de Attritione diſputat. Non ignotum eſt attritionem vocari, qua quis de peccatis dolet, ſin minus ex dilectione erga Deum, certe ex metu poenæ. Arnaldus & qui cum eo ſentiunt, parum tribuunt illi poenitentiaæ generi, cujus fundamentum non eſt amor Dei ſed metus. At Oropega amorem benevolentiaæ ab amore concupiſcentiaæ diſtinguit, & poſtremum arbitratuſ ſufficere, advocans ſententiaæ ſuæ teſtes Cardinales, Episcopos, Theologos modernos omnes, plurimos quoque veterum; qui vero amorem benevolentiaæ requirant, eos tam modeſtos eſſe notat, ut oppoſitum ſentientes minime condemnent. Inter alia adducuntur verba Alexandri Maderni Barnabita ex tractatu Romæ A. 1675. excuſo, quæ ſic habent: *Jansenius, quem ſequuntur Janseniani, vult non ſufficere attritionem ex metu gehennæ, ſed requiri contritionem ex amore procedentem; communis tamen vera & certa ſententia docet ſufficere attritionem ex metu gehennæ.* Nullus interim negat, hortandos eſſe
- p. 9. mentum non eſt amor Dei ſed metus. At Oropega amorem benevolentiaæ ab amore concupiſcentiaæ diſtinguit, & poſtremum arbitratuſ ſufficere, advocans ſententiaæ ſuæ teſtes Cardinales, Episcopos, Theologos modernos omnes, plurimos quoque veterum; qui vero amorem benevolentiaæ requirant, eos tam modeſtos eſſe notat, ut oppoſitum ſentientes minime condemnent. Inter alia adducuntur verba Alexandri Maderni Barnabita ex tractatu Romæ A. 1675. excuſo, quæ ſic habent: *Jansenius, quem ſequuntur Janseniani, vult non ſufficere attritionem ex metu gehennæ, ſed requiri contritionem ex amore procedentem; communis tamen vera & certa ſententia docet ſufficere attritionem ex metu gehennæ.* Nullus interim negat, hortandos eſſe
- p. 13. tur verba Alexandri Maderni Barnabita ex tractatu Romæ A. 1675. excuſo, quæ ſic habent: *Jansenius, quem ſequuntur Janseniani, vult non ſufficere attritionem ex metu gehennæ, ſed requiri contritionem ex amore procedentem; communis tamen vera & certa ſententia docet ſufficere attritionem ex metu gehennæ.* Nullus interim negat, hortandos eſſe

eſſe poenitentiam agentes, ut amorem Dei benevolum ſuper omnia exerceant. Idque convenire Decreto Synodi Namurcenſis A. 1659, quod pro ſe quidem allegarint adverſarii, ſed fruſtra, cum oppoſitam ſententiam minime rejiciat. Arnaldo hac occasione improbat libellum de *Frequenti Communione*, cujus lectio diſertis vetita fuerit verbis in Synodo Burgundiaæ ab Archiepiſcopo Biſontino A. 1648 habita: quemadmodum & libri Johannis Verger de Hauranne, Abbatis Sancyrani. Objicit eidem Senonenſis Synodi decreta, A. 1528 ſub Antonio de Prato Cardinali publicata, in quibus Calvinii & Janſenii opiniones damnantur, & no. 15. ſtatuitur, gratiam ſemper eſſe in promptu, ne momentum quidem prætereire in quo Deus non ſtet ad oſtium & pulſet. Item, gratia efficaci non inevitabiliter rapi homines. Tandem etiam Decretum Inquiſitionis Hispanica adducit, quo condemnatur ſententia aſſerentium, *quod conſeſſio ex ſolo poenarum metu facta & non etiam ex amore Dei, nulla ſit adeoque iteranda, quia non fiat cum contritione.* Additur enim diſtinctio attritionis in eam, qua peccator propter poenas quidem, ſed ſimul propter Deum dolet: & aliam, qua dolet tantum propter poenas. Quæ poſtrema negatur eſſe ſufficiens ad hominem conciliandum, ne quidem accedente ſacramento. Provocat præterea ad decretum Facultatis Pariſienſis A. 1638.

Cap. III. Vindicatur hæc propoſitio: peccat ſacrilegio mortali qui diſpoſitionem pro gratia habituali recipienda requiſitam omittit, ſine ſuo primario privans ſacramento; niſi quando ſumma neceſſitas contritioni tempus non permetteret. Pro exceptione, quam ultima propoſitionis verba innuunt, ſtabilienda caſus non unus formatur, quo licitus eſſe poſſit properatus ſacramenti uſus absq; præparatione debita. Graphice hic depingit Autor jaſtantem Janſeniſtam ſeu Rigoriſtam, inſigni vero elogio maſtat Archiepiſcopum. Cap. IV. excuſatur admiſſio indignorum ad ſacramento certo caſu facta: adducitur potiſſimum exemplum Chriſti, Judæ peccatori occulto, ſacramento publice porrigentis; ut & praxis Germania, in qua matrimonii quod vocant ſacramento inter diverſæ religionis perſonas toleretur. Exagitat hoc Autor loco rigidos in ſacramenti adminiſtratione adverſarios, probarique poſſe exiſtimat, rigorem illum in pauperes & ruſticos tantum exerceri, in divi-

p. 16.

p. 20.

p. 28.

p. 32.

p. 35. ſqq.

res atque nobiles non item; quin imo in hos videri zelosos illos indulgentissimos, & de Angelica, quæ fuit Arnaldi foror, sanctimonia-
 li refert, quod pluribus interdum mensibus communione abstinue-
 rit, aliquando & Paschali: addit alia ejusdem generis, ut quam ver-
 satilem homines illi praxin habeant ostendat. Cap.V. demonstrat,
 propositionem in thesibus Archiepiscopi, *quod licitum videatur ex
 metu mortis, absque intentione absolvendi, formam pronunciare su-
 per penitente indisposito*, longe diversam esse ab argumento proposi-
 tionis, quæ vicesima nona est inter LXV. ab Innocentio damnatas.
 Probat eandem postea Bonaventuræ, Alberti Magni, & aliorum cal-
 culo. Cap. VI. discernere laborat thesin Archiepiscopi, qua asserit-
 tur, *impleri præceptum Christi sicut baptismo, ita & communione sa-
 crilega*, a Propositione damnata LV. Discriminis vero demonstrandi
 causa, in sacramentorum susceptione duo esse spectanda monet, u-
 num sacramenti susceptionem, alterum susceptionis modum. Hinc
 duplex dari, ex communissima sententia, circa susceptionem præ-
 ceptum, alterum divinum, quod susceptionem secundum se; alterum
 naturale & divinum simul, quod sacramenti susceptionem ut digne
 instituendam imperet. Ex horum hypothese defensionem olim fuisse
 propositionem, nec alium ejus sensum esse, quam quod is, qui sa-
 crilege baptizetur, aut communicet, prioris præcepti, quod sacramen-
 ti susceptionem imperat, obligationem extinguat; quamvis non satis-
 faciat præcepto alteri divino ac naturali simul, susceptionem di-
 gnam exigenti. Damnatam proinde a Pontifice propositionem lo-
 qui de præcepto Ecclesiæ; thesin accusatam de præcepto Christi.
 Quanquam sub finem operis non dissimulat, unicam hanc de Com-
 munionis sacrilega, ad Propositionem LV. ab Innocentio XI. damna-
 tam accedere videri. Archiepiscopum vero non tantum agnoscere
 propositionem hanc, *præcepto communionis annua satisfacit per sacri-
 legam corporis Domini manducationem*, ut jacet, scandalosam esse,
 & in praxi perniciosam; sed omnes etiam omnino Romanorum
 Pontificum definitiones promptissima voluntate, sine mora, sine ca-
 villatione complecti; eoque damnare opiniones omnes, omni sensu
 & modo, quo a Sede Apostolica proscribantur. Arnaldum contra
 quinque Jansenianas hæreses in sensu Jansenii propugnare acerrime,
 multas ex damnatis ab Alexandro IIX. deperire: idem facere sectato-

p. 42.

p. 44.

p. 48.

p. 49.

res ejus, quos novatores vocat, Lovanienses, nec ullum eorum post
 Alexandri VIII. decretum, vel apicem doctrinæ, quam ante conde-
 mnationem tradiderat, retractasse.

Cap. VII. disputatur de vitanda occasione proxima peccandi,
 & quantum discriminis inter thesin Archiepiscopi, & inter LXII. pro-
 scriptam intercedat ostenditur. Cap. IIX. de consuetudine peccan-
 di, an confessario interroganti confitenda sit, disquiritur, & docetur
 rursus, quid inter propositionem LVIII. a Pontifice damnatam, & ac-
 cusatam thesin intersit. Cap. IX. exponitur; utrum distractiones
 voluntariæ impediunt, quo minus valide audiat sacramentum, & num-
 illæ pro veniali tantum peccato sint habendæ. Denique Cap. X. ex-
 cusatur thesis, quæ consuetudinem plane inadvertenter jurandi &
 pejerandi, negarat esse peccatum novum distinctum ab actibus, qui-
 bus consuetudo ista libere fuerit contracta. Conceditur interim, ejus
 generis consuetudinem peccatum esse.

Defensoris persona ita perfunctus Autor, in parte reliqua accu-
 satoris induit, provocatione adversarii, & comparatione, quam in-
 ter doctrinam Archipræsulis, & suam novatores instituerant, com-
 pulsus. Horum igitur dogmata sub accuratius examen revocat, &
 ex recentioris Jansenistæ Palladii (quo sub nomine Ægidium de
 Witte, Candidum alias & Albanum dictum, latere conjicit:) ex D.
 Francisci van Vianen: ex D. Gummari Huygens: ex D. Liberti Hen-
 nebel, & D. Henrici de Svvaen: ex Dn. Johannis van Opstraet: ex D.
 Ægidii de Witte, & ex D. Joannis Lacmanni scriptis excerpta quædam
 & specimina distinctis paragraphis adducit, quo demonstret, Jansenii
 dogmata, spreto aliquoties repetito anathematis fulmine, foveri ni-
 hilominus ab his, & publice defendi. In quorum classem & Jaco-
 bum Pontanum, Gerardum van Werm, nec non Martinum Henri-
 cum de Svvaen, Melis, Cuypers, vander Linde, aliosque ex Lovani-
 ensi Academia Missionarios Sacerdotes in Hollandia, referre non
 dubitavit. Cum igitur non aliud objicere Archipræsuli crimen adver-
 sarii potuerint, quam quod anno seculi 48. tyro Theologus Magistri
 sui Ludovici de Schildere tractatum de Sacramentis (solenni dubio
 procul censura tunc temporis approbatum) scholastico exercitio de-
 fenderit, criminationem esse futilem concludit Autor, antagonistas
 suos simul certiores faciens, novæ ipsorum Ecclesiæ, quam manifeste
 hære-

p. 56.

p. 59.

p. 64.

p. 69.

p. 73.

p. 76.

p. 79. 83.

p. 86. 89.

p. 96. 98.

p. 99.

p. 50.

p. 101.

hæreticam nominat, propriam fidei professionem, septem comprehensam thesibus, luci exponi jam cœpisse, & valide impugnari.

Hac Confutatione edita, denunciavit quidem Adversarius anonymus peculiari Epistola, & Archiepiscopum & defensores ejus, Corn. nempe de la Montagne, & Didacum de Oropega, excusatarum propositionum nomine, Romano Pontifici: quo autem jure, quave injuria id factum fuerit, sex elegantes Didaci hujus Epistolæ, ad Apostolicæ Sedis in Belgio Internuncium, circa anni 1691. finem datæ, evidenter ostendunt. Quorum argumentum repetere hoc loco, videbatur superfluum, quod ex confutatione jam recensita manifestum, satis evadat contentions argumentum. Iisdem Epistolis subjungit Autor quoque Responsum suum ad Examen Francisci Manseau, Archiepiscopi adversario patrocinantis.

MARCI TULLII CICERONIS OPERA QUÆ EX-

tant omnia, cum integris notis JANI GRUTERI,

ex recensione JACOBI GRONOVII, adje-

ctis ejusdem notis.

Lugduni Batavorum apud Petrum vander Aa. anno 1692. In quarto tomis quatuor, in duodecimo partibus undecim.

Constat alph. 8. plag. 21. tabulis æneis 4. cum effigie Editoris.

OMnium ætatum consensu inter scriptores Romanos prudentiæ non minus quam eloquentiæ laude reliquis omnibus Cicero nem præstitisse, vix quisquam dubitat, ut hodiernum primas ipsi partes esse tribuendas non ambigendum sit. Multo enim studio, multisque vigiliis, & longo usu, ac tractatione rerum maximarum, summa in dignitate constitutus, & multis quibus fuit agitatus casibus, immensam sibi vim sapientiæ ac prudentiæ comparaverat: eloquentia autem parem suo jam ævo habuit neminem, neque post eum extitit quisquam, cujus oratio nitore, suavitate, ac naturali pulchritudine, gravitate etiam & verborum dignitate, præferri ejus dicendi rationi debeat. Prudentiæ igitur civilis ac Latine eloquentiæ studiosis pervolutandos, manibusque ac oculis conterendos ipsius libros, præ aliis omnibus, censuerunt viri docti, in iisque expoliendis & nativo cultui restituendis, a quo per barbariem temporum & libra-

riorum

riorum negligentiam defecerant, studium posuerunt qui superiori ævo primos in litteris ordines duxerunt. Quorum ut quisque doctissimus habitus est, ita plurimum operæ sive in omnibus sive in quibusdam Tullii scriptis superstitionibus collocavit. Præcipuam sibi materiem gloriæ in emendandis ac illustrandis iis quævisse videntur Italiæ decora Petrus Victorius, Aldus ac Paulus Manutii, & Andreas Naugerius; sed præ reliquis omnibus Cicero salutem debet Victorio, qui, dicente Graevio, princeps ingeniorum sui temporis, codice Mediceo usus, uno omnium optimo & vetustissimo, adhibito acerrimo, quo valebat inprimis, judicio, ac eruditione magna, quæ cum pari conjuncta erat modestia, parum ingenio indulgit in immutandis iis, quæ in optima notæ membranarum repperat, a quarum religione vix latum unguem discessit, iis non parcens, quæ contra codicum antiquorum fidem in editiones vulgatas sive descriptorum sive editorum incuria & inscitia irreperant. Prima ejus editio prodit Venetiis anno 1537, postremam eamque optimam Juntæ dederunt Florentini anno 1571. Præter hunc, & Aldum ac Paulum Manutios, quorum editiones Venetiis excusæ diversis formis aliquoties prodierunt, alii etiam sollertes ac docti viri omnia, quæ supersunt, Ciceronis opera justis voluminibus inclusa in publicum ediderunt, & Robertus Stephanus Parisiis anno 1538, Johannes Hervagius Basileæ anno 1540 ex recensione Joach. Camerarii, Ribelius anno eodem Argentorati ex recognitione Jo. Sturmii, Carolus Stephanus Parisiis anno 1555, Dionysius Lambinus ibidem anno 1566, (cujus editionem anno 1584 & 1616 repetivere Genevates) Michael Brutus Lugduni anno 1568, Dionysius Gothofredus Genevæ anno 1616, Janus Gulielmius & Janus Gruterus Hamburgi anno 1618 junctæ ea publica luci exposuerunt. Hos duces postea secuti fuerunt qui Genevæ, Basileæ, Francofurti, Lugduni Batavorum, Amstelodami, aut alibi, hoc & superiori seculo variis formis opera Ciceronis recuderunt: inter quos Elzevirii, qui anno 1642 decem minoribus tomis, & Blavii, qui anno 1657 totidem partibus, & Schrevelius, qui anno 1661 uno volumine cum variorum notis ea dederunt, utiliter operas suas collocasse, typorum certe elegantia bene de Cicero meruisse, censendi sunt. Londinenses etiam typi eosdem æmulati sunt anno 1681 & qui Basileam præ se ferunt Genevensium operæ anno

S

1687;

1687; quorum editiones Gulielmio-Gruterianam ut matrem fideliter referre haud immerito dixeris. Cui etsi suæ non derogandæ sunt laudes, haud parum tamen laboris in recensendis Tullianis libris relictum sibi existimavit restituendis prisceis scriptoribus felici studio invigilans, doctissimus vir, *Jacobus Gronovius*; qui quum in peregrinatione suâ quos nactus est manuscriptos Ciceronis codices diligenter evolvisset, quidquid ad uberiores ejus librorum illustrationem adferri poterat, in istos contulit. Cumque divenditis Batavarum editionum exemplaribus, de nova concinnanda cogitationes suscepisset Lugdunensis apud Batavos non inglorius bibliopola *Petrus vander Aa*, eademque opera & eodem tempore majori forma in quaterna folia, & minori in duodena, complicandis pagellis, excludere eam constituit; ut hæc editio exactior, emendatior, & vulgatis antea omnibus melior prodiret illustriorque, operam se daturum recepit, & bona fide quod promiserat præstitit. Majoris formæ editionem in quatuor, minoris in undecim partes dispescuit, eo ordine, quo antea vulgatæ editiones eos collocarant, Ciceronis libris dispositis; ut primo loco libri rhetorici, secundo orationes, tertio epistolæ, quarto philosophica conspicerentur scripta. Sectiones utrasque, & quibus Gruterus primus in capita Ciceronis libros divisit, & quæ in prioribus editionibus comparebant, Nizoliano in Thesauro etiam allegatæ, margini apposuit, magnitudine characterum distinctas. Utque ornatus & imaginibus insignitum conspiceretur novum hoc operum Ciceronis syntagma, effigies ejus, quotquot aut in ære aut lapidibus extare cognovit uspiam, congestas præfixit, e Matthæorum hortis Romæ petitas, aut e Fulvii Ursini, Trifani Sanctamantii, Petri Seguini, Gabrielis Simeonii, Petri Lambecii, Laurentii Begeri monumentis acceptas, in frontispicio operum collocans. Tabulam etiam quæ Senatusconsulti formulam, de obsecris Bacchanaliorum sceleratorum sacris, conjurationum corruptelarumque omnis generis officinis, a Livio lib. 39. descriptis, refert, a Joh. Wittio sibi concessam, quod animadversionem istam & severitatem Senatus, in coercenda sacrorum istorum lascivia, Cicero in lib. 2. de Legibus laudasset, exhibuit. Historiam Ciceronis a Franc. Fabricio Marcodurano per Consules descriptam operibus præfixit, in hoc Gruterum secutus: sed quia mutata quædam in ejus editione depre-

hen-

henderat, ex Fabricii potius ipsius quam Gruteri, aliorumve qui eum secure fuerant secuti, libro recudendam eam censuit. Ipsos Ciceronis libros ut quam emendatissimos integerrimosque daret studuit, quos ad Gruteri quidem exemplar recudi curavit, istius tamen editionem neutiquam ut matrem venerabundus amplexatus, aut ipsius vestigiis insistere eximium iudicans; quod Leidenses, Londinenses & Basileenses fecisse ait, eisdem luti fordibus se volutantes & ex compacto Tullium depravantes. Ipse igitur meliorem contextum, quam hactenus extitit, constituens, quibus præsidii ad id perficiendum usus fuerit, & quos codices in singulis libris adhibuerit, in Præfatione declaravit. Emendationum autem suarum rationem in Notis, quas singulis paginis substravit, ita reddidit, ut aliarum simul lectionum falsitatem ostenderet, Gulielmii autem & Gruteri notas integras, quas coarctatas Schrevelius dederat, suis admisceret: nisi quod seorsim collocandas censuit suas in epistolarum, quæ ad familiares vulgo dicuntur, sedecim libros notas, iisdem subjectas. Orationibus Tullii *Asconii Pediani* commentarios a parente J. F. Gronovio passim emendatos, & anonymi *Scholiasæ* notas, quæ a Pithæo vel Petavio ad Isaacum Vossium translatae, inde ad eundem parentem, suum pervenerant, e quibus aliquot obscuris in Orationibus locis lux adfulget, subtexit. Et quum vulgati antea indices aut semipleni aut vitiose confecti viderentur, ipsum etiam Georgii Ludovici Frobenii Peni Tullianum non satis se probaret; novos Editor ingeniosissimus concinnavit, & peculiari parti (quæ in minori editione undecima, censetur) inclusit: quorum primus Græcas dictiones in Ciceronis libris occurrentes, adjecta earum interpretatione, enumerat; secundus res & verba ita digerit, ut notabilia indicentur, appellationes autem diversis hominibus datæ iisdem contineantur locis; tertius nomina eorum qui ad Ciceronem epistolas dedere, & ad quos ipse scripsit, recenset; quartus memorabilia in Gronovianis notis, juxta litterarum ordinem, exponit.

Igitur nova hæc suis numeris absoluta operum Ciceronis editio, non modo aliorum a veris aberrantes lectiones in Notis notatas, sed & veram in contextum ipsum receptam sistens, jucundum præbet ludum (dicente doctissimo Editore in Præf.) contemplandis Tullianis scriptis, inter varias quorundam præmiatorum manus &

calamos distractis & strangulatis; sed simul spectandum exhibet pulcherrimum istud Reipublicæ Romanæ decus, linguam manusque Ciceronis, non truncatas & exsanguis propositas longe a corpore, sed agiles, & prout a sublimi illo spiritu in usum suum & tot miserorum hominum divinitus datæ fuerunt animatæ. Quæ quum vera ac doctis unice digna voluptas sit, maximæ merito ei debentur laudes, qui hanc nobis conciliavit; & ut eandem nobis porro ex iisdem oris, illustre Belgii sidus, Academiae Ultrajectinæ gloria Jo. Georg. Graevius, perpetuam esse velit, de producendis per membra & expoliendis Tullii operibus illustrandisque ab aliquot jam annis sollicitus, eloquentiæ ac prudentiæ civilis studiosorum gratia, & veræ eruditionis causa, ipsum publico nomine rogamus.

*V. CL. D. ANTONII NUCK, MED. ET ANATOMIÆ
Professoris, nec non Collegii Chirurgici Præsidis, Operationes
& Experimenta Chirurgica, edita per J. T.
Brem. Med. St.*

Lugduni Batavorum apud Corn. Boutesteyn. A. 1692. in 8. Plag. 12.

Dudum est ex quo clarissimi Nuckii in anatomicis versatissima manus, detectis novis ductibus salivalibus ac aquosis, accurataque delineatione glandularum totius corporis, pariter ac vasorum lymphaticorum, erudito innotuit orbi, sineque dubio, inventione circulatorii motus lymphæ, & præparatione singularissima viscerum per injectionem Mercurii, in quibus hætenus desudaverat, inclaruisset ulterius, nisi invida fata ex numero vivorum ipsum exturbassent haud ita pridem. Ast non in hoc solum anatomico studio Professore nostrum excelluisse, verum pro viribus quoque chirurgiæ invigilasse, adeoque non minus Præsidis Collegii Chirurgici munus, quo pariter ornabatur, laudabiliter curasse, testatum facit præfens scriptum. Edidit illud I. T. Bremi Med. Studiosus, dumque in dedicatione ad Auctorem deprecatum venit audaciæ istud crimen, ad culpam removendam adducit, se exercitia & experimenta hæc Chirurgica in vivis subjectis æque ac cadaveribus humanis aliquoties ab Auctore privatim instituta, a discipulis confuse admodum collecta ac vitiose descripta observasse, cumque exinde lectoris harum circum-

cumstantiarum ignari mentem facile in injustam sententiam trahi posse animadvertisset, accuratius & ordine magis convenienti, ea in publicum misisse. Ordo vero talis est. Incipit a capite, pergitque ad collum, brachia, thoracem, abdomen & crura, totumque opus absolvit quinquaginta experimentis, quæ promiscue posita, nunc operationum chirurgicarum, nunc morborum manuali operatione curandorum titulos in rubro gerunt. In nigro autem, si priori de classe fuerit experimentum, ut plurimum circa initium morbus recensetur, in quo nominata operatio locum habet, postmodum apparatus necessarius cum enchirisiis ac cautelis exponitur, demumque rationes operandi subjunguntur. E contra, si morbus aliquis in titulo est positus, ejus descriptio, differentia, pathologia, & methodus medendi, tam per chirurgica quam pharmaceutica, interna æque ac externa præsidia traditur. Quod omne dum agitur, variis annotationibus haud vulgaribus, imprimis tamen instrumentorum quorundam rariorum delineatione, e. gr. acum ad cataractas deprimentas, experim. 7. tubæ soniferæ seu acusticæ, experim. 15. cauterii ad dentagram tollendam, experim. 18. torquis in colli incurvati restitutione adhibendi, experim. 26. torcularis ad comprimendas arterias, experim. 29. catheteris in urinæ difficultate, experim. 38. bracherii & postomis dicti instrumenti, in urinæ incontinentia, experim. 40. & tubulorum transfusioni sanguinis inservientium experim. 50. Lectoris curiosi desiderio simul satisfit.

*EXCERPTA EX EPISTOLA VI. CALEND. MARTII 1693.
data de Codice Juris Gentium edendo, seu Collectione Tractatuum & Actorum publicorum per Europam, authenticis ad
Archivorum fidem diplomatibus, sed ineditis plerumque
aut certe minus obviis comprehensorum:
ex recensione G. G. L.*

Magnum ad historiæ fidem ac rerum interiora noscenda momentum habet ipse tenor actorum: & cum jura gentium voluntaria usu ac placitis eorum maxime nitantur, qui participes sunt summæ potestatis aut ab illa auctoritatem habent; visum est

editori promissi operis, ab aliquot seculis colligere complura *Diplomata rerum magnarum* inter gentes, aut publico nomine ac publica in causa gestarum. Non Pandectas inscripsit, neque enim omnia habet; nec Digesta, quia non materiarum sed temporum ordinem sequitur; sed *Codicem*, non quasi Justiniani similem, sed uti Codicem Canonum veteris Ecclesiae, Codicem argenteum Ulphilae, Codicem legum antiquarum, Codicem donationum piarum dicimus. Habet tamen hoc Codici legum affine, quod ea continet, quae sola inter liberos populos legum sunt loco, vel quas sibi, ut ita loquar, leges dixeret qui rebus praesunt: quae interdum & apud alios exemplo valent, certe notitias utiles politicis & jurisconsultis suppeditant.

Ceterum Codex iste non Germanicis tantum aut alterius populi rebus astringitur, sed pleraque Europaea attinget; nec tantum pacificationum tabulas & foedera aliave, quae vulgo Tractatum nomine censentur, sed & contractus matrimoniales Principum, testamenta, adoptiones, varias obligationes & alienationes, limitum designationes; commerciorum, navigationum, & in eam rem initarum societatum articulos; recessus conventuum publicorum, atque etiam nonnulla Conciliorum generalium acta singularia, aliaque quae ad totam Rempubicam Christianarum gentium pertinent; tum arbitria vel lauda, belli denuntiationes vel diffidationes, protestationes, confiscationes, destitutiones, depositiones; & contra electiones, hommagia, investituras, solennia ceremoniarum, privilegia majora, aureasque & plumbeas bullas ad rem facientes; creationes quoque novarum dignitatum, ac principatuum, quin & regnorum erectiones, aliaque id genus plura continebit.

Porro maxima horum pars *inedita* haecenus latuit: itaque proderit consilium ad eos excitandos, qui talia habent in manu, ut producant in usum reipublicae. Adjecta sunt tamen subinde typis edita, sed minus obvia & *selectiora*. In antiquioribus & ex manuscripto edendis liberalior fuit editor, quod talia rarius occurrant; in posterioribus severiore delectu utendum sibi putavit. *Idioma* retinuit quod ipsa subministrabant manuscripta, praesertim cum plerumque sit originale; interdum tamen deficiente prototypo versio adhibita est, sed satis antiqua, aut quae ex publicis *Archivis* promanavit.

Curae fuit ut diligenter recenserentur omnia, ac lumen a distinctionibus

etionibus acciperent; quod inprimis necessarium erat, ubi Latina dictio barbarizat ac turbida fluit, aut vetus vernacula a praesenti usu diffidens attentum lectorem postulat. Nam & Gallico sermone scripta occurrent, non hodierno tantum, sed & qualis aliquot retro seculis viguit, cujus hodieque supersunt reliquiae in Galliae & Belgii iudiciis, & in Anglica olim jura cum Normannis atque Andegavensibus Regibus transiere. Ut Italica quaedam aliave quae parcius occurrent, jam taceamus. Corrupta loca interdum restituta sunt, cum res dubio carebat; interdum notata tantum: nec temere sibi aliquid editor illustris permisit.

Postremo rogantur quibus vel munus quod in Republica sustinent, vel eruditio aut curiositas ad talia aditum fecit, ut in communem usum conferre symbolam velint. Si quid suppeditabitur singulare ad hanc collectionem ornandam atque augendam, tum in antiquioribus, tum maxime in nostri seculi rebus, sive prorsus *ineditum* haecenus, sive etiam impressum typis, sed *in scheda evanescente*, aut alioqui loco non obvio latens; beneficium editor gratus agnoscet & praedicabit. Quae jam editioni destinata sunt usque ad annum 1500, proximis nundinis vernalibus Deo volente prodibunt, mediocri volumine in folio, ut vocant. *Recentiora* mox sequentur. Si qua serius obvenient, *Supplementis* inferentur. Data est opera iis potissimum colligendis, quibus jura moresque gentium & locorum, tum historia sacra & profana, geographia, genealogiae, glossaria, augeri atque illustrari, & *negotia publica tractantium usui, ceterorum etiam curiositati*, consuli possit.

P. S.

Corpori Pacificationum, quod Vir Cl. Daniel de Nessel, Caesaris Consiliarius & Bibliothecarius molitur, tantum abest ut officiat hoc opus, ut potius viam parat. Nam & objecto & scopo discriminantur, conspirant tamen amice, & sese mutuo invitant. Ex illis quae Index Nesselianus promissit, per pauca in novo Codice comparebunt; tum ne quid hic labor illi deroget, tum ob consilii diversitatem. Nam Nesselianum opus cum justum corpus pacificationum componere debeat a duobus cum dimidio seculis circiter, non recondita tantum, sed & obvia collecta in promptiorem usum sistet. At Codex iste juris gentium, cum vastiorem longe campum habeat, & ad omnigenos actus publi-

publicos sese extendat, atque ad antiquiora etiam tempora ascendat; iret in infinitum, si etiam obvia congererentur. Itaque potissimum inedita, & ex editis magis exquisita in hanc collectionem admittentur.

ARISTEÆ HISTORIA LXXII INTERPRETVM.
Accessere Veterum Testimonia de eorum
versione.

Oxonii e Theatro Sheldon. 1692. in 8.
Constat Plag. dimid. 15.

Postquam Vir Clarissimus, *Hunfredus Hody*, doctissimam Dissertationem contra Historiam Aristæ de LXX interpretibus, in *Actis A. 1686. pag. 205. sqq.* a nobis recensitam, luci publicæ exposuisset; Aristæ illa Historia, Latine quidem sapius diversisque locis a Mathia Palmerio & Matthia Grabitio adornata, Græce etiam ac Latine Basileæ A. 1561 studio Sim. Scardii, & Parisiis 1624 edita, quæri frequentius in officinis librariis cœpit. In iis vero cum disparuisset dudum, neque exemplaria libri comparari facile possent: rem utiq; gratam quamplurimis fecere Theatri Sheldoniani Curatores, dum novam hanc Historiæ illius editionem Græco-Latinam publico dederunt. Adjecit illi doctissimus sapiensque nobis ex merito laudatus Polyhistor, Edoardus Bernardus, de septuagintavirali versione veterum nonnullorum testimonia, Orientalium inprimis, nec hucusque editorum, quæ libro haud facile obvio pretium haud leve adjecerunt.

Index generalis auctorum & rerum primi Actorum nostrorum Decennii & primi Supplementorum tomi, proximis nundinis proditurus est.

ERRATA.

Pag. 46. lin. 26. pro *consignatum* lege *consignata*. Pag. 96. lin. 20 pro *inter Gallos & Francos* lege *inter Anglos & Francos*.

) (

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis Anno M DC XCIII.

TOMVS III. MAGISTERII NATVRÆ ET ARTIS,
auctore P. Francisco Tertio de Lanis, Societatis
Jesu, Brixienfi.

Parmæ typis H. Rosati 1692. fol. plag. 149. iconism. 13.

Persecutus est clarissimus Auctor, non sine reipublicæ literariæ damno fato suo ante paucos annos functus, hoc magni, quod meditatus fuit, operis tomo tertio doctrinam de motibus, qui ad singulares naturæ operationes indagandas & penitus introspiciendas conducunt. Quorum variæ species cum jam in Tomo II. *Magisterii naturæ & artis*, commemorato a nobis in *Actis A. 1688. p. 35. ff.* explicatæ fuerint libris undecim, acceperunt illis jam quatuordecim alii, qui in eodem versantur argumento. *Duodecimus* enim, qui in limine Tomi III. occurrit, de motu agit, quo diversa corpora, vel eorum particulae, facile aut difficulter inter se miscentur, quam facilitatem mixtionis per se & immediate ex particularum miscibilium determinatis figuris doctissimus Auctor provenire existimat, cum ita sunt comparatæ, ut particulae unius corporis facile implicari possint vel adhærere particulis alterius. *Decimo tertio libro* motum configurationis vel situs, quo scilicet corpora non uniuntur quidem aut separantur, sed determinatum solum, acquirunt situm, explicat, negans hujus motus unicam causam immediatam, quæ ad omnes motus secundum situm referenda sit, assignari posse; plurimum tamen momenti ad motum configurationis conferre facilem aliquorum corporum mixtionem, & plerasque configurationes tam vegetabilium quam mineralium a primordialibus ipsorum seminibus pendere, facile largitur. *Decimi quarti libri*

T

argu-

argumentum est motus assimilationis, quo corpora in suam naturam convertunt alia corpora sibi similia aut proxime disposita, ad eumque refertur accretio & nutritio omnis, nec non transmutatio metallorum. Principium hujus motus ponitur in spiritibus seu corpusculis subtilioribus, quæ moventur a substantia ætheris poris se interferente efficienteque illorum dilatationem & constrictionem, ut illa dum fit, versus exteriora pororum erumpant & corpusculis assimilandis jungantur, eaque tandem, dum contrahuntur, versus interiora pororum deducant, ubi nonnunquam, si ejusdem naturæ fuerint, statim uniantur assimilanti, quandoque vero post varios demum alios motus, v.g. digestionis, fermentationis &c. *Libro decimo quinto* de motu excitationis, quæ quasi dispositio est ad assimilationem disputatur. Causam hujus motus quandoque agens externum esse ostenditur, aliquando vero substantiam tenuem vel spirituosam intra ipsos poros corporis excitati hærentem; ac motum particularum excitatarum determinari primo quidem ab impetu ipsis impresso a corpore excitante, sed deinde varias novas determinationes suscipere a textura, poris & dispositionibus corporis, intra quod fit talis motus. Qui cum sub se varias complectatur species, fermentationem, digestionem & maturationem, putrefactionem, attenuationem & dissolutionem, volatilisationem & fixationem; de fermentatione, quam in omni generatione (cum semen sit præcipuum rerum omnium naturale fermentum) ac corruptione locum habere docet Cl. Auctor, hoc quoque libro agit, eamque definit, quod sit motus excitationis internarum particularum misti, cum quadam expansione simul & effervescencia, qui fit virtute igneorum corpusculorum, per se tendens ad perfectionem ejusdem mixti. Reliquas species sequentibus libris pertractat, & *decimo* quidem *sexto* motum maturationis, quem spiritus activi & soluti intra poros mixti peragunt, dum reliquas ejusdem mixti particulas solidas, crassas & magis fixas, attenuant, ac sese omnibus partibus ingerunt, aliquæque cum illis plexu connectunt. *Decimum septimum* librum de simplicis corruptionis & putrefactionis motu doctrina replet, cujus hæc summa est, quod illa sit solutio nexus particularum, ex quibus mixtum coaluerat in sua generatione, illarumque a se invicem separatio, orta ab excessivo calore interno, concurrentibus plerumque ad

ad illius excitationem causas extrinsecas. Motum coagulationis liber *decimus octavus* exponit, quod scilicet sit motus insensibilium, corpusculorum excitatus a particulis igneis, per quem corpus fluidum seu minus consistens novam consistentiam acquirit. Corpuscula enim ignea quovis in coagulo hospitari, & maximam vim coagulativam misti esse in ejusdem materia seminali docet. Liber *decimus nonus* naturam præcipitationis investigat, eamque sitam esse decernit in motu partium in liquore aliquo dispersarum, quæ ab ipso excernuntur & ad imum descendunt, quia coagulatio facta est partium quæ præcipitantur cum aliquibus particulis corporis præcipitantis & liquoris solventis, qua redditæ fuere tum specie, graviore, tum etiam majores, quam ut amplius intra illius poros contineri possint. In *vigesimo* libro de motu dissolutionis Auctor differt, confirmatque vim solvendi in solis igneis corpusculis, per universam mundi molem dispersis, esse positam, adeoque menstrua ipsamque aquam solvendi vi pollere, quatenus igniculos illos admistos habent: persuasissimus quoque est, præparari posse menstruum universale, quod vim habeat quodlibet solvendi corpus in primam materiam, refellitque illos, qui nec antimonium ita referari posse putant, ut copiosum præbeat Mercurium vivum, confirmans se multoties, trium quatuorve horarum spatio, ex singulis antimonii communis libris tres fere uncias obtinuisse argenti vivi, Mercurio vulgari quoad externa accidentia omnino similis. Porro in eodem libro de combustionem, inflammationem, incinerationem, calcinationem, assationem, fusionem, digestionem & elixationem agit, cum isti motus omnes suo modo ad solutionem referri possint. In librum *vigesimum primum* congesta est de motu fixationis & volatilisationis doctrina. Ulterque autem ad ignem tanquam principium refertur, & fixitas corporum formaliter in eo ponitur, quod principia componentia tam arcte tamque tenaci vinculo sunt colligata, ac tali proportionem invicem mixta, ut nec ab igne, nec ab alio solvente, dividi facile possint ac dissipari. His ergo motibus, qui plerisque corporibus naturalibus communes sunt explicatis, accedit Auctor ad illos, qui sympathiæ & antipathiæ vulgo tribuuntur, declarandos, primumque in attractionem electricam inquit libro *vigesimo secundo*, quam ita explicat, ut supponat ex corporibus electricis affri-

ctu excitatis spiritus oleosos seu sulphureos, non solum aliquantis-
per viscidos, sed etiam multum calidos, emanare, & circumsitum
aerem rarefacere; hunc vero, cessante aut diminuto effluvio spirituum
igneorum, vi elastica se restituere, & paleas festucasque, in quas in-
currit, propellere versus corpus electricum. Huic affinis motus cum
in magnete quoque deprehendatur, totus liber *vicissimus tertius*
motionibus magneticis impenditur dilucidandis, ex sequentibus hy-
pothesibus: (1) Terram continuo emitte effluvia magnetica. (2)
Ex magnete semper emanare spiritus quosdam, quorum maxima pars
fluat per canaliculos magnetis axi parallelos. (3) Illos, qui effluunt
ex polo boreali, esse diversæ rationis ab illis, qui emanant ab austra-
li, neutrosque per eosdem tubulos fluere posse, & propterea illos,
qui a borea versus austrum tendunt, venosos, qui vero ab austro ver-
sus boream commeant, arteriosos commodè dici. (4) Plurimos
spirituum venosorum per transversos canaliculos, vel anastomoses
etiam, quodammodo percolari & alios ductus subire, per quos arte-
rioli jam facti regrediantur versus polum borealem, & inde efflu-
ant; idemque contingere, si magnes unus ad alterum admoveatur, &
venosos spiritus venas, arteriosos arterias alterius magnetis subire.
(5) Spiritus venosos magnetis facillime coire cum spiritibus arte-
riosis, & dum utrique sibi occurrunt, stricte se invicem complecti.
(6) Ferrum emitte effluvia similia spiritibus arteriosis, quæ vim
habeant excitandi, stimulandi, aut quodammodo in fermentationem
commovendi spiritus in magnete sopitos. Hinc enim Auctor non
attractionem solum & armaturæ rationem, sed & directionem, decli-
nationem & inclinationem magneticam, deducere conatur, refuta-
tis Gilberti, Cabxi, Gassendi, Cartesii, Leotaudi, Millietique placi-
tis. Libro *vigesimo quarto* motiones quæ ad sympathiam & anti-
pathiam majori cum specie referri solent, considerat, quo pertinent
actiones corporum in distans, transplantationes morborum, & id ge-
nus alia. Hos autem effectus ex eo putat oriri, quod spiritus athe-
reus, omnibus corporibus mixtis & elementis infusus, ab uno mixto
erumpens, & alteri se intrudens, secum defert tenuiores partes ali-
quas sui mixti, illasque introducit in aliud corpus; ita ut sympathia
nihil aliud sit, quam dispositio quædam naturalis duorum corporum,
cujus virtute in sese invicem, vel saltem unum in aliud agere aptum
est,

est, mediantibus tenuissimis spiritibus, motum aliquem occultum ex-
citantibus, ipsis corporibus connaturalem & beneficium, ex quo
sequitur sensibilis & insignis effectus. Tandem in libro *vigesimo quin-
to* de gravitate & levitate disquirat, quas qualitates mere passivas esse
asserit, ita ut major vel minor gravitas in majori aut minori densitate,
levitas in raritate consistat. Deinde non solum propositiones Ar-
chimedidis hydrostaticas ex principio, quod fluidorum partes magis
pressæ quam vicinæ deorsum, minus vero pressæ sursum impellan-
tur, perspicue demonstrat, sed etiam omnia repetit paradoxa Boylei
hydrostatica.

Cæterum eandem in hoc tomo methodum secutus est Cl. Au-
ctor, quæ usus fuit in præcedentibus, dum scilicet in singulis libris pro-
posuit primum experimenta, quæ ad præsens argumentum faciunt,
deinde doctrinam suam in propositiones congeffit, ac tandem ad-
didit inventiones & artificia ad propositam materiam spectantia,
nonnunquam etiam monuit, quænam in illa amplius desideren-
tur. Et occurrunt quidem inter experimenta & inventa egregia,
multa, præsertim Boylei & Academicorum Florentinorum, nec non
illa quæ ab ipso Auctore usu sunt comprobata: multa vero incerta
quoque fide nituntur. Ultriusque generis hæc sunt specimina:
Cap. 1. lib. 12. refertur, si candela cerea statuatur in vasculo spi-
ritu vini pleno, & tam candela quam spiritus vini accendatur,
flammas spiritus vini cœruleam non confundi cum rubicundiore
flamma candelæ, hanc vero quater aut quinquies esse majorem, quam
si extra illum spiritum flagraret, nec retinere figuram conicam,
sed in sphaericam formari. De fermento lapidis philosophici agi-
tur cap. 3. lib. 10. Serpentis ex capillo humano putrefactionis ope-
productio, nec non resuscitatio plantarum, traditur lib. 17. cap. 3.
Admirabile porro & philosophica consideratione dignum, cap. 1.
lib. 20. censet Auctor phenomenon, quod observatur, si annulus ex
una parte auri & tribus quatuorve argenti conflatus aquæ forti inji-
ciatur. Licet enim hæc argentum omne exeat, & ab auro sepa-
ret, aureus tamen annulus integer & solidus remanet, ita ut minime
spongiosus ac porosus appareat, sed densus, compactus & ad mino-
rem molem, quam antea, redactus. Lib. 19. cap. 1. variæ narrantur
præcipitationes lactis, sanguinis & urinæ, ab auctore institutæ, ut,

medicis inserviant ad morborum naturam & qualitates investigandas. Modus magnetem roborandi adeo, ut naves ferro onustas attrahere possit, invitis nautis & ventis, cap. 6. lib. 23. recensetur. Contra singultum certum remedium allium lib. 24. c. 1. prædicatur, sive manu teneatur ab illo, qui singultu laborat, sive alius manu illud tenens ad singultientem ejus rei ignarum accedat; idque se aliquoties tum in se tum in aliis expertum esse Cl. Auctor testatur.

ΠΥΡΕΤΟΛΟΓΙΑ: seu
EXERCITATIONES DE MORBIS VNIVERSA-
libus acutis, authore Richardo Morton, Med. D. Reg.

Colleg. Medic. Londin. Socio & Censore.

Londini apud Sam. Smith A. 1692. in 8. Plag. 33.

UT in ruinam prona sunt, quæ sine fundamentis creverunt: ita e contrario non possunt non inconcussa perdurare, quæ in rationis & experientiae fidem veluti basin innituntur. Itaque non facile liber, cujus epitomen brevissime sistimus, periturus videtur, quod & ratiocinii subtilitate, & felicitate usus creberrimi, legentibus sese omnino commendet. Tanta autem rerum refertus ubertate est, ut non nisi multarum dispendio contrahi in summam possit. Sunt quidem clarissimi Auctoris studio elenchus capitum eorumque rubricæ omnes tractationi præmissæ; unde quid in opere universo expectandum sit, facile elucescit. Sed prolixius tamen illud compendium videtur, quam ut hic inferi valeat commode. Ex nostro igitur more brevitati operam daturi (1.) generalem tantummodo trademus hypothesin, & (2.) indicata capitum singulorum materia, ac (3.) delibatis hinc inde notatu dignioribus, ad librum ipsum, lectu omnino dignissimum, Lectorem remitemus.

Ad primum quod attinet, dum de acutorum ingenio morborum, & curandi methodo ipsis adhibenda, tractare Auctor celeberrimus instituit, veterum Humoristarum & neotericorum Spagyricorum castra aliquo modo a se deferenda esse præmonet. Fomitum enim febriferum asserit deliterium quid in spirituum systemate delitescens, quod fermenti ad instar eos adoriens æstro quasi primum exagitet, deinde humoribus quasi secundo momento varias mutationes atque qualitates morbosas nobis sensibiles impertiat. Quo posito

sito præstare ipse autumat nosse veram antidotum veneno vario delendo parem, & ejus exhibendæ justam rationem seu methodum, quam vel evacuantibus aut alterantibus, morbosarum humorum qualitatum emendationem moliri, cum tamen illæ primario non peccent. Hæc omnia accurato studio pervestigaturus prolegomena præmittit, in quibus scitu maxime necessaria de spirituum animalium existentia, natura, fluiditate, elasticitate aërea &c. leguntur. Hinc librum duabus Exercitationibus includit, quarum qualibet novem capitibus constat, annexa sub finem appendice.

Exercitationis I. caput 1. de febribus acutis in genere agit, & præsertim de febre ephemera & intermittente. Origo ipsius a miasmate quodam deducitur, quod subtilitate sua genium spirituum, non autem materiæ sensibilis æmuletur. Hinc spiritus animales immediate affici atque agitari; sanguinis autem massam paulatim conturbari asseritur. Symptomata in universum omnia eorumque ætiologia exponuntur, subjuncto schemate generali febrium, de quibus in præsentī Pyretologia sermo est. Cap. 2. ephemera seu diaria describitur, quod immediate a mera agitatione & motu spirituum animalium nimio, ab evidenti aliquo externo accidente sine apparatu venenato producat, ideoque legitime tractata spatio 24. horarum sponte sæpius terminetur. Symptomata, causæ procatactica, indicationes & diata subnectuntur, ac nullum hujus febris *νεκρῆς* esse pathognomonicum edisseritur. Cap. 3. de febre intermittente ejusque causæ, typo & symptomatibus tractatur. Hic veneni, tanquam causæ, in spiritibus ipsis, seu primario subjecto delitescentis natura explicatu difficilis; ejus autem existentia realis a posteriori demonstratur, simulque probatur corticem Peruvianum febrium recidivas minime procurare. Cap. 4. Auctor febris intermittētis signa diagnostica, potissimum vero spuria notas in genere tradit, sicut cap. 5. prognostica proponit longo usu & experientia confirmata. Cap. 6. febris intermittētis indicationes curativas sistit cum in paroxysmo, ubi expansio spirituum justa sive debita conservanda: tum extra illum, ubi venenum morbificum in spiritibus delitescens perfecte extirpandum. Notatu digna hic de regimine, de emeticorum & catartico-
rum, ut & venæsectionis, diaphoreticorum & opiatorum incommodis leguntur. Antiquorum quoque mala praxis perstringitur, quod humo-

humores in receptaculis nescio quibus morbosum fomitem esse putaverint, vanamque adeo medendi methodum adhibuerint. Cap. 7. de cortice Peruviano seu China de China, ejusque virtute febrifuga prolixius disseritur, dilutis simul variis objectionibus a Chiffletio & Plempio olim motis, & subnexa postea antidotorum ratione, quarum operationes suas peragant. Cap. 8. in legitimam corticis præparationem atque exhibitionem inquiri, & criteria ejus genuina aperiri, juxta quæ optimus eligi & ab adulterino dignosci queat. Hinc canones quidam & formulæ propinandi corticem subjiciuntur. Cap. 9. proteiformem febris intermittens genium sistit. Nimirum ostenditur febrim intermittentem varios interdum affectus simulare, vomitiones, diarrhoeas, phthisin, spasmos universales, colicas, & hemicranias periodicas, apoplexiam &c. Singulorum fidem adstruunt historiæ XXX. statim adjunctæ, ubi curatio prædictorum morborum simul exponitur.

Absoluta sic prima, ad II. Exercitationem progressus fit, ubi cap. 1. de febribus continuis in genere agitur. Expenduntur hic fermenta febrilia, ac quomodo pro gradu illorum vario species februm se discriminant, fusius explicatur. Caput 2. febres continuas remittentes rimatur, quæ quamvis indefinenter affligant, manifesto tamen atque ut plurimum periodice exacerbantur atque remittunt. Harum natura, causa continens ac typus ob oculos ponitur, symptomatumque ætiologiæ curata satis brevitate enucleantur. Caput 3. signa diagnostica febris continentis complectitur, & quidem a 4. fontibus petita: a manifesta scilicet symptomatum exacerbatione & remissione, a pulsu, ab urina & a sudoribus periodicis. Methodus curationis ita adornanda suadet, ut ad symptomata vehementiora æque ac ad ipsum morbum respiciatur. Cap. 4. causa istius febris evidens seu procaccatica atmosphaera constituitur, quandoquidem, aer palustris, maritimus, vel arboribus plurimum obsitus, mirum in modum non raro stagnat & putrescat; unde quovis fere loco epidemica illa sit, tempore imprimis autumnali. Caput 5. signa prognostica 24. articulis continet, & cap. 6. indicationes curativas depromit. Scilicet eo maxime annitendum jubetur, ut fermentum venenatum, quod naturam ad certamen irritat atque provocat, ocys deleatur; sic enim luctam febrilem sponte cessare. Cap. 7. methodus curan-

curandi febrim continentem rationalis pervestigatur, ubi quæ potissimum symptomata in augmento, quæ in statu, ac quæ demum in declinatione observentur, fusiori recensione traditur. Deinde Practicorum errores in febris istius curatione obvii censura notantur, quidve hoc vel illo potissimum symptomate affligente præscribendum sit, pluribus edocetur. Capite 8. methodus sive modus exhibendi corticis in *Συεχέῃ* tam spuria, quam legitima delineatur. Ad duntur simul ea, quæ symptomatum forte obvenientium curationi conducant. Caput 9. exprimit genium febris continentis proteiformem historiarum XVI. relatione, cui annexa est appendix secundæ Exercitationis historiam febris *Συεχέῃ* compendariam ab anno 1658. ad annum 1691. complexa. Finem horum omnium Index rerum excipit.

Nunc ex longe plurimis in libro obviis paucissima saltem, huc trahimus rariora. Pag. 24. & 51. memoratur, sanguinem primo februm acutarum momento tanta perfundi frigiditate, ut eo tempore, phlebotomia detractum instar aquæ fluentis frigidum: pag. 26. in febre autem maligna erysipelatosa adeo foetidum, ut ex ejus odore retro tam Chirurgus, quam adstantes in animi deliquium inciderint, clarissimus Auctor observavit. Pag. 25. humores sphacelo affici dicuntur. Pag. 82. apoplexia febris intermittens symptoma recensetur. Pag. 107. & diaphoretici gr. viij. tertianam simplicem, & hemitritæam ipsam sustulisse feruntur. Pag. 110. flores chamæmeli subtilissime in pulverem redacti experientia D. D. Coysh æque felices ac certi in debellandis febribus laudantur, atque ipse cortex Peruvianus. Pag. 112. pulvis describitur, quo clarissimus Auctor ter felici successu usus est, cum chinæ virtutem invalidam deprehendisset. Compositio talis est: R. flor. chamæmel. subtilissime pulver: (plus minus pro ætate) ʒj. & diaphor. salis absynthii a. ʒss. M. F. Pulvis sexta quavis hora per biduum vel triduum repetendus. Pag. 132. ab usu corticis Peruviani nihil unquam mali accidisse, præter surditatem aliqualem usus tempore molestam, sed morbo devicto, vel a pulveris omissione, sponte desinentem, nobilissimus Auctor a 25. annis annotavit. Idem pag. 209. in cholera morbo aquam pulli copiose uniceque bibendam commendat. Pag. 330. lympham non morbosam esse asseritur. Pag. 387. entis Veneris vires in hypochondriacorum & hystericorum vigiliis & de-

& deliriis temperandis celebrantur. Verum pauca hæc saltem obiter adduximus, plura attentæ lectoris diligentia studiose relinquentes.

BERNHARDI FERRARII MEDIOLANENSIS

Theologi de Ritu Sacrarum Ecclesiæ Veteris Concionum.

Ultrajecti ex officina Wilhelmi Broedelet, in 8. 1692.
Constat plag. 27.

Quemadmodum clarissima *Ferrariorum* familia per longum temporis spatium Mediolani floruit, viris dignitate & doctrinæ laude inclyta; ita non minus *Ferrariorum* nomen in republica literaria jamdudum celeberrimum est, ex eo utique tempore, quo *Hieronymus Ferrarius*, plenissimas bonæ frugis in *Ciceronis Philippicis* observationes edidit, in multorum jampridem manibus versantes; cujus in excolendis literis insistens vestigiis *Octavianus* filius non minore literarum gloria fulgens, libris *de sermonibus exotericis Aristotelis* & *de Encyclopædia* magna cum eruditione elaboratis, eruditorum curiæ innotuit. Et ad hanc familiam ortum quoque suum refert *Octavius* ille *Ferrarius*, Vir disertissimus, cujus quæ styli magnifici evulgavit eloquentiæ specimina, ab eruditis avidissime excepta sunt. Et iste *Octavius* patruus fuit hujus, quem nunc sistimus, *Bernhardi Ferrarii*, Theologiæ in Ambrosiano, quod Mediolani est, Collegio Doctores, scriptis variis apud suos non incelebris. Nam ut alia ejus opera taceamus, vel hic de *Ritu sacrarum ecclesiæ veteris concionum* satis docet, quantum in Antiquitate ecclesiastica valuerit. Consilium nempe ipse ceperat, præcipua quæque ex sanctis Patribus monumenta depromere, quæ ad sacrarum Ecclesiæ catholicæ concionum ritus illustrandos pertinere videbantur. Quo instituto ut eo accuratius defungeretur, in tres opus ipsum libros dispescuit, in quorum priori ea ipsi persequi curæ fuit, quæ de ipsa concione quærentur; in secundo quæ & concionantem & auditores respiciunt; in tertio denique ea exhibet, quæ ad concionum locum & tempus revocari commode possunt; ubique vero eam sollicitudinem præstitit, ut Ebræorum & Græcorum illos subinde admisceret ritus, unde

unde Christiani suos hausisse videri poterant. Quam vero multa hic referuntur, quæ in sacris cœtibus olim summo studio observata, nunc apud nos mora & temporis diuturnitate in desuetudinem abiierunt? Ut vero nos per singulos libros, librorumque capita eamus, recensum præclare dictorum instituentes, opus non fore existimamus, cum liber eruditissimus jam olim *Mediolani*, & postea *Lugduni* in Gallia typis excusus fuerit. Huic interim editioni celeberrimus Vir, *Jo. Georgius Grævius* præfationem elegantem & lectu dignissimam præmisit, in qua ut multus quidem in commendando opusculo est, ita non dissimulat eidem, ut sit in talibus rebus, labeculas quasdam esse hinc inde aspersas, & hallucinationes in eodem nonnullas reperiri. Ut cum *Lib. I. cap. III.* rationem redditurus Auctor, cur olim Conciones *Disputationes* fuerint appellatæ, id eapropter, inquit, factum esse, quod in iis plerumque concionatorum industria ac doctrina adversus hæreticos desudaret, quorum pravitas non nisi disputando coerceri potuisset; cum tamen, ut Grævius annotat, disputatio apud Romanos non concertatio fuerit, sed dissertatio, sive in laude sive in reprehensione rei aut personæ alicujus, sive in cujuscunque argumenti deductione versaretur; id quod aliquibus ex Cicerone & Suetonio locis ulterius comprobatur. Majoris ponderis illa est observatio, qua *Ferrarius* de Christi natali discursum emendat. Nimirum docuerat *Ferrarius Lib. I. cap. XXV*, diem Christi natalem dictum esse Christianis priscis τὴν ἐπιφάνειαν, festivitatem vero in illius memoriam institutam τὰ ἐπιφάνεια; addiderat & hujus ultimæ denominationis rationem, ἐπιφάνεια, inquiens, numero multitudinis a Græcis hic dies dictus, quod in eo uno & multiplex sane præsentia ac divinitatis signum dederit Christus, & plures agerentur a Christo celebritates. Sed hanc non veram esse rationem, deducit Grævius. Nam τὰ ἐπιφάνεια diem notare ait festum memoriæ apparitionis alicujus Dei dicatum, non quod plures agerentur solennitates, & vocabula ista Christianos accepisse a gentibus & scriptoribus vetustioribus Christo; τὴν ἐπιφάνειαν illis fuisse apparitionem Dei, & τὰ ἐπιφάνεια sacrificium & festivitatem, quæ in memoriam & honorem talis apparitionis celebrata sit. Quanquam Scriptura sacra ipsa Christianis veteribus hanc appellationem prævisse videtur, quando Tit. II, II, III, 4, hoc eodem verbo de incarnationis Redemptoris nostri

fri mysterio utitur. Interim varietate rerum non potest non utilissimus liber lectorum trahere animos, imprimis si cum *Joachimi Hildebrandi*, Theologi olim Helmstadiensis, eleganti de concionibus veterum Dissertatione conferatur.

A TREATISE OF CHVRCH-GOVERNMENT.

i. e.

Tractatus de Regimine ecclesiastico, occasione quarundam literarum de eodem argumento editarum scriptus a Roberto Burrough M. A.

Londini apud Sam. Smithum, 1692. in 8. plag. 22.

Quod circa intestina Ecclesiæ Anglicanæ dissidia pridem observavit eruditorum sagacitas, quod callide ea in rem suamvertere, & sectarios fovendo libertatem istius Ecclesiæ suppressere didicerint ii, qui Pontificium regnum extendere laborant: illud non solum nuperi in Angliā motus, sed ipsorummet confessio apertis indicis hactenus comprobavit. Quod si enim observationi cuidam Italæ fides habenda est, aperte in illa refertur, quod in consultatione quadam Bristolii a Catholicis, de optima ratione Romanam religionem in Angliā propagandi, habita, commodissima præ cæteris media deprehensa fuerint, si sectæ contra Ecclesiam Anglicanam foverentur, & sub prætextu tolerantia executio legum ecclesiasticarum interverteretur. In motibus autem nuperis quam sollicitè hæc observata sint, quanta dissentientibus ab Ecclesia Anglicana gratia in Aula conciliata, & præcipue Hierarchia scriptis atque aliis moliminibus petita sit, passim constat. Etsi vero hæc etiam irrita reddiderit subito mutata rerum facies, nondum tamen cessatum est a scriptis, quibus ista, cum subruī non potuisset, saltem vellicaretur. In horum censum referre videtur Auctor tractatus præsentis literas, quibus libellum hunc suum opposuit. De quibus ex Auctoris præfatione observamus, quod primum seorsim scriptæ, postmodum junctim editæ fuerint sub titulo: *The Nature of Churg-Government freely discussed*, i. e. *Natura regiminis ecclesiastici libere discussa*. Tribuit autem literas hæc Viro, qui tempore motuum consiliis Aulæ in-

læ interfuerit, & eadem moderatus sit, auctorque itidem extiterit libelli, qui ista tempestate prodiit inscriptus: *Prudential Reasons for repealing the penal Lavvs against all recusants &c.* penn'd by a Protestant Person of Quality. Etsi enim, Auctore nostro indigante, epistolæ istæ primum ipsi missæ fuerint a Non-Conformistâ, qui & propria manu eas scripserit, & subscripto nomine suo easdem sibi tribuerit; non diffiteri tamen hic, cum urgeretur, potuit, quod auctorem non se, sed Nobilem habeant, quem modo innuimus. Quemadmodum autem in hisce literis Episcopalis Hierarchia maxime oppugnatur: ita ex adverso Auctor noster in præsentī tractatu in eadem defendenda ac vindicanda occupatur, omnes nervos intendens, ut persuadeat, Episcopale Regimen Juris esse Divini. In quo duo præcipue supponit, i. quod Christus auctor regiminis ecclesiastici talem ministris Ecclesiæ auctoritatem tribuerit, quæ dotibus responderet, quibus eos ornavit, h. e. spiritualem. 2. autem, quod hæc auctoritas sit Episcopalis. In priori probando non adeo operosus est; posteriori autem asserendo integer prope tractatus, adductis variis argumentis, impenditur. Quorum nervus huc forte maximam partem recidit: Quod Apostoli ex institutione Christi inter se pares, in respectu autem ad 70. discipulos Episcopali auctoritate gavisi sint; quod Apostolatus non fuerit officium extraordinarium, sed omnino cum Episcopatu consistere potuerit, & conjunctus fuerit, Episcopatu in Apostolis & Apostolatu in Episcopis locum simul obtinente; item, quod post Apostolorum mortem Ecclesiæ directæ fuerint a Viris, qui Episcopi nomine ab aliis fuerint distincti; & quod denique Episcopi Apostolorum sint successores, similiter in respectu ad se invicem æquales, at aliis superiores. Quæ omnia partim ex Scriptura, partim ex antiquitate ecclesiastica probare & vindicare nititur. Quandoquidem vero, ut ipse in c. 18. sub finem fatetur, nondum omnia, quæ in adversarii sui literis solutionem postulant, excutere potuit, negotiis distractus, pollicetur uberiores adhuc argumenti hujus tractationem, in alio scripto, quod partem secundam libri hujus constituet, instituendam. Cujus cum ideam nobis in præfatione hujus partis sistat, breviter inde eam exhibemus. Quemadmodum nempe in hoc tractatu, monstravit Regiminis ecclesiastici originem divinam, naturam spiritualem, formam Episcopalem: ita in altera

parte sistet tractationem de auctoritatis hujus exercitio circa disciplinam & ordinationem ministrorum ecclesiæ, circa concilia & potestatem in Republ. Christiana. His addit considerationes super mysterio iniquitatis in Papatu, & cœcitate aliorum qui stupiditate quasi fascinati Episcopalem auctoritatem oppugnant; non præteriturus etiam de reliquo ea, quæ in Epistolis sæpius memoratis incidenter adducta responsionem flagitabunt.

PRÆLECTIONES ACADEMICÆ IN SCHOLA

Historices Camdenianæ, cum appendice.

Oxonii, e theatro Sheldoniano, 1692. in 8. Vaneunt in officina Benj.

Tooke, Bibliop. Londinensis.

Constant alphab. 2. & plagulis 5.

INitia hæc sunt operis non nisi multis voluminibus absolvendi, quo (post observationes in *Cyprianum*, *Irenæum*, *Pearsonium*, aliaque subtilissimi ingenii monumenta) *Historiæ Augustæ* scriptores sex illustrare moliebatur *Henricus Dodwellus*, postquam in se d. 25. *Maji A. 1688.* Camdenianam Historices Professionem in Academia Oxoniensi suscepit. At pulcherrimam telam abruptendi necessitas ei imposita est, postquam præter inauguralem *unam*, & sex proœmiales in totum Historicorum istorum Syntagma, *quindecim* absolverat *prælectiones* in vitam *Hadriani*, a Spartiano scriptam. Namque *die 6. Novembris A. 1691.* ultima vice cathedram conscendit, & *sextam decimam* ad Academicos habuit, mox (quod Regis Jacobi, ut ferunt, partibus nimium addictus esset,) Professorio munere cedere jussus. Quoniam autem jamdum prælectiones etiam XVII, XVIII, XIX, paraverat, easdem in orbe literario, (quum in auditorio academico non liceret,) publicandas non immerito arbitratus est. Utinam vero perrexisset, aut pergere in posterum vellet! Sed ecclesiastica, quibus se initio dicaverat, repetere mavult, ut ipse ait in conclusionem *appendicis p. 779.*

In prælectione *inaugurali* ostendit, quam nupera sit, quamque imperfecta antiquissima Græcorum Historia, utpote non ante Darii Hystaspidae tempora ulla fide digna. Disputat deinde in prælectionibus *proœmialibus*, cuinam Sevirorum istorum, quali-

quælibet Cæsaris Tyrannive vita vindicanda sit. Tribuit ergo AEL. SPARTIANO vitas (ad Diocletianum Imp. intra A. C. 291. & 305. scriptas) *Adriani*, *Ælii Veri*, *Antonini Pii*, *Marci Antonini & Veri Imperatoris*, (licet tres postremæ *Capitolini* vulgo credantur,) *Commodi*, (nisi forte sit *Lampridii*, juxta inscriptionem vulgatam,) *Pertinacis* & *Didii Juliani*. Ex his tamen penultimam & ultimam *Lampridii* esse, suspicatur, etsi illa vulgo *Capitolini*, hæc *Spartiani* esse existimetur.

Alter auctor est VULCATIUS GALLICANUS, qui Diocletiano Imp. solius *Avidii Cassii* vitam inscripsit; qua dere nunquam dubitatum est. Sub eodem Imperatore ÆLIUS LAMPRIDIUS enarravit vitam *Sept. Severi*. Et fortassis etiam *Commodi*, *Pertinacis* & *Didii Juliani*, quas tamen superius Spartiano adseruerat *Dodvellus*. JULIUS CAPITOLINUS circa A. C. 335. in gratiam Constantini M. Imp. collegit vitas *Pescennii Nigri*, *Clodii Albini*, *Caracallæ*, *Getae*, *Macrini*, *Diadumeni*, *Heliogabali*, *Alexandri Severi*, *Maximinorum* duorum, *Gordianorum* trium, *Maximi & Balbini*; etsi prima, tertia, quarta Spartiano, sexta, septima, octava *Lampridio* adscribi vulgo soleant. TREBELLIVS POLLIO, (cui debentur vitæ *Valerianorum* duorum, totidemque *Gallienorum*, item XXX. Tyrannorum ac *Claudii & Quintilli*,) juxta *Dodvellianos* calculos scripsit sub Diocletiano post A. C. 303. sed ante Kal. *Majas* anni 305. Agmen claudit FLAVIVS VOPISCVS, qui admodum juvenis, eodem fere tempore, quo *Pollio*, scriptis inclaruit, & congeffit vitas *Aureliani*, *Taciti & Floriani*, *Probi*, item *Firmi*, *Satur-nini*, *Proculi & Bonosi*, *Cari* denique ejusque liberorum: verum varia hic illic inseruit supplementa post annum Christi 308, imo post annos 341 & 343, quæ apud *Dodvellum* recensita videbis.

Prælectionibus in IV capita priora vitæ *Adriani Spartianæ*, præter *Hadriani* sub Trajano gestos honores, ipsius *Trajani vita* universa ad chronologiæ leges exigitur. Ea occasione non raro *Fastos Consulares* emendare satagit doctissimus Auctor. Notat e. c. annum Christi vulgarem 103. *Trajani V. & L. Appii Maximi Consulatu*, contra VV. *Clariss. Norisium & Mediobarbum*, qui in annum sequentem hoc Consulatum collegium referendum putarant. Anno 104. habet *Ti. Julium Candidum II. & A. Julium Quadratum II.*
COSS.

COSS. non, ut vulgo, Suranum II. & P. Neratium Marcellum. Anno Chr. 105. *Commodum & Cerealem* COSS. non, ut vulgo, Candidum & Quadratum. Anno Christi 110. *Pisonem & Bolanum* COSS. non, Orfitum & Priscianum, quos plane fictitios censet. Anno III. *C. Julium Servilium Ursum Servianum II. & L. Fabium Iustum*, non, *Pisonem & Bolanum*. Anno 114 *L. Vipsianum Messallam & M. Pedonem Virgilianum* COSS. non, Q. Ninnium Hastam & P. Manilium Vopiscum COSS. quos in A. C. 115. rejicit.

Præter dubia alia chronologica, quæ plerumque magna cum probabilitatis specie expedit, *antiquitates, ritus, gesta* Romanorum passim præclare illustrat. Sic Prælect. I. & II. fusius agit de Principum privatorumque *natalibus* in Kalendaria relatis, de *Sodalibus, Flaminibus, Salis*, in honorem divorum Principum institutis, de *Fortuna Imperii, de Genio Principis tutelari*. Prælectione III. de jure *colonie & municipii*. Prælectione V. de ætate *togæ virilis* sumendæ & *militiæ* ineundæ apud Romanos. Prælectione VIII. & IX. cur nulli legantur in *Codice* Principes Legumlatores, nec ulli in *Pandectis* Jcti, antiquiores Hadriano; nempe, quod Hadrianus, Numam imitatus, veteres leges tantopere innovarit, mutaritque, ut *primus urbem legibus fundasse* non abs re dictus sit in *Sortibus*, (quas Spartianus memorat, quasque Dodvvelus prolixo commentario elucidavit) *Virgilianis*. Unde non ab Augusto, Claudio, Vespasianis, Nerva, Trajanove cœpit *Codex Gregorianus*, eorum omnium antiquissimus, quibus in Justiniani codice concinnando usus est Tribonianus. Quanquam enim idem Tribonianus excerptis *Alpheni Vari* Hadriano antiquioris Digesta, non tamen (ut Dodvvelus monet prælect. præfemiali I. §. III.) nisi epitomen oculis usurpavit, in quam Digesta ista redegerat Paulus Jctus. Excerptis etiam *Antistii Labeonis* *Præfemiali* & *Posteriora*, sed & illa quoque, recentiorum Hadriano Jctorum opera, in eam, quam habebant tempore Triboniani, formam redacta. *Præfemiali* quippe Paulus notis suis illustraverat, *Posteriorum* epitomen fecerat *Jabolenus*. Prælectione X. Dodvvelus disserit de *Questura* ineundæ tempore. Prælectione XVIII. de Imperatorum adoptionibus & adoptorum juribus. Prælectione XIX. de titulis *Principum Juventutis & Tribunitiæ potestatis*.

Sæpe non recentiores modo, sed & vetustiores auctores eorum

rorum convincit, præcipue *Dionem Cassium*, in rebus Trajani auctores gloriæ illius detrahentes, eaque ratione Hadriani favorem captantes, secutum. Digna est prælectio IV. quæ hanc in rem legatur. Taceamus quamplurima antiquorum Scriptorum loca, aut minus trita methodo, aut solerter emendata, præsertim *Statii, Martialis, Plinii*, (qui Kal. Septemb. A. C. 100. Panegyricum Trajano dixit,) & omnium fere, qui ad Historiam Augustam aliquid Scriptionis contulere; *nummos* item *marmoraque* illustrata.

Ex his præcipue memoratu digna est inscriptio illa, quæ amplissimam dicendi materiam suggessit Dodvvello in *Appendice*, a p. 651. ad p. 782. pertingente. Partem ejus, (quæ *acta* urbis Romæ *diurna* a V. Kal. Apr. ad III. Non. Apr. L. Emilio Paulo II. C. Licinio Crasso COSS. i. e. A. V. C. Varroniano 586. complectitur,) ediderant notisque illustraverant Stephanus Vinandus *Pighius*, & ex eo Thomas *Reinesius* classe IV. inscript. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Addidit Dodvvelus *varias lectiones*, ex apographo *Vossiano* inscriptionum a Paulo *Petavio* collectarum, ut & *præfationem* (de libris *linteis pontificum*, de *albis fastorum*, atque utrorumque apographis *lapideis*,) & copiosissimas *annotationes*, (de imperio summo ac fascibus, qui *alternis*, non *mensibus*, sed *diebus*, ante Cæsaris tempora, penes consules fuere, p. 668; de *matutino* eucharistiæ Christianæ tempore, p. 669; de *cellis* veterum, præsertim sacris, p. 673; de *Tellure Laverna*, p. 677; de *Sacris Novendialibus*, p. 678; de Dea *Strenia*, p. 685; de *lantiis* Legatorum, p. 687.) simulque *Livio* medicas passim manus, aut facem admovit. Subjunxit dein, ex iisdem *Isaaci Vossii* schedis, fragmenta marmorea, hætenus *avēdota*, quæ *acta* exhibent *diurna*, anno V. C. Varroniano 692, D. Junio Syllano, L. Muræna COSS. III. Idus *Sextiles*, V. Kal. Sept. IV. Kal. Sept. ut & A. V. C. Varron. 699. Cn. Pompejo Magno II. M. Licinio Crasso COSS. Kal. Maji. Subjecit notas pereruditæ, quibus non in vulgus nota adfert de *Dis Penatibus* urbis Romæ, p. 694; de *multa arariorum*, p. 709; de *Tribunis arariis*, p. 717. aliisque id genus argumentis: *Ciceronis* etiam & C. Julii *Cæsaris* vitas haud perfunctorie illustrat, ac, (quod caput est,) *tabulis canonicis*que omnem veteris anni Romani rationem dilucide explicat.

C. PLINII CÆCILII SECUNDI EPISTOLÆ
& Panegyricus. Recensuit ac novis commentariis illustravit, etiam indicibus plenioribus tam rerum quam Latinitatis auxit CHRISTOPHORVS
CELLARIVS.

Lipsiæ sumtu Jo. Friderici Gleditschii, 1693. in 12.
Constant plag. 36.

Lib. IV.
Epist. IX.

Lib. II.
Ep. XX.
& Lib. IX.
Ep. XXI.

Quemadmodum scribendarum epistolarum utilitates in omni vitæ genere ingentes sunt: ita qui hoc munere cum laude defungi velint, præter eloquentiam eximiam & naturali quodam decursu se commendantem, summum ingenii acumen cum singulari prudentia ac rerum usu conjunctum, ad negotium istud afferre oportet. Inde factum credimus, ut paucitas illorum sit longe maxima, qui in hoc genere laudis & ante hæc tempora & nunc etiam eminerunt. Quotusquisque enim est, e cujus epistolis, hæ ipsæ, quas diximus virtutes, eloquentiæ perfecta atque absoluta ratio cum pari judicio prudentiaque eluceat, cujusque lucubrationes æquo aliquis animo perlegere possit? Equidem si vetustiores nunc saltem respiciamus, dubium non est, quin Cicero, ut in rebus omnibus, quibus suum dederat studium, mirificos in exarandis literis successus habuerit. Sed quamvis postea multi eum imitatione assequi conati fuerint, haud ita tamen multos, qui quod voluerunt, feliciter etiam consecuti sint, ex omni ætate deprehendemus. Unus propemodum *Cajus Plinius Secundus* fuit, qui cum Ciceronem, quod alicubi fatetur, æmularetur, haud ita longo spatio relictum se a disertissimo Romanorum vidit, nisi plane in idem cum ipso fastigium enixus fuerit. Sicuti enim Vir iste indole fuit litterarum omnium capacissima; ita inexhausto labore id tandem indeptus erat, ut eum, quod pariter aliquibus in locis memorat, juxta cum Cornelio Tacito, pro doctissimo suorum temporum haberent. Quanto vero ingenii acumine & prudentiæ laude conspicuus fuerit, vel hinc colligitur, quod semper in republica versatus sit, & honores amplissimos gesserit, modo Quæstoris Cæsarei, modo Tribuni Militum, modo Tribuni Plebis, Prætoris, Præfecti ærarii, Consul, Auguris, Prætoris Provinciæ Ponticæ, aliisque muneribus summam

nam dignitatem habentibus perfunctus; ut nihil dicam, ex omnibus quæ scripsit & egit, singularem morum honestatem effulgere. A tanto igitur viro quid mirum proficisci potuisse, quod a Ciceronis operibus partes, ut id saltem velimus, teneat secundas, eumque tam in consignandis epistolis, quam in habendis orationibus exacte referat? Existimare de his ipsis rebus licet tum ex epistolis comitisimis, rerumque pulcherrimarum tam ad bonas litteras quam ad rempublicam, spectantium refertissimis, tum ex aureo Panegyrico, quem optimo Imperatorum ethnicorum Trajano dixerat. Et asseverare utique possumus, non minori applausu Plinii ac Ciceronis epistolas ab eruditissimis susceptas, nec minus semper in delitiis habitas. Quanto etiam studio in iisdem expoliendis & commendationibus reddendis elaboraverint Viri eruditi, neminem litterarum humaniorum paulo peritiorem fugere potest; cum primis postquam *Jacobus Thomasius*, insignis Academiæ nostræ decus, in sua Epistolarum Plinianarum editione Præfationis loco hæc prolixissime deduxit. Quam enim optimæ frugis sunt, quæ Catanæi, Stephani, Rittershusii, Gruteri, Casauboni, Buchneri, Veenhusii, & ipsius Thomasi huc contulit industria? Sed post tantorum Virorum laudatissimam operam nova veste, eaque sine dubio splendidiore indutas sistit nobis Plinii Epistolas una cum Panegyrico *Christophorus Cellarius*, cujus in Actis nostris sæpe, cum occasio esset, cum laude meminimus. Iste enim, quemadmodum diversis antea temporibus Cornelium Nepotem & Quintum Curtium suis commentationibus illustratos nobis dedit: ita non minori dexterritate & eruditionis apparatu circa Plinii opera ornatiora ac magis intelligibilia reddenda satagit. Utrumque opus, & epistolas & panegyricum, emendatissime, quantum fieri potuit, in consilium adhibitis novis & antiquis editionibus, etiam manuscriptis, quæ Gruterus & Modius enotaverant, virorumque eruditissimorum conjecturis, exhibuit, interpretationibusque suis locis obscurioribus lucem satis claram affudit, duces secutus, quos ipse laudat, Jo. Mariam Catanæum, Augustum Buchnerum, & Jacobum Thomasi. *Indicem* rerum passim emendatiorem reddidit, & novum plane *Latinitatis* Plinianæ subjecit; cujus causa epistolas in sectiones, & panegyricum non tantum in capita, sed & numeros minores divisos representavit. Et quoniam multa sunt, quæ in epistolis sine *Geographia* non possunt satis explicari,

cari, novo at utilissimo instituto *tabellas quatuor parvas* addidit, quarum *prima* Tiberinum tractum; *altera* Vesuvii incendium; *tertia* ingressum in provinciam ab Epheso usque; *quarta* provinciam Ponti ipsam ob oculos ponit. Denique aliam *vita Pliniane*, novo itidem invento, eamque correctiorem *descriptionem* ita adornavit, ut omnia, quæ de Plinii toto vitæ cursu adfert, ex ipsis Plinii epistolis & panegyrico, citatis semper locis, depromserit.

DANIELIS GEORGII MORHOFII, CELEBER-
rimi Polyhistoris, Collegium Epistolicum, nunc
publica luce donatum.

Lipsiæ apud Hæredes Lanckisianos. A. 1693.

Constat plag. 13.

Cum non levis res sit ac vulgaris, ut paulo ante diximus, epistolas cum lectoris gratia perscribere, sed multis virtutibus opus sit illi, qui hoc se facere posse profiteri velit, rem suis auditoribus gratisimam facturum se speravit olim eruditissimus *Morhofius*, si iisdem de scribendis epistolis præcepta, brevia illa quidem, sed quæ sufficere posse putabat, suppeditaret. Quem in finem ne acta ageret, & quæ ab aliis magno numero comportata erant, cum fastidio repperet, ea saltem, quæ ab epistolographis vel omissa vel negligenter pertractata erant, sectanda sibi duxit, singularia scilicet illa, quæ tum ad epistolam scite exarandam requiruntur, tum ad iudicium de scriptoribus epistolographis faciendum, facere possunt. Totum laborem in *duas* veluti *partes* dispertitus est; in quarum *prima* capitibus octo constante theoretice veluti de epistolis agit, & cap. I. censuram instituit in epistolographis veteres & recentiores: cap. II. agit de artis epistolographicæ scriptoribus: cap. III. de Charactere seu dictione epistolarum: cap. IV. de numero & periodis epistolæ: cap. V. de epistolis familiaribus earumque conficiendarum ratione: cap. VI. de locis communibus epistolaribus: cap. VII. de imitatione in epistolis scribendis & cap. denique IX. de epistolis Germanicis. Parte *secunda* ad praxin veluti tendit, varia epistolarum genera & exempla afferens ad præcepta superiora expressa. Quamvis vero jam aliqua ex Collegio isto in *Polyhistorem* suum ab ipso Morhofio relata sint, qui

qui sine dubio & reliqua, si per fata licuisset, in eundem congestisset; erunt tamen fortasse, qui non illibenter, quæ in Collegio isto a B. Autore dicta sunt, uno intuitu perlustraturi sint.

OPERA JACOBI SIMANCÆ, EPISCOPI PA-
censis & postmodum Zamorensis.

Ferrariæ, typis Bernardini Pomatelli, 1692. in fol.

Constant Alphab. 7. & pl. 3.

Auctor hic in Hispania superiore seculo floruit, & tum operibus aliis, quæ reliquit, tum inprimis libro de *Catholicis Institutionibus ad præcavendas & extirpandas hereses* necessario, Vallisoleti primum A. 1552, Compluti inde A. 1569, tandemque Romæ A. 1575. edito, famam est adeptus. Hanc renovare voluit Vir doctissimus *Franciscus Castracanus* Ferrariensis Cathedralis Canonicus J. U. D. Prioralis S. Romani Mart. Vicar. perpetuus ac S. Inquisitionis Consultor, dum & istud & alia Simancæ opera, in lucem denuo protraxit, typisque Ferrariensibus descripta, suisque notis illustrata, & Constitutionibus insuper Apostolicis recentioribus ad Inquisitionis tribunal spectantibus locupletata publico usui redonavit. Sunt autem in universum tractatus quatuor, quos, cum novi non sint, sed jam diu doctorum virorum manibus versati, nobis quidem pro instituti ratione indicasse suffecerit. Primus continet *Catholicas*, quas diximus, *Institutiones* titulis sexaginta sex, iisque juxta seriem Alphabeti dispositis absolutus. Alter *Praxin* exhibet *Hereseos*, sive Enchiridion Judicum violatæ Religionis, titulis sexaginta septem promiscue collocatis comprehensum. Tertius continet *Annotationes* tum in librum *Zanchini* de Hæreticis, tum in *Camilli Campegii* in librum illum Additamenta, brevissimas & vix trium foliorum. Quartus opusculum itidem sistit de *Patre Hæretico*, quo quæstio ventilatur, *utrum filius patrem hereticum accusare vel iudicibus prodere teneatur*, & negative deciditur. His quatuor Simancæ Tractatibus subjunxit *Castracanus* recentiorum Pontificum Decreta & Constitutiones ad Tribunal Inquisitionis spectantes. *Alexandri* nempe VII. Constitutionem 15. Cal. Mart. A. 1664 promulgatam, quæ formulam exhibet ab omnibus Ecclesiasticis in regno Galliæ subscribendam pro

confutatione quinque propositionum Cornelii Jansenii, quas jam Innocentius X damnaverat: Constitutionem 7. Kal. Jul. 1665, qua Facultatis Theologiæ Parisiensis Censuræ in Jacobi Vernantii & Amadei Guimenii libellos, velut præsumptuosæ, temerariæ atque scandalosæ, damnantur: Decretum d. 23. Mart. 1666. quo propositionibus 28 jam antea damnatis, 17 aliæ adjiciuntur, damnatarum propositionum numero quadragesimo quinto sic expleto: Decretum, quo libellus, *Recit de ce qui s'est passé au Parlement au sujet de la Bulle de nostre S. Pere le Pape Alexandre VII contre les Censures de Sorbonne*, damnatur ac prohibetur: Decretum d. 5. Maji 1667 circa controversiam, an illa attritio quæ concipitur ex metu gehennæ excludens voluntatem peccandi cum spe veniæ ad impetrandam gratiam in sacramento Pœnitentiæ, requirat insuper aliquem actum dilectionis Dei, de non taxanda theologicæ censuræ alteriusve injuriæ aut contumeliæ nota alterutra sententia, sive negantium necessitatem, aliqualis dilectionis Dei in præfata attritione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie inter Scholasticos communiter videatur, sive asserentium dictæ dilectionis necessitatem, donec a Sanctæ Sede fuerit aliquid hac in re definitum. Porro Clementis IX Constitutionem d. 9. April 1668, qua liber Gallicus, *Rituel Romain du Pape Paul V. avec les Instructions & les Rubriques*, damnatur: Constitutionem d. 20. April 1668, qua versio Gallica novi Testamenti Montensis, tanquam temeraria, damnosa, a vulgata N. T. editione difformis & offencicula simplicium continens damnatur. Clementis X. Instructionem d. 17. Aug. 1670. pro examine testium ad probandum statum liberum contrahentium matrimonium: Decretum d. 15. Jul. 1673. quo Confraternitates Mancipiorum Matris Dei (*Schiavi della Madre di Dio*) quæ a regularibus & secularibus variis in locis, catenulis inter confratres & conforores, ut brachiis & collo circumponerentur atque gestarentur, distributis, institutæ fuerant, damnantur & extinguuntur: Decretum, quo Congregationes seu Confraternitates aliæ, sub invocatione sanctissimi Sacramenti, Beatæ Mariæ Virginis Immaculatæ & S. Josephi, sub titulo *Gregis Boni Pastoris* erectæ supprimuntur & abolentur: Decretum d. 13. Sept. 1675. quo damnatur liber, cui titulus, *Naturalium Doctrina Andrea Pissini Lucensis, qua funditus everfis materie*
primæ

primæ, formæque substantialis & accidentalis, cunctisque ferme sectariorum sententiis, rationibus firmis inopinata substituuntur, aut penitus obsoleta revocantur. Sequuntur Innocentii XI Constitutio d. 28. Aug. 1677 contra surripientes Hostiam consecratam: Decretum d. 2. Martii 1679, quo proscribuntur 65 propositiones morales: Decretum d. 2. Dec. 1679, damnans propositiones duas alias, *Deus donat nobis omnipotentiam suam ut ea utamur, sicut aliquis donat alteri villam vel librum; & Deus subjicit nobis suam omnipotentiam*: Constitutio d. 16. Sept. 1680, librum notissimum sub nomine Amadei Guimenii Lomariensis editum prohibens: Constitutio d. 16. Febr. 1687, qua Natalis Alexandri Selectæ Historiæ Ecclesiasticæ Seculum XV & XVI, nec non Maimburgii Historia Pontificatus S. Gregorii M. prohibentur: Constitutio d. 19. Febr. 1688, qua damnantur dogmata Michaëlis de Molinos, tanquam hæretica, suspecta, erronea, scandalosa, blasphemata, piarum aurium offensiva, temeraria, Christianæ disciplinæ relaxativa & everfativa, & respective seditiosa. Agmen claudunt Alexandri VIII Constitutio d. 24. Aug. 1690, qua duæ propositiones, quarum altera novum de peccato philosophico dogma continet, damnantur, & alia d. 20. Dec. 1690, propositiones 31 damnans, inter quas hanc no. 15. deprehendas: *Attritio quæ Gehennæ & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentia Dei propter se, non est bonus motus ac supernaturalis.* Confer quæ proximo mense Martio pag. de hoc argumento diximus.

Univerſo Operi copioſissimus rerum, verborum ac ſententiarum Index ſubjicitur. Cæterum nulli dubitamus, exactiorem ſi quis notiſiam Inquiſitionum Romanarum, & quæ circa eam a modernis Moraliftis, quos vocant, diſceptantur, deſideret, ei Simancæ hos tractatus, inprimis vero notas a *Castracanio* recens additas, haud parum profuturas.

MESCOLANZE D' EGIDIO MENAGIO &c.

h. e.

Ægidii Menagii Miscellanea. Editio ſecunda auctior & emendatior.

Rotterod. apud Regn. Leers A. 1692, in 8.

Constant plag. 21.

Ultimus

Ultimus fortasse hic foetus est, qui doctissimo Menagio parente gloriari potest, nisi, quod optandum magis credimus quam sperandum, dudum promissæ veterum Medicorum vitæ, cum magno de Dialectis opere & aliis nonnullis, ad eum forte statum fuerint perductæ, ut post mortem etiam ejus, obstetricantes Viri cujusdam docti manus experiri, & ab iis in lucem protrahi queant.

Id interea quod præ manibus habemus opus, totum fere literis ad doctissimos Italiæ viros absolvitur, Carolum Datium puta, Antonium Magliabecchium, Valerium Chimentellum, Franciscum Redium, Serenissimum Principem & Cardinalem Medicæum, aliosque. Argumentum istarum Epistolarum omnium nullum fere aliud est quam variæ circa linguam Tuscanam, & qui in ea aliquid literis consignarunt auctores, observationes. Cujus linguæ Veneres licet adeo usque Menagius noster, tum in aliis hoc idiomate vulgatis opusculis, tum in hoc præsertim expresserit, ut etiam celeberrimæ Academiæ, quam *della Crusca* vocant, nec non Apathistarum, quæ Florentiam ornant, adscribi meruerit; quin etiam ejusdem generis fraude, qua Scaligero olim Murerus imposuit, Cappellano aliisque in hac lingua versatissimis viris, quod ipse fecerat Epigramma pro *Torquati Tassi* foetu obtrudere potuerit: id tamen perfectionis in eafastigium nondum attigit, ut ejus in ejusdem Tassi *Amyntam* observationes Academiæ della Crusca & doctissimorum Virorum *Antonii Magliabecchi* & *Ferdinandi Comitis Del Maestro*, censuram effugere potuerint. Quam ob rem etiam *Origines* suas *Italicas*, antequam in lucem prodirent, a modo laudatis Academicis, ut leges illorum jubent, emendari petiit. Cæterum istud moneri haud fortè molestum erit, non pauca quæ in hoc opusculo exhibentur, jam alibi a Menagio nostro edita legi. Ut enim varia carmina quæ omnia in Poëmatum ejus volumine exhibentur, & præfationem elegantissimam in Tassii *Amyntam* taceamus; totus in Sonnettam VII. Petrarchæ Commentarius una cum Tractatu de Mulieribus Philosophis Lugduni A. 1690. editus, nec non Epistolæ Marci Antonii Foppæ de patria Torq. Tassii in priore *Anti-Bailletti* parte vulgatæ, cum aliis nonnullis hic repetita leguntur.

p. 90.
p. 153.
p. 54.
p. 121.

REMARKS

REMARKS UPON THE ECCLESIASTICAL
History of the ancient Churches of the Albigenſes.

i. e.

Annotata ad Ecclesiasticam Historiam de præcis Albigenſium Ecclesiis: auctore Petro Allixio,
Th.D. & Ecclesiæ Sarumensis Theſaurario.

Londini apud Richard. Chisvvel, 1692. in 4. Alph. i. Plag. 10.

Quæ de Waldensium & Albigenſium Manichæismo inter se, decertarunt J. B. Bosuetus, J. Basnagius, & P. Allixius, in Actis Eruditorum A. 1689. 1690. & 1691. legere est. Nunc Albigenſium specialis vindicatio prodit, Gallice quidem ab Auctore conscripta, at in Anglicum dein idioma transfusa, geminaque illi, quam in gratiam Pedemontii Ecclesiarum instituit clarissimus Auctor. Nam ut Pedemontanas juxta seculorum seriem a Manichæismo contra Bosueta accusationem liberavit: ita & nunc Albigenſes, quarum sedes in Narbonensi Gallia & Aquitania figit, pari studio defendit. Perneget ipsas ab Apostolis, Apostolicisque viris (quod vult Baronius, alique) conversas esse, idque Sulpitii Severi & Gregorii Turonensis testimoniis: licet enim ad ea Petrus de Marca in Epistola ad Henricum Valesium, Eusebii Historiæ Ecclesiasticæ præfixa, responderit, sufficit tamen nostro Francisci Bosueti, Jacobi Sirmondi & Joannis Launoji assensus. Hinc ab Irenæo orsus ostendit, qui singulis centuriis has erudiverint Galliarum Ecclesias. Sunt illi Hilarius Pictaviensis, (Victorinum enim, quem aliqui etiam Pictaviensem Episcopum appellant, excludit, quod Patavionensium (Passau) non vero Pictaviensium Præsulem fuisse opinetur,) Rhodanius episcopus Tolosanus, Phœbadius Agennensis, Vigilantius, (qui, asserente Petro de Marca, in dissertatione nondum edita, ex Aquitania oriundus, & Barcinonensis deinde Presbyter, exosus quidem fuit Hieronymo, atq; ob cultum facris reliquiis denegatum reprehensus, at in Synodo nulla damnatus est, licet nunc pro hæretico habeatur: imo juxta *Eliberitanam* Synodum, cereos interdiu accendi ad martyrum sepulcra recte vetuit, nec

Y

Hierony-

p. 7.

p. 13. 19.

p. 21.

P. 34.

Hieronymus ab ipso dissensit in doctrina de cultu sanctorum, quos neque ut amicos quidem Dei & comprecatores adorandos esse censuit) *Exuperius Tolosanus*, *Sulpitius Severus*, *Vincentius Lirinensis*, *Joannes Cassianus*, patria quidem Atheniensis, at Massiliensis monachus, *Salvianus Massiliensis*, *Salonius Eucherii Lugdunensis filius*, *Prosper Aquitanicus*, *Arnobius* commentariorum in Psalmos auctor, *Faustus Reienfis*, *Cæsarius Arelatensis*, *Ruricius Lemovicensis*, *Ferreolus* episcopus Uccienfis, *Fortunatus* presbyter Pictaviensis. Horum doctrinam orthodoxam fuisse, singulis capitibus, tum ex extantibus eorundem scriptis ostendit, tum quoniam multorum perierunt libri, ex coetaneorum fide, & historia ipsorum, propria etiam constantia, hæreticorum oppugnatione & persecutionibus docet. Haud tamen inficiatur, inveniri apud quosdam errores, Romanensium modernis dogmatibus patrocinari aptos; ut vel in ipso *Irenæo* de fidelium post mortem statu cernere licet: & respondet, a) nec ipsos Pontificios in totum his assentiri Doctoribus, sed respuere in ipsis quædam; ß) a Manichæismo alienos fuisse: γ) non defuisse, qui irrepentibus superstitionis ritibus fortiter se opposuerint, ut *Serenus Massiliensis Episcopus*, imagines a plebe adoratas confringens, & alii. Synodos etiam adducit *Toletanam*, *Francofurtanam*, *Arelatensem*, ex VII, IIX & IX seculis, in quibus non solum orthodoxa doctrina fuit confirmata, verum etiam heterodoxa iconolatrarum damnata. Ex Liturgia Gothica quoque constare, ait, quanam fuerit Ecclesiarum harum fides. Nam licet fateatur, partes ejus non omnes ejusdem esse ætatis, ut ex Officio Assumptionis B. Virginis quoad corpus & animam in cælum patere autumat, quam *Ussardi* auctoritate, non nisi seculo nono præcipite a Gallis vult creditam esse; cum liturgia ista jam seculis superioribus fuerit in usu: varia tamen puræ doctrinæ & a Romanis opinionibus diversæ vestigia ibi reperiri ait, & probat. Ex seculo nono *Homiliarium Caroli M.* mandato e Patribus orientalibus occidentalibusque collectum, tanquam genuinum fidei, in Gallicanis aliisque tum temporis Ecclesiis, instrumentum laudatur. Sequuntur *Agobardus* (Romæ quidem damnatus, at Lugduni in Sanctorum numero hodiernum cultus;) *Christianus Druthmarus*; Episcopi Germaniæ Franciæque opposcentes se *Johanni VIII*, qui per *Carolus Calvum* voluit eos subicere *Ansegiso Senonensium Archi-Episcopo*; *Odo*, primus Clunia-

P. 13.

P. 59.

P. 69.

P. 8.

P. 84.

Cluniacensium Abbas; *Gerbertus Remensis Archi-Episcopus*, postmodum Pontifex Romanus *Sylvester II.* cognominatus. Quanquam enim hic, ex quo summam in Ecclesia dignitatem adeptus est, minus orthodoxus videri possit, id tamen haud impedire, quominus antehac sanam doctrinam amplexus fuerit. Esse enim morem illorum ait Auctor, ut cum nomine etiam mentem suam mutant, ut *Aeneæ Sylvii* (post *Pii II.*) exemplum docet; & de *Gregorio VII.* P. M. (antea *Hildebrando* & in cœnobio Cluniacensi Priore,) refert *Urspergensis*, quod Synodus Brixinensis ipsum hæreseos Berengarianæ reum egerit, quoniam Berengarii fuerit discipulus. His porro accenset *Leutericum* Archi-Episcopum & *Clarium* Monachum Senonenses, itemque *Fulbertum*, Carnotensem episcopum, Gerberti discipulos, in articulo de Coena Domini plane aliter, ac hodie in Papatu fit, sentientes; unde *Carolus de Villiers* opera *Fulberti* edens sic interpolavit verba contra Romanorum doctrinam facientia, ut pro hæreticorum objectionibus haberi queant; quam ob rem etiam vapulavit pridem clarissimo *Guilielmo Cave*, in Hist. Literaria p. 598. Jam propius ad Albigensum cœtus *Allixius* accedit, & cap. XI. largitus intrasse has Galliæ provincias Manichæos, docet, istos tamen ab his minime infectos fuisse. Probat contrarium *Bossuetus* ex Aurelianensium Canonicorum exustione, asserueratque, Albigensum sectam ex Manichæis pullulasse. Respondet *Allixius*, quanquam parum referat, utrum hi Canonici fuerint Manichæi, nec ne; dubitari tamen de accusationis integritate posse, 1.) quoniam alii a scemina, quod minus sit verisimile, a rustico alii seductos esse dicant. 2.) totius historiæ veritas unius viri testimonio innitatur. 3.) accusatores eorum in nullo præter hoc consentiant, quod ipsos diffamare conentur cuncti. 4.) ipsimet in defensione sua a Manichæismo se alienos esse dicant. 5.) in martyrio suo spem, Manichæorum opinionibus contrariam, ostenderint. 6.) ab inimicis suis sanctimoniam testimonium acquisiverint. Verum, quo feliciter Albigenes a Manichæismo purget, Cap. XII. probat independentes fuisse Ecclesias has, nec Romanorum subfuisse Episcopo; imo, eidem se opponendo, incontaminatam semper servasse doctrinam. Synodos enim convocasse Romano Pontifice non indicente, & codicem canonum suorum habuisse peculiarem, teste *Justello* in Præfat. ad Collection. Canonum. Dein altius repetens independentiam hanc, ait,

P. 93.

P. 94.

P. 95.

102.

p. 109.

Ecclesias istas separatas mansisse eo ex tempore, quo *Alaricus* Tolosam regni Visigothorum metropolim constituit anno 409; Hispanicis exinde ut plurimum adhæsisse Ecclesiis, ut ex Synodorum Hispanicarum subscriptionibus constet, & sub Clodoveo demum anno 507. aut verius sub *Carolo Magno* fuisse Gallicis reunitas: nec valuisse hic quicquam Pontificem Romanum, donec, ut Pallium a se emerent, Episcopos assuefecisset, & hinc inde Legatos suos disposuisset constituissetque vicarios, quales fuerunt Girardus Inculismensis Episcopus a Paschali II. anno 1107 vicarius Pontificis in provinciis Bituricensi, Burdigalensi, Turonensi & Britannia constitutus, ut Lucas D' Achery refert T. 3. Spicileg. p. 131. & Wilhelmus Auxitanus Archiepiscopus, in Diocesis suam Legativam potestatem nactus, ut P. de Marca refert ad concil. Claromontanum. Legati enim Pontificis Romani, indultu canonis Sardicensis. 7. querelas Episcoporum in aliis provinciis audientes, sic pedetentim invaluerunt, ut omnia ecclesiastica negotia ad se traherent, donec Alexander II. hanc confirmaret regulam, *ad Pontificem Romanum pertinere omnium Ecclesiarum regimen & gubernationem*, Synodi etiam provinciales cessarent, quoniam ad eos, qui in iis conveniebant, nihil redundavit præter tedium, cum viderent irrita Romæ declarari decreta sua, & Gregorius VII. quenquam damnari prohibuit, qui ad Romanam sedem appellasset.

112.

Cap. XIII. explicat, quo tempore Ecclesiæ istæ se opposuerint Romano Pontifici, & docet, non quidem exacte definiri posse, attamen ait factum id fuisse, cum in Liturgiis preces pro defunctis innovarentur, & clericis injungeretur cœlibatus, *Berengarii* item (quo nemo unquam sæpius damnatus nec defensus esse fertur) secta invalesceret; ostenditque circa initium seculi 12 Albigenes in his provinciis pro hæreticis habitos, & antequam Waldenses ad ipsos venerint, hic locorum habitasse, singularesque constituisse cœtus, ut patere putat ex epist. Bernhardi ad Comitem S. Egidii & Canone IV. Concilii Turonensis. anno 1163. celebrati, ubi de Albigenium secta, tanquam inventerata, sermo est.

114.

Cap. XIV. Petri *Brusii* (de Bruis) dogmata sistit, & quinque illis Thesis, ob quas damnatus est, nihil ex Manichæorum fermento inesse docet. Negavit enim (ut ex Petro Cluniacensi refert Allixius.) 1) infantes per baptismum salvari, parentumque fidem ipsis pro-

desse

desse. 2) docuit templa non extruenda, & extructa destruenda esse, quoniam Christiani non egeant locis religioso cultui destinatis, 3) crucis figuras esse confringendas, & non tantum non venerandas, verum etiam ignominia afficiendas atque comburendas, ut sic tormenta & mors Servatoris nostri vindicentur. 4) negavit panem & vinum realiter esse corpus & sanguinem Christi, nec offerri illa voluit. 5.) omnes pro mortuis oblationes, preces & eleemosynas contemtim habuit. Henricus discipulus ejus paria cum ipso docens, a Baronio præter hæc accusatur, quod *irrideri Deum Canticis Ecclesiasticis* crediderit: a Manichæismo tamen immunis asseritur ab Allixio, quoniam Bernhardus non nisi pædobaptismum ab ipso improbatum asserat, & vitam sceleratam ei objiciat, epistola 240.

p. 130.

Cap. XV. refert, in colloquio apud Albium Albigenes ab hujus provinciæ Episcopo examinatos & condemnatos esse, ceu Manichæismi reos; ast contrarium & confessiones ipsorum ostendere, & ex favore Principum personarumque illustrium, quem vitæ suæ sanctimonia meruerunt, nec Ribera in Antiquitatibus Tolosanis diffitente, patere ait Allixius, rejectis contra eos testimoniis, tanquam ab inimicis profectis.

139.

Cap. XVI. aliud Albigenium (non vero Waldensium, ut vult Bosuetus) coram Bernardo Archiepiscopo Narbonensi colloquium habitum esse probat, ibique inprimis obedientiam Clero ab iis denegatam. Adducit etiam Alanum Magnum, cujus contra Albigenes & Waldenses, Paganos & Judæos, opus quadripartitum, varios refutat errores, sed confuse admodum, adeo ut quibus sectis singuli errores adscribantur, plerumque incertum sit: in hac tamen confusione elucescere ait Albigenium doctrinam, quandoquidem Alanus, ipsos refutaturus, protulit argumenta eorum, quibus transubstantiationem impugnavit, ordinisque & unctionis sacramenta atque orationes pro defunctis rejecerunt.

141.

144.

Cap. XVII. observat, in colloquio ad oppidum Montis regalis tractatas solum esse quæstiones de Sacrificio Missæ & transubstantiatione, an ab hominibus vel Christo tradita fuerint; de Ecclesia item Romana, quam Albigenes crediderunt esse non Christi sponsam, sed confusionis cœtum; & regimine Ecclesiastico, quod nec bonum, nec sanctum, nec a Christo institutum statuerunt.

158.

p. 160.

Firmissimum pro Bosuetti sententia argumentum videri poterat testimonium Inquisitorum, in quorum actis extant liquidæ confessiones Albigenſium de Manichæismo ſuo. Quod talia Acta dentur, non negat Allixius, cap. XIX, imo affert ipſemet bina inquisitionum Tolosanarum apographa, quorum alterum ab H. Wetſtenio Amſtelodamenſi bibliopola, alterum ab amico alio communicatum ſibi refert. Verum enim vero negat pernegatque, ullius eſſe auctoritatis testimonia ejuscemodi ab inimicis profecta: contrarium enim ex ipſorum Albigenſium confeſſionibus innotefcere, teſtibus Paradino in Annalibus Burgund. Jacobo de Ribera in Collectan. Tolosan. Vignier in Bibliotheca hiſtorica ad ann. 1206. qui fatentur, quod Albigenſes Scripturæ S. innixi, omnes damnaverint opiniones ex Scriptura non demonſtrabiles.

173.

Cap. XIX. examinat Allixius poſitionem Bosuetti, qua ſtatuit, quod ſit Manichæiſmi nota, aſſerere Pontificem Romanum eſſe Anti-Chriſtum, & reſpondet a) nullum ex veteribus id de Manichæiſ memorie prodidiſſe; b) multos, qui a Pontificiis inter ſanctos adorantur, credidiſſe & docuiſſe Anti-Chriſtum eſſe Romanum Pontificem, Wolfio teſte in Lectionibus Memorabilibus.

187.

Cap. XX. eccleſiaſticum regimen & vitæ ſanctitatem in his Eccleſiis exhibet. Habuiſſe enim Episcopos & Presbyteros multos probat, ſobrie vixiſſe, Bibliorum in vernacula lingua lectionem laicis commendaviſſe, unde Raimundus Tolofatum Comes nuſquam ſine eis proceſſerit. Hinc atroces illas calumnias falſiſſimas eſſe, arguit Auctor, quas Albigenſibus inimici eorum aſperſerunt, imitando gentiles paria affricantes primis Chriſtianis. Iniquum etiam in eos eſſe monet Marianam, *Luce Tudenſis* librum de altera vita fideique controverſis edentem: huic enim titulo adjecit, *adverſus Albigenſium errores*, quo eos Epicureiſmi & Atheiſmi inſimularet, ac ſi ſcilicet alteram non crederent ſperarentque vitam. Ad perſecutiones tandem deveniens Auctor refert, non ſolum *Petrum Bruſſum* combuſtum eſſe, quod crucis ligno carnem coxerit, & in ipſo Paraſceves die magno comederit, verum etiam *Henricum*, pari Petri Cluniacenſis & Bernhardi Clarevallenſis ſtudio, ſublatus eſſe: hinc leges ſynodales in Albigenſes conditas, omni ſocietate ipſis interdicentes, Inquiſitoresque contra ipſos flamma & gladio inſtruentes. Trifte imprimis eſt

p. 192.

eſt Raimundi Tolofatum Comitſ, Albigenſium patroni, exemplum, in cujus territorio Petrus de caſtro novo, primus qui Inquiſitoris munus exercuit, occiſus eſt; (quanquam ipſe Pontifex ab hoc facinore inſontem ipſum, intercedente Philippo Galliarum Rege, poſthac declaraverit, & in ſignum plenariæ reconciliationis magni pretii annulo donaverit.) Excommunicatus enim fuit, & ſubditi ejus ab obedientia ſoluti; deinde Valentiam ad Milonem Pontificis legatum veniens veniam impetraturus, octo fortalitia ei in converſionis ſuæ pignus tradidit; anno ſequenti abſolutionis obtinendæ gratia virgis caſus eſt ad portam ædis S. Egidii, in qua Petrus ſepultus erat, tandemque reſti circa collum tracto ad Petri ſepulchrum uſque, coram 20. Archi-Epiſcopis & immenſa plebe ligneum jugum impoſuit Pontificis legatus. Hic Raimundus poſtea, crucem cum aliis ſumſit contra Albigenſes, cumque ipſis proprias ſuas ſociorumque oppugnavit civitates; ubi cum primis lectu horrendum eſt, quod *cruciati* milites in expugnatione *Bliterarum* non modo *Albigenſes*, ſed & ipſos *Romano-Catholicos* incolas victoribus gratulatuſ, ideoque cum cruce, labaris, aqua luſtrali, obviam eis factos, e medio ſuſtulerint, nullo ætatis, ſexuſve diſcrimine habito, ea ſolum de cauſa, quod eandem haſtenus cum hæreticis urbem incoluerant. His ſubneſcit Auctor Albigenſium in Angliam adventum, Johanne regnante, factum, eosque poſt varias perſecutiones in *Lollardis* & *Wicleſitis* revixiſſe tradit. Ait etiam, immanes eſſe calumnias, quibus *Trithemius* Lollardos onerat, quæque apud *Natalem Alexandrum* Sec. 13. P. 1. pag. 387. recensentur, ideoque opponit iis *petitionem* ab illis ipſis Parlamento exhibitam & confeſſionem eorundem complectentem, in qua præter orthodoxam doctrinam Romanæ adverſam, errores quidem aliqui deprehendantur, ſed tanquam indicia humanæ fragilitatis, eadem qua Patrum nævi æquitate excuſandæ. Exhibetur autem heic illa *Lollardorum* petitio tum, quo ſcripta eſt, idioma *Anglico*, tum *Latino*, in quod convertit Rogerius *Dimmock*, monachus ord. D. Jacobi, adjuncta refutatione, *Richardo II.* R. dicata, cujus bina exemplaria hodiernum Cantabrigiæ ſuperſunt, unum in Bibliotheca publica, alterum in Trinitatis Collegio. *Wicleſum*, quem (ut conjicit Allixius) non fuiſſet criminatus Bosuetus, ſi Woodi Hiſtor. Univerſit. Oxoniënſis legiſſet, a criminibus intentatis purgatuſ,

p. 193.

195.

201.

222.

- p. 224. rus, opposuisse se notat Romanæ fedi, multos in aula & clero habuisse sibi faventes, in Cantuariensi Synodo anno 1377. fortiter se gessisse, & ab Universitate Oxoniensi ante Concilii Constantiensis tempora defensum, non damnatum, elogiumque tandem nactum fuisse tale: *singulos mendicitate spontanea Christi religionem blasphemantes S. Scripturæ sententiis catholice expugnavit.* Adeoque frustra fuisse. 225. *Thomam Walden*, qui ipsum de 800. erroribus accusavit, & adhuc esse, qui inter hæreticos eum numerant: eo enim polluisse iudicio, pietate & eruditione, ut in operibus ejus controversiæ inter nos & Pontificios agitata, fere omnes exacte videantur pertractata; indeque etiam factum, quod Pontificii *Thomæ Walden* opera summa diligentia recudi fecerint.

- p. 237. Ad *Hispanos* etiam Albigeneses pervenisse, cap. XXV. docetur ex Spondani vita a *Frisonio* scripta, *Luca Tudensi* (Gregorio IX. coævo,) *Emerico* in Directorio Inquisitorum, & *Rainaldo* asserente, quod Albigeneses anno 1344. ab inquisitore Tolosano *Joanne Molino* male vexati, alii in Benearniam, in Arragoniam alii seceserint, atq; heic ad instantiam ejusdem inquisitoris a Pompelonenſi Episcopo persecutionem passi fuerint. Huc quoque referri posse putat *Petrus Oxoniensem* in Academia Salamanticensi Doctorem, eadem fere cum Albigenſibus docentem, ut patet ex propositionibus illis, quas jussu Sixti IV. Archi-Episcopus Toletanus damnavit, & apud Caranzam leguntur Summæ Conciliorum p. 661. edit. Duacensis.

Corollarii loco ex regeſto ecclesiæ Sarumensis adjicitur instrumentum partim Anglicum, partim Latinum, exaratum in perpetuam memoriam *abjuratiſ errorum*, quam coram *Thoma* episcopo *Sarumensi* d. 28. Januarii A. C. 1490. fecere Augustinus *Stere*, Henricus *Benet*, Willielmus *Brigger*, Richardus *Highbnell*, Willielmus *Priour*, Richardus *Goddard*, variis simul afflictionum poenitentialium generibus in se susceptis; quanquam opiniones, quarum palinodiam cecinere viri isti, non capita fidei catholice tetigerant atque improbaverant, sed ritus tantum *superstitiosos* ecclesiæ Romanensis.

LES

LES OEUVRES DIVERSES DE MR. PATRU &c.

i. e.

OPERA VARIA OLIVERI PATRU, ACADEMICI REGII.

Nimirum Orationes ejus Forenses, Elogia, Epistolæ, Vitæ quorundam ex autoris amicis, & Observationes de Lingua Gallica, quæ in hac editione primum comparent, pariter ac nonnulla alia inter schedas autoris post mortem ejus reperta.

Parisiis apud Sebastianum Mabre-Cramoisy, 1692. in 12mo.

Constant plag. 39.

NOVæ huic editioni operum Oliv. Patru, qui magna quondam Academiae Regiæ Parisiensis, cujus Decanus erat, pars fuit, haud pauca accessere, quæ majus ei pretium conciliare queant. Ut enim Observationes de lingua Gallica, quarum in rubrica mentio fit, quasve Autor supplementi loco esse voluit iis, quæ *Vangelas* olim de hac materia consignavit, taceamus: nec non orationem XVII. & postremam forensem (cujus generis etiam omnes ferme sunt reliquæ ab Autore nostro in Curia Regia, utpote ejus advocato, pronuntiata) quæ olim seorsim prodierat, & si causæ, quæ in ea agitur, ratio esset habenda, primum sine controversia locum mereretur, utpote in qua Regum Galliæ circa nominationem ad prælaturas jura, occasione quarundam Ordinis S. Claræ monialium, quæ Urbanistæ ob susceptam Urbani IV. Regularum S. Claræ reformationem dicuntur, & electionis jus in constituendis Abbatistis solæ hæcenus conservaverant, doctè & copiose disceptantur. Hæc inquam ut taceamus, exhibentur in nova hac editione duo elegantissimi Tractatus, quorum prior agit de Clericorum in Gallia *Synodis* vel potius *Congregationibus*, (constituit enim Autor istud inter utrasque discrimen, ut illas propter solas fidei res vel ecclesiasticam disciplinam, has vero propter temporalia Ecclesiarum bona principaliter institui dicat;) posterior de Decimis quas Regi suo Clerus Gallicanus præstare tenetur. Adjungere his præterea placuit familiares quasdam Autoris nostri Epistolæ, nec non alias Dablancourtii ad Autorem nostrum, in quibus tamen præter

Z

præter linguæ elegantiam, nihil est quod magnopere commendandum putemus.

G. G. L. SUPPLEMENTVM GEOMETRIÆ PRACTICÆ
sepe ad problemata transcendentia extendens;
ope nova Methodi generalissima per series
infinitas.

Cum antea Series infinitæ fuerint quæsitæ cum primo inventore Nicolao Mercatore Holsatō per divisiones, & cum summo Geometra Isaaco Newtono per extractiones; visum mihi fuit, posse ad eas perveniri commodius & universalius per suppositionem ipsius seriei quæsitæ, tanquam inventæ, ita ut terminorum coefficientes ex successu definirentur. Atque ita data lineæ proprietate, non tantum in calculo communi, sed & in summatorio vel differentiali, aut differentio-differentiali &c. utcumque implicato semper ad seriem venire potest, cuius ope quæsitum, si totam seriem concipias exacte; si partem seriei adhibeas, quantumlibet appropinquando, exhibetur. Exemplo res patebit, facili quidem, & dudum proposito, sed ad intelligentiam apto; quærendo scilicet vel Logarithmum ex numero, vel numerum ex Logarithmo.

Sit Ratio, vel numerus, $a+x$, & Logarithmus sit $Y = f$, $a^a dx$, $a+x$, ob quadraturam hyperbolæ; fiet ergo $dy = adx$, $a+x$ seu $a dy: dx = x dy: dx - a = 0$. Si jam dato numero quærat logarithmus, fiat $y = bx + cx^2 + ex^3 + fx^4$ &c. & fiet $dy: dx = b + 2cx + 3ex^2 + 4fx^3$ &c. itaque:

$$\begin{cases} a dy: dx = ab + 2acx + 3aex^2 + 4afx^3 & \&c. \\ x dy: dx = bx + 2cx^2 + 3ex^3 & \&c. \end{cases} = 0$$

in qua æquatione explicata, nec aliam indeterminatam quam x continente, ut omnes termini destruantur, seu ut æquatio fiat identica, fiet $ab - a = 0$ seu $b = 1$ & $2ac + b = 0$ seu $c = -1:2a$ & $3ae + 2c = 0$ seu $e = 1:3a^2$, & $4af + 3c = 0$ seu $f = -1:4a^3$. & ita porro.

$$\text{Ergo fiet } Y = \frac{X}{1} - \frac{X^2}{2a} + \frac{X^3}{3a^2} - \frac{X^4}{4a^3} \&c.$$

Contra

Contra si dato Logarithmo y quærat numerus $a+x$, a, a^2 deoque si quærat x , scribatur $x = 1y + my^2 + ny^3 + py^4$ &c. fiet $dx: dy = 1 + 2my + 3ny^2 + 4py^3$ &c. est autem utique per priora $a+x = adx: dy = 0$ Unde

$$0 = \begin{cases} x + a = a + 1y + my^2 + ny^3 + py^4 & \&c. \\ - adx: dy = -la - 2amy - 3any^2 - 4apy^3 - 5aqy^4 & \&c. \end{cases} = 0$$

Quæ æquatio ultima, ut destructis terminis fiat identica erit $l = 1$ $m (= 1:2a) = 1:2a$ $n (= m:3a = 1:2.3a^2)$ $p (= n:4a = 1:2.3.4a^3)$; & ita porro

$$\& \text{fiet } X = \frac{Y}{1} + \frac{Y^2}{1.2a} + \frac{Y^3}{1.2.3a^2} + \frac{Y^4}{1.2.3.4a^3} \&c.$$

Addamus aliud exemplum, prima fronte difficilius, cum scilicet inveniendus est sinus rectus ex dato arcu & radio, seu quod eodem, redit (ob peripheriam practice satis datam) ex dato sinu toto & angulo. Sit arcus circuli Y , & sinus rectus X , radius vero sit a ; constet ex nostra Methodo differentiali, generalem relationem inter arcum & sinum posse exprimi hac æquatione: $a^2 dy^2 = a^2 dx^2 + x^2 dy^2$. Jam fiat $x = by + cy^3 + ey^5 + fy^7$ &c. erit $dx: dy = b + 3cy^2 + 5ey^4 + 7fy^6$ &c. Et hos valores ipsius x , & ipsius $dx: dy$ substituendo in æquatione differentiali, explicatamque æquationem reddendo identicam, seu terminos destruendo, invenientur valores coefficientium assumptiarum b, c, e, f , &c. Sed idem multo brevius consequemur, descendendo ad differentio-differentiales. Nam æquationem differentialem $a^2 dy^2 = a^2 dx^2 + x^2 dy^2$ rursus differentiendo, posita dy constante, fiet $2a^2 dx ddx + 2xdx dy^2 = 0$; seu $a^2 ddx + x dy^2 = 0$ jam $ddx: dy^2 = 2.3cy + 4.5ey^3 + 6.7fy^5$ &c. ut patet valorem ipsius $dx: dy$ paulo ante habitum, differentiendo. Unde jam æquatio differentio-differentialis sic explicabitur:

$$0 = \begin{cases} X = bY + cy^3 + ey^5 + fy^7 & \&c. \\ a^2 ddx: dy^2 = 2.3a^2 cy + 4.5a^2 ey^3 + 6.7a^2 fy^5 + 8.9a^2 gy^7 & \&c. \end{cases} = 0$$

Et destruendo terminos æquationis explicatæ, assumatur $b = 1$ jam $b + 2.3a^2 c = 0$ ergo $c = -1:2.3a^2$, & $c + 4.5a^2 e = 0$ seu $e = 1:4.5a^2 = 1:2.3.4.5a^4$ & similiter $f = -1:2.3.4.5.6.7a^6$

Z 2

Sicq;

Sicq; porro, hinc $x = \frac{Y}{1} - \frac{Y^2}{1.2.3a^2} + \frac{Y^3}{1.2.3.4.5a^4} - \frac{Y^4}{1.2.3.4.5.6.7a^6} \&c.$
 posito a esse sinum totum seu radium, x sinum rectum, & y arcum,
 qui in praxi debet esse notabiliter minor radio.

Esto adhuc aliud exemplum, in quo ex data Tangentium proprietate quæritur Linea. Nimirum sit ordinata z, abscissa y, subtangentialis (ut Hugeniano verbo utar) seu portio axis intercepta inter tangentem & ordinatam sit t; quæritur curva in qua sit $t = yy - zy, : a.$ Est autem generaliter ex legibus calculi differentialis $t : y = dz : dy.$ Ergo sit hoc loco $dz : dy = y - z, : a$ seu $ad z + z dy = y dy,$ seu $adz : dy + z = y = 0.$ Sit $z = by + cy^2 + ey^3 + fy^4 \&c.$ fiet $dz : dy = b + 2cy + 3ey^2 + 4fy^3 \&c.$ itaque:

$$\left. \begin{aligned} adz : dy &= ab + 2acy + 3aey^2 + 4afy^3 \&c. \\ 0 &= \left\{ \begin{aligned} + z &= + by + cy^2 + ey^3 \&c. \\ - y &= - 1.y \end{aligned} \right\} = 0 \end{aligned} \right\} = 0$$

Et destruendo, fiet $ab = 0$ adeoque $b = 0$ & $2ac + b = 1 = 0$ seu $c = 1 : 2a$; & $e = (-c : 3a) = 1 : 2.3.a^2$ & $f = (-e : 4a) = 1 : 2.3.4.a^3.$ Et ita porro. Unde

$$Z = \frac{Y^2}{1.2a} - \frac{Y^3}{1.2.3a^2} + \frac{Y^4}{1.2.3.4a^3} - \frac{Y^5}{1.2.3.4.5a^4} \&c.$$

Cæterum colligitur ex supra inventis, si a, x sit numerus, & y sit logarithmus,

$$\text{fore } X = \frac{Y}{1} - \frac{Y^2}{1.2a} + \frac{Y^3}{1.2.3a^2} - \frac{Y^4}{1.2.3.4a^3} \&c. \text{ Ergo } z = y - x$$

itaque quæsitæ lineæ, cujus subtangentialis sit $yy - zy, : a,$ hæc est natura, ut posito y logarithmo, fiat z differentia inter logarithmum y & ejus subnumeralem. Voco autem subnumeralem x, posito a, : a - x esse numerum. Unde patet aliquando per series infinitas commode obtineri valorem finitum, etiam transcendentem. Sed hoc obiter; nobis hic suffecerit, problemata etiam impeditissima, quantalibet exactitudine per hanc methodum in praxi solvi posse. Eadem methodo etiam æquationum utunque assurgentium radices obtineri posse, manifestius est, quam ut explicari hoc loco sit opus.

EXPERIMENTA ET OBSERVATIONES PHYSICÆ : wherein are briefly treated &c.

h. e.

Experimenta & observationes physicæ, in quibus breviter de variis subjectis, quæ ad philosophiam naturalem pertinent, experimentalis methodo agitur. His accedit brevis narrationum admirandarum collectio.

Auctore Roberto Boyle, Regiæ Societatis sodali.

Londini apud Joh. Taylor, & Joh. Wyat. A. 1691. in 8. Constant plag. 14.

Quum omnia Boylei scripta magno habeantur ab eruditis in pretio, non omittenda nobis hujus quoque recensio fuit, quod oculos hucusque nostros effugerat. Quamvis autem duobus abhinc annis demum in lucem prodierit, bene multi tamen sunt, cum ab Auctore fuit compositum, ut ex epistola ad Oldenburgium eidem præfixa patet, ad quem hunc libellum miserat tanquam specimen magni, quod meditabatur, operis. Hinc non plura quam sex comprehendit capita, quorum *primum* recenset magnetica quædam experimenta, ex quibus illa præcipua sunt, quibus deprehendit, quod non omnes magnetes vi sua attractiva spoliuntur ab igne vehementi, sed nonnulli aliquam retineant, quæ augeri etiam possit, si refrigerare permittantur admoti polo magnetis cujusdam validi; quod magnes candens in aquam subito immersus plus deperdat virtutis, quam si in aëre sensim defrigescat; quod solutio magnetis facta spiritu salis communis non viridi sit colore, sed obscure flavo, infusionem tamen gallarum infuset. In *secundo capite* de adamantibus sequentia referuntur: (1) illos, qui jam ad nos deferuntur, tanta non esse duritie, quanta sunt ex vetere rupe olim excisi; (2) plerosque vix triplo esse specie graviore aqua; (3) figuram illorum non satis determinari posse, cum vel fracti, vel jam expoliti ad nos perveniant, plerumque tamen sex planis comprehendi; (4) observari in illis quandoque determinatam lamellarum, ex quibus coaluerunt, ten-

dentiam, & secundum has lineas facile diffindi posse; (5) nonnullis rubro colore, aureo alios esse infectos; (6) quosdam a magnete attrahi, & procul dubio refertos esse Martialibus particulis. *Ter-tium caput* variam colorum mutationem enarrat, in diversis factam subjectis, ope simplicis ingredientis, spiritus nimirum salis communis. *Quartum caput* partim historias quasdam medicas, partim chymicas preparationes complectitur. Ad priores spectant; (1) paralytis dextri lateris, ejusque atrophica orta ex particula cranii diffracti innitente duræ matri; (2) paralytis dextri brachii terrore contracta; (3) malum ischiadicum metu curatum; (4) emeticorum usus salutaris; (5) cinnamomi vis cathartica vehementissima in quadam muliere; (6) entis Veneris efficacia in curando subsultu tendinum; (7) epispasticorum emplastrorum usus in febre petechiali ad præservandum genus nervosum. Ad alteram classem pertinent: (1) preparatio liquoris emetici antimonialis, nec non (2) acidularum artificialium ex limatura Martis cum aceto destillato digesta; (3) crystallisatio solutionis lapidis Bezoar orientalis factæ spiritu nitri; (4) solutio Martis facta spiritu urinæ sine calce viva parato; (5) vitriolum Martis viride, confectum ope spiritus salis marini, quodque in spiritu vini resolvitur, & si destilletur, spiritum fundit, qui admixtus aquæ forti aurum solvit. *Quinto in capite* varæ quoque habentur observationes & experimenta: nimirum (1) aurum dividi posse in satis tenues particulas, quæ tamen in aqua subsident; (2) granatos quosdam saturo colore tinctos a magnete attrahi; (3) prope Genuam piscinam esse, cujus pisces ab hortulano, quem videre nequeant, certo sono convocentur; (4) crystalli, nec non lapidis Lydii superficies, quamvis politæ adpareant, exhibere tamen colores iridis, si lumini scite objiciantur; (5) lapillum, qui oculus mundi vocatur, colore album, aquæ injectum diaphanum fieri, & dum siccatur, recuperare sensim opacitatem priorem; (6) cerebrum in quodam nobili, cui cranium ex vehementi lapsu confractum, pleniluniorum tempore intumuisse; (7) typhones, quos Oracan vocant, portendi a maris intumescencia insolita, ingrato in aere odore & fasciculis, qui in nubibus comparent, ab Indisque caudæ equorum nominantur, varii coloris; (8) a sale Ammoniaco oleo vitrioli injecto effervescentiam oriri frigidam. *Ultimi etiam capitis* varium argumentum

mentum est. Nam (1) docetur, quomodo ex auri foliis tum sale Ammoniaco, alumine & nitro tritis, ignique admotis, extrahi possit spiritus vini tinctura auri non contemnenda. (2) Preparatio Lunæ cornæ exponitur, sublimati adminiculo. (3) Mercurium animatum seu antimonialem admixtum argenti purissimi pulveri incallescere, plus argenti, quam solet Mercurius vulgaris, in se recipere, ipsumque amalgama in duram & fragilem substantiam concrelescere, narratur. (4) Mercurius cum auro incallescens ab Auctore quibusdam demonstratus dicitur. (5) Preparatio antimonii, quæ omnem aërem excludit, dum ex eodem & creta fit SSS, examinanda ulterius proponitur. (6) Calx, quæ ex solutione auri facta aqua regia spirituosâ (parata ex spir. sal. p. 1. & spir. nitri p. 2.) ad oleique consistentiam evaporata præcipitur, post affusionem spiritus vini, commendatur. (7) Aqua destillata fere dimidium sui ponderis ex sale Ammoniaco resolvisse fertur. (8) Spiritus æruginis semel aut bis abstractus a sale Pi, quod frigidus resolverat, facere illud in spiritu vini rectificatissimo dissolubile dicitur. (9) Spiritus inflammabilis ex rosis fermentatis preparatio describitur. Tandem (10) recensetur analysis chymica unionum, in oleum obscurum, liquorem empyreumaticum, spiritum urinosum, & caput mortuum lixivialis & alcalinæ naturæ.

Ad appendicem libri quod attinet, complectitur ea non nulla quæ Auctori a viris fide non indignis fuerunt relata. Quamvis enim quædam ex illis mira, & pæne incredibilia videantur, non negligenda tamen illa censuit, sed in peculiarem potius libellum congerenda, cujus exiguam particulam ea, quæ sequuntur, constituerent. Nempe (1) Resuscitationem plantarum variarum demonstratam fuisse ab Apothecario quodam Belgico, sed ab illa, quam Quercetanus describit, diversam. Habuisse enim illum lagenulas certis liquoribus repletas, quarum in fundo pulvis jacebat, qui agitatione per liquorem dispersus coaluerit in plantulas sui generis, non tamen coloris, & facile destruendas levi succussione vitri. (2) Malleabile vitrum, quod vitri antimonii speciem præ se tulerit, Heidelbergæ ab Helvetico quodam fuisse exhibitum. (3) Effluvia contagiosa pestis muros infecisse maculis. (4) Liquorem ex Bismutho paratum fuisse, incremento & decremento suo Lunaris luminis vices æmulantem. (5) Hirundines hyemis tem-

pore in stagnis glacie obductis delituisse. (6) Arbores in Jamaica reperiri, quarum circumferentia 60 pedes æquat. (7) Inusitatum plane affluxum aquæ in littoribus Sumatrensis deprehendi. (8) Nubeculam typhones præfagire. (9) Mercurium viridis coloris a quodam fuisse paratum, ab alio autem coloris aurei, qui admotus igni in rubicundum pulverem per se præcipitatus fuerit.

MISCELLANEA ITALICA PHYSICO-MATHE-
matica collegit Gaudentius Robertus, Carm. Cong.

Bononiæ ex typographia Pisariana 1692. in 4to.

Constant plag. 38. & tabb. æn. 13.

Varia scriptorum Italorum opuscula, quæ in mathesi & philosophia naturali explicanda versantur, in unum corpus colligere, illisque præcipue, quæ non amplius in studiosorum manibus versantur, vitam quasi ac spiritum reddere constituit Cl. Vir, Gaudentius Robertus, cujus Miscellanea Erudita alia in Actis Erud. A. 1690. pag. 585, & nuper Sectione I. Tomi II. Supplementorum laudavimus. Specimen ergo quoddam daturus laboris sui, volumine hoc complexus est I. *Dominici Gulielmini libros VI. de fluentium aquarum mensura, nec non duas epistolas hydrostaticas*, de quibus vid. Act. Erud. A. 1691. p. 72, & A. 1692. p. 431. & 510.

II. *Evangelistæ Torricellii, Serenissimi Magni Ducis quondam Mathematici, de sphaera & solidis sphaeralibus libros duos*, in quibus Archimedis doctrina de sphaera & cylindro denuo componitur, latius promovetur, & in omni specie solidorum, quæ vel circa vel intra sphaeram ex conversione polygonorum regularium gigni possunt, universalius propagatur.

III. Libellum *Flaminii de Mezzavachis*, Civis & J. V. D. Bononiensis, in quo de terra motu suam dicit sententiam (quod scilicet sit terræ concussio, quæ sit a spiritibus intra terram inclusis & exitum molientibus, dum attrahuntur a Sole) & speciatim terræ motum, A. 1672 per totam fere Æmiliam factum, enarrat.

IV. *Joh. Dominici Cassini de Solaribus hypothesebus & refractionibus epistolas tres*, quarum prima Latino idiomate, reliquæ Italico sunt conscriptæ. In prima Cl. Auctor Geminiano Montanario expo-

veterem suam hypothesin Solarem, quæ lumen ex altioribus cœli locis proveniens nullam pati refractionem supponebat, immutavit, novamque constituerit, quæ correctis per tabulam refractionum, Cassinianam, quam Marchio Malvasia edidit, observationibus innititur; methodumque constructæ refractionis tabulæ declarat. Defendit etiam illam contra Ricciolum, qui in Astronomia reformata Cassinianam refractionis methodum in dubium vocarat, multas ob rationes, quas omnes persequitur & refellit Cassinus, defectus etiam notans, quibus tabula refractionum a Ricciolo constructa laborat. Secunda epistola explicat Carolo Renaldino modum, quo circini dioptrici adminiculo observata fuerit a Cassino refractionum in aqua & vitro quantitas, nec non sinuum angulorum incidentiæ & refractorum ratio; tertia vero D. Mengoli fundamenta refractionum & parallaxeon examinat, qui ab omnium fere Astronomorum sententia in refractionibus determinandis discesserat, nixus falso principio, quod sinus angulorum refractionis sinibus angulorum incidentiæ sint proportionales.

V. *Ejusdem Theoriam Cometæ A. 1664 & 65*, in qua supponens Cometæ observationis tempore moveri æqualiter per lineam insensibiliter a recta differentem, non solum eorum Perigeum, sed & reliqua in cœlo loca, velocitatem ac tarditatem, nec non disparitionis tempus determinat & prædicit.

VI. *Geminiani Montanarii Dissertationem Astronomico-Physicam de Cometæ A. 1664 & 65*, in qua varias Auctor observationes Cometæ, quem eundem in censum refert cum maculis Solaribus, recenset, ejusque situm supra Lunam fuisse ex parallaxi demonstrat.

VII. *Fasciculum variarum epistolarum & opusculorum de Cometis agentium*. Continentur enim in eo (1) *Epistola Italica dua Dn. Bongiovane, de Comet. 1664*. (2) *Epistolæ quatuor Montanarii*, quarum tres ad Illustr. Magliabechum Italico sermone consignatæ, Cometæ A. 1680, 81 & 82 describunt; quarta Latine exarata ad Cl. Patinum de Comet. A. 1682 disserit. (3) *Marc. Antonii Cellii litera Italica ad Joh. Dom. Cassinum scripta de observationibus Cometæ A. 1680 habitis*. (4) *Discursus Academici cujusdam Physico-Mathematici Romani Italicus de Cometæ A. 1680 & 81*

observato. (5) *Josephi Dionysii Ponthai*, Academiae Physico-Mathematicae Romanae a secretis, *Cometicae observationes* habitae ab Academia Physico-Mathematica Romana A. 1680 & 1681.

VIII. *Matthaei Campani nova experimenta Physico-Mechanica*, quibus Tensionistarum, Lini, Fabri, &c. principia subruuntur, & suspensio Mercurii in Torricelliano tubo ab aeris pressione derivatur.

Spondet autem doctissimus Robertus, se plura deinceps exhibiturum opuscula Lectori non parum profutura, ad quod faciendum otium ipsi liberale apprecamur, quale cumprimis requiritur ad scripta Mathematica sine mendis edenda, quae non solum foedare ipsa solent, sed etiam clarissimis rebus tenebras obducunt.

CHRONICON SAXONICUM. EX MSS. CODICIBUS nunc primum integrum edidit ac Latinum fecit EDMUNDUS GIBSON A. B. e Collegio Regina.

Oxonii e Theatro Sheldoniano, 1692, in 4 maj.
Constat Alphabetis circiter duobus.

Chronici Saxonici titulum Annales hi jam pridem apud Anglos emeruerunt, quod Saxonico, quale antiquis illis temporibus vixit, idiomate compositi essent, & inprimis res in Anglia ab eo tempore, quo Saxones in Britanniam delati, sedes ibi & Penates fixerunt, gestas complecterentur. Ac illud quidem Chronicon jam ante annos circiter quinquaginta, adjecta etiam versione Latina, edidisse visus sibi aliisque fuit *Abrahamus Wheelocus*, Arabicæ linguae in Academia Cantabrigienfi, dum viveret, Professor. Verum is codice mendoso atque mutilo fuerat usus, eoque non nisi fragmentum majoris operis exhibuit, Latina etiam interpretatione indolem Saxonici sermonis parum feliciter exprimente. Itaque cum codices manuscripti alii, Wheeloco nunquam visi, & inter hos exactissimus ille, quem Bodlejana Academiae Oxoniensis Bibliotheca, *Guil. Laudi* Cantuariensis quondam Archiepiscopi dono possidet,

possidet, superessent, tantumque Antiquitatis Anglicanae monumentum extare integrum & accurate in Latinum sermonem versum, orbis eruditi, & Angliæ cumprimis, interesset; id tandem laboris, suasu & adjumento *Johannis Millii* & *Georgii Hicessi*, clarissimorum virorum, in se suscepit vir diligentissimus *Edmundus Gibson*, ut novam numerisque omnibus absolutam Chronici hujus Saxonici editionem adornaret. Caterum non uni auctori Chronicon illud, a Christo nato ad annum usque 1154 perductum deberi, sed a pluribus pluriumque seculorum decursu contextum, vel ipsa styli diversitas evincit; ut illi paulo diligentius attendens observare insimul possit, quibus velut gradibus idioma vetus Saxonicum ad hodiernum linguae Anglicæ genium successu temporis deflexerit. At magna non immerito auctoritatis apud Anglos est antiquitatis hoc monumentum, velut fons, ex quo hausta sunt & ad quem exigenda, quæ tum Florentius Wigorniensis monachus, qui circa annum 1110 Chronicon suum composuit, tum Scriptores posteriores alii de his rebus tradidere: præcipue vero in pretio haberi ab omnibus debet, ob enarratam in eo bellorum ab Anglo-Saxonibus cum Britannis longo satis tempore gestorum historiam, cujus auctorem idoneum alium habemus neminem, frustra in Gilda, frustra in Beda, aliisque antiquioribus, qui supersunt, scriptoribus quaerendam; ita ut Chronico Saxonico unice debeamus, quod aliqua illorum temporum notitia ad manus nostras pervenerit.

In eo vero edendo studium Gibsonus doctissimus non mediocre posuit. Nam & Saxonicum Chronici textum, addita e regione accurata versione Latina, quam emendatissimum exhibuit, variis diversorum codicum lectionibus sub calcem cujusque paginae annotatis: & indicem subjunxit chronologicum, mira industria confectum, & qualem in Thuani aliorumve Historiographorum editionibus optes, in quo non paginae tantum & lineæ, quibus quidque continetur, sed anni etiam, quibus quæque contigerunt, expressi comparent.

Porro, præter generales regulas, ad investigandas vocum, quibus designata olim loca fuere, origines, subjecit ordine alphabetico nominum locorum, quorum in Chronico facta est mentio, explicationem, necessariam utique omnibus, qui in lectione libri

cum fructu versari & inoffenso pede progredi velint, quod & loca bene multa, quæ olim floruerunt, extincta sint, & quæ hodie superunt, maximam partem alia plane aut multum diversa nomina induerint: quale præsidium omnibus fere in hoc genere libris, qui adhuc in lucem prodierunt, deesse, sæpe se acerbè tulisse *Gibsonus* memorat, & quæsti sunt alii. Denique ut indicem alium nominum virorum, qui in Chronico Saxonico memorantur, taceamus, mappam quoque Geographicam exhibet, ea locorum nomina, quæ in Annalibus hisce continentur, complexam: ut adeo specimen nobile Vir clarissimus dederit industriæ in edendis veterum monumentis adhibendæ.

HISTOIRE DES EMPEREURS.

i. c.

Historia Imperatorum Romanorum aliorumque Principum, qui summam rerum tenuere prioribus sex Ecclesiæ Christianæ seculis, &c.

Auctore D. T.

Parisiis, apud Carolum Robustellum; T. I. A. 1690. T. II.

A. 1691, in 4: Bruxellis apud E. H. Fricx

A. 1692, in 12.

Constat editio Parisiensis fere alphabetis novem, Bruxellensis 2½.

Optime egregio hoc opere de veritate historica meritum esse doctissimum auctorem, (qui in privilegio regio *Tilletus*, at in *Diurnis* eruditorum Parisiensibus d. 10. Jul. 1690. & 21. Maji 1691. *Tillemontius* appellatur,) non abs re dixeris. Hic, cum nulli muneri publico admoventi se passus esset, sibi soli ac Musis victurus, ut eo felicius *Historiæ ecclesiasticæ*, (quam pluribus abhinc annis meditatur,) enarratione defungeretur, *profanam* omnium primo *historiam* a se accuratam edidit, cum in ea plerique lateant temporum characteres, quorum ductu gesta SS. Patrum, Pontificum, Episcoporum, Martyrum, Confessorum, eo, quo par est, ordine collocavit.

Tomo

Tomo primo habentur vitæ *Augusti, Tiberii, Caji, Claudii, Neronis, Galbæ, Ottonis, Vitellii*. Accedit historia gentis *Judaicæ* ab excessu Herodis Ascalonitæ usque ad Hierosolymorum excidium per Titum Vespasianum. Alter tomus complectitur vitas *Vespasiani, Titi, Domitiani, Nervæ, Trajani, Hadriani, T. Antonini, M. Aurelii Antonini & L. Aurelii Veri, Commodi atque Pertinacis*. Domitiano subjungitur vita *Apollonii Tyanæi*; Hadriano autem rebelliones & sinistra fata Judæorum, quæ tempore Trajani & Hadriani ipsius contigere; itemque *Neroni, Domitiano, Trajano, Hadriano* atque *M. Aurelio* persecutiones Christianorum, eis imperantibus peractæ. Singulis Tomis subnectitur (præter *canonem chronicum* utilissimum & *indicem* nominum ac rerum notabilium) collectio non exigua *notarum* fusiùs conceptarum de quæstionibus quibusdam chronologicis historicisq; in quibus varias Baronii, Bollandi hujusque sociorum ac successorum, itemque Casauboni, Salmasii, Norisii, Pagii, Dodwelli aliorumque summorum virorum opiniones singulari solertia expendit, nec raro periculum, absque tamen verborum acrimonia facit, meliora certioraque docendi.

Ex his nonnullas speciminis causa recensēbimus: *Nota IV. in Augustum*, contra Antonium Pagi disputat, initia imperii *Tiberii* petenda esse non ab eo tempore, quo in communionem potestatis in provincias ab Augusto superstite adscitus fuerat, sed a die 19 Aug. A. Christi XIV, Romæ conditæ 767. quo Augustus vita excesserat, adeoque S. Joannem Baptistam cœpisse demum a. C. 29. Romæ 782. ante 19 Augusti, (juxta Lucæ c. 1. v. 1. ubi anni XV. *Tiberii* mentio fit,) pœnitentiam prædicare.

Nota I. in Claudium, operose probat, Britannicum, Claudii Imp. F. natum circa 14 Febr. a. C. 41. V. C. 794.

Nota I. in Persecutionem Neronianam, de epistola ad Diognetum agit, quam Eruditi tantum non omnes Justino Martyri adscribere amant, sed antiquiori auctori tribuendam & jam ante a. C. 70. exaratum fuisse contendit Noster, eo quod auctor ille, quisquis sit, p. 501. (edit. Paris. 1636.) se discipulum Apostolorum vocet, p. 494. de Christianismo tanquam re nova & in orbe tunc primum innascente loquatur, denique (quod caput est,) quoniam p. 495. 496. indicet, suo adhuc tempore Judæos sanguinem victimarum Deo offerre solitos, id

Aa 3

quod

quod ab ipsis post excidium Hierosolymitanum, (sive A. C. 70.) fieri haud potuit. Quæ p. 501. lin. 44. & deinceps extant, cum aliis eruditis non nisi pro lacinia habet, antiquissimæ huic epistolæ vertente tempore adluta.

Nota III. in eandem persecutionem, confutat vitam Hermagoræ episcopi & Fortunati archidiaconi Aquilejensium, apud Mombrinium tomo 2. de vitis Sanctorum p. 1. extantem, nec Sanctos illos sub Nerone, sed Diocletiano, martyrio defunctos esse, asseverat.

Nota I. in Othonem, Flavium Sabinum Consulem anno C. 69. a Flavio Sabino Præfecto Urbis, & ab aliis (in inscriptionibus Gruterianis pag. CXXIX. 5. DCCCCXII. 2. reperiundis) sollicite distinguit.

In notis quadraginta & una, super *historiam excidii Hierosolymitani* per Titum, multa invenias Fl. Josephum non perfunctorie illustrantia. Præcipue lectu digna est *penultima* de binis locis, ubi Joannis Baptistæ & Jesu Christi Servatoris mentionem fecisse putatur. Neutrum vero *vobis* insimulandum arbitratur Tillemontius. *Ultima nota* occupatur circa obitum Herodis Agrippæ. Retulerat hunc in *annum III. Vespasiani*, h. e. Christi 72. Henr. Dodvellus. Nam quum apud Photium *Iustus Tiberiensis* anno tertio *Tegiacv8* Agrippam decessisse dicat, apertissimum est, loco huic medicas manus adhibendas. Tentavit id (ut supra p. 123. diximus,) Dodvellus, & legit τ8 *δὲ τ8* (i. e. Vespasiani, de quo antea Photius verba fecerat,) pro *Tegiacv8*. Atqui, juxta Tillemontii observationes, Agrippa vidit epistolisque 62 adprobavit *historiam Belli Judaici* a Josepho conditam. In hac autem non pauca offendas, quæ anno demum Vespasiani IV. contigere. Accedit, quod numismata fidem faciant, Agrippam ad minimum annos XXIX. regnasse. Regnare autem cœpit intra Septembrem A. C. 49. & Majum A. C. 50. ut Tillemontius antecedente nota XII. probatum iverat. Unde tandem in hæc verba perorat: *Si itaque Photii textus corrigendus est, satius erit, loco Tegiacv8 ponere T178 aut Δομestiacv8, adeoque statuere, Agrippam obiisse a. 81. intra 24. Junii & 13. Sept. aut intra 13. Sept. a. 83. & 13. Sept. a. 84. Multo tamen tutius est acquiescere in eo, quod scias, Agrippam vixisse adhuc a. 77. & mortuum jam fuisse a. 93.*

Nota

Nota XVII. in Trajanum, ostendere satagit, bis Trajanum in orientem profectum adversus Parthos, primum m. Octob. a. C. 106. & Antiochiam pervenisse 7. Jan. a. C. 107. (id quod tamen, quoad diem & mensem, nititur sublesta Joannis Malelæ fide,) mox ad bestias condemnasse Ignatium, qui eodem anno d. 20. Dec. martyrio defunctus sit. Anno sequenti Nisibin occupasse aliaque Mesopotamiæ loca, atq; sic Parthici nomen meruisse; rediisse dein Romam, & anno demum 114. alteram adversus Parthos expeditionem suscepisse, cui immortalis est 8. Aug. circiter, a. C. 117. Differt hæc hypothesis maximopere a placitis Norisii, Pagii, Lloydii aliorumque recentiorum Chronologorum, quorum tamen omnium argumentis respondere, suarum partium esse censuit Tillemontius.

Nota I. in persecutionem Hadriani, universa S. Eusebii acta, (etiam ea, quæ Combesius an. 1660. edidit,) ab auctore contemporaneo profecta fideve digna esse, pernegat.

Nota IV. longe rigidiori censura invehitur in acta *Mariæ*, Tertulli ancillæ, a Stephano Baluzio publicata tomo 2. Miscellaneorum, pag. 115.

Nota V. Apologiam S. *Quadrati* Hadriano oblatam autumat a. C. 126. An id autem *Athenis* factum sit, dubitat, cum Eusebius taceat, etsi Hieronymus affirmet c. 19. de viris illustribus. Cum vero idem, ut & Græci in menais, Ulsuardus, Notkerus, Ado, ac plerique moderni historiæ literariæ Scriptores, *Quadratum* hunc eundem faciant cum *Quadrato* Athenarum episcopo, (de quo Eusebius l. 4. H. E. c. 23. e Dionysio Corinthio agit,) Tillemontius, distinguendos esse omnino, nullus ambigit. Urget itaq; quod, quando Eusebius *Quadrati* apologiæ meminit, non addat episcopum fuisse, & vice versa, dum de episcopo verba facit, nunquam apologiæ vocet, prophetamve aut discipulum apostolicum; imo Apologiæ *Evangelistæ* nomine salutet, sicque indicare videatur, nulli eum ecclesiæ particulari sese addixisse, ut Episcopi solent, sed per universum orbem Evangelii doctrinam prædicasse. Certum sane est, *Quadratum* episcopum coætaneum fuisse Dionysii Corinthii adeoque an. circiter 160. aut 170. Athenis præfuisse. Hoc autem quadrare non credit Tillemontius in *Quadratum* apologiæ, utpote qui testatur in fragmen-

to apud

to apud Eusebium, vidisse se multos, qui a Servatore in diebus carnis constituto sanati fuerint.

Nota XIX. in M. Aurelium, non uno argumento evincere nititur, epistolas illas *M. Aurelii Antonini & Faustinae Augustae*, quas *Vulcatius Gallicanus* c. 9. 10. 11. vitæ Avidii Cassii inseruit, supposititias esse.

Notis I. II. III. in persecutionem M. Aurelii, Acta Sanctæ Glycerii, item Sancti Victoris Sanctæque Coronæ, ut & Sancti Hermiæ, (quæ habentur in Actis SS. Bollandio - Henschenio - Papebrochianis, diebus 13. 14. 31. Maji) multiplici obelo confodit.

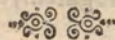
Desinimus plura, tomos reliquos, quibus Imperatores tertii, quarti, quinti sextique seculi sistuntur, ut & non pauca historiæ ecclesiasticæ volumina a Tillemontio promissa, avide expectaturi.

LECTOR BENEVOLE.

Loco Novorum Literariorum, quæ in proximum mensem rejicimus, par nunc clarissimorum virorum redivivum sistimus, quos mortuos falsus rumor extulit. Eorum alter Theologus Anglus est celeberrimus, *D. Guilielmus Cave*, Canonicus Vindeborienfis, cujus velut defuncti cum in Epistola ad *D. Joh. Frid. Mayerum*, Lugduni Batavorum anno superiore edita, *Casimirus Oudin* mentionem injecisset, sparsa inde late fama de obitu ejus fuit. Sed vivit, per Dei gratiam; certe proximis Idibus Martii, quibus ad quendam e nostris litteras humanissimas exaravit, in vivis fuit, etsi valetudine non omnino optima. Alter Medicus est non minus celebris, *Johannes Nicolaus Pechlinus*, Serenissimi Ducis Holstato-Gottorpiensis Archiater, quem & nos in Novis Litterariis mensi Januario hujus anni subjunctis, fama publica dubium unde nata delusi, inter mortuos retulimus. Sed & hunc vivere & valere, læti sane postea cognovimus. Quod si multorum opinioni locus est, qui falsum de obitu cujusdam rumorem pro augurio longæ vitæ reputant, næ habemus cur Reipublicæ Litterariæ gratulemur, cujus interest, utrumque vivum & incolumem quam diutissime conservari, ut doctis lucubrationibus suis Orbem Eruditum, quem obstrictum sibi dudum habent, beare porro valeant. Certe in votis id nobiscum habent omnes, qui publico bene cupiunt.

ERRATA.

In Actis anni 1692, pag. 528, lin. 24, tollatur parenthesis post *intelligens*, & ponatur post *cap. 39.* in linea sequente. In Actis hujus anni pag. 118, lin. 26, pro *Franconicum* lege *Suevicum*.

N. V.
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Maij Anno M DC XCIII.

POLYCARPI TENZELII SELECTA NUMISMATA, aurea, argentea & ærea maximi moduli.

Jenæ sumtu Jo. Bielkii, 1693. in 4.

Constat plag. 15.

TOro passim orbe literario jampridem fama percrebuit, quod Celsissimus Dominus, Dominus *ANTONIUS GVNTHERVS*, & quatuor *S. R. Imperii Comitibus*, Comes *Schwarzburgi & Hohnsteinii*, Dynasta *Arnstadia*, *Sondershuse*, *Leutenberga*, *Lobra* & *Clettenberga*, elegantiores Musas fastigio suo non indignas arbitratus, nummophylacium vel Regi invidendum, ac auro, argento, ære, nullius non ævi moduliq; refertissimum congesserit, & quidquid mysterii sub vetustæ præsertim mone-tæ emblematis latet, aut quid inde utilitatis in veritatis historicæ cultores redundet, ita calleat ac in numerato quasi habeat, ut eruditione non minus edecumata, quam pietate, prudentia, æquitate, auctoritate, omnibusque quæ patrem patriæ decent, virtutibus illustrissimum non immerito dixeris. Verum ista quidem *κειμήλια* intra arcis Arnstadiensis parietes hæctenus latuere: donec nuper demum quædam, etsi paucissima, selecta tamen, cum universa literatorum republica communicata sunt, indultu Celsissimi Possessoris, opera vero studioque viri doctissimi *Polycarpi Tenzelii*, qui vel hoc specimine satis ostendit, quod *Jacobum patrem & Wilhelmum Ernestum* fratrem, *Tenzelios*, (clarissima apud literatos nomina) felicissime amuletur.

Tabulis vero æneis ita insculpi curavit numismata, ut justam eorum magnitudinem crassitiemque inde cognoscas; pondus etiam adnotavit in commentariis, ubi ex antiquitatibus Latinis & Græcis

Bb

necessa-

TAB. III.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

necessariam illis lucem foeneratur. Ceterum sex aurea, argentea septem, area denique maximi moduli duodecim numismata exhibentur. Eminent in altera classe argenteum primæ magnitudinis, in cuius altera area spectare est caput fœmineum diadematum & velatum, in altera Mausoleum pulcherrime representatum, cum epigraphe: ΑΡΤΕΜΙΣΙΑΣ. Equidem alia *Artemisa*, Mausoli Cariæ R. viduæ, numismata eruditibus dudum innotuerunt. Sed hujusce numi, quovis auro contra cari, copiam primus, quod sciamus, fecit Tenzelius. Paris commatis sunt duodecim majoris moduli ænei. Ex his tertius caput exhibet Commodi Augusti cum Latino, sed Græcis literis exarato lemmate: Μ. ΚΟΜΟΔ. ΑΝΤ. ΑΥΓ. ΙΜΠ. id est, *Marcus Commodus Antoninus Augustus Imperator*. In averfa, sub arcu aut porta quadam triumphali figura quædam humana pugnam spectat, qua leo (juxta Tenzelii conjecturam *Commodum FELICIS* inde nomen adeptum designans) equum (qui *Perennem* significare fertur) humi stratum interficit, cum inscriptione: ΦΟΕΛΙΚΙΤ. ΑΥΓ. id est, *Felicitas Augusti*.

Nonus, decimus & undecimus sunt *conturniati*, quos vocant. Ex his prior deprædicat M. Aur. Severi Alexandri liberalitatem. In altero legas: IMP. GORDIANUS PIUS FELIX AUG. circa caput Gordiani tertii laureatum. Averfa inscribitur: ADLOCUTIO AUGUSTI. Imperator illic stat in suggestu cum alia figura militari, allocuturus milites, signa clypeosque tenentes. Nummus similis æreus thesauri Regis Galliæ, *Joanne Vaillantio* iudice, præstantissimus & rarissimus est; hunc autem raritate non superare videtur, quia materia Schvartzburgici cuprum est orichalco circumdatum, & cujus generis conturniatum nullum adhuc divulgatum observat Tenzelius. Undecimus capitibus insignitur Postumorum patris & filii laureatis, sed solo patris nomine adscripto: IMP. C. M. CAS. LATI. POSTUMUS. P. F. AUG. id est: *Imperator Cesar Marcus Cassius Latienus Postumus Pius Felix Augustus*. In averfa stat Hercules, & qui ei sacrificat, Postumus togatus & caput velatus, itemque popa taurum tenens; addita epigraphe: HERCULI COMITI AUG. COS. III. Adjiciamus numi elogium Tenzelii verbis: *Non duplex tantum materia & duo capita juncta, sed etiam averse partis inscriptio atque typus Nummum hunc maxime rarum & quantivis pretii reddunt; nam apud nullum scriptorem ejus ulla sit mentio.*

ANTI-

TAB. III. ad A. 1693.

pag. 194.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

MENSIS MAJI A. M DC XCM. 195

ANTIQUITAS ECCLESIAE DISSERTATIONI-
bus, monumentis ac notis illustrata, opera ac studio Ema-
nuelis a Schellstrate S. T. D. & Bibl. Vatic. Praefecti. To-
mus I, continens Opus Chronologicum a Caesaris Im-
perio usque ad Justiniani obitum.

Romae typis Congregat. de propag. fide, 1692, fol. 7 $\frac{1}{2}$ alphab.

Cum in Belgio versaretur celeberrimus operis hujus Autor, Ant-
verpia A. 1678 *Antiquitatem illustratam circa concilia generalia
& provincialia, decreta & gesta Pontificum, & praecipua totius
historiae ecclesiasticae capita* vulgavit, in qua, post dissertationem prae-
viam de chronotaxi vitae Christi & summorum Pontificum, primum
de institutione ecclesiarum per Christum & Apostolos facta, ac dein-
de de rebus ecclesiasticis a temporibus Apostolorum usque ad conci-
lium Nicaenum agitur. Postea hanc *Antiquitatem* secundis curis
augendam, & in plures tomos ita dividendam duxit, ut primum con-
ciliorum & Pontificum decreta in *Opere Synodico* elucidaret; deinde
Sacramentaria, nec non canonum poenitentialium & ordinationum
libros, in *Opere Rituali* examinaret; tum Martyrologia & Patrum scri-
pta in *Opere de sanctorum actis & scriptoribus ecclesiasticis* expenderet,
& denique *difficilia historiae ecclesiasticae capita speciali quodam Opere*
complecteretur. Operibus autem istis *Opus chronographicum &
geographicum* praemittere ipsi placuit, e quibus Chronographicum vi-
vo adhuc Autore, Geographicum post ejus mortem, lucem publicam
adspexit. Num & reliqui, quos animo conceperat, tomi eo usque
perducti sint, ut obstetricantibus Amicis lucem aliquando videre pos-
sint, dicere non possumus. Id nobis tantum constat, quod *Acta ori-
entalis ecclesiae* ab eodem doctissimo Autore composita praelum subie-
rint, ut nuper in Novis Literariis mensis Februarii indicavimus.

In Opere, de quo nunc aliquid dicendum est, Chronologico pro-
lixius ea tractantur, quae in dissertatione praevia prioris editionis bre-
viter discussa fuerant. Et primo quidem loco exhibetur *dissertatio
de chronotaxi vitae Christi*, in qua docet, Christum natum esse Cons.
Laelio Balbo & Antistio Vetere, adeoque sexto anno ante principium
vulgaris aerae, quod in Consulatu C. Caesaris & Aemilii Pauli figendum

Bb 2

esse

esse ex eo probat, quia æræ Diocletianæ initium in annum 284 vulgaris æræ incidisse constet. Quod autem annus nativitatis Dominicæ æram vulgarem integro quinquennio antevertat, ex tempore, quo Herodes mortuus est, deducit; qua occasione Herodis mortem non mense Martio sed Novembri contigisse, ex antiquo Hebræorum volumine de jejuniis colligit, quod ante templi everfionem a Judæis scriptum esse, partim ex ipso volumine, partim ex Abrahami Hallevi in librum illum commentariis, anno 1655 Amstelodami editis, contra *Papebrochium*, qui auctoritatem hujus scripti extenuaverat, observat. Præterea epocham nativitatis Christi ante vulgarem æram statui debere, ex tempore, quo Archelaus principatum adeptus & postea in exilium missus est, confirmat, nec non ex nummo Herodis Antipæ, cujus typum Rigordus patricius Masfiliensis viro clarissimo *Antonio Magliabechio* communicavit, & a Magliabechio acceptum celeberrimus *Norifus* in appendice operis de Epochis Syro-Macedonum luce publica donavit. Descriptionem illius nummi in Actis nostris A. 1690 Cal. Sept. p. 439 dedimus, ubi simul notavimus, Norifum de sinceritate hujus nummi videri dubitasse. Nunc Schelstrateni judicium addimus, qui etsi non dissimulet, Norifium, qui typum tantum illius nummi viderat, genuinusne an adulterinus esset dubitasse, ex amicorum tamen literis se intellexisse indicat, quod nummus ille, cum postea Parisios delatus fuisset, ab omnibus eruditibus, qui eum viderunt, pro germano & genuino agnitus fuerit, quibus astipulari non veretur. Cum autem literam L in isto nummo annum denotare Norifus in prædicta appendice, seu epistola ad Antonium Pagium, pluribus argumentis jam probaverit, Schelstratenus illam sententiam ex nummis quibusdam Christianæ Suecorum Reginæ, & nonnullis antiquis marmoribus confirmat. Tandem æræ vulgaris initium post Christi nativitatem collocandum esse, etiam ex descriptione illa probat, quam tempore nascentis Christi institutam Lucas c. II, v. 1. memorat; qua occasione de Syria Præsidibus ex nummis Præsidum Syriæ, quos vir doctissimus *Johannes Harduinus* in suo Antirrhethico publicavit, nonnulla differit. Nequaquam tamen se probare posse ait, quod Harduinus Christum mense Septembri natum, ex nummis istis collegerit, cum hoc traditioni ecclesiæ Romanæ imprimis, & aliarum occidentalium, quæ Christum d. 25. Decembris natum

tum a multis seculis crediderunt, plane adversetur. Ab anno nativitatis Christi ad ejusdem baptismum pergit, & *Natalem Alexandrum* refutat, qui Christum anno ætatis suæ 34 baptizatum assertuit. Etsi enim *Papebrochius* sententiam hanc partibus conciliandis perquam commodam judicet, eam tamen verbis Luc. III, 23, nec non canoni XI concilii Neocæsariensis, aliisque Conciliis & Patribus adversari, Schelstratenus noster observat. Antequam autem Autor ad tempus passionis accedat, quot annis Christus post baptismum prædicaverit, inquit, & rejectis aliorum sententiis, Christum tres annos totidemque menses Evangelium prædicasse docet. Hinc de morte Christi acturus, duplicem annorum Tiberii epocham fuisse statuit, unam quæ a Proconsulari ejus imperio seu anno ante Augusti obitum, quarto, alteram quæ ab Augusti obitu cœpit, & prioris rationem a Luca habitam fuisse censet, cum anno 15 Tiberii verbum Domini ad Johannem factum esse asserit. Confirmat hanc sententiam illorum Patrum testimoniis, qui Christum duobus Geminis Cosl. passum tradunt, quæ sententia consistere non posset, si Lucas Tiberii annos a morte Augusti numerare cœpisset. Eusebium & qui cum eo Christi annos ita computant, ut nativitatem ad annum Augusti 42, mortem ad 18 Tiberii annum referant, ex eo falli putat, quod illo Tiberii anno feria 6 in 25 die Martii non inciderit, cum tamen juxta communem traditionem, tot Patrum & Martyrologiorum veterum suffragiis confirmatam, Christus feria 6 VIII Cal. April. passus fuerit. Quod autem Christus duobus Geminis Cosl. anno vulgaris æræ 29 mortuus fuerit, confirmat ex eclipsi, quæ tempore patientis Christi contigit, ex æræ Edeffensorum, & ex relatione Orosii, narrantis Sejanum Præfectum prætorio Christi apotheosi, de qua Tiberius ad Senatum retulerat, obstatisse; cujus historiæ veritatem adversus *Petrum Possinum* asserit, notans etiam *Baronium* errasse, dum Orosium erroris ex ea ratione argueret, quod Sejanus ante Christi mortem defunctus apotheosi Christi a Tiberio tentatæ obstare non potuerit. Schelstratenus enim, qui Christum non anno 34. cum Baronio, sed anno 29 passum asserit, Sejanum tertio post Christi mortem anno obiisse observat. Caterum de apotheosi Christi adducit etiam locum Chrysostomi, quem *Pearsonius* in prælectionibus posthumis ad Acta Apostolorum ex homilia 27 in posteriorem ad Corinthios

epist. allegaverat, quem locum se non reperire potuisse dicit, etsi eum a Pearsonio non confictum sed male citatum suspicetur. Reperturus autem illum Chrysostomi locum fuisset, si homiliam 26 in prædictam Pauli epistolam evolvisset. Nova argumenta, quibus Christi mortem ad annum vulgaris æræ 29 referendam probat, depromit Schelstratenus ex traditione Apollonii, qui Apostolis, ut per 12 annos Hierosolymis & in Judæa subsisterent, a Christo mandatum retulit, ex Petri in urbem Romam adventu, & 15. annis, quibus cathedram Romanam tenuit, ex Petri & Pauli martyrio, ex Jacobi ordinatione ad Episcopatum Hierosolymitanum & martyrio, ex annis 25, quos Lactantius in libro de mortibus persecutorum a Christi adscensione, usque ad primum Neronis annum numerat, ex tempore excidii Hierosolymitani, & ex nonnullis locis veterum quorundam scriptorum. Ut autem ea quæ de tempore nativitatis, baptismi & mortis Christi disseruit, eo melius cognoscantur, & harmonia, quæ est inter scriptores Hebræos, Romanos & Christianos, oculis subiciatur, seriem Chronologicam a suscepto per Julium Cæsarem imperio usque ad mortem Christi tabellis inclusam exhibet, in qua præter Consules & Imperatores Romanos, & Judæorum Reges, quædam observatu digna breviter memorantur.

Secunda operis hujus dissertatio occupatur circa *chronotaxin*, *Romanorum Pontificum*. Incipit a Clemente, quem cum alii secundum, alii tertium, alii denique quartum Romæ Episcopum faciant, Schelstratenus ultimæ sententiæ adhæret, & reliquas opiniones falsis inniti fundamentis docet. Epistolam ejus ad Corinthios sub Vespasiani imperio, stante adhuc templo Hierosolymitano, scriptam esse negat, & locum ex ipsa Clementis epistola, ab *Antonio Paggio* adductum, non de Clementis ætate, sed de tempore veteris legis agere arbitratur. Cletum ab Anacleto distinguendum esse censet, etsi plerique veterum in ordine Pontificum vel Cletum vel Anacletum omiserint, & e recentioribus *Papebrochius* statuerit, Cletum, cum urbe expulsus fuisset, pontificatum Clementi cecidisse, postea vero, cum Clemens a Domitiano in exilium mitteretur, ad pristinam dignitatem rediisse, & ab eo tempore Anacletum seu revocatum, appellari cœpisse. Alexandrum non sub Hadriano, quod *Baronius* in notis ad martyrologium malit, sed sub Trajano passum, ex ejusdem

Alexan-

Alexandri actis probat, quæ nonnullis quidem in locis interpolata, maxima tamen ex parte sincera & genuina esse opinatur: ex iisdem disciplinam arcani exsculpens, cum Alexander in oratione ad captivos nullam Spiritus sancti mentionem fecerit, nec mysterium Trinitatis prodiderit, nec de sacramentis disseruerit, ne mysteria illa gentilibus propalaret, & Aureliano jubenti, ut omnia sectæ suæ dogmata manifestaret, responderit, sancta canibus dari a Christo non permitti. Ad sequentes Pontifices pergens, cum in nonnullis Anastasi codicibus, & Pontificum catalogis aliorumque Patrum monumentis Anicetus Pio, in aliis Pius Aniceto præponatur, Irenæi, Hegesippi & Eusebii autoritate Pio priorem locum concedendum existimat. Quatuor tantum annos Soteri perperam a *Baronio* tribui notat, cum omnes antiqui novem vel octo saltem annos ipsi tribuant: & quamvis *Baronius* annum, quo Soter martyrii palmam adeptus Eleutherio cathedram Romanam reliquit, ad 17 M. Aurelii annum recte referat, minus tamen recte annum 17 M. Aurelii, qui anno vulgaris æræ 177 respondet, a *Baronio* cum anno vulgaris æræ 179 componi observat. Antequam ad alios Pontifices pergat, de actis S. Pontii Martyris disserit, & quod ea a cœvo scriptore consignata sint, cum ob alias rationes, tum eo quoque nomine dubitari posse statuit, quia in his actis Pontius Philippis Imperatoribus adhuc gentilibus mysterium Trinitatis explicet. Id enim disciplinæ illo seculo usitatæ adversum esse, deprehendit. Quamvis autem nonnulla minus verosimilia & a veritate prorsus aliena in his actis occurrunt, non plane tamen ea rejicienda esse opinatur, cum quædam in his legantur, quæ vel ex genuinis Pontii actis vel ex aliis antiquis monumentis hausta putat. Occasione publicæ solennitatis, qua natalis urbis Romæ millesimus in actis Pontii celebratus dicitur, observat Schelstratenus, quod in omnibus ferme Cassiodori editionibus legatur, *Emiliano & Aquilino* Coss. millesimum urbis Romæ annum expletum, eoque nomine a Philippo Patre & Filio insignia spectacula edita fuisse, cum tamen, Capitolino teste, ludi illi, qui millesimo Urbis anno celebrati sunt, in consulatum duorum Philipporum incidant. Errorem hunc in omnibus Cassiodori editionibus, quæ ab anno 1558 usque ad annum 1679 in lucem prodierunt, se deprehendisse ait, rectius tamen se habere editionem, quam A. 1553 Johannes Cuspinianus procuravit, quippe in qua ludi illi

secu-

seculares non ad consulatum Æmiliani & Aquilini, sed ad consulatum Philippi Patris secundum & Filii primum referantur. Quamvis enim numismata nonnulla milliarium hoc seculum cum tertio Philippi Patris & secundo Philippi Filii consulatu connectere videantur, probe tamen observandum Autor noster monet, quod millesimus Urbis annus d. XI Cal. Maji initium sumserit, adeoque secundo Philippi Patris consulatu inchoatus, & tertio expletus fuerit. Ab his Pontii actis ad Romanos Pontifices reversus ostendit, in actis illis recte exhiberi ordinem & tempora, quibus Pontianus, Anterus & Fabianus cathedram Romanam tenuerunt. Acta Cornelii ex MSC. Vaticano exhibet, eaque martyrologiorum scriptoribus non incognita fuisse, collatione instituta ostendit. Acta autem illa post Leonis Magni tempora scripta pronunciat, ac in eo errare notat, quod Cornelium sub Decio obiisse dicunt: cum ex Cypriano aliisque probatis monumentis constet, Cornelium in Deciana quidem persecutione, non tamen Decio adhuc vivente, sed sub Gallo & Volusiano, qui Decianam persecutionem continuarunt, terris emigrasse. Corrigit etiam Autorem primi catalogi Pontificum, qui Cornelium Centumcellis in exilio mortuum tradit, cum Romæ gladio percussus & ibidem in cœmeterio Callisti sepultus, Romanæ ecclesiæ traditio a Leone M. & Hieronymo confirmata testetur. Contigisse illud martyrium, d. XVIII Cal. Octobr. anno 253, cum anno 251 circa mensem Aprilis ad Episcopatum Romanæ ecclesiæ evectus fuisset, pluribus testimoniis confirmat. Neque enim probare potest sententiam *Henschenii*, qui Cornelium mense Junio anno 250 Episcopum ordinatum statuit, quam sententiam ipse *Papebrochius*, *Henschenii* in edendis sanctorum actis socius & successor, corrigendam existimavit. Opinioni autem suæ de morte Cornelii ad annum 253 referenda non repugnare dicit antiquum catalogum, qui Cornelium usque ad Galli & Volusiani consulatum, qui in annum 252 incidit, sedisse testatur, cum Autori illius catalogi solenne sit, penultimi in Consulatum exprimere, ne in successorum pontificatu designando eosdem Consules repetere cogatur. In rebus Stephani disciplinam arcani iterum inculcat, cum in actis Stephani legatur, Tarfium Acoluthum, quid portaret, ab hostibus rogatum, occidi, quam sacra prodere maluisse. Xysti acta falsi

arguit,

arguit, quæ eum sub Decio passum referunt, cum ex Cypriano aliisque monumentis constet, eum anno 258 Tusco & Basso Coss. martyrium subiisse. Post Xystum vacante sede Presbyteros usque ad d. 12. Cal. Augusti Æmiliano & Basso Coss. præfuisse notat, eumque consulatum non minus ac sequentem consulatum Cornelii Secularis & Junii Donati a *Baronio* omissum, ideoque eum per aliquot annos a vera chronologia eo usque deflexisse monet, usque dum anno 284, cui æræ Diocletianæ principium assignat, in viam redeat. Persecutionem Diocletiani non anno 302, quod *Onuphrio*, *Petavio* aliisque visum, sed anno 303 cœpisse, ex Lactantio aliisque Scriptoribus probat. Marcellinum autem sequenti anno 304 passum esse statuit, non quidem d. 26 Aprilis, ut *Labbeus* putavit, sed d. 16 Martii, cum die 26 Aprilis, quo memoriam Marcellini Bedæ, Rabani aliorumque martyrologia celebrant, non mors Marcellini, sed ejusdem sepultura contigerit, postquam per plures dies insepultus jacuisset; unde & in Bedæ martyrologio MSC. Vaticano ad d. 6 Cal. Maj. non natale Marcellini, ut in editione vulgata legitur, sed ejusdem depositio refertur. Confirmat suam sententiam ex eo, quod Diocletianus & Maximianus purpuram deposuerint Calendis Aprilis, ideoque dici non possit, quod Marcellinus anno 304 sub Diocletiano passus sit, nisi ejus mors ante calendas Apriles consignetur. Marcellum, qui Marcellino successisse creditur, ab Eusebio & Hieronymo & in antiquis nonnullis Pontificum catalogis omitti non dissimulat, & forte nominum similitudine Eusebium deceptum opinatur. Notat præterea & illos, qui tanto brevius spatium Marcello tribuunt, quanto longius post Marcellini obitum sedem Romanam vacasse crediderunt. Ultimum hujus dissertationis caput de Felice Liberii successore agit, cujus gesta ex *Onuphrii* historia ecclesiastica, quæ in Vaticana bibliotheca MSC. asservatur, recensentur. Fatetur autem *Onuphrius*, quod ea, quæ de Felicis schismate, electione & morte scripsit, hauserit ex vetustissimo Romanæ ecclesiæ Registro, quo Romanorum Pontificum præcipua acta, a Liberii Papæ exilio usque ad Hormisdam comprehensa sunt, cujus copiam a Marcello II. Papa sibi factam esse dicit, qui librum illum literis majusculis scriptum ex bibliotheca monasterii S. Crucis de Avellana diocesis Eugubinæ se habuisse ipsi retulit. Conveniunt autem ea, quæ ex illo Registro *Onuphrius*

Cc

de Fe-

de Felice narravit, cum iis quæ Marcellinus & Faustinus in præfatione libelli precum Imperatoribus Valentiniano, Theodosio & Arcadio oblatis, ac a Jacobo Sirmondo editi, de schismate isto literis mandarunt. Repetit deinde Schelstratenus, quæ Baronius ad A. C. 357 de invento Felicis corpore & epitaphio Sancti & Martyris titulum exprimente retulit, quod obstitit, quo minus nomen Felicis ex martyrologio expungeretur, cum Baronius & alii qui de emendatione Romani martyrologii deliberabant, nomen hujus Papæ delendum vel sine Martyris titulo relinquendum suaderent. Affert etiam quædam in Felicis gratiam ex gestis Eusebii presbyteri Romani a Baluzio tom. 2. miscellaneorum editis, nec non ex actis Felicis, in quibus tamen illud desiderat, quod Constantium Constantini F. ab Eusebio Nicomediensi juxta Nicomediam in Aquilone villa rebaptizatum, dicant, quem errorem etiam ex his actis Autor libri Pontificalis hausit. Subnectitur huic dissertationi series chronologica, ab anno æræ vulgaris primo usque ad obitum Justiniani seu annum 566, quo Consulares fasti & plerique Pontificum catalogi finem accipiunt. In hac chronologica serie anni Pontificum cum annis Imperatorum & Consulium Romanorum componuntur, ex qua chronotaxi non difficulter patere Autor existimat, quantum *Pearsonius* & *Dodwellus* indigerendis primorum Pontificum temporibus hallucinati fuerint.

Dissertatio tertia agit de *antiquis Romanorum Pontificum catalogis*, & de *libri Pontificalis autore & præstantia*, ac primum quidem de antiquis Patribus & Scriptoribus, qui Romanorum Pontificum successionem chronicis suis aliisque operibus inseruerunt, Irenæo, Optato, Augustino, Victore Tununensi, Eusebio, Hieronymo & aliis; deinde de antiquissimo catalogo Pontificum, qui in Liberio desinit, unde Schelstratenus ejus autorem circa Liberii tempora vixisse, ejusque antiquitati perperam a *Dodwello* detrahi opinatur, refutans quoque *Henschenii* & *Papebrochii* sententiam, e quibus ille priorem catalogi partem ab Antero, posteriorem a Damaso, hic posteriorem partem a quatuor diversis autoribus compositam statuit. Ne quis autem ex Hieronymi epistola ad Damasum, qua gesta Pontificum ab ipso recenseri petit, & Damasi responsione, hunc catalogum a Damaso scriptum existimet, duas illas Hieronymi & Damasi epistolas suppositas esse probat. Pergit ad alium catalogum, qui in actis Felicis IV.

termi-

terminatur, & quem ex *Christinæ Suecorum Reginæ bibliotheca*, *Henschenius* & *Papebrochius* in prolegomenis ad tomum 1. Aprilis publicarunt. Notat autem Schelstratenus, quod, cum hanc editionem cum manuscripto *Reginæ* contulisset, nonnulla præpostero ordine collocata deprehenderit. Cum enim in editione *Henschenii* 1. Petrus, 2. Linus, 3. Clemens, 4. Cletus, 5. Anacletus collocetur, in manuscripto codice Cletum Clementi præponi observat. Neque dubitat verissimam esse illorum sententiam, qui hunc catalogum seculo 6. scriptum asserunt. Quamvis enim in codice MSC. post Felicem IV. aliorum duodecim Pontificum nomina addantur, ea tamen ab alia manu adjecta esse probat. Autorem autem hujus catalogi Romanum fuisse & forsan Archivi Præfectum, ex ipsis catalogi verbis colligit. Ab his catalogis ad librum Pontificalem sæpius editum progreditur, & neque Damasum neque Anastasium Bibliothecarium libri hujus autorem esse notat, *Lambecium* quoque confutans, qui priorem hujus libri partem a Notariis Apostolicæ Sedis consignatam, suspicatus est. Ipse autem priorem hujus libri partem, quæ vitas Pontificum usque ad Constantinum Papam continet, post sextam Synodum conscriptam, & post mortem Constantini ab eodem autore, quem Romanum & forte bibliothecæ Pontificiæ vel Archivi Curia Romanæ præpositum fuisse censet, Gregorii II. & III. vitam adjectam, postea ab alio autore vitam Zachariæ, Stephani III. & Pauli I. itemque ab alio Stephani IV. & Hadriani I. vitam, & sic etiam sequentium Pontificum vitas a diversis autoribus additas fuisse contendit. Esse autem nonneminem indicat, qui ex his Pontificum vitis Sergii II, Leonis IV, Benedicti III, & Nicolai I. gesta Anastasii stylo consignata existimet. Est ea sententia doctissimi *Ciampini*, quam ex ejus examine libri Pontificalis in tomo I. Supplementorum sect. 4. p. 170 retulimus. Verum Schelstratenus ab hac sententia recedit, & tantum Nicolai I. vitam Anastasio acceptam refert; animadvertens præterea, priorem hujus libri partem ex variis Pontificum actis, & imprimis ex catalogo illo, quem sexto seculo confectum supra indicavimus, depromptam esse, posteriorem autem libri Pontificalis partem a Zacharia usque ad Nicolaum I. cum primis lectu dignam esse, cum a coævis autoribus scripta & ex authenticis illorum temporum monumentis desumpta sit. Subjungitur huic dissertationi ipse *liber Pontificalis*, cum variis lectionibus

Cc 2

Luca

Luca Holstenii. In opposita autem plagularum facie, quæ in diversas columnas divisa est, exhibentur acta Pontificum, partim ex duobus illis antiquis catalogis, quorum supra mentionem fecimus, partim ex Eusebii historia & chronico ejusdemque continuatoribus, partim ex aliorum Patrum scriptis. Utrique catalogo non minus quam libro Pontificali brevia quædam scholia doctissimus hujus operis editor adjecit, qui etiam tomo huic primo appendicem addidit varia antiquitatis monumenta continentem, quæ vel nunc primum, vel correctiora edidit, & notis illustravit.

Exhibentur a Schelstrateno in hac appendice I. nummi Præsidum quorundam Syriæ æri incisi, cum nummo Herodis Antipæ, & Ægyptio numismate, quorum rationem breviter explicat. II. Excerpta ex *Hippolyti Thebani* chronicis juxta fidem codicis Vaticani, qui a *Canisii* editione plurimum differt, cum alio quodam Hippolyti fragmento. III. Fragmentum incerti alicujus auctoris ex eodem codice Vaticano depromptum. IV. *Clementis Alexandrini* fragmentum ex libro I. Stromatum de annis Romanorum Imperatorum. V. Supputatio annorum ab Adamo usque ad Christi adventum & usque ad ædificationem Constantinopoleos, Græce & Latine. VI. Fragmentum chronici, quo continentur res ecclesiasticæ ab anno 42. Augusti usque ad Clementis Pontificatum. VII. Excerpta ex chronico *Hippolyti Portuensis*, quod *Canisius*, *Labbeus* & *Cangius* sub variis titulis ediderunt, ex codice MSC. Collegii Claromontani Parisiensis Soc. Jesu. VIII. Series Imperatorum a Julio Cæsare usque ad Valentem ex MSC. Vaticano. IX. Opusculum de præfectis Urbi, & quibus consulibus Magistratum gesserint, a *Bucherio* & *Contelorio* editum, ex membranis bibliothecæ Cæsareæ ante annos 1300. conscriptis. X. Fasti consulares auctoris anonymi ex bibliotheca Cæsarea a *Norasio* editi. XI. Fasti consulares ab anno Christi 138 usque ad A. C. 273 a *Dodwello*, qui eos *Theoni Alexandrino* tribuit, ex MSC. Savilii, itemque a *Cangio* in appendice ad Chronicon Paschale Græce editi, nunc vero Latine redditi, additis annis æræ vulgaris. XII. Fasti Idaciani, a *Sirmondo* & plenius a *Labbeo* editi, ex codice Claromontani collegii correcti, additis æræ vulgaris annis. XIII. Chronicon *Cassiodori* non integrum quidem, sed ab imperio Julii Cæsaris, ex antiqua & correctiori editione *Johannis Cuspiniani*. XIV. Laterculus fasto-

Fastorum Consularium ab Aufonii & Olybrii Consulatu, ex editione *Arnoldi Pontaci*, collata cum codice Colbertino. XV. Laterculus Consulium post Chronicon Senatoris, ex eodem codice Colbertino. XVI. Chronicon *Isidori Hispalensis*, ex codice Vaticano, qui ab editis discrepat. XVII. XVIII. &c. usque ad XXXIX. Varii catalogi Imperatorum, & Pontificum aliaque hujusmodi monumenta, quorum pleraque brevibus notis & scholiis illustrantur. In extremo hujus tomi folio iterum excudi fecit Auctor nummum *Herodis Antipæ*, cujus supra mentionem fecimus. Cum enim opus hoc absolvisset, monitus fuit per literas a *Norasio*, in antica nummi illius parte non legi: ΓΑΙΩ. ΚΑΙCΑ. ΓΕΡΜ. ΝΙΚΩ, uti prius ex Rigordi fide, qui ita legerat, a *Norasio* & a Schelstrateno in fronte hujus appendicis expressus fuerat, quæ inscriptio etiam in Actis nostris loco supra allegato legitur, sed: ΓΑΙΩ. ΚΑΙCΑ. ΓΕΡΜ. CEB. i. e. *Gajo Cæsari Germanico Augusto*, ut observatum a *Toinardo*, aliisque veterum nummorum peritis, cum Parisiis nummum istum paulisper expolitum inspexissent. Cum hoc Herodis nummo Schelstratenus alium quoque *Herodis Antipæ* nummum jungit, qui inter cimelia Regis Galliæ servatur, & cujus typum itidem a *Norasio* accepit. In ejus antica parte exhibetur palma cum inscriptione: ΗΡΩΔΟΥ ΤΕΤΡΑΡΧΟΥ Λ. ΑΔ, i. e. *Herodis Tetrarchæ anno 34*; in parte averfa apparet laurea cum nomine ΤΙΒΕΡΙΑC, unde *Norisius* in literis ad Schelstratenum colligit, alterum quoque Herodis nummum Tiberiade percussum fuisse, non autem apud Sepphorim, quæ prior fuit *Norissii* sententia in Actis nostris A. 1690. p. 439 etiam relata, & nunc ex his ad Schelstratenum literis corrigenda. Ex omnibus autem Herodis Antipæ nummis non plures, quam istos duos, superesse Schelstratenus existimat, & causam, cur Tiberiade potius, quam in aliis Galilææ civitatibus, cusi sint, exponit.

DE ORIGINE CARDINALITIÆ DIGNITATIS Schediasma Historicum, auctore M. Jo. Franciscio Buddeo.

Jenæ, sumptibus Joh. Bielckii, A. 1693. in 12.

Constat plag. 8.

- p. 5. **I**N Purpuratorum Patrum natales inquisiturus Cl. Autor, notat primum eos, qui originem Cardinalium ad Deum ipsummet referre non dubitant, idemque e Scriptura S. evincere conantur.
- p. 9. Nec felicius in hoc mari navigare censet, quibus vocis ortus subsidio esse visus fuit, ad splendorem Cardinalibus conciliandum. Id quidem non diffitetur, si ex Criticorum præscriptis iudicium ferendum sit, præcipuum quid & singulare hac voce denotari; quo pacto autem in sacri ordinis viros ista vox translata sit, nondum inter omnes convenire observat. Animadvertit vero, plerisque persuasum esse, *titulos*, ut vocant, Cardinales huic muneri præbuisse ansam, ac eo nomine, sacras venisse ædes, in quibus Deum placare precibus & Christiani cultus peragere sacra moris fuerit; titulorumque cum non una eademque esset conditio, sed quidam præ cæteris eminent, eos *Cardinales* seu *præcipuos* fuisse appellatos, ac mox Presbyteris ipsis, qui titulis præfuerint, idem nomen adhæsisse: non procul hinc abire sententiam Bellarmini, censentis, Cardinalis nomen primo quidem impositum fuisse loco, a loco vero ad personam derivatum: Onuphrium Panvinium autem opinari, illos vocatos fuisse Cardinales, qui inter reliquos sui ordinis homines eminuerint, aliisque fuerint præfecti: a nonnullis apud Autorem libri, *Traité de l'origine des Cardinaux du Saint Siege* cap. I. & II. ad Romanæ urbis præfectos, qui certæ civitatis præerant parti, atque Curatores sive capita Regionum Urbis appellabantur, primos natales referri: Guidonem Pancirollum in Comment. ad Notit. Imperii Orientalis cap. II. Patritios Romanos Cardinalibus tradidisse lampada, existimare: Boxhornium a Notariis veteris Ecclesiæ Cardinalium originem derivare: alios, teste Polydoro Vergilio de inventoribus rerum, tradidisse, a Pontiano Pontifice tertio a Servatoris nativitate seculo, 36. sacerdotes Cardinales esse constitutos, a Marcello autem quindecim creatos, qui mortuis sepeliendis, infantibusque salutare fonte abluendis navarent operam. Horum omnium sententiis discussis, ostendit incertum item atque ambiguum esse, quo potissimum tempore Clericis Cardinalium obtigerit nomen: Romanensium plerosque, ex nominis antiquitate muneris ipsius dignitatem metientes, primis seculis a Christo nato jam hoc nomen viguisse, sibi aliisque persuadere: Robertum vero Bellarminum ultra Constantini M. tempora non audere certi quid polliceri, tum autem

autem Concilium Romanum sub Sylvestro I. convocatum esse, autumare, in cuius canone VI. Cardinalium injiciatur mentio, atque huic documento multos præterea clarissimos viros inniti. Verum observat, omnibus his concilii istius imposuisse auctoritatem; id tamen, si accuratius expendatur, nihil aliud fore, nisi inane otiosorum ingeniorum commentum. Nec certiora esse monet, quæ pro antiquitate Cardinalium profert Raphaël Volaterranus in Anthropol. I. 22. aut juris Canonici compilator Gratianus distinct. 24. c. Presbyteri; sed magno discrimini se expositurum affirmat, qui hisce testimoniis fretus certam & indubitatam de hac lite sententiam ferre velit. Reprehendendum quoque censet errorem Hieronymi Plati, libro de Cardinalis dignitate & officio c. 2. asserentis, Constantini M. tempore jam tantam Cardinalium fuisse dignitatem, ut cæteris Clericis superiores fuerint; cum tamen vix Cardinalium nomen tum innotuerit, multo minus Romanis Clericis major honor, quam reliquis, fuerit habitus. Itaque dubiis ac perplexis missis judicat, ante Gregorii M. aetatem de statu Cardinalium pariter ac vocis usu nihil posse definiri; saltem ex probatæ auctoritatis scriptoribus hodie nullum existare arbitratur, qui ante illum aut tam diserte Cardinalium meminerit, aut sapius quoque hac voce inter antiquos fuerit usus. Inde invehitur in Petrum Gregorium Tholosanum, qui Cardinales non tantum dignitate & potentia a Constantino M. auctos, sed ejusmodi quoque vestitu, quali hodie utuntur, ornatos esse contendit, atque illius sententiam inter alia everti ostendit communi Historicorum suffragio, quo in Innocentium IV. Pontificem decorati rubeis pileis aliisque ornamentis Cardinalitii ordinis gloria redundat. Obelo item notat Franciscum Duarenum, censentem, Cardinales olim dictos esse Presbyteros non quosvis, sed qui in majori Ecclesia, quam cathedralem dicimus, rem divinam cum Episcopo suo faciebant: observatque, Cardinales omnes eos fuisse appellatos, qui certæ erant addicti Ecclesiæ, adeoque fixi, & in sede sua permanentes, sine Ecclesiarum discrimine aut graduum varietate. Quo autem tempore nomen Cardinalium, Clericis omnibus fixis commune, soli sibi vendicaverint Romani, definire temerarium statuit, ac rejecta sententia Polydori Vergilii, contendentis, evecta per Bonifacium III. ad primum supremæ dignitatis gradum Romana sede, Clericos quoque Romanos, non tantum

p. 30.

p. 31.

p. 35.

p. 37.

p. 39.

p. 42.

p. 49.

- p. 52. tantum majores sumpsisse spiritus, sed &, ut communi sorte se ex-
 tos ostenderent, proprio hoc & peculiari nomine voluisse insigniri;
 arbitratur sensim apud ceteros usum hujus vocabuli, perinde ut alio-
 rum (scilicet Papæ, itemque Catholicæ) in desuetudinem abiisse, ac pe-
 nes Romanos Clericos tantum permanisse, ac quo suæ commenta-
 tionis majorem fidem faciat, Cleri Romani conditionem luculenter
 in sequentibus declarat. Quam ubi exposuisset, & discrimen vete-
 rum ac recentiorum Cardinalium satis indicasset, evolvendum sibi
 sumit, in quo Cardinalitia dignitas potissimum consistat, ut in origi-
 ne ejus detegenda eo commodius progrediatur. Et licet multa sint,
 quæ Cardinalium ordinem omnibus venerandum reddant, præci-
 puum tamen istud esse judicat, quod jure eligendi Pontificem gau-
 deant. Ad hoc prope accedere monet, quod ad summum sacerdo-
 tii Romani fastigium nemini adspirare liceat, nisi prius in Cardina-
 lium numerum fuerit cooptatus. Tertiam Cardinalitii muneris
 partem in eo consistere censet, quod Consiliarium munere apud
 Pontificem fungantur, ac Senatui quendam Ecclesiasticum exhibe-
 ant. Inde in harum Cardinalitæ dignitatis partium originem si-
 gillatim inquirat, ac postquam secundam concise, tertiam vero pau-
 lo plenius proposuisset, ad primam ex professo pertractandam se
 accingit, arbitratus, Cardinalium eminentiam, cum jure eligendi
 Pontificem tam arcto junctam esse vinculo, ut tum demum Cardina-
 les hodiernos exortos esse, haud absurde aliquis dixerit, cum ista ele-
 ctionis facultas ad eosdem fuit translata. Demonstrat posthæc, per
 undecim a Christo nato secula populo non minus quam Clero suas
 in eligendo Episcopo fuisse partes, adeoque frustra in iisdem quæri
 Cardinales, quales nostra ætas videat atque veneretur; ac propu-
 gnat, Innocentium II. primum omnium fuisse, quem solum Cardina-
 litium Collegium creavit, qui etiam istud jus eligendi eidem proprium
 esse voluerit; cum nec ante eum citra populi & cleri consensum quen-
 quam ad hoc fastigium evectum fuisse, evinci possit, nec postea ite-
 rum populum ad hæc sacra admissum fuisse, certis documentis quis-
 quam demonstrare queat. Tandem de Autoribus, qui in eodem,
 argumento ingenii exercuerunt vires, suum exponit iudicium,

LE MEMORIE BRESCIANE. OPERA HISTO-
 rica e Simbolica di OTTAVIO ROSSI &c.

i. e.

Memoriæ Brixienfes. Opus Historicum & Symboli-
 cum Ottavii Rubei. Editio nova, adornata a Fortuna-
 to Vinacesso, qui adjecit spicilegium marmo-
 rum hætenus ineditorum.

Brixia apud Dominic. Gromium, 1693. in 4.

Constat duobus Alphab.

NOva hæc est editio libri jam olim quidem typis vulgati, nostri
 tamen orbis Eruditis fortean vix ultra titulum noti. Postquam
 enim Brixia sub initium hujus seculi, anno scilicet ejus XVI, pu-
 blicam lucem primum adspexit, paria fata cum altero ejusdem au-
 toris foetu de claris viris Brixianis passus, in ipsa Italia adeo rare-
 scere coepit, ut magno quoque ære non nisi difficulter acquiri potue-
 rit. Non ægre igitur latus Lectores nostros speramus, si cum li-
 bro, qui in nostris oris plane novus videri queat, ita nos geramus,
 quasi nunquam antea publici juris factus fuisset.

Ut vero de totius Operis structura ante omnia constet, scien-
 dum est, postquam de Brixia natalibus actum esset, (quos cum
 Stephano ad Herculem potius, quam vel cum Justino ad Brennum,
 vel cum Livio ad Editovium, vel cum aliis ad Cycnum, referendos
 esse probatur,) variaque itidem de primo ejus statu usque ad tempo-
 ra quibus Romæ civitatis jure juncta fuit, nec non de antiquo situ
 ex vetustis ruderibus allata fuissent; omnia residua templa atque
 statuas, quibus Brixia quondam Pagana superstitioni suæ velificaba-
 tur, nec non alia publica ædificia ab autore nostro ita perlustrari, ut
 si ex monumentis aliunde petitis aliquid lucis ipsis accedere queat,
 istud quoque non respuat. Ut adeo non pauca haud sane ubique
 obvia liber mole non adeo magnus suppeditare videatur; ex quibus
 aliqua, quæ imprimis notatu digna visa fuere, decerpere, & quasi per-
 saturam hic exhibere placuit, ut ex unguibus, quod dicitur, leonem.
 Lectorum quilibet judicare queat.

p. 2.

p. 4.

In explicandis originibus Brixianis dum Autor noster versatur, inter alia monumenta, quibus in peculiari honore Hercules apud eos fuisse ostenditur, sequens quoque marmor in fundamentis Ecclesiæ S. Dominici repertum adducitur: ÆTERNUM HERCULI JOVI APOLLINI ROMANORUM ET BRIXIANORUM FOEDUS CONTRA POENOS L. CAMURUS VIBULUS Q. RUSTIUS VOLCA TAURUM AD LIMITES PERCUSS. Ex quo in foederibus boves mactandi mos, de quo non nisi ex paucis quibusdam eisque admodum obscuris autorum locis eruditorum quibusdam suboluit, mirum in modum confirmatur, quin & Græcorum nummus pariter ac alius Latinorum illustratur, quorum ille in altera parte Themistoclis imaginem, in altera bovem cum tæniis, hic vero in priori parte Porfennam, in aversa bovem cum ara & lituo exhibet. Quorum nummorum utrumque ad foedus aliquod referendum, illum quidem ad Græcorum contra Persas, hunc ad Hetruscorum contra Romanos, non obscurum esse videtur.

p. 16.

Publicum ritum explicabat quod modo adduximus marmor; en alterum quod ut privata Brixianorum simplicitati testimonium præberet, Autori in lucem protrahere placuit. Exhibet istud tres figuras more hodieque consueto mensæ assidentes, quas inscriptio adjecta Publ. Rufrii Balbinum Colonia Brixianæ Decurionem, cum fratre & Rufria Amœna patris liberta designare ostendit. Marmor cum in finem a Rufrio positum fuisse Autoris nostri est conjectura, ut manifestum faceret, intemperatos Brixianorum mores a corruptelis Romanorum servatos fuisse, qui & ipsi antequam post Graciam devictam, luxum mœniis suis inveharent, mensis non accumbebant, sed assidebant, ut ex Servio, Varrone, Isidoro & aliis Eruditi observarunt.

p. 36.

Sed redeamus ad publicas superstitiones Brixia Paganæ, quarum ritum haud paucas a Nostro egregie illustratas videmus. Herculi neque votum fecisse, neque per eum juramentum sibi permisisse sequiorem sexum apud gentiles, res est non adeo ignota. Illustre tamen hujus rei exemplum extat in saxo Maderni in agro Brixiano effosso. Aram istud repræsentat, quam Herculi pro salute filii dedicavit pater Valerius Scyerus, addito quoque uxoris Clodiæ Cornelianæ nomine.

nelianæ nomine. Noluisse autem Clodiam, ut suo quoque nomine Herculi fieret votum, quod Junonibus se potius debere arbitrabatur, inde colligit Autor, quod HERCULI in inscriptione conjunctionem ET adjunxerit sculptor, in altero vero aræ latere vocem JUNONIBUS expresferit, hoc modo:

D. S.	
HERCULI ET	JVNONIBUS
VALERIUS SE-	
VERUS. CLODIA	
CORNELIANA	
PRO L. VALERIO	
CORNELIANO	
V. S. L. M.	

Exponit vero etiam hac occasione Autor, quid istæ apud veteres Junones sibi voluerint, quas in aliis etiam quibusdam Brixianorum monumentis se invenire affirmat; quemadmodum & in juramentis fœminarum Junonem frequentem fuisse, vel istud Quartillæ apud Petronium ostendit: *Junonem meam iratam habeam*, ut & insignis Juvenalis locus virum effœminatum perstringentis, qui servum per *Junonem Domini jurare* patiebatur. Politiano itaque accedit, qui Plinii autoritate fœminis Junones idem esse quod viris genios ostenderat; id quod ex præclaro Senecæ in Epist. ad Lucilium loco Noster ulterius dedit confirmatum.

Matronarum quoque frequentissima in Brixianis monumentis mentio occurrit, quas apud Germanos etiam celebratas fuisse, Marmor Lipianum tres fœminas sedentes & flores in sinu foventes exhibens, persuadere videtur. Sollicitus est Autor in earum eruenda origine & officii ratione. A Græcis eas ad Brixianos translatas esse, nulla antiquitatis autoritate, sed sola conjectura inductum sese existimare fatetur. Ab Elæis itaque eas deducendas esse suspicatur, quorum post Demophontis Pisarum Tyranni obitum exortæ discordiæ, aliter quam honestissimarum istius gentis fœminarum, interventione componi placide haud potuerunt. Quibus ut gratia

tia pro hac navata in reconciliandis dissidentium civium animis opera redderetur, *divinarum* titulo ornatis Junonis custodia publica auctoritate demandata fuit. Brixia potissimum earum fuisse de pudicitia faminarum iudicium, ex Abbatis Ascanii Martinengi Tabula in Templo Pacis reperta probatur, in qua decretum harum Matronarum contra Tertullam Cenami uxorem, ob lasam conjugalem fidem ad vivisepulturam condemnatam, proponitur.

p. 106.

Sed de his faminarum sacris abunde satis. Ad masculos Deos nunc redeundum, quos inter Castorem & Pollucem primos producimus. Describit Autor satis prolixè festum, quo memoria eorum quotannis Romæ celebrabatur. Mos erat in istis solennibus inter alia, ut Equites Romani se cum equis suis, quos albos esse oportebat, Censori sisterent, a quo si labis quippiam in iis reperisset, equus ipsis adimebatur. Petendam inde istius Latinorum proverbii, *equis albis præcedere*, explicationem sibi persuadet, quicquid etiam de eo Erasmo visum fuerit. Planissimum enim putat, de vitæ integritate claris istud accipiendum esse proverbium, quos vel illis ipsis vitæ puritate superiores pronuntiet, quibus equis albis uti sit concessa facultas. Quæ si vera est interpretatio, aliquid luminis affundere videtur commati 14. cap. XIX. Apoc. Valde tamen veremur, ne suspendere assensum Eruditis persuadeant ista Horatii ab Erasmo etiam allegata:

Durus homo atque odio qui possit vincere Regem,

Confidens tumidusque adeo sermonis amari,

Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.

Facile enim patet, Persium, cui proverbium istud a Poeta accommodatur, non admodum a vitæ integritate fuisse commendandum.

Dei Noctulii non inscriptiones tantum aliquot, sed ipsam statuem quoque Autor noster nobis exhibet, quæ hominis profundis meditationibus immergi figuram repræsentat, noctua ad pedes ejus apposita. Deum meditabundorum hunc esse, tum ex ipso idoli habitu, tum ex adjuncta Palladis alite, tum ex ipso quoque nomine (nox enim meditationum mater vocatur) facile sibi persuaderi patitur. Id vero quod cum sepulcris communem hujus Dei templum locum obtinuerit, eo spectare existimat, quod tota vita nostra, meditationi cito

cito transeunti perquam videatur similis: cui interpretationi an stantem sit, aliis excutiendum relinquimus.

Quæ de Deo Bergimo, Tyllino & aliis quibusdam Numinibus vulgo minus cognitis referuntur, adducere super sedemus, ne in nimiam molem excrescat hæc nostra relatio. Sed id intactum relinquere nolumus, displicere Autori nostro, quod eloquentiæ Deus vulgo Mercurius credatur: talem enim qui eum faciunt, cum Mercurio Trismegisto, cui gloria ista debetur, Majugenam illum ex ejus sententia confundunt. Quin istud quoque mirum videri queat, Sirenis figuram Autori nostro adeo fuisse incognitam, ut eam nescio pro quæ naturæ humanæ Symbolo nobis obtrudere fuerit inductus. Sed procul dubio Vir doctus a vulgato errore, qui non in avem sed in piscem desinere Sirenes fingit, sibi imponi passus fuit, quem tamen firmiter adeo jam olim exploserunt Viri eruditi, ut otio nostro abuti merito crederemur, si verbum de eo nunc adderemus.

p. 140.

p. 153.

Ut vero tandem, quo recentior hæc editio antiquiori superior evaserit, Lectori constet, non contemnendum Brixianarum inscriptionum spicilegium ei sub finem accessisse sciendum est, quæ ut a jam olim editis discerni queant, duobus asteriscis semper notantur.

JOANNIS LVYTS, PHILOSOPHIÆ PROFESSORIS, *Introductio ad Geographiam novam & veterem: Adjiciuntur Oceani, Terra & cujusque regionis Tabula, etiam Charta LXV Sansonis.*

Trajecti ad Rhenum 1692. in 4.

NOVUM hoc opus Geographicum in quinque sectiones divisum est. Prima in prolegomenis Geographicis tota est insumpta, sive in doctrina de Terræ quantitate, axe, polis, circulis, zonis, climatibus, parallelis, longitudine ac latitudine locorum; nec non de distantis earumque mensuris; de plagis, usu globi terrestris, & similibus, quæ ex Geometricis Astronomicisque principiis dijudicantur; quemadmodum passim in hac sectione clarissimus Auctor ad Institutionem suam Astronomicam, quam mense Septembri A. 1689 breviter delineavimus, lectorem remittit. Secundæ sectionis

D d 3

quatuor

quatuor priora capita Hydrographiam continent, qua tam Oceanus, quam Mediterraneum Mare, & utriusque diversi sinus, eorumque nomina, a gentibus plerumque, quas alluunt, petita, explicantur; etiam de motu marium generali aliquid adjicitur; posterioribus, Terræ divisio, & Europæ præcipua regna ac respublicæ, inde a Portugallia usque in Turciam Europæam, ita recensentur, ut singularum regionum divisiones, flumina, oppida potiora continuo ordine enarrentur, habita etiam ad antiquum statum regionum & locorum, sed parcius, ratione, quam in nova seu nostrorum sit temporum Geographia, cui præcipue hoc Opus destinatum fuit. Singulis provinciis subjiciuntur Tabulæ, quæ illarum divisiones cum urbibus primariis ante oculos proponunt, ut memoria legentium perspicuitate adjuvetur. Tertia sectio Asiæ, & quarta Africæ imperia eodem modo ac ordine pertractat: in quinta demum seu ultimâ, duplex America, septentrionalis & australis, in quantum cognita est, perlustratur. Quæstiones quoque, ubi res exigere videbatur, non inusitatæ quidem, at vero nec inutiles injiciuntur, ut in Asiæ parte de loco Paradisi, & de Ophir Salomonis: & sectione ultimâ, an America antiquis fuerit cognita, & unde primi homines, ac quando in eam pervenerint, in quibus id Cl. Auctor agit, ut varias variorum sententias enumeret, & quæ probabilior videatur, non obscure significet. Omnium autem, quæ de situ urbium ac regionum tractat, fundamentum præcipuum in chartis Geographicis ponit, chartis nempe novis Belgicis, & Nicolai Sansonis, cujus minores chartæ, cum Gallica descriptione in Batavis A. 1683 reculsæ, occasionem huic operi dederunt. Illarum enim laminas, Gallico idiomate incisas, bibliopola acquisiverat, cui Auctor laborem suum atque operam addixit. Inde factum est, ut Latina hæc Geographia Gallicis tabulis exornata sit. Quum vero ea conditio chartarum plerarumque sit, ut non raro digniora omittant, pagos & alia parva pro claris oppidis exhibeant, etiam in vero horum situ frequenter aberrant; non facile fieri posse apparet, ut qui illis mappis confidit, non in errorem aliquando inducatur. Quo referri debent, quæ obiter in solis provinciis, quas Serenissima Domus Saxonica possidet, sine accuratiori discussione observavimus.

Pag. 314. Electoralis Saxonie propriæ portio nimis coarctatur,

tur, dum ad Wittebergam tantum & oppidulum Elster restringitur: quum cis & trans Albim plura numeranda fuissent, nec exigua, oppida. Pag. 315. Metallici montes, das Erz-Gebirg/ male vertuntur *Archimontana*. Ibidem inter Misnensem & Lipsiensem tractum interponitur Voigtlandia, quo jure, aut ordine, non apparet. Ibidem in Voigtlandia confunduntur Franconici seu Brandenburgici quæ juris sunt, cum Saxonis & Ruthenicis, nec dominia & possessiones exprimuntur. Pag. 316. Hala, *Hall*/Magdeburgici juris, in Misnia ponitur, & *urbs minor* vocatur, quum sit facile harum regionum amplissima. Ibidem Ciza dicitur episcopali sede excidisse, quam semper tenuit, & adhuc tenet sub Ser. Administratore: Capitulum tantum & Cathedralis Ecclesia translata sunt Numburgum, manente tamen Cizæ Capitulo inferiore & Ecclesia collegiata. Ibidem vel pag. præc. In Misnia multa addenda essent, v. g. Eulenburg, Wurzen, Delitzsch, Colditz, Rochlitz, & alia. Ibid. pag. 316. Gotha dicitur *urbs parva* & *Isenacum exiguum*; utrumque oppidum non parvum, sed mediocre, & bene cultum, & Ducum sedes. Ibidem in Thuringia omittuntur Salfeld, Orlemunda, Ordurf, Langensalz, Weissenfee, Sangerhausa, Heldrungen, & alia non contemnenda. Pag. 317. Arnstadiensis Comitatus, quæ pars nobilis Schvvarzburgici, perperam dicitur includi in Mansfeldensi; quod ibidem etiam de Querfurto traditur, in quod nullum jus est Mansfeldicis, sed quod Principatum nunc Saxonicum denominat. Pag. 293. In Comitatu (nunc Principatu a tribus sæculis usque) Hennebergico, qui etiam Saxonice ditionis est, dicitur *Meinunga commune regimen habere*, quod desit habere ante plures quam XXX. annos, quum communis possessio divideretur. Sedem autem nunc præbet Principi ex familia Gothana, ejusque regimini proprio, non communi. Nec *Hilperhusa* ad Hennebergiam pertinet, sed ad Coburgensem Ducatum, tribus sæculis avulsam ab Hennebergide. Omissa sunt alia Hennebergicæ, ut *Sula*, non parvum oppidum & armorum officinis celebre.

Et quum tot familiæ Domus Saxonice sint, non distincte, quæ singulorum possessiones sint, ostenditur, immo nec sedes illorum indicantur, quod omnino Geographici officii erat. Sed hæc obiter, & eo notavimus animo, ut clarissimi Auctoris eruditioni,

tioni, & industriæ nullo modo detractum cupiamus. Perfectum omni ex parte, nulloque etiam in minimis defectu laborans huius argumenti opus nec vidit hactenus, nec visurus est Orbis Litteratus.

*ERHARDI VVEIGELII CONSILIAR. CÆSAR.
& Palat. nec non Senioris Prof. P. Philosophia Mathematica, Theologia naturalis solida, per singulas scientias continuata, universæ Artis inveniendi prima stamina complectens.*

Jenæ, sumtibus Matth. Birkneri 1693. in 8.

Constat plag. 60.

Quamquam Mathesis hoc ævo fere summo fastigio suo videatur admota, nec ulla ejus pars sit, quæ non ab aliquot Viris doctis justis sit exulta Voluminibus, tot nihilominus tantæque subinde progenerat Inventæ novæ, ut iis qui etiamnum aliquid in ea moliantur, non spicilegium sed integra messis relicta videatur. Testatur hoc præsens scriptum Autoris nobilissimi, novarumque Inventionum gloria apud externos quoque celeberrimi. Primus est Tomus universæ quam meditatur Matheseos, distribuiturque in duas partes, quarum priore sollicitè magis in naturam Matheseos inquirat. Atque initio quidem Sect. I. ejus limites longe extendit ultra metam a Scholasticis illi ex ignorantia fixam. Ostendit enim quantitatem, velut ejus objectum, non esse extensionem, sed determinatam rerum finitarum rationem, quam exacte æstimare ac definire sit Matheseos; cum autem nulla non scientia objecti sui rationem, seu naturam & affectiones exacte determinare teneatur, mox inde infert, Mathesin in hac sua latitudine spectatam a reliquis disciplinis simul sumtis non differre; utut quædam scientiæ, in quibus id quod commune est omnibus majori præstatur rigore, κατ' ἐξοχήν nomen Mathematicum ferant. Cæterum quia quantitas hoc modo accepta constituit ipsam rerum finitudinem (cui vocat) exacte æstimatam, fufius sibi hac occasione agendum sumsit de finibus ipsoque nihilo. Hujus genuinam faciem tunc ait expressam fufi in mente, quando plane non cogitamus. Si vero reflexione mentis atten-

attendimus, nos antea non cogitasse, annuati nos, ipsum non cogitasse nobis velut objectum quoddam sistere. Id vero cum re ipsa nullum sit; ne plane gratis etiam hac vice cogitare videamur, nihilum illud quoddam velut pallio a nobis cingi, ut genuini objecti speciem commodius mentiatur.

Et quoniam a pueritia rebus corporeis adfueti sumus, primæ corporum proprietate, extensione nempe a corporibus abstracta, nihilum a nobis vestiri; aut eam ipsam loco nihili infiniti concipi, atque ita spatium, Ubicativum dictum, extra mentem fingi. Utut vero spatium hoc de se nihil sit, æque ac spatium temporis, quod a condito mundo elapsum, aut adhuc futurum concipimus, nihil est; quia tamen hac sua extensione corpus subtilissimum de se indefinitum, sine termino extremo quaquaversum undique diffusum & expansum refert; vel ipsi *Cartesio* imposuisse, ut crederet reale corpus esse. Quando porro Ens quoddam certam hujus spatii partem occupare deprehendimus; limites, quibus spatium Ens illud proxime ambit, fines ejus dici: qui proinde a nihilo re ipsa non sunt distincti. Cumque corpus quoddam in infinitum dividendo, singulæ partes, quæ vel mente possunt concipi, similiter meris jungantur finibus, adeo ut sine uno mente velut abrafo, mox prodeat alter; hoc ipso patere rem ejusmodi finitam nudis finibus constare, ac proinde de se nihil esse. Ut vero illud quod de proprio suo nihil est, aliquid valeat, id unice deberi VALORI positivo, aliunde ipsi imputato atque velut impresso. Cæteroquin tamen Autorem eum qui nihilo plus imputare potest, eundem nihilo & minus imputare posse: & qui id quod ponit loco nihili, plus nihilo valere imperare potest; eum & quippiam valere minus nihilo jubere posse, si quis ab eo dependens id committere conetur.

Valore autem hoc positivo substantiam rerum finitarum absolvi. Testari siquidem fines, Entia finita nequaquam pro se stare & durare, si non sustineantur aliunde; adeoque non esse aliquid per se subsistens absolute: sed sicut finitæ rationis nostræ Entia, non a se ipsis extant, sed a nobis præter ea existentibus, & ineffabili prærogativa plus valentibus, dum loco nihili aliquid cogitamus, statuuntur, nec nisi continuata cogitatione nostra sustinentur: Ita quoque Entia realia finita pendere atque statui ab Autore aliquo, qui est præter Mundum

dum, & (propter Entium finitorum infinitam varietatem & copiam, immensam item præstantiam præ nostræ rationis Entibus) infinita eminentia intelligens & volens, loco nihili de Entibus finitis cogitat, & jubet ut ex illis quædam actu sint & valeant id inter se, quod experimur.

Inde vero prono alveo fluit, quod, sicut tota substantia rerum pendet unice a jussu Entis illius infiniti, nempe Dei; ita quoque Existencia earundem; in momenta singula restorationis indiga, ab eo proveniat. Nempe fluxa est quarumcunque rerum finitarum adeoque totius Mundi existencia, numerumque constituit unitatum seu momentorum se mutuo continua serie & sine ullo hiatu insequentium. Existenciam enim præteritam mox excipit præsens, hancque ullo absque interstitio futura. Ut adeo numerus hic unitatum sit non disperfarum aut dissitarum, sed continuarum; quæ omnes simul sumptæ menti totum quoddam seu tractum repræsentant a præterito in futurum protensum: licet quoad rem non nisi unicum ejus momentum, præsens nempe, aliquid sit; reliquæ autem vel jam in nihilum abierint, vel ex nihilo demum sint proditura.

Multitudinem autem tanti numeri nequaquam ipsi essentia seu formæ mundi imputari posse: quasi scilicet tot diversæ mundo competant, una post alteram, quot Existentiæ diversæ ipsi mundo successive imponuntur. Sed manente semper eadem mundi Essentia atque forma, mundum eundem toties permutare suas existencias, ut una tantum semper salva sit, præteritis prætermisissis. Licet enim Essentia mundi cum qualibet positione ejusdem indivulso nexu sit conjuncta; adeo ut quævis unitas præsentia totius mundi ipsam etiam essentiam præsentem secum vehat, quæ prætereuntem æque ac sequentem comitetur: quia tamen formæ & essentia, qualitates item & affectiones rerum finitarum non dicuntur aliæ diversæ, nisi sint oppositæ, h. e. alius speciei; eandem tam diu manere essentiam, donec alia qua speciem, h. e. opposita, reddatur pro priore, in positione ea, quæ prioris vice fungi debet. Atque hoc usque adeo verum esse, ut, etiamsi inter esse prius & posterius magnus hiatus, magnaque mora intercedat, qua subjectum singulare, antequam id ipsum denuo se sistat, sub eadem forma interim corruptum & in elementa sua resolutum sit; tamen eadem censeatur essentia

essentia & forma, modo similis per omnia momentis omnibus subiecto illi singulari insit: id quod homini post mortem in altera vita eventurum novimus.

Cæterum fluxam hanc totius mundi existenciam, seu esse, cum non-esse temperatum, *Tempus* dici: quod ideo a Veteribus definitum, quod sit numerus motus ipsius esse secundum prius & posterius. Ut proinde tempus sit fundamentalis & substantialis Motus rerum finitarum indifferenter omnibus Entibus communis; cui motus reliqui, quales sunt Generatio, Augmentatio, Alteratio, Latio &c. non nisi aliquem situalem addant respectum, sive ad intra sive ad extra. Ubi imprimis mirandum sit, quod omnis vis agendi cujuscunque rei per hancce situalem mutationem tanquam per activum medium exerceatur; cum tamen omnis motus nihil aliud sit quam Status sive Situs mutatio, in qua equidem Status prior & posterior aliquid sint, ipsa autem, quæ utrisque intercedere dicitur, mutatio & actus necessario nihil sit; eo quod nihil istis statibus intercedat, quo ambo se immediate contingant. Inde ergo manare Corollarium istud universale: *Vim agendi naturalem non esse rerum hujus mundi, sed solius Dei,mero jussu, nihili tamen sub caractere efficacis.* Nempe nostri respectu Deum non agere sine medio seu caractere, nisi extra ordinem. Ordinarie autem Deum in ipsis rebus ordinasse certos characteres suæ Efficaciæ, ex quibus ut ex certis mediis & rationibus causalibus, quid circa talia acturus sit, cognoscere, & decernendo nostras actiones illis conformare possimus. Eum enim in finem Deum non solum rationes illorum characterum nobis clarissime expressisse, sed & severe injunxisse, ne Dei modo agendi ordinario abutamur. Quicquid enim executive vult homo, qui omnino plena gaudet volendi libertate, id præstare ipsum Deum, modo homo voluerit secundum procedendi modum ordinarium, quo Deus penes se constituit uti. Et hoc ipso fieri, ut effective hominem egisse id, quod sponte executus est, existimari jure possit, imo debeat. Quod si autem abutatur homo processu ordinario adversus voluntatem Dei sibi notam, ipsum peccare: licet Deus actus naturales, (quibus totus nititur mundus) ut hoc præcaveretur non inhibeat, aut homini vires subtrahat. Hoc enim si præstaret, eo ipso hominem non-hominem, i. e. activam.

Creaturam non activam facturum esse, id quod foret contra Dei intentionem.

Sect. II, agit de modo quantitatem cognoscendi & ad usum applicandi, uno verbo, de *Æstimatione*. Huic Preliminarium nomine totam præmittit Logicam, paucis inclusam lineis. Siquidem, cum alias doctrina Syllogismorum propter tot cautiones & regulas, circa Figuras Modosque observandas, reductionem item Syllogismorum ad primam Figuram, reddat Logicam prolixiorē; eleganti monstrat compendio (quod *Logometron* vocat) quomodo Præmissis vix dum recitatis, debitam conclusionem illieo ad oculum demonstrative exhibere possimus, hoc modo: literas initiales nominis & verbi, extremorum & communis, (sive medii) dum recitantur scribe ita, ut coincident aut discoincident, ceu dicta volunt (plene nempe, si dicatur *omnis*; semiplene si dicatur *quoddam*) & patebit iusta quantitas coincidentiae aut discoincidentiae, intuitu scripturae literarum pro conclusione debita. Cujus quidem Canonis sensus ex adjuncto Schematismo clari⁹ patebit. Refert autem Logicam universam inter præliminaria æstimationis, quod non artem æstimandi sed prædicandi tradat. Siquidem omnis æstimatio etiam simplicissima requirit comparationem inter plura. Contra vero tertiam quoque mentis operationem Logicam, quam Syllogismum vocant, circa id solum occupari, quomodo unum idemque tribus efferatur propositionibus, constare cuivis vel ex ipso ejus fundamento, quod *dictum de omni* appellamus, cujus hic est tenor: quicquid dicitur de omni (distributive nempe, adeoque de quovis,) dicitur de quovis contento sub eodem. Insuper in æstimatione nobis scientiam singularium numerando, mensurando, computando, & proportionem eorum evolvendo, acquirere nitimur, ad quæ logica se non extendit.

Additamenti loco doctrinæ de æstimatione subjicit Catalogum suarum Inventionum novarum, quarum numerus ad quinquaginta ascendit. Primam præcipuamque earum plenius expositam, quæ est demonstratio Mathematica, quavis Euclidea fortior, esse Deum, mundi conditorem & rectorem, ipsi huic Tractatui inseruit. Cumque illa fundamentum sit plerorumque omnium, in quibus Nobilissimus Autora placitis aliorum discedit, malimus Lectorem ad ipsum ablegare librum, quam eam verbis truncatis proferre. Reliquarum

quarum Inventionum aliquæ ab ipso jam alibi prolixius sunt descriptæ, ceteræque suo prodibunt tempore. Istud proinde hic solum indicandum duximus: *Globos perpetuos*, quorum correctioni Autor noster per 30 annos insudavit, tandem penitus esse elaboratos, atque ex metallo solidiore confectos. Concernit autem correctio non solum circulos, in quibus cautum, ne per variatam stellarum fixarum longitudinem, ullus error in globos irrepere queat: sed & ipsos Asteriscos. Siquidem tractus stellarum, quos hucusque certis imaginibus, obscenis aliquando satisque monstrosis exhibuerunt, retento equidem nomine antiquo, ductibus Geometricis Chinesium more, inclusit; tandemque ornatus gratia, Cælum universum Insignibus Principum Europæorum textit: ceu hæc fusius in peculiari tractatu, qui his ipsis Nundinis publicam aspexit lucem, exponuntur.

Pars specialis, quantum ejus hoc volumine prodit, complectitur, *Pantometriam*, *Archimetriam*, *Archilogisticam* atque *Phoronomiam*. Priores duæ disciplinæ conveniunt cum Arithmetica & Geometria: quarum tamen nomina sibi immutanda putavit, quod duæ hæ scientiæ simul sumptæ rationes Elementares, quas vocat, hujus universi considerent. In Arithmetica enim tractari valorem rebus a Deo impressum, a quo habeant, quod in classē Entium possint referri: cumque is rebus finitis omnibus sit communis, materiale earum absolvere. Collineationes autem & directiones ad certos scopos finesque, in quibus formæ rerum consistant, objectum Geometriæ seu Archimetriæ constituere; quæ proinde per insignem errorem habeatur pro scientia extensionum.

Archilogistica tradit Artem inveniendi veritatem. Statim hinc a limine procul arcet Logicam cum suis locis Topicis atque Syllogismo: utpote qui nihil in se contineat, quam repetitionem trinam unius ejusdemque assertionis, adeoque ineptus sit non solum ad veritatem inveniendam, sed etiam ad inventam aliis demonstrandam; ceu prolixè probatum ivit. Inde expendit, quousque in hac arte simus progressi, quantumque adhuc desit. Nempe in numeris, iisque problematibus Geometricis, ubi addendo, subtrahendo, dividendo ac multiplicando totum negotium conficitur, artem veritatem inveniendi per Arithmeticam atque Algebram ad summum fastigium esse cœctam. Ubi vero extra hos casus in moralibus, civilibus, natura-

libus, ipsaque Mathesi, (vulgo sic dicta,) præsertim mixta, aliqua veritas sit inveniendâ, nos ad hanc usque diem omni regularum atque compendiorum ope destitutos, unice naturale iudicium esse secutos. Quanto autem hoc cum damno iacturaque temporis sit conjunctum, quotidianam clamare experientiam. Neque tamen esse, cur despondeamus animum: sed sicut olim etiam in numeris & copia determinanda caruimus regulis, quæ hodie in tanta prostant copia; ita nullum esse dubium, quin etiam pro formis computandis artificiales regulas simus impetraturi a Divina Sapientia, si æque hic ac illic eam indefessis meditationibus sollicitabimus. Spem vero tanto maiorem esse; quod probabile sit sapientiores veterum hanc artem jam calluisse, sed studiose texisse. Quod si autem Algebram, seu primam Analyseos speciem, itidem deperditam, protrahere in lucem, & ad summum culmen perducere potuimus: nihil subesse causæ, cur non similia nobis de altera hac Analyseos specie polliceamur. Socias autem hic requiri operas.

Quem in finem noster omnes provocat doctos, ut in causa hac communi, quæ maximi sit momenti, suas conferant symbolas. Debetur interim celeberrimo Autori nostro hæc gloria, quod non solum primus sit ausus hanc doctrinam ad certa revocare capita & genuina ejus ponere fundamenta: sed &, donec prodeat aliqua regularum copia, interim per exempla plura, eundo nempe per primum *Euclidis* librum, monstrare fuerit conatus, quo modo in hac veritatis investigatione sit procedendum.

Phoronomiam Noster penitus superstruxit demonstrationi Dei: ut ita non solum viam præiret aliis, quo pacto solida Philosophia naturalis queat confici, sed & ostenderet, hoc modo difficultates, quæ alios hac in causa premunt & ad præcipitia ducunt, facile evitari.

AD JOHANNEM FECHTIVM, JOH. CHRISTOPHORI *Wagenseilii* dissertatio epistolica.

Altdorfi Noricorum, typis Joh. Henr. Schoenherstzdt 1693. in 4.
Constat plagulis 18.

Toto

Toto passim literario orbe innotuit paradoxum celeberrimi Polyhistoris promissum de vulgando *infundibulo Norimbergensi*, aut, (ut nunc, illustris Magliabechii suâsu, vocare mavult,) *Minerva*, cujus ope in cujusque sexus, ætatis, qualitatis & conditionis homines, sine molestia ac jucundissime, aliquam divinarum & humanarum rerum peritiam transfundi posse confidit. De *infundibuli* hujus occasione, consilio & instituto, doctissimus auctor disserit equidem in hac epistola, ad *Joannem Fechtium*, Virum & Theologum celebratissimum, Consistorii Ducalis Mecklenburgici Adfessorem, districtus Rostochiensis Superintendentem & in alma Rostochiensis Academia Publicum Professore, Altdorfii m. Febr. 1693 data. At nolumus ea fusius repetere, cum nec dum satis clare mentem suam explicaverit, adeoque expectandum omnino sit, donec inventum, in quo elaborando jam totus occupatur, ad umbilicum perduxerit; sicque universas inventi sui rationes mysteriaque dilucide pandat publicique juris faciat.

Proximo loco vindicatur *Hydraspis* contra clariss. W. E. *Tenzelium*, auctorem colloquiorum menstruorum vernaculorum, quæ Lipsiæ m. Apr. A. 1691 edita sunt, negaturque, quod homo, qui Viennæ in Danubio Hydraspide se armavit, violentiæ undarum pene succubuerit; & provocatur ad Excellentissimum *Abensbergium* & *Trautonium Comitum*, Sacri Consilii Cæsarei consortem, & Austriæ inferioris supremum Marefchallum, aliosque, qui experimento illi Viennensi præsentibus affuerint. Additur, machinam expectationi Reverendiss. & Celsiss. Principis, *Pataviensis Episcopi*, cum in Danubii loco, qui ob Oeni & Illissi amnium, vestigales suas aquas hinc & hinc exonerantium impetum, pro Scylla aut Charybdi haberi possit, exploraret, ex asse satisfecisse. Fecisse amplius in Tigurino lacu Hydraspidis periculum Virum amplissimum *Petrum Valkenierium*, ut & *Witebergæ V. Cl. Martinum Knorrium* Mathematicum Professore, in collegio curioso; adeo ut horum auctoritas ora obstruere possit illis, quibus doctissimus *Dialogista* opinionem de infelicitate tentaminis Viennensis in acceptis referat.

Cæterum *Tenzelius* nosse desiderarat, quantæ esse debeant hydraspidis dimensiones. Respondet *Wagenseilius*, sive paulo minor illa fiat, sive paulo major, nihil referre; mensuram tamen præterpropter

p. 20.

p. 21.

p. 22.

p. 23.

propter eam esse, ut semidiameter hominis, qui illa usus sit, brachii longitudinem manu tenus adæquet: altitudinem eam convenire, ut lumbis incumbens, brachiis liberum motum relinquat, nec respirationem impediat. Cumque in unoquoque homine inter mentum & verenda trium spithamarum, (quales quisque manu sua describat,) deprehendatur intervallum, unius spithamæ altitudinem. Hydraspidi sufficere. Proinde latitudinis ad altitudinem triplam quasi esse proportionem, a latitudine vero nihil differre longitudinem, quippe in circuli area. Nec ultra asserem unum pineum, si longus latusque sit, ad Hydraspidem construendam requiri. Negat *Dialogorum auctor*, intellectu se assequi, quomodo tueri hominem queat hydraspis, si fluctus illum modo in cælum, modo in balthrum projectent, & unus post alium obruat. Regerit *Noster*: Naufragis sæpe ad salutem profuit aut parva tabula laceræ ratis, aut mali frægmentum, fortuito oblata; quanto magis hydraspis, hominem a suffocatione immunem præstans, citra manuum, pedum & oris lassitudinem. Objecerat alter, neminem diu sub aquis absque respiratione durare posse, nisi foramen ejus ovale adhuc sit apertum, sanguisque per eosdem canaliculos arteriosos feratur, per quos fluxit, cum embryo esset; quo sine piscatores margaritarii liberos suos a teneris ungueculis, sub aquis agere ac manere, adsuæfaciant, sine quo usu & foramen illud & canaliculi prorsus claudantur, adeo ut homo externa respiratione ad vitam non possit non indigere. *Wagenseilius* objectionem elidit, alia observatione, quod nempe tempestas multa doceat hominem & facere & pati, ad quæ alioquin facienda aut patienda impar foret. Sic D. Paulum sociosque, *Act. XXVII.* diebus quatuordecim jejunos permanisse, cum ultra septem dies inedia sit lethalis, juxta *Hippocratem* & *Macrobius*. Inficiatur paritatem margaritarii & naufragi. Illum enim per longum temporis spatium in fundo maris oberrare, manusque & pedes totumque adeo corpus impeditum habere: at Hydraspidem armatum haud unquam fere sub aquis agere, sed superficiei innatare, fluctibusque obsecundare, sive hi summa petant, sive in ima prolabantur. Licet etiam quandoque undis tegatur, mox tamen emergere, ac manibus, quas liberas habeat, nares, aures & os sibi obturare posse, ne aquæ per illas rimas in corpus influant. Verum enim vero sollicitus fuerat colloquiorum

p. 30.

p. 31.

p. 37.

p. 43.

Condi-

Conditior, ne hydraspis nulli usui esset naufrago, cum a carchariis vivus deglutiri posset. Hunc itaque bono animo esse jubet *Wagenseilius*, eo quod pleraque Europæ æquora sulcaverit, neque sibi tamen carcharias canis vel cetus visus sit, neque fando acceperit, aliis, post hominum memoriam, ab his monstribus fuisse aliquod periculum.

Quod superest, vellicaverant sapius aurem *Wagenseilio* viri eruditi, ut promissimemor, *Apologiam pro Judæis* in lucem emitteret, doceretque, quod *Judæi Christiano sanguine mysteria nulla faciant*. Affert ergo *ichnographiam* operis illius sui, **JUDICIUM SANGUINIS** inscribendi.

In hujus exordio ipsemet probabit exemplis, Judæos Christiani sanguinis esse appetentissimos, quemadmodum olim a Chosroë (teste Zonara) nonaginta millia captivorum Christianorum redemerint, ut haberent, quos propria manu trucidarent. Inter causas cædium ejusmodi, primariam esse monstrabit *Judicium Zeli* adversus Dei, quos putant, hostes, quod sibi licitum esse persuasi sint. Pernegabit autem, quod eas commiserint, ut sanguinem exciperent reponerentque, medicinæ mysteriorumve causa. *Viginti quinque* rationibus evictum id ibit, e quibus *quatuor* jam adduxit, aliis intactis. Eæ huc redeunt. *Principio*, Martyris sui sanguinem non colligunt Judæi, tamen memoriam ejus sacrosanctam habent; quantominus Christiani, cujus vel vivi contactu aut saliva se pollui existimant? *Porro*, (Maimonide in *More Nev. P. III. c. 46.* teste,) præceptum de non fruendo sanguine, eorum opinione, æquipollet isti, quo filium Molochi offerre vetatur. *Tertio*, cum Judas, Christi proditor, triginta argenteos sacrum munus facere vellet, noluere Sacerdotes & Seniores, (h. e. Synedrui in templo congregati adfessores,) pecuniæ in *Corbona* locum concedere, eo quod esset τὴν αἷματ' pretium sanguinis. Nullam enim e re illicita acquisitam pecuniam in *Corbonam* deponi potuisse, ex *Sanhedrin* fol. 112. b. liquet. Licet vero in usus sacros & pios proprie tales impendere fas non esset, in id tamen impendi debebat, quod pluribus esset profuturum, ut e. c. fontes, putei, cisternæ extruerentur, juxta traditionem ex *Mass. Beza f. 29. a.* excerptam. Pari ratione argenteis illis comparatus est ager figuli in sepulturam τῶν ξένων, peregrinorum, (a politia nempe Israelis & testamentis, *Ephes. II, 12.*) h. e. gentilium & proselytorum domici

p. 70.

p. 73.

p. 76.

p. 77.

Ff

li, quo-

lit, quorum numerus sub Herodibus valde auctus fuerat. Ex hæc-
tenus dictis argumentum Wagenfeilio enascitur: a pretio sanguinis
cadisque abhorrebant Judæi, & nos credemus, illos ipsum sanguinem
innocenter occisi hominis in suos usus secum conditum habere? Quar-
tum est: Judæos Christiana sacra, præ suis, magis ad salutem corporis
animæque conducere agnituros, si Christiano sanguine tantopere se-
egere censerent. Hoc ergo falsum esse, quia illud non fiat. Acce-
dere, quod soli occidentales, non orientales, apud quos itidem fre-
quentes existant Judæi, hanc illis dicam impingant.

P. 83.

His præmissis, prolixè explodet gravissimus Auctor omnes il-
los usus, in quos Judæis adhiberi fertur sanguis Christianus. Proba-
bit igitur, non uti eos cruore tali 1) ad *phylurum*, quale quidem ex *pro-
prio*, non ex inimici sanguine conficere quis possit. Nec 2) ad *sisten-
dum circumcisi sanguinem*, quo potius faciat ligni putridi, cariosi ac a
vermibus erosi pulvis, quem lippiens forsan e longinquo spectator
sanguinem Christianum, ex siccitate in pulvisculos redactum, credi-
derit. Nec 3) ad *nuptialem benedictionem*, ubi quidem, juxta Mai-
monidem, nonnulli *הם עם הים נהגו להכניא הדם עם היין solent cum vino
adferre myrtum*, sed pro qua facile legere aliquis potuit *הדם sangui-
nem*. Nec 4) ad *benedictionem populi sacerdotalem* in synagoga,
aut 5) ad *sacrificia*, qualia sane nulla post excisum templum in usu
sunt. Nec 6) ad puerperii dolores mitigandos, qua de re Samueli
Friderico Brenzio satis responderit Salman Zebbi; nec 7) ad *am-
uletum*, de quibus, in gratiam supra laudati Tenzelii, peculiarem digressio-
nem Wagenfeilius instituit. Invaluit denique apud multos eosque eru-
ditos opinio, Judæos Christiano sanguine linteolum imbuere, eoque
contegere tribulis sui animam agentis vultum, ac in aures ejus hæc
verba acclamare: *Si Jesus est verus Messias, sanguis hujus Christiani,
qui in Servatorem suum credens mortuus est, conducat tibi ad vitam
æternam*. Wagenfeilius ex adverso ostendit, solere quidem Judæ-
os morti propinquum ad confessionem peccatorum coram Deo ad-
hortari, & preces nonnullas eidem præire; at tantum abesse, ut de
Messia, qui jam venit, præclare tum sentiant, ut potius in precatione,
cujus initium *יהוה אלהים חיים* quamque tunc maxime in me-
moriæ ei revocant, alium se Messiam expectare profiteantur: *מיטת
ישלח לקץ ומן משיחנו לפדות מוכי קץ ושועתו*
(Deus)

P. 88.

P. 89.

(Deus) in fine dierum Messiam nostrum ad redimendum eos, qui fata-
lem horam salutis ejus expectant. Adducit etiam verba extrema
precandi formulæ: *ואם אומת ההא מיתתי כפרה על כל חטאיהם ופושעיהם ושועתיהם ושפעתיהם לפניך* Quod
si mori me convenit, esto mors mea expiatio omnium peccatorum, de-
lictorum & iniquitatum, quas coram te commisi, peccavi & deli-
qui. Ubi non in morte pueri Christiani, sed propria,
solatium aut præsidium desperabundus quærit. Hæc forte
audiens vel legens quidam Christianus pro *מיתתי* substituit *מיתתו*
mors ejus, & mortem intellexit *puelli Christiani* martyris, eo quod
non crederet, quenquam in propria morte, tanquam peccati stipen-
dio, fiduciam collocaturum. At quod ita se istius orationis verba
habeant, evincit Noster non auctoritate tantum librorum precum
Judaicarum, aut Buxtorffii avi & Hoornbeckii, sed vel maxime Chri-
stiani Gersonis, hominis fide dignissimi, imo & dogmate Talmudico
ex *Joma* f. 86. a. Præterea ex *Mass. Moëd Katon* f. 28. a. confirmat,
quod Judæi credant, hominum iustorum ac pietate præstantium,
(quales Aharon & Mirjam,) obitum expiare & ipsorum & totius
populi peccata. Negat autem, quod tale quid sibi polliceantur de
morte hominis extranei ac infidelis.

Progredietur deinceps in opere desideratissimo celeberrimus
Auctor ad diplomata Petri Mocenigi, Ducis Veneti, Gregorii IX. &
Innocentii IV. itemque Romæ & Joannis Galeatii Sfortie, Ducum Me-
diolanensium, quæ jam extant apud Isaacum Vivam Judæum in Vin-
dice sanguinis, quem clarissimus quoque Wulferus Theriacæ Judaicæ
annexuit. Itemque rescriptum Ferdinandi III. Imp. datum Præge
d. 23. Jun. 1638. & aliud, (quod omnium maxime notatu dignum
& ad quod sequentes Augusti Imperatores provocare solent,) Fri-
derici III. Imp. datum *Volckmarck*, feria 6. ante Joh. Bapt. A. C. 1470,
itemque recentissimum Sereniss. Comitum Palatini, datum *Solisbaci*
16. Jul. 1692. In his enim universis Judæi immunes declarantur a
crimine vulgo iis objecto, ac si infantes Christianorum in contume-
liam Christi suumve commodum interficere soleant.

Origines hujus criminationis inde repetet, quod Judæi inter-
necino Christianorum odio nunquam non flagrant, opprobriis par-
onomasticis eorum religionem prosciderint. Exempla in vulgus

Ff 2

nota

P. 100.

P. 107.

p. 107

nota sunt. Sic quum primi a Judaismo conversi Christiani non dissimularent, in mysteriis suis se cum primis habere *חמץ וחרץ* panem & vinum, Judæos hæc, levissima immutatione, depravasse in *חמץ וחרץ*, maxillam asini (sive *συνειδοχικῶς*, caput asini,) ac Christianis capitis asinini cultum objectasse, quale quid & *Cacilius* facit apud *Minutium Felicem*. Porro quia de Christianis id quoque innotuerit, quod credant, se una, cum panis & vini symbolis, frui carne & sanguine Jesu *נצרי* *Nozri* (Nazareni), Judæos inde per lulum finxisse *נכרי* *Nochri*, quæ vox veri Dei cultus exortem, alienigenam, profanum & *Gracum* hominem significat. Ita enim tunc omnes non-Judæos *Gracorum* nomine indigitatos, ut patet ex *Rom. I. 16. II. 9. III. 9. X. 12. Gal. III. 28*. Hinc Gentiles *Thyesteiarum* epularum calumniam Christianis impegisse. Ulterius, perpetuo Gentiles Judæorum nomine Christianos, & vice versa, in scriptis suis appellasse, quod *Arriani* & *Suetonii* testimoniis *Lipsius* ad *Tacitum* probaverit. Hinc ergo factum, ut *Judæi*, Christianorum loco, insimularentur nefandorum, sacrærum, quasi caput asini adorarent, & humano sanguine, mysteria facerent. Inde apud *Suidam* in *Ἰουδαῖς*, legi: *Democritus historicus* *μετὰ Ἰουδαίων* de *JUDÆIS* hæc dicit: *Asini caput adorabant & tertio quoque anno* *ξέρον* (i. e. *נכרי*) *PEREGRINVM* capiebant & immolatum offerebant & minutatim carnes dissecabant & sic interficiebant. Ac *Apionem*, teste *Josepho* lib. II. adversus eum, Judæis objectasse, comprehendere ipsos *GRÆCVM PEREGRINVM*, eumque, annuo tempore saginare, & deductum ad quandam sylvam occidere quidem eum hominem, ejusque corpus sacrificare secundum suas solennitates, & gustare ex ejus visceribus, & jusjurandum facere in immolatione *Græci*, ut inimicitias contra *Græcos* haberent, & tunc in quandam foveam reliqua hominis percuntis abjicere. Christianos sequentium ætatum, (religione sua toto orbe propagata,) risisse gentilium calumnias, nec amplius de iis refellendis fuisse sollicitos. Sed, postremis demum seculis, quosdam hæc talia legentes juxta literam interpretatos, fidem iis habuisse, & quum non probabile sit, in Judæorum potestatem venire posse homines adultos, infanticidia isthæc commentos esse illisque imputasse.

p. 113.

His conjecturis *Wagenfeilius* subjiciet dissertationes de statu Judæorum per Europam, ac legibus, quæ subinde de iis fuere promulgatæ,

gata, maxime A. 1267 in *Viennensi* Concilio Provinciali; de more extorquendi *testeras lusorias* tres a Judæis, ut & suspendendi Judæos, in trabe patibuli producta, a pedibus; de notis, quibus a Christianis per Europam distinguuntur; de morbis Judæorum, itemque quomodo, (juxta magistros in *Mischna Nidda*,) ex calore, colore, sapore, forma, figura & lotionem, humanus sanguis a pecuino, aut a pigmento, possit discerni.

Cum epistolam hanc obsignaturus esset *Wagenfeilius*, delata p. 115-143. sunt ad eum, quæ mense Januario hujusce anni adversus eum ediderat supra dictus Colloquiorum menstruorum doctissimus Auctor. His stricturas opponit, ibique sententiam suam non recte representatam esse, conqueritur. Statuere enim se, in *Mischna* nullas blasphemias in Christum legi; tale quid de *Talmude*, h. e. *Gemara*, se nunquam dixisse. Non negare se, infantes Christianos a Judæis non raro clanculum interfectos; id autem apud se extra dubium esse, quod tantum ex odio, iracundia, ultionisque studio, non, quod sanguine ad mysteria peragenda indigerent, id ipsum fecerint.

DN. GODOFREDI a LANCKISCH, HEREDITarii in *Neu Hörn* Medicinæ Doctoris & Physici Ordinarii civitatis *Zittaviensis*, Epistola ad — — de partu quodam *Cæsareo* notabili.

CAsus, qui contigit de partu *Cæsareo* singularis, audaciorem me reddidit, ut hasce tuis oculis exponerem literas. *Margaretha* enim, *Adami Scholzii*, civis & fullonis hujus loci, conjux, anno 1690. mense *Julii* primum puerpera graviter parturire cœpit, ut obstetrices, licet cautissimæ, partum jam emortuum violenta manu extrahere cogerentur: hinc vagina uteri vulnerata, ac vicinæ partes urinariæ adeo dilaceratæ, ut eo ex tempore urinam retinere non valuerit. misera. Medicinam itaque quærit, ac consilium adhibet quorundam circumforaneorum, qui non modo solutionem istam continui in vagina uteri non curarunt, sed id etiam effecerunt, ut in medietate vaginæ crassior membrana, sive callus, totam cavitatem replens, sit enatus, relicto foramine pisi magnitudinem & rotunditatem adæquante, ex quo menstrua ordinariam retinere fluxum. Quid? Angustus hic

Ff 3.

nihil-

nihilominus in uterum aditus novam imprægnationem haud impedivit: verum imminente partu illa incredibiles sensit dolores, ut maritus ac pater ejus vehementer a me remedium peterent; nec aliud, investigatis & ponderatis probe circumstantiis, in hoc casu laudare potui, quam operationem Cæsaream, ab excellentissimis Medicis, Rouffeto, Hildano, Sculteto aliisque jamdum commendatam, ac feliciter susceptam; non remorante eo, quod *Paræus* l. 23. c. 3. *Rolsinc.* diff. anat. pag. 182. & *Francisc. Mauriceau* de l' Accouchem. des femmes l. 2. c. 33. scribere ausi sunt. Consentiunt ægrotæ ac maritus; solus pater renuit, expectaturus immediatum Dei auxilium. Altero vero die, cum dolores magis magisque excrescerent, parens quoque suum impertitus consensum, postquam ab obstetricibus intellexerat, foetum præterlapsa nocte obiisse, vitamque filia ipsius in maximo nunc esse periculo constitutam. Decimo igitur sexto Martii die currentis anni, invocato Numine, præscituque Magistratus Nobilissimi, Collegam Medicum, Doctorem *Kislingium*, duosque celebres hujus loci Chirurgos in consilium atque auxilium traxi, ac conjunctis viribus tertia pomeridiana, præsentibus Confessionario, obstetricibus, foeminisque quibusdam honestioribus, sectionem sum aggressus. Scissura in latere sinistro, e regione umbilici, latitudine pollicis deducebatur usque in hypogastrii cavum, per sex uncias pollicinares, seu quadrantem ulnæ, ut transfosso postmodum utero commode foetum mortuum cum secundinis extrahere, manibusque obstetricum offerre possemus. Quo feliciter, ac nullo vel symptomate, vel animi deliquio interveniente, peracto, purgatoque per decoctum jam præparatum vulnere, sola ejus deligatio restabat, a Chirurgis caute peracta, singulisque diebus bis repetita, donec præsentissimam perfectæ restitutionis spem adeo nobis reliquit, ut non dubitemus fore, ut proximo Dominica Rogate die denuo, consueto more, templum visitare queat. Equidem, urinæ incontinentia, superius memorata, ob varios in vagina uteri calculos prognatos, & per ipsum vulnus nostrum sæpius egressos, non minimam dedit remoram; occurrere tamen huic malo non desii, donec puerpera urinam per duas vel tres horas continere, ac pro lubitu emittere posset, unde longe commodior vulneris sanatio est subsequuta. Plura scriberem, nisi prolixior in lucem forte proditura

ram narrationem efflagitarent Amici. Vale. Dabam Zittaviæ Lufatorum die 19. April. A. 1693.

MODVS, QVO PERAGITVR CIRCVLATIO SANGVINIS IN FÆTU: per Dn. MERRY. Excerptus ex Actis Soc. Reg. Paris. mens. Mart. 1692.

Vasa cordis aliter perforata sunt in foetu adhucdum in utero matris existente, quam in eodem in mundum egresso. Ante partum reperitur in foetu canalis communicationis inter truncum arteriæ pulmonalis & truncum aortæ descendentis; & in cordis ingressu, prope basin, conspicitur foramen ovale, quod ex vena cava penetrat in venam pulmonalem. Verum nato infante canalis communicationis exsiccatur, & foramen ovale obstruitur: ita ut, nulla amplius intercedente communicatione inter arteriam pulmonalem & inter aortam descendentem, neque inter venam cavam & venam pulmonalem, necessario oporteat sanguinem, regrediendo ex venis in cor intrare ex vena cava in ventriculum dextrum cordis, & exinde in arteriam pulmonalem; atque postquam per totos se disperferit pulmones, transire per venam pulmonalem in sinistrum ventriculum cordis, & ex hoc in truncum aortæ.

Ex aperturis his vasorum cordis in foetu, Anatomici duas elicerunt consequentias.

1. Concluserunt, quod portio sanguinis, qui ex ventriculo dextro cordis foetus subit arteriam pulmonalem, se exoneret in truncum inferiorem aortæ mediante canali communicationis, ita ut per pulmones non circuletur: id quod admodum verosimile est. Via enim adeo directa & naturalis est per hunc canalem, ut merito credendum, sanguinem nullam aliam eligere.

2. Judicarunt, quod in foetu portio sanguinis, qui reingreditur per venam cavam in cor, se exponat per foramen ovale in venam pulmonalem, ac dehinc transmeat in ventriculum sinistrum cordis, sine transitione per dextrum ventriculum. Hæc autem opinio non adeo stabilita, ut altera, Dno. Merry videtur. Nulla enim ratio suadet, quod sanguis loco continuandæ viæ directæ in vena cava, ab eadem deflectatur ad ingrediendum venam pulmonalem per foramen

men ovale. Contra probabile est, quod, cum vena pulmonalis sinistra directe respondeat foramini ovali, portio quædam sanguinis fluentis in hac vena determinetur per istam directionem ad penetrandum foramen ovale in venam cavam, & ex hac in ventriculum dextrum cordis, non obstante valvula, quæ orificio foraminis ovalis est apposita, quæ tamen introitum sanguinis in venam cavam impedire nequit.

Opinionem hanc Dn. Merry confirmat curiosa quædam observatio, quam fecit in dissectione testudinis marinæ.

Tres in corde hujus animalis animadvertit ventriculos, unum ad dextram, alterum ad sinistram, & tertium in medio basis cordis, sed magis antrorsum, quam reliqui duo.

Ventriculus dexter cordis separatur a sinistro, mediante septo carnosio & spongioso, in cujus medio est foramen ovale, simile illi, quod in foetu reperitur inter venam cavam & venam pulmonalem. Orificio hujus foraminis duæ appositæ sunt valvulæ, quarum una dextrum ventriculum, altera sinistram respicit; verum nihil impediunt, quo minus isti duo ventriculi communicationem habeant.

Ventriculus dexter insuper communicat cum medio, ope alterius foraminis tertia parte pollicis lati. Recipit etiam venam cavam, & constituit principium aortæ & alterius cujusdam arteriæ, quæ vices subit canalis communicationis, qui reperitur in foetu inter aortam descendentem & arteriam pulmonalem; sed in testudine arteria hæc communicationis non nisi in ventre cum aorta recoalescit.

Ventriculus medius nullam prorsus recipit venam, & principium tantum facit arteriæ pulmonalis; contra vero ventriculus sinister recipit venam pulmonalem, nulliusque arteriæ principium existit.

Sic ventriculus sinister cordis nulla arteria gaudet, quæ possit revehere sanguinem, quem recipit ex vena pulmonali: & propterea necesse est, ut sanguis advectus per hanc venam in ventriculum sinistram cordis pervadat foramen ovale in ventriculum dextrum, non obstantibus duabus valvulis, quæ orificium foraminis custodiunt.

Ansam igitur habemus credendi, quod in foetu portio sanguinis, qui venit in ventriculum sinistram cordis per venam pulmonalem, se etiam transferat per foramen ovale in venam cavam, nihil impe-

impediente valvula, quæ extat in introitu hujus foraminis, absque ut ingreditur ventriculum sinistram. Quoniam etenim foramen ovale testudinis non differt a foramine foetus nisi ratione situs, & quia directe respondet venæ pulmonali in utroque; magna probabilitas est, in foetu & in testudine eundem obtinere usum.

MYSTERIES IN RELIGION VINDICATED.

MYSTERIA RELIGIONIS VINDICATA, SEU
Filiatio, Deitas & Satisfactio Servatoris nostri
asserta a Luca Milbourn, Ecclesiæ Angli-
cane Presbytero.

London, 1692. in 8. Alph. 2. plag. 5.

TRactatus hic erudito expositus orbi, & Episcopo Londinensi inscriptus, est commentatio in illud Pauli 1. Tim. 3, 16. *ὁ μολογ-
μένος μέγα ἐστὶ τῆς εὐσεβείας μυστήριον*. Postquam enim vindicavit Author genuinam dicti hujus lectionem; quid sit mysterium explicat, nec contra rationem esse, si in religione doceantur mysteria, affirmat, ac tum Judæorum, tum gentilium ritibus & sacrificiis, quæ mysteriis sive fictis sive veris plenissima fuerunt, probat; imo esse de essentia religionis mysteria, nec parum reverentiæ ei conciliare statuit. Christum Filium esse Dei probat ex prædictionibus Prophetarum, nativitate modo & circumstantiis, doctrina, miraculis. Esse eum Patri æqualem, ex utroque Testamento, operibus seu miraculis tum ipsius, tum ab Apostolis in ejus nomine peractis, ex Patribus etiam Ante-Nicænis, adorationis denique cultu confirmat. Sic abunde Christi Deitatem adstruens, ab Anti-Trinitariorum etiam subinde objectionibus atque cavillis vindicans concludit, necessarium fuisse, ut Filius Dei in carne manifestaretur, tum ad destruendum diaboli regnum, tum ad abrogandam Moysi legem ceremonialem, tum ad implendam moralem, atque sic ad satisfaciendum Justitiæ Divinæ pro nobis.

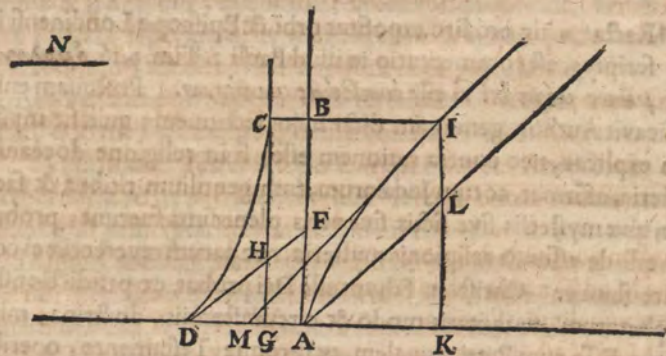
SOLVTIO PROBLEMATIS CARTESIO PRO-

positi Dn. de Beaune, exhibita a Joh. Bernoulli

Basileensi.

Vide Cartesium Epist. 79. tom. 3.

Prima mea hujus problematis solutio, quæ reperitur recto nomine in Diario Gallico 34. anni elapsi, non minus quam Fratris, qui suam mihi tum temporis Parisiis commoranti transmiserat, supponit quadraturam spatii hyperbolici; id quod constructionem in praxi impossibilem reddit. Ex eo autem tempore præsentem hanc adinveni, quæ ope logarithmicæ vulgaris quam facillime peragitur, & propterea, ceu naturalior, priori longe anteferenda. Problema autem tale est: Invenire curvam Al , cujus applicata Kl , sit ad substan-

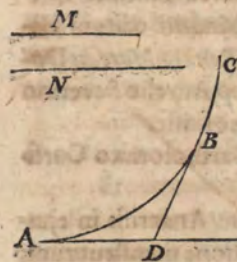
gentem KM, ut linea data N, ad portionem applicatā IL interceptam inter curvam AI & rectam AL, angulum semirectum facientem cum axe AK.

Solutio: Ad asymptoton AB perpendicularẽ ad AK construatur logarithmica vulgaris DC, cujus subtangens AF sit æqualis lineæ datæ N: a puncto quolibet logarithmicæ C ducantur CI parallela axi AK, & CG ad eundem perpendicularis secans tangentem logarithmicæ DF in puncto H; sumtaque BI æquali ipsi CH; dico punctum I esse ad curvam quæsitam AI.

Cæterum ducta per F parallela ipsi AL est asymptotos curvæ AI,
 spatium curvilineum AIB æquatur semiquadrato applicatæ KI demto
 rectan-

rectangulo sub data N & abscissa AK. Curva autem ipsa AI est ex earum numero, quarum rectificationes quidem in abstracto non habentur, longitudines tamen per ipsasmet curvas construi & determinari possunt, quod Nob. Dn. Hugenus præstitit in nova sua Logarithmica, & ego jam olim in Logarithmica vulgari. Interim hasce tres curvas non solas, sed infinitas alias dari posse, reperio, quæ prædictam proprietatem habeant, id est, quarum rectificationes, ut & ipsorum spatiorum quadraturæ, quæ alias in potentia non sunt, per ipsarum curvarum naturam in lineis rectis & spatiis rectilineis determinari queant.

Problema ab Eruditis solvendum:

Quæritur, qualis sit curva ABC, quæ hanc habet proprietatem, ut, ducta ubicunque tangente BD terminata ab axe AE, portio ejus abscissa AD sit ad tangentem BD in ratione constante M ad N.

Problema hoc solutu dignum est, & facile Mathematicorum applicationem mere-
tur. In quacunque enim ratione sit M ad
N, curva ABC semper eadem facilitate mo-
tu quodam continuo describi potest, non obstante, quod curva pro
ratione M ad N magis vel minus composita evadat; in casu quippe,
rationis æqualitatis illico patet, curvam ABC esse circulum: in reli-
quis si M ad N est ut numerus ad numerum, erit quidem curva geo-
metrica, secus autem transcendentalis est. Quæritur generalis de-
terminatio puncti in curva,

DELLA BIBLIOTHECA VOLANTE DI GIO.

*vanni Cinelli Calvoli, Patrizio Fiorentino, Academico Ge-
lato, Diffonante, e Concorde, Scanzia settima &*

ottava.

i. e.

BIBLIOTHECÆ VOLANTIS JOANNIS

Cinelli Calvoli, &c. Series septima & octava.

Parmæ apud H. & F. Rosatos, 1692. in 8. Constant plag. 19.

Gg 2

De

DE toto JOHANNIS CINELLII, Viri Clarissimi, instituto plura exposuimus in Actis anni 1689. p. 345. sic ut opus non sit, dicta ibi hoc loco repetere. Eodem enim, quo *sex-
ta*, modo, etiam hæc duæ Sectiones sunt consignatæ, quas illustri *Magliabechii* beneficio debemus, pauca ex iis, pro instituti ratione de-
libaturi.

p. 1. & 3.

Serie *septima* verum autorem libri de Magistratibus Ro-
manis, qui sub L. *Fenestella* nomine editus non semel fuit, nuncupat
Andream Dominicum Floccium (Fiocei) *Florentinum*, hoc titulo
primum editi abs *Egidio Wiffo* Brugensi, Antvverp. 1561. in 8; ubi
simul *Cinellius* ad Scriptores suos Florentinos, & ea, quæ ibi circa ist-
hunc autorem dicta fuerunt, ablegat. Meminit porro Antonii Col-
meneri de *Ledesma* Medici Hispani, A. 1631. Madriti editum Hi-
spanica lingua de *Chocolata Indica* Tractatum, a Renato Moreau Do-
ctore Parif. A. 1643. Gallice, & A. 1644. a Marco Aurelio Severino
Prof. Neopolit. Medico Latine versum editumque fuisse.

p. 17.

Indicantur porro *Anacreontis* Poemata a Bartholomæo Corfi-
ni Parisiis versu Tuscano A. 1672. in 12. reddita.

p. 18.

Bartholomæi *Torrini* ad Franciscum Felinum *Anacrisis* in ejus-
dem paradoxum de sectione saphenæ in suppressione menstruum;
Augustæ Taurin. 1661. in 12.

p. 19. 20.

Dum Camilli *Querni* Monopolitani, cognomento *Archipoëta*,
duos de Bello Neapolitano libros, Venet. 1605. in 12. evulgatos alle-
gat *Cinellius*, id simul refert, quod, cum aliquando ad Leonis X. Pon-
tif. Max. pedes se prosterneret, rogatus ab ipso, quis esset, confestim
responderit:

Archipoëta facit versus pro mille Poëtis ;
Pontifice statim hunc pentametrum addente:

Et pro mille aliis Archipoëta bibit.

p. 41.

De *Jurisdictione Serenissima Reipublicæ Venetorum in mare A-
driaticum* Epistola Francisci de Ingenuis *Germani*, ad Liberium Vin-
centium *Hollandum*, adversus Joh. Baptistam Valenzolam *Hispanum*,
& Laurentium Motinum *Romanum*, qui *Jurisdictionem* illam non ita
pridem impugnare ausi sunt, Eleutheropoli A. 1619. in 4. prodit. Quem
circa librum *Cinellius* ex Angelici Aprossii *Ventimigliæ* *Scriptoribus de-
rectis* annotat, quod sub *Francisci de Ingenuis* nomine lateat Fr. Paulus
Sarpinus

Sarpinus Servita, idque Aprossium a Nicolao *Grasso*, Latino libri istius
interprete, accepisse.

Mentio fit Libri de *Imitatione Christi* Johanni Gersoni Abbati p. 73.
Ord. S. Benedicti iteratò asserti, maxime ex fide MSS. exemplarium,
quæ ejus nonien præferunt, quæque nunc temporis visuntur in Mo-
nasterio S. Germani a Pratis. Parif. 1674. 8.

Porro quæritur *Cinellius*, quædam I. H. *Bœcleri* scripta post p. 85.
mortem autoris plena mendis edita fuisse, eaque inter potissimum
Commentationem ejus de *Scriptoribus Græcis & Latinis*, utpote in qua
inter alia p. 97. & 102. ex uno Matthæo Parisiensi & Matthæo Parisio,
duo facti sint Historici.

Descriptio Hydrographica canalis illius stupendi, quem p. 97.
Rex Galliarum Ludovicus XIV. in Languedocia fieri curavit, ad jungen-
dum Oceanum cum Mediterraneo Mari; Italice adornata a Mat-
thæo de Morgues Jesuita, Bononiæ 1685. 12.

Elia Lelia Crispis, *Epitaphium antiquum explicatum* a Ri- p. 114.
chardo Vito Bafinstochio, Dordrecht, 1618. 8.

Pro immaculata B. Mariæ Virginis conceptione, duo Volumi-
na *Simonis Santagata* Canonici Bononiensis, quorum alterum inscri-
bitur: *Militia immaculatae conceptionis Virginis Mariæ &c.* in quo is
recenset sex millia Autorum eandem defendentium; ipse vero hic
etiam *Santagata* aliquando Elegiam scripsit ad Alexandrum VII.
Pont. Max. rogans, ut dogma hoc inter fidei articulos referre-
velit.

In SECTIONE OCTAVA pauca hæc speciminis loco seligere pla-
tuit.

Quando *Cinellius* elegantissimam *Leibnitii* ad *Magliabechi-* p. 17.
um Elegiam totam exhibet, simul inter laudes & merita famamque
Magliabechii refert, quod de statu ejus aliquando percontatus fuerit
exauctoratus Turearum Imperator Mehmet IV.

Caroli Capelli, Venetorum apud Ferdinandum, eo tempore p. 24. 25.
Romanorum adhuc Regem, oratoris, equi Epitaphium, quod ipse,
in obsessa Florentiæ urbe degens, marmori insculpi fecit, memora-
tum etiam abs *Mabillonio* Itineris Italici p. 176. hoc modo:

Ossa Equi Caroli Capelli.

Non ingratus herus, sonipes memorande, sepulchrum
hic tibi pro meritis hæc monumenta dedit.

Anno 1530. obsessa urbe.

Amplius in gratiam exterorum bene monet *Cinellius*, ut
quando illi nomen *Academiae Florentinae* videant allegari, caveant,
ne eam, quæ veluti Studium aut Universitas quædam potius sit, con-
fundant cum illa Florentiæ adhuc celebri Academia, seu Societate
Eruditorum, quæ nomen habet *della Crusca*, seu *Furfurariorum*,
quam *Apathistarum* sequitur Academia, a *Benedicto Fioretti* insti-
tuta, sed hodie non adeo frequentata.

LIBRI NOVI.

Codex Juris Gentium Diplomaticus, in quo *Tabulae Authenticae Acto-
rum publicorum*, *Tractatum* &c. pleraque ineditæ vel selectæ
continentur, a fine seculi XI. ad nostra usque tempora, aliquot
tomis comprehensus; quem ex Manuscriptis præsertim Bibliothecæ
Augustæ Guelferbitanæ codicibus &c. edidit *Georgius Guili-
elmus Leibniti*. Hannoveræ 1693. in fol. Prostat Lipsiæ apud J. F.
Gleditschium.

Ammiani Marcellini Rerum gestarum, qui de XXXI. supersunt, Libri
XVIII. recogniti ab *Jacobo Gronovio*. Lugd. Bat. 1693. in fol.
& 4.

Leonardi Plukenetii Phytographia. Pars tertia. Londini 1692. fol.
mm.

*Beda Venerabilis Opera quædam Theologica nunc primum edita, nec
non Historica antea semeledita* &c. Londini 1693. in 4.

*T. Burnetii Archaeologia Philosophica, sive Doctrina antiqua de re-
rum originibus.* Lond. 1692. in 4.

Petri van Hoeke Commentarius Analyticus in Epistolam ad Ebraeos.
Lugd. Bat. 1693. in 4.

Johannis van der Waeyen Varia Sacra. Franekeræ 1693. in 4.

*The General History of the Air designed and begun by the hon. Robert
Boyle.* London 1692. 4.

*General Heads for the Natural History of a Country, imparted by
the late honourable Robert Boyle.* Lond. 1692. 12.

Nova

*Novæ Hypotheses ad explicanda febrium intermittentium symptoma-
ta & typos excogitatae Hypotyposis; autore Guilielmo Cole.*
Lond. 1693. 8.

*Three Physico-Theological Discourses; concerning 1. the Primitive
Chaos. 2. the general Deluge. 3. the Dissolution of the World;*
by John Ray. Lond. 1693. 8.

*Chymicus Rationalis: or, the Fundamental Grounds of the Chymical
Art; by W. T. Worth.* Lond. 1692. 8.

*Monarchia Microcosmi: the Origin, vicissitudes and period of vital
Government in Man; by Everard Maynwaringe.* Lond. 1692. 8.

*Two Discourses, the 1. concerning the different Wits of Man; the 2.
concerning the various sicknesses of wines; by Walt. Charleton.*
Lond. 1692. in 12.

A Gentleman's Religion. Lond. 1693. in 12.

Discourses on several Text of Scripture, by the late Henry More D. D.
Lond. 1692. in 8.

*Remarks made in Travels through France & Italy, with many pu-
blick Inscriptions.* Lond. 1693. in 8.

*Schat-Kamer der Zinne-beelden en voor-beelden; door Henricus
Groenewegen.* In's Gravenhage, 1693. in 4.

*De Profeterende Heiland ontrent Jerusalems en s' Werelds Onder-
gang; door Adrianus Pars.* Tot Leiden 1693. in 8.

*Zedige Aanmerkingen over de Gronden vanden Heer D. Balch. Bek-
ker, nopen de aart en werkingen der Geesten; door Joh.
Aalstius en Paulus Steenwinkel.* Tot Dordrecht 1693. in 8.

*Derde Vervolg der Brieven, geschreven aan de Koninklijke Societeit tot
Londen, door Antony van Leeuwenhoek.* Tot Delft, 1693. in 4.

*Nil, Aliquid & Omnia Theologorum. Autore Georgio Lehmanno S.
S. Th. Doctore, P. P. & Superintendente Lipsiensi.* Lipsiæ
1693. in 8.

*Ephemeridum Philologicarum Tomus; XII. Discursus completens,
quibus difficiliora quædam Pentateuchi loca sunt illustrata. Autore
Hermanno von der Hardt, Ling. Orient. in Acad. Julia Prof.
Helmstadii.* 1693. in 8.

De Naturali Religione Liber; auctore Petro Chauvin. Rotterod.
1693 in 8.

Fri-

- Friderici Rappolti Opera Theologica, exegetica, polemica, & didactica, curante J. Benedicto Carpzovio. Lipsia 1693. in 4.*
Sebastiani Schmidii Commentarius in Esaiam, & IIX, capita prima Josue. Hamburgi 1693. in 4.
Job. Adami Osiandri Animadversiones in Turretini Theologiam Bolenchticam. Tubingæ 1693. in 4.
Vincentii Placcii de Jurisconsulto perfecto liber singularis. Itemque Musa Juridica, sive opuscula Juridica novem. Hamburgi 1693. in 4.
Job. Melchioris Opera omnia Theologica, exegetica, didactica, polemica. Herbornæ 1693. in 4.
Francisci Foris Otrokocsi Consilium Pacis pro ineunda unione & concordia inter Fratres Protestantes. Franckera 1692 in 8.
Jacobi Le Mortii Idea actionis corporum, motum intestinum, præsertim Fermentationem delineans. Lugd. Bat. 1693. in 12.
Oeuvres mêlées de Mr. De Saint-Evremond. Nouvelle impression, augmentée de plusieurs pièces curieuses. A Paris 1693. 8.
Histoire des Diables de Loudun, ou de la Possession des Religieuses Ursulines &c. Amsterd. 1693. 12.
Nouveaux Memoires pour servir à l' Histoire du Cartesisme. A Utrecht 1693. in 12.
Memoires pour servir à l' Histoire de Louis de Borbon, Prince de Condé. A Cologne 1693. 12.
Histoire Ecclesiastique par Mr. Fleury. Tome second, contenant le troisième siècle. A Bruxelles, 1692. 12.
Les Metamorphoses d' Ovide, avec des Explications. Nouvelle Traduction enrichies de figures. A Amsterdam 1693. 12.
Voyage en divers Etats d' Europe & d' Asie, entrepris pour decouvrir un nouveau chemin à la Chine. A Paris 1693. 12.
Voyages Historiques de l' Europe. A Paris 1692. 12.
L' Histoire de l' Archiduc Albert, Gouverneur general & puis Prince Souverain de la Belgique. A Cologne 1693. 12.
Lettres du Cardinal de Mazarin, ou l' on voit le secret de la Negotiation de la paix des Pirenées. Seconde partie. A Amsterd. 1693. 12.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Junii Anno M DC XCIII.

AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM, QVI DE XXXI. supersunt Libri XVIII. Ope MSS. Codicum ab Friderico Lindenbrogio & Henrico Hadrianoque Valesio cum eorundem integris observationibus & annotationibus.

Item,

Excerpta vetera de Gestis Constantini & Regum Italiae.

Omnia nunc recognita ab JACOBO GRONOVIO.

Lugd. Bat. apud P. van der Aa, 1693. in Fol. & 4.

AMMIANUM MARCELLINUM, Scriptorem seculi quarti insignem, tum propter operis eximii molem, & rerum casuumque varietatem, tum propter historiae per tot mundi plagas euntis diffusam latitudinem, tum denique propter fidem & diligentiam in toto opere mire elucentem, plurimum refert existere. Sic enim vir sagacissimus prudentissimisque armis dederat operam & castrasecutus fuerat, ut postquam in liberrimum otium ac quietem se composuisset, posteritatis curam egregie egerit. Quamvis vero magna historiae ab ipso conscriptae pars temporis injuria erepta nobis sit, ea tamen, quam nobis reliquit descriptorum diligentia, sine dubio ad cognitionem temporum, circa quæ versatur, & eorum, quæ in eis gesta sunt, haud parum facit. Et licet non desint, qui genus scribendi, quod consuetatur, immunditiei cujusdam & dictionis a felici & genuino Latinitatis priorum seculorum genio abeuntis, & in severas Grammaticorum regulas aliquando impingentis accusent, quæ & res ipsa multis in locis comprobatur; facile tamen illa ex vitæ instituto, cui deditus fuit, & temporis, quo vixit, conditione, excusationem apud æquos rerum aestimatores reperient, ac ipse Marcellinus, quicquid

Hh

hujus

hujusmodi navorum est verbis adhaerentium, rerum gravitate abundantissime compensavit. Interim dolendum erat, turpi & negligentissima librarium incuria pessime habitum fuisse auctorem, praestantissimum, ut *Ammianus* ipse, si revivisceret, vix agnitus se sit, tam multis scilicet se offerentibus locis vel lacunis hiuleis, vel male depravatis, quæ difficillimam omni tempore Auctoris effecerunt lectionem. Sed non defuerunt tamen hoc nostro seculo decora ingenia, & solidae eruditionis laude praestantissima, quæ medicas manus luxato huic & non ubique optime se habenti corpori admovevere gavisi sunt. Ubi primo loco commemorandus est nobis **FREDERICUS LINDENBROGIUS**, vir eruditissimus, qui anno MDCIX, præterquam quod multa loca ope codicis manuscripti Florentini felicissime emendavit, *primus* omnium auctorem hunc difficillimum *perpetuis observationibus* illustravit, & ut erat egregie in literis ejusmodi versatus, tam dextre suscepto munere perfunctus est, ut nemo, nisi cui invidia præstrinxerit oculos, temere negaverit, multa eum ad auctorem contulisse, quæ dignitatem & elegantiam, haud modicam eidem conciliant. Sed quemadmodum fieri solet, ut viris etiam doctissimis vel obrepant aliqua in suis operibus, quæ abesse deceret, vel ut non omnia ipsi pervideant: ita etiam *Lindenbrogii* opera, etiam si quantivis pretii, vel emendationibus alicubi, vel ulterioribus curis indigere visa est. Quas succedentibus annis præstitit etiam cum orbis eruditi applausu eruditissimus **HENRICUS VALESIUS**, quippe qui præstantissimis subsidiis succinctus, anno MDCXXXVII, Parisiis Auctorem nostrum emendatissimum edidit, in id cum primis connixus, ut nullum locum obscuritate aliqua involutum facile & disimulanter prætermitteret, quem non explicaret, quodammodo ac luce donaret. Ac cum ista etiam exemplaria direpta essent omnia, **HADRIANUS VALESIUS**, Henrici frater, novam Parisiis itidem apparavit editionem an. MDCLXXXI, a nobis etiam in Actis MDCLXXXII. mense Januario p. 13. recensitam, ad quam non tantum *fratris Annotationibus*, quas ipse suo exemplari adscripserat, sed & quas ipsi ingens eruditio suggerebat, suppetiis usus fuit. Ut inde haudquaquam admirandum sit, editionem hanc orbem eruditum maximi fecisse, cum politus ubique, apertus ac sibi constans in eadem appareret *Ammianus*. Nec ipse sane **HADRIANUS**

ANUS de labore & diligentia sua sinistrum quippiam suspicabatur, testatus, suam hanc editionem *tempore quidem novissimam, sed certe tamen omnium primam esse*. Quippe singula ac universa cunctarum priorum editionum bona complecti; earundem vero vitiiis carere: plurima præterea optima & maxima ac perquam utilia continere, quæ cæteris omnibus desunt. Quo nomine etiam speret commendandam, & ad posteros famam aliquam merituram fore. Sed quid potest proficisci ab hominibus imperfectis ab omni parte absolutum? Hæc ipsa nimis gloriose jactata esse videntur Viro multis ingenii monumentis jam pridem celeberrimo, **JACOBO GRONOVIO**, qui licet maximum, ut par erat, editioni huic Valesianæ statuatur pretium, deprehendisse tamen in eadem se commemorat multa, quæ priores habebant, eximie bona hic fuisse ommissa, multa ex adversa parte, vel quæ relicta sint ex aliis, vel quæ de novo addita, emendationem accuratorem mereri. Quapropter vir ipse eruditissimus, a Bibliopola de nova editione appellatus, de exactiori longe cogitare coepit, id etiam se ipsi Marcellino debere arbitratus, ut ex cujus lectione honestissimam animi remissionem sapenumero petierit, hanc ei vicem redderet, ut Marcellini hæc volumina haud paulo nitidiora in publico conspicerentur. Iste nimirum *Hercules* repertus est, qui humeros sufferendo labori huic pares supponeret. Et certe tanto cum judicio, tamque ingeniose negotio incubuit, ut omnia nunc in *Marcellino* optime ac sine lectorum offensione procedere, ipseque *Ammianus* post tredecim hæc secula instar Phœnicis ex cinere reviviscentis sese pulcherrimum ostendere videatur. Nam ut ne nesciat Lector, quibus dotibus emineat elegantissima hæc editio, primo omnium in ea textus quam emendatissime exhibetur, cui integræ *Lindenbrogii & Valesiorum*, quas diximus, *observationes & annotationes* subjiciuntur, quibus & suas quoque notas passim adjunxit *Gronovius*; cumque multa sint loca, quæ vel ex antiquis nummis & figuris impense illustrari poterant, scitissimæ aliquot tabulæ nummorum antiquorum & figurarum insimul exhibentur, quæ haud parum *Marcellino* melius percipiendi inserviunt; ut adeo ad editionem istius nihil quicquam desiderari magnopere amplius videatur.

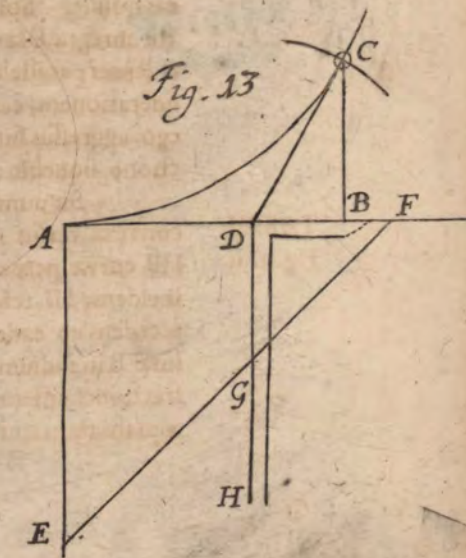
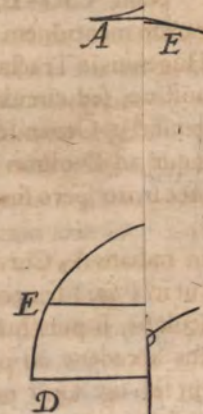
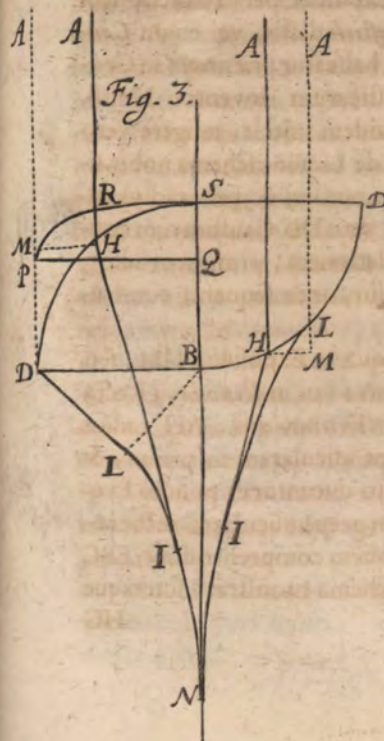
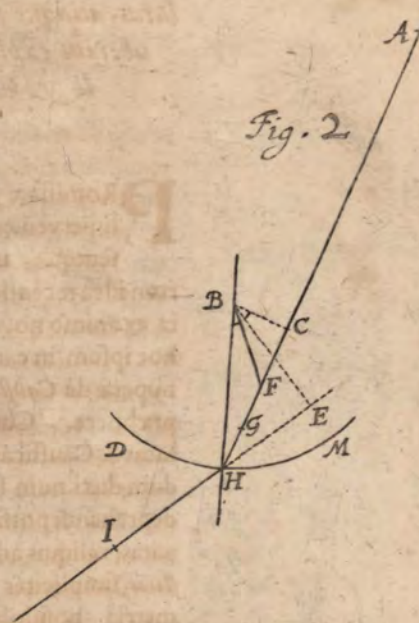
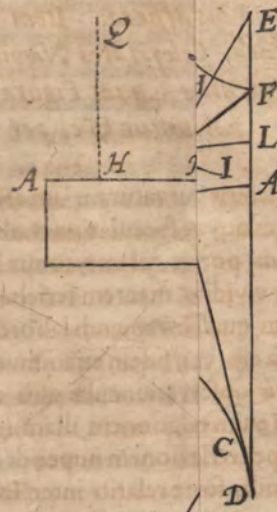
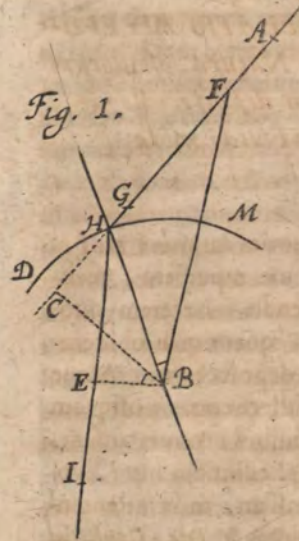
CURVÆ DIA-CAUSTICÆ, EARVM RELATIO AD EVOLUTAS, aliaque nova his affinia. Item : Natura osculorum uberius explicata. Celeritates Navium definita. Regula pro Resistentiis, quas Figura in Fluido mota patiuntur &c. per I. B.

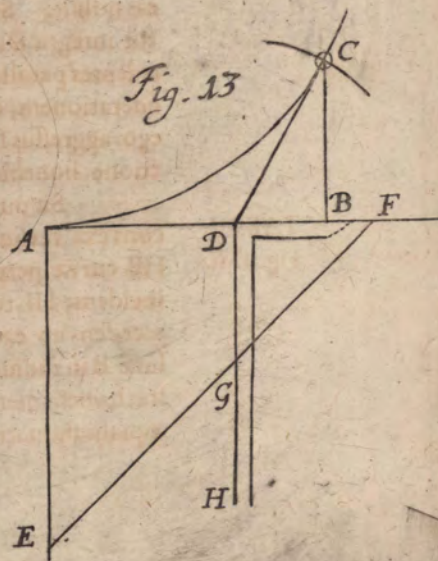
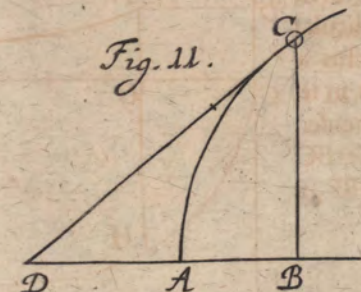
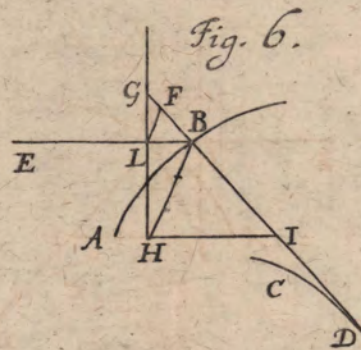
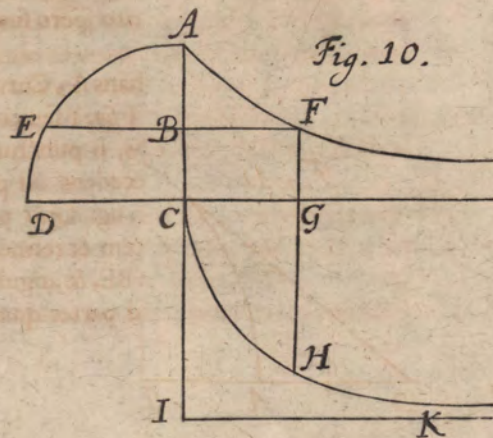
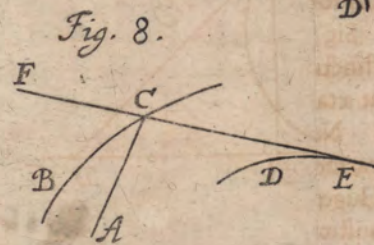
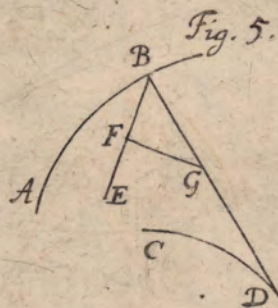
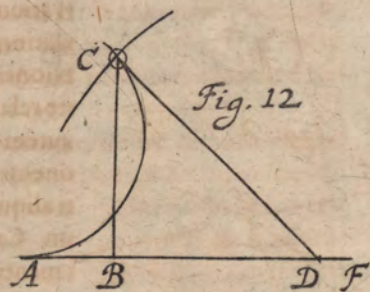
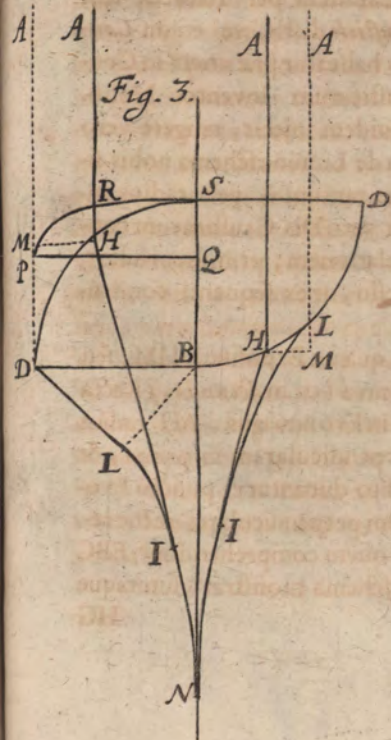
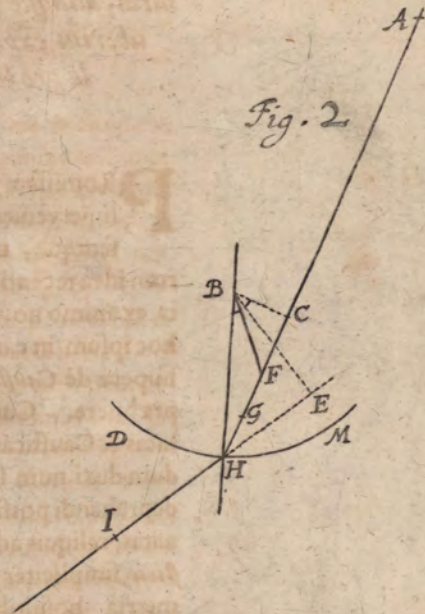
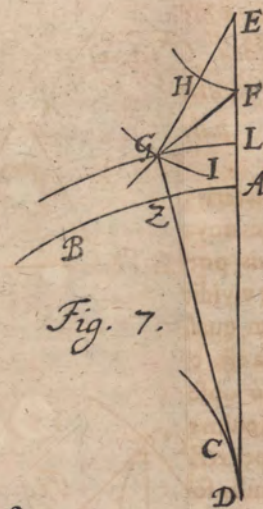
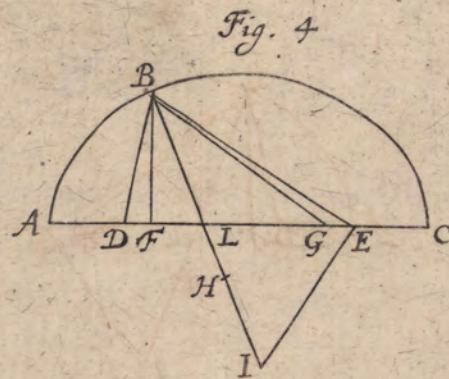
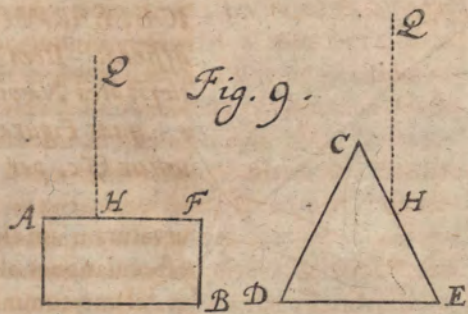
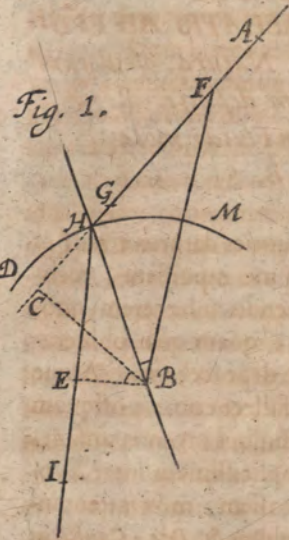
Promissam Elateris curvaturam jam aliquoties daturus eram, ni supervenientes novæ speculationes alio me rapuissent, fecissentque, ut iis potius calamo committendis inhærerem, quorum idea recentior vividius mentem feriebat, quam quæ oblitterata ex animo novum quasi inveniendi laborem deposcebant. Atque hoc ipsum in causa est, cur fidem etiamnum fallere cogar, postquam nuper de *Causticis* observatiunculæ aliis affinibus inventis ansam præbuere. Cum enim relationem illam simplicissimam inter Evolutas & Causticas per reflexionem nuper detexissem, mox attentandum duxi, num similis forte relatio inter Evolutas & *Dia-Causticas* deprehendi posset. Sic autem voco *Causticas* per refractionem natas, reliquis ad distinctionem *Cata-Causticis* dictis, vel etiam *Causticis* simpliciter, ut ætati aliquis honos habeatur præ novis in Geometria hospitibus. Nam *Cata-Causticarum* Inventor Nobil. Tschirnhausius alterarum mentionem quidem injecit, tangere vero eas noluit. Solus Hugenus in Tractatu de Lumine schema nobis sistit integræ *Dia-Causticæ*, sed circularis tantum & per radios incidentes parallelos genitæ : Generalem vero *Dia-Causticarum* considerationem, earumque ad Evolutas relationem, primus, ni fallor, ego aggressus sum, nec irritò spero successu, ut ex sequenti constructione liquebit :

TAB. IV.
Fig. I. II.

Sit punctum radians *A*, Curvæ quævis Exposita *DHM*, seu convexa versus *A* (ut in I fig.) seu concava (ut in secunda,) Recta *HB* curvæ perpendicularis, *B* punctum in Evoluta ejus, *AH* radius incidens, *HI* refractus accedens ad perpendicularem in prima, & recedens ab eadem in sec. fig. Quo posito ducantur ex puncto Evolutæ *B* in radium incidentem & refractum perpendiculares rectæ refractionem merientes *BC*, *BE*, & angulo quem comprehendunt, *EBC* æqualis statuatur *HBF*, ad partes quas schema monstrat, sumtaque

HG

HG tertia proportionali ad AH & HC, fiat, ut FG ad FC, sic HE ad HI. Dico punctum repertum I fore in Dia-Caustica ex A: unde haud difficulter patet regressus a data Dia-Caustica ad punctum radians, vel ab utroque dato ad Evolutæ puncta invenienda. Casuum vero particularium determinationes sequentes hinc elicimus.

1. Si curva versus punctum radians sit convexa, & refractio fiat a perpendiculari, aut si illa sit concava & hæc fiat a perpendiculari, radii refracti contigui perpetuo divergunt.

2. Si curva versus punctum radians sit convexa, & refractio fiat a perpendiculari; aut si illa sit concava & refr. fiat a perpendiculari, radii refracti modo convergunt, modo divergunt, modo paralleli sunt: Convergunt, cum $HG < HF$: divergunt ubi $>$: & paralleli sunt cum $=$. Sed constructio etiam in casu divergentium locum habet, nisi quod tunc recta HI in radio refracto retrorsum producto abscondenda.

3. Si punctum A radiet ex infinita distantia, evanescente HG fiet FH. $FC :: HE.HI$.

4. Si radius curvæ perpendicularis manet ex infinito intervallo, erunt distantiae puncti quaesiti a punctis H & B, ut rectæ refractionem metientes BC, BE: Sin procedat ex intervallo finito, erunt dictæ distantiae ut recta BC, & tertia proportionalis ad distantias puncti radiantis A a punctis H & B ac rectam BE.

5. Si radius seu ex finita seu infinita distantia procedens tangat curvam, & refringatur ad perpendicularem, evanescentibus HG & HC, coincidet CB cum HB, fietque HI $=$ EH.

6. Si radius seu ex finito seu infinito intervallo profectus ea obliquitate curvæ incidat, ut ejus refractus a perpendiculari recedens curvam tangat, coincidet punctum Dia-Causticæ I cum puncto incidentiæ H.

Confectaria & Scholia principalem his adnectimus:

α. Si Curva exposita DHM est Geometrica, ejus Dia-Caustica ex quovis dato puncto quoque talis erit.

β. Quia Evoluta tota circuli in unum punctum concentratur, hinc Dia-Caustica Hugeniana, & eadem opera omnes aliæ, quæ ex puncto distantiae finitæ generantur, quam facillime determinantur. Schema Hugenianæ ex radiis parallelis ad perpendicularem refractis figuræ tertiæ pars sinistra, ex radiis a perpendiculari refractis pars dextra refert.

γ. Patet vero etiam, quod omnia, quæ Barrovius tam opere se struxit ad determinandum locum Imaginis puncti radiantis, & peracta ad superficiem circularem reflectione vel refractione, specialissima duntaxat corollaria sint generalis nostræ relationis Causticarum & Dia-Causticarum ad Evolutas: quandoquidem ipsi *Imaginis* nomine nihil aliud venit, quam radiorum reflexorum aut refractorum concursus: qua occasione monemus, illa quæ superioris anni mense Majo de officio trium Linearum Anti-Causticæ, Peri-Causticæ & Ant-Evolutæ diximus, ne sinistra acceptioni ansam præbeant, sic explicanda esse, ut intelligantur de radiis ad rectam RH (vid. ibi Fig. V) expositam curvam in puncto incidentiæ H tangentem, non vero ad ipsam expositam DHM relatis: Sic enim utique limitandum fuisse constat; cum alias si ad curvam referantur radii, ipsorum punctorum A & I alterum alterius, & punctum B sui ipsius sit Imago per hypothesein: minime vero puncta a, i, & b.

Fig. 4.

δ. Quoniam Ellipseos Dia-Caustica ex radiis axi AC parallelis (Fig. IV) tota cogitur in unum punctum, focorum nempe alterum, sicubi refractiones fiunt secundum rationem axis AC ad focorum distantiam DE; hinc expedita constat ratio inveniendi puncta quotlibet Evolutæ ejus hoc pacto: Sumto quovis in Ellipsi puncto B, & bisecto angulo DBE per rectam BI, quæ axem secet in L, demittatur in axem perpendicularis BF, fiatq; ut DE ad AC, sic BL ad BG; ac tum denique, ut GF ad GL, sic BI (quam videlicet abscondit recta EI ipsi BE perpendicularis) ad quartam BH, erit punctum H in Evoluta Ellipseos. At idem elegantius obtinetur per relationem Cata-Causticæ ad Evolutam, quandoquidem utervis Ellipseos focus respectu radiorum ex altero egressorum etiam Cata-Causticæ munere fungitur: hunc enim in finem quærenda tantum quarta proportionalis ad $\frac{2}{3}$ AC, BD & BI, ad obtinendam statim optatam BH: quas constructiones Illustri Hugenus cum sua, quam dedit *prop. X part. 3 Horol. Oscillat.* conferre poterit.

e. *Spira mirabilis*, singulari privilegio non competenti Cycloidibus, sui ipsius quoq; Dia-Caustica est ex umbilico, productis vid. retrorsum radiis seu a perpendiculari, seu ad perpendicularem refractis, utpote qui antrorsum divergunt. Inveniuntur autem ejus puncta, demissa perpendiculari ex puncto Evolutæ B (vid. dict. fig. V) in radium refractum

fractum incidentis AH: intersectionis enim locus erit Dia-Caustica exposita Spiralis DHM, eademque numero cum illa.

ζ. *Rectificationem* Dia-Causticarum quod spectat, ea sic habet: Ducto radio incidenti AH, & alio AD, qui tangat expositam, *part. sin. fig. III* vel alio AL, cujus refractus eam tangat, *part. dext.* Si super puncto radiante A radio AH describatur arcus circuli HM (qui in casu infinitæ distantie puncti A in rectam abit perpendicularem radiis) erit *in part. sin.* Curva LI una cum adsumpta recta DL, quæ per casum articuli quinti determinatur, æqualis differentie radii refracti HI & alicujus rectæ, ad quam DM est in ratione quæ refractiones metitur: *in part. vero dextr.* Curva LI sola æquatur aggregato radii HI, & ejus rectæ, ad quam LM dictam rationem habet.

η. Hinc vero novæ oriuntur constructiones Curvarum per Dia-Causticas, quales Dn. de Tschirnhaus mediantibus Causticis formandas exhibet: Ex.gr. Si describenda sit (Fig. III) Ellipsis PRS ad datos semi-axes PQ, QS, producat SQ ad B, donec fiat BS = PQ, tum centro B radio BS describatur quadrans DHS, cujus Dia-Caustica ex radiis ipsi BS parallelis sit LIN, posita refractionis mensura ea quæ per rectas BS, BQ, exprimitur, dico, si curvæ NIL ope styli ambulantis super quadrante SHD ita circumvolvatur filum NIHR = NS, ut pars ejus extra quadrantem prominens HR parallela statuatur radio BS, descriptum iri extremitate R optatam Ellipsin PRS.

Fig. 3.

θ. Patet ex hæcenus dictis, quod data curva Exposita, & unaharum vel Evoluta vel Caustica vel Dia-Caustica, ceteræ quoque ex iis inveniri possint: sed & quod mirabilius nonnullis fortasse videbitur, data Exposita & una reliquarum trium, possunt exponi aliæ, quarum hæc sit altera quævis ex illis tribus omnifariam acceptis, eæque semper infinitæ; uti enim Curva quælibet infinitarum curvarum Evoluta, sic & infinitarum Caustica vel Dia-Caustica esse potest: Nempe

a. Data Curva AB (fig. V) ejusque Evoluta CD, reperienda est alia, cujus ista CD sit *Caustica* ex dato puncto E, quod sic peragitur: Sumto quovis Curvæ puncto B, junctaque EB, excitentur duæ perpendiculares, una FG ad rectam EB ex puncto ejus medio, altera

Fig. 5.

altera BD ad ipsam curvam AB, erit punctum intersectionis harum G in curva, cujus Causica ex puncto E est curva CD. Liqueat autem, si loco Expositæ AB sumatur quævis ejus *Condescripta*, totidem inde *diversas* Curvas prodituras esse, quarum omnium communis Causica ex puncto E est curva CD, sicut eadem omnium *Condescriptarum* communis Evoluta existit. Sin punctum E radiet ex infinita distantia per rectas EB parallelas (quo casu præcedens constructio non habet locum) ducatur GH illis utcumque perpendicularis (fig. VI) & in protracta DB capiat BF = BL, junctæque FL agatur parallela BH, ut & HI ipsi LB, erit punctum I in curva, cujus Causica est CD,

Fig. 6.

Fig. 7.

b. Data deinde Curva AB (Fig. VII) ejusque Evoluta CD, exponi debeat alia FG, cujus illa CD sit *Dia-Causica* ex dato puncto E, cujusque vertex sit datum punctum F; hoc ita fit: Descriptis centro E radio EF seu EH, & alio utcumque majori EG circulis FH, GI, fiat, ut sin. ang. incid. ad sin. ang. refract. sic HG ad quartam EL, tum convoluto filo FD circa curvam DC, describat punctum ejus L lineam LG secantem circulum IG in G, erit hoc unum ex punctis curvæ, cujus *Dia-Causica* ex E est illa CD: Si vero cuiquam constructio hæc non satis geometrica videatur, sciat in promptu mihi esse aliam, qua idem consequor, utendo tantum circulis & lineis rectis, sic ut nec convolutione fili, nec ipsa curva CD indigeam, dummodo concedatur, ex quovis puncto curvæ AB perpendiculari ei duci posse; quod utique hic & ubique supponendum. Nota, si AB sit Circulus, & CD punctum, prodibunt Ouales illæ Cartesianæ tantopere celebratæ Geometris; quarum proinde inventio generalioris hujus constructionis tantum casus simplicior existit.

Fig. 8.

c. *Exposita* porro BC (fig. VIII) ejusque *Causica* DE ex puncto A, invenire lubeat aliam, cujus Evoluta sit DE, ad hoc efficiendum quæraturn tantum ejus *Anti-Causica*, abscindendo ex protracta EC ipsam CF = CA, vel saltem eadem majorem minoremve constante longitudine. Quod si vero alia quærenda sit, cujus DE sit *Dia-Causica*, quæraturn primum aliqua, cujus illa DE sit Evoluta, & tum per §. b. &c.

Fig. 7.

d. Data denique *Exposita* FG (fig. VII) ejusque *Dia-Causica* CD ex puncto E, præstitutum sit invenire aliam AB, cujus ipsa

ipsa CD sit *Evoluta*: ducta ex E ad Expositam quavis recta EG & abscissa EH = EF, distantia puncti E a vertice Expositæ, fiat, ut sin. ang. incid. ad sin. ang. refr. sic GH ad FL, ipsique AL (sumto A vertice optatæ ubi vis in recta EF) in radio refracto æqualis abscindatur GZ, erit Z punctum in optata. Sin alia desideretur, cujus *Causica* sit ipsa CD, quæraturn primum illa cujus est Evoluta, & tunc per §. a. &c.

Habet itaque Lector in hac & illa superioris anni lucubrationicula in compendio fere, quicquid de *Evolutis*, *Causicis* & *Dia-Causicis* per mutuam ipsarum comparationem & relationem ad se invicem cognosci potest: cui si artificium (nobis Fratribus, ut credo, peculiare hæcenus) adjungere voluisssem, quo *Centra circulorum osculantium* seu *Evolute puncta* ex natura *Expositæ* unica & simplici proportionem inveniri possunt, agnosceret puto, colophonem quodammodo huic materiæ impositum esse, nihilque in ea jure amplius desiderari posse. Spero autem, & in his quæ publicavi, nonnulla tam nova tamque singularia contineri, ut si fontem, unde manant, studiosius tegere voluisssem, merito omnibus Geometris admirationi esse potuissent.

Cum hæc scriberem, incidebant in manus Acta præteriti mensis Septembris, eaque quæ Cel. Dn. Leibnitijs his præsertim, quæ de *Curvarum osculis* mense Martio publicaveram, erudite opposuit; quibus sane perlectis non poteram non & gaudere, quod mea qualiacunque examine suo digna æstimaret, & meam simul dolere incuriam, quæ verba ita obscure concepta reliquit, ut Viro perspicacissimo non omnem scrupulum eximere valuerint: quapropter ut quod ibi neglectum resarciam, ac rem in majore luce constituam, necesse sum ducere paucas hic lineolas annexere, quas B. L. Schediasmati mensis Martii per modum *Addendorum* haud gravate subjungat:

Exemplum communis Parabola & ejus Curva, cujus Evolutione describitur, totum negotium explanabit; Conceditur mihi, quod si super quovis puncto intermedio posterioris tanquam centro, longitudine fili evolventis seu radio circulus describatur, is ipse futurus sit, qui curvam parabolicam osculari dicitur; sed & pro concessio assumo (quis enim post levissimam attentionem hoc inficiabitur?) circulum huncce Parabolam præter punctum osculi necessario in alio aliquo puncto secaturum, imo vero in duobus, sicubi illam in puncto osculi tangere, non se-

care censendus esset (ut ut id veritati adversum jam sup. p. 115, l. n, ex-
erte demonstravi:) unde si osculum illud per duos contactus, seu quatuor
interfectiones coincidentes interpretandum sit, quid obsecro mani-
festius, quam secuturum hinc fore, ut unus idemque circulus Parabola-
lam in 5 imo 6 punctis secare possit? quæ in Conicis omni ævo inaudita
res fuit. At, inquis, annon centrum circuli osculatoris considerari so-
let seu concursus duarum rectarum Parabola perpendicularium, super
quo descripti his radii circuli curvam tangant, adeo ut in casu indistan-
tia perpendicularium efficiatur concursus duorum contactuum? Ulti-
que, sed & hoc præoccupavi p. 116. Osculum simplex spectari revera
potest, ut concursus duorum contactuum, at contactuum factorum non
ab uno eodemque circulo, sed duobus diversis & inæqualibus cir-
culis concentricis: quo quidem sensu illud eodem jure considerare pos-
semus seu concursum decem, centum, pluriumve contactuum factorum a
totidem circulis extencricis, prout videlicet plures pluresve conciperen-
tur perpendiculares, quarum qualibet foret radius alicujus circuli tan-
gentis, quaque omnes ad indistantiam usque sibi approximari intelligen-
rentur. Verum enim vero ejusmodi consideratio ad propositum no-
strum, ubi agitur, de numero concurrentium interfectionum unius e-
jusdemque circuli, prorsus inutilis. Instas porro, si circulus præter
contactum curvam adhuc in duobus hinc inde punctis secet, necesse erit,
ut hæ interfectiones promotæ circuli centro tandem amba simul conta-
ctui coalescant, aut si separatim id fiat, ut duo dentur circuli curvam in
eodem puncto osculantes, quod impossibile. Resp. si amba interfectio-
nes simul contactui coalescunt, oritur osculum non primi sed se-
cundi gradus; & si una seorsim, cogitandum (ut monui p. 112) illam
subinde ex contactu emerfuram, & oppositas curvæ partes perambulatu-
ram, donec alteri in alio aliquo curvæ puncto obviam facta, cum illa
novum ibi contactum celebret, post quem alteri huic interfectioni ad pri-
orem contactum non propius accedere, nedum ipsi uniri licet. Tan-
dem vero nec hoc prætereundum: si suppositio trium tantum radicum æ-
qualium seu trium interfectionum coincidentium pro osculo simplici in-
veniendo sit erronea dicenda, quæro cur calculus p. 114 in illa funda-
tus nihilominus ad legitimam solutionem perducatur? Ostendendum ita-
que esset hoc vel casu tantum accidisse, vel idem saltem quoque succe-
dere, supponendo quatuor radices æquales, quod nescio an quisquam
præstabit.

Cate-

Cæterum quod Cel. Leibnitijs peregre observavit, Circu-
lum nempe osculatorem curvedinis mensuram esse, & mihi quoque
innouerat, postquam animadvertissem, curvedines radii horum
circularum reciproce proportionales existere.

Pergit post hæc acutissimus Geometra ad ea, quæ mense Ma-
jo de *Curvatura Veli* differueram, & nonnulla haud vulgaria in iis
quidem latere suspicatur, de tota tamen re (in qua sibi non deesse
scrupulos affirmat) nil definit. Optassem vero ego quam maxime,
ut dubitandi rationes nobis exposuisset; quippe nec Frater meus, qui
dum adhuc Parisiis versaretur, Problema quoque plene absolvit, de-
fecto quod me ad æquationem $adsdx = dy$ (suppositis elementis
curvæ æqualibus) perduxerat artificio, nec ipse illustris Hospita-
lius, quicum ille inventum communicaverat, quicquam in illo falla-
ciæ deprehenderunt. Ego sane præter anomaliam illam, quam cau-
satur fluidi supra Veli sinum exundantis portio, quamque artic. 25 te-
tigi, nihil in toto negotio reperio difficultatis, adeo quidem, ut nihil
præter hoc deesse nobis videatur, quin naturam pressionis fluidorum
plene perspectam habeamus, indeque Mechanicam horum non mi-
nus ac solidorum, absolutam & perfectam aliquando expectare pos-
simus. Fateor in meis positionibus nonnulla reperiri (sed funda-
mentum calculi non concernentia) quæ paulo enucleatius vel etiam
emendatius dici potuissent: Sic cum §. 5 celeritates navium eodem
secundo vento velitantium statuuntur ut *Velorum subiensæ*, intelli-
gendæ sunt celeritates navium initiales, seu primi celeritatum gra-
dus impressi, non subsequentes celeritates actuales (quarum ultima
seu maxima est illa, quæ *ad quam non* vocatur) utpote ad quas sup-
putandas habenda quoque præcipue est ratio resistentiæ seu gravitatis
fluidi, cui naves innatant. Reperio autem, quod si illa respectu re-
sistentiæ seu gravitatis aeris, quo naves impelluntur, valde magna
statuatur, qualis reapse est, celeritates navium *ad quas non*, cæteris
paribus propemodum futuræ sunt, ut *Radices subiensarum veli*, non
ut ipsæ subiensæ. Notanter adjeci in dicto §. *cæteris paribus*, ut in-
telligatur, hæc non *absolute* dici, quasi celeritas navis cujuscumque sepo-
sita consideratione figuræ ejus ullatenus definiri possit; sed *relative*,
ita quidem, ut si de navis unius celeritate semel experientia constite-
rit, de aliarum omnium ejusdem figuræ, structuræ & ponderis, sed

velorum tantum amplitudine differentium celeritatibus pariter iudicium ferri queat. Nunc vero dico amplius, & postquam totum hoc negotium a physica incertitudine ad geometricam *ἀνεξέβητον* traduxi, ipsam quoque *celeritatem absolutam navium* determinare posse me profiteor.

Primo enim si pars superficiei proræ immerfa aquis plana statuatur & æqualis subtenfa veli seu basi segmenti circularis, quod velum refert, & insuper ratio gravitatis aeris ad gravitatem aquæ ut 1. ad 84.1, illi, quæ in natura obtinet, quam proxime conformis, deprehendo, velocitatem navis maximam, cujuscunque cætera molis sit, præcise fore subtrigecuplam velocitatis ipsius venti, nisi quod ponderosior navis tardius hanc velocitatem assequatur. Deinde quamvis proræ superficies, qua aquis immerfa est, non plati statuatur, sed, ut communiter ad aquas facilius sulcandas fieri solet, acuminata vel rostrata, satis tamen constat, difficultatem aliam hinc non nasci, præter eam, quæ in hoc consistit, ut definiatur, quanto plus minusve huic illive figuræ in fluido motæ resistatur; id quod sequentes positiones determinabunt. 1. Si *Triang. Isosceles* DCE (fig. 9.) & *Rectang.* AB, æque gravia & basium æqualium, DE, AF, ferantur eadem celeritate in fluido quopiam juxta directiones, HQ, perpendiculares basibus: Vel etiam (quod eodem redit) si idem *Triangulum* juxta dictam directionem moveatur, sed præcedente nunc vertice C, nunc basi DE; erunt resistentiæ, quas a fluido patiuntur figuræ, vel quas idem patitur *Triangulum* diverso sensu latum, in ratione duplicata basis DE vel AF, & aggregati crurum DC + CE.

2. Resistentia quam patitur *Quadratum* in fluido motum juxta directionem lateris, ad resistentiam ejusdem pari celeritate lati juxta directionem diagonalem, vicissim est, ut Diagonalem ad Latus: facilius ergo hoc quam illo sensu in fluido movetur *Quadratum*.

3. Resistentia quam patitur *segmentum minus circuli* juxta directionem basi perpendicularem & præcedente basi latum, ad resistentiam, quam idem patitur eadem celeritate & directione, sed præcedente vertice motum, est ut *Quadratum* diametri ad idem *Quadratum* multatum triente quadrati basis segmenti circuli. Cor.

Hinc

Hinc Resistentiæ *Semicirculi*, cujus modo basis præcedit, modo vertex, sunt ad invicem in ratione sesquialtera.

4. *Parabola* juxta directionem axis incedenti, præeunte modo basi, modo vertice, resistitur in ratione tangentis ad arcum circuli alicujus, qui habeat diametrum parametro, & tangentem semibasi *Parabolæ* æqualem. Cor: Si basis *Parabolæ* æquetur parametro, Resistentiæ erunt, ut *Quadratum* ad *Circulum* inscriptum.

5. *Hyperbole* (*Ellipsis*) Resistentias, quas subeunt, cum nunc basis nunc vertex præcedit, ita comparabis: Fiat, ut *Aggregatum* (*Differentia*) transversi & recti lateris ad latus transversum; Sic *quadratum* recti lateris ad *quadratum* Diametri circuli alicujus, in quo applicetur tangens æqualis semibasi *Hyperbolæ* (*Ellipsis*) tumque fiat iterum, ut *Aggregatum* (*Differentia*) laterum ad latus rectum, sic dicta tangens ad aliam rectam: nec non, ut idem aggregatum (*differentia*) laterum ad transversum, ita arcus tangenti circuli respondens ad arcum alium: quo facto erunt Resistentiæ, ut dicta tangens ad aggregatum (*differentiam*) inventæ rectæ arcusque. Cor: Si *Hyperbola* sit æquilatera, fiat diagonus quadrati super lateribus ejus descripti, optati circuli diameter, cui adaptetur tangens æqualis toti basi *hyperbolæ*, eruntque Resistentiæ, ut duplum tangentis ad ipsam tangentem suomet arcu auctam. Et si insuper *hyperbolæ* basis semissi dicti diagonii æquetur, invenientur Resistentiæ, ut duplum quadrati circulo circumscripti ad *quadratum* simul & *circulum*. Quæ dicta sunt de Resistentia *Ellipsis*, procedunt tantum, cum illa juxta axem majorem movetur. Nam Resistentia quam patitur, cum juxta minorem movetur, dependet a *Quadratura* *Hyperbolæ*; quare ope *Logarithmicæ* seu *Funiculariæ* sic invenitur: Sit *Funicularia*, cujus Parameter sit ad semilatus rectum *Ellipsis* in ratione subduplicata triplicata lateris transversi & *differentiæ* utriusque. Deinde fiat, ut Latus rectum *Ellipsis* ad *Differentiam* Laterum, sic tertia proportionalis ad latus rectum & basin *Ellipsis*, ad quartam. Denique ducta per centrum *Funiculariæ* recta ad axem perpendiculari, applicetur ei ad curvam recta alia parallela axi, quæ sit ad parametrum *Funiculariæ* in ratione subduplicata lateris recti *Ellipsis* & *differentiæ* ejus ac inventæ quartæ. Quo facto alia quædam proportionalis ad *differentiam* laterum, latus rectum &

basin Ellipsis multata intervallo, quod axem Funiculariæ & parallelæ ejus discriminat, mensuram resistentiæ optatæ determinabit.

6. Generaliter vero in *quacunque Figura*, quæ eadem celeritate nunc præcedente base nunc vertice per fluidum quodpiam movetur, Resistentiæ se habent, ut Figuræ Basis ad summam omnium Cuborum factorum ex elementis basis, & applicatorum ad Quadrata elementorum ipsius curvæ. At quantum unica hæc observata Regula tum ad constructionem navium, tum ad perficiendam Nauticam universam, tum etiam ad definiendam figuram Penduli alicujus horologii, ut aerem quam liberrime sulcare, & minima quantumvis vi in motu conservari possit, plurimaque præstanda alia, momenti conferat, haud dictu opus est; quin potius mirari subeat, quod visa tam manifesta rei utilitate, nemo quod sciam hoc æquor adhucdum arare tentaverit.

Fig. 10.

Quod superest in Schediasmate Leibnitiano, solutionem concernit æquationis supra memoratæ ad $ddx = dy^3$, quam summus Vir instituto examine Catenariæ competere nobiscum agnoscit; & insuper peregre observat, quæsitam Curvam fore Circulum, si habeatur $addx = dsdy$. His addere nobis liceat, quod si sit $addx = dyq$, emerfura est Curva quæpiam, quæ etsi non sit ipsa Logarithmica, ejus tamen ope sic constructur: Esto Logarithmica AF (Fig. X) cujus Asymptotos DG, & Applicata AC æqualis subtangenti = a. Hac ceu radio super C describatur Circuli quadrans AED, sumtoque ubivis in Logarithmica puncto F ducantur per illud rectæ FE, FH, parallelæ ipsi DG, AC, easdemque reciproce secant in B & G. Dico, si abscindatur GH = arcui AE, fore punctum H in Curva quæsitæ CH, cujus a Logarithmica diversitatem vel solus vertex C, quo hæc altera caret, arguit. Quam constructionem sibi nuper communicatam Ill. Hospitalius hac demonstratione synthetica munivit: Ponatur CA = a, CG = x, GH = y = AE, GF = z = CB, habebiturque ob Logarithmicam $dx = \frac{-adz}{z}$, & propter Circulum $dy = \frac{adz}{\sqrt{aa-zz}}$; sed ex hypothesi (ob supposita ds æqualia)

debebis

debebit differentiale ipsius $dsq (= dxq + dyq = \frac{adzq}{aa-zz-z^2})$ æquari nihilo: quare $aa-zz-z^2 = 0$, sive $zzdzq = aadzq - aazddz + z^2ddz$, hoc est, facta multiplicatione per aa,

& divisione tum per zz, tum per aa-zz, $\frac{aadzq}{aa-zz} = \frac{aadzq - aazddz}{zz}$

hoc est, $dyq = addx$. Q. E. D. Subjungi potest & hoc leviusculum, Curvam, in qua ipsa ddx proportionalia reperiuntur ipsis dy, vel dyq, vel dy³ &c. perpetuo fore Parabolam, sicubi loco ds ipsa dy æqualia supponantur. Et generaliter, positis dy æqualibus, si æquantur quoque ipsa dx, quæsitæ Linea erit Recta: si ipsa ddx, Parabola communis: si d³x, Parabola Cubica: si d⁴x, Biquadratica, &c.

Atque hæc possunt esse specimina qualiumcunque profectuum, quos a paucis retro annis in Geometria interiore fecimus, si addantur iis nuperæ meæ Florentini Ænigmatis, & Problematis de Minimo Crepusculo solutiones, quæ prior (quanquam suppressenda, si de Leibnitiana constitisset) quædam meo iudice haud contemnenda continet, dum §. 4. modum generalem suppeditat, cuiusque Figuræ planæ seu rectilineæ seu curvilineæ, quadrabili vel non quadrabili, Geometricæ sive Mechanicæ, seu libera denique manu formata, æqualem ex superficie sphericæ portionem abscindendi, quod ipso utique multo plus me præstitisse autumo, quam Auctor Florentinus postulaverat. Sciendum autem, ambo quoque Problemata a Fratre meo Parisiis soluta esse, posteriorisque de Crepusculo solutionem in seio me Diario Gallico insertam, cui cum mea apprimè convenit, hoc non obstante, quod ille soliditatem spheræ introspeciendo, ego superficietenus duntaxat eam contemplando, diversissima uterque via in hac investigatione usi fuerimus. Habemus vero & alia his plura & majora, quæ etiamnum premimus: at illa quantacunque sint, num metas has transiliant, quas summus Geometra (tam eximia & invidenda in hoc studiorum genere tum in Actis passim, tum in privatis ad me literis porro pollicitus) attigit, nostrum judicare non est. Id certe de se cogitare ut hominis vanissimi; sic palam profiteri insanientis

prorsus foret. Suspiciamus Virum nunquam satis laudatum, ut decet; & ab ejus lumine lumen nobis accensum grati agnoscimus; ac quanquam fieri forte possit, ut in nonnulla inciderimus, ad quæ ipsi aliorum negotiorum mole obruto attendere vel penetrare non licuit, hæc tamen & ipsa ei accepta ferenda putamus; quandoquidem huic, qui glaciem fregit aliis, gratia debetur non ob ea tantum, quæ invenit ipsemet, sed & quæ alii jactis ab ipso fundamentis inædificarunt. Cæterum existimavi semper & existimo etiamnum, promotionem scientiarum non unitis ætatis, nedum hominis opus existere, sed aliquot plurium in diversis seculis viventium, studiaque sua in communem scopum dirigentium, quorumque posteriores priorum vestigia legendo, & pergendo ubi illi desiere, pristinis inventis subinde nova & majora superaddant: & quemadmodum nobis maturiorem scientiarum ætatem adeptis nunc ludus jocusque videtur, quæcunque veteres, utut ingenio nobis neutiquam inferiores (ac nostris subsidiis in illa Geometriæ infantia destituti) tam operose invenerunt ac demonstrarunt; ita persuasum omnino habeo, venturos post nos, qui licet ingenio nostris Heroibus non prævaleant, ex eorum tamen inventis ansam captare poterunt, promœria vastissimæ scientiæ proferendi, ultra quam fortasse ne cogitando quidem assequi nunc valeamus. Interim tanta quisque laude dignus censebitur, quantum ad illa latius extendenda de suo contulerit; neque postremi pluris æstimabuntur, quod longius progressi sint & plura detexerint, quam omnium primi qui illis ad hoc perveniendum viam straverunt.

Menda Typographica, quæ in Acta Mens. Martii & Maji superioris anni irrepperunt, cum sensum turbare possint, B. L. sic restituat: pag. 110, lin. 21, pro osculorum leg. circulatorum: p. 112, l. 22, pro uti l. ubi: p. 113, l. 28, pro uti l. circulus quamcunque curvam osculatur, complete osculatur, uti: p. 116, l. 12, a fine, utrobique pro $\supset l. \subset$: ibid. l. 7, a fin. pro fit l. & fit: p. 210. in fine §. 7, adde: Sequitur & in revolutione Parabolæ super seipsa focum loco Cycloidalis rectam EL describere: p. 211, l. 2, pro primum l. quintum: ibid. l. 19, pro HA. l. Ha.

JACOBI

Elegans est hoc problema, in quod incidimus occasione Hugoniorum quorundam, quæ nuperrime in Actis Roterodamensibus comparuere. Ei se primo applicuit Frater, cumque paulo post significaret, se voti sui factum compotem, operaque pretium esse, ut solvatur, eumque in finem etiam Problema publice proponendum tecta solutione Lipsiam mitteret, Auctor mihi extitit, ut & ipse tentarem, & quam reperi solutionem sequentem (omissa tamen demonstratione, ne aliis idem inveniendi voluptatem adimerem) cum publico communicarem, nescius etiamnum, an & quousque cum fraterna conspiret. In data positione recta AB assignatum est punctum A, & queritur Curva AC, in qua sumto ubi vis puncto C, ductaque per illud recta tangente CD, abscissa AD sit ad tangentem DC in constante ratione n ad 1. Sol: Abscissa quavis AD, centro D, radio DC (qui sit ad Abscissam AD, ut 1 ad n) describatur arcus circuli, fiatque ut aggregatum unitatis & dicti radii ad potestatem $n + 2$ elevati, ad eorundem differentiam; sic ipse radius ad rectam DB auferendam ex positione data AB: Dico, si super B erigatur recta BC perpendicularis ipsi AB, secansque arcum circuli in C, fore punctum C in curva optata AC. Eximium autem usum habet hoc Problema. Primo enim hinc constat, infinitas esse diversissimorum generum curvas, communi hac proprietate gaudentes, ut recta AD, DC, constantem rationem habeant; omnes vero illas esse Geometricas, (quanquam aliæ aliis magis minusve sint compositæ) in quibus hæc lineæ se habent, ut numerus ad numerum, transcendentales vero omnes, ubi illæ non sunt, ut numerus ad numerum. Deinde omnes hæc Curvæ describuntur motu continuo fili GDC in alterutra extremitate C pondus annexum habentis hoc pacto: In Triangulo AFE rectangulo ad A, cujus crus AE æquale sit longitudini fili GDC, applicetur norma BDH, ea ratione ut

TAB. IV.

Fig. 11. sqq.

Kk

ut

ut dum crus DB super AB versus A volvitur, alterum HD fili portionem GD ante se pellendo, lateri Trianguli AE perpetuo parallelam manere, ejusque extremitatem G, super hypotenusa FE incedere cogat: sic fiet, ut pondus alteri extremitati C annexum & attractum curvam describat AC ita comparatam, ut AD sit ad portionem fili DC, tangentem scil. Curvæ, in ratione data crurum Trianguli AF & AE. Unde patet, si constructiones ejusmodi censendæ sunt geometricæ & accuratæ, æquationes infinitas altissimorum graduum paricum simplicissimis omnemq; pene fidem excedente facilitate construi posse. Denique nec hoc tacendum, quod solutio hujus Problematis abstrusa Methodi Tangentium inversæ plurimum perficiendæ & promovendæ magnum lumen præbere possit.

GENERAL HEADS FOR THE NATVRAL HISTORY, &c.
h. e. Capita generalia historia naturalis regionum tam magnarum quam parvarum, in usum peregrinatorum & navigantium quondam consignata ab Honorat. Dn. Roberto Boyle, Armigero & Societatis Regiæ Sodali.

Londini ap. Joh. Taylor. 1692. 12. plag. 6.

Cum accessiones illæ, quæ seculo nostro factæ sunt ad historiam naturalem, plurimum debeant peregrinationibus, quæ terra & mari fuerunt institutæ, nec tamen omnibus iter facientibus, ingenio licet valeant, succurrant statim omnia, quæ in regione quavis investiganda sunt, aut methodus, qua quæstiones ad augmentum scientiæ naturalis pertinentes sunt instituendæ; operæ pretium facturus sibi visus est illustris Boyleus, si rem totam ad summa quædam revocaret capita. Atque hæc quoque, cum luce adhuc ipse frueretur, in lucem edere constituerat, virorum quorundam curiosorum motus flagitatione, sed quod morte præventus exequi non potuit, amicus quidam ejus in se suscepit, qui hinc inde varia inseruit notatu digna & nautis proficua, cum particularibus observationibus maxime notarum regionum. Primum ergo proponuntur, quæ ratione cœli, aëris, aquæ atque terræ sunt consideranda; deinde quæ

quæ nautis, qui ad remotas excurrunt regiones, inprimis sunt observanda; tandem tales quæstiones, partim mineralia, partim vegetabilia, & sp. nates, explicantur. Ad particulares directiones quod attinet, monentur peregrinantes, ad quæ attendere debeant in Turcia, Aegypto, Guinea, Polonia, Hungaria, & Transylvania, Suratta, Persia, Virginia, Guajana & Brasilia, insulisque Antilles & Caribes: ut scilicet ea, quæ de illis regionibus nobis relata fuere, vel confirmentur, vel tanquam falsa rejiciantur.

JACOBI DANIELIS ERNESTII V. D. M. APANTHISMATA, sive selectiores Flores Philologico-Historico-Theologico morales, in IV. Libros divisi.

Lipsiæ apud Lanckisianos hæredes, 1693. in 8.

Constant Alphabet. 3. & plag. 10.

Quod apes animalcula diligentissima facere docet experientia, ut in agris campisque pulchre efflorescentibus & pictis undique herbis atque plantis se induentibus circumvolitent, floribusque hinc inde insideant, materiam mellis conficiendi impigre colligentes; utque deinceps, quicquid attulere, disponant solerter ac per favos digerant, sive, ut ait alicubi Virgilius, *liquentia mella stipent & dulci distendant nectare cellas*: id ex Senecæ præcepto sapientiæ imprimis studiosos imitari decet, ut nimirum & ipsi variorum generum libros non delibent tantum, sed in succum plane & sanguinem convertant, quæque sibi in eisdem annotatione præ aliis digna videntur, in adversaria sua indefesso studio congerant. Sane id reverendum Auctorem hujus libri fecisse, ipsum hoc, quod sistimus, *Apanthismatum* volumen varia eruditione eaque jucundissima refertum testari potest. Cum enim a multo jam tempore legendis variis & iis quidem non protritit & vulgaribus auctoribus, atque illis maxime, qui rerum gestarum memoriam literis consignatam conservare studuerunt, sese dedisset, haudquidquam legisse contentus erat, nisi & pleraque sibi enotaret, & in usus seponeret futuros. Ut enim verbis ad ecclesiam ex officii ratione faciendis occupatur; ita nihil æque ad virtutes cum efficacia commendandas & orationi

sacrae gratiam & ornatum conciliandum existimavit, quam si hinc inde ex historiis; quæ rei accommodata essent, sermonibus suis aspergeret. Interim fuerunt, qui instigarent *Auctorem*, variis scriptis in lingua patria conditis lectorum favorem jam diu expertum, ut quæ annotasset hujus etiam generis, cum publico communicaret. Ille igitur ut istorum desideria adimpleret, sub *Apanthematum* nomine eadem invulgavit, quasi qui innuere cuperet, non aliter ex omni auctorum genere flores collegisse, quam qui hortum variis floribus confutum intrant, hinc inde aliquos illorum decerpere ac in fasciculum compingere solent; idque tum ut olfactum demulceant, tum oculis abblandiantur. Neque aliud persuadeant sibi lectores, quam in pratum se amoenissimum ab Auctore deduci, ubi variae & elegantes historiae, apophthegmata, emblemata, apologi, allegoriae, similitudines, sententiae tam sacrae quam profanae, & multa denique alia ad politionem literaturam facientia, ex optimis præstantissimisque auctoribus stylo florido & ad elegantiam composito flagrantissimorum florum adinstar sibi offerantur. Imprimis tamen illi putent opus haud exiguas utilitates sibi præstiturum, qui exornandis tam sacris quam civilibus orationibus suam operam ponere consueverunt.

JACOBI VVILHELMI IMHOFII NOTITIA S.

Rom. Germanici Imperii Procerum.

Editio tertia.

Tubingæ, sumptibus Joh. Georgii Cottæ & Philiberti

Brunnii, 1693. Fol.

Constat plagulis 141.

Magnam apud suos exterosque gratiam inierunt Gabriel *Chaslebras* Gallus, & Eduardus *Chamberlayne* Anglus, quum quisque recentissimum regiae ac illustriorum in patria sua stirpium statum sæpius, singulisque fere quadrienniis, describere. Tacemus Guidonem *Miegium*, Chamberlaynii æmulum, de cujus libello vide sis *Acta Erudit.* a. 1691. p. 246. Quanto autem majori apparatu ac studio nobilissimus IMHOFIUS Germaniae suae Proceres hodie superstites, aut post Nicolai Rittershusii tempora mortali-um numero exemptos, *tertia* jam *vice* recensuit, tanto magis dignus est.

est, cui & communis patria & universa literarum respublica multis sese nominibus eapropter obstrictam sentiat ac profiteatur. Equidem *altera* utilissimi jucundissimique operis editio, anno 1687 publicata, non multum discrepabat a *prima*, quæ a. 1684. ad umbilicum perducta fuit. (Confer *Acta Eruditorum* a. 1687. p. 300. & a. 1691. p. 247.) At *tertia* hæc plane aliam Imperii Germanici sistit faciem, qualis nempe a. 1692. exeunte; aut a. 1693. incunte erat, quandoquidem decennio hoc celsissima gentium tantum non omnium, quarum notitiam heic habes, capita satis concesserunt, plerique etiam episcopatus aliis jam subsunt præsulibus.

Augusta etiam *domus* origo & propagatio uberius, ac prius factum erat, ibi exponitur, adjecto auctario luculento de *ordine equestri aurei vellæris*. Familias nonnullas illustres, quarum genealogia in tabulis Rittershusianis aut spicilegio Imhofiano nulla vel manca reperitur, fusius nunc deductas invenias, e. c. *Lobkowitzianam*, *Aurspergicam*, *Schwarzenbergicam*, *Schoenburgicam*, *Waldsteinianam*, *Weissenwolfsiam*, *Wassenarid-Bergensem*, *Bronchorstiam*, *Marcanam*, cui innexa est *Limburgio-Stirumensis*, ac *Waltpodiam de Bassenheim*. Ubi de Ecclesiasticis Principibus agitur, antecessores eorum, qui impræsentiarum hunc sacrae dignitatis gradum tenent, ab initio labentis sæculi repetuntur, *Bruschii*que adeo, *Bucelini* aliorumque catalogi suppleuntur. Accedit mantissæ instar, *nomenclatio* præcipuorum Imperatoris *Consiliariorum* & *Ministrorum*, ac plerorumque genesis proxima, conjugia liberique indicantur. Præter varios *indices*, qui volumini egregio subnectuntur, præmittuntur eidem *Addenda*, ut ante omnia legantur & suo quæque loco inserantur.

Adjiciamus in gratiam eorum, quibus studia Genealogica curæ cordique sunt, *Addenda* alia recentissima, quorum magnam partem ipsimet celeberrimo Imhofio in acceptis referimus.

Lib. II. c. VII. §. 20. ex Speneri, Theologi æque ac Polyhistoris famigeratissimi, prolegomenis Heraldicis adfertur clypeus Electoralis Saxonicus, qualiter nempe se habebat tempore Divi *Job. Georgii II.* Nam *Joannes Georgius III.* Heros incomparabilis, in cuspide scuti *Hennebergico* laterculo *Barbiersen* (Imhofio §. 22. descriptum,) junxit. Nec alia insignia in usu sunt moderno Electo-

ri potentissimo, JOANNI GEORGIO IV, Domino nostro clementissimo. Eodem libro & capite §. 12. notabis *Christiano*, Duci Saxoniae, Administratori Episcopatus Martisburgensis, (quem & Academia nostra *Cancellarium* indulgentissimum veneratur,) natam quidem esse d. 6. Nov. 1692. filiam *Mariam Eleonoram Dorotheam*, sed eandem quoque caelo reddidisse animam d. 30. Mart. 1693. Ad lib. II. c. IX. §. 4. notetur, *Carolo Philippo*, Comiti Palatino, natam esse nuper admodum prolem foemineam; at fratrem illius *Philippum Wilhel mum* e vivis excessisse d. 10. April. st. n. a. 1693.

Agitur libro III c. XXVII §. 2. de Magisterio ordinis S. Joannis per Marchiam & Saxoniam, cui d. 24. Febr. 1693. a Serenissimo Electore Brandenburgico praefectus est frater ejus consanguineus *Carolus Philippus*, Marchio Brandenburgicus. Hinc occasio celeberrimo Francofurtensium Professori, Joh. Christophoro *Becmanno*, obtigit, tractatum accuratissimum de Magisterio illo, prolixius nobis in posterum memorandum, componendi.

Ad libri IV. caput II. §. 23. adicere operae pretium est, *Joanni Wilhelmo* Duci Saxo-Isenacensi geminam prolem esse: *Wilhel mum Henricum* n. 10. Nov. 1691, & *Albertinam Joannettam*, natam 28. Febr. styli veteris anno 1693. Itemque I. IV. c. II. §. 35. *Carolum Ernestum*, *Joanni Ernesto* Duci Saxoniae Salfeldensi ex secundo thalamo natum esse d. 12. Sept. 1692.

Ad lib. IV. c. VI. §. 25. addere licet, quod *Christiano Ulrico*, Duci Wurtembergio in Bernstadt, Delitschii, (ubi socrus ejus, vidua Christiani Ducis Saxo-Martisburgensis, sedem fixit,) d. 9. Mart. 1693. natam esse filiam, *Sibyllam Elisabetham*.

Ad lib. IV. c. VII. §. 19. *Ernestum* Landgravium Hassiae, (subseniorem Principum S. R. I.) decessisse $\frac{1}{2}$ Maji 1693. Moxque ad §. 26. ut & lib. V. c. XIV. §. 25. *Philippum* Landgravium Hassiae e linea Darmstadiensi uxorem duxisse Bruxellis d. 25. Mart. 1693. *Mariam Eleonoram Josephinam de Croy*, Ferdinandi Francisci Josephi Ducis de Havré gnatam.

Comitissa de Thun, quam Antonio Jun. Com. de Montfort nupturam esse dixit Imhofius in *Addendis* ad Lib. VII. c. IX. §. 6, nomen habet *Mariae Annae*, & filia quidem est Comitissae *Maximilianae*, fratris Archiep. Salisburg. sed e prioris ejus uxore, *Mariae Franciscæ*

cisca C. de Lodron nata; *Liechtensteinia* secunda ejus uxor fuit; jamque in tertio vivit conjugio cum *Maria Adelheide* C. de *Preising*, Supr. Cubicularii Electoris Bavar. filia.

De fratre dicti Maximiliani consanguineo, *Michaeli Oswaldo*, C. a Thun, (cujus in *Mantissa* Sect. II inter Consiliarios Imperatoris intimos mentio facta est,) notari potest, eum an. 1688. morte Lodroniae viduum factum, secundis duxisse nuptiis *Caciliam* C. de Thanhausen, atque e prioris uxore præter gnatam, Principi Liechtensteinio nuptam, aliam adhuc habere *Magdalenam*, a Com. de Sereni ductam.

Ad Lib. VIII, cap. VII, §. 2. & *Mantissa* sect. II. notetur, quod *Christophorus Wenceslaus* C. de Nostitz uxorem habeat *Mariam Julianam* Com. de Mettich, & ex ea filios duos, totidemque gnatas, videlicet *Joh. Carolum*, *Joh. Ottonem*, *Johannam* & *Julianam*.

Ex *Wilhelmi Johannis Antonii* C. a Dhaun liberis, in *Mantissa* Sect. II. enumeratis, vivere desierunt *Anna Barbara Catharina* & *Michael Eustachius Laurentius*; superstitum numero vero addendus *Henricus Dietericus Martinus*.

Joh. Christophorus C. de Rothal, qui in Appendice chorum Consiliariorum Imperatoris intimorum claudit, e prioris uxore præter *Joh. Sigismundum*, maritum *Mariae Maximilianae Beatricis* Pr. Liechtensteiniae, & ex ea duorum jam filiorum patrem, genuit quoque *Mariam Eleonoram*, Christiano Nicolao L. B. de Pränckh nuptam & *Joh. Josephum*; e secunda vero conjugis *Mariae Susanna* C. de Khuffstein suscepit *Mariam Franciscam*, *Mariam Annam* & *Leopoldum Ferdinandum Antonium*.

Senatui Intimo Imperatoris adscriptus nuper est *Georgius Sigfridus*, C. de Dietrichstein, & d. 10 April. juramentum dixit. *Mantissa* sectioni III. p. 487. adde recens creatos Consiliarios Imperiales Aulicos, introductos 7. Maji st. n. 693. *Leopoldum* C. Dietrichsteinium, *Wilhel mum Franciscum* Baronem de Nesselrod, *Aloysium Raymundum* C. ab Harrach, & *Fridericum Ernestum* C. de Solms-Laubach, magnum ante paucos annos Academiae nostrae decus. Die sequenti idem honoris fastigium conscenderunt *Maximilianus Guidobaldus* C. de Martiniz, *Carolus Franciscus* C. ab Hoyos, & *Franciscus Tucci*.

Ferdin

Ferdinandus M. de gli Obizzi, (de quo Sect. IV. Mantiſſa)
in tertio jam vivit conjugio: namque poſt *Mariam Thereſiam Paſſi-*
am, duxit *Annam Mariam Eliſabetham*, C. de Rathmansdorf, e qua
filium habet *Leopoldum*; tertium vero *Mariam Claram Apolloniam*
Stahrenbergiam, quæ primo Maximiliano C. de Lannoy, dein Fr.
Leop. Wilh. C. Slavata nupſerat. Frater *Ferdinandi* natu major
uxorem habet e familia Comitum *Allegri*.

PRACTICAL DISCOURSE CONCERNING A
Future Judgment.

i. e.

DISCURSUS PRACTICUS DE JUDICIO EX-
tremo, autore Wilhelmo Sherlock Th. D.
& ad D. Pauli De-
cano.

Editio ſecunda. Londini apud W. Rogers, 1692. pl. 28. in 8.

Conciones ſunt, quæ hoc exhibentur Volumine, ad dictum Pau-
li Act. 17. v. 31: *ſtatuit diem, in quo judicaturus eſt orbem*, &c.
Habuit earum aliquot Autor Clariffimus coram Regina, ei-
que dedicavit univerſas. Perſuaſus autem pluribus prodeſſe hanc
ſuam poſſe operam, in juſti Tractatus formam redegit Homilias,
Judicii vero extremi certitudinem primo demonſtrat tum ex ratione,
tum ex Scriptura S. Porro ad convincendos Atheos quatuor utitur
argumentis. 1. Quoniam homo ad reddendam rationem ſit aptus
natus; eſt enim ratione inſtructus, habet legem ſibi præſcriptam, li-
bero utitur arbitrio, & ſubordinatur Enti ſuperiori, quibus maxima ex
parte bruta deſtituta ad rationem reddendam vocari nequeunt.
2. Quia eſſentialis inter bonum malumq; detur differentia, & utrum-
que deceat maneatque ſua merces. 3. Probat ex variis providen-
tiæ diviniæ actibus, qui univerſale illud Judicium præcurrunt.
Quamquam enim Athei eam conſuſionis & injuſtiæ arguant, in-
deque probare velint, neque Deum eſſe, apparere tamen Autor ait,
eam juſtiſſime ubique procedere. Nam 1. ita juſtitia Divina
mercedem ſtatuit operibus humanis, ut virtus etiã ſui ipſius ſit.
præ-

præmium, & peccatum ſui ipſius pœna. 2. Habet Deus judices in
terra ſubordinatos, Magiſtratum nempe civilem, qui non minus
eſt providentiæ quam juſtitie ejus miniſter, ſecundum leges ipſius
præmia bonis pœnasque malis reddens. 3. Si Magiſtratus ſuum
negligat officium, Deus extraordinarie in ſingulas perſonas inte-
grasque reſpublicas ſuum exercere judicium cernitur. Quoniam
vero divina juſtitia non plenam hic unicuique retribuit mercedem,
neceſſe eſſe Autor exiſtimat, ut generale quoddam inſtituatur ju-
diciũ. Nam neque boni in hac rerum terrenarum vanitate
conſtituti, atque tanquam in ſchola ſeu palæſtra commorantes vir-
tutemque exercentes, præmia recipere queunt, ſed correctionibus
multis egent acerbis ob carnis luxuriam: neque impii adhuc ſub
ſpe converſionis degentes, piorumque interceſſionibus fruenter,
plecti ſecundum merita poſſunt, ſed caſtigantur ſolum, quaſi a
paterna manu; multis etiã afficiuntur beneficiis, quoniam &
his in eorum correctionem cooperari vult Deus; ita tamen mixta
cum miſericordia eſt ſeveritas, ne ullus impius abſque iræ diviniæ
metu vivere, ſequæ ab omni pœna immunem fore ſperare queat.
Illam ergo Atheorum objectionem, hic malis bene, bonis autem
male eſſe, inepte contra providentiam divinam proferri, egregium
autem eſſe pro futuro judicio argumentum docet. Providentiæ enim
finem non eſſe mercedem unicuique debitam referre, ſed tantum
conſervare genus humanum, excitare ad virtutem, & coercere im-
pietatem, vindictæque diviniæ exemplis docere mortales, Deum timen-
dum eſſe. 4. Ex conſcientiæ noſtræ dictamine, cujus accuſa-
tiones ſint quaſi extremi judicii præludia, futuri judicii certitu-
dinem probat.

Argumenta ex Scriptura ſacra deprompta ceu vulgo nota o-
mittimus, & ex poriſmatibus Homiliſtarum more inde deductis,
ſolum obſervamus, improbare Autorem temerarium de viventi-
bus mortuisque, quibus & gentiles annumerat, judicium.

Tempus judicandorum hominum duplex eſſe refert quidem,
cum Orthodoxis modernis omnibus Autor, ſcilicet judicari ho-
mines & ſigillatim, cum a corpore diſcedit anima, & univerſum
omnes in die illo extremo: aſt fatetur ſe hic pendere animo, &
cum vivamus ea ætate, qua in dubium vocentur omnia, minime
decere

decere asserere, quod probari nequeat; infringere enim assertionem ejusmodi tum asserentis existimationem, tum religionis Christianæ Divinitatem: prudentem vero virum nolle dogma receptum convellere, si nullam habeat consequentiam malam comitem. At itaque ingenue, se neque defendere posse, neque rejicere particulare hoc hominis judicium, ut in sensu communi traditur; attamen velle promere, quæ de eo juxta Scripturam, Patrumque opinionem dici queant.

354.

1. In parabola de Lazaro & divite videri, illum in quietis locum per Angelos delatum, hunc autem ad inferos dejectum esse. Paulum etiam sperasse, se aliosque fideles post mortem cum Christo fore, Philipp. I. 2 Corinth. V. adeoque locum inter beatorum damnatorumque mansiones medium in Scriptura non reperiri.

357.

2. Omnia Scripturæ loca non nisi de unico eoque magno illo judicio loqui, ad quod Filius hominis sit venturus seu descendurus: si fortassis excipias Ebr. IX. 27, quæ tamen verba non immediatum post mortem inferre judicium Autor existimat. Ideoque argumentatur: quod si homines singuli illico post mortem judicentur, rationem reddi non posse, cur denuo solenniter in extremo die sint judicandi. Conatur igitur demonstrare, particulare judicium minime fieri, tum quoniam Lazarus & dives judicati non dicantur; damnandi etiam Matth. VII. 22. 23. submisisse orent judicem, ut acceptet opera sua, & XXV. 44. excusent charitatis operum omissionem. Concludit ergo verisimilem videri opinionem Irenæi ac Tertulliani, pios non ante corporum resurrectionem coelestem ingredi patriam, sed in paradiso seu Abrahamæ sinu detineri, & quiete quidem frui atque visione Dei, at perfecte beatos minime esse; quod Patres illi Christi exemplo, post resurrectionem demum in celos ascendentis, probare annisi sint. Damnandos interea in eo, ubi detinentur, loco, excruciaci quidem, est vana quadam spe, qua hic sueverant, se lactare, tandem se liberatum iri, ideoque ingeminaturos olim, Domine Domine! &c. Matt. VII. Sic Autor putat optime declinari posse Atheorum objectiones contra judicium duplex, & superfluum & incongruum; Pontificiorum quoque pro astringendo purgatorio sanctorumque

invo.

invocatione ex Patrum dictis, quæ eruditorum non capiat vulgus. Ne autem quis dicat, injicere dogma hoc pietati impedimenta, ostendit contrarium vel ex illo, quod veteres crediderint solos Martyres sine mora in cælum suscipi, & sic auditores suos non solum virtutis, verum & Martyrii fecerint amantissimos avarissimosque.

Quoad judicii universalis tempus ait Autor, non existimandum, Deum celerem fore in destruendo mundo, quem condiderat optimum: prohibere id enim tum sapientiam, tum bonitatem ejus. Ideoque ut destruat mundum, judicet homines, atque in æternum damnet improbos, prærequiri hominum ejusmodi malitiam, quæ nullis seu iræ seu benignitatis divinæ operibus corrigi velit; ostenditque ex collatione ætatis ante diluvianæ, & dictis II. Tim. III. 1. 2. Luc. XVIII. 8. Matt. XXIV. 10. II. Thess. I. 8. Ebr. X. 27. & Apoc. III. 14. (si verum sit, epistolas illas ad septem ecclesias, septem universæ ecclesiæ repræsentare ætates, hæc epistolarum autem ultima terribilimum ejus exhibeat statum) & aliis, generationem ultimam fore omnium pessimam, ideoque haud amplius permitturum Deum, ut orbis continuo sit nequitie officina, atque impietatis seminarium. Potuisse quidem orbem destruere Deum Noachi ævo: est quoniam supererant nova gratiæ media & reconditi sapientiæ thesauri adhuc revelandi, noluisse nisi illis prolatis & ab improbis pervicaciter rejectis, delere mundi totius machinam.

Definitum tamen judicii diem neminem scire, ex Christi assertionem perhibet Sherlockius: credi saltem cum fine mundi conjunctum fore, in quo creatura non solum liberabitur a servitute corruptionis, Rom. VIII. sed & terra ista peribit novaque creabitur, Petro, Jesaia, & Johanne in Apocalypsi testibus: quæ tamen mysteria esse, & a nemine perfecte intelligi agnoscit. Ex illo tamen Pauli dicto, II. Thessal. II. 2. nondum instare diem Domini asserit; restare enim adimplenda, quæ de Antichristi destructione & Judæorum conversione vaticinati sunt Apostoli. Præterea etiam modeste fatetur, ignorare se, quid per mille annos Christi in terris regnaturi indigitet Joannes, optatque, ut tam prope hic adsit dies Domini, quam sibi persuadent eruditorum nonnulli.

De Judicis persona observat Sherlockius, Christo a Patre

L 1 2

hoc

176.

181.

180.

209.

212.

220.

222.

228.

hoc demandatum esse iudicium, ut se credentium esse Salvatorem vere demonstret. Nam uti per Prophetæ Sacerdotisque munia iustitiam ipsis acquisivit, & a peccatis eos liberavit: ita per Iudicis officium beatitudinem ipsis addicer salutemque impertiet, i. e. eos salvabit. Apparebit autem ut Filius hominis, i. e. visibiliter, seu in humana natura gloria divina cincta, quo ab omnibus videri queat, improbique convincantur de Deitate ejus omnibusq; divinæ sapientiæ, bonitatis & iustitiæ actionibus. Nam licet sine Iudicis aspectu damnari, æternisque subijci tormentis possint, ne tamen & hic Athei hæreant, sortemque suam fortunæ seu casui ascribant, necesse esse ut ex apparitione Iudicis manifesta convincantur, atque conscientiæ vermem secum ad inferos deferant.

245-

359-

351.

p. 62.

164.

Regula juxta quam homines judicandi sunt, verbum Dei esse dicitur, non tamen Lex sed Evangelium. Operosus itaque est Autor celeberrimus in conciliandis Apostolorum assertionibus, quibus ex fide sine operibus justificari, & secundum opera judicari dicuntur: statuitque, quod quoniam Deus acceptet piorum in Christum fidem, fides autem vera Deum amet, timeat, & sincere legi ejus obediat, non officientibus innumeris infirmitatibus, dicamur recte justificari salvatique per gratiam; judicari autem secundum opera, quoniam juxta illa dispescimur in pios & impios, & hi recipiunt dignam peccatis suis mercedem, isti vero non mercedem quam peccatis meruerunt, sed eam beatitudinem, quam gratia Dei dare decrevit piis, Christus autem promeruit. Et per hanc explicationem putat Sherlockius, gentilibus aliquem patere accessum ad æternam salutem: nam quoniam non secundum fidem, sed opera sint judicandi homines, hæcque norma iudicii omnibus judicandis maxime sit adæquata; elucere existimat, quod & ipsis spes quædam sit residua. Christum enim durum non esse Dominum, nec metere ubi non sevit, & in omni gente, qui timet eum, acceptum esse illi, Act. X. 35. neque esse acceptionem personarum apud Deum. Quicumque enim sine lege peccarunt, sine lege peribunt, Rom. II. 12. Propter Christum quidem fide apprehensum remitti peccata; ast non semper fidem in Christum explicitam requiri ad salutem, multaque hominum millia absque ea salvatum iri. Hæc referre, uti ἐργον nostrum est, ita dijudicare aliorum esto. Ad alium saltem quæ Autor doctissimus de Diabolo non in inferno, sed

in

in aere existente ex Eph. II. 2. affirmat, & Petri verba II. Epist. II. 4. οὐρανὸς ὄψις καταρῶσας, non per detrusione in infernum, sed dejectionem ex æthere regione in hanc inferiorem, æream, quæ respectu illius tenebricosa dici possit, explicat; confirmans insuper ex legionis illius Matt. VIII. 29. tormenta ante tempus deprecantis vocibus, ut & Jacobi assertionem, dæmones credere & contremiscere, i. e. ut vult Sherlockius, expectantes iudicium condemnationemque suam, nondum spiritus illos a Deo deficientes, æternis inclusos carceribus detineri, sed adhuc liberrime per orbem vagari.

NOUVELLES OPERATIONS DE CHIRURGIE &c.

i. e.

Novæ Operationes Chirurgicæ &c. Autore Josepho de la Charrière.

Parisius, apud Danielem Horthemels, 1692. in 12.

Constant plagulis 15.

Tamet si Autori nostro Synthesis, Diæresis, Aphæresis & Prosthesis operationum chirurgicarum quatuor tantum summa sint genera; speciatim tamen operationes Chirurgicæ, una cum morborum natura & causis, nec non medicaminum operationibus, exponens, eum potius ordinem, qui Parisiis Medicorum pariter atque Chirurgorum scholæ familiaris quidem esse solet, multas nihilominus operationes negligit, observat. Etenim postquam paucis indigitavit, quæ Chirurgus circa hominis operam suam postulantis temperamentum, dispositionem ac partem affectam nosse debeat, mox a *suturis* incipit. Hinc ad operationes, infimo, medio & supremo ventri dicatas, *Paracentesin* videlicet *abdominis*, *Chirurgiam herniarum*, *phimoseos*, & *paraphimoseos*, *Lithotomiam*, *Incisionem fistulae anus*, *Paracentesin thoracis*, *Canceri extirpationem*, *Bronchotomiam*, *Chirurgiam fistulae lachrymalis* & *polypi*, *cataractæ depositionem*, atque *Trepanationem* progreditur, in operationibus demum iis, quæ artubus imprimis debentur, ac *aneurysma*, *artus amputandos*, *panaritium*, & *ventosarum usum* respiciunt, finiens. Suturarum species non nisi tres edocet utiles, nempe interscisam tum simplicem, (*entrecoûpée*;) tum quæ vel splenis simul vel

L1 3

pennis

pennis adhibitis peragitur, Gallisque *enchevillée* & *emplumée* denominatur; ac intortam (*entortillée*) labio leporino uniendo appropriatam. Specialius tendines quoque qua ratione consui filumque supra splenia firmari debeant, cum aliis circumstantiis suggerit; gastrographiæ autem vice in vulneribus abdominis suturam itidem interseclam simplicem, duplici saltem acu filum per utrumque vulneris labium extrorsum ducente peragendam, commendat. In abdominis paracentesi administranda lanceolæ, aliis quæ placet, acum parvam triangularem cannula stipatam & *trocac* a Gallis dictam, merito præfert. Sectionem enterocæles circumspice aggreditur, incidendo scrotum juxta femur secundum tumoris longitudinem, usque dum intestinum appareat; tum separando hoc caute, ubi adhærescat; pergendo denique ad annulos in musculorum obliquorum tendinibus constrictos successive dissecandos, quo spatium reponendi intestinum prolapsum habeatur. Testiculum quippe per castrationem haud excindit, nisi vel intestinum testiculo nimium adnatum, vel testiculus ipse insigniter aut contusus, aut varicosus fuerit, viresque medicamentorum resolventium eluserit omnes. In hydrocele, totum scrotum si occupet, paracenticam adhibet acum; si vero in vaginali tantum testiculi tunica unius plerumque lateris hæreat, cauterio potius potentiali, quam lanceola, ne punctura lædatur testiculus, utitur, operationem tamen omnem, nisi fons remediis appropriatis exsicceetur, frustraneam pronuncians. Quam minori apparatu nonnulli perficere audent Lithotomiam, seu intestinum rectum cum vesica valde lædentem, prorsus rejicit. Pro thorace perforando locum secundam inter & tertiam costam veram, numerationis initium ab inferioribus costis sumendo, ad quatuor digitorum ab inferiori scapulæ angulo & totidem a spina distantiam, seligit. Rationem autem operandi tradens, integumenta secundum longitudinem & per transversum musculi dorsi longissimi fibras, quod foramen alias pleuræ inflictum obturent, eademque ratione musculos intercostales in medio pro fistula evitanda, jubet incidere. Pleura tum apparente, scalpellum digito caute dirigendum, minusque profunde, ne pulmones aut diaphragma lædantur, esse adigendum; digitum denique ipsi thoracis cavo immittendum, ut incisio æ-

que

que dilatetur, atque pulmones & diaphragma repellantur, ubique adhæreant, separentur. Cancrum extirpandi duplicem sistit modum, vulgatum alterum, alterum proprium, quo carnem cancerosam a cute, in crucis formam prius incisa, solcite removet. Cranium per trepanum aperto, nares atque os vulnerati obturare ac expirationem cohibere præcipit, quo sanguis duræ matri incumbens ope diaphragmatis & pulmonum expellatur. Si aneurysma aperiendum vel artus amputandi veniant, id vinculi genus, quod torculari (*tourniquet*) pro lubitu constringitur, aptat. Ventosarum & hirudinum usum nihili faciens, venæsectionem aut diaphoreticum, quaecunque illis, his vero in hæmorrhoidibus remedia emollientia & resolventia longe anteponit. Tandem in generali vulnerum idea, operationibus hæc adnexa, fideliter Chirurgum, quomodo tum in vulneribus casum punctumque inflictis, tum in tendinum, ligamentorum & ossium, nec non sclopætorum vulneribus sese gerere debeat, instruit; quo autem sæpius successu affectuum naturam & causas viresque remediorum evolvat, præsertim ubi Chysiam in subsidium vocat, nostrum merito judicium suspendimus, utpote de ipsis hæcenus operationibus magis solliciti.

ΚΕΡΑΣ ΑΜΑΛΟΕΙΑΣ.

feu

THESAURVS REMEDIORVM E TRIPLICI REGNO &c.
edente & curante Emanule König, Phil. & Med. Basil.
Societ. Leopold. Imperial. Natur. Curios.
Avicenna.

Basilæ, typis Emanuelis & Joh. Georgii König, A. 1693. in 4.
Constat plagulis 37.

Opuscula hic congesta haberi quinque, vel prolixior titulus indigitat solus. Primum siquidem medicamenta officinarum, maxime Francofurtensium occurrunt, tam simplicia, quam composita, a clarissimo quondam Joh. Jacobo Waldschmidt, quoad generalem compositionem, vires, usum, dosim & modum præscribendi tradita.

tradita. Deinde in Vigan Medullam Chymiae sistitur appendix Processuum Chymicorum, quasi hi ab Excellentissimo nostro Bohnio in Collegio Chymico elaborati essent; quos cunctos tamen non nisi ab ejusdem Amanuensi in usum privatum consignatos antehac fuisse novimus, idque, ne Viro laudato hujusque famae error Editoris fraudi sit, & ab aliis etiam Bohnio Opus, quod pro suo minime agnoscit, tribuatur, monendum publice duximus. Hinc Pharmacopoea Bateana Londinensis exscribitur, remediis miscellaneis iisque formulis, quas Dominus Barbeyrac celebris Monspeliensium Practicus certis in affectibus praescribere consuevit, adjectis. Tum Diatyposis Pharmaceutica de Medicaminum preparationibus delineatur. Tandem Joëlis Langelotti & Emanuelis König Chymia exhibetur Physica, circa corporum naturalem & artificialem statum, & imprimis aurum philosophice tritandum sive recludendum occupata.

ARCHAEOLOGIAE PHILOSOPHICAE, SIVE, DOCTRINA antiqua de rerum originibus.

Libri duo.

Londini, impensis Gualteri Kettilby, 1662. in 4.

Constant 48. plagulis.

Auctor Operis est Thomas Burnetius, qui dudum sibi famam conciliavit Theoria Telluris sacra, fusius a nobis recensita in Actis Eruditorum anno 1682. p. 70. & Supplementorum Tomo I. n. 6. p. 304. Cum quibus, si otium suppetat, conferre licebit Acta Erud. A. 1686. p. 522. A. 1691. p. 97. & 392. ubi tum Herberti Crosti & Erasmi Warreni censuras, tum Burnetii vindicias adversus Warrenum in compendium redeimus. Has vindicias exceperere scripta alia Warreni & Burnetii amœbae, quae nondum vidimus, quorumque notitiam debemus foli catalogo novorum librorum, subnexo *Mysteriis Religionis vindicatis a Luca Milbourne*, editis Londini A. 1692. in 8.

Cæterum hypotheses quas in Theoria ex ipsis rerum causis reducere sategerat Burnetius, in praesenti opere testimoniis veterum philosophorum confirmare nititur; neque tamen ea repetenda arbitrat

bitratus est, quæ ex eodem fonte hausta libris duobus Theoriae prioribus circa originem telluris parcius, in posterioribus circa ejusdem conflagrationem & restitutionem prolixè satis adsperserat. Dispescitur tractatus praesens in libros duos. Horum primo singulas gentes literatas percurrit Auctor, cujusque philosophiam & dogmata indagaturus, tam quoad mundum magnum, quam sublunarem, tam quoad caelum, quam terras, & utrorumque origines.

Distribuebantur veteribus gentes terræ in Scythas, Celtas, Aethiopes, Indos; h. e. septentrionales, occidentales, meridionales & orientales. De Scytharum Physiologia nihil fere nobis constare queritur, nullumque eorum dogma innotuisse, nisi quod in communi antiquorum Philosophorum sententia de animarum immortalitate & transmigratione convenerint. Sola illa Mythologia Islandice olim conscripta, cui nomen Edda, (edita a P. J. Resenio I. V. D. Havniæ 1665. in 4.) continere videtur Burnetio quædam, antiquæ Septentrionalium Theologiae, (cujus pars erat cosmogonia,) magis confinia, quam omnia ea, quæ ex Abaride, Icesio aliisque didicisse se profitentur scriptores Latini aut Græci. Celstarum Druidas mundi & animorum *παλιγγενεσίαν* statuisse, Hetruscos etiam periodos mundanas annumque magnum docuisse, probat. Gymnosophistarum vero, qui apud Aethiopes claruerunt, nullum Physicum dogma superesse, fatetur. Quoad Orientem, Seres *ἀθεοί* quidem Celsi Origenis antagonista, & Dionysio Periegetæ *ἑθνεα βάρβαρα* appellantur, non quidem quod Numina, naturæ auctores ignorarent, aut liberalia studia aversarentur, sed quod statuas forsitan, aras, templa non haberent, & a commercio vicinarum gentium abstinerent. Nuperius sub Sinarum seu Sinenis nomine nobis notiores facti, præter doctrinam Ethicam, quam a Confucio edocti maximi faciunt, de diluvio & ortu rerum ex ovo nonnullas Archæologias Philosophicas tenere feruntur. Sequuntur in altera parte Indiae celebres Brachmanes, qui, Strabone teste, statuerunt, mundum esse genitum & periturum, atque totius universi diversa quidem esse principia, nostrum autem orbem ex aqua conditum; quin & animæ immortalitatem & judicia post hanc vitam crediderunt, ac, referente Clemente Alexandrino, *τὴν παλιγγενεσίαν*. Mox tractat Auctor de Assyriis seu Chaldeis. Ho-

Mm

rum

p. 202.

LIB. I.

c. 2.

c. 3.

c. 4.

c. 5.
c. 6.
c. 7.

rum doctrina fuit, mundi materiam semper extitisse, ejus autem formam, ordinem & ornatum a divina providentia constitui, terramque esse scaphiformem & cavam. Explodit *Orcula Chaldaica* a Mich. Psello collecta, a Franc. Patrio aucta, ab Obsopæo denique, cum scholiis Plethonis & Pselli ex parte, recusa. Deinde progreditur Autor ad *Persas* eorumque Magos, inter quos præprimis clarus est Zoroaster. Hi etiam mundi periodos & renovationem docuerunt. Pergit hinc ad *Arabes* & *Phanices*. *Arabibus* annumerat *Jobum*, *Reginam Sheba*, quæ Salomonem visitaum venit, quin & *Magos*, qui Servatorem nostrum infantem adorarunt. Apud Arabes memorabiles fuerunt *Zabii* seu *Zabaitæ*, quos Autor pro iisdem cum *Sabæis* reputat, & inter Arabes usque ad *Muhammedis* avum genuinos *Noachidas* superfuisset sustinet. Post tempora autem *Muhammedis*, Arabes *Aristotelis* doctrinam magno cum strepitu propagarunt; triplici simul, quod merito mireris, æstro perciti, religionis puta, belli, & literaturæ. Tandem vero hæc sapientia Arabica in meras fabulas degeneravit. *Phenicum* gens maxime literata fuit, illique præter alia, ipsarum literarum inventio tribuitur. Circa illius Philosophiam nihil amplius superesse putat Autor, præter excerptum ex *Sanchoniathone*, quod conservavit Eusebius, ex quo patet, eum imprimis *Cosmogoniam* instituisse, sumto initio ab antiquo *Chao*; deinde *Ἰλυν* primigeniam seminarium posuisse, unde provenerint prima rerum, quæ in superficie telluris genitæ fuere, stamina. De *Hebræis*, & antiqua eorum *Cabala* acturus, in modernorum *Cabbalam* verbalem, realemque, & sigillatim in *Cabbalam denudatam* Christ. Knorr L. B. a Rosenroth, magno impetu invehitur, ac οὐδὲν ἕως toto suo ambitu complecti pronunciat. Siquid autem veri antiquæ *Cabalæ* reali adfuerit, hoc constituisse opinatur potissimum in rerum *Originatione* & *Gmdationibus*, sive in modo productionis vel profluxus rerum a primo Ente, & earundem regressu aut resolutione in Deum. Nisi hoc modo explicetur, *Cabalam* Judaicam vel somnium esse sine sensu, vel somnium sine interprete; & quicquid olim fuerit, hodie esse instar salis infatuati, nec quicquam valere amplius, quam ut foras abjiciatur. Subnectit quædam in fine capitis Autor de *Essenis* sive *Essæis*, quos *Brachmanum* propaginem esse, eademque.

c. 8.

demque cum iis dogmata fovisse, credit. Considerat postmodum *Ægyptios*, quorum magna & multifaria sapientia a sacris & profanis Scriptoribus celebratur. His deberi Geometriæ & Astronomiæ primam inventionem Autor autumat, Musicæ etiam ac Medicinæ prima principia; sed in primis tantum principiis ac dogmatibus practicis, quæ vitæ commoda spectant, substituisse, neque harum scientiarum Theorias composuisse; methodum autem, formam & dispositionem scientiarum, & quicquid denique accurati ac methodici apud antiquos habetur, id totum Græciæ acceptum referri. Quoad Physiologiam, doctrina eorum fuit, mundum sublunarem ex *Chao* esse formatum; Telluris figuram esse oviformem: mundi nostri interitum duplicem statuerunt, ἀποκατάστασιν quoque & periodos mundanas. In generalibus autem istis subistere *Ægyptii*, nec de phænomenorum particularium explicatione unquam laborarunt. Hisce annectit Autor dissertationem curiosam de *Hermete Trismegisto*, & de columnis ac libris sacris, quibus sapientiam suam inscriptam conservarunt *Ægyptii*, ut & de duplici doctrinæ genere, vulgari & arcano. Omni enim studio laborabant *Ægyptii*, ne secretæ suæ scientiæ in vulgus emanarent; & eum in finem non solum peculiari genere literarum, quod sacrum vocabant, utebantur, sed etiam summas difficultates iis, qui dogmata sua discere cupiebant, præsertim exteris, objiciebant, ut ex historia *Pythagoræ*, *Platonis* &c. constat; denique hieroglyphicis formis, symbolis, æigmatibus & fabulis omnia fere involvebant, quæ dum nostræ ætatis eruditi exponere ac explanare tentarunt, magno conamine nihil egisse *Burnetio* videntur. Sed, si tanta fuit sapientia veterum *Ægyptiorum*, mirum videtur, quomodo fieri potuerit, ut in idolatriam tam crassam ac omnium sceleratissimam hæc gens laberetur. Respondet Autor, ut divinam sapientiam, ita humanam stultitiam esse imperscrutabilem, nec ideo negandas esse res certas & constanti fide traditas, quod rationi contrariæ aut sibi invicem oppositæ videantur; id quod exemplo doctrinæ Christianæ de non habendis idolis, & praxi iconodulæ Christianorum Romanensium, sibi invicem contrariis, neutra tamen inficianda, dilucide probat, ac egregiam dissertationem de mira pro-

c. 9.

pensione humanæ mentis ad idololatriam instituit. Tandem verò in causas, cur omnis plane scientia in Ægypto extincta, inquit, & *Scriptores* Philosophiæ Ægyptiacæ qui desiderantur, recenset; id quod etiam in fine cujusvis capitis præcedentis circa singulas gentes fecerat. His præmissis accedit ad Græcos, ac primò testimoniis luculentis probat, Græcos suam scientiam tam circa Mathematica, quam Physica, a Barbaris, quos vocabant, accepisse: Mathematicarum tamen disciplinarum non nisi rudimenta; eaque excoluisse, ac causas, rationes & calculos proprio ingenio addidisse: in disciplinis vero Physiologicis non tantum initia rerum Philosophicarum, sed etiam lectissima dogmata & notitias præclaras a Barbaris ad eos pervenisse; has doctrinas vero, simul atque in sectas divisi fuere, magna ex parte oblivioni eos tradidisse, & novas tentando methodos ineptas & infrugiferas, Philosophiam humano generi inutilem reddidisse. In Philosophia itaque Græca duplex distinguit intervallum, unum *ante*, alterum *post* sectas introductas; intervallumque anteseptarium in tempus Poetarum & Philosophorum. Primus Græcorum Autori est *Orpheus*, quem cum Mose comparat, eumque de Deo & rerum originibus vera ac genuina tenuisse, sed quo barbaris ac agrestibus hominum animis ea paulatim instillaret, fabulis incrustasse, duplicem etiam illam doctrinam, vulgarem & arcanam, habuisse autumat. Ex dogmatibus autem ejus Physicis hæc prædicat: universum ex æthere, tellurem ex chao orta esse; his duobus præfuisse tempus, ut omnis generationis mensuram; stellas fixas ex æthere aut igne compactas esse; quamlibet stellam esse mundum in infinito æthere suspensum; Lunam esse terram ætheream vel coelestem, & *ἀντίχθονα* sive terram nostræ oppositam; tellurem formatam esse ex chao, ovoque similem; eam igne perituram esse, sed renovatum iri. Disputat denique contra G. J. *Vossium* aliosque, qui crediderunt, Orpheum & alios quosdam ex vetustioribus Poetis esse tantum nomina ficta; & Orpheum suum revera extitisse & maximum Philosophum fuisse, multis argumentis probat. Orpheum excipiunt *Ionici*, & inter eos primus *Thales*, cujus notum dogma de aqua omnium rerum principio, in quo ei S. Petrum consentire Autor putat. *Anaxagoras* autem huic materiæ fluidæ præ-

fecit

fecit Mentem; tanquam ducem & præsidem, qua ex causa Philosophus ipsemet a posteris appellatus est *νῦς* sive *Mens*; modum vero, quo Mens hanc massam digessit, ex sola ratione gravitatis explicuit, in vortices etiam disposuit, vel a mente motrice dispositam statuit. Archelaus addidit, mundum animatum *ἐκ τῆς ἰδύου* genitum esse. In cognitione etiam corporum coelestium multum valuisse hos Philosophos, Autor putat. Planetas iis fuisse corpora opaca, atque fixas ignea; habitari Lunam, & in ea esse colles & vales; eam a Sole illustrari; Solem autem esse massam ignitam & candentem. Subjungit Autor, illud unum de Mente, omnium rerum præside & omnis motus principio, maximum esse & semper mansurum Philosophiæ Ionice decus & ornamentum; & in eo etiam præclaros esse hos Philosophos, quod materiale principium hujus mundi in particulis minutis & varie motis consistere crediderunt; quamvis hoc posterius aliter atque aliter expresse- rint. Ex his omnibus concludit Autor, Ionicis motum terræ, verumque mundi systema innovasse, sed eos doctrinam illam metti vulgi, qui corpora coelestia pro Diis habebat, summo studio occultasse. Hac occasione aliquoties emendare tentat *Diogenem Laërtium*, in illis locis, quos nec nupera Meibomii editio castigavit. Sic *libr. II. segm. 8.* circa finem, *βαθείας* legit, pro *πλάτειας*; itemque *I. II. segm. 17.* *πῆλᾱδες* pro *πυράδες*; quemadmodum inferius apud eundem Laërtium *I. I. segm. 119.* in excerptis ex *Pherecydis Theogonia*, pro *αὐτῇ Ζεὺς γῆν γέρας δίδωι*, (aut, ut Meibomius edidit, *αὐτῇ Ζεὺς γέρας δίδωι*), Burnetius reponere mavult: *αὐτῇ Ζεὺς ὠγῆνον* (vel *ὠγῆνα*, h. e. *oceanum*) *γέρας δίδωι*. Progressus itaque ad *Pythagoram* ejusque sectam; hujus vera dogmata nobis obscura esse dicit, ob duplicem, qua usus est, doctrinam, vulgarem & arcanam. Eum quidem verum systema de Terra mobili & Sole fixo in cœli nostri meditullio retulisse, sed de *chaos* supposuisse, Mentemque huic præfecisse, per quam id in ordinem fuerit traductum ac redactum. Unde aut *Ocellum Lucanum*, (quia mundum quoad materiam & formam æternum statuit,) Pseudo-Pythagoram, aut librum, qui ei vulgo tribuitur, supposititium esse, persuasus est. Verum ut Pythagoras propensior erat ad res abstractas & intellectuales, in abstractis suis con-

c. 11.

Mm 3

septi-

ceptibus aberrasse, & in tradenda sua Philosophia numeris & symbolis numericis nimis usum esse. Nota est Pythagoræ Tetractys, maximorum semper ingeniorum carnificina. Hanc, & quicquid de numeris Pythagorici docuerunt, in rerum natura omni fundamento carere, & nihil exinde veri solidique erui posse, Autor pluribus disputat. Caput proximum continet sectam *Eleaticam*, & *Stoicos*. *Eleaticam*, a *Xenophane* Colophonio institutam, Autor dicit fuisse sectam miscellaneam, ex Philosophis inter se diversis compositam. *Xenophanem* tenuisse, mundos esse innumerabiles, & infinitos Soles, ac infinitas Lunas, nostramque Lunam habitari instar Terræ; sed omnes hos mundos esse æternos & sine ortu; *Parmenidem* autem rerum ortum admisisse, easque ex igne & terra, tanquam elementis, homines autem *ἐκ ἰλίου* seu limo ortum suum ducere iudicasse. Sed mirum est dogma, quo quidam eorum omnem motum ex rerum natura abstulerunt, eumque apparentem tantum, non verum, esse voluerunt. Hisce annectit Autor *Leucippum* & *Democritum*, qui hypothesein Atomorum primi invenerunt; quam, licet sit falsa & male fundata, occasionem tamen strictius & accuratius philosophandi dedisse, existimat. Agnovisse *Leucippum*, & post eum *Democritum*, motum terræ circa suum axem, & in prima telluris formatione cum massa fluida in corpus globosum subsedisse, hunc globum membrana quadam circumdatum fuisse cætera omnia continente, eaque primum uda & limosa, postea indurescente; quæ Autor secundum suam opinionem explicat. Sequuntur *Stoici*, qui disciplina quidem Morali magis, quam Physica celebres fuerunt. Ex Physicis eorum dogmatibus refert Autor, notum illud de mundi conflagratione; credidisse eos quoque, Deum esse rerum omnium opificem, eumque *λόγον δημιουργόν* & *τεχνικόν* appellasse; materiam huic subjecisse pure passivam & inertem sine vi & sine motu; in mundo autem condendo distinxisse inter elementa, & principia. Quam doctrinam, valde obscuram & explicatu difficilem Autor iudicat; putat tamen, per principia eos intellexisse ipsam materiam informem, eamque *ἀσώματων* dixisse & æternam credidisse, motu autem ei a Mente indito in varias rerum formas massam illam simplicem deductam fuisse; hisque suppositis *Stoicos* doctrinam suam inædificasse.

caste. Agmen hujus disquisitionis claudunt *Platonici*, *Aristotelici* & *Epicuræi*. Platonem queritur Autor, res Physicas nimis abstracte tractasse, adeoque mundo mirum corpus quoddam ex figuris Geometricis adaptasse, eique animam Mathematicam ex numeris & propositionibus conflatam interuisse. Sed hæc nihil nisi lusum ingenii continere, atque adeo Platonem in Physicis non magni æstimandum Burnetius arbitratur, quamvis non paucas veras Archæologias, quæ hinc inde operibus ejus interspersæ sint, ex Ægypto secum retulerit; in Theologia autem & Disciplina Morali divinum reputari. *Aristotelem*, cum schola sua, nihil habere sani & solidi, Autor noster existimat, eo quod is mundum statuat æternum, tam quoad formam, quam quoad materiam; nec solum credat, cælorum compagem & telluris molem sempiternas fuisse, sed homines etiam & animalcula, quæque in suo genere, marem & foeminam, genuisse & genita esse, sine primogenito aut principio; omnem etiam terræ supellectilem nunquam non extitisse. Hoc dogma non modo irreligiosum, sed tantum non ridiculum Autor iudicat, & adscripto schemate, secundum hypothesein Aristotelis, id semet ipsum evertere probat. Quæ de rerum natura sancivit dogmata, non minus falsa & ridicula esse pronunciat; & cum hæc ita se habeant, satis mirari non potest Autor Christiani orbis stuporem, qui per tot secula hanc doctrinam unice amplexus sit, hancque unicam esse causam dicit, quare majores isti nostrates tam steriles fuerint, nullosque in scientiis progressus fecerint, nulla inventa nullaque vitæ commoda attulerint. Exhibet tandem brevem conspectum errorum *Aristotelis*, concluditque, eum sibi semper fore *malum Astronomum*, *Theologum pejorem*, *Physiologum pessimum*. Ultimus est *Epicurus* cum suo grege, quem Burnetius adserit virum quidem ingenio haud vulgari, sed parum eruditum, fuisse; vetera Democriti & Leucippi dogmata corrupisse potius, quam emendasse; cumque sensibus totus addictus, supremam veritatis normam exinde desumendam esse semper putaverit, nihil sani solidique circa Philosophiam decernere potuisse. *Aristotelicam* itaque & *Epicuream* sectas *faces Philosophiæ* Autor reputat, atque a temporibus Platonis, usque ad initium currentis sæculi, totum illud intervallum *ἀφιλόσοπον* fuisse censet, quia æ-

614.

tas intermedia neque priscam sapientiam retinuit, neque novam, invenit, nisi garrulam & sine fruge loquacem. Hic Autor historiae suae Philosophicae finem imponit; coronidis autem loco in originibus utriusque Philosophiae, *Græcæ & Barbaricæ* inquirat. Græcam quidem partim ab exteris derivatam, partim ab ipsis Græcis inventam atque auctam esse dicit, ut jam antea c. 9. insinuaverat. De ortu autem Barbaricæ duas refert opiniones. Prior vult, ab ipsis illis gentibus suo pte ingenio esse inventam: altera, ab Hebræis fuisse deductam & derivatam ad reliquas gentes, a *Mosè* scilicet, vel *Abrahamo*. Sed utraque opinione per rationes maxime probabiles refutata, dogmata illa antiqua generalia de mundi ortu & periodis &c. a communi Gentium & Judæorum parente *Noachæ* primum provenisse, & per traditionem *πατερὰ παράδοτον* ad gentes barbaras propagata fuisse concludit.

Hæc ex libro primo Burnetiano excerpta sufficiant. De altero dicendi locus erit in Actis mense *Julio* publicandis.

JOBI LUDOLFI APPENDIX AD HISTORIAM ÆTHIOPICAM illiusque *Commentarium*, ex nova relatione de *hodierno Habessinia statu concinnata*, &c.

Frankofurti apud Zunnerum, 1693. in fol. plag. 8.

Illustris Auctor, quam semel cœpit telam, subinde pertexere, studet, ut Orbi literato plenissimam rerum Habessinicarum notitiam suppeditet. In quo studio mirifice illum juvat *Societas India Orientalis Batavorum*, a cujus proinde laudibus præfationem suam orditur. Non quidem loquitur de mercibus, quas ultro citroque vehunt, sed de novis regionibus, quarum multas, & in iis veteres fabulas Societatis nautæ detegunt; ex adverso, vetera nonnulla, pro fabulosis habita, vera reperiunt. Si hodie alter aliquis Plinius novum Historiæ Naturalis opus condere vellet, adminiculo relationum hujus Societatis, insignis quoddam Naturæ & Orbis Theatrum repræsentare nobis posset. Anno superiori relationem naufragorum quorundam accepit *Ludolfus*, qui A. 1686. in Orientali Africæ littore, haud procul flumine Goa, sub gradu 25.

du 25. latitudinis australis, in breviam *Terræ Natalis* compulsi, naufragium fecerant. Illi triginta millaria introrsum, & ultra 100. millaria littoris Africani peragantes, ut effugium quærerent, miras & ignotas hucusque gentes, Magoses, Makriggas, Matimbès, Mapontes & Emboos, invenerunt, partim feras, partim mires & hospitales; moribus plane insolitis. Hottentotziæ quoque linguæ specimina ad se misit scribit *Ludolfus*, eaque omnia publicæ aliquando luci daturum se promittit. Addit, nomen Christianum, commerciorum occasione, in remotissimis terræ partibus inclarescere, & in Belgio passim notum esse, quid Robertus Junius in insula Formosa, cum adhuc Societati pareret, præstiterit. Se in juventute sua Delphis tabulas pictas vidisse, & audivisse, quomodo insulanis illis Evangelium prædicaverit, & Catechismum ejus in lingua Formosana adhuc possidere. Itaque Societatem defendit ab incusationibus, quasi nullam Christianismi rationem haberet, sed lucro tantum inhiaret. Splendidas ait & sumtuosas missiones, quas in Japoniam, Chinam & alias oras instituerunt, toti orbi innotuisse: coli eam vicissim honorificis legationibus a Regibus & Principibus Orientis, e.g. ab Æthiopiarum Regibus, quorum epistolas hic publicat; quibus Societas pari urbanitate responderit, & *divndwex* multo plura ac pretiosiora remiserit, quamvis nec dum quantum ullum ex Habessinorum regionibus percepisset. Occasionem vero, unde tanta Societati rerum Habessinicarum cura, & erga se benevolentia sit, hoc modo exponit: A. 1679. Pragæ ad alloquium Imperatoris admissum se & monitum fuisse, ut viam ad amicitiam cum Habessinibus in futuros usus sterneret. In hunc finem litteras commendatitias a Majestate Cæsarea ad Regem Angliæ Carolum II, & Foederati Belgii Ordines se accepisse, quas ipse deferret, & quæ mittendis in Habessiniam literis, aut alias necessaria forent, dispiceret. Hinc orto A. 1683. gravi bello Turcico, iter illud suis sumptibus sese suscepisse, memorem, Pium V. post maximam ad Echinadas victoriam navalem A. 1571. a Turcis reportatam, cum ad Regem Persarum & Regem Arabiæ Felicis, (qui tamen utpote Muhammedani lege prohibentur, ne fidei suæ socios armis aggrediantur, quamdiu cum Gauris i.e. Christianis bello conflentur,) tum ad Mennam, Æthiopiarum Regem, litteras dedisse, ad arma contra Turcas conjungen-

da. In Anglia quidem a Rege se auditum, sed paucis verbis ad Societatem Indicam ablegatum, ab illius tunc temporis Præsidentis literis suis (quas ad totam Habessinorum nationem Æthiopice scriptas imprimi curaverat) frigide exceptum fuisse: nec unquam postea rescivisse, an illæ in Indiam missæ fuerint, nec ne. At Ordines Fœderati Belgii efficacibus litteris (quas in fine præfationis integras exhibet,) Indicæ Societati se commendasse, quæ literas Æthiopicas, cum quæstionibus pro cognoscendo Æthiopiarum statu necessariis, ad Gubernatorem suum Generalem Bataviam miserit, a quo illæ porro Mocham ad Institorem Societatis curatæ fuerint, qui literas non solum in Habessiniam destinatas curaverit, sed etiam ad quæstiones modo dictas distincte responderit. Ante biennium fere rursus Moradum Armenium, qui A. 1675. in India fuerat, a Rege Habessinorum Bataviam missum, eique quæstiones illas propositas fuisse, responsiones autem ipsius Paulum de Roo, Secretarium Societatis, conscripsisse, & in Belgium misisse; nondum tamen Historiam, vel Commentarium, vel tabulam Geographicam Ludolfi habuisse, ut omnia plenius interrogare potuerit. Igitur ea nuper in Indiam misit, & plura posthac sperare jubet, ad amicitiam pro republica Christiana cum hac natione contrahendam. Interea novam hanc Moradi relationem in publicum edit, præmissis epistolis a duobus Habessinorum Regibus ad summum Batavorum in India Præfectum Arabicè datis, quæ stylo moreque prorsus peregrino scriptæ sint, & pro consuetudine Orientalium omnem eloquentiam in exordio & titulorum encomiis consumant, ut cum ad rem ventum fuerit, totum negotium duobus vel tribus versibus absolvant. Quod olim Josephus Scaliger observavit, ingenue fassus, in iis interpretandis aquam sibi hæere: idem sibi in Latina versione *nam mda* adornanda accidisse dicit Ludolfus, ut Oedipum prius, quam interpretem agere coactus fuerit. Postremo laudat Nicolaum Witsen, Consulem Amstelodamensem prudentissimum, Geographiæ promotorem haud vulgarem, & tabula cum primis Geographica Septentrionalium Europæ & Asiæ partium lucusque incognitarum celebrem, a quo hæc omnia acceperit.

Prima Epistola scripta est a Rege Æthiopiarum *Ælâf - Sagedo*,
ad

ad Gubernatorem Generalem Batavorum in India, per Chovvagia-Moradum Armenium anno 1673. missa; altera ab *Adjam-Sagedo*, per eundem Legatum anno 1689. data. Ultraque significat benevolum Regis animum erga Gubernatorem & Societatem, eumque muneribus aliquot testatum facit. Tertia Gubernator dari humanitate respondet, vicissimque munera mittit, splendida fatis, & Habessinicis multo præstantiora. Ludolfus omnibus illis litteris *Notas* adjecit, quibus tum obscura vocabula Arabica illustravit, ea potissimum, quæ in Golii Lexico non reperiuntur; tum alia inseruit, ad explicationem facientia; e. g. de Belgicæ versione primæ epistolæ, olim passim per Europam sparsa, sed in inscriptione Muhammedica, & inepto Regum Æthiopiarum titulo veteri suspecta; de nomine *Musulmannorum* perperam de *servatis* exposito; de vulgari Æthiopiarum Regum persuasione, genus suum a Salomone derivantium; de titulo *Chowagia*, nominibus virorum honoratorum apud Armenios præmitti solito, q. d. *Signor Morad* &c. Subjecta his est relatio ipsa, prout a Paulo de Roo ex ore Moradi excepta fuit, qui die 14. Maji A. 1691. in portu Bataviæ appulit, die 16. solenniter exceptus, & in hospitium destinatum deductus. Vir erat 74. annorum, sed robustus adeo & corpore validus, ut patinas pariter ac pocula, instar juvenis viginti quinque annorum, evacuet; ex quo intelligebatur, victum & aerem Habessiniae saluberrimum esse. Interrogatus de præsentis Habessiniae statu respondit, regnum illud, cum A. 1689. ablegaretur, florentissimum fuisse, sine bello, nisi quod Rex ingentem exercitum parasset, ad contumaces duos reprimendos, quod facile factu foret. Addita nonnulla de vicinis Habessinorum. Plura autem de finibus & regnis Æthiopiarum Imperatori subjectis, post reditum in patriam mittere pollicitus est. De Regibus narravit, *Basilidem* spretis Latinorum sacris & pulsus Patribus Societatis, 32. annos quiete regnasse; multis victoriis potentiam Habessinorum, fere collapsam, redintegrasse, & regnum florentissimum reddidisse: *Johannem* filium ejus, cognomento *Ælâf - Sagedum*, i. e. *millibus venerandum*, mitem & pacificum fuisse, armaque negliger tractantem Gallæis occasionem latrocinandi dedisse, & quindecim regiminis annis nihil memorabile gessisse. Filium ejus

Jaso (forte *Josiam*) *Adam-Sagedum*, i.e. *finium* (regni) *venetabilem*, anno 1680. imperium suscepisse, magnanimum, fortem, intrepidum, prudentem, & finium imperii sui ad litus usque maris proferendorum cupidum, terribilem se Gallæis cæterisque hostibus suis præbuisse: proceritatis eum esse insolitæ, annorum plus minus triginta; unicam tantum legitimam filiam habere, sed plures filios ac filias naturales. Porro statum rerum ecclesiasticarum ita depinxit Legatus, ut diceret, religionem in Æthiopia publice receptam & adhuc usitatam non aliam esse, quam veterem Alexandrinam, seu Coptitarum Ægypti, a quibus adhuc Abbuna seu Metropolita accersatur. Controversiam de duabus Christi naturis adhuc durare, & non ita pridem inter Theologos eorum acriter agitatam fuisse; quippe Germanum quendam, nomine *Petrum*, magna apud Reges gratia valentem, nonnullos eorum orthodoxam sententiam docuisse; plures tamen in antiqua opinione Ecclesiæ Alexandrinæ, de una Christi natura, tanquam antiquitus recepta, persistisse: Regem vero, quamvis recentioris sententiam ipse amplecteretur, altercationum istarum pertæsum, moderatioribus silentium; rigidioribus vincula imposuisse, atque sic turbas suorum sedasse. Petrum denique regno excedere jussum, in itinere mortuum esse. Addit Ludolfus, istum esse Petrum Heylingum Lubecensem, de quo in Historia & Commentario suo dixerit: De S. Coena retulit Legatus, Habesinos eam sub utraque specie laicis porrigere, & multos ritus adhibere, quibus victimam Christi in corda communicantium imprimi prædicant, ac propterea Sacramentum hoc nominare *speculum sacrificii Christi*. At in notis testatur Ludolfus, se istud alibi non legisse. *Confessionem auricularem* & *ignem purgatorium* eos adeo detestari, ut qui talia asserere ausit, tanquam Pontificius periculum vitæ incurrat: Habesinos enim acerrimos Ecclesiæ Romanæ hostes esse, illique addictos in perpetuum ex regno suo proscripsisse, tanta fævia, ut si quisquam eorum intraverit, ab incolis proximi pagi lapidandus veniat. Hinc exteris difficillimum accessum intro dari, præsertim hominibus albis, qui pro Lusitanis seu Pontificiis haberentur cum periculo vitæ. Turcas quoque adhuc possidere portus Maris rubri, & sedulo prohibere, ne exteri in regnum admittantur; qua in re Imperator.

Habesini

Habesinorum nihil innovare paret, cui alioquin facile foret, junctis cum Rege Zeilano consiliis & copiis, totum litus occupare, & Turcas, illud possidentes, fame premere, eosque expellere. Gallæorum vero, insensibiliorum quondam Habesiniæ hostium, furorem multum fractum esse, non solum quod Rex Habesinorum, hodiernus, vivente adhuc patre, cum fratre majori discors factus, ad Gallæos confugerat, & multorum animos sibi conciliaverat, eorumque mores & vires cognoverat, quibus post fratris mortem regnum adeptus dextre usus est; verum etiam, quod multa Gallæorum millia, stupentibus Habesinis, solummodo in gratiam Regis, religionem Christianam sponte amplexi sunt; quibus Rex de victu & comineatu large prospexerit, & Sacerdotibus injunxerit, ne Gallæis, etsi parum adhuc instructis, Baptismum aut S. Coenam negarent, si sponte sese ad ista Sacramenta offerrent. Quæsitus porro Legatus de *servis Habessinica nationis*, respondit, nullos ex ea natione in servitutem abduci, quamvis Arabes eos sic nominent, ut eo carius vendant: neminem enim in Habessinia ob egestatem a suis vendi; sed qui inde adducuntur servi, aut devictos esse Æthiopes, aut feros Cafros, vel alios, qui contra Imperatorem, Dominosve suos rebellarunt. Interrogatus tandem de *epistolis Æthiopicis* ad universam Habesinorum gentem directis, num in Æthiopiam pervenerint, retulit, filium suum epistolam quandam ex Europa missam Mochæ accepisse, in Habessiniam tulisse, Regique in manus dedisse: aliam ex Ægypto missam miro casu etiam in Regis manus pervenisse. Quibus is obstupescens & plane attonitus verebatur, ne si in Metropolita aut Ecclesiasticorum, vel etiam Procerum suorum notitiam venirent, in suspicionem adducerentur, quasi commercium quoddam secretum cum Francis, id est, Pontificiis Europæis coleret; idque eo magis, quod in literis ex Ægypto allatis extaret exhortatio ad reconciliationem cum Ecclesia & Pontifice Romano inestundam. Quapropter Rex illas epistolas, præsentem Morado, manu propria cremavit, certisque mandatis præcavit, ne plures aliæ supervenirent. De epistolis illis non habet Ludolfus, quod certo dicat. In sua quippe Æthiopica ante decennium impressa, se Reges Europæ Habesinis ignotos, Russorum quoque *Автоматей* & Respublicas simpliciter nominas-

N n 3.

se,

se, situm regionum descripsisse, religionesque, quibus uterentur, verbis plane *ad id. Phœbus* narrasse, *Reges*, inquam, *inter se concorditer vivere, non obstante sacrorum differentia: quapropter Rex Regum Ethiopia, si voluerit, contrahere poterit conjunctionem charitatis & mutua amicitia cum illis.* Scopum scilicet palmarium, incundi adversus Turcas fœderis se in animo habuisse: num vero Rex verba illa de reconciliatione cum Ecclesia Romana acceperit, vel an omnino exemplum unum suæ epistolæ per Ægyptum missum sit, se cum maxime nescientibus nescire. His subjungit, quæ ex hac relatione in Historia & Commentario suo suppleri & emendari possint, clauditque desiderio & promissione *Alphabeti universalis*, secundum quod omnia peregrina nomina ab omnibus Europæis uniformiter scriberentur & legerentur; cujus specimen insigne dedit Meninskius in Thesauro linguarum Orientalium, quod sequi decrevit Ludolfus, qui (ne & hoc omittamus) in altera folii titularis parte conspiciendam præbet imaginem *Magnatis* cujusdam *Habessin*, ex India, ubi affabre depicta erat, ad semissam ærique incisam, ut quæ de egregia forma corporis & liberali vultu Habessinorum in Historia sua dixerat, hoc exemplo confirmetur.

FRIDERICI RAPPOLTI, DOCTORIS ET PROFESSORIS
Theologi in Academia Lipsiensi, Opera Theologica, exegetica, didactica, polemica, in duos Tomos distributa: curante
Joh. Benedicto Carpzovio S.S. Theol. D.

& P. P.

Lipsiæ sumptibus Hæredum Lanckisianorum, 1693. in 4.

Constant Alphab. 12. & plag. 19.

Inter Theologos, quibus Academia hæc Philuræa seculo imprimis nostro exsplenduit, quemadmodum jam pridem Hulsmani, Carpzovii, Kromayeri, Geieri, Scherzerique in Ecclesia nomina celebrantur, meritissimo jure collocandus etiam venit **FRIDERICUS RAPPOLTUS**; cujus uti singularis eruditio cum moribus sanctissimis gravissimisque conjuncta, in existimatione, amore & gratia apud omnes viventem posuerat: ita nunc etiam post suprema

ma ipsius fata in honore esse meretur. Nec ejus memoriam depositura unquam est Lipsia, quotiescunque tot meritis se manibus beatissimis obstrictam esse sentiet. Cum primis vero Academia nostræ venerabile nunquam non hoc nomen existet, utpote quam ab anno seculi quinquagesimo primo non tantum Professione humaniorum literarum, sed etiam sacre Theologiæ præclare exornavit, insignibus præterea aliis officiis defunctus. Et primo quidem Dialecticæ, & aliquanto tempore post Poeseos Professor publicus constitutus, statim magnopere inclaruit. Quantum enimvero in elegantioribus illis literis valuerit, non *Poemata* tantum ejus documento sunt, a Viro amplissimo **FRIDERICO BENEDICTO CARPZOVIO** jam olim collecta, quæ profecto ejusmodi sunt, ut inventionum amenitate, sermonis puritate, aliarumque in scribendis carminibus virtutum præstantia nemini non recentiorum comparari possint; nec tantum *Poetica Aristotelis* ab ipso in compendium missa; sed vel maxime *Commentarius* luculentus in *Horatii Flacci Poemata*, in quem quicquid in historia philosophica & antiquitate repererat eximium, congescit: ut optandum omnino sit, & *observationes* ejus in *Auli Gellii Noctes Atticas* adhuc manuscriptas, ut & reliqua ejus opera Philosophica, in unum volumen collecta, adjunctis disputationibus, quas habuit, argumenti philosophici, propediem etiam cum orbe erudito, uti jam prælo parata sunt omnia, communicari. Sed sublimioribus studiis tantum ingenium debebatur, quibus etiam, quamlibet ingravescente jam ætate ad Professionem Theologicam admotus, cum se unice dedisset, cum omnium applausu munus gravissimum obivit. Ita enim res intricatas concinne, obscuras perspicue, & omnia cum limato judicio tradere consueverat: ad hæc dictionis nitorem peculiarem adjunxerat, ut an rerum præstantia, quas exhibet, an orationis elegantia, qua ipsas res eloquitur, pluris facere debeant, fere in ambiguo sint lectores. Interim dolendum erat, quod ex quo Vir eruditissimus anno septuagesimo septimo, ipsis calendis Januariis, annum agens sexagesimum secundum, tumulo suo illatus fuerat, opera ejus elaboratissima veluti disparuisse aut in obscuro delitescere, cum ipso viderentur; cum in publicum emissa haud exiguas ecclesiæ orthodoxæ utilitates adferre potuissent. Inde sane factum est, ut quicquid horum in pluteis hæreret absconditum, hinc inde a Viris soli-

solidioris eruditionis amantissimis avide expeteretur. Istorum igitur ut desideris satisfaceret, effecere nunc beatissimi RAPPOLTI hæredes, non modicis dignitatibus omnes in urbe hac & alibi conspiciui, partes lucubrationum istarum e schedis manuscriptis conquirendarum imponentes summe reverendo CARPZOVIO nostro, Theologo celeberrimo; quas ille eo lubentius suscepit, quod hac ratione vices aliquas Præceptoris de se meritissimo reddere se possit judicaret. Et profecto quid potuisset vel ad grati animi significationem, vel ad famæ tanti Præceptoris amplificationem præclarius facere, quam, cum RAPPOLTUS tantum nobis in CARPZOVIO efformasset Theologum, qualem nunc suspicit & veneratur Ecclesia, ipse vicissim operibus RAPPOLTI in unum corpus redactis famam ipsi nunquam intermorituram conciliaret, & quantis ingenii dotibus RAPPOLTUS a Deo cumulatus fuerit, cognoscendum omnibus præberet? Quam dextre hoc officio perfunctus sit, malumus ex ipsius operis exquisiti inspectione intelligere lectores. Et hoc quidem in duos tomos dispescere placuit celeberrimo Editori, quorum unus inedita illius opera, posterior edita quidem sed in paucissimorum manibus versantia complectitur. Sistuntur autem Tomo I. *Theologia Aphoristica Joannis, seu Commentarius absolutissimus in Joannis epistolam primam; Observationes in epistolam ad Colossenses; Observationes in epistolam ad Titum; Observationes Philologica in epistolam Jude; Introductio in Articulos Visitationis; Paupissimus certis Aphorismis inclusus; Collegium distinctionum Theologicarum in controversiis Calvinianis usurpari solitarum; Oratio denique Joannis Epistole interpretationem desiderarent, a RAPPOLTO non absolutam, defectum hunc ipse CARPZOVIVS noster, in illa plenius, in hac brevius, certo consilio supplevit, utramque accuratissima enarratione, ut solet, illustrans. Tomo II. sistuntur variae Disputationes diversis temporibus olim habite: porro Synopsis Controversiarum in Epitome Formula Concordie occurrentium, & denique Programmata variis itidem occasionibus evulgata.*

E R R A T A.

In Actis Maji p. 209. lin. 22. pro *Ebitovium* lege *Elitovium*,
Pag. 238. l. 17. pro *Georgius* lege *Gothofredus*.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno M DC XCH.

BEDÆ VENERABILIS OPERA QUÆDAM THEOLOGICA nunc primum edita, nec non Historica antea semel edita. Accesserunt Egberti Archiepiscopi Eboracensis dialogus de Ecclesiastica Institutione, & Aldhelmi Episcopi Scireburnensis liber de Virginitate ex codice antiquissimo emendatus.

Londini apud Robertum Clavell, 1693. in 4.
Constat Alphab. 2.

Venerabilis Bedæ opera Parisiis A. 1544 tribus tomis per Jamentium, & A. 1554. ibidem octo tomis, totidemque tomis Basileæ per Johannem Hervagium A. 1563, & Coloniae per Antonium Hierat A. 1612. prodierunt. Ab eo tempore nonnulla Bedæ monumenta, quæ in istis tomis desiderantur, lucem adspexerunt. Epistolam Bedæ ad Albinum primo Analectorum Veterum tomo p. 9. inseruit Mabillonius, qui etiam paulo post p. 51. genuinum Bedæ in Paulinas epistolas commentarium ab edito diversum se aliquando in lucem prolaturum promisit. Idem Mabillonius ex codice coenobii S. Remigii Remensis descripserat Martyrologium Bedæ metricum, quod tomo 10. Spicilegii sui Lucas Acherius vulgavit. Prosaicum autem Bedæ Martyrologium ab eo, quod inter opera ejus legitur, plurimum discrepans, Henschenius & Papebrochius in Actis Sanctorum Martii tomo secundo præfixum ediderunt. Neq; hic silentio prætermittendus Jacobus Waranus, qui Dublinii A. 1664. Bedæ historiam de vitis Abbatum Wiremuthensium & Girvicensium, nec non duas ejusdem epistolas, quarum una ad Pleg-

vvinam data, tractatum suum de sex aetatibus contra eos, qui iniquius de eo iudicium tulerant, defendit, altera Egbertum, ad quem scripta est, de munere sacro rite obeundo instruit, & nonnulla status ecclesiastici vitia perstringit, una cum *Egberti* dialogo de Ecclesiastica Institutione, publici juris fecit.

Horum exemplo de Bedæ monumentis etiam bene mereri voluit *Henricus Whartonus*, qui cum ante triennium, in auctario ad *Usserii* historiam dogmaticam controversiæ de Scripturis & sacris vernaculis, fragmenta quadam ex Bedæ in *Genesin* expositione ejusdemque in Canticum *Habacuci* commentario excerptisset, nunc duo illa Bedæ opuscula e tenebris, quibus hactenus immersa jacuerant, eruit, ne quis cum *Oudino*, *Colomesio* aliisque, Anglorum genti exprobraret, quod contreranei sui Bedæ scripta penitus neglecta in bibliothecarum suarum forulis relinquant. Et Expositio quidem in *Genesin* usque ad caput 22. progreditur, & a versu 4. capitis 1. incipit, cum anteriora de hexaëmero tomo IV. Operum ejus legantur. Descripsit autem hanc Expositionem in *Genesin* ex codice bibliothecæ Lambethanæ, in qua etiam duo exemplaria Expositionis in Canticum *Habacuci* invenit, quorum unum descripsit, alterius varias lectiones annotavit. Duobus his opusculis nunquam editis subjungit ea, quæ a *Waræo* edita paulo ante diximus. Cum enim pauca editionis illius exemplaria in Angliam, & pauciora in alias regiones devenerint, & jam pridem a multis desiderata fuerint, operæ pretium se facturum existimavit *Clarissimus Whartonus*, si istam *historiam Abbatum Wiremuthensium & Girwienensium* una cum *Egberti dialogo*, & duabus Bedæ epistolis denuo prelo subjici, & *Waræi* notas, quæ in *Dubliniensi* editione ad calcem rejectæ fuerant, locis suis reponi curaret. Addidit etiam *Aldhelmi* librum de laudibus virginitatis, non eum, qui ligato sermone scriptus tomo V. Lectionum Antiquarum *Canisii* legitur, sed qui soluta oratione compositus in Monumentis orthodoxographis & Bibliotheca Patrum extat. Utrumque vitiose editum celeberrimus *Gronovius* in *Monobiblo* observationum ad scriptores ecclesiasticos c. 4. 8. 15. & 20. emendare aggressus est. Et metrici quidem tractatus emendationem ope manuscripti codicis *Oxonien*sis satis feliciter ipsi cessisse *Whartonus* judicat; non æque correctionem

tra-

tractatus alterius in prosa scripti, cum ea meris ingenii conjecturis nixa fuerit. *Whartonus* igitur elegantissimum hunc *Aldhelmi* tractatum ex antiquissimo codice Lambethano nitori suo restituendum duxit. Aliud exemplum manuscriptum suppeditavit ipsi bibliotheca ecclesiæ cathedralis *Sarisburyensis*, ex quo indiculum capitum descripsit, cujus ductu hunc tractatum in plures sectiones distinguere ipsi placuit.

ARCHÆOLOGIE PHILOSOPHICÆ.

Londini, 1692. 4.

Burnetiani hujus operis partem primam proximo mense Jul. LIB. II. nio p. 272. recensuimus. Nunc de libro secundo pluribus dicendum.

Nimirum *Theoriam suam telluris* Veterum auctoritate omni ex parte confirmaturus Autor, incipit a *Chao*. Hoc existimat, *Mosen* intellexisse per suum *Tobu VaBobu*, hancque interpretationem consensu Judæorum & Christianorum quamplurimorum statuat. Ethnicos quoque omnes, tam Poetas, quam Philosophos, in suis sive Theogoniis sive Cosmogoniis, terram ex antiquo chao deduxisse, nec ejus æternitatem, (præter *Aristotelem*, & paucos *Pseudo-Pythagoras*), ullum aperte adseruisse. Sed non solum *Chaos* pro primo fundamento posuisse, verum etiam varias in eo statuisse mutationes, novas exinde orientes formas, chaosque mundanum in varios orbes & orbiculos divisum. Hoc intelligere eos, quando dicunt a *Lite* incepisse, ab *Amore* esse perfectam hujus mundi formationem. Mox probatum ite Autor, terram fuisse olim alterius formæ ab hodierna, & alterius ad cælum situs: c. 1. c. 2. c. 3. v. 5. 7. & 13. Idem denotari ab Apostolo Paulo ad Rom. c. 8. v. 19. seq. dum distinguit inter mundum vanitati nondum subiectum, vanitati subiectum & a vanitate redemptum vel liberatum. Hanc futuram mundi instaurationem, quæ triplicem illum statum involvit, dici a S. Petro *Act. 3. v. 21. ἀποκατάστασιν*, & a Christo *Matth. 19. 28. πάλιν γενέσθαι*. Sed quia animadvertit Autor, locum illum Pau-

C. 1.

C. 2.

lia multis allegorice exponi, late eum explicat, & pro literalis sensu acriter disputat, tum Doctores antiquos pro sua sententia allegando, tum argumenta contraria refellendo. Observat, Ethnicos veteres *periodos* quidem *mundanas* statuere, sed earum *num- rum* non definire; proxime tamen ad doctrinam Christianam accedere illam Zoroastri, quam inseruit Theoria l. 4. c. 5. Quod autem terræ primigeniæ alia fuerit forma, concludit Autor ex 2. Petr. c. 3. quando Apostolus dicit, antiquum mundum in diluvio perisse; ex quo loco Autor multas rationes pro sua sententia confirmanda elicit, adducto etiam testimonio S. Augustini. Formæ autem diversitas in eo consistit, quod mundus ille, ut Apostolus loquitur, *ex aqua & per aquas* constiterit, vel secundum verba Sapientiæ Prov. 8. 27. paratus fuerit per modum orbis *super faciem abyssi*, atque ex hac causa obnoxius fuerit diluvio. Parcius quidem apud veteres tractari ait caput de *forma telluris*; comparari tamen ab iis tellurem ovo, & ex Christianis quosdam terram olim æquabiliorem, quam nunc est, si non penitus æqualem, statuisse. In sequentibus Burnetius versatur circa naturam, modum & causas *diluviorum*, maxime *universalis*, quod nempe in Theoria pariter ac hoc loco autumat ortum ex dissolutione orbis superabyssini ejusdemque delapsu in subjectam abyssum magnam. Id patere censet non tantum e dictis Moysi, Jobi & Petri, sed etiam ex Psal. XVIII. 8. 9. seqq. ubi æque ac apud Philonem terræ motus fulguraque ac fulmina inter *cataclysmi* causas referuntur, juxta Autorem nostrum. Quemadmodum enim ecclesia apte confertur arcæ Noachi, ita David ecclesiæ persecutiones descripturus, a diluvio oecumenico schema petiisse censetur. Quumque particularia diluvia, v. g. *Sodomiticum*, *Deucalionicum*, *Helices & Bure*, aliaque contigerint, quando tellus voraginosa & cavernosa terræ motu disrupta ac in subjacentes lacus delapsa est: ita similem orbis primigenii formam imaginatur sibi Burnetius, ut diluvium universale non absimile evadat particularibus. Considerat deinceps situm Telluris ratione Solis, supponitq; id, quod in Theoria probaverat, situm telluris primævæ fuisse rectum, posito retentoque semper ejus axe in linea parallela ad axem eclipticæ; ex quo sequitur, motus cælorum omnes fuisse uniformes, ac proinde ver perpetuum seu per-

renne æquinoctium per totum terrarum orbem; cælum impluvium & sine iride; ut & longævus fuisse primos homines. Hæc Platonem quoque sensisse, ex ejus *Phædone* & *Politico* probat, quin & plurimum aliorum veterum testimonia congerit, imprimis eorum, qui de aurea ætate & regno Saturni scripserunt vel cecinerunt, putatque ex hoc fonte antiquissimam famam de Zona torrida inhabitabili, & interdicto nobis commercio cum altera orbis parte originem suam traxisse. Tandem huc applicat, quod Judæi & Christiani de Paradiso & horto Domini tradiderunt, concluditque, Christianos, Judæos & Ethnicos in summa rei consentire, quamvis Ethnicorum dogmata, ut in reliquis omnibus, sic etiam in hac re, pluribus mixta fabulis sint.

Hinc inquit Autor in locum Paradisi, de quo valde differentes opiniones a Patribus foveantur. Quoad Theoriam suam, eam dicit Autor nihil morari Paradisum topicum, in quavis terrarum parte ponendum, cum totum orbem habitabilem instar Paradisi habeat; concedit autem, ad hypothesein Mosaicam, quæ genus humanum omne ex unico mare & unica femina ortum docet, horum duorum natale solum & primam patriam Paradisum dici posse, modo hoc reliquis terræ partibus non sit præjudicio. Quia autem Moses unius tantum *horti Eden* meminit, adeoque cæteras terræ regiones communis esse sortis cum hodie existentibus & non Paradisiacis, supponere videtur; hujus auctoritatem systemati suo opponi posse prævidet, adeoque ut ea se exsolvat, putat distingui debere inter duplicem docendi modum, *arcanum* & *popularem*, quo veteres, maxime Orientales, in tradenda sua Philosophia & Theologia usi fuerint; hoc duplici stylo etiam Scripturam sacram uti arbitratur, ac in proposito casu se ad *populi captum accommodare*. Quia autem hanc sibi se imposuisse legem dicit, ut nunquam recedat a literalis sensu sine necessitate, id est, nisi penitus persuaserit aut coegerit rei natura, hinc totam historiam sacram recenset, ut, quid ferat literalis sensus, & quid ex altera parte ferat subjecta materia, dispicere queat. Et primo quidem affert historiam de Paradiso, & primorum hominum sorte ex c. 2. Gen. eamque se salvo sensu aliis verbis explicuisse dicit, quo liberius de re ipsa, tanquam a novo Autore conscripta, judicare que-

c. 8. at; hoc facto contra ejus sensum literalem longa serie *difficultates* cumulat, & tandem concludit, se illis ex Patribus & Autoribus antiquis non refragari, qui in symbola, aut parabolas & sermones populares hanc historiam convertere studuerunt, permittit tamen suum cuique sensum liberum, modo fundamentum non subruat; fundamentum autem hic appellat doctrinam de ortu temporali humani generis & telluris nostræ, atque de utriusque degeneratione, hominibusque redimendis semine mulieris. Interim Deum corda & cogitationes scrutantem testatur, nihil sibi aliud propositum esse in hoc vel in alio quocunque scripto, quam ut pietatem promoveat in veritate fundatam. Fatetur etiam Historiam Mosaicam creationis verbatenus in pluribus a Theoria sua discrepare; convenire autem in eo, quod *Chaos* supponat pro mundi materia, ut & in *ordine* generali, mundum inanimem primo, deinde animatum constituendo. Ut itaque amicabili transactione litem hanc dirimat, putat dicendum esse, Mosen secutum *plebejū Systema*, quod sensibus abblanditur, eique, neglecta Philosophia, systema suum accommodasse. Chaos Mosaicum videtur terram in centro universi ponere, atque hoc Chaos totum universum implese & occupasse, adeoque totum cælum, & omnes stellas etiam lucidissimas ex eo compositas esse. Hæc autem putat Autor rerum naturæ repugnare, cum constet fixas esse corpora ignea, neque omnes in eadem hære superficie, adeoque nullum earum commune esse centrum; terram autem nostram, particulam universi cæcam & sordidam, singulis fixis & mole & dignitate esse minorem, quæ si in centro universi posita receptaculum commune omnium partium crassarum fuisset, in molem infinites majorem, quam nunc habet, evasisset. Probare itaque satagit Autor, mundum tam incorporeum quam corporeum antiquiorem fuisse terra habitabili, & quidem quoad *Angelos*, tum verbis Dei ad Jobum c. 38. v. 4. seqq. tum testimonio quamplurimorum ex Patribus Ecclesiæ. Si autem Angeli nulli prorsus materiæ uniti fuissent, nullamque prorsus voluntatem aut perceptionem ex ea habuissent, vix fieri potuisse putat, ut a sedibus suis & primævo statu detorquerentur, adeoque jam tum, cum laberentur, aliquam materiam fuisse, præsertim cum multi ex antiquis Patribus Angelis corpora quædam tenuia, aeris aut

aut ignis instar, tribuant. Quod si ergo vel mica materiæ præcessit originem telluris, concludendum esse, quod omnis omnino materia præcesserit, quia creatio in partes divisa concipi non potest. Porro Autor *cæli & stellarum* præexistentiam probari autumat, ex phænomenis siderum, tam errantium, quam fixorum. Credit enim, jam constare, quod tellus nostra sit Planeta quidam; adeoque omnes Planetas aut terra nostra antiquiores, aut ei saltem coævus fuisse, statuendum putat. Stellæ fixæ etiam videntur antiquiores Planetis, & unaquæque esse sui orbis & vorticis centrum: quin & *Planeta*, (quos inter Terra nostra,) Burnetio videntur *fixæ* olim fuisse; id quod inter alia per maculas Solis, per phænomena stellarum novarum, quæ superioribus annis apparuerunt, ut & per Cometas probari censet, adeoque concludit, non eandem fuisse, nec coævam originem telluris nostræ & totius Universi; Mosen autem hæc non distinxisse, nec seorsim tractasse, quia populus ea non distinguit, sed reliquum Universi pro quadam telluris nostræ habet appendice, quæ ex seipsa nihil valet, sed tantum attexitur in usum humani generis. Quo autem appareat, hunc scopum Mosis fuisse & non alium in tradenda historia creationis, opera Hexæmeri quoad singulos dies Burnetius considerat.

Et quidem lucem primigeniam, quam Moses prima die creationis productam narrat, dicit esse phænomenon inexplicabile ratione Physica; cum lux omnis profluere debeat ab aliquo centro sui motus, prædicta autem lux fuerit sine centro & sine scaturigine, adeoque putat, Mosis, quo populo sua probaret, opportunum esse visum, sub initia operis lucem proferre, ne Deus videretur per triduum operari in tenebris. Ex eadem causa secundum literam videtur Deus opus suum intermisisse nocturno tempore. Pariter judicat Autor de aquis supraælestibus, quæ secunda die productæ sunt, de quarum loco inter doctos adhuc valde disputatur. Putat autem Autor, hoc phænomenon nullibi apparere, sed Mosen commune receptaculum aquarum super cælos statuisse, quo *faveret opinioni populi*, qui generationem naturalem pluviae non capit, sed *pluviam e cælo divinitus missam credit*. Videntur igitur Autori hæc & primæ & secundæ diei opera nihil magni continere, ac, etiam si Moses hæc præterisset, orbi ejus habitabili nihil defutu-

defuturum fuisse; *protraxisse* autem eum opus creationis, quia diem septimum pro Sabbatho habere & consecrare decreverunt, cui proposito memoria mundi sex diebus absoluti, & exemplum Dei *requiescentis* ab omni opere, multum inservire poterant. Sic in tertia Hexaemeri Mosaici parte verba sonant, ac si Deus terram in quibusdam locis excavasset, eoque deductis & aggregatis aquis terra in reliquis locis fuerit denudata, ac montes ex terra egesta facti fuerint. Sed hunc in modum neque alveum Oceani, neque montes oriri potuisse, Autor se multis rationibus in Theoria sua monstrasse dicit, eoque Lectorem remittit.

Quarti diei pensum eidem videtur valde operosum, quia in eo Sol, Luna & sidera creata sint, tot sane & tanta corpora, quorum minora singula terram nostram magnitudine adæquant, si non superant. Hæc annotata Autori id arguere videntur, Mosi non istud consilium fuisse, ut mundi ortum explicaret secundum veram rationem physicam, sed tantum ut origines rerum ea methodo proponeret, quæ vulgo conceptu facilis esset, simulque animis hominum pietatem ingeneraret & veri Numinis cultum. Cum enim singulæ gentes *Cosmogonias* suas haberent, Mosén etiam originem totius mundi institutis & legibus suis præmittere voluisse, sed ab omnibus fabulis & ab omni specie idololatriæ probe repurgatam; atque hinc concludit Autor, Mosén Cosmopœiam suam non tam *Φουκῶς* quam *ἡθικῶς* instituisse.

c. 9.

Sed quia Autor videt, hæc suæ asserta paucis placitura, & multis *objectionibus* obnoxia fore, ad earum solutionem se accingit.

Prima objectio est: aliud esse creationem, aliud rerum *creaturarum* formationem; loqui Mosén de creatione rerum ex nihilo, Autorem autem id interpretari de formatione rerum, seu de materia confusa in mundum habitabilem dispositione. Respondet Autor, de creatione quidem rerum omnium ex nihilo sive ex nulla præexistente materia dubitari non debere: *creaturam* enim *aternam* concipi non posse. Sic autem se arbitrari: a Mosé non descriptam fuisse creationem totius universi, sed tantum mundi nostri terrestris ex Chao jam antea creato formationem. Ex verbis enim Mosi, vel ex ullo alio loco Scripturæ probari non posse, tunc pri-

mum

mum creationem ex nihilo esse factam, neque voces *ברא* apud Hebræos, *κτίσιν* apud Græcos, *creare* apud Latinos, vim istam habere, adeoque, id quod in quæstione est, ab Adversariis supponi, non probari.

Secunda objectio consistit in quæstione: Si materia *Chaos* extitit ante mundi Mosaici principium, quid fuerit, quem in finem extiterit, aut ubinam loci ante illud tempus? Regerit Burnetius, hæc non esse sollicitius quærenda, cum magna ex parte notitiam nostram fugiant. Novas quandoque stellas in cœlo oriri, Cometas apparere, &c. quorum materiam tamen antea præextitisse necessum sit; *fixas* ipsas in *Planetas* mediante Chao converti posse, & vicissim *Planetas*, excussis sordibus, in *fixas* reviviscere.

Tertia objectio hæc est: Ex *hypothesi* Autoris, quoad formam, ordinem & genera rerum Mosén recessisse a veritate & rerum naturâ; veritatem autem esse rem sacram & inviolabilem, maxime scriptori sacro. Fatetur heic Burnetius, Mosén in sua Cosmopœia a veritate *Physica* recessisse; nihil autem esse usitatus in sacris literis, quam rerum naturas secundum opinionem, affectus & judicia vulgi exhibere. Neque Mosén temere aut levi de causa hic recessisse a vero. Si enim Philosophicas rerum originēs populo scientiarum omnium ignaro exhibuisset, probabile esse, quod hic illum absurda narrantem & a communi sensu aliena, risu & fastidio excepturus, & non sine gravi suo damno virum sacrum tanquam nugivendum rejecturus fuisset.

Quarto loco objicitur: Si Cosmopœia veræ Mosés populum incapacem habuit, honestius atque consultius ei fuisset, caput illud de creatione rerum intactum præterire, quam falsum pro vero substituire. Respondet Autor, hoc Mosi integrum non fuisse. Nam quia vicinæ gentes habuerunt suas *Cosmogonias*, suamque historiam de Mundi origine in plerisque vitiosam, & veræ religioni inimicam; has similesque traditiones secuti fuissent Judæi. Nisi enim populo dentur sua fides, sua dogmata & opiniones, ipse sibi finget, quisque pro suo ingenio, pro suo affectu, aut pro suis vitiis. Hoc declarat Autor exemplo Christi & Apostolorum, qui de vita futura, de cœlo & inferno, ut & de supremo iudicio non accurate, sed secundum *imagines populares* locuti sint, ad-

P p

um.

umbrantes cœlum deliciis Paradisi, & coronis gloriæ; infernum vero igni inextinguibili, frigore & tenebris extremis, vermibus denique cutem & carnem corrodentibus; tandem diem iudicii per clangorem tubæ, reserata sepulcra, libros rationum expositos & erecta tribunalia.

Objectio ultima est: *Si a litera Scriptura recedere licet in primis capitibus Geneseos, quidni in reliquis omnibus? ubinam sistendum? quo limite? qua lege? ne levitate ingenii pereat ubique sensus historicus & literalis.* Respondet Burnetius, nullibi recedendum esse sine necessitate, & si ullibi hanc legem violaverit, quæcunque ita dicta sunt, se indicta velle. Illud autem probe notandum putat; cum de mundo naturali agitur in sacris scriptis, liberius recedi a sensu literali in his, quam in aliis locis, quandoquidem mille exemplis pateat, in hac materia *αἰσχροπρεπὲς* vel *λαοδογματικὸς* locutos esse Scriptores sacros; lumen naturale esse Dei donum; quoties ei locus est in veritate detegenda, ipsius ope nos uti debere, & non male sibi dictum videri, quod *Philosophia sit Scripturæ interpret in rebus naturalibus.* In omnibus vero animo æquo & moderato, summaque in Numen reverentia nos procedere debere. Caput hoc finit Auctor comparando Cosmogoniam Mosaicam cum omnibus veterum Cosmogoniis, eamque omnium castissimam esse pronunciat, putatque, si Moses interrogatus fuisset, an optimam Cosmogoniam Israelitis struxerit, responsurum fuisse, se illis optimam tradidisse, prout nempe ferre aut capere potuerint. Nec enim ullam dicit Auctor occurrere Cosmogoniam inter antiquos Physicos vel Theologos, quæ primi orbis habitabilis constructionem recte instituat, aut idoneam reddat rationem, cur terra, (elementum gravissimum,) altior sit aqua multo leviori; id quod probat memorabili loco Strabonis, qui ut hunc nodum solvat, velut in re desperata, ad providentiam particularem recurrere cogitur.

E. 10.

Quia autem hæc, quæ pro amore veritatis liberius a se dicta profiteretur Auctor, a pluribus forsitan valde reprehenduntur, hinc tandem orat æquos rerum æstimatores, ut antequam sententiam ferant, capita sequentia paulisper secum recolere velint:

Primo, Sapientum Orientalium usum & stylum, & quam ra-

ro

ro veritatem nudam & apertam exhibuerint, sed variis modis velatam aut depictam per symbola, hieroglyphica, allegorias, typos, fabulas, parabolas, sermones populares, aliasque imagines; imprimis vero observandam putat duplicem eorum doctrinam, vulgarem & arcanam.

Secundo, populi *Israelitici*, quo tempore Moses sua scripta promulgavit, tardum & rude ingenium. Constat ex Scriptura Sacra, quam crassa atque hebes fuerit populi huius indoles, & quam parum rebus naturalibus contemplandis aut divinis percipiendis idonea. *Erant,* (inquit Auctor) *colluvies quadam hominum, cæcus mancipiorum ex ergastulis Egypti nudius tertius eductorum, qui nullas artes præter latericiam, nullas literas, nullum animi cultum possidebant. Quin & dedocendi erant multa, quæ in gente idololatrica imbiberant.* Hisce positis, iudicium fidemque Lectorum interpellat, an in hanc turbam subito effundenda fuerint naturæ mysteria, & quæ de rerum principiis disceptantur adhuc inter Eruditos, theoremata.

Tertio notandum ait Auctor, quod multi viri docti tam inter Judæos quam Christianos, in Originibus Mosaicis explicandis, a litera recesserint; uti probat locis non unis R. *Mosis Egyptii* in More Nevochim, *Flavii Josephi* in præmio ad Archæologias Judaicas, *Aristobuli* in Commentariis explanationum in Mosen, (cujus verba reperiuntur apud Eusebium,) tum etiam Patrum Christianorum, *Origenis, Cypriani, Basilii, Chrysostomi, Ambrosii, Augustini, &c.*

Quarto eos, qui literæ & verbis Mosaicis tenaciter adherent in omnibus, monendos iudicat, ne quid Deo aut religione nostra indignum admittant. Quia enim nos Christiani Deum optimum maximum colimus, ut Ens infinite perfectum, nihil, quod dedecet tale ens, in Theologia nostra Deo a nobis tribuendum, esse.

Appendix libri tractat de *Brachmanis* hodiernis apud Indos eorumque dogmatibus. Supersunt quidem, ut Auctor narrat, apud eos antiquissimorum dogmatum quædam vestigia, at situ, squalore, sordibus obducta, plerumque etiam fictionibus ad nauseam usque onerata. Notabile est dogma, quod fovent adhuc

Pp 2

Brach-

Brachmanes regni *Indostan* de creatione & interitu Universi, quod explicant per egressum omnium rerum ex Deo, & regressum vel retractionem in eundem, & declarant fictione araneæ cujusdam immensæ, quæ, materia ex suis visceribuseducta, hujus universi telam contexuerit & mira arte ordinaverit; ubi autem sic satis lusit, retrahat fila, eaque omnia in seipsam resorbeat, ut tota sic rerum creaturarum natura in nihilum recidat. Nec minus memoratu digna, quæ restant apud *Siamenses* dogmata; terram hodiernam, igne perituram, & ex ipsius cineribus proditura novam terram *sine mari*, qualis describitur *Apoc. 21. v. 1.* & perenni vere beatam. Quam doctrinam cum hypothesi sua exacte convenire, Burnetius notat.

THE GENERAL HISTORY OF THE AIR, &c.

i. c.

Generalis historia Aeris designata & inchoata ab honoratissimo Roberto Boyle, Armigero.

Londini ap. Avvnsham & Joh. Churchill, 1692, in 4. plagul. 34.

Quandoquidem aeris, qui nobis circumfunditur, adspiratione non animantes solum sustinentur, sed ille quoque plurimum confert momenti ad innumera, quæ in rerum natura solent occurrere, phænomena; præclaram commodisque nostris aptissimam semper judicavit accuratiorem ejusdem cognitionem Boyleus, qui post funera etiam summo apud eruditos, propter ingenium & eruditionem, est honore & nomine. Nam & peculiare tractatus edidit de quibusdam aeris affectionibus, & generalem quoque ipsius historiam meditatus est; sed cum videret, non unius esse hominis hanc operam, conjunctos quosdam in hoc studio sibi cupiit, ac proinde cum viris doctis, ante bene multos annos, communicavit titulos classium, ad quas singuli referrent, quæ de aere ipsis occurrerent notatu digna. Postquam autem ipse sedulo congefferat omnia, quæ vel rariorum scriptorum lectio, vel peregrinatorum relatio, vel experientia rerum magistra suppeditaverat, cæterosque compellatos ut symbolas suas conferrent

rent, promissorum parum fuisse memores compererat, ipse quoque speciem generalem aeris historiam condendi, una cum schedis, in quibus observationes suas consignaverat, abjecit. Sed non passi sunt amici Auctoris perire notas non vulgares, & paulo ante obitum ab ipso nacti sunt potestatem ita in publicum illas edendi, ut ab eo in chartam fuerant conjectæ. Divisus autem liber est instar locorum communium in 48. classes, quarum sequentes sunt tituli: (1.) Quid per *aerem* intelligatur. (2.) De *constantibus* & *permanentibus* aeris *ingredientibus*. (3.) De *æthere* in atmosphæra. (4.) De *particulis* aeris *elasticis*, & aeris *elateri*. (5.) De *particulis magneticis* in aere. (6.) De *destructione*, *generatione*, *absorptione* & *extricatione* aeris. (7.) De *accidentalibus* nec *constantibus* aeris *ingredientibus*. (8.) De *aqueis* aeris *particulis*, hujusque *humiditate* & *siccitate*. (9.) De *nubibus* & *nebulis*. (10.) De *exhalationibus terrestribus* in aere. (11.) De *sale* in aere. (12.) De *sulphure* & *inflammabilibus* *particulis* in aere, nec non *fulgure* ejusque *effectibus*. (13.) De *cælestibus influentiis* seu *effluviis* in aere. (14.) De *altitudine* atmosphæra. (15.) De *motu aeris* & *ventis*. (16.) De aere quatenus est *medium soni*, & *sonis* in aere, speciatim de *tonitru* deque *operatione* aeris in *sonos corporum*. (17.) De *pondere* aeris. (18.) De *consistentia* aeris ejusque *raritate*, *densitate*, *fluiditate*, *subtilitate*. (19.) De *calore* & *frigore* aeris. (20.) De aere in *respectu luminis*, ejusque *perspicuitate*, *opacitate*, *reflexione*, *refractione*, *coloribus*, *luce* & *fulgure*. (21.) De *operatione* aeris in *consistentiam substantiarum animalium*. (22.) De *operatione* aeris in *consistentiam substantiarum vegetabilium*. (23.) De *operatione* aeris in *consistentiam substantiarum mineralium*. (24.) De aere *respectu ignis* & *flammæ*. (25.) De aere *respectu fermentationis*. (26.) De aere quatenus est *receptaculum odorum*. (27.) De aeris *operatione* in *odores substantiarum animalium*. (28.) De aeris *operatione* in *odores vegetabilium*. (29.) De aeris *operatione* in *odores mineralium*. (30.) De *operatione* aeris in *sapores substantiarum animalium*. (31.) De *operatione* aeris in *sapores vegetabilium*. (32.) De *operatione* aeris in *sapores mineralium*. 33. De *operatione* aeris in *colores substantiarum animalium*. (34.) De *operatione* aeris in *colores substantiarum vegetabilium*. (35.) De *operatione* aeris in *colores*

lores mineralium. (36.) De aere destruente aut introducente alias minus obvias qualitates in substantias animales. (37.) De aere destruente aut introducente alias minus obvias qualitates in substantias vegetabiles. (38.) De aere destruente aut introducente alias minus obvias qualitates in substantias minerales. (39.) De aere quatenus conducit ad propagationem & vegetationem plantarum. (40.) De aere quatenus concurret ad generationem, vitam & sanitatem animalium. (41.) De corporibus gravibus in aerem sublatis & in eo detentis. (42.) De rore. (43.) De pluvia. (44.) De grandine. (45.) De nive. (46.) De aliis rebus ex aere delapsis. (47.) Promiscua experimenta & observationes circa aerem. (48.) Desiderata in historia aeris, & media quaedam proposita ad illam supplendam.

Quamvis autem classes illæ, ad quas tituli 3, 5, 7, 14, 26, 29, 31, 32, 36, 41, 42, 45, 47, 48 pertinent, plane vacuæ sint relictæ, quædam etiam paucas observationes contineant; plurimæ tamen rebus scitu dignissimis sunt refertæ, ex quibus speciminis loco, quæ sequuntur, proferemus. Sub *Tit. 2* habetur Autoris sententia de particulis aerem constituentibus, quas trium opinatur esse generum. Primum complectitur exhalationes, quas terra, aqua, vegetabilia, &c. in aerem expirant; secundum particulas terræ magneticas, & illas quibus lumen propagatur; tertium moleculas elasticas, quæ ligni subtilibus ramentis aptissime comparari possunt. *Tit. 6.* varia referuntur experimenta circa productionem vel extricationem aeris elastici, facta ope (1.) olei vitrioli aqua diluti & limaturæ Martis, (2.) farinæ tritici & aquæ, (3.) passularum contusarum & aquæ, (4.) spiritus salis & limaturæ Martis. *Tit. 8.* Hygroskopium in exhausto recipiente nullam passum mutationem dicitur, & hinc ætherem humiditati obnoxium non esse colligitur. *Tit. 9.* docta continetur disquisitio de sale aeris, cujus hæc brevis est summa. Quamvis salis nitro-aerei volatilis existentia a nullo rite sit demonstrata, forte tamen quasdam nitrosas particulas subtilissimas in aere hospitari; certissimum vero hoc esse de salinis aliis, v. g. vitriolicis, iis præsertim in locis, quæ marchasitis abundant, item alcalicis volatilibus, quales ex terra virginea destillatione eliciuntur, & ex fumo, substantiarumque animalium & vegetabilium putrefactione, in aerem exhalantur: vix quoque dubitari posse, aerem

fovere

fovere salia ex hæcenus recensitis composita, vel etiam anonyma nobisque adhuc ignota, quippe cum occurrant phænomena (v. g. corrosio vitrorum) quorum causæ ad nullum genus eorum salium, quæ nobis cognita sunt, referri possint. Proponuntur etiam tentamina quædam inquirendi, quonam genere salium aer maxime abundet, v. g. exponendo aeri (1.) cupri lamellas politas, quippe quæ alium colorem ab acido, alium ab alcali corrosæ contrahunt, (2.) solutionem argenti puri factam spiritu salis marini &c. *Tit. 13.* eorum defenditur sententia, qui cœlestium corporum vires in hæc inferiora influere statuunt, partim observatione medicorum in lunaticis, epilepticis, lethargicis & paralyticis facta, partim ratione, quæ siderum lumen ad aerem irrefractum pervenire, eumque pariter ac spiritus mixtorum corporum, qui aeræ putantur esse naturæ, plus minusve rarefacere, atque adeo ad varios motus disponere ostendit. *Tit. 17.* describitur baroscopium staticum, in quo bulla vitrea tenuissima pariter ac capacissima, eaque hermetice sigillata, aeris vicissitudines ostendit, quippe cum libellæ accuratissimæ appensa, aeræ graviore facto elevetur, leviori reddito deprimatur. Determinatur quoque pondus pollicis cubici aerei & Mercurialis, quorum illud ad hoc est ut 254 gran. ad 3580. gr. Additur etiam tabula Dn. Joh. Locke, in qua cum cura descriptæ sunt, ab A. 1666. usque ad A. 1682. singulis diebus, non solum aeris & ventorum vicissitudines, sed quoque hygroscopii, thermoscopii & baroscopii status. *Tit. 19.* experimento probatur, calido æstatis tempore etiam obturacula vitrea lagenarum intumescere, ut satis promte removeri nequeant; scite quoque monetur, effecta, quæ æstatis tempore in nobis deprehendimus, non semper tribuenda esse, ut perperam fieri solet, aeris calori & hinc ortæ agitationi in sero, sanguine, & spiritibus nostris; cum varia dentur corpora, quæ Solis calore sollicitantur ad emittenda effluvia, a quibus mutationes in corpore nostro immediatam ducant originem. Porro habetur hic exacta relatio de monte, qui vulgo *Pico di Teneriffa* vocatur, quemque ex conflagratione eam, quam nunc habet formam, acquisivisse sit probabile; nec non de cavernis, in quibus incolæ illius insulæ corpora majorum suorum a multis sæculis incorrupta servant. *Tit. 20.* in regionibus a-

ere

ere sereno & defecato gaudentibus, nudis oculis plures stellas fixas videri posse, quam apud nos, ex variorum relationibus confirmatur. *Tit. 40.* narratur, coeli Ternatensis temperiem salubrem, postquam Batavi arbores caryophylla ferentes excidissent, immutatam plane fuisse. Explicatur quoque ratione non absurda, qui fiat, ut pestis nonnullis in locis (v. g. Smyrnæ) calidissimo anni tempore, aliis vero frigidissimo, remittat; supponendo in illis pestem oriri a particulis, quæ ex diversis aliis coalescentes noxiam illam qualitatem acquisiverint, & proinde vi caloris denuo resolvantur, ut damnum amplius inferre nequeant: in his vero a variis salinis corpusculis, quæ junctis quasi viribus agunt, dum aere calido sustentantur; eandem vero vim nequaquam possunt exercere, cum imminuto aeris motu a calore orto, quædam ex illis, perinde ut ex aqua frigefcente in qua varia salia soluta, præcipitantur.

M. ABRAHAM FRENCELII DE ORIGINIBVS LINGVÆ
Sorabica Liber primus.

Budissinæ Lusatiorum, apud Joh. Wittisch, 1693. in 4.
Constat plagul. 20.

TAmetsi Sorabis Lipsia nostra cum vicinis oppidis plerisque ortum debet, Sorabica tamen vel Slavica linguæ usus in Misnia adeo exolevit, ut satis causæ se habere putarit *Thomas Reinesius*, in nostrates graviter invehendi, ob hunc idiomatis Sorabici neglectum, *libro I. Variar. Lect. c. 14.* Viget id autem etiamnum in utraque Lusatia, attamen in pagis potius, quam urbibus. Ibi Ministri verbi divini, ut gregi sibi commisso felicius præessent, linguam suam magis indies magisque excoluere atque perfecere. Hos inter non postremus est præsentis libri auctor, *Abrahamus Frencelius*, Cosela-Lusatus, Parochus Schoenavienensis, qui in præfatione ad lectorem non unos etiam vernacula literatura claros Sorabos enumerat. Primus post reformationem Lutheri fuit *M. Albinus Mollerus*, Pastor Straupicensis, qui *Cantica ecclesiastica & Catechismum* A. 1574. Budissinæ edidit. Secutus est Pastor quidam *Porschvicensis* (cujus nomen Frencelio excidit,)

VII. Psal.

VII. *Psalmorum penitentialium* interpres. Emisit deinceps *Catechismum* in lucem *Warichius*, Pastor Gœdaviensis. A. 1670. evulgavit *Michael Frencelius*, (Auctoris nostri parens,) Pastor Postvicensis, tria *Symbola* oecumenica, *Evangeliumque Matthæi ac Marci*, Sorabice versum, itemque A. 1688. *concionem* Germanico-Sorabice de *Baptismo*. Nuncque occupatissimus est in publicanda versione *Epistolarum Paulinarum ad Romanos & Galatas*. A. 1689. prodiit *Didascalia sive Orthographia Vandalica*, opera *Zachariæ Bierlingii*, Pastoris Porschevizenensis. Anno, quem nunc agimus, jussu atque auctoritate *Magnificorum* Lusatiae superioris *Statuum* excusus est *Catechismus*, ac propediem publici juris fient *Evangelia & Epistola Dominicales & Festivales*, interpretibus *M. Paulo Prætorio*, Archidiacono ad S. Petri Budissino, *Tobia Zschuderly*, Pastore Lohseni, *Joh. Christoph Crügero*, Pastore Minakalensi, *Georgio Matthei*, Pastore Colmensi, & *Michaele Razio*, Diacono ad S. Michaelis Budissino. Quemadmodum eadem lingua A. 1690. impressæ fuerant (una cum *Catechismo Petri Canisii*), eadem *Pericopa Dominicales & Festivales*, sed auctoritate & studio Decani Budissini *Romano-Catholici*. *Jacobus* denique *Ticinus*, Wittigenavienensis, Jesuita Commotoviensis, (qui A. 1692. *Epitomen Historie Rosenthalensis* Pragensibus typis exscribi curavit,) anno 1679 *Principia Linguae Wendicae* peculiari libello explicavit.

Hæc historiae literariae cupidus scitu haud ingrata fore duximus, quum Wendica illa sive Sorabica aut Slavica Lusatiorum a Bibliothecarum concinnatoribus fere negligantur.

Quum vero eruditi tantum non omnes Ebraeam linguam esse primigeniam, cæterasque linguas immediate aut mediate ex ea ortas, ac, quousque licet, derivandas, vix ambigant; idem etiam circa Sorabice tentavit *Abrahamus Frencelius*, adeoque *decem* omnino libris arduum illud opus exequi conatus est. *Primo* libro recensenda arbitratus est vocabula Sorabica, materialiter & formaliter Ebraea. *Secundo* ea, quæ per metathesin, antistochon, apharesin, apocopen, syncopen, prosthesin, epenthesein, paragogen, ad Ebraeam matrem reduci posse videntur. *Tertio* illa, quæ per metonymiam, antiphrasin, metaphoram, synecdochentque, Ebraea esse deprehenduntur. *Quarto* ista, quæ mediantibus

Qq

linguis

linguis Græca, Latina, Germanica ad primigenium idioma retrahuntur. *Quinto* acturus est de Diis Slavorum & Soraborum; *Sexto* de nominibus virorum; *Septimo* de mulierum; *Octavo* de regionum; *Nono* de urbium; *Decimo* denique de pagorum nominibus Sorabiciis.

Ex his non nisi liber primus hæcenus prodiit, satis sane prolixus, sed quem longe minorem reddere potuisset Auctor, nisi digressiones creberrimas ex antiquitatibus Judaicis aut itinerariis modernis Asiaticis, Africanis, Americanis, præter necessitatem & extra tractationis suæ scopum, singulis ferme paginis admiscere maluisset. Sic enim e. c. ubi vocem *hōrg* (*mons*) cum Ebr. *הר* rectissime contendisset, de montibus *lectu jucundissima*, ut vocat, subjungit, quæ in locis communibus quidem, non item in libro hujus generis Lector quæriverit. Pag. 24. prolixè congerit analecta sua de trituratione veterum, (occasione vocis *cipy*, *flagellum frumentarium*;) p. 64. de variis cubandi ritibus; p. 69. de officulo Lus; p. 134. de eunuchis; p. 142. de terræmotibus; p. 163. de risu; p. 177. de noctambulis; p. 181. de somno; p. 191. de horis Turcarum; p. 195. de titulis clericorum; p. 207. de calceis, &c.

Quod si talia ab operis universi futura editione refecerentur, nec nisi ad origines Sorabicas facientia tractentur, non dubitamus, multis illud apprimè probatum iri, præsertim quoad libros sex posteriores; in quibus nomina Deorum, virorum, mulierum, regionum, urbium, pagorum Sorabicomum, non ex Ebræis, sed Sorabiciis tantum vocibus deducendas, conjicimus. At si libris tribus prioribus (de quarto minor liserit,) certitudo aliqua conciliari debet, ante omnia forsàn probandum foret, eam ipsam linguam, quæ hodie in usu est, *immediate* ex Ebræa profluxisse; id quod quæ ratione fieri queat, nemo facile dixerit. Disquirendum etiam est, annon modernæ linguæ vernaculæ, post ortum ex Ebræa, innumeras mutationes jam subierint; quo pacto etymologiæ vocum, v. g. Sorabicarum, ex Ebræo non possent non precariæ esse atque probabilitate haud magna gaudere. Sæpius sane nimium hypothesi suæ inservire Auctorem credas, e. g. quando Sorabicum *Bur* (rusticus, agricola) deducit ex Talmudico *בור*, cum a Germanico *Bauer* / & hoc a *bauen* (*nemlich* / *den Acker oder das Land* /)
potius

potius oriatur. Sic Sorabicum *Polan* & Slavonicum *Pogan* / (*paganus*, *ein Heyde* /) ex Latino potius, quam ex Chaldaico deducendum, quis dubitet? Dubitavit tamen Frencelius; etsi Chaldaicum *פגן* (*pagani*) ex Latino ortum, vel R. Cohen de Lara, in *Jr David* annotarit.

BIBLIOTHECA ROMANA.

seu

Romanorum Scriptorum Centuriæ, Auctore Prospero Mandosio, Nobili Romano, Ordinis S. Stephani Equite. Volumen secundum

Romæ, typis ac sumptibus Francisci de Lazaris, 1692. in 4.

Constat 2. Alph.

Quas in priori Bibliotheca hujus Volumine, in Actis Eruditorum mense Junio A. 1683. p. 237. enarrato, promiserat illustrissimus Auctor *Centurias quinque Scriptorum Romanorum*, eas orbi literario superiori demum anno exhibuit, ill. *Magliabechii*, cui & decima centuria a nobilissimo Auctore est inscripta, beneficio ad nos nuperrime delatas. Methodum eandem est secutus, quam sub initium Operis instituerat, nulla scilicet temporis, quo quisque vixit, habita ratione, Scriptoris cujuslibet vitam atque opera, quæ edidit, vel edere habuit in animo, recensens; nisi quod illud solenne ipsi est, ut cuilibet Centuriæ Imperatoris alicujus Romani nomen, tanquam *πρόσωπον τηλαυγές*, præfigat. Ita enim Centuriæ sextæ primus est *Jul. Caesar*; septimæ *Octavius Augustus*; octavæ, *Antoninus Pius*; nonæ *Adrianus*, ac decimæ denique *Nero*, quorum scripta, ab Auctoribus antiquioribus hinc inde notata, studiose collegit. Sed nec alia desunt, quæ curiosi lectoris sitim queant restinguere, præsertim cum tam sedulo conquirit omnes, quorquor vel oratiunculam saltem, vel poema quoddam elegantius, vel dramata etiam musica, quorum magnum ibi reperire licet numerum, ediderunt. Nos instituti memores, quæ potiora nobis visa sunt, breviter excerpemus. p. 12. *Domini- et Panaroli Philosophi ac Medici Opera* dum recenset, notat in-

super, quod a studiis nunquam feriat, totusque scriptioni fuerit addictus, unde in morbum incidens A. 1675. obierit. Post eum origines & incrementa Collegii Romani PP. Soc. Jesu breviter describit, quæque sub ejus nomine scripta fuere edita, enarrat. *Pauli I. & Stephani III.* duorum fratrum in summo sacerdotio successione, exemplo carere notat p. 22. Et Pauli equidem *Epistolas* multas, quas furto e Bibliotheca Vaticana sublata queritur Baronius, evulgare voluisse *Andr. Duchesnum*, sed hactenus nondum se vidisse. De *Dominico Regio*, cujus *Vita Thomæ Mori* pluries excusa, observat p. 23. quod modo *Dominici Geri*, modo *Geri Dionne*, modo *Cyriaci Basilici* nomen assumerit. *Margarita Costa*, Poetriæ nostro seculo claræ, Opera Poetica dum p. 26. refert, simul eam ab iniqua Erythræi censura vindicat. P. 33. Periochæ in libros Virgilii, Ovidio alias adscriptæ, auctorem facit *Herennium Modestinum* JC. *Alexium* quoque *Porrum*, qui vixit A. 1587. non Mantuanum, sed Romanum fuisse evincit; *Persium* vero etiam *Potetam*, quem alii *Volaterranum*, alii *Lunensem* dicunt, Scriptoribus Romanis annumerandum, quod pater ejus Eques Romanus fuerit, & ipse quoque hoc titulo salutetur. *Marii Philonardi Relationes de Regno Poloniae* Italice MSS. habuisse dicitur Angelicus *Aprosinus*, p. 63. ubi & *Flaminii Vacca*, sculptoris & statuarum artificis insignis, Opus de *Antiquitatibus Romanis* memoratur. *Marci* porro *Scoffe*, qui vixit circa A. 1478. MS. de modo curandi, adhuc penes se esse ait, cum contra *Bernardini Mandosii*, (de quo p. 68.) *Historia Italiae*, quam pene ad umbilicum perduxerat, penitus interciderit; nisi quod fragmentum non breve, de *Amerina civitatis antiquissima in Umbria præstantia ac nobilitate*, apud se adhuc custodiatur, p. 80. ff. *Franciscæ & Isabellæ Farnesiarum*, quarum illa A. 1651. hæc 1685. denata, opuscula recenset, & p. 68. *Sylvestri I Papæ & Judæorum Disputationem* seu *Conflictum* MS. extare Cantabrigiæ in Bibliotheca S. Petri, pro certo habet. *Johannis & Stephani Trulliorum* fratrum Opera Medica *avendo* p. 92. commemorat, quæ *Johannes* junior *Stephani* filius, addito singulari observationum Tomo, sit editurus. Nec minus *Theophrasti Paracelsi principalium Operum Compendium*, item *Helmontii Opera* a *Modesto* Romano in compendium redacta se vidisse refert. *Achillis Mapheji* Tractatum de
 Excellen-

Excellentia Basilica Vaticana in Archivo Vaticano adhuc MS. custodiri p. 103. & *Octaviani Vestrii Barbiani*, qui A. 1626. e vivis abiit, duo Volumina, nempe *Affectuum species libr. XI. & Scientiæ civilis librum unum* MSS. apud Ferdinandum Ughellum servata docet p. 117. *Jacobum Crescentium* animum ad scribendum non appulisse, miratur *Erythræus Pinacoth.* III. n. XI. sed *Mandosius* aliquot ejus opuscula affert p. 110. Plurima insuper alia MSS. hinc & inde, uti *Job. Baptiste Magdaleni* Opus, cujus titulus: *Discrepantia Auctorum in scribendi genere*; item *Dominici Staglia*, qui vixit circa A. 1429, *Historiam antiquam explicatam*; it. *Alexandri Zilioli*, de quo p. 206, *Historiam Poetarum Italorum*, in Bibliotheca *Aprosinæ*; *Johannis Diaconi*, (non confundendi cum Johanne Diacono, Monacho Casinensi), *Gesta Clementis I. Papæ & Martyris*, in Biblioth. Casinensi; *Octavii Cuccini* J. U. D. *Commentarium de Furtis* in Biblioth. *Berardi Capotii Cuccini*; *Emilii Sibonii Carmina & Epistolas varias*; item *Philippi a S. Catharina Discursus sacros* in *Cœnobio S. Mariæ de Scala*; *Sfortie Pallavicini* Opus de *Divina Providentia*, & *Vitam Alexandri VII*; *Marci Antonii de Alteriis* Opera quam plurima Romæ apud filios; *Stephani Bonafacciæ* pergrande Opus de *decem Stephanis Pontificibus*, ac simul de omnibus illustribus viris, qui *Stephani* nomen habuere, itemque *Alexii de Alexiis* Opera Medica apud *Cæsarem, Macchiatum Medicum*; *Job. Pauli Mucantii*, d. 11. Dec. 1617. denati, Opera quamplurima, in Biblioth. *Francisci Mariæ Phœbei*, Archiepiscopi *Tarsensis*; *Lalii Cinquini*, qui claruit circa A. 1600. Opus de *Disciplina equestri* quatuor libris constans, apud *Alexandrum Casalium* extare monet. *Quintilianum* patria Romanum fuisse, ex vita ejus editioni *Lugdun.* 1575. præfixa probare nititur p. 122. *Hippolytum Stradam*, Philosophiæ *Moralis* Doctorem, *Commentaria in universam Philosophiam* hæredibus edenda reliquisse p. 129, & *Justiniani Imp.* Institutiones Juris Civilis in hexametrum carmen a *Nicol. Mandosio* versas a se aliquando edendas, p. 130. indicat. Ridicula sunt, quæ p. 132 de *Quintiliano Præcellio*, qui genus suum *Ciceronis* avo, quod is in Epistola quadam *Præcellium* nominet, floruisse jactitavit, indeque pergrande volumen de *Familia Præcellianæ nobilitate integra* scripsit, refert. P. 159. ubi de *Nicolao Balduccio* A. 1684. mortuo agit, ob-

servat, ipsum modo *Lucii Labaccii*, modo *Baldi Nicoluccii*, modo *Johannis Forti* nomen assumpsisse. Qua occasione opus de *Baptismo Spirituali*, quod Centur. IV. n. 65. Baldi Nicoluccii esse scripserat, nunc Balduccio attribuit. P. 210. Nicolaum Toppium, Bibliothecæ Neapolitanæ auctorem, ubi de *Archangelo* agit, corrigi jubet, quod Romanus ille fuerit Archangelus, minime Neapolitanus, cujus simul *Opera Moralia* deperdita fuisse doler. Extare autem adhuc vitam S. Lini Pontificis a Cleto Pontifice descriptam, in Menologio Græcorum, quod MS. asservetur in Bibliotheca Barberina, p. 222. credit. *Pieriam de Imperiaciis*, Romanam virginem, Ordinis Pœnitentium S. Francisci, quæ die 15. Aug. A. 1626. diem obiit supremum, multas *Revelationes*, *Apparitiones*, *Documenta* & *Opera spiritualia* scripsisse tradit p. 228. quæ tamen superiorum jussu fuerint constricta. Interim Opera ejus Ludovicum de Triola duodecim Tomis collegisse, quæ in Cœnobio S. Francisci trans Tiberim hodiernum asserventur. Sed & illud non minus ex p. 234. observari meretur, librum de *antiqua inter Gallos & Hispanos conjunctione* ab Antonio Rossello, Sacerdote Gallo, editum, *Francisco Marchesio* hodiernum superstiti adscribendum, eumque verum etiam *Vita S. Francisci*, Ordinis Minorum Institutoris, compilatorem esse, Latine versæ a F. Tiburtio Navarro, cui eam *Asceta Benedictinus* in Indiculo Asceticorum perperam adjudicarat. Inter Opera *Christophori Hurandi* aliquando in lucem proditura, p. 269. numerantur. *Tractatus de Scriptoribus Vaticanis*, item de *Politica secretiori Jansenistarum*, pluraque alia a viris eruditis *Famiano Strada*, *Aloysio Ignatio Ursolino*, *Francisco Maria Turrigio*, & *Joh. Ciampino*, (de quo imprimis p. 302.) prælo destinata accurate recensentur. Nobis hæc adhuc sunt adjungenda, quæ de *Philippo Bonanno* S. J. p. 297. retulit. Is cum in libro de *Testaceis* in Actis Erud. 1686. p. 108. memorato, *Testacea* sponte in limo nasci asservisset, adversarium invenit anonymum, qui in Epistola Bononiæ impressa falsitatis hanc sententiam accusavit. Sed defendit eam Bonannus in Epistola sub nomine *Godefridi Fulberti* Romæ A. 1683. vulgata, ulteriusque in Volumine Romæ A. 1691. impresso, cujus titulus: *De viventibus, quæ in rebus non viventibus reperiuntur. Micrographia* insignie additamentum promissit, ut & *Catalogum Scriptorum Societatis*

tatis *Jesu*, qui ab A. 1675. diversa Opera edidere, continuationem veluti *Sotvelli Bibliothecæ futurum*, itemque *Chronologiam Societ. Jesu*. Sed & A. 1679. suppresso nomine typis dedit *Catalogum Provinciarum Societatis Jesu*, *Collegiorum*, *Residentiarum*, *Seminariorum* & *Missionum*, quæ in unaquaque provincia numerabantur. P. 325. ubi de *Vincentio Maria Ursino* agit, narrationem Italicam de mirabili ejus, dum civitas Beneventana terræ motu collaberetur, conservatione, integram inseruit. Ceterum non dubitamus, quin ex hoc ipso volumine celeberrimi *Wittii* *Diarium Biographicum* insigniter augeri queat. Ita enim, præter superius memoratos, ad A. 1663. d. 9. Sept. referendus foret *Carolus Pacianus*, qui p. 50. præter alia scripta evulgata, etiam *Libro X. de Pensionibus*, it. Lib. III. de *humana & vera felicitate* sub manibus habuisse dicitur; ad A. 1626. *Franciscus Zazzara*, cujus frater *Andreas* plura pro continuandis *Baronii Annalibus* elaboravit, quæ tamen morte præventus nec absolvere, nec expolire potuit; ad A. 1687. *Bernhardus Philippus Odamus*, cum editurus esset *Volumen Italicum* idiomate, continens seriem *Numismatum Summorum Pontificum* a Martino V. usque ad Innocentium XI. & alii, apud Auctorem ipsum, cum nos id nunc non agamus, rectius investigandi. Illud saltem adhuc ultimo monemus loco, Auctorem scripta sua enumerando totum Opus claudere, cui ad perficiendum, quod parat, *tertium volumen Scriptorum præstantium*, ex diversis etiam orbis locis ortorum, *Romana tamen civitate donatorum*; *Bibliothecam* item *Equestrem alphabetico digestam ordine*, *Vitas* denique, seu *Elogia Academicorum Humoristarum*, vegetam stabilemque incolumitatem apprecamur.

LEONARDI PLUKENETHI PHYTOGRAPHIÆ,

Pars III.

Londini, 1692. sumptibus Autoris, in fol.

Prodierunt jamjam Anno 1691. non sine insigni applausu Botanophilorum priores duæ Partes hujus Phytographiæ, tum quoque a nobis recensitæ in Actis Eruditorum ejusdem anni mense Octobri p. 493. Sequitur nunc tertia Pars, itidem nitidissima

ma, octingentas fere stirpes novas complexa; quarum aliae recensitae quidem sunt a Breynio in Prodromo II, & ab Hermanno in Prodromo Paradisi Batavi, ast nondum delineatae vel descriptae sufficienter; aliae vix nomine notae sunt, ita ut haecenus plane incognitae videantur. Cumque Tabularum numerus in Parte I. & II. usque ad 120. se extendat, in hac vero III. Parte ad 250. continuetur, satis apparet, contenta hujus tertiae partis superare utramque priorem simul sumptam. Nec sic tamen exhaustus omnino illius Cl. Autoris Thesaurus est, quippe qui adhuc plura vegetabilia non minus rara se possidere in Praefatione ad studiosos Botanicos fatetur. Nomine igitur publico exorandus est, ne illa curiosis Plantarum indagatoribus diu invideat.

PETRI CUNAEI ICTI ORATIONES ARGUMENTI VARIJ, Eiusdem alia Latina opuscula, SATYRA MENIPPEA, JULIANI CAESARES, & RESPONSVM in causa Postliminii, cum quibusdam Epistolis. Christophorus Cellarius Notae & observationes addidit.

Lipsiae, apud Georg. Mauriti. Weidmannum, 1693. in 8. plag. 13.

PETRI CUNAEI, viri, ut reliquas ejus dotes praetereamus, eloquentissimi, Orationes styli purissimi elegantia commendatissimae, diversis vicibus non in Belgio tantum, sed & in nostris regionibus, Wittebergae, & praesertim hic Lipsiae typis excusae sunt. Ita enim sunt comparatae, ut cum Ciceronis Orationes optimae non adeo seculo nostro videantur accommodari posse, ex eis solis ut dicendi facultas peti queat, illis Cunaei istae adjunctae juventuti studiosae ad genuinam illam eloquentiam viam egregie commovent. Quae cum Vir Clarissimus, Christophorus Cellarius, & ipse penes se sensisset, & usu comprobare vellet, de nova editione suis additionibus augenda cogitare coepit; quam nunc ita adornavit, ut non tantum Orationibus ipsis suas adnotationes subjiceret, ex quibus, quam studiose Cuneus res suas ex Graecis Latinisque scriptoribus, maxime Historicis; verba vero & sententias ex Cicerone, Livio, Seneca, Tacito, & Plinio depromserit, utpote,

quorum

quorum loca ipsa allegare imprimis operam dedit eruditissimus Editor; sed reliqua etiam, quae inveniri poterant Cuneii opusculis, praeter illam de Ebraeorum Republica commentationem, mox etiam apud nos ex alia officina proditura, subjunxerit, usus imprimis eam ad rem consilio viri amplissimi, FRIDERICI BENEDICTI CARPZOVII, qui non solum auctor ei fuit, ut & Satyræ Menippeam suis adnotamentis illustraret; sed qui & proximis suis in adjuvandis literis voluntate observationes proprias, quas copiose libro suo adscripserat, eidem transmissit; adeo ut singula nunc in lectione Cuneii felicius procedere possint.

G. G. L. AD PROBLEMA MAJO NUPERO IN HIS Actis p. 235 propositum.

Perplacet problema Bernoullianum nupero mense Majo propositum, de inveniendâ lineâ ABC ex data ratione inter tangentem BD & resectam AD ex axe AE, per tangentem; vel ideo, quod etiam illi, qui nostrae Methodi differentialis faciliora tenent, non statim huc pervenient. Nec motu tantum, sed & calculo analytico exhiberi potest, si detur ratio inter factum ex his duabus rectis (tangente t resecta r) vel earum potentiis, & inter chordæ AB ipsas subtensæ potentiam factio homogœneam, veluti inter tr & cc, vel trr & c³ aliterve. Idemque locum habet in aliis innumeris, ut si detur ratio dictæ resectæ AD, ad ordinatam BE.

ZEEDIGE AANMERKINGEN, VVAARIN DE Gronden, &c.

i. e.

Annotationes modestae, in quibus fundamenta, iisque innixae ratiocinationes celeberrimi Viri D. Balthasar Beckeri, circa naturam & operationes Spirituum, ad verbi divini normam examinantur; editae a Johanne Aalstio & Paulo Steenvinckel Ministris Evangelii in Hoornar & Schelluynen.

Dordraci apud Theodoricum Goris, 1693. in 8. Plag. 21.

Percrebuit apud Doctos opinio, quam fovet D. Balthasar Becker

Rr

cker

cker, Ecclesiae Amstelodamensis Minister, circa naturam & operationem Spirituum, quamque ante aliquot annos in libro, cui titulus, *Mundus fasciatus*, publico exposuit. Magnis motibus hic liber occasionem dedit, ut solent fere semper nova, & a communi hominum sensu valde aliena. Non igitur mirum est, plures huic scripto refellendo operam dedisse, inter quos Autores etiam nostri prodire, quorum librum paucis perlustrabimus.

Præfatio continet rationes, quibus Autores ad scriptum hoc edendum inducti fuerint. *Prima* est ardor ille omnibus naturalis, ex numero fascinatorum, quo nomine Beckerus a se dissentientes indigitat, se eximendi; quod sperant fore, simulatque demonstraverint, absque ullo rationis & veritatis detrimento contrariam Beckero sententiam credi & defendi posse. Hæcque ratio eo majoris momenti iis visa est, quia ex Autoribus, qui hucusque contra Beckerum scripserunt, alios putant veram ejus sententiam non percepisse; alios Doctoris illius rationes nimis contempsisse, & præ contemptu vera earum pondera neglexisse; alios denique zelo inordinato & similibus passionibus abreptos, convitiis tantum contra eum egisse. Quæ cum singula viros veritatis studiosos & præprimis Christianos maximopere dedecant, & potius ad errantes in errore suo obfirmandos, quam ad veritatem manifestandam valeant; se sibi proposuisse dicunt, abjectis omnibus affectibus, Beckeri cogitata modeste examinare, & tam cum rectæ rationis dictamine, quam cum divinis revelationibus comparare; ut ita omnibus attentis pateat, quibus fundamentis famosa illa doctrina nitatur, & ipse Beckerus libro hoc perlecto perspicere queat, illum ab amantibus eum, & non nisi errores ejus averfantibus scriptum esse. *Secunda* ratio, quæ Autores nostros ad scribendum excitavit, est provocatio eorum, qui *Gisberti Voetii* vestigiis insistentes, dogmata *Johannis Cocceji* & *Renati Des Cartes*, quæ Autores nostri magni faciunt, averfantur, & ex iis errores Beckeri originem suam trahere, atque eapropter Coccejanos ad refutationem eorum præ aliis obligari, præ se ferunt. Communem hoc tempore esse accusationem, conqueruntur Autores, quæ omnes errores, omnia denique absurda Cartesio, ejusque Philosophiæ tribuat, adeoque ut egregium hunc Philosophum ab hac imputatio-

ne liberarent, se eo magis ad scribendum incitatos esse asserunt, & probandum in se suscipiunt, Beckerum non alia de causa in errores, quos fovet, prolapsum esse, quam quia Cartesii dogmata circa naturam & operationes Spirituum deseruerit, nec inter extensionem & cogitationem tam accurate, prout opus fuisset, distinguere didicerit. Hanc unicam putant esse causam, quare Beckerus operationes mentis nostræ in corpus suum supponat notas, quia in proprium corpus peraguntur; contra Angelorum operationes impossibiles, quia proprio corpore destituuntur. Ex quo unico errore reliquos omnes provenisse credunt, & consequenter eo sublato, totum systema ejus simul collapsurum esse. Sed & eadem opera planum fore sperant, quanta injuria Beckeri errores Cartesio tribuantur; hoc vero ut vel statim ab initio pateat, Autores loca quædam ex Principiis Cartesii allegant, quæ indicant, Cartesii sententiam ab opinione Beckeri toto cælo discrepare. Hactenus Præfatio.

Liber ipse dividitur in §. 102. Incipiunt Autores a studio veritatis, quod tanquam principium ac causam omnium scientiarum & artium laudant. Sed ei, ut porro docent, quam maxime obstat amor proprius, qui facit, ut homines in præconceptis suis opinionibus nimis sibi ablandiantur, & omnia iis contraria falsa & absurda judicent, adeoque si ingenio tantum valeant, ut progredi ulterius possint, errores erroribus cumulent. Ex amore illo, quo homines opiniones suas amplectuntur, duæ præcipue nascuntur inclinationes sibi metipsis aliquatenus contrariæ, nova, scilicet a se inventa tanquam verissima proponendi, & eadem ab aliis proposita tanquam absurdissima rejiciendi. Hæc duæ inclinationes maxima vel potius unica sunt veritatis obstacula. Altera enim, dum præceptorum vestigiis anxie insistit, veritatem ac falsitatem autoritate veterum ponderat, & quæ vel latum unguem ab eorum placitis recedunt, tanquam absurda rejicit, sicque omnem veritatis incremento viam præcludit: altera vero, dum homines scripturientes incitat, ad inventa sua & excogitata, antequam ad rationis trutinam probe perpensa sint, exponenda, adeoque efficit, ut mundus magis magisque opinionum, conjecturarum & errorum monstris oneretur, veritas vero magis obscuratur.

§. 3.

Hæc ad Beckerum applicantur, qui dogmata sua paradoxa, dum Spiritibus omnem efficaciam & potentiam in corpora agendi adimit, ac Diabolum cum Angelis suis statim post lapsum in infernum detrusum esse, nec quicquam in mundo hoc amplius agere posse sustinet, vulgo exposuerit, non stylo modesto & hominem imbecillitatis & ad errorem proclivitatis conscium sapientem, sed mordaci & insultanti, ac facetiis repleto, quasi securissimus victoriæ. Hunc Beckeri genium locis aliquot ejus adductis probant, quorum præcipuus est, ubi eos, qui sententiæ suæ adversantur, tanquam Diaboli patronos & advocatos traducere non erubescit. Ad rem ipsam dein progrediuntur, & legibus Beckeri, ut non nisi lumen innatum rationis & sensus clarus §. Scripturæ pro regula veritatis habeantur, se submitunt, sicque totum librum primum Beckeri prætereundum censent, utpote qui non nisi historiam ejus, quod omnium seculorum populi de Deo & Spiritibus crediderunt, continet, & per consequens, positis jam dictis legibus, in hac controversia ad probandum nihil valere potest. Ponunt autem statum controversiæ in eo: cum doctrina Ecclesiæ Reformatæ, de natura & operationibus Spirituum, cum recta ratione & vero sensu S. Scripturæ pugnet, an vero concordet? quod posterius probare, & Beckerum, qui prius sustinet, refellere in se suscipiunt. Et quidem primo notant, Beckerum notionem suam de Spiritibus, quod scilicet ne vel minimam quidem unionem vel communionem cum corpore habeant, & per proprietates a corpore plane diversas describi debeant, supponere, non probare. Opponi enim posse: unde pateat, Angelos bonos & malos cum corpore quodam tenuissimo non unitos? hoc certe dubium ex ratione sola solvi non posse. Reprobant porro sententiam Beckeri de loco Spirituum, quæ certe mira est; vult enim Spiritus ibi esse & in eo loco versari, quem cogitatione sua attingunt, atque sic v.g. mentem nostram, quoties de his urbibus simul cogitat, Romæ, Londini & Parisiis simul existere; quæ opinio miræ confusionis mater est, veramque distinctionem inter corpus & animam, sive extensionem & cogitationem tollit, ingensque absurdorum syrma secum trahit. Sequeretur enim v.g. mentem nostram, quando totum universum cogitationi suæ subjicit, omnipresentem esse. Hisce

anne-

annectunt Autores nostri loca quædam ex Beckero, & ex iis demonstrant, Beckerum in hoc puncto sibimetipsi contradicere; tandemque concludunt, animam nostram, si accurate loqui velimus, locum non habere, quia *ubi vel in loco esse*, mera sit proprietas extensionis; certo tamen sensu corpus nostrum locum animæ dici posse, quia scilicet in illud vel in illo operatur, & rursus eo mediante certis modificationibus afficitur. Progrediuntur hinc ad c. 4. l. 2. Beckeri, ubi tractat de animæ immortalitate, quam materiam ita clare & dilucide ab eo tradi, ita invicte demonstrari prædicant, ut ab omnibus summo cum fructu legi possit. Capite 5. Beckerum agere dicunt de transmigratione vel revolutione animarum, ut & earum apparitione post mortem. Prius dogma prætereunt, utpote Ethnicos vel Judæos concernens. Posterius, scilicet apparitionem, æque impossibilem credit Beckerus ac priora, sed, ut Autores nostri censent, non probat. Quamvis enim animæ nostræ post mortem per seipsas in corpus suum amplius operari nequeant, nullam tamen involvit contradictionem, Deum illis vel prius corpus, vel aliud ad tempus aliquod rursus posse adaptare. Consentiunt tamen Beckero, cum statu animarum post mortem, qui est vel æterni gaudii vel miseriæ, talem apparitionem perdifficiliter convenire. Capite 7. Beckerum pergere dicunt ad naturam Angelorum, & quidem ex Scriptura investigandam; hoc autem perpendendum præmittere, Scripturam, quoties de Angelis & Spiritibus loquitur, veram eorum naturam & essentiam non declarare, quia sc. Scriptura non Angelorum, sed hominum gratia tradita sit. Hanc rationem Autores nostri nullius momenti judicant; licet enim haud diffiteantur, principalem finem Spiritus S. in revelationibus suis esse, ut peccatori viam veram Deique virtutibus conformem ad salutem æternam demonstret, non autem ut philosophiam vel scientias humanas nos doceat; id tamen necesse esse credunt, ut Scriptura, quoties imprimis de rebus, quas ratio non docet, v.g. Angelis, loquitur, tantum cognitionis nobis impertiatur, ut quid de iis credere vel non credere debeamus, cognoscamus. Sed & hoc Scripturam S. circa Angelos satis præstare, Autores nostri, & quod mirere, ipsis Beckeri verbis ostendunt; fatetur enim Beckerus, Scripturam docere, non solum quod sint

Rr 3:

Spiritus

§. 16.

§. 27.

Spiritus, sed etiam explicare quid sit Spiritus, nempe Ens sine carne & ossibus, idque exponit per Ens intelligens sine corpore, vel per substantiam cogitantem, nullo corpore vestitam; fatetur etiam, Scripturam Angelos a mentibus humanis satis distinguere, iisque magnam cognitionem cum magna potentia conjunctam tribuere; adeoque Beckerum doctrinam suam quoad hunc articulum a manifesta contradictione liberare non posse autumant. Porro Autores considerant Beckeri doctrinam de Spiritibus malis seu de Dæmonibus, de quibus rursus Scripturam pauca tradere, Beckerus judicat, & imprimis loca 2. Petr. 2. v. 4. & Judæ v. 6. de Angelorum malorum lapsu & judicio non clare loqui, adeoque exploratoribus a populo Israelitico ex deserto ad explorandum terram Canaan olim missis, melius accommodari putat. Sed Autores nostri, loca ista talem explicationem non ferre, pluribus argumentis ex ipsis locis petitis dilucide probant.

§. 30.

Pergunt inde ad examen præcipui dogmatis Beckeriani, quod est de statu Diaboli & ejus Angelorum post lapsum. Statuit autem Beckerus, Spiritus malos statim post lapsum a Deo condemnatos, ex mundo relegatos & in infernum detrufos esse, ibique æternis vinculis ligatos detineri, adeo ut in hoc mundo nihil amplius agere aut efficere queant. Sed docent Auctores nostri, quam parum validis rationibus Beckerus hoc magnum paradoxon superstruat & fulciat. Prima ejus ratio petita est a simili, nempe homine; sicque ratio-cinatur: si homini statim a lapsu non melius fuit, ac si jam revera in infernum detrufus esset (id quod ex Scriptura, ubi de fuga & tremore ejus a Deo appellati loquitur) ostendit, idem de Angelis lapsis judicandum esse. Sed quis quæso hujus argumenti nullitatem non perspicit, & quis non videt contrarium potius ex eo probari? Ex Scriptura enim ad oculum patet, & quilibet etiam propria experientia convincitur, hominem non statim post lapsum in infernum detrufum, nec omnibus statim poenis, quas peccatum exigebat, affectum esse. Quod si igitur ex statu hominis de statu Diaboli judicare debemus, Sole clarius est, sententiam Beckeri totam everti. Secunda ratio Beckeri ex silentio Scripturæ desumitur, & ab eo per modum quæstionis proponitur. Quærit enim, num judicium & poena Angelorum malorum sint dilata? & quia Scri-

ptura nusquam ait, illis ullam aut gratiam aut dilationem concessam esse, concludit, talem dilationem non dari. Verum hæc rursus ratio perquam facile in eum retorqueri potest; Scriptura enim nusquam docet, Diabolos statim post lapsum in infernum detrufos, maximisque omnium poenis, quas meruere, eo ipso momento subjectos esse; concludi ergo ex Beckeri ratione debet, id verum non esse. Sed si Beckeri rationem (sic pergunt Autores nostri) exactius perpendamus, totam ejus vim in eo consistere reperiemus, quod sequi videatur, Spiritus malos statim post lapsum secundum merita punitos esse, quia Deus, qui punire poterat, nullam illis misericordiam concedere, nec mediatorem dare voluit. Verum si ideam Dei consulimus, reperiemus quidem, justitiam & sanctitatem ejus exigere, ut peccatores puniantur, non autem, ut statim post lapsum omnes omnino poenæ, quas meruere, super eos effundantur. Quin experientia æque ac Scriptura S. testatur, magnam cum longanimitate a Deo tolerari homines irrogenitos & reprobos, quibus non minus ac Diabolo ejusque Angelis paratus est ignis æternus. Quia igitur hæ rationes Beckeri tam infirmæ sunt, concludunt Autores, sententiam Beckeri esse falsissimam, eumque, qui his solum rationibus nixus tantum paradoxon vulgo exponere ausus est stylo mordaci & facetiis pleno, a temeritate excusari non posse; præprimis, cum verba clarissima S. Scripturæ, quoties cum hoc systemate non conveniunt, mirum in modum detorquere non vereatur. Perpendunt exin Autores nostri caput 9. Beckeri, ubi agit de cogitatione & potentia Angelorum. Tribuit in genere Angelis maximam cognitionem & quæ omnem hominum scientiam summopere superat, ex Matth. 18. v. 10. 1. Cor. 13. 12: quoties autem ad particularia progreditur, ab hac magna scientia non parum rursus detrahit. Dicit enim, de mysterio salutis per Christum nobis paratæ, ea solum, quæ ex nunciis, quæ jussu Dei subinde ad nos pertulere, didicerunt, tenere, adeoque magni illius mysterii non nisi exiguam partem cognoscere. Verum hanc sententiam verbo divino per omnia esse contrariam, Autores nostri variis Scripturæ locis ostendunt, præprimis ex Luc. 2. v. 10. 14. ubi agitur de annunciatione nativitatis Christi, pastoribus Bethlehemiticis facta, & cantico exercitus cœlestis annunciationem illam subsecuto; quod canticum præcipua fidei nostræ mysteria continere

§. 44.

nere per accuratam ejus explicationem demonstrant. Quin & ex ipsa ratione id concludi posse censent; quia enim Angelis tanquam creaturis perfectioribus, ipso Beckero fatente, major cognitio tribuenda, & Deus summam suam gloriam in eo statuit, quod absque abnegatione sanctitatis & justitiæ suæ Deus peccatoris fieri possit; concipi certe non potest, quomodo Angeli hujus tantæ gloriæ minorem, quam homines, cognitionem habere possint. Pergit Beckerus, statuitque Angelos cogitationes hominum ignorare debere; alias enim essentielle attributum Dei, nempe corda & renes scrutari, ipsis tribui videretur. Sed putant Autores, distinguendum esse inter cogitationes nondum factas, & jam factas; priores scire soli Deo competere, utpote cui soli intima cordis patent, & qui cogitationes nostras pro lubitu flectit; posteriores autem cur ex voluntate Dei Angelis innotescere nequeant, nullam rationem esse, sed potius, quia homines hominibus cogitationes suas verbis & signis manifestare possunt, conveniens videri, certum aliquod medium dari, per quod Angeli tum aliorum Angelorum, tum etiam hominum cogitata percipiant. In quo autem hoc medium consistat, nos homines ignorare debere, & quid mirum? cum ille modus, quo membra movemus, & aliis cogitata nostra communicamus, nos, ut mox videbimus, plane lateat.

§. 57.

Procedunt Autores ad scrutandum vires & potentiam Angelorum. Hæc in genere maxima de illis prædicat iterum Beckerus; ad specialia autem perveniens, maximam rursus partem aufert. Putat quidem Angelos in Angelos operari posse, quia ambo Spiritus sunt; sed in animas nostras omnem illis agendi efficaciam adimit, & multo magis in corpora; quia concipi non posse putat, Angelos, qui sunt Spiritus, in corpus agere posse. Sed quia objici poterat, mentes nostras, quamvis non minus sint spirituales ac Angeli, tamen in corpus agere, Beckerus hoc dubio se exsolvit, respondendo, de animabus nostris id esse notum, quod in corpus agant; habere enim proprium corpus, & propterea in illud agere posse; de Angelis vero, utpote corpore destitutis, id dici non debere. Hanc ratiocinationem Beckeri, qua operationes animæ in corpus tanquam notas, & a modo, quo Angeli in corpora agere deberent, maxime differentes supponit, maxima absurda involvere

re, & omnium ejus errorum fecundam matrem fuisse, Autores arbitrantur. Notant autem primo, Beckerum nusquam probasse, Angelos omni corpore esse destitutos; nec iis firmi aliquid responderi posse, qui, ut multi etiam ex Patribus fecerunt, Angelis corpora quædam tenuia, aerea aut ignea forsan asseruerunt: eo tamen posito, omnem Beckeri ratiocinationem per se concidere. Sed his prætermis, exacto examini subjiciunt modum, quo mens nostra in corpus suum agit, inquiruntque adeo, num ille ita notus sit, ut Beckerus opinatur. Dicunt autem, attendentibus clarum fore, mentem nostram non minus atque Angelos esse substantiam cogitantem, intellectu atque voluntate præditam, adeoque concipi non posse, quomodo illa magis ac hi alio modo quam voluntate sua in corpus agere & illud movere queat, & hucusque omnia esse æqualia. Inquirendum itaque restare, num hæc necessaria sit consequentia: mens vult ut corpus moveatur, ergo corpus moveri debet. Ita quidem videri animo vaganti & attentioni non assueto, Autores nostri censent, quia fere semper ad nutum voluntatis motus in corpore sequitur, & vice versa, corpore moto, mens ut plurimum perceptione quadam afficitur: at perpendentem & seipsum penitus insipientem longe aliud de eo judicaturum, nempe nullam esse connexionem naturalem inter voluntatem mentis & motum corporis, nec ullam consequentiam, ut mente volente corpus moveatur; sed hoc mere ex arbitrio & jussu Numinis, quod duas res, toto cœlo differentes, corpus & animam, tam mirifice copulaverit, dependere. Ut hoc probatum dent, allegant nunquam satis laudatam Ethicam doctissimi Arnoldi Geulinx, qui §. de Inspectione sui n. 4. & seqq. tribus id evincit rationibus: primum quia clarum & per se notum est, id quod nescimus quomodo fiat, nos non facere; ignoramus autem profundissime, quomodo manus, pedis vel linguae motus perficiatur, & quid ad hunc motum peragendum requiratur; nullo itaque jure effectum hunc arrogare nobis possumus: secundo & tertio, quia si motus ille tam quoad tempus & durationem, quam quoad magnitudinem & extensionem, mere ab alio dependet, nihil nobis juris in eum tribuere debemus; dependet autem ab alio quoad durationem, simulatque enim lassitudine, arthritide vel paralyfi membra nostra corripuntur, motus voluntatem

ta em amplius non sequitur, sed quicquid enitatur, destituit quoad magnitudinem & extensionem. Quia igitur modus, quo mens nostra in corpus operatur, æque ignotus ac ille, quo Angeli in illud operantur, & semper ad arbitrium Numinis ita jubentis recurrendum est, omnes difficultates Beckeri evanescent. Quia enim motum & operationes corporis, voluntatem ejus sequentes, menti nostræ tribuere non dubitat; idem etiam de effectis corporeis, ad voluntatem Angelorum peractis, statuat necesse est: eadem enim utriusque est ratio, nec ulla vel minima indigitari potest differentia. Mentis enim nostræ & Angelorum voluntatem motus & effectus corporei comitantur, non ex ulla alterius propria vi & energia, sed mere quia absolutus rerum Arbitrator id ita jubet & ordinat; cessabunt comitari, si mu' atque huic jussa sua revocare libuerit. Concludunt Autores nostri, nullam igitur Beckero superesse necessitatem, loca Scripturæ, quæ de Angelorum operationibus & effectis corporeis loquuntur, tam miserum in modum detorquendi, ne id, quod exhibent, exhibere videntur. Evanescent quoque Beckeri gloriationem, se scilicet omnia illa, quæ Angelis effecta tribui consueverunt, Deo vindicasse; quicquid enim modo jam dicto Angelis tribuatur, ne hilum quidem gloriæ divinæ detrahatur, cuilibet hæc perpendenti notum esse. Quæ sequuntur, omnia fere inserviunt vindicandis Scripturæ locis, quæ de vi & potentia Angelorum loquuntur, a sensu alieno Beckeri; semper enim, quando Angeli aliquid effecisse dicuntur, eos tanquam nuda signa operationum divinarum adfuisse Beckerus statuit; quædam etiam loca, v. g. visitationes Abrahami, Loti &c. sic explicat, ut eas non per Angelos, sed per meros homines peractas arbitretur. Hisce singulis Autores nostri dilucide respondent, nec ullam ita Scripturas torquendi rationem esse ostendant. Merentur imprimis legi, quæ §. 67. 68. & 69. de miraculis & signis miraculosis, & quamquam inter ea sit differentia, docte differunt. In genere de hoc libro dici potest, quod summa cum moderatione sit scriptus, & quod Autores id, quod in Præfatione in se receperant, reipsa præstiterint. Stylus est clarus, nitidus, purus, omnia, etiam ipsos terminos artis, verbis Belgicis exprimens.

PHILIPPI A LIMBORCH SS. THEOLOGIE INTER REMONSTRANTES PROFESSORIS, HISTORIA INQUISITIONIS, CUI SUBJUNGITUR LIBER SENTENTiarum INQUISITIONIS THOLOSANÆ ab anno Christi MDCCCVII. ad annum MDCCCXIII.

Amstelodami apud Henricum Wetstenium A. 1692. in fol.
Constat Alphabetis 9.

Cum nuper mense Aprilis p. 167. Jacobi Simanca opera recensere, subiecisse nos meminimus, nullos nos dubitare, si exactiorem quis notitiam Inquisitionum Romanarum desideret, ei Simancæ tractatus haud parum profuturos. Sed id nunc potius de eleganti hoc, quod sistimus, Volumine muto æquiore jure asseverare nos posse, confidimus.

Librum Sententiarum Inquisitionis Tholosanæ editurus celeberrimus Remonstrantium Professor Limborchius, ad illustranda obscuriora in eodem loca dissertationem quandam præmittere primum constituerat; cum vero Auctores, qui argumentum de Inquisitione tractarunt, evolveret, adeo copiosa se illi obtulit materies, ut priore consilio abjecto, integram Inquisitionis Historiam sibi conscribendam duxerit, quatuor libris, quicquid materiam Inquisitionis spectat, atque ad libri Sententiarum elucidationem facere videtur, plene exponere aggressus. Hinc in Lib. I. Inquisitionis originem, ejusdemque in varia regna ac regiones propagationem proponit, ostendens, doctrinam Jesu Christi omni persecutioni religionis causâ susceptæ repugnare: primorum Christianorum unanimem ac constantem doctrinam fuisse, religionis Christianæ genio omnem vim ac sævitiam adversari: posteros, majorum vestigiis relictis, ethnicam crudelitatem in Ecclesiam invexisse, ac Imperatores, approbantibus Episcopis, varias post Concilium Nicænum contra Arianos aliosque hæreticos leges sancivisse: nec Arianos, Imperatorem suis partibus faventem nactos, ullum sævitæ genus omisisse, sed in eos, a quibus ejecti fuerant, majorem truculentiam exservivisse: veteres Ecclesiæ doctores de persecutionibus non unum atque idem sensisse: Augustinum in prioribus suis scriptis

Cap. I.
II.

III.

IV.

V.

VI.

cap.VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

scriptis omnem vim religionis causa adhibitam damnasce, postmodum vero post acres & diuturnas cum Donatistis contentiones, pœnas quascunque, legibus civilibus in errantes constitutas, sola morte excepta, non tantum non improbasce, verum & infligendas illis esse docuisse: *Pontifices Romanos* legum severitate ita cohibuisse homines, ut vix quicquam contra recepta ecclesiæ Romanæ placita mutire ausi fuerint; quibus vero si quis vel minimum contradicere tentaverit, mox paratum ipsi fuisse supplicium. *Valdenses* seu Pauperes de Lugduno non eosdem fuisse cum *Albigensibus*; licet enim in quibusdam dogmatibus inter se convenirent, in non paucis tamen a se invicem dissensisse, & instituta ac ritus inter utrosque usurpatos admodum discrepasse, ut ex libro sententiarum Inquisitionis Tholosanæ luce meridiana clarius pateat: *Albigensium* duo fuisse genera, siquidem alii fidem & ritus ipsorum profitebantur, atque *perfecti* seu consolati vocabantur; alii autem cum hisce perfectis faciebant pactum, quod ipsi nominabant la convenensa, *Convenientiam*, quod in fine vitæ per eos recipi vellent ad sectam ipsorum. Pontifices Romanos suæ potestati admodum inimicam Albigenſium ac Valdensium doctrinam in prima herba opprimere studuisse: *Dominicum* primum fuisse inquisitorem, & inquisitionem Tholosæ primo introductam, de anno autem, quo primum cœperit inquisitio, non consentire scriptores, aliis eam ad A. C. 1212, aliis ad 1208, aliis ad 1215 referentibus: illud autem certum esse, & inter omnes constare, eam temporibus *Innocentii III.* initium summisce. Pontifices *cruciatas expeditiones*, quas adversus infideles & Saracenos ad recipiendam terram sanctam primum instituerant, tunc contra Christianos, sedis ac potestatis suæ adversarios, convertisse, idque discriminis intercessisse inter eos, qui contra Saracenos, & eos, qui contra hæreticos in expeditionem cruciatam prodibant, quod illi in tergo, hi vero in pectore crucem gestarent. *Raymundos*, patrem ac filium, Comites Tholosanos, in quorum ditione magna Albigenſium multitudo commorabatur, a cruciata expeditione multa incommoda ac clades perpeſſos esse. Imperatorem *Fridericum II.* legibus aliquot contra hæreticos, eorumque complices ac fautores Patavii editis, quas *Paulus Servita* in historia Inquisitionis Vene-

ta

cap.XIII.

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

tæ anno Christi 1244, *Bzovius* autem ac *Raynaldus* anno 1225 latas perhibent, inquisitionis negotium quam maxime promovisse. Inquisitionem in Arragoniam A. 1232, in urbem Tholosam A. 1234, in primo festo Dominici, non sine impedimentis & tumultu populari introductam fuisse, & licet anno sequente inquisitores Tholosæ eieſti sint, eosdem tamen mox restitutos, ex *Luca Wadingo*, qui in historia Fratrum Minorum ad annum 1235, aliquot Tholosæ commorantium Inquisitorum mentionem injicit, satis colligi posse: in Italia quoque per hæc tempora officium delegatæ Inquisitionis cœpiſſe, ac Papam *Gregorium* anno 1235 Priori Sanctæ Mariæ ad gradus & Fratri Radulpho Ordinis Prædicatorum Viterbii, officium inquisitionis commiſiſſe, nec non eodem anno Pontificem Episcopo Vicensi, Priori Barcinonensi & Fratri Guilielmo de Barbarano, Ordinis Prædicatorum, ut contra hæreticos in provincia Tarraconensi inquirerent, & juxta præscriptum canonem procederent, injunxiſſe, atque in universo Regno Galliarum Fratrem Robertum ejusdem Ordinis Prædicatorum contra hæreticos generalem Inquisitorem constituiſſe. Inquisitioni, quam Papa urgere nunquam deſerit, unum atque alterum primo remoram injeciſſe, cum & novitas tribunalis, quo ſeculares ab omni plane in hæreticos judicio excluderentur, admodum homines offenderet, ac Inquisitores nimia ſua crudelitate inquisitionem odioſam redderent, Pontificesque ſummis Principibus, ſi non omnia ex ipſorum arbitrio facerent, hæreſeos notam inurere haud vererentur, ut contra eosdem tanquam hæreticos procederent. Mortuo Friderico Imperatore ac rebus Germaniæ maxime perturbatis, Italiaque Principe deſtituta, Papam *Innocentium IV.* inquisitioni magis magisque promovendæ invigilaſſe, ac in Italia paſſim inquisitionis tribuna- lia erexiſſe, inquisitoribus perpetua inſtructis potestate, judicium ſuo nomine in cauſa fidei adminiſtrandi: poſtea aliis in locis extra Italiam, ac primo in Comitatu Tholoſano, dein in universo regno Franciæ, in Caſtellæ & Legionis regnis, in Sardinia, in Syria, Palæſtina, Servia, civitatibus Viennenſi & Albonenſi, Hungaria, Polonia, Dalmatia, Boſnia, Ragufa, Croatia, Iſtria, Walachia, inquisitionis tribuna- lia erecta fuiſſe. Inquisitionem *Venetam* non perinde eſſe obnoxiam Papæ atque aliorum Dominicorum in-
ſitio-

cap. XVIII.

sitiones in Italia; nec enim solis commissam Ecclesiasticis, sed & magistratus secularis præcipuas in ea esse partes. Circa A. C. 1300. in Italia acriter sævitum esse contra *Apostolicos* dictos, quorum ortum ex Eymerico describit Auctor, referens temporibus Honorii IV. Bonifacii VIII. Nicolai IV. & Clementis V. circa A. D. 1260. in partibus Lombardiæ, Episcopatu videlicet Parmensi & Novariensi exortos fuisse *Gerardum Sagarelli* Parmensem & *Dulcinum*, Novariensem, eosque congregationem quandam fecisse, quam *Apostolos* vocaverint, qui sub nullius obedientia vivebant, & vitam sequi Apostolorum asserebant: Gerardum Sagarelli tempore Bonifacii die 18. mensis Julii A. C. 1300 ut hæresiarcham concrematum, & post annos octo ab huius supplicio, Dulcinum cum Margaretha ejus consorte in scelere & errore, membratim dilaniatum, & postmodum combustum fuisse. Eodem tempore *ordinem Templariorum*, in Concilio Viennensi variarum hæresium condemnatorum, jussu Papæ Clementis V. extirpatum fuisse. E *Waltheri Lolhardi* asseclis, quorum numerus ad octoginta millia hominum, excrevisse a quibusdam perhibetur, non paucos in sua sententia usque ad mortem magna cum hilaritate perseverantes, ignis supplicium in Austria sustinuisse, ipsumque Waltherum, principem sectæ Lolhardorum, Colonia A. 1322. exustum fuisse. *Johannem XXII.* Papam Inquisitoribus hæreticæ pravitatis mandata dedisse procedendi contra *Beguinos*, qui se de tertia regula S. Francisci dixerunt, contententes, nullo casu granaria & cellaria posse haberi a Franciscanis; paupertatis Franciscanæ perfectionem hac ratione labefactari; & Papam non habere auctoritatem circa regulam Francisci dispensandi; id si faciat, illius decreta nullius esse auctoritatis, & posse contemni. Circa hæc tempora inter illos exstitisse *Petrum Johannem Olivum*, qui *Postillam* scripserit in *Apocalypsin*, ac quæ de bestia & meretrice Babylonica dicuntur, Papæ & Romanæ Ecclesiæ applicarit. Ab eodem Papa excommunicationis sententiam pronunciatam esse in *Mattheum Galeacium*, Vice-Comitem Mediolanensem, ejusque filios & asseclas; nec non *Marsilium Paduanum* & *Johannem Jandunum*, juris Imperatorii contra Papam assertores strenuos, hæreticorum notam incurrisse. Eundem Papam A. 1327. litteris datis ad Polonia Regem, Prælatos & Provincia-

XIX.

XX.

XXI.

vincialem ordinis Prædicatorum, inquisitionem in Polonia instituisse, quam sequenti seculo, anno videlicet 1436, *Uladislaus Jagello* Rex Poloniæ confirmaverit & amplificaverit. *Gregorii* Pontificis jussu A. 1357. inquisitionis officium, quod in Gallia languescere aliquatenus videbatur, restauratum fuisse. Post varias contra memoriam *Jo. Wiclefi* & contra *Job. Hussum* institutas actiones, Concilium Constantiense non tantum eorundem libros damnavisse, sed & in mortuum Wiclefum sententiam pronunciasse, quæ ipsum declaravit hæreticum, anathemate percussit, & ossa ejus, si quomodo agnosci possent, e sepulcro eruta concremari jussit; Johannem vero Hussum, qui litteris salvi conductus ab Imperatore Sigismundo instructus ad Concilium venerat, non tantum hæreseos condemnasse, sed & vivum flammis exuri fecisse: qua occasione contra Pontificios, qui infamiam fidei violatæ a se amoliri conantur, ostendit Auctor, fidem publicam ab Imperatore datam, in Hussu jussu Synodi omnino violatam fuisse. *Martinum* Pontificem ad postulatam Regis Alphonsi A. 1419. decrevisse, ut officium inquisitionis in *Regno Valentie* per Inquisitorem, a Priore deputandum, in posterum administraretur. Circa A. 1460 in *Flandria* & *Artesia* inquisitionem admodum sævisse contra nonnullos, quos falso magiæ & occulti cum Satana foederis insinularint, & ad conflandam Valdenses invidiam Valdenses nuncuparint, loco etiam, in quo nocturnos suos coetus habere dicebantur, Valdesia appellato. *Ferdinandum & Isabellam*, ad ingentem pro religione Romana zelum ostentandum, inquisitionem majori pompa, augustiore apparatu, & ampliore potestate ornatam, *Sixti* Pontificis auctoritate, in omnia sua regna introduxisse. In *Lusitania* non multis post annis tribunal inquisitionis ad instar illius, quod in Hispania est, erectum fuisse, & quidem, si Antonio de Sousa credimus, ad preces *Johannis III.* Regis Portugalliæ. Pro ejus institutione primum *Apostolicum Breve* A. 1531, secundum autem A. 1536 Papam concessisse, ac ab illo tempore sacrum hoc inquisitionis tribunal, Inquisitorisque generalis munus in hoc regno continua successione perdurasse. *Ferdinandum*, Regem Hispaniæ, anno 1504 in regnum Neapolitanum æque ac in alia suæ potestati subiecta regna inquisitionem introducere studuisse, sed pluribus suborientibus difficultatibus inceptum suum ad exitum

c. XXII.

XXIII.

XXIV.

XXV.

XXVI.

exitum perducere non potuisse; similiter & anno 1547, *Petrus de Toledo*, Pro-Regem Neapolitanum, jussu Caroli V. inquisitionem illic instituere voluisse; sed & hujus conatibus non respondisse eventum; & quoniam Hispanis stet sententia, inquisitionem suo senatui subjectam, Neapolin introducendi, Curiae vero Romanae, istis Hispanorum conatibus se opponendi, regnum Neapolitanum in hunc usque diem a duro inquisitionis jugo immune esse ac liberum.

cap. XXVII. *Paramum lib. II. Tit. 2. c. 11. n. 8.* e privilegio quodam, quod Siculae inquisitioni anno 1224. Panormi Imperator Fridericus indulserit, colligere, jam anno nominato inquisitionem in *Sicilia* coepisse, sed privilegium illud sibi suspectum videri; hoc autem dubio vacare, quod idem, sive genuinum sit, sive supposititium, A. 1452. Rex *Alphonfus*, ac post A. 1477. *Ferdinandus* atque *Elisabetha* confirmarint, & eandem in *Sicilia* inquisitionem *Carolus V.* multis privilegiis donavit. *Philippi II.* inquisitionem ad modum Hispanicae, hortatu *Pii V.* in Ducatum Mediolanensem introducere molientis, conatum ita a populo exceptum fuisse, ut in apertam seditionem proruperit, ac Philippus ab instituto suo desistere coactus fuerit. Tempore reformationis inquisitionem in *Germania* & *Gallia* renovari coepisse. Anno 1542. Papam *Paulum III.* constitutione, cujus initium, *licet ab initio*, deputasse sex Cardinales Inquisitores Generales haereticae pravitatis in omnibus Reipublicae Christianae locis, tam citra quam ultra montes ubilibet existentibus, eisdemque contra haereticos quoslibet magnam concessisse potestatem, quam *Pius IV.* postmodum auxerit. *Carolus V.* qui inquisitionem contra Lutheranos & Reformatos in Belgium magno molimine invehnerat, eandem Filio in Testamento suo commendavisse, ac in his parentis sui jussis observandis minime segnem se exhibuisse illum, cum non contentus in terris inquisitionem exercere, in ipsis *triemibus* institui eam curaverit, imo & extra Europam non tantum in *Insulas Fortunatas*, sed & ipsum novum orbem *Americam* illam introduxerit, constitutis duobus illius tribunalibus, uno in provincia *Peruana*, in civitate *Lima*; altero in provincia *Mexicana* in civitate *Mexico*. In Belgio equidem jam anno 1522. inquisitionem viguisse, atque ei Magistrum *Franciscum Hulsst Hustumum* & *Nicolaum Egmondanum* Carmelitam praefuisse; verum anno 1540.

Carolus

Carolus V. Imperatorem edicto contra haesin & haereticos, apertius inquisitionem, ad instar Hispanicae, in Belgium invehere voluisse, quo mandaverit omnibus, quibus justitiae administratio commissa erat, ac Officialibus, ut requisiti ab Inquisitoribus fidei, & ordinariis sive Episcopis, cupientibus simul contra quempiam in negotio criminis haereticos procedere, illis praestent omne auxilium ac favorem, eisque in executione officii sui assistant.

Et haecenus quidem primam Inquisitionis originem, ejusque hinc inde propagationem descripserat Clarissimus Auctor. Pergit nunc ad representandam interiorem illius faciem, & *Lib. II. de Ministris* Inquisitionis agere incipit, quos primo omnium summam ex relatione *Simanca* tradit, & postmodum de singulis seorsim in sequentibus aliqua commentatur. Et quidem dum de *Inquisitoribus* ipsis tractat, eorum delegatam judicandi potestatem a Papa esse affirmat; ad quod requiratur, ut quadragesimum aetatis annum aliquis attigerit; quanquam in Hispania & Lusitania generali Pontificis decreto ad munus hoc admittatur, qui vix aetatis annum trigessimum egressus sit. Olim Papam ordinarie illud commisisse Magistro & Prioribus Provincialibus Ordinis Praedicatorum, & aliquatenus Generali & Provincialibus Ordinis Minorum; hodie autem in tota Italia Apostolicos Inquisitores non eligi a Praelatis Ordinum praedictorum, sed vel immediate a Papa, vel per breve, ut Inquisitorem Mediolani & Genuae, vel per litteras patentes a Cardinalibus, ut in universa republica Christiana. Magnam de cetero hoc munus obtinere dignitatem, quippe cum Inquisitoribus, veluti Episcopis, *reverendissimorum* titulus attribuatur; cessare vero, si aliam dignitatem indispiscantur Inquisitores; quos si peccare contingat, caveri volunt, ne ex condemnatione illorum in opinione hominum auctoritati & dignitati S. Officii inquisitionis aliquid derogetur. Agit porro Auctor de *Vicariis* Generalibus, qui absentibus ipsis Inquisitoribus negotium inquisitionis promoveant; quos ordinarie ab Inquisitoribus ipsis institui, & a solis iisdem deponi posse monet. Tales & Vicarios in singulis civitatibus, quos *foroneos* vocant, constitutos esse, quanquam iis non nisi sola *processus offensivi* instructio soleat concedi. Quoniam vero olim Inquisitores fratres erant religiosi, Theologiae solum periti, juri ignari,

Tt

man

- mandatum ipsis fuisse, ut advocarent peritos, hoc est *Theologos, Canonistas & Legistas*, ipsosque consulerent, quorum numerus certa lege definitus non sit: atque viros istos *Assessores & Consultores* appellari, quorum singulis suæ sint partes; Theologis, ut *qualitatem* propositionum in iudicium venientium examinent, unde & *Qualificatores* dicantur; Juris peritis, ut de punitione vel absolutione reorum pronuncient. Qui officio accusatoris fungitur, *Promotorem Fiscalem* vulgo appellari, virum jurisperitum; qui tamen in ea provincia, ex qua ducit originem, officium *fiscale* administrare nequeat; ne aut graciosus aut calumniosus apud suos esse videatur. Haberi porro, & quidem ex laicorum numero, *Tabelliones*, quos & *Notarios & Secretarios* nuncupent, denuntiaciones, accusationes & omnia causarum acta scribentes, idque ea lingua, qua loquitur testis vel reus. Sequitur Iudex & receptor bonorum publicorum. *Judicis* officium esse, judicare inter fiscum & privatos de his causis, quæ de bonis hæreticorum tractantur. *Receptorem* vero adesse bonorum sequestrationibus, bona publicata recipere, defendere, vendere & salaria & alias impensas officii solvere. *Executorem* vocari, qui præcepta Inquisitorum exequatur, ejusque officium præcipue versari in comprehendendis & custodiendis reis, quos etiam absentes persequi & vincire teneatur: munus illius idem esse, cum munere illorum, qui alias *Officiales* vocantur. Cum vero *Innocentius III.* ut inquisitionis munus recens institutum feliciter procederet, indulgentias & privilegia liberaliter iis impertiverit, qui Inquisitori ad inquirendos & puniendos hæreticos auxilium & comitatum præstiterint, hinc factum, ut homines ejusmodi, veluti ex Inquisitoris familia sint, *Familiares & Stripatores*, & quoniam in extrema veste crucem præ se ferunt, *Cruce-signati* vulgo dicantur. Præter hoc aliud esse *Cruce-signatorum* genus a Dominico institutum, quibus constitutiones & leges condidit ad vitam sic instituendam, ut acerrime hæreticos insectarentur, quorum confraternitatem summi Pontifices quam plurimis gratiis, indulgentiis atque favoribus illustraverint. Quia vero Inquisitorum aliorumque officia ministrorum solent esse perpetua, necesse esse, ut interdum rationem suorum munerum reddant; inde magistratus creati, qui visitent Inquisitores & omnes alios
- cap. V.
VI.
VII.
VIII.
IX.
X.
XI.

alios ministros, ob eamque causam *Visitatores* ipsos appellari. Et isti quidem ministri sunt, qui omnes inquisitioni hæreticorum inferviunt, inter quos nulli magistratui seculari sunt partes: sed cum armis & potestate magistratus sæpe indigeant, ut hæreticos ultimo supplicio afficiant, quod nulli ecclesiastico licet; id agere solent ecclesiastici, ut magistratus suis jussibus habeant obsequentes. Id qua ratione agant, & quodnam sit officium seu potestas cujuslibet *Reitoris*, capite XIII. monstrat Auctor; atque inde de Inquisitorum, ut ministrorum præcipuorum, tum *privilegiis* tum *potestate* distinctius agere pergit, quæ omnia magna sunt sane & eximia. *Jurisdictionem* Inquisitorum eousque extendi ait, ut adversus omnes ac quascunque personas procedat, solis Nuntiis Apostolicis Episcopisque exceptis. Utque sine ullo impedimento officio suo fungi possint, potestatem ipsis datam esse cogendi civitatum rectores ad jurandum de defendenda ecclesia contra hæreticos; & cum non semper in causis gravioribus occasio sit recurrendi ad Pontificem Romanum, potestatem etiam habere ipsos, statuta ecclesiastica & secularia libere interpretandi; uti &, defendendi sui causa, ut instructi sint officialibus & familia armata: quorsum & spectet *prohibitio* librorum; qua occasione paulo altius Auctor, & ab ipsa, quantum fieri potuit, origine totam de librorum prohibitione materiam exponit. Interim cum iudicium de hæresi, & ordinariis seu Episcopis, & delegatis seu Inquisitoribus commissum sit, videndum ulterius suscipit, quid singuli separatim possint, & ad quos actus utrique necessario concurrere debeant. De *Carcere* quoque agit, ubi insimul ostendit, quænam præcedere debeant, priusquam aliquis in custodiam detur; quantum silentium hominibus miseris sit in iisdem præstandum; & quam foede sæpe in carceribus illis captivi habeantur. Sed cum hæc omnia magnis in iis consent, capite sequente Auctor de *expensis* in Inquisitionis administratione requisitis, & confiscatione bonorum, quæ huc spectant, disserit; & denique de salariis Inquisitorum ministrorumque agit. *Lib.* vero III. de *Criminibus* ad Inquisitionis tribunal spectantibus agit Auctor, & primum omnium de *hæreticis* & eorum poenis disquirat. Ut quis vere sit hæreticus, tria dicit requiri: ut fidem catholicam sit professus, id est, ut sit baptizatus;

cap. XII.
XIII.
XIV.
XV.
XVI.
XVII.
XVIII.
XIX.
XX.
cap. I.

cap. II.

III.

IV. V.

VI. VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

ut error eorum sit in intellectu, quæ fidei sunt; ut denique sit pertinacia in voluntate. Poenas in hæreticos constitutas esse multas & gravissimas; easque distinguere in ecclesiasticas & civiles. Inter illas primo loco poni excommunicationem, quæ vel major sit vel minor; porro privationem sepulcri, & alias. Inter civiles primam esse bonorum publicationem, cui annexa sit filiorum, licet catholicorum, exhereditatio; tertiam poenam esse, quod sint infames; quartam, quod omni dominio priventur, jure gentium introducto; huc etiam spectare, quod fides illis data servanda non sit, asyla etiam, quæ nec facinorosos excludant, ipsis sint deneganda; quintam poenam esse carcerem; sextam bannum & diffamationem; & ultimam denique supplicium mortis, ut nempe comburantur vivi. Prolixius in sequentibus est Auctor in explicandis Hæreticorum distinctionibus: alios enim esse manifestos, alios occultos; alios esse affirmativos, alios negativos; alios impoenitentes, alios poenitentes; alios Hæresiarchas, alios credentes hæreticis & schismaticis. Agit porro de Receptoribus & Defensoribus Hæreticorum; item de Fautoribus Hæreticorum, quibus accedere docet Impeditores Officii Inquisitionis; sic enim præceptum omnibus est Archiepiscopis, Episcopis, aliisque, ut Inquisitoribus præstent omnem favorem atque auxilium. Inde agit de Suspectis hæreseos. Suspicionem vero esse ait triplicem, levem, vehementem & violentam; huc & pertinere diffamatos de hæresi, illos scilicet, contra quos publica fama clamat, quæ diffamatio ut perfecte probetur, sufficere duos testes bonos & graves. Uti & Relapsos, qui vel in hæresin, vel in Fautoriam hæreseos denuo inciderint. Sed tamen & alios, quorum crimina possint censeri alterius fori, hæreseos labe aspergi, ut ad inquisitionis tribunal trahantur, quos inter sunt, qui prohibitos libros propter hæresin retinent & legunt; polygami, quoniam de Sacramento matrimonii male sentire censeantur: celebrantes Sacramentum poenitentiae, cum non sint Sacerdotes: Confessarii sollicitantes, qui in sacramentali confessione mulieres ad inhonestos actus provocent: insurdescentes in excommunicatione, qui postquam nominatim pro excommunicatis sunt declarati, in illa excommunicatione per annum perseverarunt; & qui ita obsurdet, haberi pro confesso & convicto de crimine, ob quod sunt

EXCOM-

excommunicatus: blasphemus, illi nempe, qui proferunt blasphemias hæreticales: divinatores, sortilegi & astrologi, lamiaeque & incantatrices; denique Judæi, non quidem ut ad religionem Christianam cogantur, sed ut qui ex ipsis, postquam Christiana sacra receperant, seorsus ad antiqua sacra contulerunt, non aliter ac hæretici puniantur.

Sequitur Liber IV. qui diffusissime agit de modo procedendi coram tribunali inquisitionis; sed quia nos pleraque hujus generis omnia recensuimus, cum relationem de Inquisitione Goana Actis nostris insereremus Tom. I. Supplement. Sect. II. p. 61. libro hoc excerptando merito superfedemus.

His ita absolutis, ipsum tandem Sententiarum Inquisitionis Tholosane librum ab anno Christi CIOCCCVII. ad annum CI CCC XXIII, sistit celeberrimus Limborchius, qualem quidem typis exscriptum nondum vidit Orbis Christianus. Exhibetur autem eodem ratio Inquisitionis, qualis olim in usu fuit, expressa centenis aliquot sententiis, prout ab Inquisitoribus contra fideles, ab Ecclesia Romana tetra hæreticorum appellatione diffamatos, pronuntiatae fuerunt, imprimis contra Albigeneses & Valdenses, qui unam vel duas sectas constituerint, ex his demum Actis satis manifeste decidi posse videtur, si vel Sententia Petri Auterii, Doctoris inter Albigeneses eximii fol. 40. conferatur cum sententia Stephani Porcherii fol. 92. aut Jo. Bneyssan fol. 96. Caterum solennitates, quibus sententiae ab Inquisitoribus pronunciabantur, olim nuncupatae fuerunt Sermones Generales de fide, quia ante sententiae pronuntiationem sermo de fide ab Inquisitoribus haberi consuevit. Ejusmodi quatuordecim sermonum Acta hoc volumine comprehenduntur; in quo de cætero curiosa imprimis est relatio degradationis, cujus omnes ritus, quibus peragitur, ut clericus in hæresin lapsus tradi possit curiae seculari, p. 136. accurate describuntur.

JOH. CHRISTOPH. Hartung / PHILOS. ET J. U. D.
Metaphysica Juridica.

Jenæ, in 8. A. 1692. Constat plagulis 30.

Cum de tota Philosophia, tum maxime de Metaphysica semper bene merita est illustris Salana, præsertim postquam B. Stah-

cap. XIX.

XX.

XXI.

Srahlius & B. Slevogtus, Par in his literis incomparabile, hanc omnium disciplinarum principem publice docuerunt, suisque scriptis magnopere illustrarunt. Nec apud Philosophos, quique Metaphysica carere nullo modo possunt, Theologos, hoc studium substitit, sed etiam Medicos & Jureconsultos dignitate ac utilitate sua movit ac incitavit adeo, ut nuper Consultissimus Autor Metaphysicam forma quasi Juridica totam indueret, & quomodo ejus doctrinæ ab iis, qui utilem Jurisprudentiæ operam navare cupiunt, in succum & sanguinem vertendæ essent, exemplis doceret. Hic nimirum scopus, hæc methodus Doctissimi Viri per integrum Librum, postquam in capite primo non tantum de natura hujus scientiæ, sed & de utilitate in studio & exercitio Juris prudenter egisset, eamque contra dissentientium deliramenta & inepta signimenta stramineaque argumenta, ceu pag. 9. & 12. loquitur, mascule defendisset. Non autem contentus fuit, præcepta & distinctiones Methaphysicæ præcipuas sub initium singulorum capitum exemplis sui generis, quod est, e foro petitis illustrare, nisi & Regulas, nomine regularum vere dignas, omni exceptione majores subjiiceret, similemque in modum ad materias forenses applicaret. Sequitur autem tum in præceptis & distinctionibus, tum in Regulis, ordine decenti proponendis, dextreque exponendis, maxime B. Sthalium, idque recte omniino, cum ille in his omnibus accurate processerit, quique in Scholis hodie magis regnet, reperiatur nemo. Novas tamen Regulas nonnunquam insperfit, qualis illa foro perquam comoda in c. 15. aut ult. pag. 474. seqq. *Fictio in casu ficto tantum operatur, quantum veritas in casu vero.* Adeo verum est, ut verbis ipsius Autoris p. 13. concludamus, Metaphysicam summe utilem ac scitu necessariam esse, etiam Juris Studio, quem veram non simulatam Philosophiam Juris affectare oportet, inprimis si ejus disciplinæ præcepta materiis Juridicis convenienter applicare doceatur.

NOVA LITERARIA.

IN Italia Florentiæ imprimatur Historia San- Geminianensis, auctore D. Coppi; propediem etiam evulgabitur Pauli Cortesii, cui sanum illud S. Geminiani patria fuit, Dialogus Latinus de viris sui temporis eruditione claris. Diarium Eruditorum, quod Par-

Parmæ Latino sermone editur (cujus annus 1692 totus typis jam est exscriptus) auctorem habet Petrum Paulum Manzanum: Diario autem Mutinensi, & Italico quidem idiomate adornando, decem viri docti, quorum nomina alio loco indicabimus, junctis operis incumbunt. Romæ Philippus Bonanni e. S. I. cujus Micrographiam propediem ad nos delatum iri speramus, a Joanne Ciampino, viro promovendis bonis literis nato, excitatus Numismata Romanorum Pontificum, quorum non contemnendam copiam P. Claudius Molinet in Historia Romanorum Pontificum a Martino V. usque ad Innocentium XI. Parisiis A. 1679 edita, & proximis abhinc annis Venetiis Joannes Palatius in Gestis summorum Pontificum, cum orbe erudito jamdum communicarunt, iusto & perfecto opere (quale & Bernardum Philippum Odamum molitum fuisse, sed morte præventum absolvere non potuisse, hoc ipso mense pag. 311. inuimus) complecti constituit.

In Gallia Aquis sextiis P. Antonius Pagi in concinnando secundo Criticæ Baronianæ tomo occupatur. P. Franciscus Portierus, Hibernus, Ordinis Fratrum Minorum Hiberniæ, olim in Romano S. Isidori Collegio S. Theologiæ Professor primarius & nunc Lector bis Jubilatus, ac Serenissimæ Majestatis Britannicæ (Jacobum Regem inuimus) Theologus & Historicus, qui Avenione hoc ipso anno *Systema Decretorum Dogmaticorum ab initio nascentis Ecclesiæ, per summos Pontifices, Concilia generalia & particularia hucusque edictorum*, publicavit, nunc jussu Regis sui totus est in componenda Ecclesiastica Hiberniæ Historia. Parisiis P. Harduinus strenue dicitur incumbere novæ Conciliorum editioni, quæ minus ampla, quam priores, futura est, quod rescare ea omnia constituit, quæ ad Concilia proprie non spectant, & in Bibliothecis Patrum extant. Eiusdem Dissertatio de Nummis Herodiadum, suppressa, cum vix lucem adspexisset, denuo comparebit, una cum tractatu novo de ultimo Paschate J. Christi. Ludovici Ellies Du Pin Bibliotheca Auctorum Ecclesiasticorum, & Archiepiscopi, & Parlamenti Parisiensis decreto condemnata est, tametsi Auctor Declarationem ediderat, qua haud pauca in Opere illo suo tradita, partim retractata, partim emollita deprehenduntur. Fatis Lutetiæ Parisiorum hoc anno die 7. Februarii st. n. cum annum ætatis sexa-

sexagesimum nonum ageret, functus est *Paulus Pellissomius*, non semel in Actis nostris memoratus; magnum, dum viveret, Academiæ Francicæ, cujus & historiam condidit, decus; vir adversam benignamque fortunam expertus; Romanæ religionis quondam adversarius, postremo propugnator magni nominis: de cujus obitu, quod Sacramentis ritu Romano non receptis decessit, diversa sunt pro partium studio hominum judicia; hinc Romano-Catholicis subitaneo animi deliquio hoc solamine ante extrema destitutum cum, fuisse contententibus; inde Reformatis consulto, & purioris doctrinæ sensu in præcordia redeunte, neglectas, quas serio nunquam probaverit, ceremonias arguentibus. Noverit hæc Deus & *nap-dioyveçns*. Elogium Viri citra omniem controversiam eloquentissimi, vitæque ejus historiam *Diarium Eruditorum Parisiense* d. 4. Maji 1693. p. 193. exhibet,

In Germania nostra triumviri clarissimi vitam cum morte hoc anno commutarunt. Primus eorum est *Christianus Scrivenerius*, Rensburgo-Holsatus, S. Ministerii quondam apud Magdeburgenses Senior & ad D. Jacobi Pastor, postremo Reverendissimæ Abbatissæ Quedlinburgensi a confessionibus & concionibus sacris, scriptis quam plurimis homileticis in lucem editis de Ecclesiæ prælatis meritis, qui Quedlinburgi d. 5. Aprilis, anno ætatis 64. placide obdormivit. Alter est *Justus Christophorus Schomerus*, S. Theologiæ Doctor & Professor in inclyta Academia Rostochiensis primarius, nec non Consistorii Ducalis Assessor & districtus Mecklenburgici Superintendens celeberrimus, cujus scripta, quædam in Actis A. 1691. p. 253, & 1692. p. 448. recensuimus. Atque hic quidem in ætate florentissima, cum annum 46. ageret, die nono Aprilis st. v. terris ereptus est, magno Ecclesiæ orthodoxæ, quæ plurimum sibi a singulari Viri eruditione pollicita fuerat, detrimento. Ultimus est *Johannes Georgius Volckamers*, S. R. Imperii Eques Auratus, Augustissimi Imperatoris Consiliarius & Archiater, Comes Palatinus Cæsareus, Academiæ Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Præses &c. qui vitæ honorumque satur, die 17. Maji Noribergæ e vivis excessit.

Ante paucas septimanas, Indices Generales Auctorum & Rerum primæ Actorum Eruditorum Decennii primique Tomi Supplementorum, luci publicæ fuerunt expositi.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno M DC XCIII.

*CASPARIS ZIEGLERI, JURIS CONSULTI, AD PROCES-
sus Saxon. Ordinationem Commentarius & Introductio
Accesit de Successione Conjugum seu Portione super-
stitis conjugis statutoria tra-
ctatus.*

Lipsiæ apud Joh. Grossii viduam & hæredes, 1693, in 4.
plag. 64.

Sistit nobis post fata sua *Zieglerus*, Electoralis Saxonici Supremi Appellationum Judicii, dum viveret, Consiliarius, & in Academia Wittenbergeni Antecessor primarius ac Facultatis Juridicæ Ordinarius (quem in scriptis & functionibus suis incomparabilem Jctum agnoverunt orbis eruditus & provinciæ Saxonicæ) tractatum, cujus pretium vel sola beati Autoris fama & materiæ dignitas loquitur. Priori loco exhibetur *Ordinatio Processus Saxonici cum annotatis cuique titulo subjectis*; ubi non recensimus ea, quæ Autori cum aliis sunt communia, sed digitum saltem intendemus ad ea, quæ vel 1. ab aliis prætermissa, aut non satis distincte tractata enucleavit & præjudiciis confirmavit, vel 2. rejecta communi opinione emendavit, vel 3. novis rationibus, omissis vulgaribus, probavit. In classe prima deprehendimus sequentes fere quæstiones & conclusiones: quodnam sit Judicis officium in partibus amice componendis? quando in citatione non opus sit termino legali? quomodo obtineat cumulatio actionum? quousque emendari vel mutari possit libellus? an defuncta uxore gener pro socero absque mandato in judicio comparere possit? quousque ratihibitio Domini confirmet gesta falsè

Uu

Procu-

Procuratoris? quanam sit origo Guarandæ in Saxonia præstari solitæ? cur octiduum oblationi ad jurandum sit præscriptum? Si nobilis feudi dominus adversus vasallum subditum agere velit iudicio feudali, non sufficere juramentum Actuarii generale, sed requiri speciale, iudicio feudali accommodatum; insinuationem compendiosam citationis heredum ad domum defuncti obtinere, modo unicus terminus judicialis obitum illius præcesserit; matrem non posse defensorio nomine pro filia comparere; maritum jure tutelæ maritalis posse præsentem uxorem ejus expedire; exceptionem præscriptionis impedire litis contestationem; in processu executivo nec hodie præstandam esse guarandam; ubi veritas aliter haberi nequeat, nullam immunitatem a testimonio, licet alias sufficientem, allegari posse; recognitionem documentorum a curatore mulieris factam non valere, sed fieri debere vel a muliere una præsentem, vel ab actore constituto; famulum usuras mercedis ex mora petentem, privilegium prælationis in concursu creditorum non amittere; sortem pro annuis redditibus datam eodem jure prælationis, quo ipsos redditus, gaudere.

In *secunda* classe emineat assertiones: non Judicem, sed Principem posse partibus invitis processum ordinarium in summarium mutare; Advocatum neque in bona causa fallacis uti posse; partem, cujus causa etiam bona esse intelligitur, recte ad transactionem ab Advocato posse induci; opinionem communem, quod maritus pro uxore comparens ad cautionem rati adigatur non nisi respectu receptitiorum, in Saxonia non procedere; usufructuarium litigantem, agro nondum subacto, non immunem esse a cautione; pauperem, ad cautionem juratoriam admissum, eidem subtrahere se posse, si fidejussores tandem repererit; ad juramentum admitti etiam eum, qui spectata fidei non est; ex instrumento per contumaciam rei non edito, de cujus contentis non constat, rem condemnari posse juxta petita actoris; terminum exhibendis productis præfixum per compromissum partium posse coangustari, non vero per Judicem; sententiam non secundum acta & probata, sed secundum conscientiam ferendam esse; rescissionem nullitatis in sententia commissæ, quæ non processum sed merita causæ concernit, ad spatium Saxonicum non esse restringendam;

dam; si tertius rem pignoratam possideat nomine proprio, executendum esse ipsum debitorem, antequam contra possessorem agatur, sive hypotheca generalis fuerit, sive specialis; in Saxonia æque ac alibi obtinere cessionem bonorum.

Tertia classis has potissimum continet propositiones: omissa compositione amica nullum non esse processum; reconventionem nihil iniqui involvere; annuos redditus in concursu creditorum tributis æquiparari &c.

Alteram hujus Voluminis partem constituit *Introductio ad Processum*, ubi cautelas ante institutam actionem, tum in libello, citatione, comparitione aut contumacia, legitimatione ad causam per mandata, syndicata, actoria; oppositione exceptionum, litis contestatione & denunciatione, interventione, probatione, reprobatione, actorum inrotatione, sententia ejusque publicatione, leutatione & appellatione observandas suggerit, eosque articulos distincte simul exponit, & asserta sua ex facti specie pag. 6. proposita, & per singula capita deducta illustrat. Ubi inter multa singularia, ibidem occurrentia hæc potissimum observavimus: pro persona conjuncta minorem defensorem absque mandato cum rati cautione in iudicio admitti, ut ut minor rati habere non possit; defensores in cautione rati adigi non posse, ut beneficio excussionis renuncient; pro Universitate duos vel tres defensores cum cautione rati non admitti; mulierem in foro Saxonico ad juramentum per curatorem offerre se non posse; falsum esse, si generaliter intelligatur, probationem esse individuum, quandoquidem si ex pluribus litis consortibus nonnulli probationem instituerint, reliqui neglexerint, hi posteriores sint excludendi.

Tertia pars de portione conjugis superstitis statutaria, & vera statuti Wittebergensis interpretatione, exhibet initio successionem conjugum ex jure Romano & Saxonico, inde statutum Wittebergense totidem, quot conceptum est verbis, sistit. Hinc potestatem magistratus municipalis explicat, eamque contra communem opinionem, neq; ex mero imperio, neque ex jurisdictione venire, & confirmationem Principis non ad esse statuti, sed ad consequendam auctoritatem legis & firmiorem obligationem requiri probat. Ostendit simul, hoc Wittebergense statutum non confirmatum, neque adeo

typis impressum esse, sed obligare tanquam consuetudinem. Quibus præmissis, descendit ad explicationem verborum, ostendens sermonem hic esse tam de uno, quam de pluribus liberis, & de bonis defuncti conjugis tantum, non utriusque in unam massam collatis; porro viduum debere tertiam partem liberis defunctæ uxoris, sive ex ipso, sive ex priori matrimonio geniti sint; Geradam vero liberis non absque distinctione sexus, sed foemellis tantum deberi, neque solis filiabus, sed aliis etiam defunctæ cognatis. Denique Decisiones nonnullas per modum quæstionum proponit, scilicet (1.) hoc statutum non intelligendum esse de peregrinis, licet per longius tempus Wittebergæ commorantibus (modo domicilium nondum eo transulerint) ibique decedentibus. Quamvis enim in contractibus & delictis statuta loci, ubi res gesta vel patrata est, attendantur, contrahendo tamen vel delinquendo consentiri in statuta, non æque moriendo. (2.) Non extendendum ad Clericos, Professores aliosque Academicos, nisi forte sponte ab ipsis receptum sit; ubi Coleri & Goldbeckii argumenta in contrarium excutit, & sententiam suam ad bona mobilia restringit. (3.) Statuto huic renunciari, & portionem delatam repudiari valide posse. Adeoque (4.) liberum esse viduæ, si illata sua, quam portionem repetere malit, non obstante rescripto Christiani II. Elector. de A. 1606. (5.) Conjugem ex hoc statuto succedentem non teneri ad collationem, non obstante vel consuetudine aliqua, vel Jure Sax. communi aut Electorali. (6.) Bona defuncti immobilia extra jurisdictionem civitatis sita statuto isti non subesse. (7.) Si quis plura habeat domicilia, mobilia in quolibet domicilio secundum ejus statuta esse judicanda. (8.) Portionem statutariam non deberi ex feudalibus, fideicommissis subjectis, nec viduæ deberi ex eo, quod propter occisum maritum hæredes necem ejus vindicantes ex transactione ab occisore consequuntur. (9.) Si viduæ legatum relictum a marito, illud post portionem statutariam ex reliqua defuncti hereditate solvendum. (10.) Liberorum legitimam & præcipuum educationis, quod ex statuto liberis imuberibus debetur, prius quam conjugis statutariam esse deducenda.

CORNELII

CORNELII SOLINGEN, MED. ET CHIRURG. DOCTORIS
Hand/Griffe/ &c.

i. e.

Cornelii Solingen, Med. & Chirurg. Doctoris Hagienfis, Manuales Chirurgiæ Operationes, una cum Obstetricum Officio &c. Quibus Autoris ejusdem Embryulcia adnexa est &c.

Francofurti ad Viadrum, apud Jeremiam Schrey & Heinrichi

Johannis hæredes, A. 1693. in 4.

Constant plagulis 112. & figur. tabul. 14.

Versio hic Germanica sistitur duorum multæ experientiæ Tractatum, diversis temporibus ab Autore celeberrimo Belgice divulgatorum; *Operationes quippe Chirurgicae, una cum Obstetricum Officio variisque Observationibus A. 1685, Embryulcia vero A. 1673. Haga Comitum prodierunt. Operationum Chirurgicarum*, pro tritissima corporis humani in tres ventres & artus divisione, quatuor Experientissimus noster partes constituit, easque capiti, thoraci, abdomini & artubus destinatas ita pertractat, ut, quas a Chirurgo tantopere postulat condiciones, ipsemet explere videatur solite. Quemadmodum enim in Chirurgo, præter judicium maturum & animum attentum, non tantum solidam Anatomiae cognitionem, sed imprimis etiam artem instrumenta quævis chirurgica rite conficiendi, desiderat; ita ubivis rere cum propriam operandi rationem, Anatomiae innixam, tum instrumenta a se inventa, maximamque pariter partem elaborata, sedulo explanat ac delineat. Quod ut constet planius, unam & alteram Operationum strictim commemorare non gravabimur. Fonticulos scilicet supra futuram, coronalem cannula pericranium scindente, acumque in medio obtinente, cultello pericranium separante, ac cauterio actuali externam cranii laminam absque multo partium adjacentium dolore adurente, excitat. Depressioni cranii absque fissura vel fractura elevandæ, in infantibus nunc emplastrum tenax, nunc cucurbitam stanneam, loris munitam, interventu flammæ adaptat; in adultis au-

Operat.
Chirurg.
Præfat.

Part. I. c. 1.

cap. 1.

Uu 3

tem,

cap. 3.

4.

5.

6.

7.

8.

31.

33.

50.

53.

54.

56. & ult.

Part. 2. c. 1.

tem, incisione pericranii rite facta, & cranio trepani exfoliati ope forato, terebram triformem vel elevatorium biploideum admoveat. Ast si cranii depressionem fissura, fractura, aut comminutio committetur, ibi singularibus raspatoriis, ferris parvis, elevatoriis & forcipibus; hic vero dum comminutio externam tantum laminam occupat, trepani exfoliati ac lavigatore utitur. Quæ trepana exfoliativa, parva tamen & multa, circa infixam quoque gladii vel pugionis portionem, pro hac extrahenda, adhibet; item adminiculo trepanorum exfoliatorum, rostri psittaci & forcipis scindentis foramen cranii dilatat, optimeque ac tutissime ipsam trepanationem, præter vulgarem modum, partim trepano exfoliativo lato, partim trepano magno a Guillemeau Tab. 4. Fig. 1. & 5. depicto, absolvi reputat. Licet in oculorum affectibus, quorum auxilia chirurgica suggerit, G. Bartisch magni faciat, in adnatæ tamen eminentia operationem ejus mere fictitiam esse, sola vero remedia discutientia & roborantia per experientiam efficacia venditat. Quæ in oculum præternaturaliter illapsa fuerunt, hujusque bulbum lædunt, apta removet acu; aurium vero res alienas instrumentis diversis extrahit: speciatim ex aure Helveti cujusdam militis magnam araneam, triumque Chirurgorum operam eluserat, peculiari exemit auriscalpio. Pro ozænæ magnitudine cognoscenda, nares speculo appropriato expandit. Strumarum curam non tam sectione, quam remediis emollientibus & resolventibus aggreditur; in se ipso namque tumorem glandularum salivalium stercore humano atque emplastro de ranis cum mercurio & sale armoniaco absque incisione sustulit. Neque in laryngotomia tracheæ vulneratæ cannulam incurvatam & foraminatam, quod tussim talis exciter, sed planiformem potius, vulnere respondentem, cujus extremitas immitenda aliquantum plicata & lævigata sit, altera vero externa duabus ad minimum alis gaudeat, applicat. Paracentesin thoracis adornans, spatium intercostale in latere sinistro secundam inter & tertiam costam, in dextro autem ob hepar inter tertiam & quartam, ab inferioribus numerando, annotat; hinc cutim apprehensam, supra ipsam costam inferiorem ad hujus ductum discindit, quia sectione peracta, æger scapulas elevare, vulnusque exacte super intercostale spatium distendere soleat. Musculis denique intercostalibus

bus oblique ad thoracis usque cavum sectis, quo pleuram absque pulmonum læsione magis incidat, apte specillum excavatum conductoris vice scalpello admoveat, vulnus digitis anterioribus pulmones adnatos simul separantibus dilatat, materiamque in thorace contentam decussorio educit. Fistularum thoracis callositatem turundis, e charta pergamena convoluta & lixivio acri incocta præparatis emollit; tortuositatem vero earum specillo flexili cavo e filo argenteo catheteris adinstar flexilis confecto & acum cum filo recondente indagat ac perforat. In mamma cancrofa amputanda instrumento annuliformi scindentis acus vel furcam atque falcatum præponit cultrum. In paracentesi abdominis hoc subula quadrangulari aliove instrumento lanceolæ simili transfodit, transfolloque cannulam argenteam sive stanneam ejusdem cum foramine magnitudinis, supposito corio, adaptat, & quidem cochleatam, quo operculo itidem cochleato & corio interjecto exacte obturari, omnisque aquæ effluxus impediri valeat. Carunculam urinariam, quæ obstruit meatum, filo argenteo dentato absumit; calculos autem in utroque sexu eximendi rationes postquam varias indigavit, Lithotomis demum trutinandum proponit, annon calculos omnium maximos e vesica, flatu prius ope follis sufficienter distenta, per vulnus abdomini sub umbilico ad lineæ albæ latus ipsique vesicæ inflictum, extrahere liceat commodissime. Quam indenantis aliquoties perfecit sectionem cæsaream, in vivis tamen parturientibus vix suscipere audet, ne in iis quidem, quibus uteri vagina angustata internumve os cartilagosum existit, quoniam viæ hæc dilatari omnino posse videantur. Abscessus imprimis capitis, phlebotomo aut caustico haud temere aperiendos, sed medicamentis potius, etiamsi adfuerit suppuratio, resolvendos esse dicitat; hunc in finem caput mortuum, a destillatione spiritus salis armoniaci cum calce viva relictum, & unguento martiato, nervino, aliove resolventi admixtum, superaddita farina orobi vel fabarum, ne sal diffuat cutimque corrodat, multum extollit, utpote cutis poros adeo laxans, ut vel purulenta materia per cutim pressam guttatim stillet. Instrumento Hildani, quod hic in gratiam ossis femoris fracti excogitavit, ac Cent. 5. Obs. 86. descripsit, aliud commodius substituit, cruri quoque fracto adaptandum. Sanguinem

cap. 3.

4. & ult.

Part. 3. c. 1.

cap. 7.

20.

42. & 43. ult.

Part. 4. c. II.

17.

cap. 33. & 34. ult. 344 **ACTA ERUDITORUM**

nem denique & lympham, ubi venæ, arteriæ aut lymphatica læta fuerint, spleniis potissimum & fasciis compescit, chartam oleo vi-
trioli imbutam & exsiccatam adstringentis loco commendans.

Sed relictis Operationibus Chirurgicis, *Obstetricum* porro *Officium*, *Observationes singulares adjectas* & *Embryulciam* convenit
lustrare. Sicut namque Nobiliss. Autor in muniis *Obstetricum*,
designandis, gravidarum non minus ac puerperarum rationem ha-
bet; ita partim ingravidationis signa, symptomata gravidarum,
modumque vivendi; partim, qua ratione foetus vivus in lucem e-
dendus, quocunque gaudeat situ, aptissime excipi exceptusque
tractari debeat, circumspicere edocet, fellamque una parturienti-
bus accommodatam delineat. In *Embryulcia* vero, *partus* diffici-
lis causis ac signis, itemque foetus mortui indicibus prælibatis, quo-
modo hic a Chirurgo extrahendus sit, unice ostendit; quas tamen
encheirises recensere, brevitati litantes eo magis supersedemus, quod
Experientissimus Autor *Embryulciam* veram, sive foetum mortu-
um instrumentis a se inventis & fabrefactis extrahendi rationem,
sibi etiamnum reserret, certis de causis non nisi post diem fatalem
evulgandam. Tandem *Observationes*, centuriam excedentes *Of-
ficioque* *Obstetricum* adnexæ, foeminas concernunt & infantes.
Sic Noster in foemina quadam uterum cum vagina post insignem
utriusque prolapsum, ope instrumenti appropriati elastici retinuit
in situ. In dissecta alia, quæ gravis sibi fuerat visa, loco foetus
ingentem uteri scirrhum deprehendit; aliam vero, cujus vagina a
partu præcedenti lacerata perversam ob curam fere coaluerat, a
mortuo liberavit foetu. In muliere inferioris conditionis miram
colli vesicæ inversionem sive procidentiam; in foetu autem quo-
dam mortuo umbilicalem funiculum perquam brevem, manu lata
haud longiorem, ordinario tamen crassiore, annotavit. Ne-
que foetus reticendus a quadragenaria post quadraginta & novem
horarum elapsu editus, quem omni ex parte instar lapidis la-
zuli cœruleum vidit, auxilio vini & aquarum spirituosarum externe
adhibitarum restitutum. Omittimus autem observata reliqua, quæ
operam cumprimis, vel parturientibus, vel ischuria laborantibus
ab Autore præstitam abunde declarant.

ANΘΡΩ-

MENSIS AUGUSTI A. M DCXCIII. 345
ANΘΡΩΠΟΘΕΩΡΙΚΟΣ,

Sive

NIHIL, ALIQUID, ET OMNIA THEOLOGORVM; AVTORE
GEORGIO LEHMANNO SS. Theol. D. Prof. Publ. & Su-
perintendente Lipsiensi.

Lipsiæ, typis Christiani Goezii, 1693, in 8. Constat plagulis 25.

Quartus supra vigesimum annus agitur, quod summe reve-
rendus Autor e diœcesi Weissenfelsensi, quam summa cum
prudentiæ laude non exiguo temporis intervallo modera-
tus fuerat, in Lipsiensem evocatus est, ubi Superintendentis & Pro-
fessoris Theologi gravissimo munere tanto studio functus est, ut &
Ecclesia nostra, & Academia memoriam meritorum Præfulis ac Do-
ctoris sui nunquam oblivione sit oblitteratura, eumque per quam-
plurimos adhuc annos superstitem merito exoptet. Habuerat is *ori-
tionem* d. 5. Julii A. 1683, cum in Panegyri solenni, a maxime reveren-
do Theologorum Lipsiensium Collegio, Licentia Doctorum Theolo-
giæ axioma suo tempore consequendi, Duumviris plurimum reve-
rendis, *Georgio Weissio* & *Henrico Jonathani Werenbergio* conferre-
tur. Magno cum applausu tum audiebatur isthæc declamatio,
meritoque adeo digna visa fuit Autori, quam nunc excudi curaret,
& cui præfigeret Tractatum ejusdem argumenti, sed majoris
molis. Utrobique *articulum* nostræ fidei *de homine* ita explanat,
ut metaphoris alchymisticis nullibi non lucem ei foenerari satagat.

Inciderat nempe Lehmannus in librum Oxoniæ A. 1621. in
4. a *Joanne Thornbourgh*, Episcopo Wigornienfi in Anglia, evul-
gatum, ac hoc titulo insignitum: ΑΙΘΘΕΩΡΙΚΟΣ, sive, *NIHIL*,
ALIQUID, & *OMNIA antiquorum sapientum, vivis coloribus de-
picta philosophico-theologice, in gratiam eorum, qui artem aurife-
ram physico-chymice & pie profitentur.* Dicunt enim artifices illi
χρυσόποιοι, se efficere *NIHIL*, dum compositum solvant ac pu-
trefaciant; *ALIQUID*, dum putrefactum ab impuritate corrup-
pente abluant, ablutum coagulent, ut aqua desiccetur, coagula-
tum denique calcinent, & calcinatum figant; ac sic tandem *OM-
NIA*, quod est, lapidem philosophorum, adipiscantur. Ea-
dem ratione *Lehmanno*, de lapsu, conversione & regeneratione nostrâ
differenti,

Xx

differenti, NIHIL THEOLOGORUM est homo peccati originis labe infectus, sine metu Dei, & per concupiscentiam totus depravatus, declinans unice ad malum, qui propterea ad sui conversionem non concurrat quidquam boni operando, sed mere passive se habet. ALIQUID vero THEOLOGORUM eidem appellatur homo gratia divina preventus, & a naturali repugnantia liberatus, ut jam non tantum in aures ejus verbum divinum illabatur, sed & ad eor ipsam penetret, ibique fructificare incipiat, capiente voluntate liberoque arbitrio ac reliquis facultatibus animæ, ex antegressa divina operatione, paulatim vires & incrementa, ut postea Deo coope- rentur. OMNIA denique THEOLOGORUM sunt homo, qui, postquam jam regeneritus & in judicio divino absolutus est, sanctifican- tibus donis augetur, & perficientis gratiæ divinæ auxilio se quotidie renovat, ut surgat novus homo, qui coram Deo ambulet, in justitia & rectitudine. Singulis his definitionibus subternit Lehman- nus explicationem uberiorem, in qua cum primis terminum de- finiti ab obscuritate liberat. E singulis etiam deducit decadem- thesium Theologicarum, quarum expositionibus passim immiscet elenchos contra adversarios intra & extra ecclesiam constitutos, veteres pariter ac modernos.

LUCERNA LAPIDARIA, QUÆ TITULOS, MONIMEN- ta, epitaphia, inscriptiones ac sepulchra tum Gentilium, tum Christianorum, via Flaminia & Arimini scrutatur. Ac- censa a Josepho Malatesta Garuffio, Bibliotheca Ariminensis Custode.

Arimini, ex typographia Didaci Dominici Ferraris A. 1691. & 1692. in 4. plag. II.

Nobilissimus Auctor, ut Bibliothecam publicam Ariminensem suæ fidei commissam auctiorem indies ornatioremque red- dat, non modo ab aliis conscriptos libros ei inferre, sed & ipse novos componere satagit. Hac fini *Poetici Musei Tessellatio*, seu *Distichorum Centuria* Foro Livii, itemque *Sphingis Cæna Enigmatica* Arimini, ejus opera ac studio prodire. Venetiis Italice edidit an- no superiori *Vitam S. Josephi*. Quamplurima autem alia promit- tit &

tit, & quum annum nunc agat ætatis octavum supra trigessimum, spes est, illum, Deo volente, promissis suo tempore staturum. In his eminent *Templum Malatestarum*, & *Commentaria in quosdam Chemicos characteres, insculptos orificio olle sub terra inventæ*; item Ita- lica concinnati *Annales Ariminenses*. Cæterum, quæ præsentis hu- jus tractatus contenta sint, titulus non obscure docet; exactius ta- men edisseremus hoc loco, eo quod libellus in his oris rarissimus, nec nisi dono clarissimi Auctoris, curante viro humanitate non minus quam bonis literis illustri, Ant. Magliabecchio, ad nos delatus sit.

Nimirum Romanis in more erat positum, ut virorum foemina- rumque, natalium splendore meritisve vulgi sortem excedentium, se- pulchra in publicis viis collocarent, cum in finem, ut prætereuntibus viatoribus ea contemplari ac venerari liceret. Imitati hos sunt *Arimi- nenses*, quorum urbs, in ora maris Hadriatici sita, caput olim fuit Galliæ Senonensis, & post Romanos paruit Gothis, dein Malatestis, nunc Pontifici Romano. Hi ergo, cum Gentiles essent, in via Flaminia, qua ab urbe Roma per Tusciam & Umbriam Arimi- num itur, suos sepeliere, viæque huic cippis sepulchralibus hinc inde magnum decus conciliaverunt. Christiani facti, cœmeteria in tem- plis habuere; quanquam etiam inter ipsa Christianorum sepulcre- ta hodiernum effodiantur monumenta ethnica. Tribus capitibus omnis Garuffii labor absolvitur. Primo monumentis Gentilium, privatae quidem sortis, sed pace vel bello clarorum; altero mar- moribus Cæsarum C. Julii, Octaviani Augusti & Tiberii; tertio Christianorum epitaphiis, *Lúcerna* hac sua lucem aliquam fcenerari satagit.

Equidem, si dicendum quod res est, difficiliora sæpe Inscri- ptionum momenta intacta prætermisit, Chronologica in primis. Ne- que dissimulare possumus, mendas in hanc collectionem frequen- tes, typographi, non Auctoris, culpa irrepsisse, sed quæ facile tolli possunt, si quis diligentius conferat cum Gruteri Inscriptionibus.

Sic, ut periculum facias, contende, si placet,

Gruterum	cum	Garuffio
p. 1093. n. 3.	-	p. 16.
p. 1100. n. 6.	-	p. 17.
p. 467. n. 1.	-	p. 19.

X x z

p. III.

p. 115. n. 2.	-	-	-	p. 23.
p. 1074. n. 15.	-	-	-	p. 24. n. 4.
p. 1002. n. 4.	-	-	-	p. 29. n. ult.
p. 1090. n. 13.	-	-	-	p. 35. n. 2.
p. 1002. n. 5.	-	-	-	p. 36.
p. ead. n. 3.	-	-	-	p. 38.
p. 1097. n. 2.	-	-	-	p. 44. n. 2.
p. 406. n. 7.	-	-	-	p. 45.
p. 436. n. 3.	-	-	-	p. 46.

Et hæcenus quidem crederemus, tutius lectionem Gruterianam nos sequi, quam Garuffianam, quum marmora illa hodie aut deperdita sint, aut literæ in plerisque evanuerint magis magisque, ut facilius fuerit Pighio, Marcanovano, Smetio atque aliis, a quibus Gruterus sua habuit, melius hæc cognoscere, quam Auctori cuicunque moderno, etsi docto ac sagaci. Superfunt plura id genus, sed ubi non æque certi sumus, utrum ex Garuffio Gruterum, an Garuffium ex Grutero corrigere præstet.

Exempli loco sit illa, quam hunc in modum Garuffius repræsentat, inscriptio:

C. ANTIÆ
L. F. SATVRNINÆ
MATRI COLON.
FLAMINIACÆ
SACERD. DIVÆ PEOTINÆ
HIC ET FORO SEMPRONII.
D. D.
PVBlice.

Paulo aliter Gruterus, tum fol. 322. n. 2. tum fol. 1088. n. 15. Nempe versu 1. legit CANTIÆ. Sed C. Antia pronuntiandum, Garuffius docet auctoritate Clementini & MSctorum Bibliothecæ Gambalonghiæ. Ipse enim lapis nunc, ni fallimur, deperditus est. Suspiciatur autem, Gruterum dubitasse, utrum sceminae prænomen ullum competat. Et sane rarissime prænomena mulierum in saxis occurrere, quis neget? Verum hinc forsan majoris momenti argumentum petere potuisset Noster, quod de gente Cantia non satis constet, de Antia res sit in confesso. Nam quotiescunque Can-

Cantius apud Gruterum obviam nobis sit, prænومine destituitur, unde suspicio enascitur, prænomen ibi cum nomine gentilitio coaluisse. At ANTIA scemina habetur apud Gruterum p. 601. n. 2. p. 356. n. 1. itemque M. ANTIVS apud eundem p. 45. n. 8. & L. ANTIVS apud Reines. Class. I. n. 246. Mallemus etiam cum Grutero legere FLAMINICÆ versu quarto, & construere cum SACERDOTI, non FLAMINIACÆ, ac si esset epitheton Colonie Ariminensis in Flaminia sitæ; quod equidem Garuffius exserte non dicit, hac tamen sua lectione innuisse videri posset. Neque enim Colonie a regione, sed aut ab ipsa urbe in quam ducuntur, aut a deducente, vel augente Imperatore, denominari solent.

Obscuriuscula est alia Garuffiana:

L. BETVTIO PAL. FVRIANO
P. P. LEG. IN ITAL. II. VIRO
QVINQ. II. VIR. I. D. III. VIR.
ÆDIL. CVR. PONTIF.
FLAMINI DIVI NERVÆ
PATRONO COLON. COLLEG.
CENTONARIOR. AMANTISSIMO
PATRIÆ
L. D. D. D.

Garuffius interpretatur: Lucio Betutio Palatino (forte, nostro iudicio, Palatina; est enim nomen tribus, ac elliptica locutio, pro, Palatina tribu oriundo; vide Reinesium cl. VIII. inscr. 76. Gruterum p. 525. n. 5. p. 711. n. 12. p. 1026. n. 8. p. 1041. n. 19. p. 1050. n. 1.) Furiano (non, Euriāno, ut legitur apud Gruterum p. 1091. n. 12.) Patri Patriæ Legato in Italia (Patris patriæ titulum homini privato, seculo II. post Christum natum, datum esse, quis credat? Legatus Italiae vel per Italiam frequentius occurrit, quam Leg. in Italia. Fortassis legendum est: Primi Pilo LEGionis III. ITALicæ, quemadmodum T. Catinius Severus apud Reinesium cl. VI. n. 22. vocatur P. PIL. LEG. II. ITAL. similis nostro Betutio, quoniam etiam Patronus Colonie Aesis celebratur. Confer Gruterum c. l.) Duumviro Quinquennali, Duumviro Juridicundo, Triumviro Ædili Curuli, Pontifici, Flamini Divi Nervæ, Patrono Colonie, Collegio Centonariorum, amantissimo Patriæ. Locus datus decreto Decurionum.

Idem

Idem prænomen, nomen, tribum & cognomen reperimus apud Gruterum p. 1092. inscr. 1. & apud Garuffium p. 44. sed neutrum sine sphalmate, quod nemo, nisi qui lapidem ipsum, inspexerit, facile corrigit. Sensus tamen fundet non malum, si figla I. D. significet JVRISDICTION, qua de re Garuffius aliquando judicabit. En aliam:

p. 20.

C. FÆSELLIO. C. F. AN.
RVFIONI EQ. PVBL. L. L.
CUR REIP. FORODR. PATR.
COL. ARIM. ITEM. QVI. CANORVM
VICORVM VII.

Garuffius versum 2. exponit: *Equiti PUBLICO Libertis Libertabus*. De EQ. PVBL. nulla est controversia. At quis hic locus *libertis libertabusque*? Sane apud Gruterum p. 1094. n. 2. LL literæ omittuntur. Sed si vestigia duarum literarum supersint, (de quo viderit Garuffius) reponere satius esset PVBLIC. Nam inma r-moribus interpunctiones sæpe a descriptoribus pro lubitu locatæ deprehenduntur. Sic v. 4. male divulsas vel conjunctas voces ita restituere oportet: ITEM Que VICANORVM VICORVM VII. e quibus etiam fuere VICANI VICI DIANENSIS, qui lapidem hunc POSVERE, ut additur apud Gruterum, item CERMALENSES apud Garuffium p. 18. AVENTINI, pag. 36. VELABRINI, p. 44.

p. 22.

Apud Gruterum Reinesiumque desideratur lapis L. FÆSTELLIO L. F. AN. SABINIANO inscriptus, tanto rarior & observatu dignior, quoniam FÆSTELLIA gens nondum innotuit, nisi eadem sit cum FÆSELLIA, de qua modo dictum est.

p. 26.

Apud Gruterum & hunc desiderari credideris:

TVLLIVS ZOTICVS
VI. VIR. AVG. AD
LIBERVVM PATREM
CVM REDIMICVLO
AVRI III. ET IRSO
ET CANNARO ARG.
PIIS TESTAMENTO.

Hoc est, (inquit Garuffius) *Tullius Zoticus Sexvir Augur, vel Augu-*

Augustalis, ad Liberum Patrem cum redimiculo auri III. & Irso & Cannaro Argentario piis testamento. Sed hæc forte emendanda. Evolve sis Gruterum p. 67. n. 2. ubi quidem Ferrariæ extare dicitur, sed felicissime sanat morbos omnes, quibus laborat Garuffianum apographum:

T. VIBIVS
ZOTICUS VI.
VIR. AVGVSTAL.
LIBERVVM. PATREM
CVM. REDIMICVLO
AVRIFIC. ET THIRSO
ET. CANTHARO. ARG. P. II. S
TESTAM. PONI. JVSSIT.

Hoc est, *Titus Vibius Zoticus Sexvir Augustalis Liberum Patrem (si- ve Bacchi statuam argenteam) cum redimiculo aurificis (quod additur, vel materiæ connotandæ causâ, vel ne ornamentum capitis intelligatur, quale textores vel sartores conficiunt) & thyrso & cantharo argenti pondo II. cum semisse, testamento poni jussit.*

Longe felicior forsitan Garuffius fuit in sequenti inscriptione exponenda, nec apud alios reperta:

p. 27.

SALVTI EX VOTO
Q. PLAVTIVS JVSTVS
ÆDIL. ARIM.
N. S. ET CASSIÆ TREPTHE
S. ET Q. PLAVTI VERECVNDI
F. S. ÆDEM
S. A. DED.

H. A. S. A. H. L. L. Q. D. R. I. H. A.

Id est: *Saluti ex voto Quintus Plautius Justus Ædilis Ariminensis nomine suo, & Cassiæ Trepthe suæ, & Quinti Plautii Verrecundi fratris sui, ædem sibi adificatam dedicavit. Hanc aram Saluti adificatam Heredes liberti libertæque denuo restituere in honorem adificantium.* Sic Garuffius. Dubius tamen hæret, num ne monstrosa illa siglarum congeries studio conficta sit, ut haberent antiquarii, in quo frustra ingenium exercerent. Pro TREPTHE legendum TREPTÆ, tum ex analogia Grammatica, tum ex parallelo lapide apud Garuffium p. 39. ubi extat P. TREPTVS.

pag. 55.

In classe secunda vix est inscriptio ulla, quæ huc transferri debeat, nisi forte illa, quæ olim in muris Arimini visebatur:
 IMP. CÆSAR DIVI F. AVG. PONT. MAX. COS. XIII.
 TRIB. POT. XXVII. PP. MURUM DEDIT
 CVRANTE L. TVRNO SECVNDO APRONIAN.
 PRAEFECT. URB. F. ACTERIO. V. C. CORECTORE
 FLAMIN. ET PICENI.

Exhibuit eandem A. 1577. Leander Alberti in descriptione Italiae p. 299, sed vitiosiore. Verum emunctissimæ naris criticus Gruterus in supposititiarum appendicem f. VI. n. 4. eandem rejecit, æque ac f. VI. n. 5. & f. V. n. 4. illas, quas p. 54. & 48. laudat Garuffius.

69.

58.

ibid. & 79.

p. 57.

p. 59.

E classe tertia afferre liceret epitaphia Episcoporum Ariminensium Fr. Laurentii de *Balacchis*, † A. 1300. Julii *Parifani* Tolentinae, † XII. Kal. Apr. A. 1574. Joh. Bapt. *Castelli* Bononiensis, † Lutetiae Parisiorum 22. Aug. 1583. Julii Cæsaris *Salicini* Bononiensis † VI. Id. Octobr. A. 1606. Angeli *Cesii* Romani † 12. Kal. Octobr. A. 1647. Thomæ ex Comitibus *Carpineis* † A. 1657. Sed Vghellus heic nobis otia facit in Italia sacra, ad quam Lectorem benevolum remittimus.

Inter viros natalibus ac rebus domi forisque gestis illustres merito refertur *Malatestarum* gens. Et de ea plura afferremus e Garuffii Lucerna lapidaria, nisi plenius illa exactiusque executurus is esset in opere supradicto, ad prælum parato, ac forsan jamjam excuso, cui titulus est: *Templum Malatestarum a Luca Waddingi calumniis vindicatum.*

p. 63.

Quod eruditos attinet, *Basinii* Parmensis Poetæ, *Iusti* Oratoris Romani Jurisque consulti, *Iemistii* Byzantii, *Roberti Valturii*, sæculo Christiano XV. clarorum, itemque *Gentilis Arnulphi* Philosophi & Medici, † A. 1546. *Juliani Arnulphi*, Phil. & Med. † A. 1547. *Sebast Vancii* Jcti † A. 1557. aliorumque ossa Arimini servantur.

p. 86.

Cæterum, quæ in ea urbe est, ecclesia & domus Archiconfraternitatis S. Hieronymi, Xenodochium quondam fuit Armenorum, teste Armenica inscriptione marmorea, quam Garuffius literis Armenicis ligno insculpi curavit, Deodatus Nerscovick Episcopus

piscopus Trajanopolitanus, Romæ vivens, ita pronunciandam docuit: *I tuuaganutian binghariur karsunging, ies Touma Isini-eci Zpolorduns*; atque h. m. interpretatus est: *In numeratione quingentesimi quadragiesimi quinti (anni) ego Thoma edificavi totam domum.* Concludit hinc Garuffius, domum illam ædificatam A. Christi 545. Ne enim numerum millenarium subintelligi putes, domum hanc certo ante A. C. 1545 Armeniis jam hospitium præbuisse monet, & probandum pollicetur in *Historia* sua *Ariminensi* Italice evulganda. Verum fugit clarissimum virum, æram Armenicam non a Christo nato auspicia capere, velut nostram, sed ab A. C. 551; ut cognoscere licet e Clementis Galani *Historia Armena*, cap. XI. Adde ergo annos 545 ad 551, cognoscesque, *Thomam* ædem Ariminensem extruxisse anno Christi 1096. Erat tum temporis Armeniorum patriarcha Gregorius Vecajaser, utpote superstes usque ad annum Armen. 556, Christi 1107. Hic A. Chr. 1080. legatum misit Joannem presbyterum ad Gregorium VII. Rom. Pontificem, & commercium literarium cum eo coluit. Unde credibile est, *Thomam*, Ariminensem incolam, inter Joannis comites fuisse, aut saltem hinc ansam nactum esse, e patria Ariminum migrandi, & xenodochium condendi, cui ultimam manum imposuit A. C. 1096. Hanc cæterasque nostras observationes clarissimus Garuffius, pro insigni, qua pollet, humanitate, æqui bonique consulet, a malo certe animo minime profectas.

REMARKS MADE IN TRAVELS THROUGH FRANCE & Italy &c.

i. e.

Observationes in itinere per Galliam Italiamque, una cum multis Inscriptionibus publicis, nuperius collectæ a Viro alicujus dignationis.

Londini, apud Thomam Bassett, 1693. in 8. plag. 257.

A Nonymus hic, quisquis est, Franciam Italiamque sex septemve abhinc annis peragravit, & quum ab innumeris itinerariorum scriptoribus jamjam annotata, in hoc suo opere

Yy

præ-

prætermittenda censuisset, non potuit non satis sterile idipsum red-
dere. Neque enim vetera marmora aut numos hæcenus *aven-*
des, aut codicum rariorum MSCtorum titulos, aut multa no-
va literaria in diarium suum retulit, sed hunc fere scopum, (uti p.
155. fatetur,) sibi præfixit, ut ædificia, inscriptiones, reliquias, ri-
tus recenseret, e quibus cum primis Pontificiorum superstitione elu-
cescere posset. Si pauca excipias, quæ de *Burrho & Bellorio* com-
mentatur, nihil ferme ad Eruditorum historiam faciens penes eum
offendas, nisi quod Lugduni in museo *Servierii* (viri ea tempe-
state octogenario majoris) vidit horologia varii generis, aliasque
machinas mathematicas mechanicasque admiratione dignissimas.
Has inter sigillatim laudat *indicem inclinationum* vel adfectuum
prædominantium, hoc est, globulum infixum acui, qui si ab aliquo
tangatur, sine mora, quotiescunque volueris, converti dicitur ad il-
lum tabulæ rotundæ, cujus limbo omnia adfectuum nomina inscri-
pta sunt, locum, qui adfectum indicat, in tangente prædominan-
tem. De paradoxo hoc artificio ac omnem pene fidem supe-
rante, ipsa Auctoris nostri verba excerpere, non erit divitiæ: *Hic*
montre des inclinations predominantes is very pretty; where let any
person touch a little Ball, that is put on a needle, (mens' passions
and affections being writ on the brim of a round board,) it immediate-
ly turns to that inclination, whereto he is most subject; neither
shall he by touching it never so oft, though thereupon every time it
goes round, get it to fix at any other. Nec plura addit *αὐτὸς πρὸς*
noster.

p. 22.

48.

In agro D. Remigii Fano in Liguria adjacente, multæ succe-
scunt palmæ, quarum ramos & Romam & in Germaniam mitti ad
Christianos Dominicam palmarum celebraturos, notum est: at,
dum Noster addit, etiam a Judæis magno pretio cœmi, quod iis
opus habeant, *quando agnum Paschalem comedant*; nimium me-
moræ filius est. Nam palmarum quidem usus est penes Judæos
in Scænopegia, ut *לח* conficiatur, non item in festo Paschatos.

57.

Inscriptionum in hoc libro extantium specimena esto Genu-
ensis illa, etsi versu quinto non satis Latina:

JULII CÆSARIS VECCHERII
perditissimi hominis

infa-

infamis memoria.

Qui cum in Rempub. conspirasset,
obtruncato capite, privatis bonis,
expulsis filiis, dirutaque domo,
debitas pœnas luit
anno salutis 1628.

Nec lectu indigna sunt epitaphia *Francisci Ducis Lotharin-*
giæ & Ricardi de la Poole Angli, Ducis *Suffolciæ*, in prælio Tici-
nensi d. 4. Febr. A. 1525. occisorum, d. 5. Sept. A. 1582. erecta, sum-
ptibus *Caroli Parkeri a Morley*, Episcopi, a Regina *Elisabetha*
Angliæ regno ejecti, mortuique mense Sept. A. 1591. pag. 62.

Inter donaria templi Lauretani eminet angelus aureus duo-
decim librarum, quem superstes *Jacobi II.* Regis *Britanniæ* conjux
d. 22. Octob. A. 1687. sacello inferri curavit. Gestat is cor aureum
ac adamantibus pretiosissimis exornatum, cujus cavitate verum Regi-
næ cor, ubi mortua fuerit, condetur. 138.

Eo tempore, quo *Innocentio XI.* P. R. & *Ludovico XIV.* R. 238.
G. gravissimæ lites intercessere de jure *regaliæ & franchitiarum*, Pa-
squini statuæ affixum cernebatur distichon non illepidum:

Correxit Petrum gallus, ploravit & ille;

Nunc Petrus Gallum corrigit, ille negat.

Apud Lucenses ad D. Frediani visitur tumba *Ricardi* Regis
Angliæ, quam *Maximilianus Missonius*, (uti A. 1692. p. 304. di-
ximus,) fraudis suspectam habet, inscriptionem non addens, quam
ex Anonymo nostro hunc in modum representamus, ac Lectoris
benevoli examini subjicimus:

Hic rex Ricardus requiescit sceptrifer almus. 351.

Rex fuit Anglorum, regnum tenet ipse polorum.

Regnum dimisit, pro Christo cuncta reliquit.

Ergo Ricardum nobis dedit Anglia sanctum.

Hic genitor sanctæ Walburgæ virginis alma

Et Willibaldi sancti, simulat Winibaldi,

Suffragiis quorum det nobis regna cælorum.

Amen.

Yy 2

A NEVV

Wilhelmi Actoni novum Itinerarium Italicum.

Londini, apud R. Baldwin, 1691. 12. plagul. 7. dimidiatis.

Libellus hic (perquam indiligenter, quoad nomina propria excusus,) brevissimis verbis & non nisi indice tantum digito monstrat urbes, antiquitates ac curiosiora *κειμήλια* alia Italiae, & Sabaudiae, regnique Neapolitani; adeo ut plane de eo tacuissimus, nisi Auctor, (qui Eduardum Harvæum de Comb Nevil in Surria Equitem per Italiam comitatus est,) adfereret, *S. Richardum* Lucensem, (de quo *Missonius* æque, ac *Anonymus* modo recensitus, nihil certi compertum habebant,) fuisse regem Angliæ *Richardum* hujus nominis *tertium*, Lucæ mortuum sepultumque, quum Romam peregrinaretur. Ex quo numero colligas tanto magis, *Richardum* hunc esse supposititium. Nam *Richardus III.* genuinus occisus est in Anglia in prælio Bosworthensi d. 22. Aug. A. 1458. Sed salva res est. Innuitur enim haud dubie, ut velex epitaphio patet, *S. Richardus*, *S. Willibaldi* primi Eystetensis in Germania Episcopi, *S. Winibaldi* Abbatis in Heidenheim, & *S. Walpurgis* ibidem Abbatis pater, gente Anglo-Saxo, Lucæ in Italia circa A.C. 722. defunctus. Hunc enim Regem Angliæ fuisse, traditio est, sed incerta, ut *Baronius* etiam ipse in Annalibus ad p. 750. de ejus veritate dubitare videatur: etsi *Joh. Bollandus*, & *God. Henschenius* in Actis Sanctorum, ad d. 7. Febr. contendunt, e Subregulis, quorum plures apud Saxones occiduos modicas eo tempore in Anglia ditiones tenuere, *S. Richardum* quoque fuisse.

LES OEUVRES DE LUCRECE. i. e.

Lucretii Opera, Gallice reddita per Dominum Baronem de Coutures. Editio novissima.

Parisiis, apud Thomam Guillain, 1692. in 12. maj. plagul. 40.

In vulgus nota sunt, quæ de vita aut operibus T. Lucretii Carab historiarum literarum conditoribus memorari solent. Nauseam etiam cieremus lectori, si Ciceronis, Ovidii, Quintiliani, Statii, Gellii, de eo testimonia exscriberemus. Id verbo dicamus. Nemo inficiabitur, omnes quotquot vatis illius, Virgilio aliquantulum antiquioris, de rerum natura libros sex in vernaculam suam transferre sategerunt, opus esse adgressos vigilis ac lucubrationibus dignum.

Ten-

Tentavit id idiomate Italico *Hieronymus Frachetta* Rhodiginus; Gallico *Michael de Marolles*, Abbas de Villeloin, sive Villalonganus; Anglico *Joh. Evelynus*.

At hos omnes vicisse creditur illustris *Coturius*, qui & Latinum textum recensuit, & sensum ejusdem versione Gallica non evidenter modo ac fideliter, sed eleganter etiam extulit expressitque. Hinc ergo, ut & ex notis adjectis, facile intelliges non pauca dicta obscuriuscula Lucretii, quæ vel *Lambinus* ipsis, *Giphanius*, *Pareis*, *Fabris*, aliisque commentatoribus Latinis, negotium haud leve facessiverunt.

BEATI RHENANI SELESTADIENSIS LIBRI TRES INSTITUTIONUM RERUM GERMANICARUM nov - antiquarum, Historico - Geographicarum, illustratarum a Jacobo

Ottone.

Ulmæ, impensis Georg. Wilh. Kuhn, 1693. in 4.

Constant 3. alph. 18. plag.

Si pares rebus fortiter ac præclare gestis Scriptores obtigissent Germanis veteribus, nulla illi gente inferiores fuisse legerentur; quum alta nocte jam oppressa eorum sint facta, quia præter Tacitum e veteribus nemo extat, qui litteris ea commiserit, Romanis suæ magis gloriæ studentibus, & incommoda a Germanis accepta, annotante Pirkheymero, callide regentibus. Unde factum, ut Plinii de Bellis Germanicis libri, & Cornelii ac aliorum scripta, e quibus præclara Germanorum gesta cognoscere licuisset, ab invidis suppressa sint, ne eorum gloria Romanam obfufcarent. Proinde, admodum difficile est, veteris Germaniæ statum explicare; de quo tamen quicquid apud præcos scriptores indagare licuit, collegit, & exquisito cum judicio digessit doctissimus superioris sæculi vir Beatus Rhenanus, remque minime obviam, nec sine ingenti labore perquisitam in medium protulit, editis anno 1531 tribus *Rerum Germanicarum* libris. In his non solum provincias Romanorum, quas intra Rhenum & Danubium possederunt, recensuit, earumque statum ac gubernandi rationem exposuit, utque illa, Imperio Occidentali collabente, a Francis & Alemannis occupata, quamvis in formam redacta fuerint, indicavit; sed omnes Germanicas

Yy 3

gen-

gentes, & mutatas earum sedes, fortunas, mores, linguas, oppida & eo spectantia tradidit. Has populorum istorum migrationes, & quasitas alibi in Germania sedes, mutatas provincias, earumque appellationes cognoscere, non minus utile est quam jucundum. Etsi autem Rhenanus, propter scriptorum, qui hæc tradiderunt, inopiam, iudicio magis quam aliis præsidii instructus fuit, nihil tamen in hoc argumento attulit, quod non ex auctoribus vetustis, Cæsare, Ptolemæo, Strabone, Dione, Plinio, Mela, Tacito, Vellejo, Ammiano, Aufonio, Eutropio, Stephano, & aliis quibusdam sit depromptum; ut adeo in loca eorum, quæ ab auctore passim indicantur, inquirendum, accuratiusque paulo de iis cogitandum sit his, qui patriæ studio exquisitori, & amore historiæ Germanicæ tenentur. Inter quos nomen, quod proficitur, ut tueretur vir meritis de Republica Ulmenfi spectatissimus *Jacobus Otto*, ita libros hos Rhenani publicæ iterum luci exponendos esse suarum partium credidit, ut insigni eos accessione locupletaret. Congessit igitur, quæcunque iis lucem aliquam fœneratura existimavit, & Collegio Universali Historiæ Germanicæ, Imperatoria auctoritate suffulto, grata futura, & ad scopum ejus collimare putavit; ex recentioribus scriptoribus ea corroborans aut illustrans, quæ e veteribus asseruerat Rhenanus; plura etiam, quæ ad Germaniæ ejusque regionum & incolarum exactiorem notitiam faciunt, annotans. In recensione Selestadii, quam uberiorem dedit celeberrimus ejus civis Rhenanus, libro tertio illustranda dum versatur Commentator, prolixiuscula digressione res sub Friderico I. & sequentibus Imperatoribus gestas p. 549. seqq. enarrans, ad Leopoldi, qui res Imperii fortiter hodie moderatur, facta delatus, epigraphas aliquot in coronationem Josephi Regis Romanorum & Hungariæ concinnatas, & duodecim ipsum præcedentes Cæsares elogio decorantes, p. 569. seqq. profert, non minus devotissimi erga celsissimam Domum Austriacam studii, quam elegantis ingenii & eloquentiæ testes; quibus nemo non Germanorum obsequiose suffragatur.

HISTORIA SAPIENTIÆ ET STULTITIÆ, COLLECTA
a *Christiano Thomasio*, 8to. Tomus. I.

Halæ Magd. sumptibus Christoph. Salfeldii, 1693. in 8. Const. plag. 14.
Novem

Novem fere anni elapsi sunt, quod vir solidissima eruditione, spectatissimus, *Jacobus Thomasius*, Professor publicus in Academia Lipsiensi benemeritissimus, orbe hoc excessit, melioris vitæ particeps factus. Reliquit is multa volumina collectaneorum, MSQta, ad historiam literariam ac sigillatim philosophicam, (quam concinnare toto vitæ suæ decursu cogitaverat,) apprime facientia. Latent ea in scriniis filii primogeniti, *Christiani Thomasi*, Juris-Consulti celeberrimi, qui cum digna luce publica merito censuisset, tota tamen ut ederet expedire haud arbitratus, constituit accuratiores illinc decerpere observationes, & singulis mensibus earum aliquas cum literatis communicare; ea tamen lege, ut & sua quandoque observata admisceat, nec non aliorum, ad eundem scopum collineantia. Prodiere ergo nundinis nuperis menses tres priores, octo capita complexi, quorum septem anteriora auctorem habent Jacobum Thomasius. Lemmata vero eorum hæc sunt: 1. Clavis in epistolas Philippi Melancthonis. 2. De libro, cui titulus: *Somnium Lutheri*. 3. Piccardi, Humiliati. 4. Waldenses seu Albigenes, an Manichæi? 5. Manetis dogma de loco animarum post mortem & scapha Lunæ. 6. Petri Abelardi vita. 7. Berengarius hæreticus, distinctus a Berengario discipulo Abelardi. Ultimum caput exhibet famosum libellum Gasparis Scioppii, cui titulus: *Isaaci Casauboni Corona regia*.

Histories der Weisheit und Thorheit / zusammengetragen von Christian Thomas / Jcto.

I Theil.

Halle / verlegt von Christoph Salfelden / 1693. in 8.

Constat plag. 14.

Idem hujus Sylloges auctor, scopus, methodus, titulus, qui præcedentis. Sed idioma diversum, diversum etiam est argumentum. Habentur heic, præter excerpta quædam ex Luthero de reformatandis Academiis ab ignoto congesta, historia *Davidis Georgii*, ut & *Esaie Stifellii*, cum Christiani Thomasi *Einigkeit*. Volumine altero hanc telam continuabit, & *Ezechielis Methii* gesta fanatica curatius perlustrabit. Indicare sic lubuit *tomorum* priorum hujus *Historiæ*, tam *Latini* quam *Germanici* contenta, ut quid in posterum

sterum in sequentibus voluminibus expectandum sit, historiarum cupidi vel ex brevi hac recensione conijcere possint.

TACITE, AVEC DES NOTES.

i. e.

Tacitus, cum notis politicis & historicis; opera ac studio Ameloti de la Houssaie.

Hagæ Comit. apud Henr. Van Bulderen, 1692. in 12. chart. maj.

Tomus I. constat plagulis 24. Tomus II.

plagulis 25.

Volumina hæc duo complectuntur sex priores *Annalium* Taciti libros, ab *Ameloto Hussao* nova veste Gallica donatos. Eddiderat is A. 1686 *Ethicæ* e Tacito concinnandæ specimen, primum de adulatione. Quumque in eo passim asseruisset, a *Perrotto d' Ablancourt* Tacitum satis quidem eleganter, sed non optima fide, nec juxta genuinum archetypi sensum, Gallice redditum, non æquo animo tulit hanc maculam agnato huic suo injuri *Fremondus d' Ablancourt*, adeoque eodem anno exeunte, Amstelodami, sumptibus *Wolfgangi*, excudi curavit libellum, cui titulus: *Perrot d' Ablancourt vengé*. (Vide sis *Acta Erudit.* Lips. A. 1687. p. 86. 87. aut *Bibliothecam* Univers. Historicam Amstelodamensem, T. III. artic. XXVII. p. 336-339.) In eo *Fremondus* Amelotum provocavit, ut, si vir esset ac censuræ suæ subijcere vellet *Ablancurtium*, novam procuderet versionem *fidam* magis, magis *emphaticam* ac *constantem*, quam esset *Ablancurtiana*. Currenti sic calcare addidit, cum Amelotus nihil magis unquam in votis habuisse videatur, quam ut de Tacito bene mereretur. Præmisit autem versionem huic suæ eandem Criticem de interpretibus Taciti, (de qua c. l. diximus,) hic illic tamen auctiorem ac emendatiorem reddidit. Substravit textui notas tum historicas, tum politicas, exemplis ac apophthegmatibus e recentiori historia selectis probe illustratas. Plerumque fideliter suos auctores sequitur. Pauca enim sunt loca, ubi non eos evoluisse, sed soli memoriæ suæ fides esse credi posset: e. g. quando prælium, quo captus est *Johannes Fridericus Elector Saxoniae* d. 24. Aprilis anno 1547, in notis polit.

ad

ad T. I. p. 200. vocat *la bataille de Meissen*, cum in auctore suo sine dubio repererit *la bataille de Muhlberg*. Nec raro historiolas pro veris venditat, quas Hispani, aliive, quibus cum Gallis contentiones & æmulationes intercedunt, pro meris calumniis reputari possulant. Sic traditionem de origine ordinis Aurei Velleris (e *Pauli* forsitan *Colomesii* opusculis p. 126. f. haustam) tanquam indubiæ fidei historiam Tomo I. p. 264. proponere ausus est; quum eam in opprobrium Austriacæ Gentis confictam nemo non videat. Sæpe *Ablancurtius* in his notis vapulat. Interdum etiam alii, e. c. *Petrus Richeletus* T. II. p. 420. *Gilb. Burnetius*, censuram Ameloti experiuntur.

JOHANNIS VANDER VVAEYEN VARIA

Sacra.

Franekeræ typis & impensis Johannis Gyzelaar A. 1693. in 4.

Constant Alphab. 4. & plag. 9.

Inter Varia Sacra, quæ uno volumine Vir Clarissimus exhibere voluit, primum locum occupat *Epistolæ* ad Galatas succincta analysi. Eandem dissertatio Theologico-Philologica de *Hirco* Azazel ad Levit. XVI. 5. 7. 8. 9. 10. 20 & 21. excipit. In qua præmissa verborum e Mose citatorum illustratione, variisque sententiis de significatione vocis Azazel allatis, illorum accedit opinioni, qui diabolum ea denotari censent, suisque pariter ac *Spenceri* argumentis hunc significatum stabilire nititur. Deinde quid per *שעיר* sive hircum, qui Azazeli cesserit, indicetur, inquirere instituit, judicatque populum Judaicum, Christum rejecturum, & a Christo ac communione Dei olim, aliquot seculorum decursu, rejiciendum, non inepte hic a quibusdam intelligi. Cui sententiæ ut robur addat, octo theses in medium affert, easdemque probare studet. *Prima* illarum est, in cultu quoque Levitico horrendi illius, olim infligendi Judaicæ genti judicii, figuram aliquam & typum exstare, nec absurdum videri, nec absolum. *Secunda*, nec rem ipsam, nec ullam rationem prohibere, quo minus id fieri potuerit, in eo cultu, atque eo tempore, quo omnium peccatorum, modo solenni, plena expiatio in typo ob oculos ponebatur coram universo Israele.

Zz

Tertia

pag. 140.

168.

158.

197.

Tertia, quin imo rationes esse, quæ suspicionem injiciant, omnino convenire, ut id, si unquam aut ullibi, hoc in cultu atque hac ipsa die factum fuerit. *Quarta*, omnia totius contextus huic explanationi exacte convenire. *Quinta*, suffragari huic sententiæ argumenta, nec numero nec pondere exigua. *Sexta*, alias sententias multis laborare difficultatibus. *Septima*, eam, quam ipse aliis præferendam ducit, facile se expedire, omnesque scrupulos adversus eam hæcenus propositos clarè dilui posse. *Octava*, alios jamdudum eandem aut suæ simillimam docuisse opinionem. Huic Exercitationi alia de eodem argumento subjungitur, quam doctissimus autor Johanni Spencero opposuit, ac duobus membris absolvit. In primo quod principi de Hebræorum ritibus maximam partem ex Ægypto petitis errori, quem putat, confutando destinatum est, ostendit, leges Mosis fuisse typicas rerum spiritualium, adeoque non mutuo ab Ægyptiis acceptas; satius esse diabolum Dei simiam, quam Deum diaboli dicere; in historia Exodi nihil occurrere, quod originem debeat Ægyptiis, nihil quod non ad patrum catechesin, religionem, cultum, ritus revocet Hebræorum animos; Spencerum potissimum legis Mosaicæ usum, qui in indicando corpore Christi, & convincendis de veritate Christiani tanquam antitypici cultus Judæorum animis imprimis consistat, negligere; eundem non sine injuria doctissimorum virorum conqueri, leviter tractatas hæcenus ceremonias esse; legem Mosis non potuisse Israellem secernere ab omnibus gentilibus, sigillatim Ægyptiis, si ab his mutuo accepta fuerit; profanos auctores peculiaribus & ab omnium populorum ritibus diversa Judaicæ genti tribuere cultus divini imprimis instituta; Religionem veram nunquam ita corrumpi potuisse, quin illius aliqua vestigia superfuerint; Zabæos in idololatria Ægyptiis priores, ipso Spencero teste, extitisse; nec ulla ratione probari posse, jam Mosis tempore idololatriam Ægyptiorum ita multiplicatam fuisse, ut tanti apparatus, quantum lex Mosis flagitat, pars maxima ab iis mutuo accipi ulla ratione potuerit; in multis quoque, quæ sacrum cultum non spectant, antiquitatem falso jactari ab Ægyptiis; omnium gentium de diis semideisque ex contorta de Deo Patre & Sponsore filio veritate, derivatam fabellam esse; Hebræos Ægyptiis circumcissionem non debere, sed potius hos ab illis eam accepisse.

se; Sacerdotes Ægyptiorum non fuisse tales, quales lex Mosis creavit, sed fere similes artium professoribus ac viris eruditis, qui tum sacris admoventur, tum scholis, tum etiam consilio & dicasteriis Principum; secundum mentem Bonfrerii & Morini, Ægyptios Salomonis demum tempore admisisse circumcissionem; lapides Ægyptiis fervide cultos ac celebratos Hebræam sapere originem; Oracula ad divinorum imitationem effinxisse gentiles; ex historiis, iisque potissimum, quæ patrum suorum seu traditiones seu scripta præ se ferunt, elucescere, Ægyptios multa aliis debere gentibus; in ipsa quoque lingua Ægyptiorum non deesse specimina, quibus sententiam suam confirmatam dare possit, vocabula quippe magno satis numero apud Ægyptios reperiri Hebræis communia, eaque a radicibus Hebræis derivari palam esse; anthropothysiam omni fere genti receptam vel solam argumento esse posse, in fabulis non tantum gentium, sed & in absonis ceteroquin ritibus, *μύθηον* quandam facti reive sacræ reperiri; antiquitatem Ægyptiacam incertitudine maxima laborare, & ita diversum fuisse ac in multis sibi contrarium Ægyptiorum cultum, ut bella inde exorta legantur funestissima; a Spencero itaque edocendum fuisse, quosnam potissimum Ægyptios imitati sint Israelitæ; cum ab aliis gentibus non pauca Ægyptii mutuo habuerint, certo affirmari haud posse, eosdem ab Hebræis nihil recipere voluisse; magis conveniens videri ad fidem Mosis apud Israelitas conciliandam, eorumque animis celestem veritatem persuadendam, ab inventis diaboli diversa iisque contraria præcepta, quam eadem maximam partem retenta fuisse; improbable prorsus esse, Deum, cum ab omni idololatria Judæorum animos avocare intenderit, leges magnam partem ab idololatriis institutas atque observatas per Moysen tradidisse; Israelitas, in fabricando vitulo Ægyptiorum gentem imitatos, supremo Numini adeo displicere haud potuisse, si ipsemet ritus cultusque, maximam partem Ægypto usitatos, a populo Israelitico observari voluerit. His ita luculenter pertractatis, rationes a celeberrimo Spencero adductas sub incudem revocat, atque tum ad testimonia divina e Scripturis sacris deprompta, tum ad humana veterum pariter ac recentiorum, tum ad argumenta artificialia respondet, atque peculiaris digressionem de Herodoto instituit, ejusque auctoritatem in rebus

bus Ægyptiacis imprimis parvi faciendam esse solide demonstrat. In secundo dissertationis membro ad vindicias eorum, quæ de Hirco Azazel scripserat, progreditur, ac primum peculiarem de eodem argumento a Spencero conscriptam exercitationem examinat; postea nonnulla clarissimi Basnagii ad examen revocat. Sequuntur hinc tres orationes, quarum primam *de Ecclesia ex utraque Babylone exitu*, & *minus cum alio convenientia*, ad diem VIII. Id. Decemb. A. 1677. cum ordinarius Theologiæ & Hebrææ litteraturæ Professor introduceretur, recitavit: alteram *de incrementis cognitionis, expectando tempore novissimo*, ipsis Kalend. Junii A. 1686. Rectoris Magnifici muneri initiatus, dixit: tertiam vero *de semiborio silentii ex Apoc. VIII. 1.* eodem die anni subsequentis Rectoratu discedens habuit. Post easdem offerunt sese homilia in *Zach. IV. 10.* & dissertatio ad *Zach. III. 9.* de septem oculis lapidem Christum intuentibus, in qua evincere nititur, particulam Hebræam *וְיָ* per *ad* aut *versus* esse vertendam, adeoque oculos non tribui ipsi lapidi, quibus videat, verum oculos esse versus lapidem, quibus ille cernatur. Agmen claudunt capita doctrinæ de Testamentis & Fœdere in concinnum ordinem redacta. Sub finem totius operis index rerum, verborum, auctorum ac Scripturæ locorum exhibetur.

GRIEKSE, LATIJNSE EN NEERDVITSE VER-
makelykheden &c.

ii. e.

Græcæ, Latinæ, & Belgicæ Amœnitates, auctore
Petro Rabo.

Roterodami, apud P. vander Slaart, A. 1692. in 8. Plag. 29.

Altera hæc (primam enim videre nobis non contigit) non ita pridem ad nos pervenit editio libri elegantissimi, dignissimique qui in his Eruditorum Actis memoretur. Auctor illius doctissimus is ipse est, qui superiore anno Bibliothecam Europæam (*Boeksal van Europe*) Roterodami Belgico idiomate per bimestria intervalla edere cœpit, cum jam ante Herodiano in Belgicum sermonem converso, monumentisque aliis, Græci Latiniq. sermonis haud vul-

garem

garem peritiam, civibusque suis harum linguarum ignaris consulendi studium prodidisset. Nec aliud ipsi in præsentī opusculo institutum fuit, quam ut in nationalium suorum gratiam, ex Græcis Latinisque scriptoribus, seu veteribus seu recentioribus, quicquid amœnum præ cæteris lectuque jucundum ac utile deprehenderat, exciperet, Belgicoque exhiberet idiomate; carmina etiam Græca Latinave, aut eorum fragmenta Batavo poemate exprimeret. Ea vero ex sacra pariter ac profana antiquitate selectarum rerum varietas non permittit, ut singulorum capitum argumenta hic recenscamus. Foret enim id prolixum nimis. Ast temperare tamen nobis non possumus, quin nitidissimum ex eo depromamus, hucque transcribamus poema, quod a *Nicolas Fouqueto*, celebri illo ex utraque fortuna Regni Francici quondam Administro, dum in custodia teneretur, compositum fuisse dicitur, neque, quantum nobis quidem innotuit, alibi publicatum deprehenditur. Non enim ingrata ejus lectio accidere iis poterit, qui Fouqueti fata norunt, & si verus is poematis auctor est, vel hinc cognoscent, quantum ad carminis felicitatem poetæ affectus conferat. Romanæ religioni Auctorem, quisquis est, addictum fuisse, nemo non videt. Carmen ipsum ita se habet:

FOUQUETVS IN VINCVLIS
AD DEI MATREM.

Siderea Regina plage, qua vindice surgens
Nausfragus ignotis emergit salvus ab undis,
Et laceram rescit peregrino in littore puppem;
Numinis intemerata parens, a Numine summo
Altera spes, hominumque salus; qua vota gementum
Suspiciis, & fructus prestas solatia rebus,
Da mihi Te facilem, paulumque adverte precanti.

Ille ego, qui quondam summa ad fastigia vectus
Francigenum moderabar opes, quem longa clientum
Mane salutabat spatiosa per atria turba:
Ille ego, tor procerum socius, quem tota colebat
Gallia, quem toties populi dixere beatum,
Nunc miser indigno clausus sub carcere vitam

Z z 3

In

In tenebris luctuque traho; nunc miles inermem
 Obsidet armatus, pilisque minacibus instat.
 Mens concussa malis, varioque agitata dolore
 Haeret, & incerta est, quid primum desleat. Uno
 Cuncta mihi sunt rapta die; dulcissima conjux,
 Pignora chara thori, libertas, census, honores,
 Prædia, rura, domus, & magni gratia Regis;
 Nec mihi de tantis superest nisi futilis umbra.
 Hæc equidem cruciant animum, tamen anxius illud
 Pungit, & ardenti transfigit viscera telo;
 Quod regni pro laude labor susceptus, & ingens
 Curarum series patriæ consumpta tuenda,
 Vana cadit, tristesque refert pro munere pœnas.
 Quin etiam illa fides, omni quæ charior auro,
 Quæque prior mihi lucefuit, vexata malignæ
 Vocibus invidiæ, media mordetur in aula.
 Sic decus interiit nostrum, sic fama tot annis
 Parta mihi, subita cecidit labefacta ruina.

Hinc novus exsurgit mæror, graviusque recurſat;
 Quæstura vix gesta meæ mandata libellis,
 Scriniaque & pluteos, digestaque computa fisci,
 Unde laboranti possem succurrere causæ,
 Accipio periisse mihi, casuque, dolore:
 Nosse tuum est, Virgo, puris quæ cuncta pererras
 Luminibus, cæcique vides penetralia cordis.
 His tamen insistit rigidus quæſitor, & ansam
 Hinc rapit, unde reus capitali crimine dicar.

Has inter latebras tanta in caligine rerum,
 Qui me consiliis prudentique adjuvet arte,
 Nullus amicus adest. Horum (nisi rumor inanis
 Nuncia falsa tulit) pars nostro territa casu,
 Majorique inbiens fortuna, turpia perit
 Terga mihi; pars impositum mihi crimen acerbat,
 Insultatque malis; quæ pars mihi fida remansit,
 Arma per & latis circumdata mœnia fossis,

Huc

Huc penetrare nequit; crebris stationibus omnes
 Quippe aditus tenet infausæ custodia turris.
 Sic premor assidue. Regis modo territat ira,
 Adversæque aures; modo qui mihi fronte procaci
 Improperat, qui nostra tulit stipendia, testis,
 Qui convivæ meæ consumsit fercula mensæ.
 Nunc mala me febris, nunc longi tædia torquent
 Carceris. Ipse novos etiam mihi suscito luctus,
 Ingenio fingente; subit namque obvia mater
 Sæpe mihi largis profundens fletibus ora;
 Extorresque domo fratres, prolesque parente
 Orba suo, & sponsæ non digna ferentis imago.
 Tristior ire dies, nox longior esse videtur,
 Apparentque animo majora pericula veris.

Hæc est ista mei species, hæc ampla faventis
 Præmia fortune: sic me extulit illa per altum,
 Mox ut præcipitem rueret; sic dulcia fallax
 Pocula porrexit, quo me satiaret amaris.

Ast Tu, Diva potens, quassata firma carinæ
 Anchora, Christiadam columen, tutelæ reorum,
 Ipsa vides quanto assultu, quantisque petitus
 Criminibus, dubia cogar contendere sorte.
 Suffice pugnanti vires, tantumque laborem
 Vincere dâ, Virgo, & crudelibus eripe satis.
 Tu molem undarum, montano e vertice lapsam,
 Sternentem segetes, armenta que tota ruentem,
 Si prius emittat pastor tibi vota, repente
 Sistis, & adverso rapis in contraria cursu;
 Mortua quin etiam revocas ad lumina vitæ
 Corpora; Tu laxis effusa incendia franis
 Absumptura domos, totasque a sedibus urbes,
 Imperio reprimis, rapidumque intercipis ignem;
 Tu ventos, atque alta jubes compescere motus
 Equora: Tu retines accensas Numinis iras
 Armata quoque manum: cælum Tibi denique servit.

Cur

Cur ego, qui primis Tibi sum devotus ab annis,
 Talia non sperem? Tua magna potentia, Virgo,
 Nota mihi. Tua, nec fallor, mihi certa voluntas.
 Sed neque Te quemquam scimus frustrasse vocantem,
 Rebus in angustis: sunt dona ingentia testes
 Delubris appensa Tuis: sunt structa per orbem
 Templi tibi, semperque ardentis ignibus ara,
 Hinc tua servata narrant miracula gentes,
 Et pater & natus, tenera cum virgine mater,
 Annosusque senex; omnis Te concinit aetas.
 Non ego constituam solido Tibi marmore fanum,
 Immanesque arcus, & abenis fulta columnis
 Atria, vel fulvo laquearia picta metallo.
 Nunc tibi non ausim tenuem spondere lucernam;
 Usque adeo nostras inimicis excita ventis
 Tempestas exhausit opes; sed nudus egensque
 Aras ante Tuas supplex Tibi, Diva, litabo,
 Solaque persolvam grata donaria mentis.

Siqua tamen quondam mutata sorte potestas
 Obrigerit, seu Rege meos miserante dolores,
 Sive meam agnoscente fidem; cum damna labantis
 Tu dederis sarcire domus, sparsasque meorum
 Reliquias legere, & fatis melioribus uti:
 Quicquid erit, quodcumque dabis, Tibi, Virgo, sacratum
 Aeternumque feram. Tuus imo in pectore semper
 Vivet amor, legesque tuas, & jura verebor.
 Te moliri aliquid non auspice, Diva, putabo
 Grande nefas, sequar ad nutum quocumque movebis.
 Tu mihi dux vitae, Tu morum norma, meumque
 Dulce decus, Tu lumen eris. Si frigida noctis
 Suaserit umbra mihi somnos, non ante quieti
 Lumina permittam, curvus quam poplite festum
 Exsequar ipse Tibi carmen; si nocte fugata
 Luxerit, hoc primos renovabo Solis ad ortus,
 Horaque nulla mihi Domine sine laude peribit,
 Hoc quoque sollicitus nitari, modo coepi secundes,

Latius ut totum tua crescat fusa per orbem
 Gloria, & ignota celebrent Tua Numina terra.
 Nec mihi si quisquam violet Tua sacra profanus
 Impune occurret; me ille dolore fumentem
 Sentiet, & quantum vires animaeque valebunt,
 Ulciscar facinus, temerataque jura piabo.

Ergo age, rumpe moras, Virgo, mea vincula rumpe,
 Et promptam fer mitis opem. Si nostra retardant
 Auxilium delicta Tuum; si segnis honores
 Diva, Tuos colui; si debita pensa remisi;
 Si Tua saepe meis non fovi altaria flammis,
 Ignosce, o Virgo, nec jam quid nostra morentur
 Crimina, sed lacrymas generose respice matris;
 Respice, ut illa meo penitus confossa dolore
 Ante tuos effusa pedes, noctesque, diesque
 Indefessa gemit; quantum discrimine nostro
 Anxia, Te precibus, Divosque hominesque fatigat;
 Respice, ut illa suas renovat pro paupere curas,
 Ut levat in morbis, ut dura compede vinctum
 Asserit, ut miseris incumbit tota juvanda,
 Nullaque non tentat, nato paritura salutem.
 Nec Te, Diva, latet, thalami ut fidissima consors
 Ipsa quoque assiduo pulsat sacraria planctu;
 Meque sibi reddi querulis Te vocibus orat.
 Sineque Te matris, neque Te suspiria tangunt
 Conjugis; at moveant, Tibi quos infantia fundit
 Infantes gemitus: teneri mihi namque supersunt
 Quinque domi fetus, uxor quos sedula nutrit,
 Et monet esse pios; horum vox una per ades:
 Quo pater hinc abiit? quis patrem sustulit error?
 Redde patrem Virgo, tristes sine patre perimus,
 Vivimus, o Virgo, si des patris ora videre.

Sic fore confido. Votis oblata redibit
 Libertas, dulces iterum complectar amicos;
 Ipsaque moesta diu nostro recreata resurget
 Aspectu dilecta parens, charamque videbo

Connubii sociam, recti sub postibus ipsis

Brachia pendentem reduci; mox agmine facto

Ad mea certatim properantes oscula natos.

Sic erit hac nostros componens gratia luctus,

Si modo, Diva, jubes nostram mitescere sortem,

Supremumque mihi placas cum Principe Numen.

CODEX JURIS GENTIVM DIPLOMATICVS, IN
quo Tabula authentica Actorum publicorum, pleraque inedita vel selecta continentur; quem ex Manuscriptis, praesertim Bibliotheca Augusta Guelpherbytana Codicibus, & Monumentis Regionum aliorumque Archivorum, ac propriis denique Collectaneis edidit **GODEFREDVS GVILLIELMVS LEIBNITIVS.**

Hannoveræ, impensis Samuelis Ammonii, A. 1693. in fol.
Alph. 5. pl. 17.

Institutum utilissimi hujus praeclarique operis, ex Epistola his Actis mense hujus anni Martio pag. 141. inserta intelligi potuit. Quantum nunc ejus prodiit, complectitur tabulas authenticas rerum insignium complurium, a fine seculi undecimi ad initium usque superioris gestarum. Accepimus magnis Viris, & primariis etiam Principum Administris mirifice probari hoc institutum, & quanto quisque in Republica est versatior, aut historiae pragmaticae peritior, eo magis his monumentis legendis delectari, & probare consilium Illustris Autoris; quin & passim suppeditandae novae materiae spem ei factam ex Archivis publicis, aut Virorum in Reipublicae negotiis versatorum scriniis.

Præfatio ipsa usum Operis exponit, speciminibusque illustrat; quin & veros juris natura & gentium fontes obiter aperit; brevi verborum complexu, sed altissimis sensibus ac late patentibus. Nam cum ad rei explicationem nihil sit efficacius definitione rotunda & lucida, non aliis facile cesserint, quæ hic in eo genere afferuntur; unde ob novitatis gratiam & dignitatem argumenti non possumus, quin aliqua huc transferamus. Cum scilicet licitum & debitum differant ut possibile & necessarium, ideo *Jus*, inquit Autor celeberrimus, est

potentia

potentia moralis, *Obligatio* est necessitas moralis. *Moralis*, id est, quæ apud virum bonum æquipollet naturali; nam quæ contra bonos mores sunt, ea nec facere nos posse censendum est. *Vir bonus* est, qui amat omnes, quantum ratio permittit. *Justitia* igitur, quæ est virtus hujus affectus rector, quem Græci *Φιλανθρωπία* vocant, commodissime definietur caritas sapientis, hoc est, sequens sapientiae dictata. Itaque qui justitiam cum Carneade putant esse stultitiam, ejus definitionem ignorant. *Caritas* est benevolentia universalis. Et *benevolentia* est amandi sive diligendi habitus. *Amare* autem sive *diligere* est eo esse animo, ut felicitate alterius delecteris, vel quod eodem redit, felicitatem alienam asciscere in suam. Unde difficilis noxus solvitur, magni etiam in Theologia momenti, quomodo amor non mercenarius detur, qui sit a spe, metuque & omni utilitatis respectu separatus. Hinc etiam illustratur natura divini amoris, qui inter primaria Theologiae capita censetur. Postremo quia Justitia dicta est caritas sapientis, hinc *sapientia* definitur scientia felicitatis; ita ut rursus in notionem felicitatis revolvamur. Inde tres juris gradus exponuntur: *Jus* merum seu *strictum*, quod sola vi negotii inspecta de cætero homines non distinguit; *Equitas* seu arctiore vocis sensu Caritas, ubi prosopolepsia & meritis locus est; denique *Pietas* seu honestas, ubi etiam, quæ nemini profunt vel obsunt, nisi facienti, tamen ad justitiæ rationem revocantur, quatenus ad perfectionem naturæ rationalis, atque adeo ad optimi maximi rerum Gubernatoris voluntatem referuntur, quem super omnia amare officium est sapientis. His gradibus docet Autor respondere tria pervulgata Juris præcepta recte intellecta: scilicet *neminem laedendum*, quod esset contra jus strictum, vel ut Grotius loquitur, *facultatem*, unde actio nascitur; deinde *suum cuique tribuendum* (pro ratione ac meritis personarum) quod est æquitatis, etiam cum ei, cui obligamur, jus tantum imperfectum competit (velut ad eleemosynam,) unde actio ei non datur, quod Grotius *aptitudinem* vocat; denique *honeste*, id est pie, *vivendum esse*, quod pertinet ad summum juris gradum, omnes in se virtutes complectentem, atque ad illas etiam creaturas se porrigentem, quibus ne imperfectum quidem jus competit, quales sunt ratione carentes. Itaque his gradibus sive præceptis etiam tres justitiæ sive species sive partes, com-

mutativa infimo, *distributiva* medio, *universalis* summo respondent. Atque in his illud pulchre evenit, ut jus quidem strictum sit proprium ipsum jus conservationis, adeoque belli & pacis, quando in iis, qui una civitate non connectuntur, pro actione rei conservatoria est bellum; jus autem medium non tantum pacem seu conservationem respiciat, sed & felicitatem temporalem, sive *avtupueav*. Et hoc maxime Legislatoris est curare; itaque in bene constituta Republica leges non tantum ex jure stricto, sed & ex æquitate dant actionem, efficiuntque ut aptitudo transeat in facultatem; quanquam & virtutes, quæ pote, introducere querat sapiens Legislator, & divinam rempublicam imitari, quia nihil illis est ad societatem & vitam felicem efficacius; tamen nihil ipse, præter præsentis vitæ præmia poenasque præstare, neque omnia consequi possit. At jus supremum respicit felicitatem perpetuam, fundaturque in immortalitate animæ, atque existentia rectoris omnium Dei. Nam perfectissima est Respublica, quæ complectitur Universitatem mentium, sed tamen etiam irrationalibus creaturis, corporibusque propriis vel alienis male uti mentes vetat, cum omnia sint in dominio Dei. Universalis igitur mentium Reipublicæ scopus est felicitas summa, eaque æterna. Monarcha autem Deus est, cujus sapientia pariter potentiaque, & ut verbo dicam, virtute immensa efficitur, ut non tantum omnis aptitudo transeat in facultatem, sed etiam, quod palmarium est, ut omne jus transeat in factum; id est, ut nullum peccatum poenam effugiat, nullum laudabiliter gestum præmio destituatur; quoniam ut divine a Christo traditum est, omnes capilli nostri numerati sunt, ac ne aquæ quidem haustus frustra datus erit sitienti; adeo nihil negligitur in Republica universi. Hæc pluribus ab Illustri Autore explicantur, quæ ipse admodum juvenis jam attigerat nonnihil in *Methodo Juris* anno 1666. conscripta & paulo post edita, ac JOHANNI PHILIPPO Electori Moguntino, immortalis famæ Principi inscripta, a quo mox Autor inter Consiliarios supremi Judicii Revisorii Assesores ex merito fuit allectus. Cæterum libellus ille magno tunc applausu exceptus est; & hortatu Christiani Woldenbergii in Rostochiensis Academia Antecessoris celeberrimi Cl. Zinzerlingii JCrus ibidem doctissimus novam ejus editionem moliebatur, confecto diligenter indice, additionibus etiam affectis, quæ immatura ejus morte fuere interceptæ. Hoc ideo me-

mora.

motavimus, ut libelli a multis laudati, dudumque distracti, atque in paucorum manibus nunc versantis, memoriam renovaremus, quæ forte ad recensionem ejus atque amplificationem, e Republica futuram, excitare eruditum aliquem JCrum posset; quando Autori tot aliis distracto non vacat: etsi ut ad rem eam perficiendam otium ei aliquando obtingat, una nobiscum exoptaturi haud dubie sunt omnes, quibus Viri dexteritas & exasciatum judicium sunt perspecta. Sed nunc ad relationem de præsentis Opere redeamus, cujus Autor post explicatum jus naturæ, notat *jus gentium*, quatenus ab illo distinguitur, in complurium populorum consuetudine consistere, temporibus locisque variante; quemadmodum ex hoc ipso codice exemplis notatu dignis docet.

Ufus Operis multiplex est, sed in summa tamen duplex, primarius scilicet & secundarius. Ac *primarius* quidem tum ad eos pertinet, qui in Republica versantur, tum etiam ad illos, qui spectatores tantum agunt, sed tamen accurate de publicis negotiis judicare volunt. Tractatus enim pacis, Foedera, Instrumenta dotalia, Testamenta Principum, Donationes, Cessiones, Renunciationes, Investiturae aliæque collationes, Homagia & omnigenæ obligationes, & in universum Tabulæ Actorum publicorum vim juris habentium, efficiunt, tum ut noscatur, quæ sint summarum potestatum jura inter se, tum etiam ut exempla præbeantur rempublicam gerentibus, cum similia agenda inciderunt, quæ vel ipsi sequantur, vel apud alios allegent; plerumque enim in Ministrorum congressibus disputantes sese exemplis tuentur. Itaque talia constat magnis rerum Administris in deliciis fuisse, & pro thesauris solita custodiri, & rarius prodire in publicum, sed fere in Archivorum tenebris latere. Nec ad jus tantum, sed etiam ad utilitatem ista pertinent; nam cautelas præbent, & artes detegunt, quibus usi sunt Imperantes in suis tuendis vel dilatandis, præsertim si Historici insignes his monumentis adjungantur. Et cum fructus belli diuturni in tractatibus pacis appareat, hinc illis velut paxillis statuminatur atque interstinguitur historiae corpus. Plerumque etiam ex ipsarum Tabularum inspectione genuina rerum facies apparet, a Scriptoribus involuta, vel etiam corrupta; quemadmodum illi experiuntur quotidie, qui jura Principum tractantes, tradita Historicorum ad fidem diplomatum exigunt.

Aaa 3

Secum

Secundarius usus est in augenda eruditione lectoris; multa enim hinc eruuntur, quæ ignorantur vulgo, pertinentia ad rerum origines, ad controversias illustres, ad Chronologiam item & gentium epochas, ad Geographiam & locorum appellationes, ad rem Genealogicam atque Heraldicam, quæ ex subscriptionibus & sigillis Tabularum illustratur. Atque is videtur scopus fuisse illustri Autori, non ut omnia congereret diplomata ad rem publicam pertinentia, etiam hæcenus inedita (quorum multa adhuc servat) sed ut gustum daret eruditis editione illorum maxime, quæ publica curiositate digniora viderentur.

Itaque passim observes, quæ non vulgaria docent. Veluti de fossa limitanea inter Longobardos & Venetos, Caroli M. tempore ducta; de Abbuissac Principe Saracenorum Africa, qui cum Friderico II. Imp. foedus pepigit; de Rege Bellimarinii Mauro Hispanos bellis exercente, scriptoribus fere incognito; de novi regni Adriæ institutione; de nova militia contra Turcas, cujus sedes esse debebat in insula Lemno. Tabulæ aliquot Ludovici Gallorum Regis, qui inter sanctos recensetur, atque inter alia contractus ejus cum Venetis de transportando Regis exercitu in Palæstinam, qui rem illorum temporum nauticam illustrat. Complura pertinentia ad jura Imperii & res Galliarum, ubi foedera, tractatus, actaque inter Philippum Suevum Imperatorem, & Philippum cognomento Augustum Galliarum Regem; inter Fridericum II. & Ludovicum Sanctum; inter Rudolphum Imp. & Carolum Regem Sicilia, Ludovici S. fratrem; diffidatio Adolphi Nassovii, missa Philippo Pulchro, Galliarum Regi, & responsio Regis. Foedera inter Albertum I. Austriacum & mox Henricum VII. Luxemburgensem, & eundem Philippum; atque inter alios Imperatores ac Galliarum Reges. Tabulæ ostendentes jura Imperii, & modos, quibus Gallia sibi attribuit pertinentia ad Regnum Arelatense, scilicet (præter Comitatum Tolosæ & terram Albigeisii) respectu Comitatus Burgundiæ, Marchionatus Provinciæ, Comitatus Lugdunensis, aliorumque locorum, sed maxime Delphinatus, Exhibentur enim ipsæ Tabulæ Regum & Archiepiscopi Lugdunensis, Prælatorum Albigeisii, & Delphini Viennensis; quorum hic ditionem suam in principem sanguinis Regii transfert, ea lege, ne sit primogenitus seu coronæ proximus successor (quod vulgo creditur) neve unquam Delphinatus coronæ uniatur, sed ut Imperii jura sint salva

salva. Imprimis autem memorabile est protocollum informationis de limitibus inter Imperium & Regnum ad Mosam fluvium, in quo continentur depositiones testium per Commissarios a Cancellario regni Galliarum missos examinatorum, referentiumque Imperatorem Albertum I. & Philippum Pulchrum Galliarum Regem in valle quadam non procul Verduno convenisse, ibique limites designasse a fonte Mosæ usque ad Verdunum, æneis etiam notis in terra defixis. Notatu etiam digna sunt Sanctio pragmatica Caroli V. Galliarum Regis, de Regibus quarto post decimum ætatis anno majoribus; judicia solennia in Pares Regni aut a Paribus exercita; erectio Ducis Burgundiæ in primum regni Parem, aliaque id genus.

Multa etiam occurrunt pertinentia ad res Hispaniæ & Angliæ: Tabulæ Johannis Regis Angliæ A. 1200, Henrici A. 1259. Homagium a Rege Angliæ præstitum ratione Ducatus Aquitaniæ A. 1329. Diffidatio Edwardi III. Philippo Valesio missa, hujusque responsio. Pax Bretigniacæ, qua Angli Johannem Galliarum Regem bello captum dimisere. Translatio prætensa Regni Galliarum in Angliæ Regem facta a Carolo VI. in tractatu Troienfi, accedentibus Baronum Regni sacramentis; ut alia recentiora prætereamus. Sic occurrunt Epistola Alphonsi Regis Castellæ, qui se Imperatorem vocabat, ex qua Hispani contendunt, Portugaliam fuisse feudum Castellæ: Acta quædam alterius Alphonsi, electi Regis Romanorum: Tabulæ Jacobi Regis Majoricensis, Vassallum honorarium Atragoniæ Regis se profitentis: Compromissum inter Reges Castellæ & Arragoniæ A. 1386: Foedus Johannis II. Regis Castellæ cum Rege Galliarum percussum A. 1434. in oppido Majorito (Madrid:) Bullæ Papales de jure Lusitanorum in Guineam recens apertam, & Hispanorum in novum orbem, & de ductu Meridiani utriusque Regis jura dividendis: Acta quædam Regum Siciliae utriusque seu Neapolleos, veluti Caroli I. & II. Reginae Johanna, cum facta ab hac translatione Avenionis in Romanæ Sedis jura, de quo Tabulæ exhibentur: Complura etiam pertinentia ad Ludovicum XI. Regem Galliarum ejusque filium Carolum VIII, Ferdinandum & Isabellam Castellæ & Arragoniæ Reges, atque inter hos acta. Processus inter Reges Septentrionis coram Legato a latere; item de compromisso Regum Daniæ & Scotiæ. Foedera Helvetiorum inter se, inde ab antiquissimo inter tres pagos anni 1315. quibus alii pagi vel urbes paulatim accessere, pactis

pactis initis, quorum pleraque exhibentur; ex quibus inprimis memorabile est foedus post praelium Sempacense A. 1393; item foedus inter septem Pagos Helvetiae & Ligae Griseae corpus initum A. 1497; primum etiam foedus inter Galliam & Helvetios: ut caetera nunc non memoremus. Quemadmodum nec ad Flandriam, Burgundiam, Britanniam minorem, Sabaudos horumque jus allegatum in regnum Cypri, Florentinos, Venetos, aut etiam ad Austriacos (atque in his Fridericum III. & Maximilianum I.) Bavaros, Saxones, Brandenburgicos, Palatinos, aliosve Imperii Principes pertinentia; qualia hic complura occurrunt. Tantum notare placet, produci hic foedus inter Carolum VII. Galliae Regem, & Fridericum, Romani Imperii Archimareschallum & Electorem, nec non Wilhelmum ejus germanum, Duces Saxoniae factum Nanceji A. 1444.

Non pauca etiam habentur, quae ad res ecclesiasticas faciunt, quatenus politicis immiscantur, & ad postulata Romanae curiae, quaeque illis diluendis Imperatores, Reges, Principes opposuere. De monarchia ecclesiastica Regis Siciliae, qua Papam contendit representare in Regno suo; de veteri praetensione Romanorum Pontificum exercendi vicariatum Imperii vacantis, imo superioritatem in ipsum Imperatorem; quibus Imperator & Imperii Principes masculae contradixere. De praetensione Cleri, qua omnis generis causas etiam pecuniarias ad suum forum trahebat, praetextu juramenti vel peccati mortalis, & acta in eam rem inter proceres Clericos & Laicos. Fasciculus diplomatum, pertinentium ad Concordata Nationis Germanicae cum Sede Romana, etiam anteriora ac pleniora his, quae vulgo habentur, iisque illustrandis apprime utilia, adeoque male vulgo neglecta; item pertinentia ad obedientias Antipapae; electio Felicis ejusque rursus abdicatio. Bulla Pii II. qua agnoscitur, Imperatori ex debito officii Imperialis competere, ut sit Capitaneus generalis seu Dux natus Christianorum contra infideles. Huc referri potest protectio Concilii generalis; titulus sacrae Majestatis soli Imperatori a Regibus Galliae & Angliae, licet inter se tractantibus datus, aliaque; unde confirmatur de his sententia auctoris libri de Suprematu, & res Imperii & Ecclesiae illustrantur; quae ex ipso opere cognosci opera pretium erit. Accedunt erectiones Ducatum, creationes officiorum Imperii, veluti Vexilliferi, Seneschalli, Strato-

ris, Incisoris, Protovestiarum, aliaque ejusmodi, quibus immorari non licet. Tantum adhuc referre placet distinctius, quae adest Auctor celeberrimus ex antiquissimis Electionum Imperialium actis (apud Goldastum non extantibus) unde vexatissima quaestio de Origine Principum Electorum Imperii novis velut luminibus collustratur; praesertim cum materia sit his temporibus accommodata.

Noster igitur Auctor Amando & Welberto aliisque testimoniis ab uno Gevvoldo prolatis, sed apud eruditos dudum suspecti postulatis, nullam fidem tribuit. Attamen ex Speculo Saxonico, Gervasio Tilberienfi, Alberto Stadenfi, Actis electionum Conradi filii Friderici II. & Alphonsi ac Richardi (quae Codici nostro diplomatico sunt inserta) non dubitat profiteri, ante longum interregnum, jam vestigia juris Electoralis extitisse. Initio igitur Imperatori filius successor haud dubius destinabatur, ordinatione quadam plerumque vivente adhuc patre facta. Si nullus esset, quem sanguinis praerogativa commendaret, tunc procerum studiis, & populi acclamatione Rex fiebat, fere ad hodiernam Poloniae formam; quemadmodum discimus ex Wippone Conradi Salici inaugurationem describente. Apparetque Archiepiscoporum, inprimis vero Moguntini (cujus primam vocem praedicat Fridericus I.) magnam fuisse auctoritatem; sed & primarios Imperii Duces auctoritate sua traxisse proceres sui Ducatus. Nam Magni Ducatus Bavariae, Lotharingiae, Alamanniae, Franciae Orientalis, & Saxoniae, etiam regna aliquando vocabantur, vel in locum regnorum successerant; & his praefecti Duces res sub Imperatoribus maxima potestate administrabant. Iidem magna Officia Palatina, quae quatuor ab antiquo habebantur, obibant in solennibus curiis, ut ex Widikindo & Ditmaro constat; non quidem fixo jure, sed ut quisque praesens erat, & aetate, auctoritate, vel splendore eminebat. Cum ergo in ordinationibus atque inaugurationibus Archiepiscopi sacras, Officiarii autem primarii, id est magni Duces, civiles solennitates obirent, & iidem in designando Rege plurimum possent, paulatim auctoritatem in se traxere; tum quod tumultuosior videretur illa ratio popularis, tum quod ipsi Caesares filiorum ordinationem procurantes, mallent viam, qua facilius institutum consequerentur. Et quidem sub Friderico I. & Henrico VI. videntur rei fundamenta iacta firmiora, suspicaturque Auctor noster, exquisitiorem quandam

eligendi formulam ab Ecclesia ad Imperium transisse, ut alioqui sci-
mus, iudiciorum processum, aliaque multa a Canonistis ad Legistas
venisse: præsertim cum initio omnis eruditio & cum ea rerum
moderamen penes Clericos esset, scripturæque omnes per ipsos ex-
pedirentur, & negotia formam complementumque eorum opera
acciperent. Jam vero dudum receptum fuit in *Ecclesiasticorum Ele-
ctionibus*, ut collectis jam suffragiis, cognitoque, in quem studia præ-
valeant, unus vel pauci eligere se dicant totius Capituli vice, & appel-
lentur electores, etsi tantum Capituli electionem declarent. Quia
etiam apud Canonistas credi passim coepit, ne validam quidem ele-
ctionem esse, etsi faverent suffragia, nisi ad publicatæ sententiæ instar
juridica promulgatio, & ut ita dicam, formalis electio, ab uno vel
paucis pro omnibus celebrata, velut colophonem imponeret. Idem
igitur vel simile quiddam cum translatum esset ad electionem Regis
Romanorum, factum est, ut Archiepiscopi quidam & Officiati solen-
nibus obeundis destinati (qui & primarii Principes erant) eum, in
quem potiora studia procerum inclinare comperissent, velut *scruti-
nio* facto, vel ut, Albertus Stadenſis loquitur, ex *prætaxatione* Principum
& *consensu nominarent*. Unde porro contigit processu temporis, ut
electio formalis valeret pro materiali, & Electores solennes seu *No-
minatores* soli tandem fierent Electores. Sane consensum Princi-
pum etiam Speculum Saxonicum exigit, & in epistola Principum
Germaniæ ad Innocentium III. pro Ottone IV, itemque Alexandri
IV. Papæ ad Archiepiscopos Electores contra Conradinum, videas
electionem, nominationem, consensum, distingui. Et Richardus
dicitur consensu Principum a suis Electoribus electus. Sed postea tur-
batissimis illis Imperii temporibus, cum plerique sponte abstinere
Republica, adeo ut ad externos etiam sceptrum deferretur, res ad so-
los illos Archiepiscopos & Officiarios rediit, qui scilicet honeste abes-
se non poterant, solique privativo jure Electores evasere, qui nullo
alterius consensu amplius indigerent. Itaque *privativum* illud *jus*
longo interregno antiquius non videtur. Et hæc assentitur
Autor viris doctis, qui hinc initia Electorum repetivere. Sed defi-
nitus Electorum numerus, & officiorum fixa in Principatibus certis
sedes, videntur paulo antiquiora; tametsi nondum sub Friderico I. ac-
credo nec sub Henrico VI. constituta satis videri possint. Itaque su-
perest

perest, ut ad Ottonis IV. vel Friderici II. tempora referantur. Nam
paulo ante, in tot epistolis ab Innocentio III. aut ad ipsum de contro-
versia inter Philippum & Ottonem scriptis, nihil tale allegatur, quod
tamen fieri maxime expectares, si tale jus in liquido fuisset. Hoc unum
videas ab Innocentio urgeri: Ottonem (non Philippum) coronatum
a quo debebat, & ubi debebat; Aquisgrani scilicet, & a Colonienſi. Et
constat Moguntinum atque Henricum Ducem Saxoniae, eundemque
Palatinum Comitem Rhēni, in regionibus transmarinis fuisse, cum
duo Reges contrarii eligerentur. At non multo post, extincto Fride-
rico II. Ottonis IV. successore, jam indubitatus habebatur numerus
Electorum septenarius, certique Principes Officiales, iidem qui dein-
de duravere, quemadmodum ex Urbani IV. epistola ad Richardum
Regem manifeste constat. Medio igitur tempore Electorale munus
certam formam sedemque accepisse necesse est, quæ deinde in Ru-
dolphi I. complementum recepit. Sane Conradum, Friderici II.
filium, a certis Electoribus Cæsarem sub patre Augusto appellatum,
innuunt Acta Electionis hic inserta. Et dehortatoria Alexandri
IV. de non eligendo Conradino seu juniore Conrado, ad tres Electo-
res Archiepiscopos directæ, etiam hic extat. Atque in Moguntino
quidem primæ sedis honor valuit, adeo ut aliquibus a Papa proxi-
mus dicatur. Aquisgranensis coronatio, collocatioque in sede ma-
gnifici Caroli, ab antiquo visa erat ad officium Colonienſis spectasse.
Trevirensis in sua diocesi habebat palatium vetus Francorum Regum
in urbe Trevirorum, cui & Rhēni Palatinus præerat, quod specialiter
assignabatur tradendum Imperatori electo novo, tanquam ad capien-
dam rerum Imperii possessionem, ut ex epistola Urbani IV. hic in-
serta, Autor observat. In summa, Rex Romanorum electus a Ger-
manis censebatur Rex Francorum, scilicet Orientalium, ut ex Otto-
num Henricorumque diplomatis liquet. Hinc electio facienda dice-
batur in urbe Francofurto, vel saltem in vicina Franckes-erd, id est
terra Francica. Sedes quoque Caroli M. apud Aquisgranenses, &
palatium Trevirenſe Pipini (ut creditur) tradendum novo Regi, in
solennibus istis ad Francica fuisse respectum ostendunt, unde tres Ar-
chiepiscopos Francicos cæteris, Saxonis vel Baioariis, in electione
prælatos, mirum non est. Eaque potius ratio Autori nostro pro-
batur, quam trium Archicancellariatuum, quorum unus tunc non-
dum

dum, ubi nunc, erat. In Electoribus secularibus deligendis blandiri poterat quadruplex dignitas, scilicet Regis, Ducis, Marchionis, Comitum, pro quatuor Officiis Imperii. Sed potius est, ut Ottonem IV. vel Fridericum II. ad amicitiam vel vires respexisse, aut etiam presentem possessionem secutos credamus, ut qui tunc forte novissime Officiis functi erant, eadem porro retinerent, opinione constantis juris mox invalescente, pro genio seculi tenebris pleni, eoque magis proclivis ad credulitatem: praesertim quod anteriora exempla in praedecessoribus cujusque non deessent. Unde facilius persuasio vetusti juris, quae in Saxone certa, in Palatino non aspernanda videbatur, quod jam inde a Conrado Palatino, Friderici I. fratre, in jura Ducatus Orientalis Franciae successisse censeretur. In Bohemo quoque & Brandenburgico non defuisse credibile est, unde jus antiquius astrueretur; quorum notitiam nobis vetustas eripuit.

Haec sunt, quae de origine Electorum illustris Autor magna veritatis specie tradidit, tametsi nobis de re tanta & tam perplexa judicium non sumamus. Prolixiores autem in recensione hujus Libri fuimus, quod gravissima monumenta hactenus partim inedita, partim paucis cognita, & observationes ab Editore illis superstructae, pretium operae pollicerentur. Caeterum licet praesens Opus, quale nunc editum est, per se completum haberi possit, pro eo, quod complectitur, intervallo temporum; pro certo tamen didicimus, ingentem Nobilissimo Autori apparatus superesse, tum pro duobus novissimis seculis, tum & pro anteriorum supplementis. Quae cum jam praeparantur, publico nomine rogare audemus Viros, ob doctrinam & rerum usum ad interiora ista admissos, ut submittere velint, quae ad ornatum & perfectionem majorem insignis hujus Operis facere posse videbuntur; certi Editorem grato animo beneficium publice praedicaturum.

DE JURIS-CONSULTO PERFECTO, SIVE INTERPRETATIONE LEGUM IN GENERE, Liber singularis. Itemque Muse Juridica, sive Opuscula Juridica novem edita partim nunc & olim, vel edenda per Vincentium Placcium Hamburgensem.

Holmiae & Hamburgi apud G. Liebzelt, 1693, in 8. plag. 79.

Miran

Mirantur non immerito plures, cum omnes disciplinae & scientiae indies fastigio suo propius admoveantur, quid Jurisprudentiam Civilem hucusque depressam teneat, ut ab iis, quos superiori seculo affecuta jam erat, gradibus nonnihil iterum descendere videatur. Cujus duae praeter aliis, (longe enim plures supersunt) causae eminent, neglectus tum antiquitatis Romanae & Germanicae, tum artis interpretandi. Posteriori defectui laudatissimo proposito obviam ire instituit consultissimus Placcius in *JCto* suo, quem ante triginta, & quod excurrit, annos, tecto sub *Nomici Pacemuti Analytico-phili* anagrammate, nomine suo publicatum, nunc pluribus exinde e-jectis emendatiorem, plurimis adjectis auctiorem recudi curavit, ut per notitiam ejus, (verba sunt posterioris praefationis) *JCti a Legum peritis aut Legulejis, per usum optimum a Cavillatoribus, calumniatoribus rabulisque secernantur, & conscientia Advocatorum & Judicum firmetur ac tranquillentur.* Opus in duodecim capita divisum, quorum primum prolixum est in sistenda definitione tum *JCti*, quem vocat eum, qui ex habitu leges qua leges interpretatur; tum perfectionis *JCtorum*, quam facit habitum, non saltem secundum leges vivendi, judicandi, postulandi, easve memoria tenendi, sed optime interpretandi. Cap. 2. accuratum praemittit catalogum eorum, qui de Interpretatione hactenus aliquid ediderunt, ubi p. 22. quatuor ponit requisita interpretis, ut (1.) naturali sua industria, per experientiam & exercitationem exculta, initium faciat eminentis in hoc genere prudentiae; (2.) sensim recurrentibus saepiuscule similibus interpretandi exemplis, universales magis regulas constituat; (3.) easdem rationibus atque causis probare aunitatur, & ita demum (4.) ad disponendam ex bene subordinatis invicem universam scientiam progrediatur. Singulos gradus in cujusque aevi Theologis, Philosophis & *JCtis* determinat, atque inter hos, qui artem interpretandi hoc & superiori seculo professi fuerint, in quatuor classes distribuit, ordine literarum elementario p. 29. - 44. exhibet. In classe nimirum prima, qui ex professo de Juris Interpretatione omni; in secunda, qui de certis ejus speciebus; in tertia, qui de interpretatione specialium materiarum scripserunt; in quarta, qui incidenter & in diversis generis scriptis fundamenta interpretationis exposuerunt. Hinc p. 53. Interpretem legum definit: qui tollit vitia Juris sive legum, quatenus

Bbb 3

tenus

tenus signa sunt voluntatem latoris sui indicantia, idque manentibus legibus. Unde plura excerpta porismata, potissimum: JCrum curare debere, ut leges essentiam & perfectionem suam retineant; unde in earum sensu vel probabili legislatoris intentione nihil immutandum; nullam ipsis imperfectionem affingendam esse, eamque in dubio interpretationem preferendam, per quam lex maneat perfectissima, vel saltem maneat minus imperfecta; neque tentandam esse correctionem vitiorum, quæ sine mutatione ipsius legis nequeunt emendari; alias vero tam diu continuandam interpretationem, donec omnis imperfectio, qua potest, tollatur. Hisce fundamentis superstructa sunt capita reliqua, in quorum tertio perfectiones juris & legum exponit, ibique n. 5. retractat assertionem, in qua Aristotelem hæcenus & Feldenum secutus erat: Leges nunquam necessaria demonstratione, sed contingenti solum probabilitate niti. Cap. 4. seqq. transit ad species interpretationis, mentalem nempe a causis legum desumptam, ejusque subspecies, restrictivam & extensivam; item methodicam, analyticam & casualem. Cap. 7. ostendit Jus non scriptum non admittere plures interpretationis species, quam extensivam & restrictivam, quas eidem simul sufficienter applicat. Cap. 8. enumerat Juris scripti perfectiones & imperfectiones, earumque partes, tam ex orationis quam scripturæ natura petitas. Cap. 9. seq. interpretationem Juris scripti criticam & mentalem, item antinomias earumque conciliationem, & synesin tandem, tanquam habitum animi JCræ proprium evolvit, & p. 392. Juris-Consultum perfectum ex hæcenus traditis describit. Reliquos denique habitus JCræ perfectæ necessarios, cum tamen non constituentes, in cap. ult. exponit.

Hisce adjecit opuscula Juridica, Musarum numero respondentia: I. Syntagma regularum interpretationis falsarum, potissimum JCræ antiquis usitatarum, sed ex traditis in JCræ perfectæ principiiis refutatarum. II. Disputationem suam inauguralem, lineas primas JCræ perfectæ continentem. III. Typum artis interpretandi Jura, tabulis perpetuis inclusum. IV. & V. Ideæ JCræ Romano-Germanici & Hamburgensis perfectæ delineationes, in cujus posterioris cap. 1. Jura Hamburgensia singula, & cap. 3. eorum interpretes recenset. VI. De favorabilibus & odiosis in Jure, contra Dn. Christianum Thomæsum, quem speciali dissertatione objectionibus hisce satisfacturum, cognovimus.

cognovimus. VII. Consilium de studio Juris Civilis optime instituendo & ad praxin convertendo. IIX. Manuductionem ad studium Juris Romano-Germanici privati. IX. Indicem libri brevi edendi in præfatione ejus recensiti. In calce universi operis tandem liberos a se editos & edendos enumerat.

ECLIPSIS SOLIS;

Anno 1693, d. 23 Jun. st. vet. Lipsiæ observata.

Quam pene imperceptibilem nobis pollicebantur calculi Astronomici Eclipsin Solis, cœlo favente, die dicto sic satis notabilem deprehendimus. Solis altitudo (horologiis, uribico & oscillatorio, indicibus) ante meridiem H. 10. 21. observata, fuit 54. 38; a meridie H. 3. 20. vero 43. 10. Plures captare nubium frequentia inhibuit: e notatis autem phasium tempora corrigi possunt.

Initium Eclipsis circa 25 a summitate marginis occidui Solaris H. 1. 15 notavimus. H. 1. 24 Eclipsis unum digitum (diametro Solis æqualiter divisa) superabat. H. 1. 30 deficiebat sesquidigitus; 49 a limbo Solari resectis. H. 2. 13 in eodem limbo 54 obscurabantur; in disco autem duo digiti & forte amplius. Ab hoc decrevit Eclipsis, ejusque finis contigit H. 2. 43, postquam H. 1. 32 duravisset. Veram ejus quantitatem, digitis æqualibus ad inæquales ope micrometri debite reductis, D. 1. 48 deduximus.

Amisimus non ita pridem e Collectoribus horum Actorum & merito lugemus Virum diligentissimum M. Christianum Wagnerum, ad D. Johannis hic loci, dum viveret, Pastorem, Polyhistorum insignem, & orientalium æque ac occidentalium linguarum haud vulgariter peritum, qui V. Cal. Aug. in flore ætatis, cujus annum trigessimum primum agebat, extinctus est, cum paucis antediebus *Lucerna Lapidaria*, a Josepho Malatesta Garuffio edita recensum, huic ipsi mensi pag. 346 insertum, nobis exhibuisset. Occupatus ab aliquo tempore fuerat, tum in concinnanda Arfacidarum seu Par-

Parthorum Regum Historia, quam ex antiquitate eruere & numismatibus illustrare constituerat, tum in adornanda editione Scriptoris cujusdam Græci Rerum Byzantinæ, nunquam hæcenus in lucem publicam producti, quem in Bibliotheca nostra Paulina servamus. Quæ opera affecta num aliquando proditura sint, futurusque alius, qui schedis beati viri instructus perficiendis iis manum admoveat, dies docebit. Adhuc enim certi nihil polliceri de iis Erudito Orbi possumus, qui, si vitam doctissimo viro Numen Divinum propagasset, præclara quæque polliceri de eo sibi potuisset.

LIBRI NOVI.

Veterum Mathematicorum, Athenai, Bitonis, Apollodori, Heronia, Philonis, & aliorum Opera, Græce & Latine pleraque nunc primum edita. Parisiis e typographia regia, 1693. in fol.

Description des Plantes de l'Amerique, avec leurs figures au naturel. Par le P. Charles Plumier Religieux Minime. A Paris, de l'Imprimerie Royale, 1693. fol.

Recueil d'Observations faites en plusieurs voyages par ordre de Sa Majesté, pour perfectionner l'Astronomie & la Geographie. Par Mess. de l'Academie Royale des sciences. A Paris, de l'imprimerie Royale, 1693. fol.

Divers Ouvrages de Mathematique & de Physique. Par Messieurs de l'Academie Royale des sciences. A Paris, de l'imprimerie Royale, 1693. fol.

Homerici Achilles, Caroli Drelincurtii penicillo delineatus, per convicia & laudes. Lugd. Bat. 1693. in 4.

La Science des Medailles, pour l'instruction de ceux, qui s'appliquent à la connoissance des Medailles antiques & modernes. A Paris, 1693. in 12.

Histoire de l'Edit de Nantes, contenant les choses les plus remarquables, qui se sont passées en France avant & après sa publication, à l'occasion de la diversité des Religions. A Delft, 1693. in 4.

Parallele des Anciens & des Modernes, en ce qui regarde les Arts & les Sciences. Nouvelle edition, augmentée de quelques Dialogues. Par Mr. Perrault de l'Academie Française. A Paris 1693. in 12.

Histoire d'Henri II. & François II. par Mr. Varillas. A la Haye, 1693. in 12.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris, Anno M DC XCIII.

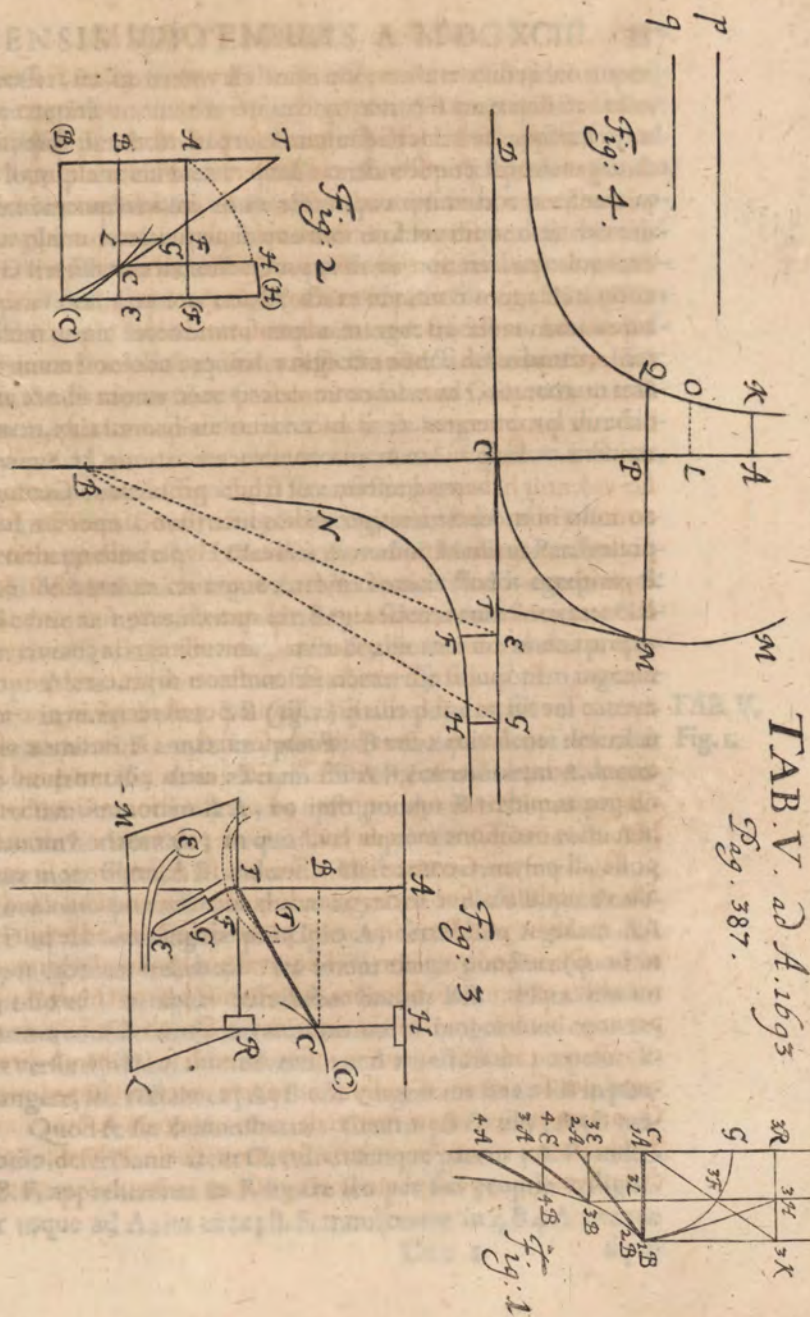
G. G. L. SUPPLEMENTUM GEOMETRIÆ Dimensoriæ, seu generalissima omnium Tetragonismorum effectio per motum: Similiterque multiplex constructio lineæ ex data tangentium conditione.

Dimensiones linearum, superficierum & solidorum plerorumque, ut & inventiones centrorum gravitatis, reducuntur ad tetragonismos figurarum planarum; & hinc nascitur *Geometria Dimensoria*, toto ut sic dicam genere diversa a *Determinatrice*, quam rectarum tantum magnitudines ingrediuntur, atque hinc quasita puncta ex punctis datis determinantur. Et *Geometria* quidem *determinatrix* reduci potest regulariter ad æquationes Algebraicas, in quibus scilicet incognita ad certum assurgit gradum. Sed *dimensoria* sua natura ab Algebra, non pendet; etsi aliquando eveniat (in casu scilicet quadraturarum ordinarium) ut ad Algebraicas quantitates revocetur; uti *Geometria determinatrix* ab Arithmetica non pendet; etsi aliquando eveniat (in casu scilicet commensurabilitatis) ut ad numeros seu rationales quantitates revocetur. Unde triplices habemus quantitates: rationales, Algebraicas, & transcendentes. Est autem fons irrationalitum Algebraicarum, ambiguitas problematis seu multiplicitas; neque enim possibile foret, plures valores eidem problemati satisfacientes eodem calculo exprimere, nisi per quantitates radicales; eæ vero non nisi in casibus specialibus ad rationalitates revocari possunt. Sed fons transcendentium quantitatum est infinitudo. Ita ut *Geometria transcendentium* (cujus pars *dimensoria* est) respondens *Analysis*, sit ipsissima scientia infiniti. Porro quemadmodum ad construendas quantitates Algebraicas, certi adhibentur

Ccc

— motus

motus, in quibus aut non intersunt curvæ materiales, sed tantum regula rectilinea, aut si curvæ rigidae interveniunt, non tamen nisi ratione occursum seu intersectionum usurpari debent: Ita ad construendas quantitates Transcendentes haecenus adhibita est applicatio, seu admensuratio curvarum ad rectas, uti fit in descriptione cycloëidis, aut evolutione fili vel folii lineæ vel superficiei circumligati. Quin & si quis spiralem *Archimedis*, aut *Quadratricem veterum* Geometricæ (hoc est motu continuo exacto) describere velit, hoc facile præstabit quadam rectæ ad curvam admensuratione, ut motus rectus circulari attemperetur. Minime igitur hæc excludo ex Geometria, etsi id fecerit *Cartesius*: cum lineæ sic descriptæ & exactæ sint, & utilissimas habeant proprietates, & transcendentibus quantitatibus sint accommodatæ. Sunt tamen & aliæ construendi rationes, quæ aliquid Physici videntur habere admissum: ut si quis problemata Geometriæ determinatricis construeret per radios lucis (quod sæpe cum fructu fieri posset) aut quemadmodum nos aream Hyperbolæ quadravimus, vel logarithmos construximus, motu composito ex æquabili & per frictionem uniformem retardato; vel ope chordæ sive catenæ pondere præditæ, lineam catenariam vel funicularem (la chaînette) constituentis. Et quidem si exacta sit construendi ratio, recipitur in Geometriæ theoriam; si facilis sit utilisque, potest recipi in praxin. Nam & motus secundum certas hypothesen factus Geometricæ est tractionis, exemplo Centri gravitatis. Est autem novum quoddam motus genus, quem nos opinor primi ad constructiones Geometricas adhibuimus, occasione mox dicenda; Cum præ cæteris videatur referri posse ad puram Geometriam, affinisque sit descriptioni linearum per fila ex umbilicis sive focis; quandoquidem in eo nihil aliud requiritur, quam ut punctum, lineam in plano describens, ad unam extremitatem fili, in eodem plano (vel æquivalente) positi, alligatum, moveatur altera extremitate fili mota, sed non nisi per tractionem, non vero per impulsu in transversum, qui nec a filo ob flexibilitatem debet expectari: trahatur autem in ipsius fili tensi seu trahentis directione; quod per se evenit, si nullum in itinere occurrat impedimentum. Quoniam tamen filum materiale, cum nunquam habeat summam flexibilitatem quam Geometria supponit, facile stylum seu punctum describens, (quippe in plano libere positum,) nonnihil in transversum agere

agerē posset, ita ut motus styli non esset nuda tractio; ideo impedi-
mento materiali commode occurritur remedio materiali, ut scilicet
causa sit, quæ punctum describens non nihil faciat vel apprimi vel ad-
hærere loco plani cui inest; qualis causa esse potest pondus puncto
describenti incumbens, seu conjunctum, quo ipsum hoc punctum ap-
primetur plano horizontali, in quo moveri, lineamque describere de-
bet. Ita si resistentia incumbens, qua fit ut non facillime loco mo-
veatur, prævaleat omnino exiguae illi residuae in filo rigiditati, potius
cedet filum atque intendetur; atque ita aget tractione, non impul-
su, quod unum hoc loco requiritur respectu puncti describentis. Hinc
autem fit, ut talis motus mire sit accommodatus ad Geometriam tran-
scendentem, quia immediate refertur ad lineæ tangentes vel directio-
nes, adeoque ad quantitates elementares, numero quidem infinitas,
magnitudine autem inassignabiles seu infinite parvas.

Hujus autem Constructionis excogitandæ, talis mihi olim oc-
casio Lutetiæ præbita est. *Claudius Perrault* Medicus Parisinus in-
signis, tum & Mechanicis atque Architectonicis studiis egregius, &
Vitruvii editione notus, idemque in Regia scientiarum Societate Gal-
lica, dum viveret, non postremus, mihi & aliis ante me multis propo-
suit hoc problema, cujus nondum sibi occurrisset solutionem ingenue
fatebatur: invenire lineam BB (fig. 1) quam pondus, fili vel catenu-
la AB extremitati B annexum, puncto B vel æquivalente describat
in plano horizontali; dum alteram fili AB extremitatem A, ducen-
do per rectam immotam AA, eo ipso pondus B trahimus per di-
ctum planum horizontale; in quod, vel æquivalens, etiam recta AA,
& durante motu filum, AB, cadunt. Utebatur autem (intelligentiæ
causa) horologio portatili suæ thecæ argenteæ incluso B, quod cate-
nulæ AB ad thecam alligatæ principio A, secundum regulam AA
ducto, per tabulam trahebat. Ita inum thecæ punctum (quod in
fundi medio est) in tabula describebat lineam BB. Hanc lineam
ego attentius considerans (eum tunc maxime in tangentium contem-
platione versarer) statim animadverti, quod res est, filum perpetuo li-
neam tangere, seu rectam ut 3 A 3 B esse tangentem lineæ BB in pun-
cto 3 B. Quod & sic demonstratur: Centro 3 B & filo 3 A 3 B tan-
quam radio, describatur arcus Circuli uterunque parvus 3 A. F, inde
filum 3 B. F, apprehensum in F, directe seu per sua propria vestigia
trahatur usque ad A; ita ut ex 3 B. F, transferatur in 4 B 4 A; itaque

si ponatur similiter fuisse processum ad puncta 1 B, 2 B, ut ad punctum 3 A, utique punctum B descripsisset polygonum 1 B 2 B 3 B &c. cujus latera semper incident in filum, unde imminuto indefinite arcu, qualis erat 3 A F, ac tandem evanescente, quod fit in motu tractionis continuæ, qualis est nostræ descriptionis, ubi continua, sed semper *inassignabilis* fit circumactio fili, manifestum est polygonum abire in curvam cujus tangens est filum. Itaque videbam rem redire ad hoc problema conversæ tangentium: invenire lineam BB ejus naturæ, ut AB portio tangentis inter axem AA & curvam BB intercepta sit constanti datæ æqualis. Nec difficile mihi fuitprehendere, hujus lineæ descriptionem ad quadraturam Hyperbolæ revocari posse. Nimirum Centro C, vel A (ubi filum 1 A 1 B simul est ordinata & tangens curvæ) radio vero AB, describatur Circulus 1 B. FG, axi AE occurrens in G, & huic axi parallela sit 1 B. K; cui ex Ceducta CF occurrat in K, erit 1 B. K tangens arcus circularis 1 B. F. Jam per F dueatur FLB, parallela axi AE, occurrens ipsi 1 A 1 B in L, & curvæ BB in B, in qua producta sumatur LH æqualis ipsi 1 B. K, idemque ubique faciendo, prodibit linea tangentium 1 B. HH, & rectangulum 1 B. 1 A. E reperiatur æquari figuræ tangentium seu areæ trilineæ 1 B. L H. 1 B; verbi gratia 1 B 1 A in 1 A 3 E producet æquale trilineo 1 B. 3 L. 3 H. 1 B. Cum igitur figuræ tangentium area exhiberi possit per quadraturam Hyperbolæ vel Logarithmos, ut notum est, patet ejus ope etiam haberi 1 A 3 E, seu 3 L 3 B, adeoque punctum curvæ ut 3 B. Vicissim hinc data descriptione lineæ BB quadratura hyperbolæ vel Logarithmi construentur. Quibus ulterius explicandis non immoror, cum præsertim arbitrer idem optime præstitisse *Christianum Hugenum*, Virum celeberrimum, qui mihi non ita pridem per literas significaverat incidisse sibi singularem Hyperbolæ quadrandæ rationem; quam etiam in Historia operum eruditorum publicatam nuperrime, & hanc ipsam esse colligo ex iis quæ nuper a præstantissimis fratribus *Bernoulliis* data habentur in *Actis Eruditorum*, ubi *Hugenianorum* istorum occasione, morum similem apparet pulchre transferri ad describendam lineam, ubi portio tangentis intercepta inter curvam & axem, est ad portionem axis inter punctum fixum, & occursum tangentis, seu AB, ad CA (*in fig. 1*) ut recta constans ad aliam rectam constantem. Quæ me quoque veterum in hoc genere meorum tandem edendorum admonere.

Pro-

Pronum scilicet statim fuerat intelligere, percepta semel relatione motus ad tangentes, innumeras alias lineas, non ita facile ad Quadraturam revocabiles hac eadem arte construi posse. Nam etsi AA non recta esset sed curva, non ideo minus filum ipsam BB tangeret. Quin amplius, etsi filum AB inter trahendum cresceret aut decresceret, non ideo minus tangens maneret. Itaque si data utcunque esset, ratio inter CA & AB (verbi gratia ut AB existentibus sinibus, essent CA tangentes ejusdem anguli) variis machinationibus moderari motum fili liceret, ut data lege inter contrahendum promoveretur. Infinitæ etiam lineæ eidem problemati satisfaciunt, hac construendi ratione duci possunt, qualibet per punctum si lubet datum. Quod si punctum describens a pluribus filiis simul trahatur, composita directio poterit adhiberi. Sed etsi unum tantum sit filum, poterit ejus longitudo variari, ipsi ponderi B annexa existente rota vel figura, per modum describendæ cycloidis in plano voluta. Recta etiam rigida ad filum semper normalis, vel datum aut certa lege variabilem angulum habens, cum B ferri potest, in quo etiam intelligi potest moveri punctum describens aliud. Possunt etiam duo pondera plano innitentia simul trahi, sive eandem semper distantiam servantia, sive etiam durante motu eam variantia. Possunt etiam duo plana intelligi, unum in quo movebitur punctum CB, eique firmiter innitetur, alterum in quo stylus ex B egrediens levissimo attractu (nihil adeo motum ipsius B turbaturo) describat lineam novam, & hoc planum suum habeat motum proprium, eritque lineæ novæ tangens ipsa recta, designans directionem motus compositi ex motu styli in plano immoto, & motu plani alterius. Unde rursus tangentium lineæ novæ sic descriptæ determinabuntur proprietates. Itaque cum hoc motuum genus latissime diffundatur, & innumeras applicationes recipiat, multa olim chartæ folia meditando in eam rem implevi, ac de cautionibus etiam practicis cogitavi, præsertim quia usum tam insignem ad Tangentium Conversam, & imprimis ad Tetragonismos videbam. Cum ergo *constructionem* repperim, generaliter sese extendentem ad omnes quadraturas, qua nescio an alia amplior inde a nata Geometria excogitata sit, eam publicare tandem constitui. Tametsi enim ista hæcenus in justis operis integræque velut scientiæ materiam servaverim, tam multa tamen alia, alteriusve generis subnascuntur, ut veteribus quacun-

Ccc 3

occa-

occasione defungi tandem præstet, ne intercidant, & satis diu ista, ultra Horatiani limitis duplum pressa, Lucinam expectarunt.

Ostendam autem *problema generale Quadraturarum reduci ad inventionem lineæ datæ habentis legem declivitatum*, sive in qua latera Trianguli characteristici assignabilis datam inter se habeant relationem, deinde ostendam hanc lineam per motum a nobis excogitatum describi posse. Nimirum in omni curva $C(C)$ (*figur. 2*) intelligo *triangulum characteristicum* duplex: assignabile TBC , & inassignabile GLC , similia inter se. Et quidem *inassignabile* comprehenditur ipsis GL, LC , elementis coordinatarum CB, CF , tanquam cruribus, & GC , elemento arcus, tanquam basi seu hypotenusa. Sed *assignabile* TBC comprehenditur inter axem, ordinatam, & tangentem, exprimitque adeo angulum, quem directio curvæ (seu ejus tangens) ad axem vel basin facit, hoc est curvæ declivitatem in proposito puncto C . Sit jam zona quadranda $F(H)$ comprehensa inter curvam $H(H)$, duas rectas parallelas FH & $(F)(H)$ & axem $F(F)$ in hoc Axe sumto puncto fixo A , per A ducatur ad AF normalis AB tanquam axis conjugatus, & in quavis HF (producta prout opus) sumatur punctum C : seu fiat linea nova $C(C)$ cujus hæc sit natura, ut ex puncto C ducta ad axem conjugatum AB (si opus productum) tam ordinata conjugata CB , (æquali AF) quam tangente CT , sit portio hujus axis inter eas comprehensa TB , ad BC , ut HF ad constantem a , seu a in BT æquetur rectangulo AFH (circumscripto circa trilineum $AFHA$). His positis ajo rectangulum sub a & sub $E(C)$ [discrimine inter FC & $(F)(C)$ ordinatas curvæ] æquari zonæ $F(H)$; adeoque si linea $H(H)$ producta incidat in A , trilineum $AFHA$ figuræ quadrandæ, æquari rectangulo sub a constante, & FC ordinata figuræ quadratrieis. Rem noster calculus statim ostendit, sit enim AFy ; & FH, z ; & BT, t ; & FC, x ; erit $t = zy : a$, ex hypothesi: rursus $t = ydx : dy$ ex natura tangentium nostro calculo expressa. Ergo $adx = zdy$, adeoque $ax = \int zdy = AFHA$. Linea igitur $C(C)$ est *quadratrix* respectu lineæ $H(H)$, cum ipsius $C(C)$ ordinata FC , ducta in a constantem, faciat rectangulum æquale areæ seu summæ ordinatarum ipsius $H(H)$ ad abscissas debitas AF applicatarum. Hinc cum BT sit ad AF ut FH ad a (ex hypothesi) deturque relatio ipsius FH ad AF (naturam exhibens figuræ quadrandæ) dabitur ergo & relatio BT ad

TAB. V.

Fig. 2.

ad FH , seu ad BC , adeoque & relatio BT ad TC , id est relatio inter latera trianguli TBC . Itaque ad omnes quadraturas, adeoque & ad dimensiones efficiendas tantum opus data relatione laterum trianguli characteristici assignabilis TBC , seu data lege declivitatum curvæ, posse describere curvam $C(C)$ quam ostensum est esse quadratricem.

Hæc descriptio ita fiet: In *figur. 3*, sit angulus rectus TAH immotus & in plano horizontali positus; in cujus crure AT procedat cylinder cavus verticalis TF , infra dictum planum horizontale prominens, in quo sit sursum deorsumque mobilis cylinder solidus FE , in summitate F alligatum habens filum FTC , ita ut pars FT sit intra cylindrum cavum, pars TC in dicto plano horizontali. Porro ad fili TC extremitatem C sit punctum pondere sibi incumbente eidem plano innitens, atque in eo describens lineam $C(C)$ initium autem motus erit in cylindro cavo TG , qui dum ducitur per AT recedens ab A , attrahet C . Punctum vero describens seu stylus C ante se protrudat HR , regulam, in eodem plano horizontaliter ad AH (alterum crur anguli recti immobilis TAH) incedentem, versus A ; quæ protrusio non impedit, quo minus protrudens punctum C sola tractione fili moveatur, adeoque ejus directionem in motu servet. Sit vero & tabula quædam RLM , eodem sui puncto R normaliter incedens ad regulam HR , cæterum propulsa continue a cylindro cavo, ita ut $ATHR$ sit rectangulum. Denique in hac tabula sit descripta, (per laminam extantem, si placet,) linea rigida EE , quam cylinder solidus FE , incisura, quam in extremitate E habere intelligitur, semper mordeat; ita prout R accedet ad T , cylinder FE descendet. Cum igitur quantitas ET sit data (nempe composita ex cylindro solido EF , & toto filo FTC) sitque data relatio inter TC & TR vel BC (ex lege declivitatum curvæ data) habebitur & relatio inter ET & TR , ordinatam & abscissam curvæ EE , cujus proinde natura & descriptio haberi potest in Tabula LRM per geometriam ordinariam: habetur ergo etiam descriptio lineæ $C(C)$ per machinationem præsentem. Est autem TC semper tangens curvæ $C(C)$ ex natura nostri motus, itaque descripta est linea $C(C)$ ubi lex declivitatum, seu relatio laterum trianguli Characteristici assignabilis, TRC , vel TBC , est data. Quæ linea cum sit quadratrix figuræ datæ quadrandæ, ut paulo ante ostensum est, habebitur quadratura vel dimensio quæsitæ. Q. E. F.

TAB. V.

Fig. 3.

Simi-

Similia variis modis ad conversæ tangentium methodi problemata accommodari possunt, veluti si punctum T fuisset motum in curva TT (loco rectæ AT) etiam HC coordinata (seu abscissa AB) calculum fuisset ingressa. Et sane omne problema conversæ tangentium reduci potest ad relationem inter tres rectas, nempe duas coordinatas CB, CH, & tangentem CT; aut alias functiones harum loco. Sed sæpe res multo simpliciore motu confici potest. Veluti si data fuisset relatio inter AT & TC (quod est circulis lineam ad angulos rectos secantibus, ordinatim positione datis, invenire lineam C(C) sufficisset minor apparatus. Cessantibus enim iis quæ incedant in H & R, satis erit EE lineam rigidam directricem describere in plano verticali immobili transeunte per AT. Ita promoti in recta immota AT, puncto TC, seu cylindro cavo TG, descendenteque cylindro solido TE, prout jubet linea data directrix EE, quam cylinder mordet; utique ob summam ET+TF constantem (ut ante) & relationem inter AT, & TC datam, facile invenietur relatio debita inter AT & TC, seu natura lineæ EE, cujus ope descripta linea C(C) erit quæsita.

A CONFUTATION OF ATHEISM &c.

i. e.

Refutatio Atheismi, aliquot orationibus sacris, ex instituto Nobilissimi Dn. Roberti Boyle, publice proposita a Richardo Bentley.

Londini apud Th. Parckhurst & H. Mortlock.

A. 1692. in 4.

Qui totos se ad investigationem naturæ conferunt, ita paulatim animos a divinarum rerum contemplatione abducere vulgo putantur, ut parum religiose de Deo sentiant. Quæ opinio quanto cum errore sit conjuncta, vel unus docet Illustis Boyleus, speculator, venatorque naturæ assiduus, cujus non solum pietas in Deum, dum vixit, tanta fuit, ut aliis esset documentum, sed maxime quoque eluxit, cum ille morti proximus testamentum consignaret. Decrevit enim anniversarium salarium docto cuidam pioque viro a testamenti sui curatoribus solvendum, qui quotannis orationes octo sacras ad populum recitaret, in quibus, omisiss illis omnibus, de quibus inter se

disce-

disceptant Christiani, contra Infideles, Atheos puta, Deistas, Paganos, Judæos & Muhamedanos, religionem Christianam defenderet, qui societates, quibus fidem Christianam propagandi datur occasio, ad illud studium incenderet, quique paratus esset scrupulos eximere, si qui forte in hominum animis resideant, & diluere, quæ vel de novo objiciuntur, vel non satis dissoluta jactantur. Ea vero provincia cum clarissimo viro *Richardo Bentley* demandata fuisset, laudabili ille proposito Atheos primum ac Deistas confutare constituit, qui ex animis hominum radicitus evellere conantur religionem. Hos enim ab illis non sejungit, quippe cum, non secus atque olim Epicurus, invidiæ publicæ evitandæ gratia, verbis quidem relinquunt Deum, re autem ipsa tollant, dum Dei nomine non Mentem infinita sapientia & bonitate præditam, sed brutam inanimatamque materiam, naturam universalem, & animam mundi sensus cogitationisque expertem intelligunt. Fecit autem id & subtiliter & enucleate aliquot in concionibus, quarum quinque priores ad nos sunt delatæ, in quibus, occasione sumpta ex Psalm. XVIII. v. 1. & Act. XVII. v. 27. (quæ commata luculenta explicatione illustrantur,) Athei proprio jugulantur gladio, argumentisque ex ratione petitis sententia illorum prosterntur & obteritur.

In prima ergo *Oratione* stultitiæ arguit Atheos cum Rege Psalte ex eo vel maxime, quod, cum a teneris ea fuerint imbuti religione, quæ a Deo optimo maximo nos conditos, animoque immortalis & spiritali donatos docet, nosque in spem vitæ æternis affluentis gaudiis erigit, illi nulla ducti vel utilitate, vel necessitate moti, sententiæ passim receptæ mittant repudium, sibi quæ alia omnia persuadeant: Nullum scilicet fuisse architectum hujus mundi, nec a rectore & moderatore sapientissime illum gubernari; nihil esse hoc universum nisi materiam sensu carentem, & fato fortunaque varie impulsam; primos homines fungorum instar e terra natos, totumque illud, quod mentem dicimus humanam, nihil esse nisi agitationem & afflictum subtilis cujusdam materiæ, nihilque adeo manes esse, sed letum finire omnia.

Quum enim Religio, quæ Dei cultu pio continetur, nulla nobis præscribat dogmata rationi nostræ repugnantia, & incommoda quoque hujus vitæ multorum commodorum compensatione leniat, summæ utique est amentię deferere illam, & ea cum gaudio complecti

Ddd

opinio-

opinionum monstra, quæ dum in brutorum animantium sortem nos detrudunt, omnemque futuræ vitæ spem eripiunt, non possunt non terrore implere sanæ mentis homines; dumque iurandum, sanctissimum illud societatis omnis vinculum, solvunt, dissipant cives reipublicæ communione junctos, omnemque vitæ tranquillitatem ipsis eripiunt.

Porro cum gentium Apostolus in concione, quam Athenis in Areopago habuit, docuerit Deum & quærî & inveniri posse, si in ipsos quasi descendamus, & naturam, vitam, motumque nostrum consideremus, latius explicat hoc argumentum Cl. Auctor ab animæ spiritualitate, nec non fabrica & origine corporis humani, depromptum. Quod si enim in nobis animus est rationis compos idemque materia expers & immortalis, ab Ente spirituali, æterno sapientissimoque procreatus ut sit necesse est: sique ex corpusculorum concursione fortuita, corpora primorum hominum coalescere non potuerunt, nec ab æterno extiterunt, nihil certe tam apertum esse potest tamque perspicuum, quam Mentis infinitæ vi ac ratione fabricatam corporis humani machinam, in qua omnia non modo ad usum apta sunt, verum etiam ad venustatem.

Esse autem in nobis substantiam, a corpore nostro distinctam, & segregatam ab omni concretionem materiali, quam spiritum & mentem vocare solemus, ex eo Auctor probat in *Oratione II*, quod cum in nobis sit aliquid, quo percipimus, cogitamus & volumus, hæc sentiendi & cogitandi vis materiæ tribui nullo modo possit. Quoniam enim materiæ natura in extensione divisibili passiva & impenetrabili consistit, hoc principium tanquam exploratum, & ab ipsis Atheis concessum, assumit ad confirmandum (1) in materia non residere sentiendi & percipiendi facultatem, (2) neque particulas materiæ varie affectas, veluti cerebrum & spiritus animales, illa vi pollere, (3) nec motum in genere superadditum materiæ, aut (4) certo determinatum modo, qualis est spirituum animalium per nervos & musculos, (5) multo minus occursum & collisionem spirituum animalium, gignere posse sensum & perceptionem. Tandem ostendit, nequaquam labefactari posse hanc sententiam objectione, quæ bruta animantia sensu pollere, nec tamen præter materiam quidquam esse asserit; quippe cum evictum nondum sit, brutorum motus externos cum interna perceptione esse.

con-

conjunctos, ac, si id quoque demus, non absurde dici possit, sensationem illam fieri ab immateriali substantia, de cujus duratione aut reliquo statu, cum a liberrima Dei voluntate dependeat, nihil certi affirmare liceat.

Jam quod ad fabricam corporis nostri attinet, omnia membra ejus tam mirifice ad usus necessarios & facta & collocata sunt, ut, licet ex parentibus suis jam procreentur homines, necesse sit primos a Mente sapientissima conditos fuisse, quæ corpus hominis ad vitam, sensum motumque aptissimum formarit. Nam quæ ab Atheis contra hoc argumentum afferuntur, tota esse commentitia plenaque stultissimæ futilitatis, erudite ostendit Cl. Auctor in *Oratione III, IV & V*. Frustra scilicet objiciunt, machinam corporis nostri undique absolutam & perfectam tantoque artifice dignam non esse, cum sensus nostri exiguo definiantur numero, nec satis acres sint, sitque infinita pene morborum vis, qui fabricam ejus labefactent & destruant. Nam nec pluribus egemus sensibus rerum externarum interpretibus ac nunciis, & si illos acerrimos nobis seminator & sator rerum omnium dedisset, nequaquam statui & conditioni nostræ forent apti (ut egregie confirmatur in *Oratione tertia*), morbi autem vitio parentum primorum in nos fuerunt derivati. Quod si autem negare pergunt Athei, Mentem æternam, nostra finxisse corpora, aliam originem eorum haud absurdam cur nobis non producat? Quod enim nonnulli dicunt, ab æterno generationes hominum sibi invicem successisse, id nugatorium est, cum, demonstrante id Bentlejo, contradictionem involvat, in duratione successiva infinitas jam successiones præterisse, contrariumque possit probari tum ex eo, quod genus humanum gradatim augetur & cumulatur, tum ex origine rerum publicarum, artiumque & scientiarum inventionne sensim & pedetentim quasi progrediente, quæ omnia cum infinito illo tempore jam exacto conciliari nullo modo possunt. Sunt ergo ex Atheis, qui ad sidera confugiunt, & ex illorum congressu homines ortos perhibent; quo quid dici potest obtusius? Nam quæ siderum vires regulis Chaldaeorum comprehensas explicat disciplina, ex nugis confuta tota est; ac si vel maxime concedamus, quod illi suo quasi jure arripiunt, & cujus a multorum experientia seculorum certiores se factos gloriantur, insignes posse astra certa ratione disposita in tellure nostra effectus edere, quem sibi hoc daturum putant, homines virtute

Ddd 2

siderum

fiderum ex limo fuisse procreatos? cum ad experientiam provocare nullam possint, nec principio generis humani exstiterit, qui thema cœli ad illud temporis momentum consignaret.

Quoniam vero ex Atheorum grege nonnulli productionem naturæ, vel potius materiæ secundum mechanicas motuum leges agitata, tribuere malunt, hanc quoque sententiam excutit Cl. Auctor in *Oratione IV*, & præclare docet, quam multa peccet. Primum enim sciscitatur ex illis, cur homines non gignat hodie natura nisi ex parentum semine, cum senio fracta & effœta nequaquam sit, ut illi oscitantes hallucinantur, sed eadem adhuc vigeant leges motus? Deinde subtiliter probat, cum ipsis hydrostatices legibus, quæ exigunt, ut leviora summa, graviora ima petant, corporis humani, in quo caro specie graviora ossa complectitur, formationem in fluido factam conciliari non posse. Pergit idem & angustius illos urget, ut explicent, si tam præclarum opus nulla moderata fuit ratio, & unum membrum post aliud elaboratum fuit, unde tanta illorum, tamq; consentiens, conspirans & continuata cognatio? cur animalium diversæ speciei embryones, cum in principio æque sint exiles, in diversam magnitudinem assurgant, & unus in elephantis excrescat molem, alter formicæ non possit excedere parvitatem? Quod si enim gemina illis afferre velint, quæ in tractatu de formatione fœtus Cartesius tradidit, infinitis se difficultatibus implicare, & in nodos inexplicabiles incidere illos demonstratur, simulque ex Redi, Malpighii, Levvenhoekiique doctissimis scriptis docetur, non dari spontaneum insectorum ortum, in quo Athei suæ impietati quærunt præsidium.

In quinta denique *Oratione* propugnaculum illud dejicitur, quo se ultimo recipere solent Athei, dum ex fortuito congressu atomorum homines ortos temere effutiunt. Ac primum quidem Bentlejus admiratur illorum stupiditatem, qui non intelligunt casum fortunamque inania esse nomina, ac proinde, si veras causas afferre velint, omnia tandem in mechanismum materiæ ab ipsis esse conferenda. Quod cum diffiteri non possint, causantur tamen cum Lucretio, qui vaserimus habetur Epicuri somniorum interpres, cum hominibus & animalibus perfectis, infinita quoque alia diversissimæ figuræ ex occurssu atomorum fuisse orta, sed monstrosa & ad gignendum procreandumque inepta; quo factum ut brevi extincta, sola vero illa diuturna fuerint,

fuerint, quibus contigerant membra ad sensum, motum, sobolisque procreationem apta: nec proinde ex eo, quod animalia gaudent membris ad illos usus accommodatis, originem illorum sapientissimo artifice esse tribuendam, quia non acceperint membra illa ut viverent ac perennarent, sed ideo vitalia fuerint sui que simile procrearint, quoniam forte fortuna talis ipsis fabrica obtigerat. Verum vana hæc esse, & a vera ratione remotissima, multis evincit argumentis Cl. Bentlejus. Quicquid enim tracentur, dum animalium perfectorum creationi monstrorum ortum adiungunt, elabi tamen non possunt, sed iisdem expositi manent telis, quibus productio animalium mechanica impugnatur. Præterea si infinitam olim varietatem animalium creavit natura, & per innumeros quasi errores tentando effinxit hominem, ea præditum forma, quæ nobis est propria, cur nullibi comparent illa naturæ rudimenta? Fac enim periisse, quæ caruerunt partibus ad sui conservationem necessariis, illa tamen durasse oportet, quæ a nobis diversa solum fuere in membris, quæ ad bene esse videntur concessa. Quidni ergo nobis occurrunt homines uno solum instructi oculo, aut unguibus carentes, vel Satyri & Sciapodes, & quicquid præterea monstrorum in fabulis celebratur? Jam si liberaliter cum Atheis agere velimus & dare, possibile esse, ut homines ex particulis temere & casu concurrentibus enati fuerint, num quoque sumere illos decet, id revera factum fuisse? cum tot tamque manifesta in corpore humano reperiantur documenta, quæ Mentis sapientissimæ vi ac ratione designatam fuisse ejus descriptionem & modum arguat? Quotus enim est quisque, qui si ex terra erui videat nummum Imperatoris signaturæ imagine, in tam ineptam incidat sententiam, ut non artem adhibitam illi credat, sed casu ipsum illo in loco fuisse ortum, cum id non plane sit impossibile? Porro, quia imitari quidquam non potest, nisi qui cum ratione agit, dispositioque tot partium, quot humanum corpus constituunt, infinitas variationes admittit, similitudo profecto quæ in utroque sexu cum varietate membrorum, quæ procreationis causa data sunt, conjuncta reperitur, casui nullo modo est tribuenda, qui tantum valere nunquam potest, ut, si innumerabiles unius & viginti formæ literarum vel aureæ vel qualeslibet, aliquo conjiciantur, ex his in terram excussis annales Ennii, ut deinceps legi possint, efficiantur. Sed hæc omnia fusius persequitur Cl. Auctor, ostendens quam putidum

fit illud Lucretii de uteris, in quibus geniti homines, ex terra natis commentum, cum, si vel maxime homines ita procreatos admittamus, illos statim periisse necesse sit, quoniam caruerunt nutrimento, & tenera corpora nec a frigore, nec a beluarum immanitate, defendere poterunt.

PROBLEMATIS, A JOH. BERNOULLIO in hisce Actis mense Majo pag. 235 propositi,

Solutio, a Dn. Marchione HOSPITALIO in literis ad

Dn. Bernoullium d. 27. Junii exhibita.

Conferantur Acta Erud. mensis Jun. pag. 255.

Problema.

TAB. V. **Fig. 4.** **C**urva CMM hanc habet proprietatem, ut qualibet tangentium MT sit semper ad partem axis CT, interceptam inter verticem C & punctum occursum T, in ratione data p ad q . Queritur natura hujus curvæ CMM modusque eam describendi.

Solutio.

Ductis normalibus indefinitis AB, DE, sese secantibus in C, describantur duæ hyperbolæ NFH & KOQ ad asymptotos CB, CE & CD, CA, hanc habentes relationem, ut ductis quibusvis applicatis EF, AK, rectangulum CEF sit ad rectangulum CAK, ut differentia linearum p & q ad ipsam q ; abscindatur $CB = p + q$, & ducta ad lubitum applicata GH, connexisque BE, BG, fiat ut quadratum BG ad quadratum BE, ita CA ad CL, & agatur LO parallela CD; denique sumatur spatium hyperbolicum LPOQ, (eadem ex parte spatii ALOK respectu rectæ CD, si p major q ; & ex parte opposita, si p minor q) æquale spatium

hyperbolico EGFH, productaque QP fiat $PM = \frac{zzy + qgy - ppy}{2pz}$ (positis $CP = y$, $CG = z$) erit punctum M ad curvam quaesitam CMM.

Aliter. Constructis quæ prius, hoc cum discrimine, ut rectangulum CEF sit ad rectangulum CAK in summa linearum p & q ad ipsam q , & CB sit $= p - q$; sumatur spatium hyperbolicum LPQO, æquale spatium EGFH, ex parte opposita spatii ALOK, respectu rectæ

etæ CD; & producat, si opus, QP in M, ita ut PM sit $= \frac{zzy + qgy - ppy}{2pz}$ erit punctum M itidem in curva quaesita CMM.

Ex duabus hisce constructionibus sequitur, curvam CMM fieri geometricam, existente ratione p ad q ut numerus ad numerum; & æquationem generalem, quæ exprimit relationem inter CP & CG;

$$\text{esse } y = \frac{\frac{a^2 q + p}{q} z}{\frac{p - q}{q}} \text{ aut } y = \frac{\frac{a^2 q - p}{q} z}{\frac{p + q}{q}}$$

(constans a denotat rectam pro lubitu assumptam) verum ope alterius æquationis, RM aut $x = \frac{zzy + qgy - ppy}{2paz}$ litera incognita z

rolli potest; & proinde nova habebitur æquatio quæ explicabit relationem inter x & y , id est, naturam curvæ quaesitæ CMM. Sit exemp. gr.

$$p \text{ dupla ipsius } q, \text{ invenietur } y = \frac{a^4}{z^3 + 9aaa} \text{ aut } y = \frac{z^3}{z^3 + aa} \text{ \& } x = \frac{4az}{zzy - 3aa y}, \text{ ex quibus hæ duæ æquationes eliciuntur}$$

$$43zy^4 + 43z^2xyy + 72axy - aayy + 64ax^3 = 0, \& 16y^4 + 16xxxxy - 72axy - 27aay - 64ax^3 = 0, \text{ quarum utraque exprimit naturam cujusdam curvæ, cujus tangentes MT sunt duplæ partium axis CT, inter verticem C occursumque T interceptarum.}$$

DANIELIS GEORGII MORHOFII

Commentatio de Disciplina Argumentarum.

Anno 1693. Constat plag. 9. in 12.

Disciplinam de dictione arguta tradiderunt varii. Neque nunc de iis dicemus, qui inter antiquos hoc sunt emensi spatium, quorum pauci sunt admodum, & parcius solum hanc attingentes, ut Hermogenes, Demetrius, Longinus, & aliqua tantummodo ex parte Aristoteles nostro

nostro hoc imprimis seculo viri extiterunt doctissimi, qui totum hoc argumentum commentariis integris accurate persecuti sunt, quos inter principatum quendam tenere merito visus est hucusque *Emanuel Thesaurus*, qui ex Italis ad hoc scribendi genus, veluti sentiunt nonnulli, tantum non ad excessum propendentibus, & præceptis & exemplis delicatissimam artem hanc eximie illustravit; quem secuti inter nostros quoque sunt *Jacobus Masenius* e Societate Jesu, vir de singulis studiorum humaniorum partibus haud tralatitie meritis, & clarissimus *Christianus Weisius*, conscripto eleganti volumine de *Argutis Inscriptionibus*, seu quem titulum præferre voluit librum, de *Poesi hodiernorum Politicorum*. Sed minime omnium tacendus est *Petrus Labbeus*, cujus admirandi acuminis *Elogia* de variis argumentis Gratianopoli edita, paucos ante annos hic Lipsiæ recusa sunt. Sunt præterea & multi alii, quorum *Weisius* in libro a nobis allegato fufius mentionem facit. Istam vero *Disciplinam*, seculo nostro tantopere allubescen-

Cap. I.

II.

III.

Cap. I.

II. III.

IV.

V.

VI.

Cap. I.

II. III.

IV. V.

VI.

tem, celeberrimus *Morhofius* Auditoribus suis olim communicaverat, quam nunc prelo committere placuit, quisquis fuit, editori, ut pluribus prodesset, quod paucorum olim usui destinatum fuit. Totum istud opusculum, præmissa *præfatione*, in qua de existentia hujus artis agitur, in *tres sectiones* distributum est. Et *prima* quidem sectio de *principiis argutæ dictionis* agit, ita quidem, ut tractetur primo de argutiarum nominibus, earumque fundamento, metaphora; deinde de propositionibus argutis; & denique de enthymematibus argutis. Sectio *secunda* agit de *subsidiis argutæ dictionis*, ita quidem ut distinctis capitibus tractetur de versione arguta; de variatione arguta; de imitatione arguta; de impetu naturæ ac ingenii facilitate in inventione argutiarum; de locis dialecticis, eorumque in indagandis argutiis usu; & denique de indice categorico. Sectio *tertia* in deducendis *variis argutiarum objectis* occupatur. Agit enim de epistola arguta; de dialogo arguto; de apophthegmatibus; de inscriptionibus; de epigrammatibus & anagrammatibus; ac denique de emblematis & animalibus.

Totum hoc opusculum, ut solent, quæ *Morhofium* agnoscunt, parentem, eruditione plane singulari egregiisque animadversionibus, maxime oratoriis, est refertum; unde nos pauca, ut *Lectori* saltem prægustus aliquis detur, delibabimus.

Pag.

Pag. 62. eleganter admodum loca *Aristotelis Lib. I. Rhet. cap. 11. §. 53.* item *III. Rhet. 18*, imprimis in *Poeticis cap. V. de ridiculis* explicat. Ridicula enim statuit pro materia generalissima habere id, quod turpe est, idque tum physice, tum, quod addit *Morhofius*, in moribus. Physicam turpitudinem percurrere omnes categorias; moralem vero deformitatem sub se habere pro materia ridicula cujuscunque generis vitium, majusque & vilius vitium magis semper pro materia ridiculi inservire. Et istam quidem deformitatem esse simplicem, sed aliam dari comparatam, quæ consistat in disproportionem duorum objectorum, e.g. si nomen non quadret personæ, ut si nanum voces Atlantem; & quas plures ibidem hujus rei adducit species. Unde deformitatem moralem in vitiis consistere ait, quæ pudorem incutiant, non vero in illis rebus, quæ iram & vindictam merentur: ex primo nimirum oriri ridiculum; ex altero maledicentiam. Thema ridiculum sæpe fieri posse satyricum; e contrario materiam satyricam & mordacem ridiculam esse, si non rideat, aut sub forma alicujus joci proponatur. Concludit denique, formam ridiculi urbani in eo consistere, ut quod satyricum est, non videatur tale; quod obscænum, videatur modestius.

Pag. 106 memorabilis est *Index*, quem vocat, *Categoricus*, inveniendis argutiis egregium subsidium; cujus concinnandi consilium primus dederit *Emanuel Thesaurus*. Cum enim acumina nihil si aliud, quam conceptus analogici, præclare nos dicit hac in parte juvari, si ob oculos ponatur rerum series, e quarum vasto numero, quæ nobis sunt utilia, possimus eligere. Unde & *Lullium* communes quosdam prædicandi modos olim excogitasse, secundum quos conceptus nostri dirigendi sint, enatamque hinc esse *artem Lullianam & combinatoriam Kircheri*. Quæ omnia non exemplo tantum thematis a *Martiale* suppeditati de *ape in electro mortua* egregie illustrat; sed & duo insuper alia subministrat exempla propria, unum thematis simplicis de gigante; alterum thematis compositi, in anum juveni nubentem: quæ singula acutissimo scribendi genere deducit.

Cæterum non possumus non monere hac occasione, in eo nunc esse heredes *Morhofianos*, ut omnia beatissimi Viri opera, eo usque elaborata, ut luci publicæ sisti possint, imprimis vero *Polyhistorum*, cura Viri alicujus eruditi, munus hoc in se suscepturi, quam primum fieri poterit, orbi erudito typis accurate exscripta repræsentent.

Ecc

JACO.

*JACOBI LE MORTII MED. DOCT. &c.
Idea Actionis Corporum, Motum intestinum, præ-
sertim Fermentationem delineans.*

Lugduni Batavorum, apud Fredericum Haaring. A. 1693.

in 12.

Constat plagulis 8.

Cap. I.

Cum ad operationes corporum explanandas exactiori eorum motusque theoria opus sit, *Clariss. Autor* experientia & ratione prælucentibus ideam actionis corporum, speciatim Fermentationis, eo evidentiore hic atque distinctiore videtur evolvere, quo magis ante omnia de corporibus in genere, de motu, de figura & mole corporum mixtorum, de diverso demum corporum statu est sollicitus. Corporis nomine sicuti quodvis extensum, indefinita figura præditum, divisibile in plures moles, motui & quieti obnoxium, indigitat; ita tria corpora in se immutabilia, quæ reliquis corporibus omnibus eorumque figuris & actionibus ortum præbeant, omnibusque aut plerisque phænomenis enodandis sufficiant, statuminat, sal puta, e punctis minimis rigidis, acutis & in aqua solubilibus coagmentatū; aquam oblongis, molibus, obtusis & flexibilibus particulis instructam; atque terram corpusculis duris, solidis, in omnem dimensionem valde extensis & ad motum per se inertibus constantem. Artificiosam horū trium inter se concatenationem, texturam corporum efformantem, a motu, per quem effectum motus intelligit consistens in vicinæ corporeæ continua mutatione, ita deducit, ut sal in movendo primas deferendas, ipsumque ætherem pro spirituosissimo hujus mundi sale reputandum, ab aqua autem & terra modificationem velocissimi motus salini expectandam esse intelligatur. In corporum vero mixtorum figuram, sive superficiem diversimode combinatæ suisque terminis circumscriptæ extensionem inquirens, eam non minus atque molem terræ fert acceptam, quod hæc sola eum particulas salinas, per se coherere haud aptas, tum aqueas ab æthere salino jugiter agitas, unire inque ordinem certum redigere valeat, neque chymicorum salium fixitatem & volatilitatem aliamve differentiam ac operationem diversam aliunde quam e diverso differentis terræ nexu resultare adducta experimenta ostendant.

Cap. IV. Circa corporum denique statum solidum & fluidum occupatus, soliditatem

tatem absolute itidem a crassioris terræ, pluribus & infinitis superficierculis in longum deductis junctæ ac ætherem minus admittentis, certâ dispositione mechanica derivat; corpora quippe, etiam mechanica, tanto solidiora deprehendi, quanto majori & strictiori superficierum coalitione & acervo, externam ætheris injuriam æque arcente atque internum salium & aquarum motum coercente, gaudeant. Hinc vegetabilia quoque & animalia ope spirituum ardentium rectificatorum atque vernicum conservari diutissime, in quantum pori eorum, humidioribus particulis aquosis absumptis, a durioribus corpusculis terreis, oleosis nempe aut resinosis, repleti fuerint ac constipati. Duplicis enim effectus hujus intuitu spiritum imprimis & vernicem balsamicos commendat: quorum illum ex olei terebinthinæ zij, camphoræ, myrrhæ, ana ziiij, spiritus salis cum oleo vitrioli destillati ziss, spiritus vini, mellis aut sacchari ardentis ℥vij. ad medias, vel quamdiu non lactescat liquor, destillat; hanc autem sive vernicem balsamicam ex spiritus terebinthinæ, vel, quod melius, olei tenuioris ex oleo petreæ destillati ℥xx, mastichis, sandarach seu gummi juniperi ana ℥β, camphoræ zij. invicem mixtis ac in Balneo Mariæ ad resinarum dissolutionem coctis, nec non spiritus vini ter super salem communem, rectificati zij. priori per subsidentiam clarificato liquori superadditis, præparat. Ad fluiditatem vero vix a soliditate discrepantem, nisi partium intertextarum brevi nexu junctarum dispositione mechanica, partium exilitatem, rotunditatem, porositatem mutuamque superficierum a se independentiam requirit, quo ita constituta corpora ætherem non solum admittant, sed & motui ejusdem, particulas illas rotundas ad circumrotationem circa proprios axes prementi & propellenti, auscultent facillime. Quibus prælibatis, ad actionis corporum sive mobilis eorundem exercitii, in occurſu mutuo se invicem circa superficies & cavitates afficientium, tam differentiam, quam principium, enodanda facit progressum. Ratione differentię, corporum actiones maxime observabiles, vel ad incrementum molis corporeæ, uti generationem, coagulationem & fixationem, vel ad decrementum & imminutionem molis, v. g. alterationem, item fermentationem, digestionem, macerationem &c. vel ad totalem nexus & situs destructionem sive corruptionem, reducit, singulasque aut lento, aut citato cursu absolvi annotat. Ratione autem principii, actiones figuræ, in mix-

Cap. V.

tis. e certo plurium corpusculorum figura inter se discrepantium contextu & unione oriundæ, assignans, quomodo figuræ illæ in corporibus motu vel externo, ubi latera tantum & extremitates illorum superficierum allisionem & pressionem externam patiuntur, vel interno, ubi ipsæ interiores cavitates, inter singulos nexus & minimas superficies existentes, majori undique violentia impugnantur, agitatæ coeperentur, exemplo potissimum materiæ subtilissimæ sive ætheris, salium, aeris, aquæ, oleorum & spirituum chymicorum demonstrare annitur. Materiam scilicet subtilissimam abstracte ut unam, consistentem in minimo puncto acuto, primam motus ideam recipientem eamque majoris molis corporibus communicatæ, considerat, quæ in se noxia sit minime, sed certis corporibus, ob mixturam tantum corpusculorum, terrestrium illis magis minusve convenientem, vel amica evadat, vel peregrina, omni actionis differentia ab admixtis molis majoris particulis propullulante. A salibus namque pariter, prout corpusculis illis solidis vel armata, vel liberata fuerint, diversas plane actiones edi, aliquot dilucidat exemplis, v. g. spiritum salis per se, saltem aqua dilutum, haud nocere, solutione tamen mercurii vivi & antimoniæ crudi venenosum emergere ac plane corrosivum; salium alcalium volatilium & fixorum differentiam omnem terris oleosis diversimode deberi, actionesque eorum in corpora diversa discrepantes cerni, dum e. g. venerem ab aqua forti solutam sal tartari turbet & præcipitet, turbatæ vero eidem mixturæ spiritus salis armoniaci diaphaneitatem restituat, &c. Item aeris, magni illius expansi humidi, moleculis infinitis refertissimi, operationes insensibiles vel sensibiles, benignas vel malignas, diversissimis terræ nostræ durioribus potius halitibus adscribit, quam salibus, quia hæc unius figuræ sint & adeo exilia, ut transitum ubique reperiant liberrimum. Neque aquam absque terris, per salia imminutis, solidorum corporum divortium posse moliri observat, cum aqua flexilis & oblonga terram involvendo & ad rotunditatem disponendo, fluiditatem quidem oleis & spiritibus, non vero efficaciam majorem conciliet. Oleum siquidem, in aquam, terram porosissimam & sal resolvendum, tanto potentius aqua esse, quanto ipsam in admixtione salis & terræ præcellat; salia enim illic contenta & ab æthere agitata claustra terrestria violento modo perrumpere, superficiesque superficiebus validius allidendo & motu progressivo fricando

& cir-

& circumrotando, lumen ac calorem progignere. Ejusdem indolis spiritus quoque ardentes videri, veluti tenuissimos & exilissimos tales contextus ramosos, conflatos e tenuiori sale, aqua & terra, in suam mechanicam figuram per motum intestinum coadaptatis, repræsentantes, majori tantum mobilitate oleis ob crassioris terræ defectum, rarioremque texturam gaudentes. Nec spiritus salinos aliud esse, quam spicula distinctos in ordines mediante terra redacta, pro diversa terræ illius ad poros corporum solvendorum habitudine effectus diversos producentia. Uno verbo, specificas corporum actiones miscelis vendicat salino terrestribus, motumque a sale incipientem in salem etiam, ubi fluida corporis remanserit consistentia, terminari advertit; sub hac tamen differentia, ut puncta in majori nexu unita suggerant, acida dicta salia, divisa vero spicula, tenuissimis terris sociata, alcalia, volatilia & fixa constituent. Ast ex intestinis motibus, a mero progressivo per corporis tantum alius heterogenei, transversim ipsas texturas solidas permeantis varieque alterantis, ingressum differentibus, specialius Fermentationem enodaturus, fermentationis & fermenti non minus naturam, quam requisita necessaria, fines & juvantia atque nocentia perquirat. Etenim fermentationem, ne ad multorum exemplum cum quibusvis intestinis motibus, contraria sæpe effecta exhibentibus, confundat, talem liquidorum corporum, ad extricationem & exaltationem salis acidi ramosi, levioris aut gravioris, progredientium intestinum motum innuit, cujus phenomena habeantur necessaria: fervor partium sonorus & spumofus; rarefactio & dilatatio tumultuantis liquoris; tenuissimus effluviolum sine foetore ingrato halitus; secessus in partes plane differentes; liquoris sub finem residui diaphaneitas & tenuitas; productio demum vini subacidi aut aceti. Fermentum vero, sapissime fermentationi succurrens, omne illud nominat, quod exiguis suis salino-terrestribus moleculis subintrare potest alius corporis poros, eorumque superficies & latera ita concutere, dilatare & tandem disponere, ut liquor inde spirituosus ardens subacidus sive vinosus, vel plane acidus emergat. Quale triplicis notat generis: aliud volatile seu tenue raræ admotum texturæ, v. g. in recentibus cerevisiæ facibus sive efflorescentiis, ratione figuræ molecularum potius operantibus, quam mæri salis intuitu, quoniam nullam, cum alealibus & acidis luctam ineuntes nec acidis, nec alcalinis salibus

Cap. VI.

Cap. VII.

- accenferi queant, item in nucleis persicorum, cerasorum, prunorum, fructibus immaturis, ut mespilis, pomis, pyris, uvis, cerasis, aliisque, subamaricantibus, dulci, aut subacido levi ramoso succo instructis; acidum fixius & densioris texturæ aliud; aliud denique improprie dictum, ex particulis fixis alealinis conflatum, ubi densior & intricatior ramosorum corporum est nexus, adhibendum. Hinc necessaria fermentationis requisita quatuor exponit: aptitudinem nempe corporis in contextu viscoso-ramoso, ad insipidum aut dulcem saporem, inclinante sapiusque variis artificiis attenuando, fundatum; sufficientem quantitatem aquæ, corpuscula dividendis illa oblonga, quæ cate-nularum instar sphaerulas in commemorata corporis apti textura colligant; aeris, respectu ætheris aliorumque corpusculorum salino-terrestrium aquam non solum penetrantis, sed & singulas superficies flexiles volutantis varieque ad se invicem collidentis, ingressum; & calorem temperatum, partium poros dilatando viam ætheri sternentem. Noxa autem caloris immoderati ostensa, fermentationis porro scopum pro intentione artificis, & additorum fermentorum aliorumve corporum, mediante illo motu uniendorum, discrepantia, exprimit varium; liquorem quippe fermentescentem nunc in spiritu- osum a fermentis tenuioribus, nunc in fixius acidum ab acribus, acidis fixioribus mixtis, dirigi, modo primi generis fermenta in minori copia adjiciantur, ne concitato nimis motu discontinuationes ramosorum corporum validius accelerentur, spiculatorum eminentiæ nimis promoveantur, & fluor acidus in aprium prodeat. Pro quo avertendo, frequentissime convenientem aliorum quoque corporum, v. g. ramosorum sive pinguium, alcalinorum aut amaricantium & adstringentium associationem indigitat necessariam, pro cerevisiis potissimum ab acescentia pariter præservandis, quam grato sapore imbuendis, pulverem grossum adstrictorium ex terræ catechu ꝑiv. mespillorum immaturorum ℥ij. tritici immaturi ℥iij. nucleorum, cerasorum, vel prunorum aut amygdalorum amarorum ℥ij. foliorum lauri-cerasæ ℥ss. invicem mixtis præparatum ac debita dosi in prima fermentatione liquoribus admiscendum extollens. Alia vero addenda & unienda vel bonitatem & spiritualitatem liquoris, uti saccharum, mel &c. vel odorem & saporem, e. g. semina dauci, petroselinii, foeniculi, carvi, cardamomum, coriandrum, radices iris, basilici,

contra-

contrayervæ, cortices aurantiorum, citri, vvinteranum, lignum sas-safras &c. vel vires alterandas, quemadmodum purgantia, respicere. Tandem juvantia & nocentia fermentationis memorans, a salibus mu-riaticis, v. g. sale communi, nitro, sale armoniaco, item tartaro crudo, spiritui salis artificiose permixto, fermentationes multum exaltari, omphacium præcipue ex succi uvarum immaturi ℥x. uvarum im-maturarum ℥ss. mixtis ac in locum calentem ad fermentandum re-positis, si spiritus salis communis cum oleo vitrioli parati uncia duæ, altero a fermentatione die initium faciendo, successive ad drachmas duas singulis diebus instillentur, limpidissimum & præstantissimum, produci, e contrario ab alcalibus & terreis, item a sulphuris accensi fumo, transfusione liquorum fermentatorum in alia vasa depurata, fumoque sulphuris obducta, nec non doliorum repletionem omnimo-da, fermentationis motus diversas ob causas inhiberi, edocet.

*OBSERVATIO ACCURATÆ CONJUN-
ctionis cujusdam Satellitum planeta Saturni cum
stella quadam fixa, per Dn. Cassinum.*

Translata ex Memorabilibus Mathematico-Phyficis Acade-miæ Scientiarum Regiæ Paris. Mens. April. 1692.

Conjunctiones accuratæ planetarum cum stellis fixis sunt oppi-
do raræ, unicis illis exceptis, quæ Lunæ, nostri respectu plus in
cælo spaciæ, quam reliqui planeta omnes simul, occupanti obveniunt.
Ægre talium conjunctionum quatuor aut quinque, ex omni numero
observationum quæ ab ipsa inventione astronomiæ ad initium usque
præsentis sæculi conservatæ sunt, animadversæ reperiuntur. Imo du-
bitandi adhuc locus relictus, num istæ quatuor aut quinque observa-
tiones apparentes, nudis tantum oculis observatæ, fuerint omnino ac-
curatæ & absque omni intervallo. Nunc quippe dierum novimus,
quod propter radios, magnitudines apparentes astrorum non parum
augentes, plures sint conjunctiones apparenter accuratæ, licet re ipsa
nihil minus sint: cum usus telescopiorum nobis manifestaverit non
contemnenda intervalla inter stellas, quæ nihilominus nudis oculis
tam accurate junctæ apparent, quasi unica sola stella essent.

Verum si inventio telescopiorum ex hac causa diminueret nume-
rum

rum talium observationum debuerat, alia tamen ratione illum oportebat magis augere. Nam simplici visu distincte videmus in Zodiaco circiter 500 tantum stellas fixas & quinque erraticas, præter Solem & Lunam, & per consequens hi septem planetae rarissime conjunguntur cum paucis istis stellis fixis per totam Zodiaci extensionem dispersis: telescopia vero nobis detexerunt infinitas alias stellas fixas & insuper novem alias erraticas, quarum quinque gyrauntur circa Saturnum, reliquæ quatuor circa Jovem: unde per magnum istum numerum stellarum fixarum debent earum conjunctiones cum planetis, quorum etiam numerus altero tanto auctior, multo frequentiores fieri.

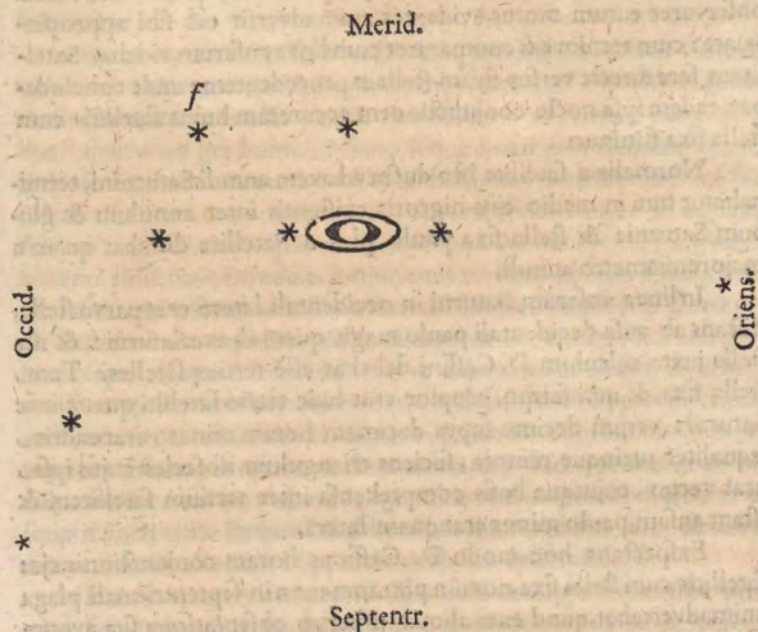
Itaque videtur, quod observationes conjunctionis stellarum fixarum cum planetis non deberent admodum esse raræ. Nihilominus plures una aut duabus, ex quo telescopia inventa, non reperiuntur. Attamen paucae istæ observationes in Astronomia maximo usui extitere: nam D. Cassinus iis usus est, ut determinaret num planetae haberent parallaxin sensibilem, numque possibile esset aliquo modo eorum distantiam a Terra metiri: quod per quamvis aliam observationem tam accurate talique cum certitudine fieri nequaquam posset.

D. Cassinus quidem optasset videre conjunctionem centralem ipsius planetae Saturni cum quadam stella fixa: observatio etenim transitus stellæ fixæ inter globum Saturni & ejus annulum posset aliquo modo nobis lumen præbere ad cognitionem istius annuli: verum hæcenus frustranea expectatio, nec se occasio talem observationem faciendi ulla obtulit: nec ad usque proximam elapsam ætatem potuit videre conjunctionem accuratam cujusdam Satellitum Jovis, nec Saturni cum quadam fixarum: quod æque desiderabat, ut nosset per experientiam, num tempus talium conjunctionum eadem accurate determinari posset, qua conjunctiones satellitum inter se. Tandem vero proximo mense Junio nactus est occasionem curiositatem suam satiandi: noctu enim inter 19 & 20 diem illius mensis facta erat conjunctio accurata stellæ fixæ cum quodam satellitum Saturni: forte fortuna eadem nox tam serena tamque tranquilla erat, ut commode potuerit observari cælum a prima apparitione stellarum ad ortum usque Solis.

Juxta calculum D. Cassini, illo die non nisi quatuor satellites Saturni

Saturni videri debuerant: nam quintus, qui est remotissimus ab hoc astro, erat adhuc in parte orientali, ubi non apparet communiter, propter rationem peculiarem a D. Cassino explicatam in enarratione observationum de Saturno, antehac in publicum edita.

Hora decima vesperi videbantur per telescopium 34 pedum octo parvæ stellæ circa Saturnum, dispositæ ut in præsentī figura apparet.

Erant duæ versus meridiem in linea recta fere parallela ad axem annuli Saturnini: iste annulus apparebat figura ovali cujus minima diameter erat paulo major diametro globi Saturnini: ut D. Cassinus semper observabat, quando Saturnus est inter 20 grad. Scorpionis & 20 Capricorni, & etiam quando est in duobus signis oppositis.

Observabatur etiam aliqualis umbra, quam globus Saturni in partem posteriorem annuli, quæ septentrionalior erat, mittebat: & quando quidem Saturnus tunc erat versus Solis orientem, ista umbra etiam vergebat ad orientem: D. Cassinus judicabat, quod orientior harum duarum stellarum meridionalium respectu Saturni fuerit.

Fff

quar.

quartus Satelles, qui veniens a sua conjunctione in suo semicirculo inferiore procederet versus digressionem occidentalem: altera vero stella occidentalior esset fixa, versus quam Saturnus & iste Satelles procederent juxta motus suos peculiare, aut inæquali celeritate, quoniam iste Satelles etiam recedebat a Saturno motu proprio.

Secundum istam hypothesin necessario istæ duæ stellæ sensim invicem appropinquare debebant: & reipsa D. Cassinus cum attentius observaret earum motus, evidenter animadvertit eas sibi appropinquare: cum etenim eas compararet cum linea ansarum, videbat Satellitem fere directe versus fixam stellam procedentem: unde concludebat, eadem ipsa nocte conjunctionem accuratam hujus satellitis cum stella fixa futuram.

Normalis a satellite isto ducta ad axem annuli Saturnini, terminabatur tum in medio ejus nigroris existentis inter anulum & globum Saturni: & stella fixa paulo plus a Satellite distabat quam a majore diametro annuli.

In linea ansarum Saturni in occidentali latere erat parva stella, distans ab ansa occidentali paulo magis quam ab axe Saturni: & ista stella juxta calculum D. Cassini debebat esse tertius satelles. Tum stella fixa, de qua sermo, propior erat huic tertio satelliti quam ansæ Saturni: verum decimo supra decimam horam minuto erat eadem æqualiter utrinque remota, faciens triangulum isosceles cujus ipsa erat vertex, cujusque basis comprehensa inter tertium satellitem & istam ansam, paulo minor erat quam latera.

Expectans hoc modo D. Cassinus horam conjunctionis ejus satellitis cum stella fixa, novum phænomenon in septentrionali plaga animadvertebat, quod eum aliquantisper ab observatione sua avertēbat. Id autem erat quasi Cometæ longa quædam cauda septem aut octo graduum, occupans magnam partem constellationis Cassiopeæ, & per ipsum locum transiens, quo anno 1572 nova stella apparebat: verum quoniam ista cauda versus Solem, ut communiter caudæ Cometarum, non dirigebatur; illaque extendebatur secundum lineam transeuntem per stellam in ventre Cassiopeæ, & per eam quæ est in media sella ejus; D. Cassinus judicabat illud non fuisse Cometam, sed solum nubem quandam in longum ita porrectam, licet reliquum cœli omne fuisset valde serenum. Istud phænomenon cum paulatim ascendisset, transibat per ambos humeros Cephei, ubi tandem dissipabatur.

D. Cassi-

D. Cassinus post levem istam distractionem reversus ad observationem suam de Saturno, reperiebat quartum Satellitem & stellam fixam, de qua superius sermo, usque magis & magis invicem appropinquare. Minuto 47 supra undecimam horam, perpendicularis ducta ab isto satellite ad axem ellipsis annuli terminabatur in extremitate, ansæ. Tum hic satelles & stella fixa a se invicem amplius longitudine ansæ non distabant, & persistebant diu in tali distantia sine ulla sensibili differentia.

Quamvis medium fere noctis jam processerat, adhuc tamen videbatur claritas crepusculi, quod progrediebatur a Zephyro-Borea versus Boream, & medio noctis extendebatur ab utraque parte meridiani spacio 48 graduum. Medio hujus spatii pars maxime clara crepusculi ad septem gradus adscendebat, pars vero minime clara surgebat ad 12 grad. & omnis pars cœli septentrionalis usque ad æquinoctialem magis clarebat quam meridionalis. Ita dici potest, illo die, qui erat solstitio admodum propinquus, noctem nullam fuisse, cum crepusculum vespertinum duraverit ad initium crepusculi matutini. D. Cassinus cum delectatione considerabat concursum horum duorum crepusculorum: in memoriam revocans, quod Strabo in principio secundi sui libri commemorat, quod nimirum Hipparchus notaverit, ut rem consideratione dignam, lumen Solis in Gallia Celtica tempore æstatis per totam noctem videri, quo pacto procedat ab occidente ad orientem: quod Hipparchus dubio procul sumserat ex scriptis docti illius Pythæ Massiliensis, ut similes plures alias observationes, quas Strabo dicit Hipparchum ab illo descripsisse.

Interea quartus Saturni satelles sensim magis stellæ fixæ propior fiebat, ita ut tertio quadrante post mediam noctem inciperet eam tangere, centro satellitis adhuc paulo orientaliore existente. Ast minuto 57 a medio noctis iste satelles & stella fixa erant tam probe juncti invicem, ac si unica fuissent stella, quæ punctata videtur in parte meridionali; quoniam centrum satellitis erat paulo meridionalius quam v. fixæ.

Satellitis ita continue suum progressum continuantis, ora extrema omnino liberabatur ab ora occidentali stellæ fixæ, minuto supra primam horam decimo.

Hoc modo ista conjunctio determinata est ad exactitudinem.

Fff 2

minuti

minuti, fere duobus modis: nempe per observationem immediatam medii, & per comparisonem initii cum fine. Atqui ista exactitudo sufficit ad determinationem longitudinum. Unde concludere licet, conjunctiones stellarum fixarum cum satellitibus, imo maxima parte planetarum principalium, quorum parallaxis non habetur, posse quandoque conferre ad inventionem longitudinum: cum usus telescopii sufficienter augeat spatia, ut motus planetarum satis celeres apparere possint, modo adsit punctum visibile, ut sunt stellæ fixæ, ad quod illi immediate comparentur. Verum prius cognosci oporteret tempus harum conjunctionum, quo otium suppeteret sufficienti præparationi ad tales observationes conjunctis operis faciendas: & hoc postulat exactam descriptionem omnium minorum stellarum visibilium, in quo quidem D. Cassinus operam suam jam incepit ponere.

Conjunctio majoris partis planetarum cum stellis fixis de terra considerata sæpius videtur contingere majori cum celeritate, quam conjunctio quarti hujus satellitis Saturnini cum ista stella fixa, imo quam conjunctio planetæ Jovis cum suis satellitibus. Nam primus satelles Jovis non percurrit diametrum Jovis nisi spatio duarum horarum & quadrantis: itaque cum semidiameter Jovis appareat 45 secundorum (quod contingit in ejus distantis mediis) iste satelles amplius 20 secundis a Jove non discedit unica hora & octo minutis unico die: quod ipsi Saturno, qui Planetarum tardissimus, e terra considerato, quandoque, quamvis raro, respectu stellarum evenit.

Insuper haberi potest ab observatione harum conjunctionum usus insignis ad metiendas diametros apparentes planetarum. Tempore præsentis observationis motus Saturni respectu stellarum fixarum erat trium minutorum per diem, & per consequens septem secundorum & semissis per horam, & viginti duorum & dimidii per tres horas. Atqui spatio trium horarum, quo ista observatio durabat, mirum ab hora decima vespertina usque ad horam primam & ultra post medium noctis, Saturnus appropinquabat lineæ ductæ a stella fixa perpendiculariter ad lineam sui motus (quantum visu æstimari poterat) semidiametro sui annuli. Quare semidiameter ista apparebat 22 secundorum & dimidii, & diameter 45 secundorum. Et hic modus maxime est certus metiendi diametros planetarum, & tanto

pluris

pluris æstimandus, quanto occasio metiendi istas diametros aliis methodis rarius sese offert.

PETRI VAN HOEKE V. D. M. COMMENTARIUS ANALYTICUS IN EPISTOLAM AD HEBRÆOS.

Lugduni Batavorum ex officina Joh. du Vivié, 1693. in 4.

Constat Alph. i. & plag. 15.

Curas Scripturæ analyticas Theologiæ sive doctoribus sive studiosis perquam utiles esse, nemo hujus rei peritior diffitebitur. Aperiunt quippe verbi coelestis divinitatem, pandunt Spiritus ibi loquentis sapientiam, satisfaciunt conscientiæ, efficiunt potentes in Scripturis, solida praxeos generosæ ac pietatis masculæ fundamenta jaciunt, immunes denique a periculo divulsionis & separationis eorum, quæ Deus per *συνάφειαν* textus conjunxit, præstant. Hoc animo secum perpendens Vir admodum reverendus PETRUS van HOEKE, verbi divini minister apud Batavos dexterrimus, composuit istum, quem nunc recensione nostra dignum judicamus, in *Epistolam S. Pauli ad Hebræos. Commentarium analyticum*, ratus, se non posse de Ecclesiæ mereri melius, quam si lectionem libri Biblici difficilioris redderet omnibus expeditam, facilem, suavem & amabilem. Et primo quidem tabulam præmisit totius Epistolæ analyticam. Hanc deinde succincta explanavit exegesi, non scribens quæ scribi poterant, sed quæ scribenda putabat, secutus quo duceret materiæ sublimitas, non quo invitaret. Hic ante omnia elicit thesin, sive quod probare voluit Apostolus: mox illustrationis & confirmationis thesios enumeravit argumenta: & (quæ sunt primæ in commentando partes) argumentorum vim ad probandam thesin ob oculos posuit. Hoc ut obtineret, felicius, omitta *ψευδεργωνείας* confutatione, placido & defæcato animo in veritatem unice inquisivit: consuluit fontes: parallel a inspexit: scopum consideravit: attendit connexionem: observavit circumstantias: vim verborum & phraseos annotavit: investigavit temporum historias: adduxit hinc inde antiquitates, typos, lectiones varias, versiones, interpretes, philologos, criticos: omnia denique revocare studuit ad analogiam fidei. Per has interpretandi vias, per hæc media

Fff 3

cona-

conatus est Autor doctissimus Apostoli mentem in aperto ponere. Nos, ne per transfennam saltem, utilissimum hunc Commentarium inspexisse videamur, per singula capita eundo, rariores quasdam explanationes dictorum Paulinorum, in quibus non raro Jo. Coccejum sequitur, excerpemus.

f. 3.

Cap. I. i. illud ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τῶν ἑσπερίων interpretatur *sub vel circa ultima horum dierum*, phrasin accipiens non pro ultimo mundi tempore, sed pro tempore ultimo Veteris Testamenti, circa quod Deus Pater per Filium carne indutum Hebræis locutus fuerit. *Vetrum quidem esse*, scribit, *quod cum Johanne Baptista inceperit aurum N. T. ac de jure V. T. sublatum sit in morte Christi, ipso actu tamen mansisse, ad deletum usque templum & sublata sacrificia.*

f. 8.

Ibid. v. 3. τὰ πάντα restringit ad ea, quorum Filius Dei factus est heres v. 2. i. e. ad Ecclesiam. *Ferebat*, inquit, *omnia, i. e. omnes salvandos ex testamento Dei, antequam purgationem peccatorum efficeret, potenti verbo testamenti sponsonis & intercessionis & mediationis.*

f. 12.

Ib. v. 5. Non absurdum esse scribit, si τὸ σήμερον hodie referatur ad aliquod tempus, & intelligatur *hodierna & temporaria demonstratio generationis aeternae*, v. g. in Baptismo Matth. III, 17. Glorificatione in monte Tabor c. XVII, 5. Resurrectione Rom. I, 4. Nec aliter verba Psalmi: *ego hodie genui te*, Apostolum intellexisse contendit. Act. XIII, 35. 36.

f. 14.

Ib. v. 6. מַלְאָכִים Paulus ex LXX. interpretatur ἄγγελοι. Hoc recte fieri, sic demonstratur. In Psalmo intelligi ait omnes, qui in Scriptura dicuntur מַלְאָכִים, h. e. tum *Sacerdotes & Legisperitos*, qui sedebant in cathedra Moysi, & sic agebant nomine Dei, Ps. LXXXII, 6. Joh. X, 34. tum *Angelos*, qui testes legis datæ fuerant, Act. VII, 53. Illis, ut curatoribus & paedagogis; his ut executoribus poenarum legis, Israelitas subjectos fuisse; sed, postquam Jesus confedit ad dextram Dei, istos omnes ab ἐξουσία depositos, & sub Christi potestate redactos fuisse. Paulum ergo Christum angelis præferre cupientem, *Elobim* per vocem ἄγγελοι recte transulisse.

f. 20.

Ib. v. 12. voculam ἕως donec terminum hic, diverso modo, excludere & denotare observat. Prius, ut indicetur Christi regnum esse æternum Luc. I, 33. posterius, ut significetur finis regni mediatorii, prout geritur in his terris, ubi sunt hostes, administratio verbi tum visibilis, tum audibilis, afflictiones piorum, quæ omnia cessabunt, I. Cor. XV, 24. Cap.

Cap. II, 1. in verbo παρρησιάζομεν translatio placet a navibus desumpta, quæ per fluxum & refluxum maris, per ventum, non attingunt portum, sed præterlabuntur. Atque ita sensus erit: nos attendere debere, ne prætervehamur portum salutis per fluxum & refluxum rerum terrestrium, persecutionum, per ventos falsarum doctrinarum, & sic excidamus scopo, qui est gloria Dei & salus nostra.

f. 24.

Ib. v. 2. in phrasi: ὁ δὲ ἀγγέλων λαλήσεις λόγῳ, voculam διὰ notandam esse monet, quæ non tantum velit, Angelos fuisse præfentes, augendo legis majestatem, & ut testes & approbatores sermonis; sed & eos fuisse vindices & executores poenarum legis datæ, nomine & jussu istius Archangeli Legislatoris, qui fuit Filius Dei Act. VII, 38. adeo ut populus illis ceu Diis Ps. IXX, 6. propterea subjiceretur, Heb. II, 5.

ib.

Ib. v. 5. Οἰκισμένη μέλλουσα ipsi est Ecclesia N. T. cujus quidem aurora illucescebat cum nato Christo & prædicatione Baptista, magis autem illuxit in resurrectione Christi ex morte, ut tamen demum plenè refulgeret, destructo templo, abolita in totum servitute legis ceremonialis. In hac Ecclesia non amplius audiri dicit illum sermonem legis per Angelos dictum, sed enunciari salutem tantum a solo Jesu Christo, Domino nostro. Propter hanc salutem non esse sub lege Ecclesiam N. T. sed sub gratia, quæ excludat servitutem legis, quæ tollat subjectionem Ecclesiæ sub Angelis (ὅ γὰρ ἄγγελοις ὑπέταξε) adeo ut fideles N. T. non sint amplius eorum servi, sed conservi, Apoc. XIX, 10. XXII, 9. per admirabilem illam & sapientissimam ἀνακαταστάσιν Eph. I, 10. 22.

f. 29.

Ib. v. 10. Participium ἀγαγόντα, servans vim aoristi secundi, cum Latino, Syro, & Arabe, refert ad Deum Patrem, & ne quis putet ἀγαγόντι tum legendum esse, conferre jubet Luc. I, 73. 74. I. Pet. IV, 3. hicque nasci docet sensum optimum, & in promptu rationem esse, quare decuerit Deum, salutis principem Christum passionibus consummare, ut fieret servator perfectus, a quo nec iustitia Dei nec lex requirere quicquam amplius posset: quia scilicet multos filios, ex sponsonis istius Principis aeterna, per actualem obedientiam in tempore præstanda, in cælum sub V. T. introduxerat, cum alias gratia introductionis Deo indecens fuisset.

f. 35.

Ib. v. 5. Ἐνοχοὶ δαλείας φόβῳ θανάτου διὰ πάντος τῷ ᾧ ἡν Autori, f. 40. 41.

Autori, perinde ut Coccejo, sunt fideles sub promissione ac V. T. qui licet liberati fuerint, per mortem Christi in tempore obeundam, a mortis imperio, adeo ut diabolus eos nec sub servitute peccati, nec sub maledictione habere posset; ipsis tamen, quia actu imperium istud non erat abolitum, imponi poterat jugum grave, & servitus legis ceremonialis, qua fieret commemoratio peccati, nondum actu expiati. Cui servituti annexus erat metus mortis, *Spiritus servitutis ad metum dictus*, Rom. II. 15.

f. 42.

Ib. v. 17. Cum de assumptione humanæ naturæ jam dictum sit v. 14. & particula γὰρ probetur, unde sit, quod Filius Dei particeps naturæ humanæ esse inceperit, ut constet argumentum Apostoli, verbum ἐπιλαμβάνεται idem valere dicit, quod Hebræum ἔλαβεν, *asseruit, vindicavit*, pro hac significatione allegans Budæum, qui ex Platonis Lib. XII. Legg. ἐπιλαμβάνομαι explicat *vindico*, & ἐπίληψιν *vindicationem*. Conferre insuper jubet ista loca, ubi Messias dicitur *Angelus assertor*, Gen. XLIX, 16. Job. XIX, 25. Ef. XLI, 14.

f. 56

Cap. III. 14. Ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως vertit *initium fiducia*, & exponit *primarium fiducia*, sive *fiduciam*, *que primarium quid est*. Derivat scilicet vocem ὑπόστασις, quæ infra Cap. XI, 1. recurrit, ab ὑφίστασθαι, in quantum denotat *promittere ac spondere sibi vel alii rem futuram: eam certo & firmiter expectare & sperare, atque ita menti quasi præsentem sistere*. Unde ὑπόστασις ipsi est *fides*, seu *fiducia talis*, qua id quod Deus promisit ὑφίσταμεθα, nobis pollicentes ea quæ sperantur, libentissime subeuntes frustrationis periculum: imo quæ rem promissam, i. e. salutem plenissimam in Christo, in mente facimus extare ut præsentem, minime dubitantes, nec cedentes insultibus ullis.

f. 62.

Cap. IV. 4. *Sabbathum periodicum*, singulis diebus septimis recurrentibus, a Deo benedicente diei septimæ, eamque sanctificante, Gen. II, 2. institutum esse negat, cum tale sabbathum statui hominis recto non conveniat, & textus pro fundamento *benedictionis & sanctificationis* ponat *Dei quietem*. Jam Deum, ait, non tantum requievisse die septimo, sed & sequentibus diebus: ergo & illis benedixisse & eos sanctificasse, adeoque istud Sabbathum, si homo in rectitudine perstitisset, fuisse perpetuum, quo homo quiesceret in Deo suo & in eo lataretur, in æternum glorificaturus Deum; sed illud Sabbathum per peccatum irritum esse factum. Ibid.

Ibid. v. 10. *Requiem N. T.* esse docet non tantum eam, qua requiescit fidelis a dominio & servitute peccati (ita enim ex sponsione Christi & Veteres requievisse) sed eam, qua & requiescit a siti & expectatione futurorum bonorum, a chirographo, a conscientia & commemoratione peccati, necdum actu expiati, a metu afflictionis & mortis, a dominatione Sacerdotum, a traditionibus Scribarum, ab omni inimicitia, quæ olim Israelem inter & gentes erat: quaque habetur reconciliatio in sanguine Christi effuso, spiritus sine mensura, consolatio abundantior, & ἀνακεφαλαίωσις eorum, quæ in cœlis sunt & in terra: quamque fideles plenissime consequuntur post hanc vitam.

f. 64.

Cap. V. 12. τὰ σοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λόγων τῶ θεῷ sunt, *ei primæ promissiones*, & verba illa Dei audita post lapsum in paradiso, inculcata patribus, prædicata cum primis Abrahamo & reliquis. Voce γάλακτος, *umbras & legis figuras*, quæ promissiones primas faciebant suaves, & alebant fidem patrum, ac sustentabant spem ipsorum, nec tamen cum tempore N. T. consistere poterant: per σεσέα τῶ φῶν, *verbum evangelii*, verbum consummationis, Christum (qui venit cum aqua & sanguine) annuncians, intelligit.

f. 78, 79.

Ib. v. 14. Voce *pueri* non tam spectari dicit ruditatem, quam animum inconsideratum & imprudentem, imperfecta cognitione mysteriorum Dei imbutum, umbris & legis ceremonialis figuris detentum: adeoque innui petulantiam, cordis duriciem, qua quis necesse habet coerceri, & quamvis sit ex testamento patris heres omnium, tamen ineptus est ad sua servanda, curanda, adeoque opus habet tutoribus & curatoribus. Huic opponi *perfectos*, h. e. tales, qui non sunt sub elementis mundi, qui emissi sunt e potestate tutorum & curatorum, qui audiunt verbum iustitiæ, qui in Christo perfecti sunt, Spiritum adoptionis habentes, & cum Christo in cœlo positi.

f. 80.

Cap. VI. 2. Per *Baptismos doctrinæ* simplicissime intelligi putat Baptismos Johannis & Christi: doctrinam baptismorum esse illud, quod hi Baptismi docuerunt. Baptismum Johannis erudivisse respicientes & credentes de promissione, de Christo veniente, de remissione peccatorum in nomine ejus: Baptismum Christi ab eo post resurrectionem institutum pertinere non tantum ad Judæos, ut Baptismum Joannis, sed & Gentes; docuisse Christum, qui venerat, qui passus erat, resurrexerat, & ascenderat in cœlos.

f. 84.

G g g

Ibid.

f. 68. ad 90. Ibid. v. 4. ad 6. Num hi deficientes peccatum, quod *Blasphemia in Spiritum S.* dicitur, Matth. XII, 31. 32. committant? dubitat. Nec locum istum de vere credentibus aut vere illuminatis atque renovatis, sed *παρακαλεῖς* inter Hebræos Christianis exponit, qui a cognitione & professione fundamenti positi non procedunt ad fidei perfectionem, sed insuper lac umbrarum cum fundamento jungunt. Hos in totum deficere posse asserit.

f. 87. Ib. v. 5. *Seculum futurum*, cuius virtutes hi *παρρησιάζονται* gustasse dicuntur, dicit esse tempus N. T. ita Apostolo dictum, quia ejus tempore nondum plene erat, cum fluere dies postremi presentis seculi, i. e. Veteris Testamenti.

f. 101. 102. Cap. VII. v. 1. Melchisedecum, non Filium Dei, sed merum hominem, τῶν Χαναανίων δυναστὴν, ut vocat Josephus de Bell. Jud. LVII. c. 18. h. e. *regem & sacerdotem Canaanum* fuisse, sex rationibus probat. Quod autem v. 3. ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωὴς τέλος ἔχων dicatur, id omne, cum Theodoro, κατὰ τὴν θείας γραφῆς οἰκονομίαν. explicat, quodque talis propositus sit in Geneseos historia, ut fieret typus Christi, cui omnia, quæ de ipso dicuntur & tacentur, natura & veritate conveniant.

f. 113. Ib. v. 20. Spem N. T. *meliores* esse dicit, quia nititur non verbo promissionis sed evangelii: videt Christum consummatum, & est a Spiritu non servitutis ad metum, sed adoptionis: sine omni ambage fundata est in sanctuario, non terrestri, sed cœlesti: per eam appropinquamus Deo, ut Patri actu reconciliato, in sanguine Christi fuso.

f. 122. 123. Cap. IIX. v. 2. τὰ ἅγια, quorum minister est Christus, a *tabernaculo vero, quod fixit Dominus & non homo*, ita distinguit, ut illa dicat esse *cælum*, quod intercessione sua continua sanctificet Christus sacerdos summus; *hoc autem Ecclesiam Dei* & quidem N. T. in qua omnes fideles cum sacrificiis spiritualibus prope accedunt ad Deum.

f. 126. 127. Ibid. v. 6. seqq. Observat, præter *æternum Testamentum*, quod interveniente morte Filii disponit bona salutaria æternum mansura, & ad fideles omnium temporum ex æquo pertinentia, esse adhuc duo Testamenta alia, quorum unum dicatur *Vetus* disponens hereditatem terræ Canaanis, ut typum cœli: alterum *Novum*, dans hereditatem

tatem mundi cum bonis salutaribus eminentiori gradu. *Æternum* Testamentum transire, scribit, in formam fœderis, quando bona salutis proponuntur sub conditione fidei in Messiam. *Vetus*, quando hereditas Canaanis, ut typus cœli promittitur sub conditione obedientiæ in præcepta Dei omnia, præcipue ceremonialia & forensia, quæ relativa erant ad illam terram. *Novum*, quando hereditas mundi & meliora illa bona addicuntur sub conditione fidei sinceræ in Christum mortuum, excitatum, exaltatum, cum abnegatione non tantum concupiscentiarum carnis, sed & relictione legis præcepti carnalis, i. e. ceremonialis.

Ib. v. 11. Prophetiam de *non docendo amplius proximo* exponit tum de *cessatione cathedræ Mosaicæ*, quæ per *מורייהו* i. legum explicatores & executores dicat cogat & inculcet *cognosce Dominum*, cum ex lege in medio posita, & inscripta per Spiritum in corde, omnes sub N. T. cognituri sint Deum, qualis sit in Filio; tum de *obsignatione visionis ac prophetiæ*, cum post Christum & Apostolos nihil relinquatur *λαληθησόμενον* habeatque N. T. Ecclesia prophetiam per illos obsignatam & perfectam: nec expectetur, nec propter perfectionem Canonis expectari debeat alius, qui revelet nondum dicta, quæ magis cognoscatur Deus.

Ib. v. 12. Judæos fideles olim habuisse docet peccatorum remissionem & ἀφεσιν suo modo (cum vox illa possit sensu vel exiliori vel eminentiore sumi) & non habuisse. *Habuisse*, quatenus propter sacrificium Christi offerendum liberati sunt a pœna peccatorum & eorum dominio, introducti post mortem in gloriam; *non habuisse*, quatenus causa remissionis Christus nondum gustaverat mortem, ipsique nondum gaudebant remissione peccatorum, sine ipsorum recordatione per legem & continuo ingeminatam maledictionem, nondum actu sublatam. Talem ἀφεσιν in sanguine Christi fuso, peccati recordationem & chirographum excludentem, propriam esse ait Novo Testamento, nec illa gaudere potuisse fideles V. T. horumque remissionem magis fuisse ἀφεσιν, Rom. III, 25.

Cap. IX. 4. Quaritur, quomodo *altare sufficit* referri possit ad Sanctissimum, cum steterit in Sancto? Respondet Autor, alterum tabernaculum illud altare habuisse non situm, sed relationis & officii ratione: Sacerdotem maximum inde thys ac odores desumisse, cum qui-

bus in sanctissimum reducto velo intrarit, Lev. XVI, 12. atque ita jure illud habuisse.

f. 144.

Ibid. v. 9. Apostolos notat suum tempus referre ad tempus V. T. idque *tempus præsens* vocare respectu N. T. quod plene cœperit, destructo templo, & sublati sacrificiis.

f. 155.

Ib. v. 26. Per *consummationem seculorum* intelligit secula V. T. quæ Christi tempore ad finem decurrebant, & cum destructione templi in totum consummabantur.

f. 159.

Cap. X. v. 2. In Veteribus, quando ipso facto mundarentur non tantum a culpa, poena, & dominio peccati, sed & a conscientia peccati, nihilominus mansisse, scribit, peccati conscientiam, h. e. notitiam, commissi peccati nondum actu sublata, sed manentis, per Christum, in plenitudine temporis expiandi. Ubi conscientia est absoluta & consummata, ibi sacrificia esse & repeti non posse: repetitionem autem sacrificiorum esse signum non consummatæ conscientiæ, nam ubi sunt sacrificia, ibi esse conscientiam peccati expiandi, quæ maximam latitiam afferre non potuerit.

f. 162.

Ib. v. 7. Quando Christus ait: ἐν κεφαλῇ βελίς γέγραπται πρὸς ἐμὲ, Autor exponit: *in toto libro & omni volumine a capite ad calcem scriptum est de me*. Nec abludere scribit vocem κεφαλῆς caput, capitulum, siquidem notet conglomeratum quid & in se exactum & complicatum instar capitis: cum olim libros scriptos in hunc morem fere complicaverint, Luc. IV, 17. 20.

f. 168.

Ib. v. 14. Fiduciam, qua fideles N. T. post Sacrificium Christi perfectum, habent παρρησίαν, sine timore, cum gaudio, introeundi in cœlum, vocari ait ab Apostolo ὁδὸν πρόσφατον *viam recentem*, proprie recens *maclatam* (ex πρὸς & φάω occido) tum quia est fiducia in Christum non ita diu maclatum, sed recens interfectum pro peccatis, cujus sacrificii vigor & vis semper quoque recens; tum quia est via N. T. opposita alteri umbratili, vetustæ & obsoletæ V. T. qua fideles olim non recta, sed per ambages veterum rituum, non fide in Christum consummatum, sed spe in Messiam consummandum, non liberi ab omni metu mortis, sed ex servitute cum timore cœlum adibant.

f. 174.

Ib. v. 25. Christianos, abolito Sabbatho Judaico, negat, ullo vel Christi vel Apostolorum præcepto obligatos fuisse, *hunc diem congregationis* (v. g. Dominicum) præ illo observare, quin potius de jure in liber-

libertate convenisse; sicut nec Apostolus hoc versu congregationem ad hanc vel illam diem retulerit. Notat deinde ex Actis congregationis tempora, ut constet de libertate Ecclesiæ. Cumque sæpius diebus festis & Sabbatho Judaico, diebus incertis in Synagogis, extra Synagogas, diebus haut notatis convenerint, vix semel legi, scribit, mutuum fuisse prima hebdomadis die congregationem, Act. XX, 7. (si *μία* sit *prima*, & non *una*) idque Pauli discessus causa. Sed nolle se esse, difficilem quoad hunc locum, si modo inde præceptum illo die præ alio conveniendi, non exsculpatur. Probe semper mandatum Apostolicum a praxi Apostolica distinguendum: non omnia, quæ Apostoli fecerunt, esse nobis normam ita faciendi, sed quæ præceperunt: alias ad Sabbathum Judaicum, & alios festos, ex simili praxi, Act. II, 1. XIII, 14. 44. XVI, 13. XVII, 1. 2. XIX, 4. nos eodem modo obligatum iri.

Ib. v. 26. Per τὴν ἡμέραν ἐγγίξσαν intelligit diem excidii reipublicæ Israeliticæ, Hierolymæ veteris ac templi (ut anteambulonem initium & partem adventus Christi ad judicium ultimum) qua Dominus Jesus exhibuerit quidem gratiam Ecclesiæ in ea liberanda a jugo & persecutione populi carnalis, sed judicium exercuerit in hostes præcipue rebelles Judæos, quibus dies illa terribilis esset. f. 176.

Ib. v. 27. De illa *voluntaria apostasia* hic agere Apostolum contendit, qua quis videns confessionem Christi (in qua olim exultaverat, dum putabat esse convenientem suis concupiscentiis ac desideriiis) adversari amori mundi, desideriiis, ratiociniis, & consiliis suis, ab ea voluntarie, ex odio in veritatem agnitam, & ex libidine eam destruendi & oppugnandi deficit, & abjecta spe ac confessione fidei ad pristinam conversationem redit. f. 177.

Ib. v. 37. Quia Hebræos id maxime solari poterat, cum dicitur ἐτι μικρὸν ὅσον ὅσον, illum adventum primario indigitari Autor existimat, quo Christus abolevit, & exuit principes legales seculi prioris, templum & politiam Judaicam destruxit, & omnibus manifestum fecit, sibi soli regnum in Ecclesiam relictum esse, neq; se velle Ecclesiam suam amplius sub legislatoribus esse. f. 186.

Cap. XI. 4. Adamum & Evam, quos in Catalogo fidelium, ad Abrahamum, Hebræorum Patrem, festinans Apostolus omisit, a fide propterea exclusisse negat, cum fidem suam Adam testatus fuerit appellatione, qua vocaverit nomen uxoris suæ *Evam*, quia illa *mater facta*

facta est omnis viventis, Gen. III, 24. non tam naturalem generationem omnium ex Eva natorum hac denominationis ratione intendens, cum ex illa magis mortuorum, quam viventium mater facta sit; sed sub כָּל־חַיִּים omni vivente simul comprehendens semen mulieris, Messiam, qui vitæ fons est & vivificat, & omne vivens, propter ipsum semen mulieris, vivificatum. Mulieris autem fidem probat ex eo, quod primogenitum enixa dixerit: *acquisivi virum Jehovah*, natum ex se Cainum, ut argumentum & signum considerans filii hominis & feminis mulieris postea oriundi: quod cum per fidem sibi sisteret, ut præsens interpretata fuerit.

f. 195.

Ib. v. 4. Quæritur: *Quomodo Jehovah ad munus Abelis respiciens testatus fuerit, illud præ Caini dono sibi placere?* Respondet Hoëkhus: testimonio externo, quod uterque observare potuerit, Deum hoc testatum fuisse, illudque testimonium fuisse vel *ignem cœlitus delapsum*, qui sacrificium Abelis consumferit, Caini dona non consumferit; vel *Angelum Jehovah, Filium Dei*, qui ad Abelem locutus in flamma ignis ascenderit. Priorem sententiam ex Lev. IX, 24. 1. Chron. XXI, 26. 1. Reg. XIX, 24. &c. posteriorem ex Judic. VI, 21. XIII, 20. probabilem, facere satagit.

f. 198.

Ib. v. 6. *Credere Deum esse*, non notare dicit τὸ γνωστὸν τῷ Θεῷ, Rom. I, 19. 20. ad quod non requiratur revelatio verbi, sed credere Deum esse talem, qualem se esse testatur in verbo, nempe ipsum esse sufficientem, ut possit esse Deus peccatoris in Filio, & in hoc demonstrasse justitiam, ut salvis virtutibus omnibus, & sine abnegatione ullius earum, per misericordiam sit Deus justificans ex fide improbum.

f. 219.

Ib. v. 21. Apostolum LXX secutum cum Mose ita conciliat, ut dicat, Jacobum senem, sedentem in lecto, & baculum manu tenentem adjurasse Josephum, ut sepeliret se in Canaane, peracto jurejurando, sese convertisse ad preces, capite reclinato super lectum, & innixum baculo.

f. 217.

Ib. v. 29. Mosen & fideles in Israele observat *mysterium* in transitu maris rubri vidisse, & habuisse symbolum communionis mortis, sepulturæ, & resurrectionis Christi ad justitiam & transitum per mortem, submersis impiis, ad vitam æternam.

f. 222.

Ib. v. 37. Retinere mavult communem lectionem ἐπερώθησαν, quam Beza, substituens ἐπερώθησαν, *ustulati sunt*, nec ejus ratione move-

movetur, quod istud de *tentatione*, post acerbissimarum pœnarum, capitalium commemorationem, non quadret: cum tentatio per minas, promissa, pœnas, quas ante oculos videmus, ipsa morte quandoque sit gravior, ut ita recte interferatur reliquis malis; deinde tentatio hæc referri possit ad præcedentes vexationes, ut sensus sit: *Omni- bus his & aliis modis tentati sunt.*

Ib. v. 40. Patres consummatos esse scribit post mortem, quando sunt liberati a carne, a lege, a peccato, & gloriam cœlestem adepti: ipso actu consummatos fuisse in Christo, salutis capite consummato: majorem gloriæ & gaudii gradum tunc consecutos esse atque ita majorem consummationem.

f. 225.

Cap. XII. v. 8. Cum sint vere pii, qui non castigantur, & tamen sunt Filii Dei, Apostolum, ait; non simpliciter in eo ponere signum Filii Dei, quod affligatur, sed in eo, quod si affligatur, disciplinam Dei sustineat, improbi contra parum curent afflictiones.

f. 236.

Ib. v. 9. Per τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας non modo cum Coccejo intelligit eos, quibus suberant Hebræi, *Scribas & Phariseos*, sedentes in cathedra Moysi, & judicia in transgressores legis exercentes, imo leges & præcepta sua superaddentes; sed & *Parentes Hebræorum in genere*, quia non modo dicuntur Patres, sed & *carnis patres*, imo *carnis nostra patres*, & opponuntur Deo Patri Spirituum.

f. 237.

Ib. v. 21. Cum verba Moysi: ἐκφοβῶμαι ἔμει καὶ ἐντροπίζομαι, in ejus historia non legantur, Apostolum ea habuisse conjectat, vel ex traditione inter Judæos recepta, vel ex speciali revelatione Spiritus S. vel potius ex analogia loci, Exod. XIX, 19.

f. 249.

Ib. v. 22. Accessum Hebræorum ad myriades Angelorum de ἀνακεφαλαίωσι eorum cum Angelis Eph. I, 10-22. exponit, qua sub N. T. non amplius illis ut Θεοὶ λεγόμενοι, 1. Cor. II, 5. subjecti erant, sed ut fratribus & conservis meris associati, Apoc. XIX, 10.

f. 252.

Ib. v. 24. Veteres accessisse docet ad adersionem sanguinis peccatorum, ad asersionem sanguinis Christi non venisse: salvatos esse ex sponione Messie: non vidisse sanguinem Christi fufum, h. e. obedientiam præstitam, nec expertos fuisse effecta sanguinis fusi, i. e. remissionem & ἀφεσιν in summo gradu.

f. 254.

Ib. v. 26. In Vaticinio Haggæi *terram* de politia populi Judaici in terra Canaan; *Calum* de regimine Ecclesiastico per Seniores, qui dicun-

f. 258.

dicuntur *Elohim* Psal. CXXXII, 6. exponit: Hinc *movere terram & caelum* ipsi est dissolvere politiam Judaicam, principes seculi prioris abolere, omnia mobilia V.T. Canaan, Hierosolymam, templum, sacerdotes transponere, ne amplius sint, Judæos separare ab ecclesia & regno Dei, eos indurare, terram & omnia quæ fuerunt in terra anathemate percutere, per sceptrum oris sui, h. e. per verbum evangelii, ut in ea non sit templum & respublica, ut conculcetur a gentibus, & nomen Dei ibidem non audiat amplius.

f. 264.

Cap. XIII. v. 2. Ex Gen. XIIX. cum pia antiquitate colligit, Deum trinunum in imagine trium virorum, sive Trinitatem adorandam in specie visibili apparuisse Abrahamo. Duos autem ait ex Trinitate sub tribus viris istis latente, bene potuisse dici Angelos, Gen. XIX, 1. propter oconomiam missionis, *Filium Dei* puta & *Spiritum S.* cum ipse Messias, Esa. XLIIX, 16. dixerit: *Et nunc Dominus Jehova misit me, & Spiritum suum.*

f. 268.

Ib. v. 7. *Ἡγούμενοι* Duces Auctori sunt Prophetæ, Apostoli, Evangelistæ, qui sic dicantur a ducendi seu adducendi munere, quod multos adduxerint ad Deum exemplis & verbis suis. *Recordari eorum* est illorum sermonem recipere, non ut sermonem hominum, sed ut sermonem ipsius Dei: Scripta ipsorum honorare, consulere, meditari, amare, juxta hæc fidem & charitatem exercere, iis solis inhaerere, ne latum unguem ab istis recedere.

f. 296.

Ib. v. 8. In aphorismo Apostolico: I. X. *χρὴς καὶ σήμερον ὁ αὐτός καὶ εἰς τὰς αἰῶνας, τὸ ἕρ* dicit esse tempus promissionis; *τὸ ἕρ* Hodie tempus Test. Vet. in cuius fine scripserit Apostolus; *Secula* tempus Novi Test. In his temporum differentiis esse JESUM CHRISTUM eundem: nec enim mutari objectum *prophetia*, cum omnes Prophetæ Jesu testimonium dent; nec objectum *fidei*, cum Patriarchæ sub promissione, & Patres sub Vet. Test. in illum crediderint, & omnes fideles in secula in ipsum credituri sint. Et huc non male referri putat locum Apoc. I, 8. ubi Christus dicat de se, *ὁ ὢν, qui ἐστ*, ante jacta mundi fundamenta, Sponsor, & talis est nominatus ac creditus sub promissione, *καὶ ὁ ἦν, qui ἐστ*, V.T. tempore, ferens illos fideles per intercessionem, Ef. LXIII, 9. *καὶ ὁ ἐρχόμενος*, qui venit in carnem, qui venit quotidie ad salutem suorum & judicium inimicorum, usque dum veniet ad extremum judicium.

Ib. v.

Ib. v. 10. Allusione ad altare vetus manuduci nos observat ad f. 272. Christum, qui *Sacerdos* sit juxta utramque, *Victima & Sacrificium*, secundum humanam, *Altare* quoad divinam naturam, quæ valorem & dignitatem conciliet victimæ; ut edere ex altari Christo sit in ipsum credere, unum cum eo fieri, unionem cum illo habere.

f. 276.

Ib. v. 13. 14. Hebræos excitari dicit ab Apostolo, ne amplius ferviant tabernaculo, sed exeant extra castra, Hierosolymam urbem relinquant, & sola fide absque lege ad Jesum accedant: cum urbs illa non sit manens civitas, ad quam in cultu sit respiciendum: adeoque *futura* inquirant, quæ est *Hierosolyma cælestis, Civitas Dei vivi*, Heb. XII, 22. h. e. Ecclesia N. T. quatenus vel est in terris, inque unam summam redacta cum cælestibus, vel jam consummata in coelis ex Spiritibus justorum consummatorum constans.

DE ARCANO KETHIB ET KERI LI-
bri duo, auctore Matthæo Hillero, Logic. Me-
taph. & Lingg. Oriental. in Academia Tubingensi
Professore publico.

Tubingæ apud Georg. Wilhelm. Kühn, 1692. in 8. Alph. I. pl. 10.

Illud quod Philologos æque ac Theologos hætenus, a tempore Eliæ Levitæ Judæi Germani, & usque maxime exercuit, controversia fuit de punctorum & accentuum Hebraicorum cum ipsis literis coævitate, & quæ ex hac sequitur, Sacræ Scripturæ Hebrææ authenticæ; aliis eam impugnantibus, quos inter primas tenet Ludovicus Cappellus, aliis ex adverso acerrime defendentibus, e quibus cum primis laudandi Buxtorfii, & alii. Cumque argumentum primarium & Achilleum ferme, quod pro punctorum novitate in aciem Cappellus cum assellis duxit, a Notis marginalibus Masorethicis, inordinatas voces ipsi textui Hebræo insertas respicientibus, quas hisce junctas dicunt קרי & כתוב, petitur sit; a variis varia ejus tentata fuit solutio, pluresque de כתוב & קרי authorum subnata sententiæ. Ast harum nulla se satis clarissimo Hillero commendavit. Quare a primo rem ordiri ovo, novumque systema disciplinabile de his Masoretharum circellis fabricare tentavit, quo eorum redditus rationibus

H h h

bus

bus omnes hinc ortas difficultates superari, moliminaque adversus sanctum textum Hebræum mota feliciter averti posse sperat.

Hoc ipsum opus in duos dispescuit libros, quorum priori artis tradere leges laborat. Siquidem post præmissam Masoræ, ejus hypothesei conformem definitionem, KRI pariter ac KTHIBH describit, monstrato simul universali כתיב omnium fundamento. Nempe accidisse, ut Esdras volumina sacra bis & amplius exarando, inter describendum vocem aliquam in aliam ἰσοδύναμον permutarit, quod deinde Viri ejus ætatis docti, quibus lingua Hebræa adhuc vernacula erat, observantes, nota aliqua symbolica, qua utramque scriptionem Lector scire posset, signarint. Id ipsum vero eo putat modo factum fuisse, ut symboli literis ad unius, aut vocalibus ad alterius exemplaris lectionem respexerint: v. g. unum Esdræ autographum in Jerem. c. XIX. v. 22. habuit שִׁיחָה, alterum שִׁיחָה, ex quibus binis vocabulis unam constarunt notam symbolicam, שִׁיחָה, cujus literæ collimant ad codicem habentem שִׁיחָה, vocales vero ad lectionem שִׁיחָה, eodem utrobique manente sensu. Hinc KTHIBH ipsi duplex est: *effabile*, cujus elementa per se constituunt vocem regulis linguæ congruentem, ut Thren. IV, 3. תִּנְקַן כ' *Dracones*, תַּנִּים ק', & *ineffabile*, quod conflatur ex duabus lectionibus diversarum vocalium, quæ a contiguis literis abhorrent, ut פִּקְרוּהוּ Dan. IX, 18. Pariter KRI facit vel *litterale*, cujus literæ intus exstant in textu, puncta vero foras in margine, vel *vocale*, cujus literæ foras in margine, vocales intus in textu; & ostenso vocalæ marginalis יִתִּיר usu genuino, quæ lectio præ altera prærogativam habeat, ejus codicem litera A notat, alterius B signato. His jam ceu fundamentis jactis, id porro agit, ut regulas tradat, quibus usi sint Masorethæ in concinnandis symbolis, inspersis ubique exemplis æque *effabilis* KETHIBH, ac *ineffabilis*, explicatisque symbolis etiam vocum obscurarum. Postea ad alia similis argumenti se accingit, reddendo rationem connexionis vocum disjungendarum, & disjunctionis jungendarum, translationis item literarum servilium in alterutra lectione, & absentia vocum, literæ, aut punctorum in altero codice; pariter inquirendo in causam ob quam una litera reliquis vel major sit vel minor, vel alias quoad figuram, mutata sit. Ultimo post annotata quedam de lectione nominis ירושלם,

ירושלם, scriptionum item compendiis & pronunciatione vocis ירוּחַ, finem imponit libro priori, computatione facta קריין כתיבן & כתיבן.

In Posteriori ante omnia recenset symbola lectionum INEFFABILIA, superiori libro nondum explicata; & quidem vel in genere ea, quæ scribuntur literis trajectis, ut לְיָנֶעָה, Jerem. XV, 4: vel in specie, non minus nominum perfectorum, quæ ejusdem originis discrepant punctis, aut vav מַלְיָ & חֲסֵר, quibus annectit formarum Chaldaicarum varietatem, & fœmininorum a perfectis venientium formas varias; quam imperfectorum secundum Anomaliarum numerum. Additis præterea nominibus ex diversis natis conjugationibus, punctis item discrepantibus, pronominum varietatem quoque considerat, eamque tum separatorum, tum affixorum & literarum paragogicarum. Postea contemplatur lectiones nominum diversarum quidem originum, quæ tamen in orationis contextu eandem sententiam exprimunt; & vice versa, quæ ejusdem originis forma differunt, secundum varia accidentia grammatica verborum regularium juxta & anomalorum. Tandem monitis quibusdam de præfixo vav in altero verbo abscisso, pariter de affixis, monstrat, quomodo ad formam Veterum alia nova כתיבן fabricari possint, finitque opus facta, post ostensam ejus utilitatem, & traditam genuinam כתיבן orientalium scriptionem, enumeratione vocum in lexicis & concordantiis omissarum.

JACOBI THOMASII, PROFESSORIS
Lipsiensis, Dissertationes LXIII varii argumenti,
magnam partem ad Historiam Philosophicam & Ecclesiasticam
pertinentes, antea a beato auctore in Academia Lipsiensi,
intra quadraginta circiter annos, per modum PROGRAMMA-
TUM, separatim foliis publicata, nunc conjunctim
edita.

Halæ Magdeburgicæ, impensis Jo. Friderici Zeitleri,

Anno 1693. in 8. Constant plagul. 48.

Quem ingentem eruditionis thesaurum comparaverat sibi JACOBUS THOMASIUS noster, Vir celeberrimus, cum
Hhh 2 gravis-

gravissimis scriptis, sicubi calami ipsius operam officii ratio poscebat, vel ceteroquin ipse orbem literarium sibi cupiebat obstringere, inferre solebat. Non loquuntur id solum ipsius *Prefationes* sub auspiciis Disputationum suarum in Academia hac recitatae, quas anno 1682 p. 51 recensuimus, sed & *Orationes*, de quibus anno 1683 p. 152 verba fecimus: ut de aliis non dicamus, quæ Actorum horum tempora præverterunt. Nunc tamen testimonio ulterius esse possunt ejus *Programmata*, diversis temporibus separatim, jam vero ab ipsius filio primogenito, Christiano Thomasio, Viro consultissimo conjunctim edita, quæ multivaria eruditione referta esse admodum, ex facili cognoscet Lector. Sexaginta tria sunt ejusmodi comparata, ut neminem non in iis inventurum existimemus, quod suis studiis conveniat. *Theologiam* enim & *Historiam Ecclesiasticam* excellentibus inservient, quæ n. 4 p. 3 de Mysterio SS. Trinitatis & in eo Spiritu S. Gentilibus ignoto; quæ n. 11 p. 98 de origine cultus Angelorum superstitiosi; n. 13 p. 118 de triumpho Christi; n. 20 p. 194 de vetusto ritu poenitentiae solennis; n. 21 p. 210 de Pontificiorum ritu Paschali; n. 22 p. 225 de Chiliaismo & Chiliaftis; n. 23 p. 236 de opere sanctificationis; n. 30 p. 111 de legenda S. Catharinae; n. 37 p. 411 de Jo. Salhusio, teste veritatis; n. 37 p. 423 de quatuor animalibus Ezechielis; n. 40 p. 451 de Antichristo mixto; n. 43 p. 494 de legenda S. Michaelis Archangeli; n. 44 p. 505 de Seculo Spiritus S.; n. 45 p. 521 de partu Virginis; n. 47 p. 549 de fictis reliquiis sanguinis Christi; n. 56 p. 660 de definitione & officiis S. Angelorum; n. 60 p. 701 de excidio mundi, Chiliaftis, & morte hominis commentatur. *Medicos & rem Physicam* curantes juvabunt, quæ n. 14 p. 247 de Medicis, & quæ n. 8 p. 72 de florum laude seria & vituperio jocosò disseruntur. Ad *Philosophiam* studiosos spectant, quæ in genere n. 14 p. 124 de Philosophia, quod sit meditatio mortis; n. 34 p. 368 de septem artibus liberalibus; n. 56 p. 647 de vocabulo Philosophiae afferuntur. In specie *Philosophiam practicam* illustrent, quæ n. 7 p. 60 de primis rerum originibus; n. 9 p. 82 de comitiis; n. 12 p. 104 de mediocritate circa studium gloriae; n. 17 p. 168 de divitiarum valore circa nobilitatem; n. 19 p. 184 de statu naturali adversus Hobbesium; n. 61 p. 113 de hominis versus hominem officio angelico dicuntur. Ad *Oratoriam* facultatem referenda sunt, quæ n. 1 p. 1 de utilitate

litate declamationum, & quæ n. 51 p. 285 de vera linguae Germanicae eloquentia disquiruntur. Sicuti ad *Poeticam*, quæ n. 63 p. 730 de occultis poetarum fabularum sensibus habentur. Inprimis *Historia philosophica* studiosi reperient, quæ in rem suam convertant. Talia sunt, quæ n. 2 p. 11 de intellectus humani comparatione cum tabula rasa; n. 28 p. 290 de intellectu agente; n. 32 p. 347 de quaestione, an Gentiles in anima mundi agnoverint Spiritum S. fusius deducuntur. Ad *historiam civilem & literariam* pertinent, quæ n. 5 p. 40 de laudibus Jo. Georgii I. Electoris Saxoniae; n. 23 p. 364 de laudibus Jo. Georgii II. Elect. Sax. n. 52 p. 596 de Diis Germanorum adversus Cluverium; n. 46 p. 536 de vetusto ritu creandi Baccalaureos; n. 53 p. 608 de Hieronymo Kromayero Theologo Lipsiensi, consignavit. Horum Programmatum argumenta si quis ex indice isto cognoverit, non poterit non ad illa ipsa perlegenda invitari.

DISCOURSES ON SEVERAL TEXTS of Scripture.

i. c.

Dissertationes in varios S. Scripturae Textus, auctore Henrico Moro S. Th. D.

Londini apud Br. Aylmer, 1692. in 8. plag. 32.

Clarissimum Authoris nomen commovit nos, ut harum mentionem faceremus Dissertationum, quæ partim sermones fuerunt ad populum, partim exercitia in collegio privata. Sunt autem loca Scripturae S. paucis omissis sequentia.

Ex 1. Petr. II, 11. Author pro sublimi suo, quo in Theologia mystica polluit, sensu, docet animæ *παρεπιδημίαν*, & cum voluptate bellum: nam *πᾶσα ἡδονὴ καὶ λύπη προσωποῖ τὴν ψυχὴν τῷ σώματι*: prout ex Platone, juxta Scripturam, eleganter confirmat. p. 27.

Ex Matth. VI, 22. 23. tradit, quæ sit inter oculum corporis & rationem animæ analogia; atque sicuti purus & simplex illuminat corpus, ita requiratur in ratione integritas. Hinc gentilium votum: *ὁ φίλη ψυχὴ πότε μία ἔσθαι καὶ γυμνὴ καὶ ἀπλή*; & Antonini illud: *ἀπλωσον σεαυτὸν*. 74.

Hhh 3

Cum

95. Cum *Prov. I, 7.* consentire dicit illud *Trismegisti: εὐσεβὴς ὁ*
 97. *τέκνον, ὁ γὰρ εὐσεβὴς, ἀκρῶς φιλοσοφεῖ:* argute deinde mon-
 strans, quomodo Deus discipulis suis primo timorem inducat, atque
 probet eos; sicuti fecit Israeli, *Deut. VIII.* Non enim commorari
 sapientiam Divinam cum hominibus peccatis immerfis; & quan-
 114. quam sapientes aliquando videantur terrigenæ irrogeniti, esse tamen
 sapientiam eorum instar *Nili*, qui Straboni quidem sit *Διοπέτης*
ποταμός, dicatur tamen quasi *νέα ἰλὺς*, a limo, quem semper no-
 vum terræ inducit.
141. Ad *Joh. IV, 31-34.* tradit, quam genuine animæ cibus seu pabu-
 lum dicatur esse voluntas Dei; & ex cibi effectis, quæ sunt homi-
 nis sanitas, incrementum, robur, saporis suavitas &c. probat eadem
 animæ rationali ex voluntate Divina, si eam perfecit, accedere.
158. Ex *Jacob. I, 22.* vitam spiritualementem ex verbo Dei non solum
 gigni docet, verum etiam sustentari atque perfici ope regenerationis,
 160. & continuæ nutritionis, *1. Pet. II, 2.*
192. Verbum *Πνεῦμα* *Prov. XV, 15.* cum Symmacho statuit pauperem
 denotare; non tamen quemvis, sed qui *Apoc. III, 17.* describitur:
 & huic angores esse comites perpetuos, aut lætitiā brevem & in-
 terruptam.
227. Ex *Psal. XVII. ult.* has format propositiones: 1. Immerfionem
 animæ in vitam corporis, huiusque sæculi amorem (in quibus Author
 putat consistere terrestris Adami imaginem) esse quasi somnum vel
 mortem animæ: (*adeoque irrogenitum noctambuloni facit simili-*
um.) 2. Nihil posse in hac terrena vita satisfacere animæ, quo-
 niam sit tantum torpor & mortis umbra. 3. Ex his expergisci &
 veram agere animæ vitam, esse recuperationem imaginis Divinæ,
 vel resurrectionem in Christo secundum Spiritum. 4. Hanc my-
 sticam in Christo resurrectionem esse unicam solidamque fructio-
 nem, qua animabus fidelium etiam in hac satisfiat vita. 5. Viam,
 qua huc pervenitur, esse iusticiam seu integritatem cordis.
- De Eleemosynis ex *Hebr. XIII, 16.* observat, dici Sacrificia Deo
 accepta: hinc concludens, solius Dei intuitu erogandas esse, veluti
 sacrificia ei soli offerenda erant: nullo inde sperato lucro vel glo-
 360. ria. Nam, Maimonide asserente: *quisquis utilitatem aliquam ce-*
perit ex re sanctificata, pro pravariatore habetur. Et licet pau-
 peres

peres participant de eleemosynis, esse tamen earum largitionem
 officium prima legis tabula injunctum: nam quod pauperes inde
 participant, esse tantum instar ignis, oblationes consumentis. Præ-
 349. terimus hic elegantem eleemosynarum cum victimis, molis & liba-
 minibus comparisonem: cum holocaustis item, hostiis pacificis, &
 353. 356. hostiis pro peccatis.

De *Regeneratione* docet ex *1. Pet. I, 22, 23.* non esse levem ani-
 mæ tincturam, seu qualitatum quarundam dotem, sed procedere
 ex substantiali principio, quod potenter agat in hominis animam,
 quemadmodum in corpus agit anima: imo esse regenerationem
ἐντελέχεια animæ, prout anima est *ἐντελέχεια* corporis. Neque
 406. rationi adversari, ut plures subordinatæ formæ in uno sint corpo-
 re, Philosopho id minime diffidente: ternarium enim numerum
 non fieri, si demas quicquam a binario, verum si addas. Et sicuti
 aerem permeat lux, ita piorum animas permeare Dei Verbum ef-
 sentiale.

Spiritualem resurrectionem, seu animæ vivificationem, non fo-
 450. lum ex *Coloss. III, 1.* verum etiam ex illis Christi, *Joh. V, 25. XI, 25.*
 26. probat.

Amorem quem debemus hominibus singulis, dicit esse 1. *com-*
 459. *placentie*; unde nulli implii diligendi: 2. *benevolentie*; unde hostes di-
 ligendi: 3. *beneficentie*. Prima requirit, ut pura sit charitas, nec alio-
 rum contaminetur vitiis; posteriores duæ, ut divinam imitemur boni-
 tatem. Omnes autem sunt amandi sicut nos ipsi; proportionem Geo-
 metrica, non Arithmetica: videlicet, omnes pro ratione boni, quod
 472. ipsis a Creatore inest, amari debent, adeo ut neque pagano dene-
 gemus charitatem, si virtute sit præditus; & deinde etiam plus quam
 473. nosmet ipsos amemus, quos videmus Dei gratia nobis meliores
 esse.

Hæc ex eruditis istis meditationibus adducere libuit; illis,
 qui scire volunt, quomodo clarissimus Author Platonicorum placita
 hominibus immiscuerit suis, ad ipsum libellum remissis. Neque dubi-
 tamus, quin ibi reperturi sint Philosophiam suavissime (non vero,
 ut a quibusdam fieri solet, morose) ancillantem Theologiam.

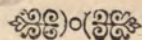
NOVA LITERARIA EX HOLLANDIA.

Typis propediem committetur vita Claudii Salmafii, a cive ejus *Lamario*, Senatore, dum viveret, Divionensi composita. Dordraci præla exercent *Francisci Junii* de pictura libri, infinitis augmentis & inedito altero tomo de veterum artificum operibus amplificati. *Johannes Georgius Grævius* occupatus est in edendis Orationibus Tullianis, quarum primus tomus proxime in lucem proditurus est, perinde ac primus tomus Thesauri Antiquitatum Romanarum. In Ejusdem manus felici fato pervenerunt Inscriptiones antiquæ aliquot mille, ineditæ, quas *Marquardus Gudius* multo studio collegerat, & nunc Grævius, quod sperant & optant merito omnes, luce publica donabit. Græcas nonnullas Inscriptiones ex Asia nuperius accepit *Gisbertus Cuperus*, quas commentario illustratas publici facturus est juris, simul ac per occupationes, quas Reipublicæ impendit, ultimâ iis poterit imponere manum. Satis grandi etiam Græcorum rarissimorum numerorum ex iisdem oris copia *Jacobus de Wilde* potitus nuper est, qui nec numero, nec præstantia iis cedunt, quos cum Orbe Erudito superiore anno communicavit. Comparebit brevi Dissertatio Chronologica, sed cui multa erudita sunt aspersa, *Alberti Rubenii* de Mallio Theodoro, cujus consulatum celebravit Claudianus, quemque Manliani Astronomici auctorem esse censuit olim Gevartius. *Jacobus Perizonius* Leidenfis nunc Athenæi Doctoribus est adscriptus, cujus Oratio Inauguralis brevi publicabitur. *Stephani Morini* Dissertationes de linguis brevi in publico versabuntur. Dactyliotheca *Gorlei* novam editionem moliantur Leidenfes, cui aliæ accedent gemmæ tam editæ quam ineditæ. *Janus Bræchusius* in Propertio perpoliendo, quem a teneris annis amavit, & imitandum sibi proposuit, desudat.

Intra octiduum publicabitur Sectio II. Tomi II. Supplementorum.

ERRATA.

In Actis mensis Junii pag. 248. lin. 17. pro EL lege FL. p. 256. l. 16. pro ac lege at. Ibid. l. 24. pro hoc lege huc. Plagulis Kk, Ll, Nn, numeri paginarum perperam sunt adscripti, eoque corrigendi.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris, Anno MDCXCIII.

CORPORIS HUMANI ANATOMIA,
*in qua omnia tam Veterum, quam Recentiorum
Anatomicorum Inventa methodo nova & intellectu facillima
describuntur, ac Tabulis aeneis representantur. Authore
PHILIPPO VERHEYEN, in Universitate
Lovaniensi Professore
Regio.*

Lovanii, apud Ægidium Denique, 1693. in 4.

Constat plagulis 41. & figurarum tabulis 30.

Quamplurimos nostro cum primis seculo in Anatome utilissima provehenda eaque scriptis illustranda certatim desudasse, nemo facile eorum, qui Arti laudatæ strenuam navant operam, ignorabit. Neque *Clariss. Autor* noster id ignoravit; Præf. ad Lectorem. integrum tamen Anatomiae systema hic componere dubitavit nullus, quod necessarium omnino sibi videretur, Juventuti eodem stylo ac selecto ordine proponi, quæ a diversis Anatomicis celeberrimis, unam aut paucas tantum corporis nostri partes accuratius evolventibus, detecta fuerunt; tale quid nihilominus vel oscitanter, vel saltem imperfecte, a Modernorum aliis esset præstitum. Anatomies autem definitione, corporisque humani divisione in truncum & artus explanatis, structuræ partium evidentius extricandæ initium capessit a partibus simplicioribus, similaribus vulgo dictis, Fibris videlicet, Ossibus, Cartilaginibus, Membranis, Ligamentis, Arteriis, Venis, Vasis lymphaticis, Nervis, Carne, Glandulis & Musculis; quia hæ partes ad aliarum constructionem fere ubique concurrunt. Tractat. I.

- p. 16. currant. In glandularum texturam inquirens, eum Argo oculatiorem reputat, qui ex minimis solummodo arteriarum, venarum, nervorum & lymphaticorum ramusculis coagmentatas easdem valeat perspicere; aliud siquidem a glandularum mole atque in pecudibus saporum diversitate subinnui, necessarioque specialem aliquam substantiam requiri, dictos quæ ramusculos quodammodo colliget & in situ convenienti detineat. Hinc ad partes infimi ventris, Cuticulam, Cutem, Pinguedinem, Membranam musculosam, abdominis Musculos, Peritonæum, Omentum, Ventriculum, Intestina, Mesenterium, Venas lacteas, Cysternam, Ductum thoracicum, Pancreas, Lienem, Hepar, Vesiculam felleam, Renes, Capsulas atrabilarias, Vesicam urinariam, Urethram, & generationis Organa, tum Virorum, tum Foeminarum, nec non Secundinas, facit accessum. Cuticulam non tam ex fibris, quam ex materia viscosa a subjectis partibus exhalante & per compressionem corporum incumbentium coercita resultare, ob promptissimam ejusdem cuticulæ regenerationem autumat. Præcipuum omenti usum asserit intestinorum motui intervinire, i. e. intestinis omnibus, nunc repletis, nunc exinanitis, sese æqualiter, vel accedendo, vel recedendo, accommodare. Intestini cæci, veluti crassorum primi, titulo non tam appendicem vermiciformem, quam cum Veteribus illam globosam intestini crassi partem, quæ ab insertione intestini ilei deorsum pendet, ac in dextra ilei regione sita renique ejusdem lateris annexa habetur, designat. In hepate bovino ductus cyst-hepaticos, insertionis ratione potius hepato-cysticos denominandos, consignat quatuor, modo tribus, modo quatuor osculis distinctis in fellea vesiculam hiantes. Nervos dari umbilicales, ab Anatomicis hæcenus neglectos, duplici argumento persuadere nititur: partim, quod a lateribus venæ umbilicalis corpora quædam albicantia & duriora, nervis plane affinia, per totum funiculum adinstar fili excurrant, ac circa ingressum in placentam uterinam, æque ac nervi in pluribus partibus, sensim occultentur & quasi evanescant; partim, quod placenta de glandularum natura maxime participans, non minus ac aliæ glandulæ spirituum affluxu propter materiam sequestrandam indigeat. Mox Thoracis lustrat partes, Mammas puta, Diaphragma, Pleuram, Mediastinum, Thymum, Pericardium, Cor, Tracheam, Pulmones & Oesophagum. In
- Tract. II.
- p. 24.
- p. 35.
- p. 42.
- p. 71. 72.
- p. 117.
- Tract. III.
- in spi-

inspiratione posteriorem diaphragmatis musculum, intuitu processum duorum e duplici musculo conflatum, deorsum; musculum vero diaphragmatis anteriorem, ob cohesionem cum costis & sternone, sursum moveri annotat. Ex eo, quod Bartholinus thymum recens natis lacte turgidum, ac De Graaf limpido humore plenum, observarint, oppido suspicatur, a thymo diverticulum præberi chylo per ductum thoracicum copiosius adveniendi, ne nimis affatim sanguini admixtus debilem hujus in infantibus lædat fermentationem; inde in adultis, quorum alimenta solidiora sanguisque validius fermentescit, thymum plane diminui. Venam pariter, atque arteriam, asseverat bronchialem, licet exortum ejus nondum satis exploratum habeat; interim quam Bourdon immediate a vena cava superiori prodeuntem depinxit, in ove communem cum vena coronaria cordis originem habuisse advertit. In oesophago, e duplici quasi tubulo coagmentato, præter interiorem crustam villosam, quinque numerat tunicas: membranosam, musculosam, vasculosam, glandulosam & nervosam; fibrasque musculosas in gula humana non spirales, uti in bovina, sed longitudinales atque annulares observat. Tum ad partes pergit Capitis, Pilos nempe, Pericranium, Meninges, Cerebrum, Medullam oblongatam, Nervos, Cerebellum, Medullam spinalem, frontis & occipitis Musculos, Nasum, Labia & Buccas, Musculos maxillæ, Glandulas jugulares, labiorum, buccarum & parotides, Oculos, Aures, Os hyoides, Linguam, Glandulas maxillarum, sublinguales, Uvulam atque Tonsillas. Humorem aliquem beneficio glandulæ pituitariæ separari in duas partes, earumque alteram in venas jugulares, alteram per parvos tubulos excretorios ad os vel nares transmitti, consonum vero existimat. Circa medullæ oblongatæ eminentias, quæ nates & testes dicuntur, suspicionem movet, annon monticulorum natiformium munus circa cibi, testiformium circa potus appetentiam versetur; priores namque in bove, ove & similibus animalibus idcirco cum proportionem majores videri, quoniam illa victui quaritando fere semper intenta sint, potu vero se facile, nec adeo frequenter, repleant; in homine autem easdem protuberantias minores deprehendi, quia ipse variis rebus occupatus natura de cibo minus sit sollicitus; vice versa eminentias testiformes non adeo parvas homini contingere,

p. 125.

p. 128.

p. 145.

p. 149.

Tract. IV.

p. 175.

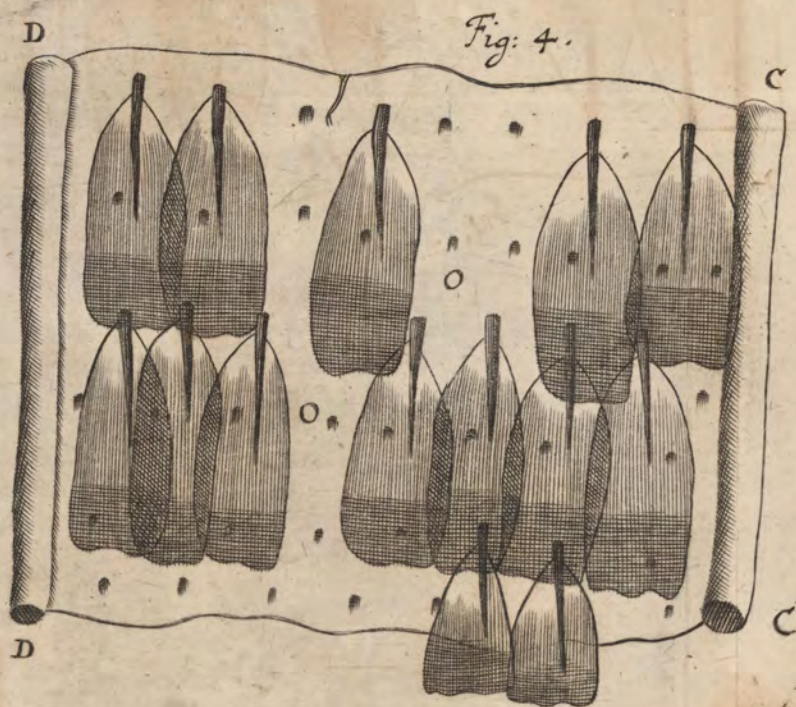
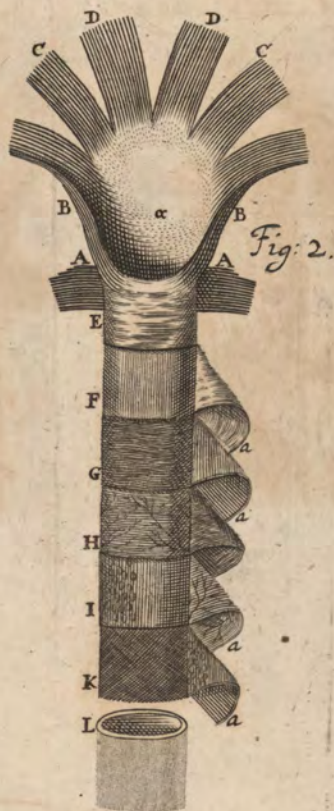
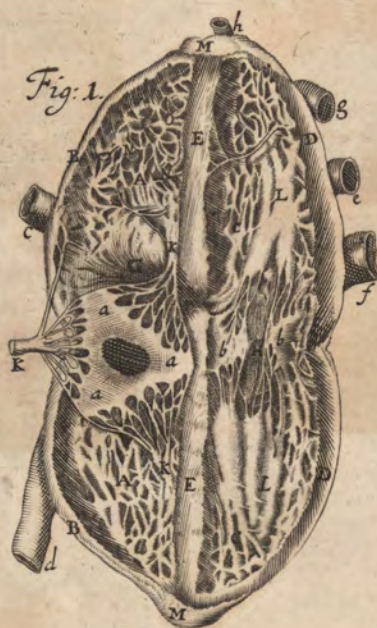
p. 176.

quod

Fig. 5.

TAB. VI. ad A. 1693.
pag. 436.

eium venæ cavæ. G. Orificium arteriæ pulmonalis. H. Orificium venæ pulmonalis. I. Orificium Aortæ. K. Lacertuli in dextro Ventriculo. L. Lacertuli in sinistro Ventriculo. MM. Cuspis cordis. NN. Trabes carneæ per cavum ventriculi excurrentes & abscissæ, ne ventriculi expansionem impédiant. aa. Valvulæ tricuspides ante orificium venæ cavæ. bb. valvulæ tricuspides ante orificium venæ pulmonalis. c. Truncus Venæ cavæ superioris. d. Truncus Venæ cavæ inferioris. e. Truncus Arteriæ pulmonariæ. f. Truncus Venæ pulmonariæ. g. Aorta descendens abscissa. h. Pars Aortæ ascendentis.

(E Tabul. XVI. Fig. 4. & 5.)

AA. Musculus œsophagæus. BB. Musculi Stylopharingæi. CC. Musculi Sphæropharingæi. DD. Musculi Cephalopharingæi. α. Introitus œsophagi. E. Tunica œsophagi extima. F. G. Ejus tunica musculosa. F. Lamella ejusdem tunicæ exterior. Ej. Lamella interior. H. Tunica musculosa. I. Tunica glandulosa. K. Tunica nervosa. aaaa. Tunica superiores depositæ. L. Superficies interna & villosa œsophagi.

TAB. VI.
Fig. 2.

*OBSERVATIONES CIRCA VIVENTIA,
quæ in rebus non viventibus reperiuntur, cum
Micrographia curiosa, oblata Illustrissimo Dno. D. Leoni
Strozza, excellentissimi Ducis Strozze filio a P. Philippi Bonanni Soc. Jesu Sacerdote.*

Romæ, typis D. A. Herculis, 1691. in 4.

Constant 2½ Alphab. & magno Figg. numero.

Quum doctissimus Vir, *Philippus Bonanni*, S. J. Sacerdos, Recreationem mentis atque oculi, in observatione animalium testaceorum, (de qua Vid. Act. Erud. A. 86. p. 108.) cum literato orbe communicans, priscorum, præsertim Aristotelis, adstipulatus fuisset sententiæ, quæ testacea sponte in limo, seu arenoso loco, nasci decernuntur; ansam arripuit nescio quis illum compellendi, epistola Bononiæ impressa, quæ sententiam illam mendacem, temerariam, & falsitatis ab experientia damnatam esse affirmat. Sua-

rum ergo partium esse duxit retundere objecta tela, & non solum in epistola, sub nomine Godefredi Fulberti Romæ typis vulgata, ostendere, immerito Aristotelem ejusq; asselas reprehendi, cum ejus sententia æque saltem probabilis sit, ac altera illa recentiorum, quæ a nullo adhuc satis evidenter probata; sed etiam argumentum illud uberius persequi hoc in volumine, quod in tres partes distribuit. Prima atque secunda Dialogi formam referunt, habiti inter Bemarcum Aristotelis strenuum hyperaspisten, Rufum, qui Aristotelicæ placita fastidians, eorum cognitione delectatur, quæ sensibus propriis clarissime percipiuntur, & Fulbertum, qui nullius jurans in verba maximam curam veritatis habet; loca vero auctorum, qui vel notantur, vel citantur tanquam testes, in margine libri allegata habentur. Ultima Micrographiam curiosam comprehendit, cui non exiguum additamentum Auctor promittit.

Prima ergo in parte, antequam spontaneam generationem exemplis confirmet Cl. Auctor, disquirat, utrum veterum effata nos doceant omnia ex ovo produci, aut ex Scripturæ Sacræ oraculis omnem generationem univocam esse probari possit: ostenditque spontaneam generationem non ab *Aristotele* solum, sed *Harveo* quoque assertam fuisse, quem secus sentientes frustra in suas partes pertrahere laborant; quippe cum ipse *ovum* vocet, quod Aristotelicis materia ad generationem disposita dicitur, sive hæc ex aliis ejusdem speciei viventibus processerit, sive aliunde advenerit. Ne igitur ambiguitati verborum ullus relinquatur locus, hunc esse dicit controversiæ statum: *Utrum animalia omnia ex ovo proprie dicto, & ab animali ejusdem speciei posito, procreentur, nec ne?* Illud vero cum citra hæsitacionem nonnulli affirmant, monet, caute pronunciandas esse propositiones universales, cum difficillime probari possint; experimentis, ad quæ ipsi provocant, solis adhibendam non esse fidem, sed monumenta quoque veterum consulenda, nec aliorum solertiam aut fidem, qui se quoque experimentis muniunt, vocandam in dubium; multo autem minus ex inductione particulari universale statim assertum esse deducendum, quia rerum generatio cognita est difficillima, natura non eodem semper modo operatur, multæque sunt causæ, quæ experimenta reddere possunt incerta. Quapropter licet multa ex ovo nascantur animantia, hinc tamen ait effici non

non posse, nulla spontaneo generari ortu, præsertim cum vegetabilia quoque non omnia aut semper ex ovo ducant originem; id quod ex generatione spontanea visci, vegetatione diversorum muscorum, inexpectata generatione Tithymali Myrsinitis ex ramusculo, qui in terram immissus jam emarcuerat, lentium palustris copiosa sobole, fungis & tuberibus ex frustulis plantarum ejusdem speciei pullulantibus, variisque tandem situs aut mucoris speciebus plantulas referentibus, confirmare nititur. Porro provocat ad experimenta, quibus cognitum fuit, vermes sponte nasci in gallis quercuum & fagorum, floribus hyacinthi contusis & putrefactis, carnibus viperarum, fungisque putrefactis, qui plane sunt alterius speciei ab illis, qui in fungis recentibus exoriuntur. Quoniam vero ab illis, qui spontaneam generationem impugnant, excipi solet, quod gallæ sint morbosæ excrementi ex humore a muscis infuso ortæ, vermesque in illis pariter atque reliquis commemoratis rebus ex ovis prodierint muscarum eo reconditis, ut vermiculi tanquam in nido conveniens in promptu haberent alimentum, quodque putrescentia corpora sollicitè a muscis defensâ nullos vermes parturiant; negat Bonannus, probatum adhuc esse, gallas esse morbosas excrementas aut tumores, cum figuram habeant omnes satis regularem, singularique natura utatur artificio in formando nucleo, qui vermiculum complectitur, quemque Auctor graphice describit. Optat quoque, ut curiosus aliquis naturæ indagator, quercus aut fagi ramos, ex quibus gemmula nondum erupit, in capaces phialas immittat, atque ita hanc de gallis litem experimento dirimat. Vermiculum vero gallarum ex muscarum ovo non prodire, hinc concludit, quod nec optimis microscopiis armato oculo ulla in gallis ovula adparent, & unicum solum animal singulis in gallis gignitur, cum tamen muscæ multa simul ovula excernere soleant fecunda. Gratis porro dici ait, muscas in verminantibus rebus ovula deposuisse, ut pulli exclusi commodum invenirent pabulum; cum muscis idem accadat, quod reliquis oviparis, ut eo in loco ponant ova, in quo versantur, quando tempus pariendi illas urget, ac proinde nonnunquam vermes ex muscarum ovis in floribus putrescentibus orti defectu alimenti emoriantur, cumque vermes in ranunculi floribus a muscis defensis nati fuerint, qui non

non abierint in aurelias, sed omnes sint mortui. Quod autem nonnullis spontanearum generationum experimenta non successerint, mirum non esse dicit, cum nec univocæ generationes æque feliciter semper procedant, & nonnulli prohibuerint liberum aeri accessum, qui tamen ad viventium procreationem quam maxime requiritur; aliis vero impedimentum objecerint temperies aeris non satis commoda, locus & tempus non opportunum, aut particularum activarum in materia adsumpta defectus. Pluries enim se observasse testatur, eandem ob rationem nullum amplius animal gigni in multis rebus putrefactis, post primam vermium generationem spontaneam, qui si a muscis fuissent profeminati, accessissent utique deinceps quoque aliæ vel ejusdem vel diversi generis muscæ alimentum capientes, termitesque suos vel ova ibi reliquissent. Quemadmodum autem plantæ multiplici modo germinant, vel e semine, vel ex particula radice, vel ex surculo seu ramorum fragmento: ita naturæ nequaquam adversari putat, ut animalia nonnulla, v. g. ostrea & balani, sponte, alia ex semine procreentur, quædam vero modo sponte, modo ex semine, ut mures, scopii, anguilla, generentur. Cæterum manifestum satis esse discrimen dicit inter vermes sponte natos, & ex ovis muscarum exclusos: hos enim in superficie lutulenta nasci ex ovis in ea hærentibus, illos intra cœnosam florum congeriem, in fibris putridæ carnis, & penitioribus rei marcescentis & remotissimis partibus produci: hos vix generatos ut plurimum abire, illos nidum suum amare, ex eoque extractos repetere illum celerrime: hos denique ut plurimum successive excludi & augeri cortice relicto, illos vero repentino quodam naturæ effluvio simul formari. Ea vero, quæ jam sunt commemorata ut confirmet, plurima profert spontaneæ generationis exempla, vermium scilicet natorum in frugibus ob nebulas, in cochleis marinis & terrestribus, in glutine farinæ triticæ, in carnibus varii generis, in lacte & caseo, in sanguine, in aceto, in rore, in brassica, in roremarino, in medulla unguium alces, in ovo putrefacto, denique sironum intercutaneorum, ac pediculorum, pulicum & cimicum, qui peculiare sunt cuivis animantium generi, quosque ex sordibus & vaporibus ex animalibus expirantibus & corruptis oriri existimat. Cæterum cum eruditissimus Vir, *Fr. Redi*, in Observationibus

nibus circa animalia viventia quæ reperiuntur in viventibus, notasse Bonannum, quod conchyliis cor & sanguinem denegasset (Vid. Acta Erud. Ann. 1686. p. 49.) hic de mero vocabulo inutilem sibi controversiam moveri queritur, qui nunquam negarit aliquid cordi & sanguini analogum in illis deprehendi, sed quod ille cor vocat, cum Aristotele ventrem nominet ac fibras, saniem vero quod ille sanguinem adpellat, easque adpellationes philosopho non indignas esse prolixè ostendit; vicissim Redum haut obscure perstringens, quod in experimentis circa generationem insectorum plantas, in quibus vermes nascuntur, præter vitam vegetativam etiam sensitiva gaudere asserat, qua mediante habiles fiant ad ejusmodi animalia generanda.

Secunda pars hujus Operis supplementum quasi est Recreationis mentis atque oculi in observatione testaceorum. Postquam enim oblectationem, qua ex inspectione conchyliorum afficitur, animus, collaudavit, & plurima musea, quæ illa asservant, in iisque *Spenerianum* quoque, quod post obitum beati possessoris ad genere pariter atque doctrina nobilissimum Dominum *de Tschirnhaus* transiit, recensuit, quadraginta septem icones affert testaceorum, nondum in lucem editas, addita singulorum descriptione, in iisque aliquot etiam exhibet fideliter, non autem inversè, ut in Recreatione mentis & oculi, delineatas. Cum enim *Listerus* eum, qui picturas æri incidit (id quod seipsum fecisse fatetur Bonannus) ignorantia artis typographicæ arguisset, errorem hunc sibi prævisum fuisse respondet, sed cum eo modo delineasset, quo sibi adparebant, ne novum laborem susciperet iterum delineando, eo in situ in laminas se imagines transfulisse, cum conchyliorum venustas, circumvolutiones & mira partium structura æquali cum delectatione oculis usurpentur, quocumque in situ collocentur. Ex illis delineationem (fig. 3.) afferemus testacei anonymi ex Amboina insula allati, quod a nullo auctore expressum invenit Bonannus, soloque in prædiviti Serenissimi Magni Ducis Etruriæ museo asservatur. Radicem sua forma exprimit rotundam & inflexam, ac ubique fere lævigatum totum albescit. In inferiore parte siphunculi instar prominet ejus pars, in cuius extremitate foramen est; superior vero ita intumescit, ut tholus asper illi superimpositus videatur, qui multis angustis forami-

TAB. VI.
Fig. 3.

nulis instar cribri gaudet. Ultimo loco, *num testacea dentes habeant & oculos*, disquirat, & testacea, quæ sub undis generantur & vivunt, edentula esse docet. Ad oculos autem quod attinet, quamvis testacea intacta omnia iisdem carere olim cum Aristotele pronuntiaret, sententiam tamen illam mutavit, postquam in echinophora, non quidem in acumine cornuum, sed prope basin, punctula duo nigricantia & pellucida observavit, & sub membranula ævidit latere globulum minimè molis veluti e vitro compactum, qui humoris crystallini loco erat; quos oculos *Fabium Columnam* in purpura jam olim observasse deinceps comperit. Nihilominus tamen pleraque testacea oculis carere asserit, & nigra puncta in cornibus cochlearum conspicua non esse oculos, cum careant humore crystallino, cochleæque non retrahant cornua, antequam tangantur a bacillo obiecto, sed, licet abscondas extrema illa, ea tamen emittant ad viam pertentandam.

Tertia in parte, quæ Micrographiæ curiosæ gerit titulum, enumerantur primum, qui micrographice inclauerunt scriptis, vel microscopia perita manu aut confecerunt aut descripserunt, proponiturque machina, in qua rotatione cylindri dentati cursor, cui adaptatum microscopium, paulatim sine tremore promovetur, obiectum vero perlustrandum a lumine lampadis per duas lentes vitreas transmissio æqualiter collustratur, eum scilicet in finem, ut commode delineari possit. Deinde Cl. Auctor agit de ratione conficiendi perfectissime lentes parvæ sphaeræ, & tria documenta profert ad illas feliciter obtinendas, sed ænigmatum testacea involuero facile solvendorum, si retrogrado legantur ordine. Tandem describuntur res minimæ microscopii ope clarissime recognitæ & perlustratæ: culex, papilio, musca, pediculus, pulex, cimex, aculei, spinæ, dentes & ungues acuminati, florum recrementa, sanguis & lac, vermiculi aceti, squamæ piscium &c. variaque scitu non in jucunda proferuntur in lucem. Deprehendit enim, ut pauca ex multis depromamus, *culicis* formam differre in nonnullis ab Hooekiana & Svammerdamiana descriptione, &c, dum *papilionum alas* cinere aut pulvere levissimo conspersas inspexit accuratius, animadvertit pennas esse, variæ figuræ pro papilionum varietate, quæ pulvis nobis videntur, easque (Fig. 4.) membranulam inter nervulos

CC, DD,

TAB. VI.
Fig. 4.

CC, DD, extensam, contegere exceptis illis locis, ex quibus excusæ fuerunt, & ubi insertiones illarum OO, manifeste cerni possunt. *Rostri* porro *papilionis* bifidi mirificam describit structuram (Fig. TAB. VI. 5.) quæ ita comparata est, ut ope illius bestiola celerrime pariter Fig. 5. ac copiose nutrimentum haurire possit. Habet enim extrema proboscidis pars MM quamplurimas appendices perforatas, quibus adnectuntur papillæ in D, E, F, quas flori AC adplicat papilio, ut rorem exugat, quo deinde tota fistula repletur, forte postquam in tuberculis illis, tanquam totidem receptaculis, ejus aliqua facta fuit preparatio. *Muscas* non solum *unguibus* lævibus & nigris (non pilosis, ut Cl. *Hookius* retulit) corporibus adhærescere perhibet, sed, cum opus est, beneficio quoque humoris glutinosi, qui ex pulvillis pedum compressis tanquam sudor emanat, & in lanugine ipsorum detinetur. In *muscarum oculis* describendis tam a *Job. Bapt. Hodierna*, qui de oculo muscæ Panormi A. 1644 tractatum edidit, quam ab *Hookio* discedit, asserens corneam muscarum non in quadrata, sed in áreas hexagonas esse divisam, in quarum singulis cornea pellucida protuberat globuli particulam simulans, spatiis intermediis triangularibus obscuratis. Tradit quoque descriptionem *aculei pulicis*, & icones *Hookii*, *Tortoni* & *Griendeli* affert, ut cum sua conferri possint. *Viperarum dentes* non canalium instar usque ad extremum apicem perforatos esse, sed gaudere cavitatem, quæ circa medium dentis definit, contra Redum disputat, adversus *Hookium* vero, *spinæ urticarum* non esse fistulas, ut ex illis noxius humor in vulnus ab eis inflictum possit emanare.

CHRISTIANI VVORMII, VVILH. FILII,
de corruptis Antiquitatum Hebræarum apud Tacitum & Martialem vestigiis, Liber
primus,

Hafniæ, prostat apud J. M. Liebe, A. 1693. in 4.

plagul. 20.

Initium hoc saltim est ac specimen futuræ commentationis, quam Orbis eruditi censuris impofterum submittet Cl. Autor, primum, quid

Kkk 2

de

de origine ac nomine Judæorum Gentiles senserint; deinde, quid adversus singula Decalogi præcepta, porro, contra eorum Sacramenta, & instituta tandem promiscua scriptis suis inseruerint, diligenter ostensurus. Selegit autem præ cæteris, quorum opera corruptas has antiquitates exhibent, Tacitum ac Martialem, difficile, prolixumque nimis fore arbitratus, si per Autores omnes qua Græcos qua Latinos ire, locaque huc pertinentia recensere, explicare, & errorum causas ubivis aperire institueret. Ac liber quidem primus, qui solus hac vice prodiit, aliquam prioris clasfis partem complectitur, quatuor in universum sistens capita, e quibus primum veluti procemii cujusdam locum obtinet, dum Autor in eo sollicitum se gerit, ut ostendat, quantopere Viri cætera doctissimi in eruendis istiusmodi antiquitatibus hallucinari soleant. Ita enim v. g. de Judæis impulsore Chresto tumultuantibus, atque eapropter Roma pulsus, locus habetur apud Suetonium, ad quem plerique observant, Gentiles Salvatorem nostrum *Chrestum* nuncupasse per contumeliam. At nihil minus in animum ipsis venisse Autor statuit, causamque hujus appellationis quærendam censet in eorum ignorantia, quodque Græci vocabulum *χρῆστος* eo sensu personæ applicatum pro suo non agnoverint, & e facillima literarum & η confusione in *χρῆστος*, quod optimum ac præ cæteris bonitate excellentem notat, idem commutarint, usitato hoc elogio Messiam decoratum opinantes, quod ejus benignitas misericordiaque passim deprædicaretur. Similem in modum a memorato jam Suetonio, Arriano item & Ulpiano, nonnulla in medium profertur vulgo testimonia, quod Ethnici Christianos a Judæis distinguere non satis sciverint, cum tamen verba eorum paulo accuratius examinata illatam ipsis hoc pacto injuriam manifeste prodant. Quæ postquam latius deduxit Noster, in Capite secundo ad varios Judæorum titulos progreditur, & eos in Scripturis quandoque *filiorum Dei* nomine insigniri refert, idque ideo, quod Deum ipsum præceptorem habuerint, sicut alias quoque, ut discipuli Prophetarum appellentur eorundem filii, sit minus infrequens. Hebræos non aliunde quam ab Ebero dictos, & Judæorum appellationem nunquam duodecim in universum tribubus, verum soli Judæ tribui, cui Benjamitæ & Levitæ se adjunxerint, competisse multis argu-

argumentis probatum dare nititur. Sed Caput demum tertium in ipsius rei, quam sibi propositam habet Autor, examen nos introducit, ubi ille discrepantes de Judæorum origine sententias a Tacito sub Libri V. primordia indicatas recenset, & ante omnia disquirat, cur e Creta oriundi ibidem existimentur? Pronissimum autem in hunc errorem lapsum fuisse innuit ex male intellecto vocabulo *Κρηται*, quod ipsi etiam LXX. Interpretes Ezech. XXV, 16. & Zephan. II, 15. verterint per nomen *Κρητῶν*; ac Tacitum præterea uti hoc argumento, Judæos vocari quasi Idæos ab Ida, quem celebrem in Creta montem fuisse constat. Verum ut eo facilius hæc refutentur, Philistæos illa voce potius indigitari non solum affirmat, sed etiam Cretenses Judæorum sobolem fuisse, & nequiquam hos ab illis ortos perhibet. Edones namque sive Edonios aut Odomantes non alios fuisse apud Græcos ait, nisi Idumæos, qui Judæorum nomen professi fuerint, ac istos quidem socios habuisse. Cadmonitas Lacedæmonis incolas, qui suæ huic urbi Spartæ quoque nomen adaptarint, ab Idumæis, qui & Sparti dicti sint. Spartanorum vero socios haberi Cretenses, multasque urbes Creticas Spartanis debere originem, ponit extra dubium, ac proinde nec de eorundem cum Judæis fraternitate quemquam posse ambigere confidit; quin potius & hoc affirmat, illos Cretensium Judices, Minorem & Rhadamanthum, ex historia Mosis & Aaronis ortum traxisse, & sub Minois fabula referri Mosen, sub Rhadamanthi Aaronem, quod postremum a nemine ante animadversum sibi persuadet. Sub finem ceremonias Judæorum ad Græcos traductas vel e solo sacrificiorum exemplo probat, in ipsa etiam intentione magnam quærens utrobique convenientiam. Capite quarto in secundam apud Tacitum opinionem inquirat, juxta quam Ægyptus Judæis originem præbuisse creditur. Et satis quidem antiquam esse ait hanc sententiam, mirum vero, quod inter Patres etiam Chrysostomus eidem adstipuletur, & omnes ritus sacros ab Ægyptiis derivet. E recentioribus inducit Marshamum, ac præcipue Spencers, cujus *πρωτον ψευδος* sit hoc, legem ceremonialem propter Israelitarum *συνλησμοναειδιαν* in idololatriæ remedium datam, & nulla ratione typicam fuisse. Uti ergo hanc thesin uberius refutat, ita quoque postmodum respondet ad ipsius argumenta, quibus,

quod Judæi sua hauserint ab Ægyptiis, ostendere conatus est. Cum vero inter hæc & istud habeatur, Græcos Ægyptum adiisse, tanquam celeberrimam sapientiæ divinæ non minus quam humanæ scholam, ac proin constare, quod Judæos Ægyptiorum doctores minime agnoverint, cum alias ipsam sine dubio Palæstinam petiissent; fusius ad hoc Autor regerit, Græcos fere omnes in Judæam fuisse profectos, aut, si Ægyptum adierint, factum id non in incolarum gratiam, sed ut Judæorum, qui tum ibi degebant, familiari conversatione fruerentur; quandoquidem & Orpheus, & Homerus, & Solon, & Pythagoras, quos speciatim eo itasse ex Diodoro Siculo Spencerus referat, pleraque e scriptis Mosaicis depromserint: id quod e singulorum libris magno cum verborum apparatu eruit, ac Aristotelem quoque, teste Clearcho, cum Judæo quodam sermones miscuisse memorat; tametsi in Historia sua Philosophica repugnet. Jonsius, cujus objectiones opera eadem diluit. Ulterius, multa ex Hebræorum institutis per cacozeliam Ægyptios recepisse ac depravasse notat, ut, cum lucos pro sacrosanctis reputarint, haud ignari, jam olim Patriarchas, in Paradisi forte memoriam, eosdem in locum sacrificiis idoneum elegisse. Et quamvis solenniorum festi Paschatos, ingressus Pontificis in Sanctum Sanctorum, observationis Sabbathi, nec volam nec vestigium apud antiquos extare Spencerus asseruerit, Autor tamen singula hæc inter eos reperta docet; Ofridem, Apin, Sarapin, Orum, Thammuz, (quæ nomina unum idemque idolum denotarint,) non alium videri quam Josephum aut Mosen, e longa inter Ofridem & Mosen comparatione manifestum reddit; reliqua Ægyptiorum mysteria itidem e Palæstina deduci haud difficulter posse superaddens, quod in Mercurio & ejus columnis præstiterit Huetius, cujus Demonstrationem Evangelicam imprimis laudat. Atque ita finit Librum primum, & quæ de ortu Judæorum porro narrat Tacitus, in subsequentem rejicit. In Præfatione (ut & illud insuper addamus,) post alia meminit fabulæ Gentilium, quando Judæos in sanctuario suo habere caput asinum, idque cultu divino afficere, comminisci haud erubuerunt. Istius vero traditionis fundamenta latere autumat in vocabulo *אֲשֵׁר*, quod pro diversitate punctorum asinum significet ac urnam, monetque Gentiles, audientes in arca reperiri *אֲשֵׁר*, id statim de asino

sino fuisse interpretatos, cum tamen de urna debuissent intelligere. Caterum absoluto Libro altero jucundiora longe tractatum iri pollicetur, & Martialis præcipue *Anchialum* novo modo exponere, Juvenalis item *cophinum fanumque* diversa ratione illustrare se vellet, in ejus rei fidem intimat.

ECLIPSIS SOLIS PARTIALIS

Anno 1693 d. 23 Junii st. v. Norimbergæ observata

a

G. C. Eimmarto.

Quod olim KEPLERUS, perspicacissimus ille Astronomus, in Astronomiæ suæ parte Optica, Probl. 26. p. 389. docuit, plus conferre Eclipses Solis ad inquirendos Lunæ motus, quam Lunares, id præsentis Deliquio Solari abunde satis compertum habemus; siquidem egregie & præter spem, id, quod calculus denegaverat, per observationem assequuti sumus. Ex quo manifeste arguitur, Tabulas Lunaris motus nondum usquequaque cum Cælo convenire. Quapropter mihi persuadeo, Solis hunc partialem defectum, (quem a plurimis in Germania nostra, Uranicarum rerum Cultoribus, non dubito majori, vel saltem pari cum nostra cura, ac diligentia fuisse observatum) nonnihil ad correctionem Tabularum Lunarium contribuere posse.

Accuratissimus noster KIRCHIIUS in Nuncio suo Sideæo (vernacula lingua) sub nomine Georgii Fabricii, hanc Solis Eclipsin in Horizonte invisibilem indicavit, ea tamen cum admonitione, ut ipsemet candide fatetur, Tabulas Astronomicas ad absolutam perfectionem nec dum esse deductas, quin adhuc proclives, calculum ex iis productum a Cælo ad duo plurave minuta aberrare, ac proinde certitudinem ab Observationibus, ad quas ibidem sollicitè provocat, petendam.

Non mirum igitur Nobilissimum Dominum ARGOLUM, ut & Rev. P. RICCIOLUM in Catalogo suo Eclipsium ex Ephemeridibus collecto, eandem in Horizonte ROMANO quasi invis-

visibilem, prorsus neglexisse, cum tamen ibidem sub Latit. 41. 54. contactum marginum Luminarium sensibilem apparuisse oportuerit, id quod ex observatione nostra constare videtur, vel potius ex aliis, ibi locorum, dubio procul, institutis suo tempore certum fiet.

Insuper, neque etiam Tabulas Carolinas absolutissima perfectione gaudere deprehenditur ex Anglicano Mercurio, ubi ex Astron.

Carolina ad Meridianum Londinensem, sub Latit. 51. 32. defectus digitalis vel paulo plus supputatur, quem tamen ad sesquidigitum ad minimum increvisse ex observatione evincitur.

Observatio nostra sub dio fuit habita, adaptata Machinula quadam Tubo novempedali, vicem camerae obscurae praebente, in qua discus Solis ad distantiam a vitro oculari duorum quasi pedum clare atque dilucide, ac in Scena tenebricosa representabatur.

Nec defuit pergula obscurata, in qua Observationem accuratius instituere animus quidem erat, sed ob locum istum valde humilem & angustum, non satis optatam ea commoditatem, alto nimis Sole, angulum acutiorem cum vertice efficiente, suppeditabat. Inibi, cum ad idoneum situm pro Solis radio rite excipiendo, tubum opticum huc illuc motitarem, securus adhuc, (magis vero, ac par erat) de tempore praematurum, ecce, subito monitus a Sociis, quibus eadem haec cura sub dio demandata fuerat, corporis Lunaris marginem Solis discum notabiliter jamjam subingressum conspexi.

Aderat autem in Scena Reverendissimus P. JO. ZAHNIUS, Praepositus in Cella Superiore prope Herbipolim dignissimus, cujus gratissima praesentia frui, dum per pauculos dies heic commorabatur, opportune mihi contigit.

Ut ita, non tam de felici ac inopinato conaminum nostrorum successu gaudere queam, quam tantum Testem oculatissimum, ob humanitatem & benevolentiam, qua iisdem interesse dignatus fuit, Virum inquam Venerandissimum, suavissima hac recordatione, nec non semper, magnopere celebrare debeam.

Alti-

*Altitudines Solis temporales, cum Azimutibus
ad aliquot Phases capta.*

Altitudo Solis Meridiana hac die observata fuit

63. 31. 45. Quadr. ferreo 6. pedd.
63. 31. 20. Triente magno ferreo 16. pedd.

hinc declinatio Solis 22. 59. 5.
vel 58. 40.

Ad

Phases Altitudines Solis Azimutha Solis a meridie.

	°	'	''		°	'	''
IV.	58.	0.	25.		41.	45.	
V.	57.	26.	45.		42.	45.	
XI.	55.	24.	25.		50.	55.	
XIII.	53.	31.	35.		55.	5.	
post XIV.	52.	40.	0.		57.	10.	
& ante XV.							
in puncto totalis emerfionis							
52. 2. 45.					58. 45.		

Ordo Tempora ad singul. Tempora ad sing. Tempora per Tempora ex altitu-
Phasi- Phases per Sciat. Phases per au- aliud dinibus & azimutibus
um. æquin. tomaton. automaton. Solis correcta.

	Hor.Min.	H. M. S.	H. M. S. T.	H. M. S.
I.	1. 12.	— — —	— — —	— — —
II.	1. 15.	— — —	— — —	— — —
III.	1. 25.	1. 25. 50.	1. 25. 33. 0.	— — —
IV.	1. 29.	1. 29. 50.	1. 29. 34. 30.	1. 29. 54.
V.	1. 33.	1. 32. 45.	1. 32. 43. 30.	1. 33. 15.

LII

VI.

VI.	1.	34.		1.	34.	50.		1.	34.	36.	50.						
VII.	1.	38.		1.	38.	30.		1.	38.	9.	20.						
VIII.	—	—		1.	41.	45.		—	—	—	—						
IX.	1.	45.		1.	45.	50.		1.	45.	45.	20.						
X.	1.	51.		1.	51.	35.		1.	50.	40.	40.						
XI.	1.	57.		1.	57.	0.		1.	56.	40.	30.		1.	57.	0.		
XII.	2.	6.		2.	6.	30.		2.	5.	53.	50.						
XIII.	2.	10.		2.	9.	45.		2.	9.	37.	30.		2.	10.	22.		
XIV.	2.	12.		2.	12.	45.		2.	11.	57.	0.	post XIV.					
XV.	2.	15.		—	—	—		2.	15.	22.	20.	& ante XV.	2.	14.	3.		
XVI.	2.	17.		—	—	—		2.	16.	29.	30.						
XVII.	2.	18.		—	—	—		2.	18.	17.	30.						
in puncto total. emerf.			2.	18.	25.			—	—	—	—		2.	18.	56.		

Ex annotato tempore per automaton ad Phasin XIV. usque ad
tempus emersionis totalis, quod fuit 5. 40. (supposito nempe ho-
rario motu Lunæ a Sole aequali) colligitur initium hujus defectus
ad Meridian. Noriberg.

Hor. pom. Min. Sec.

I. 6. 20.

Tota duratio partialis hujus deliqui

Hor. Min. Sec.

I. 12. 5.

& consequenter medium Eclipsis, five momentum maximæ
obscurationis

Hor. Min. Sec.

I. 42. 22.

Pro-

Proportio Diametri Lunaris visibilis ad Solarem visibilem,
quæ ex plurimis hisce phasibus elicitur,
est, ut 9150 ad 10000.

Data proinde (juxta Riccioli Astronomiam reformatam L. I. c. 19. p.

69.) Semidiam. Solis apogæ 15. 30. & ex observatione Semidiam.

Lunæ 14. 0. quarum summa est 29. 30. cum obscuratione ma-

xima 1. dig. 5. part. quibus respondent 3. 39. habebitur di-

stantia centrorum tempore maximi defectus 25. 51. in horizon-
te Norico.

Singularum Phasium obscurationes, in partibus duo-
denis unius digiti mensurata.

Ordo			Ordo		
Phasium. Dig. Part.			Phasium. Dig. Part.		
I.	0.	6.	IX.	1.	4.
II.	0.	9.	X.	1.	3.
III.	1.	0.	XI.	1.	2.
IV.	1.	1 $\frac{1}{2}$.	XII.	0.	10.
V.	1.	3.	XIII.	0.	8.
VI.	1.	3 $\frac{1}{2}$.	XIV.	0.	6.
VII.	1.	4.	XV.	0.	4.
VIII.	1.	5. maxima ob-	XVI.	0.	3.
scuratione, five quantitas defectus.			XVII.	0.	2.

LII 2

Arcus

Arcus limbi Solaris, in gradibus & minutis eclipsatus,
ad singulas phases.

Phases. Gr. /.	Phases. Gr. /.
I. 33. 0.	IX. 54. 0.
II. 39. 30.	X. 52. 30.
III. 45. 30.	XI. 50. 0.
IV. 49. 30.	XII. 44. 0.
V. 52. 30.	XIII. 39. 0.
VI. 53. 0.	XIV. 32. 30.
VII. 54. 0.	XV. 26. 0.
VIII. 55. 0.	XVI. 23. 0.
	XVII. 16. 30.

Angulus visibilis inter Verticalem, per centrum Solis transeuntem,
& centrum Lunæ interceptus.

Ad Phasin	I.	-	-	-	25.	30.
	X.	-	-	-	27.	0.
	XVII.	-	-	-	14.	0.

*ETHICA PYTHAGORICA, CUI ACCES-
sit Aureum Carmen Commentario Ethico illustra-
tum, & Ars regendorum affectuum; Autore Magno Daniele
Omeisio, Comite Palatino Casareo & Professore
Altorfino.*

Altorfii typis Henrici Meyeri, 1693. in 8.

Constat plagul. 14. cum dimid.

Cum præstantissimi quique humanæ sapientiæ inter paganos
antistites, pleraque sua de moribus dogmata e Pythagora de-
prom-

promferint, non inconsumtum fore judicavit celeberrimus Autor, si
recensitis aliorum tam veterum quam recentiorum scriptorum li-
bris moralibus, Ethicam hanc Pythagoricam auditoribus suis ad cala-
mum dictaret, eandemque orbis eruditi oculis jam exponeret. In-
qua consignanda auditorum captui se accommodans, ordinem fere
ac modum in scholis receptum secutus est, ita tamen ut præcepta
subinde monitis, symbolis atque exemplis, cum ipsius Pythagoræ tum
asseclorum, eleganter admodum illustravit. In prolegomenis pri-
mum de Pythagoræ patre, præceptoribus, peregrinationibus, secta;
duplici docendi ratione, *διεξοδικῇ* sive aperta magis ac facili, & *συμβο-
λικῇ* sive obscuriore ac mystica; discipulis, *ἀκαστοις* sive *ἀκασματι-
κοις*, qui nudis instituebantur præceptis, & quibus *τό ὅτι* solum propo-
nebatur, atq; *μαθηματικοις*, qui discebant *τό διότι*, seu cur sic se aliquid
& non aliter haberet; silentio, quod minimum fuerit biennii, summum
quinquennii; autoritate atque honore, item scriptis, concisè disse-
rit, variosque autores, qui de persona, scriptis ac disciplina illius
plura tradunt, in medium adducit. Dein ostendit, a Pythagora
Philosophiæ nomen originem traxisse: eum solitum fuisse adole-
scentes, antequam in suam disciplinam reciperet eos, *Φυσιογνώμειν*,
receptis autem silentium ad certum tempus & animorum a vitiis
pravisque affectibus purgationem injungere: illum ejusque secta-
tores præcepta moralis philosophiæ quatuor modis, puta dogmaticè,
paræneticè, symbolicè & paradigmaticè tradidisse: Ethicæ Pythagori-
cæ duas partes, quarum prior de felicitate hominis, altera de via ad il-
lam ducente agat, commode constitui posse. Quibus ita præmissis,
ad ipsas Ethicæ Pythagoricæ partes perlustrandas progreditur, ac in
priori seu *Ευδαιμονολογία* declarat, Pythagoram docuisse finem
hominis ultimum eumque objectivum esse Deum, formalem autem
seu ipsam hominis beatitudinem consistere in Dei cognitione ac si-
militudine: Pythagoræorum quorundam de hominis felicitate sen-
tentiam cum Aristotelica convenire: Pythagoram idem cum Peri-
pateticis beatitudinis subiectum proximum, animam scilicet, statu-
isse: media ad consequendam beatitudinem facientia ex mente Py-
thagoræ esse virtutes ac bene agendi studium. In parte posteriore
seu *Αγετολογία* docet, Pythagoræ vocabulum virtutis in genere
nihil aliud significare, quam humanæ naturæ perfectionem: virtu-

tem autem moralem per habitum decori ab iisdem definiri: virtutem ab illis harmoniam appellari, & propterea Musicam magno in pretio haberi: causam virtutis primam & universalem ex eorum opinione esse Deum: spontanei, electionis & volitionis, quæ ab Aristotelis assæclis inter principia actionum humanarum vulgo numerentur, Pythagoricos passim injicere mentionem: secundum animæ nostræ facultates virtutem ab eis dividi, & quidem rationali prudentiam, irascibili fortitudinem, concupiscibili temperantiam, totidenique animæ iustitiam assignari. Ad singulas hinc virtutes speciatim procedit, & quæ Pythagoras ejusque sectatores de iis perhibuerint, erudite explicat. His subjungit quædam de Psychologia & Pathologia Pythagorica, demonstrans, Pythagoram animam hominis duas in partes, rationalem videlicet atque irrationalem distribuisse, hancque rursus in iram ac cupiditatem dispescuisse, quam irrationalem partem postea philosophi uno termino expresserint, & vocarint appetitum sensitivum, eumque in irascibilem & concupiscibilem dividerint; duas illas potentias juxta Pythagoreos sibi non esse adversas, sed subordinatas, rationisque imperio, satellitum ac ministrorum instar, subjectas: Pythagoram animæ humanæ immortalitatem docuisse, & dogma de transmigratione ab Ægyptiis hausisse: multos cordatiorum scriptorum hanc Pythagoræ de *μετεμψυχῶς* sententiam allegorice interpretari: Pythagoreos statuisse, affectus in se non esse vitiosos nec extirpandos, sed concinne temperandos, illosque, qui omnes affectus tolli volunt, perinde facere, ac si quis, ne ulla fiat dissonantia in lyra, cunctas illius chordas discindi velit, & ne ulla corpus invadat intemperies morbida, humores omnes pharmacis cupiat exturbare: non adeo constare, quot affectus Pythagorici numeraverint, & qua ratione illos dividerint; id autem vero admodum simile esse, eosdem reduxisse affectus omnes ad suam *ἁρμονίαν καὶ ἐπιθυμίαν*: operam dedisse illos, ne riderent multum tristesve essent, verum eundem haberent vultum; item ne irascerentur, aut si quando hoc eontingeret, ne per iram quidquam dicerent vel agerent. Sequitur *Aureum*, quod Pythagoræ adscribi vulgo solet, *Carmen*, ejus versionem Latinam eamque metricam clarissimus Autor noster concinnavit, secutus quidem ex parte Viti Amerbachii, Claud. Monfelli, Theodori Marcilii & Joh.

hann. Curterii versiones, operam tamen adhibuit, ut omnia apte exprimerentur, & versus Latini singuli singulos Græcos repræsentarent, quod nemo hactenus interpretum, quos viderit, effectum dederit; cumque alii viri eruditissimi, & quidem ex antiquis Hierocles, Philosophus Alexandrinus, & in hunc Mericus Casaubonus; e junioribus autem Vitis Amerbachius, Theod. Marcilius, Henricus Brem. Curienfis, Michael Neander, Joh. Straßlius, Guiliel. Diezius, Fridericus Sylburgius, & Konigius, libello adhuc *ἀνεκδότω*, carmen hoc notis potissimum philologicis exornarint; placuit ipsi ad præcepta moralia in illo contenta utroque oculo respicere, eaque notis suis illustrare, ac proin commentarium suum *ethicum* inscribere. Mantissæ loco adjecit symbola quædam Pythagorica, a quibus, sensu simplici & communi intellectus, varii ritus ac superstitiones, hodieque apud nos durantes, originem traxisse videntur, eorumque verum ac genuinum sensum proposuit. Sunt autem sequentia: (1.) ne speculum ad lucernam intueri. (2.) Offensa in vestibulo turpiverula, ne egredere. (3.) Sal apponendus. (4.) Panis non frangendus. (5.) Quæ ceciderint (de mensa) ne tollito. (6.) In poculi fundo residuum non relinquendum. (7.) Surgens e lecto, stragula complicato, vestigiumque corporis confundito. (8.) In meridie ne dormito. (9.) Unguium criniumque tuorum præsemina urina ne conspergito. (10.) Colubrum in ædes tuas illapsum ne perire. Duobus recensitis opusculis utilissimis tertium haud minus proficuum, *de Arte regendorum affectuum*, ante hos septem annos, privatos intra parietes Auditoribus suis tradita, subjungere voluit, quod amicis quibusdam singulari pietate ac eruditione præditis illud non displicere, intelligeret, nec ignoraret Claudii Sorrelli, Verulamii & aliorum cordatiorum querimonias, quod pleraque compendia ethica nil nisi quæstiones quasdam de Affectuum numero ac definitionibus comprehendant, de mediis autem eisdem cohibendi ac moderandi parum aut nihil proferant; quodque Aristoteles ipse in Ethicis suis doctrinam hanc ne levi quidam brachio attigerit. Ex hac arte regendorum affectuum, quæ duabus partibus, generali videlicet ac speciali, absolvitur, remedia generaliora, circa affectuum moderationem observanda, benevoli Lectoris oculis exhibere non pigebit. Primum est: revereꝛe mandatum Dei,
ad

ad affectuum & appetitus nostri regimen nos obligans, Gen. IV, 7. II. Perpende plusquam regiam libertatem & eminentiam, quæ affectuum suorum rectorem victoremque manet. III. Contemplare purissimam voluptatem animique serenitatem, ex sapiente affectuum regimine redundantem. IV. Cogitanda sedulo possibilitas facilitasque compescendi ac regendi affectus nostros. V. Accedat proviso animi & diligens ad affectus compescendos & regendos præparatio. VI. Averte oculos, aures, & cogitationes ab objectis, quæ pravos & inordinatos animi motus irritare possint. VII. Accuratam adhibe cautionem circa principia, & quamprimum vel minimos senseris motus rationis imperio insurgentes, illis frena injice. VIII. Fugiendum hominum malorum, & eorum, qui passionibus suis nimium indulgent, consortium. IX. Si tamen conversandum est cum aliis, illis libenter utere, qui cogere affectus suos norunt. X. Ad exempla magnorum & sapientum virorum te conformes, sive superstitum, sive fato defunctorum. XI. Imo vero cogita potius ac reverere Deum tibi ubique præsentem, occultissimosque animi tui motus perspicentem. XII. Nec metuendus tantum est Deus, sed & intensissimo amore prosequendus. XIII. Examen accuratum quotidie tecum instituas, circa repressas aut moderatas passionem tuas. XIV. Nec parum prodest, si compertæ integritatis moderatorem vitæ ac moribus tuis præcias, qui vel objecta noxia tibi surripiat, vel affectus tuos in ipso æstu refrenet. XV. Utere, sicubi opus est, pharmacis ac medicamentis, ad pravos corporis humores educendos aut temperandos efficacibus. XVI. Musicæ studeas, quæ quantum efficere queat in homine affectibus turbato, dici vix potest. XVII. Divinam opem ante omnia implores, & potiora auxilia a divina gratia expectes, quam a natura. Hæc ipsa præcepta, ut & quæ de singulis affectibus specialia proponit, venustissimis sapientum dictis illuminata in hoc libello deprehenduntur.

EIPHNĪKON, SEU PACIS CONSILI-

um pro unione & concordia ad Fratres Protestantes, profectum a charitate & labore Francisci

Foris Otrókocsi.

Franeckeræ apud Jo. Gyzelaar. 1692. in 8.

Plagul. 15.

Post

Post tot alios firmandæ Lutheranos inter & Calvinianos concordia religioſæ ſuaſores, in ſcenam quoque prodiit hic Autor, qui olim Eccleſiæ Reformatæ Miniſtrum egit apud Hungaros, & nunc exul verſatur in Belgio, unde iſthoc pacis conſilium non cum ſuis modo civibus, ſed univerſis etiam alibi locorum ſeu Auguſtanæ ſeu Helveticæ confeſſioni addictis communicavit. Et in eo quidem ſtadium longe brevius, quam antecellentes, emerſus eſt, ſolam fere de S. Cœna controverſiam excutiens, quam ita pertractat, ut Lutheri doctrinam a primis initiis ex temporum illorum hiſtoria deducere, modisque omnibus probare nitatur, eum intempeſtivis Caroloſtadii ſcriptis provocatum iras paulo acerbiores concepiffe, adverſus Zvinglium, Oecolampadium, & alios, quicumque in aliquo articulo contra ipſum eandem cum Caroloſtadio ſententiam defenderint; Zvinglium vero ex ſuis de Euchariſtia dogmatibus nullius ab Eccleſia Evangelica defectionis inſimulari poſſe, nec novam & veteribus orthodoxis incognitam aut improbatam doctrinam introduxiſſe, quandoquidem Berengarium, Waldenſes, Bohemos, Huſſum, Wiclephum, Bertramum, (hoc enim ordine eos nominat, prolixa ſingulorum teſtimonia allegans,) quin & e Patribus quamplures, Auguſtinum præcipue, ſecutus fuerit; Lutheranorum contra opinioni ex iis, quorum ſcripta extant, primum Aſcelinum, monachum circa A. 1052. clarum, præluſiſſe, quem Rupertus Tuitienſis exceperit, unde per Lombardum & reliquos ibi recensitos demum ad Lutherum fuerit propagata; præſentiam carnis Chriſti nunquam aliter a Patribus, quam hodie a Calvinianis aſſertam legi, nec ab ipſis etiam Scholaſticis ubiſque ita, ut a Luthero, propoſitam ante, quam Jacobus Faber, Stapulenſis, eam excogitarit. Et hinc liquido patere arbitratur, quod nobis cauſæ ſat prægnantes haudquaquam ſuppetant, ut fraternitatis dextram jungere cum iis porro recuſemus. Quæ enim inſuper de electionis & reprobationis decreto, de mortis Chriſti objecto, & de gratia ſufficiente, aliter a Calvinianis quam a Lutheranis doceantur, ea minus adverſari putat Auguſtanæ confeſſioni, cum hujus autores de ſubtilioribus illis circa conſilium Dei quæſtionibus prudenter tacere, maluerint, quam præcipitanter aliquid determinare. Diſceptationem de imaginibus omnium facit minimam, & quod adeo nec per

Mmm

hanc,

hanc, aut ullam aliam, a mutuo consensu prohibeamur, demonstrare satagit, tandemque præter rationes a damno ulteriorum certaminum, & felicitate Ecclesiæ ex hac ipsa unione speranda petitas, latissime urget exempla sociorum Augustanæ Confessionis, qui seculo superiori Calvinianos a sua communione minime exclusos voluerint; quem in finem consensum A. 1570. in Synodo Sendomiriensi initum, ac postea aliquoties renovatum confirmatumque valde celebrat; Lutherum ipsum a Bucero, Capitone, & horum sociis, eo tempore non alienum fuisse asserit; imo, quod Reformationum confessiones in articulo de S. Coena parum discrepent a nostris, magno testimoniorum numero exin producto se manifestum reddidisse sibi penitus persuadet. Nos singula hæc B. L. dijudicanda relinquimus, ad ea, quæ jam in Actis his A. 1687. sub finem pag. 293. de conatu tali a nobis scripta sunt, non immerito iterum provocantes.

NOVÆ BIBLIOTHECÆ AUCTORUM

Ecclesiasticorum L. Ellies du Pin,

Tomus II.

Coloniæ Agrippinæ, sumtibus Huguetanorum, A. 1692. 4.

Constat 3. Alphab. & plagul. 21.

Tametsi Opus hoc per aliquot ab editione sui annos libere in Gallia distractum fuerit, Parisiis tamen peculiari dein edicto cautum est, ut ne in officinis librariis venum amplius exponeretur. Sed minus eapropter istud Eruditorum se subducet manibus, præsertim cum per Latinam versionem ad plurimum notitiam pervenerit. Et quemadmodum in Actis hujus anni p. 77. s. primum ejus Tomum nos exhibuisse recordamur, ita nunc secundum superaddimus, nonnulla pariter ex eo speciminis in locum decerpuri.

Complectitur autem ille scriptores, qui seculo post C. N. quarto floruerunt, ac horum quidem numerus fere ultra octogenerium adscendit. Primus est *Eusebius Casariensis*, cujus Historiam Ecclesiasticam præ cæteris extollit, tanquam opus longe præstantissimum, licet simul in eadem desideret, quod minus jucunde

& mi-

& minus aliquando accurate scripta fuerit. E versionibus anteponendam reliquis Valesianam autumat, utpote in qua, raro admodum exemplo, elegantia cum singularum sententiarum ad verbum expositione conjuncta reperitur. Ipsum de cætero Eusebium, quod *ὁμολογία* vocem ægre admiserit, quod personam Filii æqualem personæ Patris parique cultu afficiendam non agnoverit, quod Spiritum S. Deum esse negaverit, minime defendendum censet, tametsi non statim ideo caput Arianorum vocari mereatur. Probat, eum relatum fuisse in numerum sanctorum; Baronium vero absque ullo fundamento asserere, quod istud in Martyrologiis per errorem factum sit, & quod Eusebius Casariensis Episcopus pro Eusebio Samosateno habeatur. Ab hoc ad *Constantinum M.* progreditur, fabulamque de ipsius lepra ac duplici baptismo refellit, quin & decantatissimam illam donationem falsitatis prolixè arguit, figmentum hoc ab autore collectionis Isidori forsan primitus excogitatum reputans. *Athanasium*, cum puer adhuc esset, commilitones suos per ludum baptismo tinxisse narrant Rufinus, Socrates, Sozomenus, & alii. Verum Autor fabulis hoc annumerat, non secus atque illud, quod de impuris amoribus a meretrice ipsi objectis Rufinus solus annotarit; cum certe Athanasius, & Concilium Alexandrinum, ubi accurate descriptæ sunt omnes calumniæ & fraudes contra eum confictæ, nihil quicquam hac de re meminerit. Dubia & supposititia ejus scripta sollicitè a genuinis discriminat, & symbolum, quod sub Athanasii nomine vulgo circumfertur, in priorem classem rejicit, conjecturis Quesnellii, qui autorem Vigilium Tapsensem constituit, tamdiu nos adhærere posse docens, donec meliorem aliquam sententiam inveniamus. Optat ut operum ejus omnium nova accurataque editio a societate quadam religiosa curetur, & rationem, quomodo in ea procedendum sit, delineat. Sed quando inter alia Commentarium Theophylacti in Psalmos sub nomine Athanasii a Christophoro Persona vulgatum, eumque in editione A. 1532. omissum scribit, non satis sibi ab errore cavet, cum isthac sine dubio de quodam commentario in Epistolas Paulinas pronuncianda sint. *Osum*, Episcopum Cordubensem, excusat, quod formulæ Sirmienti Arianæ subscripserit, ac lapsus hujus causas in extrema ejus ætate & adhibita

Mmm 2

con-

contra ipsum violentia quærendas arbitratur. Libros duos Sermonum Latinorum tempore Trithemii *S. Antonio*, cui vitæ monastica institutio debeatur, adscribi solitos, longe recentioris auctoris esse iudicat, & eum, cum eruditione careret, præter pauca opuscula, simplicia quidem, sed maxime pia, nihil composuisse refert, in ejus vita exponenda Athanasii, quam nominat, descriptionem secutus. Ad *Serapionem Thmueum* ubi descendit, urbem hanc, cujus ipse fuerit Episcopus, in provincia Sceti collocat, quod antea fecit etiam Baronius, sed Holstenii censura ideo notatus. *Eusebii Emeseni* Homilias, quas nunc habemus, ab auctoribus Latinis Eusebio hoc multum recentioribus conscriptas asserit. *Liberium*, Episcopum Romanum, non statim sub Pontificatus sui initium a communione Ecclesiæ Athanasium eliminasse, sed multo demum post ejus condemnationi adstipulatum, mox tamen poenitentia rursus ductum fuisse testatur. E scriptis *Hilarii Pictaviensis* præcipue extollit libros duodecim de Trinitate, & nec prolixius nec meliori ordine conscriptum opus in tota antiquitate reperiri arbitratur. Inter supposita ipsi refert non modo epistolam & hymnum ad Apram, sed illum quoque de ligno crucis, qui incipit: *Pange lingua*, & alium de Johanne Baptista, cujus initium: *Ut queant laxis*. Erronea ejus dogmata, dum Christum e vulneribus & stigmatibus dolorem non vere sensisse, creaturas insuper omnes corporeas & ipsam animam humanam substantia & natura corporea præditam esse contendit, minime dissimulat. Inter Nostri vero παροξυνοῦμενα referendum est, quod Hilarii opera A. 1550. recognita dicit a Justo Lipsio, cum Martinum Lipsium nominare debuisset. Carmen Heroicum de septem fratribus Maccabæis, quod alii Victorino Petavionensi, alii Hilario Arelatensi adjudicare maluerant, ipse inter opuscula *Victorini Afri* reponit, tamen nihil in eo exquisitum esse testetur. *Pacianus*, Barcinonensis Episcopus, referente Hieronymo, tractatum elaboravit, quem non amplius habemus, sub titulo Κεφάλαιον, quæ vox cervum seu cervulum designat. Hunc Auctorem conscriptum fuisse ait in ludum aliquem seu ceremoniam profanam & lascivam, in qua corpus indecore steterit; quam conjecturam ipsi Colomesius suppeditasse videtur. *Phœbadii* adversus Arianos tractatum a Pithæo primum editum refert, sed id jam ante

cum

eum Theodorus Beza præstitit. *Optatum Milevitanum* sex tantum libros de schismate Donatistarum contra Parmenianum, illius sectæ Episcopum, conscripsisse, septimum vero supposititium esse notat. Inter editiones Optati illam sua laude minus defraudari vult, quam Franc. Balduinus A. 1563. adornavit, eique præmisit amplam satis Præfationem adversus Jo. Calvinum, qui ex Optati historia id elicere conabatur, Principes legitimos esse judices rerum ad Religionem pertinentium. Sed hanc dein omisit in secunda editione, Parisiis A. 1569. una cum Victore Uticensi impressa. Utur autem plures Optati editiones enumeret Dupinius, textum tamen adhuc corruptissimum apparere, & se forte ipsum subiturum dicit hunc laborem, ut eum e Mstis optimæ notæ accuratius recognitum in lucem publicam aliquando emittat. *Apollinario*, Laodiceno Episcopo, a quo hæretici Apollinaristæ nomen nacti fuere, nonnulli tribuunt tragœdiam, cui titulus, *Christus patiens*, quæ alias Gregorii Nazianzeni nomen præmissum habet. Sed eam nec genium nec stylum hujus auctoris redolere, & potissima illius scripta intercidisse affirmat, eorum tamen titulos & contenta aliunde referens. Provocat ad tractatum in 30. libros divisum pro defensione Religionis contra Porphyrium Philosophum, cui majorem vim & venustatem inditam fuisse scribit, quam vel Eusebii, vel veterum aliorum operibus contra Religionem Ethnicam conceptis. Exponit insuper, ut carminibus heroicis historiam Hebræorum usque ad Saulem concinnarit, opusque illud in 24. libros digesserit, ad imitationem Homeri; ut ex V. T. desumeret argumenta alia, pangens inde tragœdias, comœdias, & odas, ad imitationem Euripidis, Sophoclis, & Pindari; ut denique in Dialogorum formam redegerit Evangelia & Apostolorum epistolas, quo scribendi rationem Platoni usitatam sequeretur. Extat commentarius in Evangelium & Lucæ, qui a *Tito Bosthrensi* profectus esse creditur; sed hoc impugnat Auctor, cum inibi citatum videas Hieronymum, Isidorum Pelusiotam, & Cyrillum Alexandrinum, qui omnes post mortem Titi scripserint. *Ephremi* autem *Syri* opera, quæ adhuc habemus, genuina fere omnia dicere haud veretur, ne excepto quidem ejus Testamento, quod alii tamen, si non plane spurium, certe interpolatum existimant. Ex *Damasci* epistolis quæ genuinæ sint, & quæ

M m m 3

confi-

conficta ab Isidoro Mercatore, explanat, & post alia interjecta valde celebrat *Basilii* epistolas, quarum versionem Latinam & Gallicam in se suscepit, suo tempore cum notis prelo committendam. Librum ejus de Spiritu S. ad Amphilochoium Protestantibus parum placere comminiscitur, eo, quod nonnulla ipsis parum faventia contineat, sicuti & Erasmus eum rejicere non dubitavit. Ipse contra ejus *γνησιότητα* defendit. *Casario*, fratri Gregorii Nazianzeni, abjudicat dialogos illos quatuor, qui 195. quaestiones & responsiones circa res Theologicas ac Philosophicas complectuntur. Sed rationes, quas hic repetit, praecipuas, dudum est, quod enervare studuit Lambecius. Quae sub *Amphilochoii* nomine legitur *Basilii* vita, spuria ipsi est, nec meliori titulo dignatur cetera illius opera a Combesio vulgata, & Synodicam tantummodo Epistolam a Cotelierio Tomo II. Monumentorum Ecclesiae Graecae insertam eximit. *Diodorum*, Tarsensem Episcopum, aequae graviter errasse, ac Nestorium, ceu volunt aliqui, pro vero non agnoscit. Sed de *Philastrio* amplectitur sententiam Eruditorum, qui multas esse dicunt in Catalogo ipsius Haereses nunquam exortas, cum & saepius opiniones veritati congruae aut saltem problematicae illuc relatae fuerint. Librum de Sacramentis utrum scripserit *Ambrosius*, in utramque partem disputat, ac tandem negativam tuetur. Ejus editiones dum recenset, Romanae Cardinalis Montalti, postea Sixti V. Papae, navos capitales detegit, & laudat contra Patrum Benedictinorum in expolienda nova diligentiam. Epistola quaedam *Epiphanii* ad Joannem Hierosolymitanum a Baronio, Bellarmino, & aliis, tanquam interpolata, rejicitur, quod imaginum in templis usum impugnet. Sed Autor eam ab hac suspitione liberat. Plura addere possemus de aliis hujus seculi scriptoribus ecclesiasticis, sed ista, ut speramus, jam sufficient.

Celebratorum per istud tempus Conciliorum prolixus in hoc Tomo catalogus comparet, e quo nos damus haec paucissima. Donatistas a Concilio Romano ad Constantinum Imp. provocasse inficiatur, questos tantum de illo Concilio asserens: qua in re Sirmondi & Valesii sententiam secutus est, a Schelstrateno & aliis confutata. Nicenum secundo Imperii Constantini anno habitum falso autumat, cum annum Christi

Christi 325 Constantini decimo nono & vigesimo respondere doctiores annotarint. Osium in eo praesedissem quidem statuit, sed neutiquam nomine Romani Pontificis, quandoquidem id nullus e veteribus adstruxerit, & Gelasium Cyzicenum, primum hujus asserti propugnatorem, idoneae rationes & auctoritates deficiant. Nec Paphnutii candorem, quo Clericorum coelibatum tunc inhibuit, in dubium vocare Noster sustinet: addit tamen, totum hujusmodi praescriptum pertinere ad disciplinam ecclesiasticam, quae possit immutari secundum tempora, minusque proin verendum, ne factum illud hodiernae disciplinae aliquantum noceat. In Synodo Hierosolymitana A. 335. Arium receptum esse ad communionem, probat, inque eo dissentit a Valesio, qui Arium hoc tempore jam fato functum fuisse arbitratur. Historiam & acta concilii, quod Coloniae Agrippinae A. 346. contra Euphratam habitum nonnulli tradant, suppositionis arguit, in aliis vero haud paucis Canones tum promulgatos studiose recenset.

In compendio doctrinae quarti seculi affirmat, Patres paene omnes credidisse, animas innocentes & peccatis suis purgatas frui beatitudine ante diem judicii, & impiorum animas statim post mortem aeternis flammis damnari: istas hominum animas esse quidem spirituales & immortales, dubium vero, utrum a Deo creentur immediate, an a parentibus producantur: liberos sine Baptismo decedentes regno coelorum excludi: panem & vinum Eucharisticum in corpus & sanguinem Christi immutari: B. Virginem & sanctos invocari, eorumque reliquias honorari debere, &c. Disciplinam ecclesiasticam majora hoc seculo incrementa sumfisse, & ecclesiae Romanae Episcopum primatu potitum; auctam quoque caerimoniarum in Baptismo multitudinem; poenitentiam publicam, innumeris Canonibus definitam; Eucharistiae sacramentum Laicis ordinarie sub utraque specie traditum; sed nonnullis in casibus sub una tantum exhibitum fuisse; Agapas contra defecisse, memorat, tandemque cereorum, crucium, imaginum frequentiore usum, & quadragesimalis jejunii observantiam obtinuisse tradit; ut reliqua istius generis nunc taceamus.

EPHEMERIDUM PHILOLOGICARUM
Tomus, XII Discursus complectens, quibus diffi-
hora quedam Pentateuchi loca sunt illustrata: Autore
HERMANNO von der Hardt / Lingg. Orient. in A-
cad. Julia Professore.

Helmstadii apud G. W. Hammium, A. 1693. in 8.

Plag. 12.

IN Exegeti quoque dies diem docet. Animadverterunt viam hac Latate Philologi, ubi majores non superandos metuerant scopulos. Quare Autor clarissimus professioni suae responsurus, quaedam in fontibus sacris movere saxa est annis, sicubi planiorem ostendere posset viam. Quos superari credidit montes, domi suis ostendit auditoribus, fontium studiosis, ut Philologiae sacrae & Exegeteseos virtutem mature cognoscerent. *Privatos* istos in difficiliora Scripturae loca *discursus* publici juris facere coepit, ansam daturus doctioribus curatius singula expendendi & felicius evolvendi.

Prævit *Prodromus de Fatis studii Hebraici*. Nunciavit hic, studium Philologicum & Exegeticum invidenda quidem hactenus inter Christianos fecisse incrementa, sed apicem plane nondum attigisse. A principio itaque fata repetiit. A *Judeis* antiquis orsus, mysticam illorum post captivitatem Babylonicam in Scripturam commentandi rationem, quæ Platoniam redoleret Philosophiam, ex Philone declaravit. Illam autem a vera Exegeti abiisse longius, monuit. Incunabula *Christianismi* attingens, vagientes fere, non loquentes deprehendit Philologos & Exegetas, qui partim Judaicis fasciis impliciti, partim linguarum sacrarum ignorantia fascinati, meros allegoriarum lusum captaverint. *Augustini* ætatem vires quidem summis, sed pertenuis adhuc, legendis fontibus nondum pares. *Germanos* dein Mosi peregrino hospiti vix aures præbuisse. Etsi enim Latine & Germanice loqui fuerit coactus, versionibus paratis, os tamen Mosi Hebræum Germanis nimis visum distortum. *Raimundos* & *Lyras* cecinisse quidem, sed delirasse sæpius. Donec gemino abhinc seculo collapsa Constan-

tino-

tinopoleos rudera externos, Hebræos, Græcos & Latinos viros, ex oriente in occidentem & ad Germanos pellerent. *Reuchlinum* igitur, Mosi hospitio excepisse, aluisse & ornasse, sed admodum frugaliter & parce. Mosi *prima* linguæ suæ rudimenta debuisse eloqui, ut præiret Germanis. Sed in Hebræa isthac schola, vel Reuchlini vel Mosi, vix suscitata, ortum mox plagosum Orbilius, *Pepericornium*, cornei cerebri virum, qui Reuchlinum cum Mose flammis magis & ignitis telis exercere, aut confodere ac a studio abstergere maluerit, quam ad diligentiam in illo excitare. Sic bellum primum *philologicum*, inter ingenium hunc fontium cultorem *Reuchlinum*, & inter brutum mancipium *Pepericornium*, exortum, breviter descripsit Autor, demonstratis armis utrinque adhibitis. Exhibuit machinas *Pepericorni*, A. 1510. paratas: *Reuchlini* munimenta, A. 1511. opposita: *Arnoldi de Tungeri* & *Ortwinii Gratii*, Colonienfium Professorum, copias, A. 1512. in subsidium *Pepericornio* missas: Novum *Reuchlini* propugnaculum, A. 1513. suscitatum, & A. 1514. roboratum: Novum *Colonienfium* in Reuchlinum impetum, eodem anno factum, ut & subsidiarium *Parisiensium* militem: *Epistolas sale conditas* ad obscurum Reuchlini hostem, *Ortwinum Gratium* A. 1516. scriptas: *Insulas Pepericorni* responsiones: *Artes Reuchlini* Cabbalisticas, cum quaesito a Leone X. Pontifice auxilio, literis A. 1517. datis: *Hermanni Buschii*, *Ulrici Hutteni*, *Hermanni Comitis Nuenarii*, præsidia, Reuchlino A. 1518. oblata: Victoriam denique, eodem anno ab invicto heroe *Reuchlino* partam, prostrato hoste infensissimo, Jacobo Hochstraten: Triumphum *Reuchlini*, a Georgio Benigno Nazareno Archi-Episcopo celebratum: ut & Hebraicas, Græcas & Latinas *illustrum virorum epistolas* ad Reuchlinum scriptas, A. 1519. collectas & memoriæ posterorum commendatas. Literario hoc veteri armario excusso, qui ex palæstra & schola Reuchlini, finito bello, *Hebrai* prodierint *discipuli*, paratis A. 1526. *primis Rudimentis Hebraicis*, suo porro recensuit ordine. Post *Franciscum Ximenium*, Cardinalem, qui operas Hebraicas & Chaldaicas A. 1515. in Hispania adornarat, *Conradum Pellicanum* produxit, primum post Reuchlinum publicum inter Germanos Mosi cultorem, a Wolfgango Fabritio Capitone commendatum. Succesfisse meminit A. 1518. *Joannem Pöcken*, Ecclesiæ D. Georgii Colonienfis Præpositum, nec non laudatum *Capitonem*, Theologiæ doctorem,

Nnn

& con-

& concionatorem Basileensem. Majora fuisse molitum A. 1523. & sequentibus, usque ad medium seculi, *Sebastianum Munsterum*, Minoritam, cum *Paulo Fagio*, *Sante Pagnino*, aliisque. Incrementa, ulteriora, ac nobiliora Philologiae fata, ab illa ad nostram usque aetatem, bellorum tempestatibus fere fuisse turbata conqueritur. Donec jacentes & armis in Germania succumbentes nobilissima illa littera inter *Belgas* & *Anglos* caput exeruerint, & resurgere coeperint. Inter *Germanos* tandem etiam majores collegisse vires. Ut spes sit, illas decorem aliquando masculum consecuturas. Maxime, cum plura hodie suppetant praesidia, antiquitatis Judaicae monumenta. Et suam ergo opellam cum conferre jussus sit Autor, brevibus illis *Discursibus Philologicis* in obscura quaedam fontium loca, ansam se duntaxat dare constituisse ingenue fatetur, ut alii, pluribus instructi praesidiis exegeticis & antiquis monumentis, cuncta rectius evolvant. Suam sententiam nemini obtrudit, quid sibi videatur in singulis, modesto, remotis omnibus aculeis, indicasse contentus, libera sua cuivis relicta opinione. Ut nec lites ullae cuiquam motae. Brevitatis studiosissimus ea rescuit omnia, quae ad rem non pertinere viderentur, ut legentium inferviret voluptati & consuleret radio.

Discurso I. *Alam templi Hierosolymitani* monstrat, Matth. IV, 4. Luc. IV, 9. Quatuor eminentia in templo loca describit, ut, quae fuerit illa templi ala, evadat probabilis. *Cap. I.* *מַעְקָרִי* *Loricam*. *Sanctuarii* depingit, aedificii illius sacri contignationem superiorem, ex probatissimis Rabbiniis delineans. In *privatis* Judaeorum aedificiis *teetum planum*, ideoque lorica cinctum, in *publicis* vero sacris aedificiis fuisse *acuminatum*. Sic in *Sanctuario*, trabibus & tabulis supremis, instratam quidem fuisse *crustam מעיכור*, sed *teetum* nihilominus impositum *acuminatum & declive*. *Loricam* etiam, non tamen nisi ornatus gratia, adhibitam. Loricæ vero, tres cubitos alta, *teniam* impositam *כֹּלְרֵי הָעֵרֶכּ*, *ferreosve aculeos* infixos, unius cubiti. Ut nullus in lorica illa consistendi esset locus, ne avibus quidem, quibus arcendis aculei ferrei parati, quanto minus homini. Unde colligitur, pluribus adductis argumentis, Christum in *acuta* illa *sanctuarii lorica* stare non potuisse. Tria igitur alia celsa in atrii loca ostendit Autor, colloquio illi & certamini aptiora. Nempe *Cap. II.* *כִּסֵּא הַמְּלֹכִים* *Thronum regium*.

in templo digito Rabbiorum demonstrat, qui Regibus ex domo David oriundis sedem daret, dum sacris essent interfuturi. Celsitudine reliquos templi muros superasse, celsa instar turris. Ut non immerito diceretur *כִּנְיָן תְּרֵפֻצְיוֹן*: cum Judæis *ala* dicatur, quicquid a reliquo corpore prominet. Nec incongruum hunc fuisse thronum, in quem deduceretur a tentante Christus, utpote Rex, filius David, publice per Baptistam jam declaratus, cum quo de regni negotiis in sede regia, insidiis positus differeret. *Cap. III.* *בִּימָה* *Pulpitum*. *Regis in templo stylo* Rabbiorum delineat, quod quovis septennio in festo Tabernaculorum Regi extructum, in quo sollemniter ex Mose jura regis populo praelegeret. *Ala* nomen meruisse, cum angustam & celsam prae se ferret turrem. Nec tentationi Christi fuisse incommodum, ubi de juribus Regis sermo, adeoque regni ageretur causa. *Cap. IV.* *Basilicam* splendidam in templo *בְּסִילִיקָא* spectandam sistit, alias *לְשַׁכַּת הַנְּזִירִים* *conclave* *Gasth* dictam. Muro atrii Israelitarum impositum hoc aedificium, prominuisse tum in atrium Israelitarum, tum in atrium gentium. Ut *due* ejus essent *ale*, altera *interior*, *sancta* dicta, quod in sanctum locum aut in ipsum templum vergeret; altera *exterior*, *profana*, quod in atrium gentium foras prospiceret. Ad utramque alam, interiorem & exteriorem, ostia & gradus fuisse paratos, per quos ascenderetur in utramque, & descenderetur in atrium Israelitarum & gentium. *Alam interiorem*, Regi sedenti, *exteriorem* magnifico Consistorii aut magni Synedrii Judaici confessui destinatum fuisse, ubi res maximae componerentur. *Exteriorem alam* celeberrimam tentationi Christi haud male convenisse. Etsi vero optionem det Lectori Autor, ex tribus laudatis locis, Throno regio, Pulpito regio, Basilica, eligendi, quem colloquio Satanæ cum Christo credat aptiorem: inclinatur tamen in *alam exteriorem Basilicæ*. Dum Diabolus, sub Judæi alicujus vel primarii formæ (cum formam hominis prae se tulisse asserant omnes docti) Christum ad Synedrium rapuerit, inque alam illam celsam & celeberrimam traxerit, coram Synedrio quaesiti regni Judaici nomine eum accusaturus, & tanquam seditiosum neci daturus. Unde urgente coram Synedrio disceptatione, verba audiverit minacia: Tune sis Messias, Judaeorum Rex? Apage te, descende (cum essent gradus, per quos ex ala descenderet) aut princeps datus rues. Quibus minis animum opposuerit imperterritum Christus.

Disc. II. *Chami delictum & poenam* examinat. Gen. IX, 20-27. Reconditum alias & ab Interpretibus sollicite quaesitum Chami scelus injuriam dicit fuisse, a Chamo conjugali parentis sui Noachi thoro illatam, matre vel noverca violata. Idque ex textu ipso & consueto Scripturae stylo declarat. Denudari, honesto styli sacri charactere, notare Venerem. Nuditatemque patris ipsam esse uxorem patris, probat ex Lev. XVIII, 6, seqq. & c. 20. Ubi tum nuditas patris uxor vocatur patris, nuditas fratris uxor fratris, nuditas patris uxor patris: Videre porro nuditatem vel patris vel fratris vel patris, thori conjugalis, patris, fratris aut patris, jura usurpare. Ut exemplo Ruben & Absolomi laxata a Chamo cupidinis frena caute notaverit & damnaverit Moses, furti occasionem demonstrans, crapulam parentis. Detectum hoc scelus mox ab aliquo cognatorum fratribus foris agentibus. Qui intolerabilem hanc injuriam, parentis thalamo illatam, indignissime ferentes, subito advolarint, ac utrosque, Chamum cum Venere, deprehenderint, in quos irati pallia sua conjecerint, sceleris a Chamo commissi testes futuri. Mox iterum, intacta illa relicta, egressos inde fratres, postridie retulisse parenti, quod ipse & res ejus familiarissima passa esset damnum. Qui injuriae & damni impatiens Testamento caverit, Canaanem, ex furtivo illo sed infelici amore vel incestu natum, ab hereditate omni esse excludendum: Semique & Japheti posteros, jus domini in Canaanis nepotes meritos, admittere non debere, ut emergant unquam Cananei. Ex qua iusta Canaanis, illegitimi filii, exheredatione natum jus Semitarum in Canaanis, omni possessione semper excutiendos ac in servitutem redigendos. Cujus testamenti executio multis demum post seculis per Israelitas contigerit, Canaanis tandem pulsus & caesis.

Disc. III. *Babelis ortum* & prima fata rimatur. Gen. X, 10. & XI, 1-9. Conspirasse Chamitas, exheredationem Canaanis & notam, Chamo a fratribus ex detecto scelere iniustam, ultimos, duce praecipue Nimrodo. Quod cum uno omnes agerent ore, propugnaculum extruxisse munitum, quod Semitis oppositum ab incursionibus Semitarum Chamitas praestaret immunes. Moenia & turres in illis excitatas altissimas. Iusto vero Dei judicio seditionem ortam in isthoc propugnaculo, in quo roborando erant occupati. Ut Nimrodica tyrannidis & nefaria ejus consiliorum pertasi confederati diffi-

diffilirent. Eoque munitio validissima pertexenda imponeretur finis, dilapsis locis, & nomine Babelis vel seditionis propugnaculo relicto. Qui fontes immortalium bellorum inter Babylonios, & Semiposteros, Israelitas.

Disc. IV. *Monumentum uxoris Loti* depingit. Gen. XIX, 26. Hospites divinos, a Loto exceptos, sua praesentia suspicionem movisse in animis civium Sodoma, urbis inariturae, quasi filias Loti, civibus Sodoma jam desponsatas, essent ducturi. Quae causa furoris. Ut crediti facti indignitate commoti, injustam hanc causam & sponsarum rapinam vindicaturi, in aedes Loti & creditos sponfos novos ruerent. Iniquam suspicionem declinasse Lotum, dum illibatas esse filias, & civibus quibus essent desponsatae, non subducendas nunciavit, ideoque ad extinguendam falsam suspicionem, filias suas, sponfas, maritis extradendas obtulerit. Verum furore aucto, monitum Lotum, qui cum tota familia, ex urbe, iusto Dei judicio flammis jam delenda, absque mora emigraret. Emigrasse familiam fere invitam. Ex urbe & imminente incendio liberatos, iustos ne respicerent, neve moras ulteriores necerent, sed celeri fuga salutem quaerent. Lotum dictis obtinuisse, nec respexisse aut moras nexuisse, sed fugisse. Uxorem autem Loti, quae invita emigraverat, moniti immemorem, remeasse, atque ita ad reculas relictas redeuntem, coelestibus flammis inter fulgura & tonitrua correptam, cum urbe & gramine campi conflasse. Quo infelici uxoris Loti ad incendium reditu discipulos suos terruerit Christus, a reditu ad urbem Hierosolymam conflagentem, eos absteriturus. Luc. XVII, 31. In memoriam inauditi hujus exempli, monumentum tandem a posteris in illis campis uxori Loti positum. Adhibito ad illius structuram מלח bitumine, ex vicino mari bitumino sumpto, quod ad suscitanda solida moenia ac monumenta alias adhibebatur.

Disc. V. *Jobi imagines* recenset. Gen. XLVI, 13. Job. I, 1. Filium fuisse Isascharis, nepotem Jacobi Patriarchae. Nomine tandem eum fortuna aucto, dictum pro יוב Job יסוב Jasehub Num. XXVI, 24. 1. Chr. VII, 1. & יוב Job. Quae nominis mutatio Judaeis olim frequentissima. Probatur hoc Jobi genus ex omnibus circumstantiis, accurate in eum quadrantibus, adjectis doctissimorum Rabbiorum testimoniis, dubiis etiam obviis solutis.

Disc. VI. *Columnnam nubis & ignis* lustrat. Exod. XIII, 21. 22. In migratione Israeliticæ gentis ex Ægypto in terram Canaan, juris & mandati divini auctoritatem a Mose strenue decantatam observat. Quare jus Judæorum in terram Canaan a testamento proavi, Noachi, repetit, quo Cananæi ad æternum jugum damnati, & Abrahamitis aut Israelitis testamenti executio & Cananæorum subjugatio divino consilio relicta. Mosen ergo, in hac migratione, juris & divinæ autoritatis publicum testimonium semper in oculis populi versari voluisse. Indeque illustrem cultus sacri characterem populo præferri jussisse, *ignem sacrum in ara*, a majoribus, Noacho, Abrahamo, sancte acceptum. Ignem illum sacrum, nunquam extinguendum, *interdium denso fumo*, ex ara ascendente, *nubis columnam* oculis populi sequentis objecisse; *nocte ignis lucem & flammam assurgentem*, ex ambiente fumo transparentem visam, adeoque *columnam ignis* conspectam. Ut Deum sibi præsentissimum ex sacri ignis characterem, die nocteque præeunte, intelligerent. Sacrum hunc in ara ignem, præferri alias solitum, insequentibus Ægyptiis in itineris principio objectum, qui exercitum Israelitarum ab hoste insequente distingueret, & hunc arceret. Exod. XIV. Quo conspecto Ægyptii mox territi & repulsi. Extructo tandem tabernaculo perennem hunc sacrum ignem illatum.

Disc. VII. *Panem in deserto spiritualement* ponderat. Exod. XVI, 4. Num. XI, 7. 8. 1. Cor. X, 3. Famem populi Israelitici in aridis desertis spe longa auctam magis quam pulsam, in desperationem prope abiisse refert. Ut fidei æque ac panis maxima esset penuria. Promissione divina, & panis lauti ac melliti pollicitatione, fidem difficulter servatam, & ventriculo vix factum satis. Donec turba inveniret in superficie terræ Mannæ frugem, grana minuta, rotunda, candida, dulcia & mellita, ex rore coeli terræ incumbente ac disparente instar pruinæ reliqua. Quæ ante Solis æstum collecta, siccata vel tosta, ad omnes usus adhibita, ut molis & mortariis trita, in pinsendo & coquendo optimam farinam præstarent. Decentem & justam, in tam numeroso populo novi hujus muneris farinacei dispensationem compulisse Mosen ad *edicta publica*, ad arcendam intemperantiam & invidiam turbæ. Sic prudentiam legislatoris conspectam in *decreto*, pro cujuslibet capite in qualibet familia singulis diebus certam hujus farinæ aut mannæ mensuram esse colligendam, quæ uni

cor-

corpori uno sufficeret die. Ut servato hoc ordine, abusus & litium materia evitaretur. Unde, qui magnam aluit familiam, pro numero capitum multas collegerit mensuras, qui parvam, paucas. Ut quisque quotidie haberet farinæ quantum satis, nec esset, cur unus alteri præriperet. Secutum mox novum *edictum*, ne quid humidæ hujus escæ in alterum differretur diem: tum, ne quis avidius in plures dies colligens alteri victum præriperet, tum, ut putredo metuenda declinaretur. *Edicto* etiam cautum de tempore colligendæ hujus frugis, mane, ante Solis æstum. Cum radii Solis lambendo massam, dissolverent, ac die colligendi laborem irritum redderent. Severum accessisse *mandatum*, ut sexto septimanæ die gemina pro quolibet capite colligeretur mensura, in geminum diem, sextum illum & septimum feriandum. Sabbati namque die in publicum prodire nefas, quanto minus foris colligere integrum. *Injunctus* quoque plebi geminæ illius in geminum diem mensuræ dispensandæ modus: pinferent & coquerent ex gemina mensura, quod pistum utroque die aut coctum vellent; demenso diei sexti fruerentur, reliquum pisti vel cocti in sabbati usum asservarent. Quo pacto ex die sexto reliqua pisti vel cocti pars die septimo a putredine & vermibus immunis servata. Sancte porro *edicto* promulgato provisum: cum suppeteret ex superiori die satis quo sabbato fruerentur, ne quis sabbato in publicum prodiret, farinæ colligendæ causa. Quippe dum post quietem sabbaticam, dissoluta Solis æstu fruges quærentes falleret. Edictorum transgressores graves dedisse pœnas. Frugis vel farinæ hujus copiam suppetuisse in deserto illo, donec ad agros nova fruge superbos in vicinia terræ Canaan accederent. Frugis vel farinæ hujus tostæ vel pistæ certam portionem, jussu Mosis in posterorum memoriam religiose asservatam. Inter delicata dulci huic escæ in Ecclesia Judaica postmodum imposita nomina, *fruges cæli* vel aeris, *panis magnatum*, extitisse præcipuum, *panis spiritualis* לחם רוחני. Cujus antiquæ & Judaicæ appellationis rationes ex Rabbini antiquioribus & recentioribus afferuntur, & singulæ breviter expenduntur. Intentionem veterum redire tandem in *promissionem*, quod a Deo per Mosen *promissus* hic cibus. Ut *aspiritu* vel verbo ac *promissione* dicatur *spiritualis*, h. e. *promissus*. Quem appositum Mannæ characterem Paulus retinuit. 1. Cor. XII, 2.

Disc.

Disc. VIII. *Aquam spirituales in deserto & petram populum sequentem* exhibet. Exod. XVII, 6. Num. XX, 8. 1. Cor. X, 4. Sitis æstus, & magnam ejus vim in populi Judæici bilem, incendium gutturis & bilis in deserto auxisse nunciat, quo fere consumtus Moses. Neque vero illum suo spiritu & gravi alloquio incendium furentis populi extinguere potuisse, nec spiritu & *promissione divina* ante sopitum, quam torrens affunderetur aqua. In desertum proinde Horeb, in quo olim greges foci sui paverat Moses, ductum exercitum, e saxis & rupibus promanantem, divinaque manu elicitum deprehendisse fluvium, prævia solenni actione sacra, rupe Mosis manu percussa, & igne sacro in ara advecto, præsentia divinae character. Memoriam hujus a Deo promissæ aquæ servatam inter Judæos sub characterè præcipuo fontis & aque spiritualis מים רותנים, h. e. divino spiritu promissæ. Celebres alias fontis Mirjam & petra sequentis denominationes similiter ex Judæorum monumentis eruit. Quam tanti beneficii memoriam recoluerit Paulus, communibus illis in Ecclesia characteribus servatis. 1. Cor. X, 4.

Disc. IX. *Vitulantem in deserto Israelitas* contemplatur. Exod. XXXII. Repletos Israelitas in victus abundantia luxuriari coepisse, ut & vitulum facerent in deserto publice & cum pompa. Occasionem fuisse populo, longiorem Mosis absentiam. Menti interea & memoriæ plebis obversatas promissas a Mose centies in Ægypto ante exitum epulas, sacrificiorum & conviviorum, sacrorum dapes, in deserto parandas. Populi itaque appetitum, epulis publicis festivis imminentem, celebritatem festi maturandam urfisse apud Aaronem. Sed ex pristino idololatriæ Ægypti cultu, cui olim adfuerat, incidisse bovis aut vituli imaginem. Consilia & mandata Aaronis de spoliandis uxoribus & propriis filiabus, quibus a vitulo faciendo oblique & callide avocaret epulatuos, irrita fuisse, ob vehementiam appetitus in avida epularum plebe. Ut indultu Aaronis timidi, qui auri spoliū igni dederat, populus pergeret ope artificum formare, dolare ac auro inducere deastrum. Cujus pulchelli, inaurati, a plebe confecti vituli culpa in Aaronem omnino redierit, ex ejus indulgentia, timiditatis filia. Viso hoc festivo vitulo, splendido tectorio obducto, territum Aaronem, ut ex arena consilium caperet, & quas tollere non posset

posset dapes reliquas, non vitulo festivo, sed vero Deo consecrare juberet. Verum cum vitulari post epulas pergerent, choreis institutis & jubilis fufis, festivo illo boatu commotum in monte Mosen. Qui subito descendens, vitulantis populi petulantia offensus, justam in vitulum & vitulantes effuderit iram, igni mancipato illo, cinereque in fluvium sparso & populo propinato, his casis. Aaronem quoque in inquisitione culpam non omnino a se amolientem, graviter correptum. Cum vero inter vicinas gentes festivus ille Judæorum redoleret vitulus, ne ludibrio haberetur, & in prælio pudor animos prosterneret, de expiando populo sollicitum Mosen rediisse in montem.

Disc. X. *Radiantem vultum Mosis* intuetur. Exod. XXXIV. 29. seqq. 2. Cor. III, 7. Ex vitulo confecto, etsi sublato, Mosen dolore plenum, apud iratum Deum se intercessurum promississe quidem, & veniam quæsiturum spondidisse: sed timorem tamen in pectoribus omnium spe levis veniæ non extinxisse. Quare non absolute promissam veniam, sed sub formidine augendæ iræ divinæ. Ut sollicitudo & justus metus, spe temperatus, effrenam gentem refrenaret. Penetrasse sic ad Deum, populo inter spem metumque interea hærente. Ast iræ divinæ flammæ a Mose deprehensas. Reversum Mosen e monte gravissimam Dei iram populo nunciassse, terroremque incussisse vehementissimum, dum exuere omnem ornatum Dei nomine, jussit, & sordido habitu comparere mandavit, ad audiendam feralem Dei sententiam. Atque ita metu percussus & fulmine quasi prostratus, sordido habitu ad pedes ejus provolutus populum. Tribunal quoque publicum sacrum hac occasione constitutum extra castra, coram quo dum populo jus dicendum, e castris suis emigraret, & Mosen ad tribunal sacrum commeantem oculis eminens prosequeretur, turba. Charactere divinæ majestatis, igne sacro in ara, ante tribunal posito, quo erga Deum devotio & Mosis veneratio integra servaretur. Mosen dein denuo adiisse Deum in monte, ut novas apportaret tabulas: populo interim arripite & inter spem metumque quadraginta diebus & noctibus relicto. Reducem Mosen, radiantem, aut ex fervore animi inter ardentissima cum Deo irato colloquia inflammato vultu, vehementer terruisse obvium Aaronem & universum populum. Ut conspecto vultu Mosis ardente resiliens, metu superiori aucto

aucto retracti & repulsi. Quippe qui jam tum metu pleni ex ardore vultus iræ imperum colligerent. Moſen qui ingentem ex ardentibus precibus & affectibus natum in vultu æſtum non attenderat, a fuga revocato Aaroni & ſenioribus cauſam apud Deum actam recenſuiſſe, populo referendam. A quo tempore conſilium ceptum de velando impoſterum vultu, ne quis unquam ex plebe Moſis amplius conſpiceret faciem, cujus conſpectu poſtremo eſſent territi. Ut perpetua terroris memoria venerationem juſtam renovaret. Nec ante velum a vultu Moſis remotum, quam dum in tentorium ad tribunal ſacrum ſe conferret; poſt egreſſum iterum appenſum. Ex quo vultus Moſaici velamine allegoriam texuerit Apoſtolus 2. Cor. III, 7. 14. 15. 16. 17.

Disc. XI. *Condimentum ſacrificiorum* ex Lev. XI, 13. eruit. מלח Sal in ſuffitu non minus ſacro ac in adolendis ſacrificiis, non ſal fuiſſe culinarium, ſed *bitumen Sodomiticum*, e mari Sodomitico depromptum, quod cum thure fragrantia ſua ſuavem in ſuffitu & ſacrificiis adolendis ſpiraret odorem. Unde ſacrificia dictamur a grati odoris. Uti & *bitumen* hoc ſacrificiis adſperſum, *bitumen* dictum *fœderis Dei*, quod nullum ſacrificium illo carere deberet, adeoque ad fœdus Dei pertineret. Ex quo ſacrificiorum condimento explicata difficiliora quædam N. T. loca, Marc. IX, 49. ubi deſcriptus pœnæ infernalis horror, auctus figura, a ſacrificiis ex adſperſo bitumine ardentibus ſumpta. Hoc ſenſu: *Omnis talis homo, qui diſſidia inter Chriſtianos non caverit, igne condietur*: ſic igne infernali torquebitur, *sicut omnis viſtima*, igne in ara conſumenda, *bitumine Sodomitico conditur*, ut alantur flammæ. Ut a minis admonita pergat Chriſtus, pacis & charitatis ſtudium commendaturus, continuata figura, a bitumine Sodomitico deſumpta: *Egregia omnino res eſt bitumen*, quo res arcte compingi & combinari poſſunt. Quod idem, ac, amoris vinculum inter Chriſtianos rem eſſe præclaram. Sed & orti diſſidii ſubnexa damna: *Quod ſi vero bitumen redditum fuerit ineptum* ad conglutinandum, ut & in calce vel pice veteri videre eſt, *quid quaſo erit, quo amiſſa viſ conſtringendi reddi poſſit? Qua arte bitumini invalido, enervato, & ſoluto, prior combinandi virtus poterit reſtitui?* Tam difficile, ut ſolutum amoris vinculum reſarciatur, & prior concordia ac harmonia redeat. Subjunctum denique ad amorem calcar: *Tenete inter vos bitumen tenax, & pacem inter vos ſervate.*

Pari

Pari ratione explicata loca Matth. V, 13. & Luc. IX, 34. 35. ex *bituminis Sodomitici* natura.

Disc. XII. *Vestis Israelitarum in deserto non detritas excutit.* Dent. IIX, 4. XXIX, 5. Neh. IX, 21. Judæorum traditiones, de miraculoſa conſervatione, veſtibus illis affricatas, detergit. Abunde vero Iſraelitis in deſerto Arabico ſuppetiſſe lanam, ex bobus & ovibus magnam pellium excidiſſe copiam, opificum etiam & præſtantiſſimorum artificum haud exiguum adſuiſſe numerum demonſtrat. Ut veſtes lineas lancasque & calceos abunde parari contigerit in Iſraelitico cœtu, ad formam reipublicæ adornato.

C. H. Z. DE PROBLEMATE BERNOULLIANO in Actis Lipſienſibus bujus anni pag. 235 propoſito.

Elegans inprimis eſſe hoc Problema, cum ex iis quæ Clariffimus Inventor de eo prodidit, tum ex ſolutione & commentatione fraterna manuſcriptum eſt. A quo inveſtigando cum propter inſignem difficultatem, quæ ſtatim ſeſe offerebat, abſtinere ſtatuerim (neq; enim omnibus perquirendis, quæ a Viris eruditis exercitii gratia proponuntur, incumbere neceſſe exiſtimo, aut aſſequendis parem me profiteor) non deſiit tamen quaſi invitum compellere recurrens identidem quaſiti non vulgaris idea, donec tandem quod deſiderabam obtinui. Inventa nimirum *equatione differentiali*, in qua ex altera parte erat elementum trapezii hyperbolici, ab aſymptoto perpendicularibus intercepti; ab altera elementum ſpatii curvilinei, quod itidem ad trapezium hyperbolicum reduci poſſet. Quod apertius exponerem, niſi relinquendam etiamnum aliis putarem inquirendi voluptatem. Inde eo rem deducebam, ut trapezium ejuſmodi hyperbolicum ſecundum eſſet aut augendum ſecundum rationem datam. Quod cum per medias aut continue proportionales fieri poſſit, ubi ratio tangentis ad abſciſſam eſt ea quæ numeri ad numerum, hinc apparuit curvam quaſitam tunc iis accenſendam quæ geometricæ vocantur, alias eſſe ex heterogeneis; ac tamen conſtructionem dari poſita lineæ logarithmicæ deſcriptione, quam quidem hic adducerem, niſi viderem.

Ooo 2

haud

haud difficulter ex ipsa Jacobi Bernoullii doctissima simul brevissimaque solutione omnia erui posse, ut jam ab aliis occupatam dubitem.

Colligitur vero ex his illud animadversione dignum, nempe, quandoque in investigatione curvarum ex tangentibus aut subtangentibus ejus, ad similes ei quam dixi æquationes pervenietur, aut in quibus habeatur utrinque elementum spatii ad trapezium hyperbolicum reductibilis; tunc idem hoc, quod mirabile hic accidit, evenitur, ut curvæ geometricæ diversorum generum graduumque existant, si hyperbolarum ad quas devenitur rectangula quæ in asymptotis, sint commensurabilia. Præterea observanda venit in hoc problemate inusitata ac singularis analysis via, quæ ad alia multa in hac Tangentium doctrina aditum aperit, ut egregie jam animadvertit Vir Celeberrimus *calculi differentialis* inventor, sine quo vix esset, ut ad hæc geometriæ subtilitates admitteremur. Porro quod ad curvarum, de quibus agitur, designationem in plano attinet, possem, si operæ pretium esset, alios modos ac fortasse commodiores indicare quam qui a Cl. Bernoullio præscribitur, atque etiam docere qua ratione optime peragatur descriptio nostræ quadratricis hyperbolæ, quæ inter *Traкторias* (ita enim vocari possunt) simplicissima censenda est, cum ad eam filis nihil opus sit, sed bacillo tantum utrinque cuspidem lateri infixam, habente, quo sit ut & regressu explorari possit quam recte exarata sit. Sed his supersedendum arbitror, donec insignis usus aliquis harum linearum in lucem proferatur. Interim aliam quandam utilissimam curvam nuper mihi repertam Geometræ sciant, cujus opera horologiis æqualis motus conciliatur, atque ejusmodi ut maris agitatione nequaquam turbari aut imminui queat; quod in pendulis nostris hæcenus usurpatis non satis caveri potuit. Adeo ut nova ac certior spes nunc affulgeat perficiendi Longitudinum inventi. Curva hæc formatur,

a a b b c d e e e e f i i i i l l l m m m m n o r r s s t t u u x.

EXCERPTUM EX EPISTOLA G. G. L.

cui præcedens meditatio fuit
inclusa.

Mitto

Mitto meditationem quæ satis indicat autorem suum, tum magnitudine præclarorum inventorum, tum ipsa magnis viris fuerat ingenuitate. Nam & meo qualicumque invento debere aliquid voluit, cum ipse pro sua in his studiis autoritate & meritis, facile omnia a se petiisse videri possit. Cæterum video ipsum, quæ est perspicacia, ubi primum animum ad nostrum calculum differentialem appulit, statim animadvertisse, quid in eo sit optimum. Nempe quod ita solutiones generales habeantur, quæ sua natura porriguntur ad quantitates transcendentes, in certis autem casibus, ut fieri potest, ad ordinarias ducunt. Mirarer, quod solas illas quæ æquationibus certi gradus subjacent, Geometricas vocare adhuc videtur, nisi judicarem, sequi magis vulgi morem ea in re, quam probare, dum de iis ait, *quæ Geometricæ vocantur*. Ego putem, ut veteres quidam recte reprehensi sunt, quod Geometricum satis esse negarent, quicquid circulo aut regula effici non posset; ita nec illorum hodie errori favendum esse, qui Geometriam solis æquationibus Algebra gradariis metiuntur; cum Geometricum potius sit, quicquid motu continuo exacte construi potest. Quod si ille non admittit, suis ipse præclaris inventis injuriam facit, cum ipsemet inprimis auxerit Geometricas constructiones: nam evolutionum inventum, quod Hugenio debemus, quantivis pretii est, & nunc tractorias constructiones protraxit in publicum. Nam etsi ego prior jam a multis annis idem tacitus versaverim, & ut arbitror longius etiam provexerim, fateor tamen ideam primam hujus motus mihi a Perralto venisse, etsi a me profecta sit resolutio ejus seu applicatio ad Geometriam. At Hugenum judico utrumque sibi ipsi debere. Quod vero nunc spem facit motus hujus tractorii reddendi quam accuratissimi, si forte insignis aliquis hujusmodi linearum usus in lucem proferatur, non dubito quin sit libentius impleturus, viso nupero schediasmate meo mensis Septembris, ubi ostensum est, omnes quadraturas tali motu, etsi compositione construi posse. Ad schediasma dictum adjicere placet, posse in figura 3 totam tabulam RM, cum appendicibus, nempe cylindris TG, FE, & directrice rigida EE in eodem plano vel æquivalente esse cum ipso plano lineæ describendæ C(C). Cæterum curvam directricem rigidam sæpe commode vitari posse, & adhibitis pro ea rectis materialibus, quibus potest describi.

0003

LE

h. e.

Neptunus Gallicus, seu Atlas novus mapparum
nauticarum &c.Parisiis apud Hubertum Jaillotum, & Amstelodami apud
Huguetanos, Anno 1693, in fol.

Inter cetera hodierni Galliarum Monarchæ opera, quibus artes & scientias, sumtibus magnificis & indefesso studio, ad summum culmen evehere annisus est, non postremo loco memoranda sunt, quæ rei nauticæ ornandæ impendit. Cui perficiendæ, cum post impensas multorum annorum operas, nihil deesse videretur, quam accurata descriptio littorum partiumque oris maritimis confinium, tabulis seu mappis nauticis exarata: adornandis iis, non solum per mathematicos Academiæ suæ regię scientissimos, latitudines & longitudes celebriorum terræ locorum observationibus exactissimis inquisivit; sed per architectos & nauceros peritissimos tam proprii regni, quam exterarum provinciarum, littoralia explorari consignarique curavit; chartas etiam, diaria & documenta nautarum perspectæ fidei, quæ negotio huic aliquid conferre possent, solícite conquisivit.

Memoratis ergo observationibus, & historiæ chartisque nauticis superstructis, sub auspiciis Regis Galliarum prodit hic Atlas: cuius mandato æri incisæ publicatæque Tab. 29 universam complectuntur oram Europæ maritimam, a Drunthemo Norvegiæ, ad fretum usque Gaditanum, una cum Balthici maris littoribus; ea solertia & accuratione delineatæ, ut nihil inibi omissum appareat, quod fidem iis conciliare, aut usum earum promptum reddere ulla ratione valeat.

Præmittitur operi brevis introductio, mapparum præstantiam, super alias hætenus prostantes Lectori commendans; ut, quid peculiaris ab iisdem promittere sibi queat, velut in limine edoceatur. Referunt autem gradus latitudinis, nonuti ceteræ, quæ hætenus extiterent, æquales, sed juxta proportionem secantium versus polos ampliores; quod enim quoad hoc in globis ex natura rei usu venit, id vitio vertitur in mappis planis, ita ut inde distantia evadant sensibili-
ter

ter falsæ, non secus atque lineæ rhomborum, seu tractus ventorum. Pleraque autem mapparum peculiari architectorum & nauclerorum regionum industria constructæ sunt experimentis per instrumenta exactissima, juxta continuum orarum & promontoriorum tractum, in terra captis: sic ut sinus & portus celebriores ad contiguas oras debitam servant proportionem, nec tamen propterea iusta destituantur magnitudine. Latitudinis vero & longitudinis gradus ex observationibus accuratis deducti sunt; hi præcipue ex eclipsibus Jovialium satellitum: ita ut horum ratione nihil desit amplius, quam exacta determinatio longitudinis Parisinæ, quam Editor interea assumsit.

21, ab Insulæ Ferri, tanquam primo, meridiano.

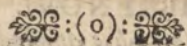
Adjuncta sunt porro Problemata nautica, mapparum usibus inservientia, & Tabula æstuum marinorum horas indicans pleni seu altissimi maris, ad Novilunia & Plenilunia in præcipuis Europæ portibus, fretis & ostiis. Præcipua vero est Tabula, diversas scalas æri incisas exhibens, quarum ope calculi nautici quanta oportet accuratione perfici possunt, beneficio præceptorum, pro solutione problematum ad unamquamque scalam spectantium, adjectorum. Harum prima, diebus septimanæ; secunda, festis mobilibus; tertia, Lunationibus & æstibus marinis; quarta, declinationibus Solaribus; unaquæque ab anno 1692 ad 1750; quinta, latitudinibus mediis inter duas datas inveniendis; sexta, problematibus nauticis resolvendis, & amplitudini siderum ortivæ; septima, horæ ortus & occasus Solaris determinandæ; octava, comparandis leucis, Gallico Anglicis, Hispanicis & Germanicis, miliaribus etiam Italicis, invicem & ad partes circuli maximi; nona, corrigendis siderum altitudinibus apparentibus, constructa est.

Hanc scalarum Tabulam antecedunt tres aliæ, quarum una. Navigii bellici primi ordinis (*du premier rang*) picturam orthographicam exteriorem; Altera consimilis navigii sectionem orthographicam, cum proportionibus & nominibus partium singularum interiorum; Tertia geminam sectionem & descriptionem navigii remis impulsæ (*Galere*) exhibet.

LIBRI NOVI.

Ludovici de Dieu Critica sacra, sive Animadversiones in loca quedam
diffi-

- difficiliora Veteris & Novi Testamenti. Editio nova & auctior. Amstel. 1693, fol.*
- Genesis, ex translatione Joannis Clerici, cum ejusdem Paraphrasi perpetua, Commentario Philologico, Dissertationibus criticis quinque, & Tabulis chronologicis. Amstelod. 1693, fol.*
- Annalium Paderbornensium Pars I. Opus posthumum. Auctore R. P. Nicolao Schaten, S. I. Neuhusii 1693, fol.*
- Histoire de l'Edit de Nantes, contenant les choses les plus remarquables qui se sont passées en France, avant & apres sa publication. A Delft, 1693, 4.*
- Origines Hungaricae, auctore Francisco Feris Otrokocsi. Franequera 1693, 8.*
- Diatriba de Origine & Causis Festorum Judaicorum, auctore Johanne Meyero. Amstelod. 1693, 8.*
- Prudentia Civilis Rabbinica Specimen; sive, R. Isaaci Abarbanelis Dissertatio de Principatu Abimelechi, observationibus illustrata a J. F. Buddaeo. Jenae, 1693, 12.*
- Relation, ou Voyage de l'Isle de Ceylan, par Robert Knox. Traduit de l'Anglois. A Amsterdam 1693, 12.*
- Recueil de diverses pieces, servant à l'Histoire de Henry III, Roy de France & de Pologne: augmenté en cette nouvelle edition. A Cologne 1693, 12.*
- La Physique occulte, ou Traité de la Baguette divinatoire, par M. de Vallemont. A Amsterdam, 1693, 12.*
- L'Histoire de Gustave Adolphe & de Charles- Gustave, Roys de Suede, par le S. de Prude. A Paris 1693, 12.*
- Histoire de Louis de Bourbon, II du nom, Prince de Condé. A Cologne 1693, 12.*
- L'Utilité des Voyages, par Mr. Baudelot de Dairval. Seconde edition. A Paris 1693, 12.*
- La Fausseté des Vertus humaines, par Mr. Esprit. A Paris, 1693, 12.*
- Menagiana, ou Bons Mots, Rencontres agreables, Pensées judicieuses, & Observations curieuses, par Mr. Menage. A Amsterdam, 1693, 12.*
- Recueil de Vers choisis par le R. P. Bouhours. A Paris 1693, 12.*

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Novembris, Anno M DC XCVI.

NOVÆ HYPOTHESEOS AD EXPLICANDA februm intermittentium symptomata & typos excogitata HYPOTYPOSIS, &c. Auctore Guilielmo Cole, M. D.

Londini impensis D. Brovne, &c. Anno 1693. in 8.

Constat plagul. 21.

Elegantem clarissimi Mortonis hypothesin de februm intermittentium natura & curatione, quam Tractatu de morbis universalibus acutis literato orbi patefecit, superius mense Aprilis hujus anni usitata nobis brevitate recensuimus. Nunc vero ejusdem argumenti librum sistimus eruditum, a celeberrimo auctore in lucem publicam nuper emissum. In utroque horum scriptorum non pauca leguntur sibi invicem consentanea, maxime quæ ad curandi methodum per decantatam Peruviani corticis virtutem attinent. In reddenda tamen ætiologia cum symptomatum, tum remediorum, passim a se invicem abeunt, ceu perlecturis de facili innotescet. Circumscribitur autem integra tractatio X. capitibus, quorum tabulam nunc solito in compendio sumus daturi.

Cum tot variorum sententias de sede & ratione formali februm intermittentium adverteret clarissimus Auctor, capite I. eas examinaturus in duas classes dispescuit. Prima illos refert, qui focum materiæ febrilis in loco aliquo extra sanguinem contineri asserunt: altera, qui in ipsa sanguinea massa illum collocare contendunt. Quoad primam; missis veteribus cum humorum quaternione, recentiores rimatur, atque inter hos cum Sylvii in pancreatis vasis recondi fermentum febrificum statuentis; tum Jonesii in habitu partium circa arteria-

Ppp

rum

rum extremitates illud delirare opinantis dogmata refellit. Quo ad alteram; Willisi in sanguinis massa focum quærentis, seu tritiam sex potissimum rationibus destruit, atque ad interpolatum morbum invehendum, interpolatum pariter fermentum requiri ostendit, quod extra sanguinis vias debeat subsistere. Ut vero plenius innotescant conditiones causæ febrium intermittentium continentis, atque de ipsius sede atque materia certi quicquam definiatur, capite II. sex potissimum requisita proponuntur: (1.) ut causa magna sit saltem virtute, si non mole; (2.) ut universali modo cum in sanguinem, ubicunque seatentem, tum in universum corpus agat; (3.) ut uno ferme instanti ad prima symptomata producenda ubivis erumpens se in totum corpus diffundat; (4.) ut satis prompte ex oculis suis (ubicunque demum recondatur) in sanguinem, ubi secundaria symptomata se exhibent, exitum inveniatur; (5.) ut tempore intercalari inter duos paroxysmos materia febrifica spatium & locum commodum, obtineat cumulandi se & maturandi in novum fomitem sive fermentum; (6.) ut omnium symptomatum ordine suo producendorum rationem apte reddat. His præsuppositis ostenditur, conditiones hæc, quamvis aliquæ huic, aliquæ aliis ex ante memoratis hypothesebus quadrent, collectivè tamen sumptas neutri competere. Hinc propriam celeberrimus Auctor sententiam prodit; cerebrum scilicet & systema nervosum sedem esse; succum vero nervosum depravatum febribus intermittentibus materiam suggerere. Mox fibras omnino omnes sub systematis nervosi nomine ait contineri: cerebri medullium esse quasi arboris humanæ radicem, cujus truncus, rami ac ramuli sint nervi atque fibræ. Porro succum nervosum dari, nec quicquam hætenus responsum esse argumentis pro eius existentia ab Entio, Glissonio, Willisi prolatis asseritur. Inde an solus aer in nervis circumferatur, spiritusque animales ex hoc conflati sint, disquiritur, subnexo statim dogmate, nutritionem veram non formaliter solum & directive, sed vel materialiter a succo nervo præstari, nervosque vel saltem eorum propagines ipsa esse vasa, quorum ministerio hoc opus peragatur. Id quod capite sequi. III. multo plenius declaratur sex potissimum notabilibus: (1.) expositione quid per nutritionis vocem intelligendum sit, electivam scilicet appositionem materiæ alicuius in corporis viventis substantiam, sive ad de-

perditæ instaurationem, sive in augmentum a natura præstitutum. (2.) recensione sex omnino requisitorum ad nutritionis negotium necessariorum; unde inferitur, hoc lentis peragi gradibus. (3.) commemoratione totidem impedimentorum, quæ nutritioni rite faciendæ obicem ponant. (4.) negatione, sanguinem immediate nutritionis materiam esse, quia non respondeat requisitis paulo ante adductis: (& hac occasione ostenditur, sanguinis massam esse particulis omnigenis multisque acribus & viscosis, imo valde confusis conflata, motu tamen sat concitato perpetuo gaudentem.) (5.) applicatione eorundem nutritionis requisitorum ad succum nervosum, ubi quibusdam simul objectionibus solutione obviam itur. (6.) ostensione modi, quo nutritionis opus peragi concipiatur, insertis simul quibusdam objectionibus, quæ pariter responsione diluuntur. Atque hic clarissimi Entii modus, quo olim corpori nutrimentum ingeri opinatus est, paucis proponitur, rationibusque refellitur. Cæterum capite IV ex diverticulo quasi regressus fit ad conditiones causæ febrium intermittentium superius allegatas, & fusius docetur, eas ad unam omnes succo systematique nervoso competere. Hinc capite V hypotheseos partes singulæ ob oculos ponuntur. Et initio quidem asseritur, quod in cortice cerebri radices nervorum laxentur, idque vel propter poros ab aere occlusos, vel ob anomaliam aliquam, quæcunque tandem sit, circa unum vel alterum ex cæteris non naturalibus, vel denique propter subitam aliquam (foran & inexplicabilem) aliam occasionem. Hoc facto contingere, ut in ampliatis sic nervorum sinus ex laudabili etiam sanguine crassior quam alioquin excernatur liquor, sive materia incongrua, quæ mora, quam inibi trahit, variis de causis sensim exaltetur. Verum eam quoque ad aliquot horas, foran & dies, sine molestia per nervos & fibras progredi posse docetur, donec ad debitum plenitudinis & maturationis gradum evecta lancinare incipiat conceptacula, unde hæc in motus contractivos ad molestum hunc hospitem extrudendum sese componentia rigorem inducant extemplo in universum systema nervorum propagandum. Atque hunc posse, non statim desinere, quoniam lancinatio semel incepta brevi per totos ubivis fibrarum tractus diffundatur; hinc fieri, ut ubi ad earum extremitates pertigerit, has in corrugationes arctioresque contractiones adigere necesse habeat; hinc omnino diutule coerceri lancinan-

tem materiam, atque sic rigorem aliquandiu perdurare. Quomodo vero erumpente postea in sanguinem hac materia, febrilis accendatur aestus; item quomodo illa persudores aliasque naturae lege praestitutas vias critice eliminetur: nec non qua ratione ob persistentem corticalium cerebri glandularum atoniam novorum paroxysmorum materia toties congeratur, donec in ordinem redacta fuerint omnia, fusiore expositione traditur. Quemadmodum vero haecenus dicta hypotheseos totius summam exhibent: ita statim subnectuntur nonnullae considerationes, quae confirmandae sententiae inserviant. Mox capite VI. symptomata febrium eorumque fiendi ratio enucleantur. Ad tria vero potissimum genera revocantur, ita ut alia praefusa audent, alia exhorrescentia, ac tandem alia incalescentia nomine insigniantur. Prioris generis sunt pandiculationes, oscitationes, plurimarum quandoque corporis partium coarctationes, cutis asperitas, scroti corrugatio &c. Secundae classi annumeratur rigor seu horror cum magno frigoris sensu, qui a levioribus velitationibus ad immarcescendum quandoque concussiones progrediens, in dorso ut plurimum sentitur, pulsu interea solito tardiore, cum anhelitu difficili, hypochondriorum contractione, interdum vomitione &c. Tertio demum loco refertur calor brevi plerumque ad ingentem assurgens gradum, cum capitis dolore, deliriis, vomitionibus, diarrhoea, difficultate anhelitus, siti, molesta universi corporis quasi distensione & lassitudine &c. quae omnia tandem superveniente ut plurimum sudore paulatim soleant disparere. Praemisso autem hoc notabili, quod haecenus recensita symptomata omnia non omnes febricitantes, sed nunc haec, nunc illa affligant, ad aetiologias singulorum reddendas devenitur, quibus non inanem operam adhibuisse clarissimus Auctor videtur. Pergit deinde ad typorum expositionem, quos cap. VII. praefixis quibusdam prolegomenis evolvit. Hic autem constitutiones anni diversae enrate expenduntur, cum juxta illas variae febrium species soleant occurrere. Ut paucula saltem hic ex plurimis attingamus; in vernali constitutione, quamvis multimoda corpuscula ex Solis altius assurgentis actione excitentur, atque in aere volitent, quae tamen in corpora nostra maxime forsan notabilem influentiam tunc temporis exerceant, nitrosa esse judicantur. Atque in hac constitutione febres tertianas ut plurimum enasci, pluribus evincitur. In autumnali autem

tem acidas prevalere particulas (quarum figuram cum Philosophis plurimis gladiolarem esse arbitratur celeberrimus Auctor) easque quartanis ansam praebere prolixè edisseritur. In hyemali crudas & heterogeneas particulas febribus quotidianis pabulum suggerere adstruitur, quod earum extrusio non adeo tarde ut in modo memoratis constitutionibus, sed citissime peragatur, intra nycthemeri scilicet spatium, imo quandoque multo citius, pro ratione scilicet quantitatis congestae materiae & hujus nervorumque dyscrasiae. Aestiva constitutio febribus generandis intermittentibus fere inepta censetur. Ceterum rationes hinc inde inferuntur variorum phaenomenorum, & imprimis curiose indagatur, cur periodi febrium diversi generis varient? item, quae causa anomaliarum, quae inter diversos aegros sentiuntur? unde regularis paroxysmorum recursus? cur nitrosae particulae alternis tantum diebus se exerant? cur acidae nocendi vim non ante quartum diem obtineant? quae causa irregularitatis qua in typis, qua in symptomatis? unde quintanae, sextanae, octanae febres? Haec & alia plura doctissima explicatione demonstrata non licet in compendio referre, sed lectioni potius attentae merito relinquimus. Ad caput VIII. nunc devenimus, in quo de curationis methodo, & spectantibus ad eam variis administrationibus agitur. Cum vero ex dictis haecenus liqueat, quod tres anni constitutiones sint, in quibus variae oberrare febrium intermittentium species observentur, quae genio ab invicem sat longe distent, hinc singulis sua quoque methodus medendi adaptanda judicatur. Et quoniam inter has quaedam omnes fere indiscriminatim administrationes admittunt, operae pretium fuerit has primo loco in genere percurrere, & deinde generalibus designatis medendi indicationibus singulas species illis accommodare. Itaque in quavis febre triplici huic scopo insistendum: (1.) materiae morbosae organici contemperationi, (2.) spirituum in ordinem reductioni, (3.) toni partium affectarum, praecipue cerebri corroboracioni. Ad primum non tantum evacuationes cum generales, ut phlebotomia, vomitio, catharsis, diaphoresis, diuresis, tum particulares, ut vesicatoria, sputum moventia, & si quae sint aliae, pertinere dicuntur; sed & digestiva, & attemperantia, ut & forsan topica. Secundae autem indicationi evacuantia ex accidenti putantur conducere, dum nimium causas inordinatae spirituum agitationis removeant: magis ta-

men immediate cum digestiva & attemperantia, tum opiata quandoque conferre perhibentur, ita ut maxima ex parte hæc duæ indicationes inter se conveniant: Tertia demum specifica dicta potissimum desideret. Hinc de phlebotomia varie disquiritur, quæ in cujusvis fere febris principio celebranda, aliisque evacuationibus præmittenda, imo in ipso paroxysmo, dum calor maxime urit, administranda, atque pro re nata iteranda statuitur. Mox vomitoria ac cathartica, vel potius lenientia tantum, horumque ante paroxysmum adhibendi tempus opportunum, deinde diaphoretica ac diuretica memorantur; quæ omnia pro circumstantiarum indigentia vocari in usum queant. Inde ad alterantia descenditur duplici titulo, digestivorum scilicet & specificorum, involuta. Illa describuntur, quod partim sanguinis aliorumve in corpore liquorum particulas placide comminuant & transponant, partim taliter hinc aptent, ut per urinæ vias leniter secedant, partim solidas partes molliter, imo imperceptibiliter, quo debitam contractionem subeant, vellicent, atque sic tum liquorum crasin depravatam, tum partium tonum amissum corrigendo vim suam exerant. Existimantur autem digestiva plerumque salinæ substantiæ esse, ac toto fere morbi decursu usurpanda: specifica vero complexam obtinere naturam, nec salium aliorumque principiorum ratione erergiam suam in febribus intermittentibus domandis prodere, sed potius ratione crasis suæ & texturæ. Et hæc occasione de opiatorum, quorumque viribus, item de pericarpiorum (quale ex cortice Peruviano subtilissime pulverisato & cum sapone nigro ad consistentiam cataplasmatismatis redactum memoratur pag. 207.) efficacia sermo instituitur. Omnium vero in universum hætenus allatarum administrationum ætiologiæ hypothese efformatæ conformes erudite subnectuntur. Hinc capite IX. proposita hætenus methodus medendi generalis ad varias febrium intermittentium species, quotidianas nimirum, tertianas & quartanas adaptatur. Ac primo loco in quotidianarum cura universim fere sanguinis missio suadet, quoniam in his magis heterogenea materia referta sit ejus massa, unde majori cura de præcavenda effervescentia prospiciendum. Deinde vomitoria vel sale vitrioli, vel oxymelle squillitico, vel infuso croci metallorum, vel alio quodam antimoniali propinanda, imo si usque perstet vel redeat ventriculi oppressio, repetenda censentur. Quo facto ad digestiva accedendum,

dum, quo sic & reprimatur sanguinis orgasmus, & pars materiæ morbificæ ab hisce maturata per urinæ vias amandetur. Inter illa numerantur cremor tartari, sal mirabile Glauberi, absynthii, corallia, aliæve alcalia vel seorsim data, vel acido alicui maritata &c. Quodsi hæc per 5. vel 6. paroxysmorum decursus incassum exhibita deprehendantur, tum opportune putantur specifica in usum vocari, (inter quæ præcellat cortex Peruvianus) quorum post evacuationes efficacia major se efferat. Ad tertianæ curationem quod attinet, ea cum priori in omnibus convenire dicitur, nisi quod majori copia & frequentius celebranda phlebotomia jubeatur; in quartana vero parcius, quod magis effectus eo, quo invadere solet, anni tempore sanguis deprehendatur. Vomitoriis deinde agendum, item digestivis alcalinis salibusque volatilibus ad acorem edomandum cura perficienda, iisque diutius immorandum suadet. Quin decoctis amaris, quæ & huic intentioni satisfaciunt, & crasin sanguinis restituant, obstinatius insistendum. Quodsi post 6. vel 8. paroxysmos febris adhuc perstet duretque, ad certissimum illud specificum, corticem Peruvianum, confugiendum esse. Atque de hoc caput X. idque ultimum tractat, ejus scilicet circa febres intermittentes sistendas facultatem exponens, quæ quinque potissimum punctis patefieri perhibetur: (1.) consideratione notorum corticis effectuum, quod nimirum juxta regulas exhibitus febriles paroxysmos statim arceat: quod ordinarie absque notabili evacuatione seu per vomitum, seu sedem, seu urinam, seu sudorem opem ferat: quod cum acidis vel austeris propinatus majorem vim exerat: quod ab ejus usu restituti citius vigorem pristinum recuperent, quam qui ab exhibitis febrifugis aliis reconvaluerunt. (2.) Exploratione texturæ ipsius, quæ stricta esse asseritur, h. e. particulas salis, sulphuris & spiritus (si quæ hujusmodi actu sint, ex quibus concreta consent) tam arcte cum terrestribus implexas esse, ut ægre extricabiles sint. Quid quod & adeo ramosæ sint constituentes particula atque invicem implicatæ, ut nexuum istorum solutio non parum negotii faceffat. (3.) Investigatione scænæ operationis, ubi quatuor imprimis corporis regiones, quas cortex pertranseat, perlustrantur (α) via nimirum chyli a ventriculo usque ad vasorum subclavium ostiola, (β) venarum sanguiferarum tractus, (γ) habitus corporis, & (δ) genus nervosum. In singulis his locis quid ejus agant particula,

ricula, & quod non singulae regiones ab illis eodem modo aut gradu, imo nec adequate ad effectum, de quo sermo est, producendum afficiantur, pluribus edisseritur. Hinc quaestio, an afficiant succum nervosum ac admittantur in nervosi systematis tractus corticis particula, erudita affirmatione solvitur. Quod ut clarius innotescat, & ut operationis ratio adequata in quarta regione sive in cerebro & systemate nervoso invenienda demonstretur, quinque notabilia circa relativam medicamentorum actionem in genere praemittuntur. His vero mox ad corticis vim determinandam applicatis, objectioni de perpusilla quantitate medicamenti, quae in cerebrum deportetur, obviamitur, & ingeniosa subtilitate asseritur, perpauculas in tam exilia vasa admissas particulas grandi effectui procreando pares esse posse. Imo si vel unica in singulos nervulos particula forsan penetret, sat esse ad effectum, qui per totum eorum tractum sentiatur, inducendum. (4.) E-nucleatione modi agendi, qui a pag. 243. ad 246. traditur lectu maxime dignus. (5.) Denique solutione phaenomenon & observatorum juxta hypothesin hactenus stabilitam, ubi variis quaestis docta redditur responsio, e.g. cur praematura corticis exhibitio vel irrita vel damnosa sit? cur ab usu ejus morbus sine evacuatione dispareat? cur lecto affixi raro inde levantur? cur cathartica praepropere propinata paroxysmos quandoque reducant? cur cum acidis aut amaris exhibitus cortex magis conspicuos prodat effectus? &c.

His omnibus considerationes practicae circa usum chinae subnectuntur. Et primo quidem experientia constare dicitur, quod evacuationes, maxime vero per vomitionem, corticis exhibitioni praemittendae sint, nisi hanc forte maturandam suadeant vel magna debilitas, vel urgentia symptomata. Ita enim tam elui saburram, quae in primis viis, potissimum ventriculo, non raro hospitari solet, & medicamenti vim pessundet, quam laxiora sanguinis recrementa exturbari. Vomitoria vero pro cujusvis euphoria & proclivitate variari, & vel infusum croci metallorum, vel sulphur antimonii, vel tartarum emeticum, item sal vitrioli, oxymel squilliticum &c. porrigi posse. Ex purgantibus leniora tantum propinanda, ut decoctum amarum, mannam, infusa rhabarbari, tamarindorum, cassiae, item pilulas tartareas stomachales. Deinde de modo exhibendi monetur, quod efficacissime in substantia (sub pulveris scilicet, boli vel pilularum forma) jubeatur

tur cortex assumi, & quidem drachmae pondere, quae dosis tertia vel quarta qualibet hora iterari queat. Quodsi autem quis aversetur chinam hoc modo ingerendam, hauriri posse decoctum ipsius, sed bene saturatum, addito vel vino in subtriplo forsan vel subquadrupla proportionem, vel aqua aliqua spirituosam, ut aqua gentianae compos. sed in minori quantitate; imo admisto interdum acido aliquo, nempe succo limonum, aurantiorum, spiritu vitrioli &c. vel sale aliquo alcalino, ut tartari, absynthii &c. In diarrhoeam vero ubi pronus fuerit aeger, par esse ut vel laudanum opiatum, vel stypticum aliquod una exhibeatur. Deinde post devictos paroxysmos ad plures dies, duarum scilicet vel trium periodorum, quae alias invadere consueverint, decursum continuandum esse medicamenti usum, imo repetendum non sine causa post decendium, ne scilicet defectu antidoti recrudescat morbus.

Caterum hanc medicinam non solis febribus intermittentibus, sed & affectibus chronicis plerisque, cum intermissione affligentibus, non raro cum exoptato successu adhiberi observatum perhibetur. Hinc inferitur, causam periodorum aequae ac ipsorum morborum mineram in nervoso genere residere. Id quod duplici historia confirmatur: una insomnium insolitum cum vivida idea post usum corticis exortum refert: altera post chinae exhibitionem convulsiones periodicas, instar tertianae typum servantes, memorat. Utriusque vero ratio ex hypotheseos hactenus expositae fundamento eruitur, ex quo passim quoque variorum phaenomenon causa reddita leguntur. Sic pag. 69. cur emaciati non cito ad pristinum habitum redeant, edocetur; item pag. sequ. cur a febribus convalescentes urinam (quae maximam partem ex materia nutritia constare asseritur pag. 71.) parce reddant? pag. 80. quomodo nutritio in paralyti, deficientibus motu & sensu, peragatur, &c. &c.

Prodiit simul dissertatiuncula elegans olim Anglico idiomate conscripta, & nunc demum civitate Romana donata, de mechanica ratione peristaltici intestinorum motus, qua ostenditur fibras, quae pro annularibus habentur, esse revera spirales.

NOVAE BIBLIOTHECAE AUTOREM ECCLESIASTICORUM L. Ellies du Pin, Tomus III.

Coloniae Agrippinae, sumptibus Huguetanorum. A. 1693. in 4.

Constat Alphab. 3. plag. 6.

Qq9

Cum

Cum præsens Bibliothecæ hujus Tomus nonnisi Autores Ecclesiasticos illos sistat, qui Seculo quinto ineunte claruerunt, & ante annum 430 defuncti sunt, merito veretur Dupinius, ne Lector ob nimiam amplitudinem inutile futurum hoc opus censeat. Quamobrem in Præfatione monet, vel solos D. D. Chrysostomum, Hieronymum, ac Augustinum, qui inter adductos heic emineant, integrum volumen postulasse, cum tanta sit eorum nominis existimatio, ut exactam & fidelem scripturam, quæ composuerint, epitomen nemini non gratisimam fore arbitratus sit. In posterum tamen annos ac autores plures unicuique volumini se destinaturum pollicetur.

Et nunc quidem ab *Evagrio Pontico* orditur, & in *Polychronio* subsistit. Illi vitas Patrum vulgo adscribi refert, ex male intellecto loco aliquo Gennadii, qui tantum istud innuat, Evagrium ibidem laudari; quemadmodum & Lib. II. c. 27. vita ejus utique reperiatur. Hujus vero Commentariorum in Jobum & Ezechielem, in Catenis Græcis & apud Joannem Damascenum nonnulla extare fragmenta observat, si tamen ejusmodi testimoniis fides tuto adhibenda sit. Sed acta Sixti cum Polychronio apertæ falsitatis arguit. Ex iis, qui inter duos hosce collocantur, sequentes saltem referemus. In *Chrysostomo* maximam Homiliarum, quæ ipsi vulgo soleant attribui, partem ab aliis autoribus compositam observat; opus imperfectum in Matthæum agnoscit pro spurio, eo quod antiqua versione vulgata utatur, libros citet apocryphos, multasque opiniones cum aliis Chrysostomi doctrinis adversa fronte pugnantes contineat. Epistolam ad monachum Cæsarium a Chrysostomo scriptam utique fuisse censet, tamen si, cum primum a Bigotio ederetur, Censores Parisienses nonnulla in eadem desiderarint, ac ipse etiam Bigotius Præfationem suam refigere, & quæ ibi de hac Epistola scripserat, omittere coactus fuerit. Istos namque excusat Autor, & locum, qui adversari videbatur Transsubstantiationi, commoda expositione salvari posse autumat. Parum hæc conveniunt cum Natali Alexandro, qui verissimilius Joanni Jejunatori, vel Joanni Eleemosynario epistolam hanc acceptam ferri debere judicavit. Commentarium in Jeremiam a Chrysostomo scriptum negat, & illum, qui e bibliothecis quibusdam protractus nomen istud præ se fert, nullius facit pretii. Hoc autem nos vel ideo observandum duximus, quod Michaellem Chislerium inventa

venta hac Chrysostomi expositione, manus in cælum tetendisse, Deoque & Prophetæ Jeremiæ gratias egisse pro thesauro hoc reperto, & eam Latine abs se redditam suis in Jeremiam Commentariis intertextuisse recordaremur. De cætero e scriptis Chrysostomi super compluribus doctrinæ moralis capitibus judicia ejus prolixius excerpit, ac specialem operum, quæ vel illius vere sunt, vel quæ dubia saltem aut supposititia, catalogum subnectit. *Asterium Amasenum* autorem agnoscere tres Homilias in Psalm. 5. 6. 7. quas Cotelerius sub ejus nomine vulgavit, quartamque in Psalm. 4. quæ reperitur Tomo VII. Edit. Eton. Operum Chrysostomi, ad eundem pertinere vix sibi persuaderi patitur. *Gaudenzio* vita Philastrii, ipsius in Episcopatu Brixiano antecessoris, quam Surius ad d. 18. Julii refert, adscribitur. Sed Autor de ea adhuc dubitat, nec quicquam meminit de illius in Symbolum Athanasii Commentariolo, ad quem in Italia sua Sacra provocavit Ughellus. *Joanni Hierosolymitano* non solum Tractatum de institutione Monachorum, sed alios etiam plures Bruxellis A. 1643. editos falso adjudicari notat. De *Palladii* Historia Lausiaca aliquam apponit censuram, licet multa in eadem utilia simul reperiri haud inficietur. Dialogi de vita Chrysostomi autorem ipsum esse, rationibus, quæ in utramque partem ventilantur, accurate ponderatis, vero existimat simillimum. In recensendis epistolarum *Hieronimi* argumentis prolixus valde est, sicuti & mota de translatione ejus Bibliorum certamina non prætermittit. Tractatum in librum Jobi intercidisse notat, sed Colomesius tamen retulit, quod Hieronymianus in illum librum Commentarius MStus extet apud Marcum Meibomium, qui qualis sit, ii, quibus commodum est, videant. Versio Catalogi Scriptorum Ecclesiasticorum utrum fuerit profecta a Sophronio, non determinat. Quæstiones insuper in Genesin Hieronymi esse, haud ~~ma~~ confidenter negare sustinet. Sed minus vicissim dubitat, quin tractatus de nominibus regionum & urbium, quarum mentio fit in Actis Apostolorum; Commentarius item in Psalmos, in Threnos, in Marcum, in universas Pauli epistolas, & alia opuscula ipsi supponantur. Nec genuinam habet professionem fidei ad Damasum relatum; vitam quoque Hieronymi, quæ ab ejus discipulo, Eusebio, adornata creditur, una cum aliis id genus monumentis Augustino & Cyrillo tribui solitis, tanquam fabulas insulissimas exhibeat, ac post

recensitas aliquot operum Hieronymi editiones, præclara tandem sibi omnia pollicetur de nova ista, quam Benedictinos Congregationis Bagaudarum Castrum procurare cognoverit. *Sophronium* dum nominat, nihil affert de epistola ad Paulam & Eustochium, de assumptione Mariæ Virginis, quæ ab Erasmo aliisque sub ipsius nomine citatur. *Paulini* contra epistolas diligenter recenset, & inter alia, quæ *voðeas* suspecta facit, sex quoque libros de Martini vita numerari vult, ex operum illius editionibus Parisiensem præcipue commendans, quam & nos in Actis hisce Anno 1685. p. 482. seq. exhibuimus. Optat saltem, ut charta paulo nitidior & typi elegantiores in eadem fuissent adhibiti. *Orosii* Historiam non inelegantem quidem, at certe parum accuratam, minusque secundum historiæ fidem conceptam dicit. Quæ de *Augustino* memorantur, plurima sunt præceteris, cum vel tertiam hujus Tomi partem constituent. Nobis vero tanto majus otium heic nascitur, quanto diutius in referendis singulorum operum contentis Noster occupatus est. Ac Benedictinorum quidem editionem sequendam sibi præfixit, cujus seriem præcipuam nos in Actis Anno 1683. p. 1. seq. & Anno 1688. p. 619. seqq. delineavimus. Reliquos autores ut attingamus, necesse non est, cum iidem vel autoritate minore præditi, vel a Dupinio rebus notabilioribus minus illustrati fuerint.

Conciliorum per hos triginta annos habitorum, & ad modum in præcedentibus Tomis observatum heic descriptorum, alia in Donatistarum, alia in Coelestii Pelagique, alia in Apiarii a Zozimo in communionem recepti causis agitata deprehenduntur. Concilii vero Ephesini Historiam ad partem hujus Tomi posteriorem Autor rejicit; quemadmodum & doctrinam pariter ac disciplinam Ecclesiasticam, sæculi quinti hac vice, ob nondum absolutos illorum temporum Scriptores, subnectere haud potuit.

SEBASTIANI SCHMIDII COMMENTARIUS
super illustriores Prophetias JESAIÆ, una cum Prælectionibus in II. priora Capita Libri JOSUÆ.

Hamburgi & Francofurti ex officina Gothofredi Liebernickels, 1693. in 4.

Constat 5. alphabetis cum 7. plagulis.

Vix

Vix annus abit, quo non unum vel alterum Commentarium Bibli- cum accurate summa conscriptum exquisitissimus ille Scrip- pturæ Sacrae interpres *Dn. D. Sebastianus Schmidius*, typorum benefi- cio publici juris fieri, promissimis ad hoc editoribus indulgeat. Quæ causa est, cur, uti hactenus e libris *Historicis* Veteris Instrumenti, Commentarios ipsius in Librum Judicum de Anno 1684. in librum pri- orem Samuelis de anno 1687. atque posteriorem de A. 1690. nec non ex *Prophetis* in Prophetiam Jeremiæ de Anno 1685. & Hoseæ de Anno 1687. in usus nostros convertere nobis datum fuit; ita nunc meletema- ta ejus in *Prophetiam Jesaiæ*, & *Historiam Josuæ*, summa cum volu- ptate pervolvere liceat. In Libri Josuæ quidem saltem octo priora Capita dedit annotationes, sed eas uberrimas & longe doctissimas, in quibus tum coherenter unius versiculi cum altero, tum omni- um sensum accurato studio explicaret, ac difficultates textuales, qua- les in Libris Historicis V. T. innumerae habentur, examinatis præcipu- orum Interpretum, *Masii*, *Serarii*, *Abulensis*, *Deodati* &c. sententiis, dexterime enodaret. *Esaïam* vero integrum iusto commentario explicandum censuit. Hinc singula ejus capita primo Logice in par- tes particulasque suas resolvit, deinde prolixioribus notis quorum- vis verborum nexum & sensum genuinum monstravit, collatis simul, quæ constans ejus commentandi ratio est, aliorum interpretationibus. Locos denique communes annectere hic omisit, ad evitandam forte nimiam prolixitatem, tum ut ostenderet ab Exegeta porismatum e textu sufficienter explicato deductionem non semper necessario requiri, e- amque a peritioribus facile suppleri posse. Cum autem paginae huic mensi destinatae non sufficerent, si omnia inde excerptare vellemus, in quibus Exegeta solertissimus a tritioris via recessit, paucis dunta- xat exemplis Lectoris *ὀφείλει* ad ipsos Commentarios inspiciendos invitare juvabit.

Illustre Vaticinium Esaïæ de partu Messiae virgineo c. VII. 14. quo- ad prius membrum sic *וְעָשָׂה לָכֶם* Propterea, quia scilicet vos adeo non creditis Deo, nec Numen ejus summum reveremini, ut flagitiosis- sime etiam oblationem signi vobis factam, non attempta gravissima Dei offensio, repudietis; ipse Dominus ex justa ira & indignatione super tantam malitiam vestram dabit vobis signum, quo quidem, quod jam de liberatione Hierosolymorum promissit, non irritum reddat, sed confir- met potius: interim tamen simul constituat ingentium malorum cumu- lum,

f. 58.

lum, quibus vestra nepotumque vestrorum malitia punienda erit. *Ut hac ratione experiamini, quid sit Dominum offendere contentu ipsius & verbi ejus.* Ex hac coherencia apparere dicit, quod signum hic a Domino datum, non ad liberationem tantum instantem Achasi & Hierosolymorum, sed vel maxime ad tempora longinqua pertineat: ut mirum non sit, signum datum post aliquot secula implendum: cum ipsa illa, quæ implenda signare debuerit, etiam non citius totum & ultimum complementum suum habitura fuerint. Atque hac ratione occurri præcipuæ Judæorum objectioni aliorumque dubitationi autumat.

f. 60. 61. Quid nomen *Immanuel* involvat, alias prolixius disputant Theologi. Schmidius noster breviter se expedit: Nomen *Immanuel*, inquit, notat unionem personalem inter humanam & divinam. Christi naturam, ita tamen ut per pluralem *Immanu nobiscum*, fructus inde ad nos redundans connotetur. Scilicet in ipso est Deus cum humana natura personaliter unitus, humanæ vero ipsius naturæ unita est nostra, sive de nobis assumpta, ut nos per eam Deo uniamur gratiose. Unde non dictum *Immo-El cum ipso Deus*.

f. 478. Ad locum vexatissimum c. LIII. 9. sic commentatur Schmidius: **רשעים** sunt *quiriti impii*, h.e. omnes homines, quia omnes sunt peccatores. **עשיר** *Dives* in vitio h. l. ponitur pro eo, qui fraude, dolo, vi, divitias suas corrumpit, quod colligere licet ex sequentibus verbis, ubi de Christo in oppositione ad divites dicitur, quod **חמס** *vim non fecerit, nec dolus in ore ejus fuerit*. In **קברו** subaudiendum **רò ב**, sicut expressum est in **במרתו**, ubi **רò ב** non pro radicali, sed pro servili accipitur, *in mortibus suis*. Pluralis autem acerbitatem, mortis significat, inter multos maximosque dolores. **רò את**, ut accusativum cum verbo **נתן** notare solet, ita h. l. relinqui debet. Et sic nihil erit, quod coactum dici queat vel insolitum. Sed emphasin in verbo **נתן** positam esse putamus. Nimirum prout idem est ac *dare per æquivalentiam ex imputatione oriundam*. Quandoquidem Christo omnium impiorum iniquitates imputatæ sunt: ideo dum ipse sepultus, idem est ac si omnes impii sepulti fuissent; dum morti sese dedit, idem fuit, ac si divites sese morti dedissent. In mortem & sepulturam vero Christi, optime imo unice quadrat verbum *dedit*. Nam in N. T. docemur, quod ipse se dederit pro nobis, animamque posuerit.

posuerit. Hinc ratio subjicitur imputationem satis manifeste indicans: Propterea quod ipse non fecit vim, nec fuit dolus in ore ejus, q. d. *Ille per imputationem istud fecit, quod inde apparet, quia ipse non habuit propria peccata: ergo necessario ipsi fuerunt imputata aliena. Alias non debuisset mori.*

In Cap. LXIII. difficilior est versus tertius, ubi quæritur (1) *quodnam sit torcular a Messia calcatum?* Respondet Schmidius, se cum aliis intelligere torcular iræ Divinæ (Apoc. XIX. 15.) per passionem Christi calcatum, addita hac ratione ex textu, quia est torcular, quod debuissent omnes populi calcare: alias non recte conquereretur Messias, quod nemo cum ipso fuerit. Nam cum omnes sub ira Dei sint, debuissent sane iram Dei expiare; sed quia non potuerunt, solus Christus relictus fuit. (2) *Quid sit calcare populos?* Schmidio calcatio populorum est *meritum Messie* ad destruendum opus Diaboli in hominibus. Primo calcatur torcular iræ Dei, h.e. Deus reconciliatur; deinde vero per gratiam Dei reconciliati opus Diaboli in hominibus destruitur, convertendo scilicet ipsos a malo ad bonum. Quam quidem conversionem si respuunt per iudicium verbi, iudicantur tandem in extremo iudicio, & calcantur in æterna condemnatione. (3) *Quid sit, quod dicitur, & sparsa est victoria eorum super vestes meas?* In Hebræo est **נצח**, quod alii vertunt *victoriam*, alii *robur*. Commode videtur loco ejus positum Apoc. XIX. 13. **אֶפְרַיִם בְּחַיִּים** sanguine. Robur enim hominis sanguis est. Nec refert, inquit Schmidius, quod Christus in passione, suo non hominum sanguine, madefactus & conspersus est. Ille namque sanguis Christi inornato & Prophetico hocce stylo dicitur sanguis seu robur populorum, quia pro populis, & loco sanguinis ipsorum, effusus est. Quare sanguis, quo conspersus est Messias, physice fuit ipse Messia sanguis, & moraliter ac juxta imputationem sive æstimationem est sanguis populorum sive omnium eorum, pro quibus effusus est. Ita cum dicitur vers. 6. *Et descendere feci in terram sanguinem ipsorum*, etiam hoc de sanguine Christi pro peccatoribus effuso recte dici autumat, siquidem cum dignus esset sanguis peccatorum, qui in terram deflueret, Christus id in se recepit, & ut in horto Getsemane sudor sanguinis ejus effusus fuit in terram, sic in aliis quoque passionis locis. Id ergo idem fuit, ac si ipsi populi in ira conculcati, & sanguis eorum in terram effusus esset.

Phrasæo

f. 581. 582.

f. 617. Phraſeologia verſ. 24. Cap. LXVI. Schmidio reſpectum habere videtur ad *iter Sabbathi*. Nam in V. T. peracto cultu divino licebat Judæis exſpatiari, non tamen ultra iter Sabbathicum. Sic itaque hoc velle dicit præſentem Scripturam, quod in vita æterna, peracto Sabbathi ſui cultu, quaſi delectationis gratia exſpaciaturi ſint & viſuri condemnatos, h. e. in Vita æterna beati non tantum meditantur & cantabunt miſericordiam Dei erga ſe, ſed etiam juſtum ejus judicium in impiis.

f. 647. Hæc ex Commentario in Eſaiam excerptiſſe ſufficiat. Idem præſtabimus quoad Annotationes in JOſUAM. v. g. Cap. II. 1. credit Schmidius *חַלְמִי* h. l. non publicum proſtibus, ſed *pellicem* notare, olim viro, qui jam mortuus, ductam. Cujusmodi pellices honeſtæ feminæ civiliter eſſe potuerint & Theologice piæ; ſed quæ, viris eorum deſunctis, ſine dote ac hereditate exeuntes, unde viverent, non habuerint, niſi propriam a parentibus forte hereditatem poſſiderent: qua deſtituta cum a novi matrimonii ſpe deſicerentur, diverſoria peregrinorum aperuerint, atque ſic vitam ſuam ſuſtentarint. Sic Rahab fuiſſe olim ait meretricem, Hebræis *civiliter* ſic dictam, quod legitima uxor cum dote & aliis ceremoniis ducta non eſſet: nunc autem cauponariam tantum modo exercebat. Unde & in N. T. nomen *πορνὴς* gerat, quatenus legitimo matrimonio contraſtingitur.

f. 705. Cap. III. 13. vulgo videntur ſentire, quaſi aquæ erectæ fuerint inſtar columnæ aut muri alti. Sed magis probatur Schmidio, quod ſine fluxu *quæta* ſubſtiterint, ſicut acervus rerum ſolidarum, quaſi *congelatæ* eſſent uſque ad fontes. Simile tum erit, quod Pſal. XXXIII. 7. habetur: *qui colligit ſicut cumulum aquas maris*. Nam aquæ maris certe non ſtant, ut murus vel columna erecta, ſed quaſi res ſolida, quæ ſuis terminis propriis continetur, ut non diffluat & inundet. Quod additur v. 16. *elongando valde ab Adam*, hoc ſenſu exponit: *aquas ſuperiores ſubſiſſe & perſiſſe ut cumulum, ita tamen, ut prius elongatæ valde fuerint retrorſum ab Adam ſc. urbe, prope quam, vel e cujus regione ſtabat arca fœderis: ubi ita retroceſſit ab arca & coram arca quaſi reſugit aqua, tum demum ſtetit*. Atque hanc eſſe dicit inſignem circumſtantiam miraculi Pſalm. CXIV. 3. 5. indicatam.

Quando

Quando Iſraelitæ Cap. IV. 9. dicuntur *erexiſſe lapides in medio Jordanis, ſub ſtatione pedum Sacerdotum*, monet Schmidius (1) Sacerdotes moviſſe paulum pedes ſuos loco & mox conſtiſſe. Nam non prius rediſſe aquas, quam Sacerdotes cum arca extra alveum, egreſſi eſſent. (2) Sacerdotes ſteſiſſe prope ripam in alveo, non tamen in ripa in quam egrediendum, ſed ex qua ingrediendum. (3) Lapidem erectos quoque eſſe prope ripam, ubi, ſi aqua Jordanis exigua fuit, videri potuerunt. (4) Magnos valde fuiſſe hos lapides, qui non a ſingulis, ſed pluribus viris portandi & erigendi fuerint, ut ſupra aquas aut ripam ſaltim eminent.

Cap. VI. 20. contra Serarium contendit, quod *clangor tubarum & clamor populi*, neque moraliter, neque *instrumentaliter*, ad dejectionem murorum concurrerit, ſed fuerit *opus fidei*, quod promiſſionem habuerit deſiciendorum a Deo murorum Jerichuntinorum: quo opere Deus fidem Iſraelitarum probare voluerit, & probata, miraculum ediderit. Voluiſſe nempe Deum, ut Sacerdotes clauſum canerent, & populus conclamaret ad invadendam urbem, cum nondum viderent muros deſectos, ut crederent, fore, quod non videbant, ſed promiſſum tantum erat: hac enim fide obtinuiſſe, ut muri, juxta promiſſionem, conciderent. Et hoc eſſe, quod Paulus expreſſe dicit Heb. XI. 30. *per fidem muri Jerichuntis conciderunt*.

Cap. VII. 1. ſolum quidem Achanem furto ipſo peccaſſe docet, ſed alios quoque Iſraelitas negligentia & officiî incuria: dum non quiſque tantum pro ſe nihil de anathemate ſumere, ſed, ut alii etiam nihil ſumerent, obſervare debuerit. Inprimis vero decurionum, centurionum, aliorumque præſectorum bellicorum curæ hoc incubuiſſe, ut non permitterent quosvis diſcurrere, domos perluſtrare, & quid prædæ ibi eſſet, inquirere. Quare, ſi non certum, plane probabile ſaltim videri ait, filios Iſrael in negotio Achanis non fuiſſe, prorsus innocentes & extra culpam communionis cum peccato Achanis; ut non ſit opus prolixè diſputare, num juſte Deus innocentibus Iſraelitis ſuccenſuerit, eosque mox turpi fuga & aliquorum cæde puniverit; donec firmiter probatum fuerit, filios Iſrael omnes in negotio Achanis innocentes fuiſſe. Eſſi enim, quid Achan feciſſet, adeo ignorarint, ut forte divina opus fuerit, ignorantiam tamen culpabilem eſſe potuiſſe.

Rrr

Ib.

f. 914.

Ib. v. 25. Duplici Achanem poena, *lapidationis & combustionis* affectum fuisse scribit; imo triplici, si erectio acervi lapidum super cineribus, pro poena habenda sit. Fundamentum in textu clarum, dum non tantum eos lapidarunt lapidibus ante combustionem, sed etiam post hanc combustionem, lapidum acervum iniecerunt, & sic bis quasi lapidarunt.

ANDREÆ PUTEI, E SOCIETATE JESU, Perspectiva Pictorum & Architectorum.

Pars prima.

Romæ apud I. I. Komarek 1693. in Folio. maj. Constat plagulis 54¹/₂, quarum 103 facies iconismos exhibent.

ARS Perspectiva uti oculum, sensuum exteriorum sagacissimi ministrum solertissimum, mirabili cum voluptate decipit: ita iis cum primis est necessaria, qui graphicæ operati, debitum cuique figuræ situm ac deformationem congruam tribuere; tum colores, lumen & umbras intensius remissiusve, prout res exigit, dispensare allaborant. Non alios vero felicius eo artis pervenire, quam qui singulos architecturæ ordines exacte delineare noverint, facile intelliget, qui munia & effectus Perspectivæ penitus introspexerit. Cum autem ab amoenissimi non minus quam utilissimi hujus studii exercitiis plurimos prohibeat librorum magistrorumque inopia, opticas projectiones a primis artis principiis ad omnimodam usque perfectionem plana explicataque ratione docentium: clarissimus *Autor*, longa multorum annorum exercitatione ad summam in hac arte facultatem proventus, voluntati commodoque curiosorum editione, præsentis Operis consultum ire voluit; in quo opticas quorumvis ordinum delineationes, adhibita communi regula, sed ex qua omnia linearum occultarum offendicula sustulit, expeditissima methodo quam succinctissime perficere docet. Textus Operis duplici idioma, Latino & Italico, una facie junctis, constat; ordinum vero columnæ, earumque partes, desumptæ sunt ex architectura *Jacobi Barozzii*, qui sub patriæ suæ, *Vignola*, nomine notior est architectis; mensuris insuper & constructionibus, juxta scita *Palladii* & *Scamozzii* in gratiam suorum affectarum, peculiari Tabula exhibitis. Præmissis autem sub initium paucissimis ad tyrones monitis, *Autor* in-

stru-

strumenta necessaria & fundamenta tradit Perspectivæ: ordine deinde projectiones subjungit quadratorum, rectorum & circulatorum; stylobatæ, scapi, basium, capitulorum & coronicum singulorum ordinum; columnæ Etruscæ; ædificiorum, Dorici, Jonici & Corinthiorum; spiraliū columnarum; tabernaculi octangularis; ædificii quadrati & rotundi; theatri elegantis in templo *Farnesiano* quondam extructi; theatri scenici cum reticulationibus ejusdem. Hæc excipiunt projectiones horizontales mutulorum, stylobatæ, scapi, capituli, coronicis, ipsiusque columnæ Corinthiæ; ordinis ejusdem in laquearibus, ipsorumque laquearium ac testudinum; tholi duplicis; templi *Ludovisiani* & architecturæ ejus in testudine. Claudis opus modus reticulationis in testudinibus usurpandæ. Singulis vero projectionibus præmissa sunt vestigia, elevationes & præparationes aliæ, picturæ perficiendæ necessariae. Pollicetur porro *Autor* novum Opus, in quo quascunque projectiones, regula sibi familiari, & quæ communis, cui tamen innititur illa, longe sit faciliior & universalior, absolvendas proponere instituit: quod ut publico quantocyus imperiatur, ex voto & re curiosorum esse oppido confidimus.

DE NATURALI RELIGIONE LIBER,
Autore PETRO CHAUVIN.

Roterodami, apud Petrum van der Slaart, A. 1693. in 8.

Constat alphab. 1. & plag. 6.

INter nostri temporis Irenicos, qui Lutheranos ad ineundam cum Reformatis societatem provocarunt, suo merito numerandus etiam venit hic *Autor*, ut qui & ejus rei mentionem in Opere hoc injicit, inque eo ex instituto occupatus est, ut ostendat, religionem ipsis naturæ ac rationis principiis inniti; sive eam intra meræ naturæ cancellos intueamur, sive genti Judæorum aut Christianorum affixam videamus. Hanc vero simul esse pacatissimam ait, quæ doceat, ut homines inter se æterna unione reconcilientur, nationesque in unum corpus amice pedetentim coeant. Et quemadmodum tres veluti religionis partes constituit, *notitiam* nempe *Dei illiusque infinitæ essentiae*; *cultum* deinde *seu adorationem externam*; ac denique *institutam inter homines ad divinum istud officium præstandum consociationem*: ita tribus

Rrr 2

quoque

Cap. I.

Cap. 2.3.

Cap. 4.

c. 5. 6. 7. 8.

c. 8.

quoque libris opus hoc absolvitur, ac singula secundum ordinem modo memoratum prolixè deducuntur.

Notitiam de Deo labefactari præ cæteris ait Autor a duplici hominum genere, videlicet Deistis, atque Atheis, & idcirco sub initium libri primi utrorumque examen præmittit. Ac *Deistas* quidem neque Ethnicos videri velle autumat, cum inter Christianos degant, eorumque fidei se publice addicant, tametsi Gentilibus quodammodo deteriores sint; neque tamen nuncupandos Christianos, cum omnem plane religionem eliminant: quæ sane via sit ad Deum impetendum & de medio quasi tollendum. Quod uberius declarat, & simul ostendit, quam pestilens hæc Secta reipublicæ, ecclesiæ, ac sibi ipsi; quam vicissim necessaria & conducens homini Religio sit, præsertim Christiana, cui, quæ præter eam adhuc vigent, reliquæ, Judaica, Muhammedana, atque Ethnica, victas dare manus e propriis principiis cogantur. *Atheismum* dum eradicandum docet, non satis certus est, utrum, qui apud veteres Athei fuerunt nuncupati, Diagoras, Protagoras, Theodorus, Lucianus, & similes, religionem omnem plane excusserint, an solum parvi penderint illius religionis lacinias, quæ Deos in lenones, fusciferos, latrones, ac homicidas convertebat. Recentiores autem impugnari posse censet duplici genere argumentorum, quæ vel ex mente nostra, vel ex inspectione naturæ deducuntur. Priora illa exquisitissima omnino esse apud probos viros, rem vero titubantem atque infectam apud Atheos relinquere, cum ii mentem & cogitata alterius irridere soleant. Hinc magis stringentia facit, quæ ad posteriorem classem pertinent, & non creaturas modo singulas, sed consensum quoque insuper communem de DEO, non sine fructu in medium producant. Quibus ita præmissis, ad ipsa Dei attributa demonstranda progreditur, quæque de illius *unitate, spiritualitate, justitia, & misericordia*, sepositis Scripturæ oraculis, ex ratione sola nobis constant, solícite explanat. Imo additis naturæ hominibus, modo ii justè ac secundum conscientiæ dictamen vivant, salutem tribuere æternam, (referimus hæc, ut omnia alia, ast examinanda Theologis relinquimus) minime veretur, gemino hanc rem exemplo probare annisus. Uno, quod ab antediluvianis petitum est, quorum cultus sponte manarit ex fonte rationis & conscientiæ, superaddita antiqua & primæva de Deo traditione, quæ fortean languescens ad

ad posteros pervenerit, sed tamen & ipsa intra gremium rationis concludi, nec ab ea sejungi debeat; altero a colloquiis Jobi & amicorum, qui solam rationem rectam ut ducem videantur agnoscere, cum vixerint extra Judææ cancellos, nec illius quidem mentionem fecerint, nullum habuerint sermonem de Dei populo, de lege, de divinis promissis aut miraculis; id quod simul probet, tum istum Jobi librum fuisse compositum ante contracta Dei cum Israelitis fœdera, tum quoque nullum ei fuisse commercium cum Patriarchis, a quibus cognatione & loco diffusus Jobus fuerit. Ignorantiam vero Christi non magis damno futuram istiusmodi hominibus, quam aut olim Israelitis, qui Messiam pro suæ solum gentis liberatore habuerint, ac mortem ejus prorsus ignorarint, aut hodie nostris infantibus, qui ad primos vagitus de medio tollantur, & quorum salutem nullus inter Christianos in dubium vocare temere sustineat. Postea *creationem* hujus mundi contemplatur, eamque ex natura satis constare, argumentis alias quoque non ignotis manifestum reddere laborat. Nec leves in illius *conservatione* demonstranda rationes affert, ac ne minimas quidem abjectissimasque res a Dei cura eximendas esse ostendit. Quantum verò speciatim ad hominum conservationem attinet, valde impugnat eorum opinionem, qui eandem continuam creationem, aut reproductionem nuncupant, & hæc incaute pariter ac superflue dicta sibi videri memorat. Tres autem causas morales conservati hucusque generis humani facit: *legem nempe naturalem*, cum cæteris hominibus ipsoque Numine nos intime consociantem; *leges politicas*, tantum non ubivis obtinentes; & omnium maxime *religionem*, cujus timor cunctos, nisi plane stipites, inceserit & præoccupat. *Gubernationem* deinde hominis ita considerat, ut primum de electionis ac reprobationis decreto mitius, quam cæteri, loquatur, ac inutilitatem gratiæ universalis a Camerone & Amyraldo introductæ ob oculos omnium constituat; Dei insuper sapientiam, justitiamque ac misericordiam haud parum lædi confiteatur, si ex aliorum mente vel electos immeritos reciperet, vel reprobos inauditos condemnaret; tandemque electos gratuito admitti in cœlum, impenitentes autem sua improbitate infernum sibi parare concludit. Posthæc in termino vitæ nostræ naturalis nullum fixum decretum, imo nec absolutam prævisionem esse indicat. Providentiæ Dei in regendis hominibus sex methodos constituit: *Conscientiam*

R. r. 3

tiam

- c. 15. *tiam*, eamque tum suadentem, tum approbantem, tum reprobantem: *Temperamentum*, non singulorum modo hominum, sed regnorum quoque ac populorum ipsorummet, utpote quod in religionem plerumque influat: *Philosophiam*, quæ virtutem mentibus infuderit: *Superstitionem*, custodem quasi religionis: *Gloriam*, rerum strenue laudabiliterque gerendarum incitamentum: ac denique ipsam *Religionem*, in cuius professione exteriori alii probi sint, alii hypocritæ, alii ut vulgo audiant, indifferentes. Probum vero & improbum mutuo sibi esse auxilio notat, ut ille confirmetur, hic convertatur, aut convincatur certe, ut in novissimo die condemnationis sententiam ipse sibi pronunciet. Divinam circa peccata permissionem a decreto quodam æterno proficisci negat; distinctionem inter actionis injustæ materiam & formam, quæ heic vulgo adhibetur, refellit; ipsam vero permissionem non otiosam rerum humanarum in pejus ruentium spectationem, sed sapientissimam occasionis, loci, temporis, ac modi directionem facit; ita tamen, ut nusquam Deum ad peccatum concurrere modis omnibus inculcet.

- Liber secundus materiam de Deo rite colendo pertractat; ubi ante omnia probandum sibi sumit Autor, quod Deus ubique honore debito afficiendus sit, quodque vera pietas non in externis ceremoniis acquiescere, sed ab interiori omnisque hypocriseos experte præstantia commendare sese debeat. Cum autem homines vulgo caudentur, se libero arbitrio carere ad Deum sponte & sincere honorandum, & præterea Religionem suis gaudere mysteriis, quæ arduam eam & inaccessam efficiant; ideo porro examinat, quid sentiendum sit de mentis nostræ facultatibus, & postea Religionem esse prorsus naturalem atque rationi consentaneam evincere conatur. *Intellectum & voluntatem* plurimos a multo tempore falso inter se distinxisse notat, cum unam & eandem facultatem constituent, & voluntas intellectus complicatus nobisque ipsis admotus sit, hic res generatim, illa vero privatim atque explicative intueatur, quod discrimen in se omnino pro nullo habendum veniat. *Liborum arbitrium* nihil aliud esse ait, quam privilegium naturale mentis nostræ, quo libere omnia velimus aut nolumus; ab eoq; non solum coactionem, sed & necessitatem qualemcunq; removeri, & ejus in nobis existentiam, etiam quoad res cœlestes aut divinas, non negandam; tamen istud languidum ac remissum heic sit, gra-

gratiaque demum & auxilio divino intensius in cœlum evehatur. Religionem vero naturæ amicam esse ubi docturus est, initium sumit a *Judaica*, legemque non solum moralem, sed etiam politicam ac ceremonialem ex ipsis naturæ principiis petitam asserit. De *moralis* eo minus dubitat, quo magis ea cordibus hominum inscripta sit. *Politicam* legis moralis edictis originem suam trahere affirmat, nisi, quod eam nonnullæ circumstantiæ determinarint, dum Deus sapientissime res ad proprios populi usus adaptaverit, divortium v. g. tantum ob mores eorum concedens. In lege vero *ceremoniali*, utut ea naturali maxime contraria videatur, Deum quoque naturæ se accommodasse, aliquot exemplis illustrat, veluti cum prohibendo, ne matris lac cum agno suo concoqueretur, docuerit, populum debere abstinere a crudelitate; cum per frequentes adeo ablutiones prosperæ Judæorum valetudini prospexerit; cum eos per interdictum de non comedenda carne suilla, a variis gravissimisque morbis præservavit; cum naturæ ipsi quasi testimonium indiderit, non ingrati fore supremo Numini sacrificiorum oblationem, &c. Hanc tamen Religionem nondum usque quaque naturalem audet dicere, sed potiori jure titulum hunc deberi *Christianæ* pronunciat, sive spectes illius *Autorem*, Jesum Christum, qui humanitatem assumerit, modumque loquendi & conversationem inter populares maxime naturalem fuerit amplexus; miraculaque in naturæ restaurationem adhibuerit; cum & Prophetiæ, quæ ipsi adscribuntur, insolitæ aut extra mortalium usum positæ non sint: seu examines *Præcepta*, quæ in Evangelio extant, naturalia utique, cum natura sit fons ac principium omnium virtutum, quæ in genere humano usu veniunt, Evangelium quoque naturam ipsam exhilaret & corroboret, vitamque mortalibus efficiat longævam: seu *Sacramenta* consideres, adeo congrua & consentanea populorum etiam Ethnicorum moribus, ut & apud istos quædam Baptismi & S. Coenæ vestigia deprehendantur. Nec obstare censet huic opinioni *fidem*, quæ a nobis requiritur, cum ea certe ipsamet vel in morem aliarum gentium, vel in naturam ac rationem nos manu quasi deducat; quoniam illa commendat omnium virtutum præcepta in Evangelio dispersa, inculcet item minas atque poenas, quæ naturaliter emanant ex virtutis violatione. *Gratiam*, animam nostri Christianismi, eminere quidem supra naturam, sed eam tamen simul hanc marcescentem excitare, fovere, ac refocillare; ut adeo Religio

- gio nihil aliud, quam ratio exaltata commode vocanda sit. Et quamvis istud rationi contrarium videatur, quod bonis nostris nos privare, & egenis opem ferre, quod cruce & afflictiones patienter tolerare, quod inimicos diligere jubeamur; singula tamen hæc accuratius expensa cum natura amice conspirare monstrat. *Trinitatis* mysterium nihil facere ad hanc sententiam impugnandam, cum in omnibus scientiis quædam sint impervestigabilia; quamvis fortean huic illud quoque faciat, quod plurimi mysterium hoc enucleare & ad rationis trutinam admoveere pro viribus annisi fuerint. E quibus omnibus commodam ad convertendas gentes viam muniri posse confidit. Urget tandem, quod libera esse debeat Religio, & quod a cultu divino omnis imaginum usus removendus sit. Atque ita circa hanc Religionis partem, quantum satis est, se scripsisse arbitratur.

- In libro tandem tertio mutua hominum Religionis quadam reverentia imbutorum officia delineat, *Φιλανθίαν* ordinatam amoris erga Deum atque proximum causam regulamque constituens. Sed legem naturalem cordibus nostris a primo ortu inscriptam esse inficiatur, primumque *νομοδιδάσκαλον* facit animum cum suis facultatibus, quæ se nonnisi cum ætate maturescen- te exerant, (qua occasione traditionem illam de septem Noachi præceptis fabulosam esse obiter declarat;) quemadmodum & peccatum originis non semel, sed pedetentim induci, nec istud mereri mortem æternam, contra Patres ac alios Theologos operose admodum contendit. Pergit dein ad societates, quas homines ad colendum Deum inierint, primum in patenti campo, deinceps in sacris ædibus, tecto tamen minus coopertis, ac ultimo in templis, qualia moderna sunt, convenientes; a quo postremo congressu imaginum originem derivat, cum sensus a cælo abstracti per has intra templorum parietes suspensas, magis subvenire sibi studuerint. Ex hoc autem societatis desiderio de damnis, quæ per *schismata* introducuntur, plurimis evidens ferri posse ait iudicium; & insuper, quam periculoso in divinis, moralibus, ac naturalibus sit *scepticismus*, designat; sinceritatem in conversatione serio requirit; Jesuitarum reservationes mentales explodit; de dissensionibus nonnullis inter Christianos exortis conqueritur, viamque ac rationem, qua v. g. dissidium inter Græcos & Latinos de processione Spiritus S. nec minus, disceptationes inter Lutheranos & Reformatos de variis fidei articulis sopiri, & inter fratres,

tres, quos vocat, dissidentes in Anglia pax confirmari & sanciri possit, per capita aliquot cum voto prosperi successus aperit, Religionis naturalis Symbolo ex antea dictis collecto totam hanc tractationem obsignans.

C. X. 12.

DE ORIGINE ET CAUSIS FESTORUM
Solenniumque dierum, quos olim Judæi in terra Canaan, hodieque in exilio agitare consueverunt, Diatribe: Autore JOHANNES METERO, S. Theol. D. Ejusd. Fac. & Heb. affiniumque Ling. Orient. in Academia Gelro Zutph. Prof. Ordinar.

Amstelædami, apud Johannem Wolters, A. 1693. in 8.

Constat alphab. 1. & plag. 4.

Qui hætenus tot eruditorum Virorum calamos opere suo de *Legibus Hebræorum ritualibus* in se concitavit, *Jo. Spencerus*, novum nunc in clarissimo Autore nostro experitur adversarium, qui singulares illius sententias, speciatim de rationibus Festorum præcipuorum, quæ apud Judæos celebrari assolent, accuratiori indagine prosecutus est, eaque insimul adjunxit, quæ apud *Majemonidem* in *Moro Nebuchim* circa hanc materiam censura indigere ipsi visa sunt. Tametsi hæc minimam fere scripti partem constituent, in quo Autor præterea id agit, ut Festa illa, quæ vel Deum ipsum autorem agnovere, vel a Judæis instituta, ac partim hodie abrogata sunt, partim vero etiamnum vigent, enumeret, contexto eorundem in capite IV. catalogo; quem pressius dein sequendum sibi præfigit, singulorum historiam, originem & causas, non solum e sacris literis, sed aliis quoque Judæorum pariter ac reliquorum Doctorum testimoniis excutiens.

Priusquam vero ad id, quod rei caput est, se conferat, nonnulla prælibanda suscipit, quæ generatim ad tractationem istam pertinent; videlicet, quod unumquodque præceptum divinum Judaico datum populo, quoad singulas partes, membra, & circumstantias necessario certam aliquam causam habeat, non illam tamen, quam legibus ritualibus *Spencerus* assignavit, ut eæ nimirum Israelitis idololatriæ peste corruptis medelam afferrent, sed longe alias, suo loco in subsequentiis expressas. Quamobrem & heic prolixè negat, quod sacrificiis illis varii generis, variisque legibus in Levitico definitis, ac operoso isti cultui ori-

S s s

ginem

ginem præbuerit vituli conflatio, cum sacrificia ex Dei ipsius institutione multo antiquiora sint: quamvis propter gravissimum illud peccatum ritus nonnullos, qui seculis prioribus majore libertate fuerant exerciti, nunc rigidius fuisse exactos, inficiari nequiquam sustineat. Insuper ostendit, Deum in creatione hujus universi diem naturalem, τὸ νυχθήμερον seu spatium viginti quatuor horarum complectentem, inchoasse non ab ortu Solis, sed ab ejus occasu & vespera; diem artificialem apud Judæos omnino in quatuor quadrantes fuisse divisam; horarum distinctionem jam Moysi tempore obtinuisse; & circulum hebdomadarum, qui originem habeat ab illa singulari hebdomade, qua Deus sex diebus hoc universum eondidit, & septimo quievit, a Labane ac cæteris Abrahami cognatis, etiam ante Jacobi profectionem in Ægyptum, fuisse observatum. Varias item affert disceptationes de primo annorum exordio, sitne istud referendum ad æquinoctium vernal, an ad autumnale? quis primus mundi annus respectu creationis fuerit? de Tekuphis sive revolutionibus & cardinibus annorum a Samuele & Adda inventis; de Festorum translatione, quam non solum Talmudistarum & Doctorum Misnæ, sed etiam Prophetarum, Moysi & Aaronis temporibus usitatam fuisse censet: atque ita demum, post exhibitum, quem supra nominavimus, Catalogum, ad origines & causas Festorum indagandas descendit, hunc præcipuum laborem suum fore observans, ut Spencerum circa rationes Festorum, quorum ipse Deus autor fuit, Sabbathi scilicet, Novilunii, Paschatis & Azymorum, Pentecostes, Clangoris tubarum, Expiationum, & Tabernaculorum, aberrantem redarguat.

Nimirum ubi is ille ad Gentiles solet provocare, Festaque etiam hæc solenniora ideo a Deo apud Israelitas instituta esse arbitratur, quod istos a cultu idololatræ ad sui honorem retraheret; quem in finem utrobique convenientiam haud obscuram indicare allaboravit. Vicissim vero Autor erudite demonstrat, quantopere hæc talia absint non a Scriptura modo sacra, sed veritate etiam aliunde cognita, & quod Judæorum instituta istas Gentilium ineptias plerumque longe antecesserint. Sabbathum jam ab Adamo ejusque posteris celebratum fuisse docet, eo, quod Deus ipse septimo die ab operibus suis quieverit, & huic ea propter benedixerit; quæ verba Gen. II, 2.3. occurrence nonnulli quidem ad tempus datæ Mannæ referant, sed duram valde περὶ λειψίν,

λεῖψιν per hanc opinionem admittere cogantur. Et quamvis Sabbathi sanctificationem per Moysen Israelitis injectam deprehendamus, nondum tamen, quod ejus ævo demum eadem obtinuerit, exinde sequi notat, cum ab ipso solum restaurata, & ex sententia Judæorum, fundamentum legis facta fuerit. Quando dein Spencerus Israelitas quiescendo sive otio indulgendo, computando, & choreas ducendo, Sabbathi solennitates obivisse, nec Deum statim ad severiora pietatis officia populum vocasse contendit, unde receptus ille mos legem unoquoque Sabbatho prælegendi, sub Esdra vel Nehemia tandem primordia sua invenerit; ab Autore falsitatis itidem arguitur, cum gaudia nonnisi spiritualia tunc fuisse constet, & legis in Sabbatho prælectæ testimonium habeatur in ipsa Regum Historia, antiquissimique Magistri eam consuetudinem a Mose derivent. Similem in modum Neomenias a gentibus, ignaris quomodo ad Solis cursum tempus mensurare possent, ad Judæos devenisse; Pascha institutum fuisse in odium Ægyptiorum, agnumque mactatum, quod illi arietem maximo honore affecerint; circumstantias quoque hujus Festi alias ex eodem fonte promanasse, pernegat: eadem usus diligentia in reliquis adversus hunc Spencerum disputationibus; quarum summam huc adponere supervacaneum fortassis fuerit, quando quidem ex iis, quæ breviter a nobis jam commemorata sunt, de cæteris haud difficulter ferri poterit judicium. Solennitate interim minore insignia, aut prorsus abrogata Judæorum Festa minime Autor noster omittit; postremis etiam capitibus duobus de ratione anni Sabbathici ac Jubilæi fuse disserit, & controversias alioqui non ignotas, quæ circa utrumque agitantur, ventilat.

De cætero, ab eodem hoc Autore clarissimo librum *Seder Olam*, in quo ornando is per tempus aliquod suum collocavit studium, Eruditi propediem edendum expectant, postquam ipse in Præfatione ad opus hæcenus recensitum Lectori istud intimare voluit.

ANNALIUM PADERBORNENSIIUM

Pars I. Opus posthumum, Autore R. P. Nicolao

Schäten, Soc. JESU.

Neuhusii, sumtibus Christoph. Nagelii, 1693. in fol.

Constat alphab. II¹/₂.

Historiam Westfaliam, quæ ab eodem hoc Autore adornata, & post illius obitum A. 1690. in lucem publicam emissa fuit, in Actis A. 1691, p. 321-324. memoravimus. Eam igitur nunc Opus isthoc excipit, quod, licet titulum Partis primæ *Annalium Paderbornensium* præfixum habeat, ita tamen conceptum esse deprehenditur, ut istud non immerito Westfalicæ Historiæ continuationem appellaveris; quandoquidem intra solos urbis aut Episcopatus Paderbornensis limites haud continetur, sed & ea insimul attingit, quæ Episcopatum Monasteriensem & Osnabrugensem, Corbejensem item Abbatiam, Principatumque Mindanum, ac Comitatus per Westfaliam diversos respiciunt. Quinimo Regum quoque, Imperatorumque Romano-Germanicorum gesta Autor fufius persequitur, nec ævi illius Pontifices omittit, tametsi in describendis horum actis paulo brevior se exhibeat. Temporis autem, quod in Tomo hoc emensus fuit spatium, quatuor cum dimidio secula sub ambitu suo comprehendit, dum ab A. C. 772. usque ad 1227. narrationis filum protrahitur, relatisque ad annum 777. primis Ecclesiæ Paderbornensis incunabulis, fata postmodum ex instituto recensentur, quæ ista sub XXII. Episcopis experta fuerit. Et mox sane ad ingentem magnitudinem excrevit hic Episcopatus, ac præcipuam adeo diligentiam in id impendit Autor, ut confirmata passim illius privilegia, amplificatamque subinde diocæsin, & auctos mira aliorum liberalitate proventus, digno satis eveheret encomio; quem in finem integra ubivis monumenta, quæ illuc pertinent, producit, nec artes, quibus illa ad se traxerint Episcopi, dissimulat, præ cæteris palmam facile concedens Meinverco, cujus acta manifeste edocent, quam multa a Principibus secularibus astu extorquere possint Clerici, dummodo semel eorundem animas sibi obstrinxerint. Idem fuit reliquorum jam per ista secula institutum, nemoque proin tantopere mirabitur, si tot exemplis aliis, Corbejensium præcipue ac Herivordensium, apud Autorem nostrum id confirmatum viderit. Hinc itidem manavit tanta multitudo monasteriorum in Westfalia, quorum accuratam satis cognitionem qui desiderant, per hos ipsos Annales non parum adjuvabuntur. Nec minorem celebratarum tunc in pluribus Germaniæ locis Synodorum notitiam haurire ex iisdem licebit; quemadmodum & Autor nonnunquam per occasionem ad externos dilabitur, eorum imprimis a Gentilismo ad fidem Christianam conversionem memorans,

&

& quorum in ea promovenda celebretur studium, exponens, indeque Ansharii, Ebbonis, Gaudberti, apud Danos & Suecos; Adelberti apud Russos; Ermenrici apud Bulgaros; Absalonis Roschildensis & Bernonis Megapolitani Episcopi apud Rugiones; Bonifacii & Brunonis apud Prussos, aliorumque apud alios Evangelium, successu licet dispari, annunciantium memoriam conservandam censuit. Ex hæreticis Godeschalcum, Tanchelinum, atque Albigeneses nominat, Lutheranos etiam non alio fere, quam Hæreticorum, nomine indigitans, & acriter in eos investus, quoties vel sententiæ de Papa Anti-Christo, vel tributæ Principibus politicis externæ potestatis in Ecclesiastica, vel traditorum iis Monasteriorum aliquam mentionem injicit. Ac uti partes Pontificum adversus Imperatores ut plurimum tuendas in se suscepit; ita maximopere post alios defendit Gregorium VII. Quod Fredericum Barbarossam pedibus calcarit Alexander III, id pro fabula Lutheri demum tempore conficta habendum esse docet. Originem Electorum Papæ unice deberi jactat, pluraque istius generis in Ecclesiæ Romano-Catholicæ favorem passim cum magna animi contentione interferit. Quantum vero ad Imperatores attinet, non ista modo ex eorundem Historia decerpit, quæ ad VVestfaliam & diocæsin Paderbornensem propius spectare videbantur, sed multa quoque ab his remotiora immiscet, ut, quando varias eorum expeditiones, dissidiaque domestica non minus ac externa, simul rates insuper aut amicitiam, quam illi cum Pontificibus coluerint, & cætera labore non supervacaneo designat, allegatis ubique ad marginem autoribus, a quibus ipsi singula suppeditata fuerunt. Exorsus a Carolo M. usque ad Fredericum II. progreditur, & ex illius quidem regimine non ista hæc diffuse repetit, quæ jam in præcedenti Tomo, Historia nempe VVestfaliæ, exposuerat, sed pauca saltim alias omissa indigitans, majorem deinceps in ejus successoribus industriam orbi erudito comprobat. De cætero, si qui Sanctorum apparitionibus & miraculis, seu pereorum reliquias, seu per virtutes alias patratis delectantur, promptam ii talium suppellectilem & hæc invenient, cum Autor in his a consuetudine Romanensibus Historiographis familiari alienum sese gerere noluerit.

Sss 3

JOHAN.

JOHANNIS SCULTETI ARMAMENT-
tarium Chirurgicum &c. Studio Johannis

Tilingii Brem. M. D.

Lugduni Batavorum, apud Cornelium Boutesteyn
& Jordanum Luchtmans, 1693. in 8.

Constat plagulis 46. & figur. 85.

Viginti & unus anni lapsi sunt, ex quo clarissimus Johannes Baptista a Lamsveerde utilissimum Johannis Sculteti Armamentarium Chirurgicum insigni cum instrumentorum, tum observationum chirurgicarum numero augendo, auctumque Amstelodami edendo, de Chirurgiæ consecrandis promeruit optime. Nec gratia minor Tilingium nostrum nunc manere videtur, quod is celeberrimi, dum viveret, Nuckii suasu, editionem præsentem, cum memoratæ exemplaria fere distracta essent omnia, non solum a sphalmatis innumeris, illam quæ deturparant, liberare, sed & *Auctario secundo, Observationes Chirurgicas viginti duas & Tabulas aeneas tres* continente, locupletare voluerit. Autorem vero Observationes istæ, utpote in Latinum ex idiomate Belgico a Nostro translatae, ac a nobis in præsentem lustrandæ, agnoscunt Petrum Hadriani F. Verduin, Chirurgum Amstelodamensem peritissimum, plures suo tempore & proprias evulgaturum, ubi hæc, quas e schedis paternis depromsit, quarumque adjutor æque ac testis oculatus extitit, cum aliquo excipi applausu intellexerit. *Obs. 1.* carcinoma faciei ex levi & ridicula causa subortum, in operario dissolutam vitam agente incurabile denunciatur. *Obs. 2.* grave & inveteratum capitis vulnus describitur, quo in sinistrum licet cerebri ventriculum penetrante, affectus nihilominus senex hinc inde per urbem valuit obambulare, donec tandem e superveniente affectu soporoso defecerit. Abscessum abdominis, hepar ipsum una occupantem, nunc medelam admittere, nunc secus, *Obs. 4. & 5.* confirmatur. *Obs. 6.* labiorum infantis concretorum indigitatur separatio. *Obs. 7.* gangranæ a frigore excicata curatio traditur. *Obs. 9.* mamma scirrhuso ulcere maximam partem obfessa producitur, ope acus & cultri falcati feliciter extirpata. *Obs. 10.* erysipelas œdematosum infantis brachium occupans, & gangranam minitans, innuitur sublatum. *Obs.*

Obs. 11. ingens Nodus in diversas dextræ manus partes dispersus incisione curatus, incisiq; materia ejusdem cum oculorum crystallino humore pelluciditatis & consistentiæ fuisse, diutius autem aeri exposita tenuior evasisse, annotatur. Tumor dorsi circa scapulam sinistram steatomate durior, aliisque circa mammillam sinistram scirrhum mentiens, non nisi aqua repleti, *Obs. 12. & 16.* deteguntur. *Obs. 14.* sarcoma magnum, sinistram recens nati infantis aurem fere integram occupans, felicissime sectione remotum, & calculus *Obs. 15.* iridem incisionis adminiculo ex anteriori penis parte pueri quinquennis cum successu extractus, commemorantur. *Obs. 18.* in bronchocele materiam modo solidiorem, carnis ad instar glutinosæ & fungosæ, ægros jugulantem, modo molliorem seu fluidiorem, sectione evacuandum, contineri monstratur, ipsaque menstrua per Bronchocelen ejusmodi apertam, imo per oculos & aures, effluxisse, donec pessarium e radice Hellebori albi vaginæ uterinæ admotum fuerit, observatur. *Obs. 19.* arteria temporalis cephalalgiae causa tam in viro, quam in foemina æque feliciter quidem secta recensetur, dispari tamen utrobique effectu; virum quippe, non foeminam, maximum inde doloris levamen sensisse. *Obs. 20.* de notabili tonsillæ dextræ agitur excrescentia, quæ magnitudinem ovi adæquans, quamvis bis fuerit præcisa, tertia tamen vice repullulavit. *Obs. 21.* protuberantia femoris carnosæ, ossis carioli occasione enata & sectione sublata, sistitur. *Obs. 22.* denique lethalis utriusque mammillæ sphacelus, ex subitanea mensium suppressione productus, indicatur. Tandem uti extirpatio scrophularum ingentium *Obs. 3. 13. & 17.* stupendique inferioris maxillæ tumoris callosi atque cartilagini *Obs. 8.* edocetur, ita *Tabule aeneas tres* totidem ægros, *Obs. 3. 8. & 17.* memoratos, qua facie & ante, & post sectionem apparuerint, repræsentant.

PAULI BARBETTE CHIRURGIA, NOTIS ac Observationibus rarioribus illustrata, secundum veræ Philosophiæ fundamenta ac Recentiorum inventa, opera Johannis Muys, Med. Doct.

Amstelodami apud Johannern Wolters, 1693. in 12.

Constat plagulis 25.

Quæ

- Q**Uæ Celeberrimi quondam Medici Amstelodamensis, *Pauli Barbetæ*, Opera Anatomico-Chirurgica, non minus ac Practica, quinquennio abhinc Claris. *Joh. Jacob. Mangeti* notis illustrata Geneva prodierunt, ea sola novis hic annotationibus exornata sistit *Johannes Muis*, fama jamdum ex *Chirurgia rationalis Decadibus septem & Podalirio redivivo* editis, inque *Actorum nostrorum A. 4. p. 227. A. 6. p. 396. A. 9. p. 355. & A. 6. p. 399.* recensitis notissimus. Ut vero prætereamus, quæ ex optimis Medicinæ & Chirurgiæ Scriptoribus ipsoque Mangeto adjecta deprehenduntur, eorum solum in præfenti nonnulla, quæ propriæ Autoris nostri, quamprimum Observationum etiam Decadem octavam cum nona & decima sperare jubentis, experientiæ debentur, nec in aliis ejus scriptis occurrunt, juvat commemorare. Scilicet foemina quinquagenaria, menstrua per nares & oculos ubertim singulis mensibus excernens, mox a vena in pede secta notatur levata. Duo quamvis robusti homines ex paracentesi abdominis brevi perierint, in foemina tamen empyemate gravissimo decumbente, thoracis paracentesi administratam fuisse felicissime traditur. Febriculam & vomitum haud signa esse infallibilia fracturæ aut fissuræ cranii, nec semper trepani inferre necessitatem, exemplo tum sexagenariæ in caput prolapsæ mox vomentis, hinc per duas septimanas febricitantis, tum adolescentis ab equo delapsi & in fronte lauciati, itidem vomentis, absque trepano solis discutientibus externis & febrifugis internis sanatorum, comprobatur. Gangranam aliquando a tumore oriri scirrhoso, arteriam magnam in cavitate abdominis comprimente, ex dissectione docetur cadaverum; in paralyti vero gangranam subinde non tam ob spirituum defectum enasci, quam ob partis paralyticæ immobilitatem, qua tubuli a decubitu continuo assidue comprimantur, asseritur. Mentio Judæi fit, in corde licet vulnerati, quotidie tamen adhuc obambulantis, donec die sexto ad plures abierit, inque examen anatomicum cesserit. Foeminæ, cui occasione vulneris pollicis & subsequenter in carpo abscessus tota manus cum omnibus digitis contracta erat, balneum & linimentum emolliens profuisse indigitatur. Pili in porrigine capitis evulsi, & per microscopium conspecti, sæpius animalcula quædam exhibere dicuntur. Unus testiculus altero interdum major subinnuitur, ratione pinguedinis scroti fundum copiosius occupantis. Nec silen-
- p. 164.
p. 55.
p. 69.
p. 77.
p. 99.
p. 185.
p. 186.
p. 223.
p. 349.
p. 411.
p. 466.

silendum denique, a *Petro Hadriani Filio*, cujus observationes Sculteto adnexas modo lustravimus, quarumque tertia & octava hic quoque communicatæ habentur, globulum asservari plumbeum, quem sclopeti ictu circa os coccygis in vesicam immissum ipsemet ex hac eodem modo, quo excindi solet calculus, extraxerit.

VITA DI S. VENANZIO MARTIRE &c.

i. e.

Vita S. Venantii Martyris, descripta a Matthæo Pascuccio, Congregationis S. Caroli Camerinenfis Presbytero.

Pisauri, apud Dominicum Gotti, 1693. in 4. alph. 1. pl. 25.

Sicut gens fere nulla est, quæ non civium suorum de Republica quondam bene meritorum nomen ab oblivione vindicare nitatur, eorumque gesta heroica deprædicet: ita Romano-Catholici Sanctorum, quos colunt, memoriam pro virili tueri & propagare tanto magis suam esse partium ducunt, quod ab iis super protectionem perpetuam & quævis auxilia sibi polliceri consueverunt. Eadem causa doctissimū *Pascuccium* movit, ut, postquam jam antea *S. Ansovini* Confessoris & Episcopi Camerinenfis Historiam, nec non *B. Baptistæ Varanæ*, e monialium S. Claræ ordine Principisq; Camerinenfium Vitam (quæ Latino donata sermone, Actis Sanctorum Bollandi-Henschenio-Papebrochianis, & Tomo quidem ultimo mensis Maji, inserta est) edidisset, nunc *S. Venantii* Martyris Camerinenfis, quem hodieque Camertes Divum suum tutelarem venerantur, Vitam componeret atque publicaret. Major ad opus hoc suscipiendum accessisse videtur stimulus, postquam Vir clarissimus *Daniel Papebrochius* e *S. J.* in memoratis supra Actis Sanctorum ad d. 18. Maji, pag. 136. 144. ipsam Passionis S. Venantii historiam, e qua tanquam fonte profluxerint quæcunque de hoc Martyre traduntur, in dubium vocare veritus non fuisset. Itaque cum præcipuum Autoris nostri institutum fuerit, historiæ de communi hoc civium suorum Protectore fortissimoque quondam Christi athleta veritatem tueri, & ab objectionibus Papebrochianis vindicare; nos, missis quæ de S. Venantii, dira quæque a gentilibus propter Christum perpassi, incredibili in ferendis cruciatibus

p. 103.

p. 431. &
146.

T t t

con-

constantia, quæque de miraculis intercedente hoc Sancto divinitus patrat' commemorantur, ea quæ illuc spectant, paucis attingemus.

Nititur nimirum Autor indubia, ac ab omnibus recepta, nunquamque interrupta traditione, tum urbis ipsius Camerini, tum cæterorum locorum, unde corpus Sancti translatus & quibus rursus illatus fuit: cui quidem eam fidem in Ecclesia Romana habitam semper fuisse constat, ut existent hodieque Ecclesiæ bene multæ locaque sacra alia S. Venantii memoriæ cultuique dicata, Papebrochio ipso l. c. pag. 137 agnoscente. Provocat porro Pascucci' noster ad quamplurima Læctionaria ac Breviaria, tum Ecclesiæ Cathedralis Cameriniensis, tum insignis illius Ecclesiæ Collegiæ, quæ Sancto huic extra Camerini moenia dedicata est. Ex quo factum, ut cum tum illic, tum alibi, cultus dudum summa cum veneratione S. Venantii fuisset, anno 1670 Romanus Pontifex *Clemens X.* qui Camerinensem Episcopatum per annos 42 tenuerat, per totam eum Ecclesiam sub ritu, ut vocant, semiduplici coli iusserit. Denique producit Autor ipsa Martyrii huius Acta, e manuscripto codice membranaceo, Gothicis literis, & quidem secundum regulas a P. Mabillonio in illustri de Re Diplomatica opere constitutas, ante septingentos, & quod excurrit, annos exarato (qui penes illustrissimum Dn. *Alexandrum Avium*, Patricium Camerinensem, Pisarensem Episcopum, asservatur) descripta. Ea vero ab æquis Læctoribus velut genuina susceptum iri, non dubitat clarissimus Editor, & si quæ desiderari in iis posse videantur, expendere jubet seculi, quo consignata fuere & ex antiquioribus, ceu apparet, deprompta, barbariem, monetque ab eo seculo eam in singulis exactitudinem requiri non debere, quam præstare hoc nostrum possit doctis viris & oculatis criticis abundantissimum. Interim, quod caput rei est, demonstrat, coronam martyrii S. Venantio A. C. 252. imperante Decio obtigisse. Cæterum, cum ut supra jam innuimus, Jesuita Papebrochius Acta S. Venantii, qualia ad eum ex Italia transmissa fuerant, hisce quæ a Pascuccio nostro exhibentur, quoad substantiam ipsam gemina, velut apocrypha repudiasset, ad objecta ejus diluenda Autor accingitur.

Duo autem inprimis objecerat Papebrochius; primo maximam inter Acta hæc S. Venantii cum Actis S. Agapiti Martyris Prænestini conformitatem, ut verosimile sit, ex S. Agapiti Actis Venantiana hæc magna ex parte fuisse transumpta. Respondet Pascucci', Actorum S. Aga-

Agapiti & S. Venantii similitudinem non sufficere, ut hæc falsitatis convincantur: neque enim mirum esse, quod inter plurimum Martyrum passiones conformitas deprehendatur, cum Gentiles pari sæpe crudelitate ac tormentorum eodem genere in Christianos sævierint. Dein suspecta Acta hæc reddita fuerant Papebrochio, quod sub *Rege Antiocho* S. Venantius Camerini martyrium passus memoretur. Quis enim fuerit Antiochus ille Rex, qui Camertibus illo tempore imperitaverit, non facile est divinare. Respondet Noster, Præfectum fuisse Prætorio, cujus jurisdictioni civitates suburbicariæ, inter quas & Camerinum censebatur, fuerint subiectæ. Regis vero nomine illi indito non absolutum quoddam ac independens imperium, sed sævum tantum ac violentum ejus regimen denotari. In aprico autem esse ait, quod Antiochi cognomen avo Imperatorio haud inusitatum Romanis fuerit: quanquam concedendum, stante Republica, quin & sub primis Cæsaribus, nunquam a Romanorum familiis fuisse usurpatum. Postquam vero Imperatores multos Græcorum civitate Romana donassent, cognomen quoque *Antiochi* a Romanis ipsis ceptum esse assumi. Adducuntur ex Inscriptionibus Gruteri exempla, a clarissimo *Norissio* Autori nostro subministrata. Ita enim pag. 240. legitur *C. Clodius Antiochus*; pag. 545. *M. Aurelius Antiochus*; pag. 1077. *C. Tuccius Antiochus*; pag. 1152. *C. Sulpicius Antiochus*. Imo aliquando cognomen hoc paulo mutatum, & ad fœminas transisse, notatur. Sic pag. 614. legitur *Ulpia Antiochis*; pag. 689. *Julia Antiochis*; & pag. 825. conspicitur Epitaphium a Flavio Capitone conjugi *Plethoria Antiochida* erectum. Insignis inprimis est inscriptio, quæ habetur pag. 421.

C. IVLIVS. C. F. FAB.

ANTIOCHVS

PHILOPAPPVS

COS. FRATER ARVALIS

ALLECTVS. INTER. PRÆ

TORIOS. AB. IMP. CÆSARE

NERVA. TRAIANO. OPTIMO

AVGVSTO. GERMANICO

DACICO.

Ex cognomine hoc *Antiochi*, ut & altero *Philopappi*, cognosci posse Autor docet, ex Græcia oriundum fuisse illum, qui civibus Ro-

manis, familiae Juliae ac tribui Fabiae, nec non Praetorii (sic a Praetura, qua functi sunt, vocatis) fuerit adscriptus, & qui Consulem praeterea, quem nuncupant, Substitutum, Sacerdotemque collegii Arvalium egerit. Itaque minime mirandum, sub Decio, qui elapsis inde ab obitu Trajani CXXXII annis fasces gessit Imperii, vixisse Praesidum illius quendam, cui cognomen *Antiochi* fuit, ignorato gentilitio. Haud absimili enim ratione in Fastis posteriori Caesarum aeo conscriptis, e. g. in subscriptione Legum Codicis Justinianei, sola Consulum cognomina, familiae nominibus maximam partem in occulto latentibus, deprehendi.

Ausführliche Berg-Information &c.

i. c.

Solida Informatio de Re Metallica recte tractanda &c. autore Abrahamo a Schönberg, Potentiss. Electoris Saxonis Consiliario, Capitaneo sive Exarcho Metallorum Supremo &c.

Lipsiae apud Dav. Fleischern, & Dresdae apud M. G. Hübner, 1693. in fol. plag. 96.

Quemadmodum illustris familia Schönbergiorum de universa Germania, imo & regionibus exteris, in toga & sago bene mereri nunquam non sategit: ita suarum inprimis partium esse duxit, patriam, in qua maxime semper floruit & hodieque floret, Misniam omni consilio, studio atque ope adjuvare. Et profecto adjuvit eam strenue, variis admota Reipublicae partibus, & adhuc adjutum it in illustrioribus Regiminis Electoralis Saxonici Collegiis, cum primis vero in re Metallica rite & ex usu publico curanda. Centum jam & viginti anni lapsi sunt, ex quo nonnisi ex illustri hac Schönbergica gente Metallicorum in his ditionibus Exarchi fuerunt constituti; quod meritis illius, probataeque documentis insignibus dexteritati datum, nemo non agnoscet. Sed aliorum propositum est, illustris hujus domus genealogiam, resque bello aut pace praclare gestas, justis commentariis complecti. Nos unum nunc ex ea Virum laudamus, praesentis operis Autorem, Perillustrem Dn. Abrahamum a Schönberg, qui per triginta annos, & quod excurrit, sub tribus Electoribus Saxoniae, Praefecti Metallici, seu ut nunc vocant, Supremi Capitanei amplissimo munere

nere functus, praesidiis omnibus, quae in hoc periculoso aequae ac fructuoso negotio requiruntur, adeo instructus est, ut quantum antistat alios metallicae operantes muneris dignitate, tantum quoque peritia praeceat. Et haecenus quidem demandato munere ita functus est, ut imperio suo subjectis, quamdiu per corporis constitutionem poterit, per abdita & arcta quaeque terrae loca viam praeverit, cunctis in metallurgia occupatis operandi methodum praescripserit, curaveritque, ut universi atque singuli suarum satagerent partium. Nunc autem edito in lucem praesenti hoc Opere, instruere alios quoque voluit, quotquot volupe habent negotia metallica nosse: quibus proinde nos praecipua libri contenta paucis indicabimus.

Tergeminum perillustri Autoris institutum est. *Primum* enim *varia illa operum genera*, quae metallurgiae adhibentur, ordine alphabetico describit, quidque laboris & studii a singulis exigatur, accurate enarrat. Quo ipso consultum itum ipsis operariis, ut exacte, quid suarum proprie sit partium, intelligant, ne ubi quid negligentia peccatum aut labefactatum est, ad rationem reddendam accersiti excusatione ignorantiae uti queant: tum iis etiam, qui sumptus ad metallifodinas erigendas atque conservandas, spe fructuum cum tempore percipiendorum conferunt, ut edoceantur, quibus & qua de causa expensae erogentur, quamque multae diversaeque requirantur opera, ut metalla inveniantur, effodiantur, tundantur, separentur, laventur, torreantur, urantur, liquentur, purificentur, in numismata flentur, signentur, aut ad quoscunque usus alios perficiantur. Multorum enim labore ac sudore opus est ad pecuniam e lapidibus metalliferis excitandam, quam prodiga saepius manus & incauta nullo negotio consumit temereque dilapidat. Quae si studiose expendant, qui sumptibus exhibitis metallurgica negotia promovent, futurum utique est, ut mitius & aequiore animo, quam multi harum rerum ignari facere consueverunt, de metallicis eorumque praefectis judicent, ubi spem lucri animo conceptam, si non eludi, at longius, quam putaverant, differri subinde experiantur.

Deinde id agit quoque Autor, ut forensia metallicorum negotia, litiumque dirimendarum rationem exponat. Tametsi enim olim forte ad hoc forum controversiae non ita multae fuerint delatae, longeque verius de metallicorum, quam quondam de Romanorum Republica

dictum fuerit, stare eam antiqua virtute & fide: invaluit tamen paulatim hic etiam litigandi libido, ut necesse fuerit jus metallicum accuratius definiri, processuumque, quos vocant, rationem ad technas molitionesque rabularum & vitiligatorum infringendas præscribi. Itaque ut sciret quisque, quanam causæ ad tribunal metallicorum proprie spectent, & penes quos jurisdictio sit in controversiis metallicis, (ubi notabile est Collegium Scabinorum metallicorum, quod penes amplissimum Senatum Freibergæ ultra trecentos jam & quinquaginta annos fuit) quo item modo in causis agendis decidendisque procedi soleat; accuratam Autor *Ordinationem processus metallici*, dignissimam omnino quæ vim legis publicæ in Electoratu minimum Saxonico nanciscatur, ex Rescriptis, Mandatis, & Constitutionibus Principum Electorumque Saxonie, novis perinde ac antiquis, nec non usu receptis ab immemoriali tempore Consuetudinibus composuit. Quam perlustrandam sibi merito judicabunt Juri quique, ut quantum inter Processum juris Saxonici communem & metallicum interfit, cognoscant. Sic enim, ut speciminis loco nonnulla referamus, ab amicabili, quæ liti præmittitur, tractatione Advocati & Procuratores arcentur. Processus summarius regulariter adhibetur. Scripta parti adversæ communicanda, ut libelli, exceptiones, replicæ, duplicæ, ab initio in duplo exhiberi jubentur. Parti causam protrahenti, in eum eventum, si succubuerit, 20 marcarum argenti cautio, & appellanti, si de appellationis temeritate constiterit, ejusdem summa depositio injungi potest. Reconventio cum conventionem, citra confusionem tamen, pari passu ambulat. Quando concordie reducendæ spes inter partes defecit, & causam judicariæ ventilationi submitti visum est, proximo post diem 14 die libellus ab actore exhibendus; probatio intra tres quaterdenas facienda, atque a tempore insinuatæ attestatorum copia, die octavo contra eam exceptio exhibenda est. Neque arrestum, neque executio in partes metallicas indulgetur, nisi debitum ex metallica causa descendat. Conventiones circa partes metallicas ob lationem ultra dimidium non rescinduntur. Mercedi operariorum metallicorum in concursu creditorum jus tacitæ hypothecæ & prælationis tribuitur, & metallifodinæ partesque metallicæ una cum earum proventibus, a bonorum confiscatione, quaecunque commissum sit crimen, eximuntur.

De-

Denique cum metallurgi perinde, ac opifices alii, propriis utantur suæ artis terminis, quibus res eas ac negotia exprimunt, quæ nemo nisi eorum vocabulorum peritus capere potest, *Lexicon* etiam adornare Autor celeberrimus voluit, quo alphabetico ordine, quid quaque voce metallurgi significant innuantque, exponitur. Tametsi enim multos artis hujus terminos in operibus suis, maxime Beermanno, jam olim *Agricola*, multos etiam sed in inferioris præcipue Saxonie metallifodinæ receptos *Fachsus*, plures *G. Junghansius* edito Vocabulario Germanico, plurimos verbi Divini Minister apud Freibergenses hodieque clarissimus *M. And. Beyerus* in suo Christiano Metallico & Metallico Christiano (*dem Christlichen Bergmann und Bergmannischen Christen*) dudum explicuerint: perfectum tamen nunc demum id genus Dictionarium *Schönbergio* nostro debemus, e quo linguam metallicorum discere cuivis erit in proclivi.

AD ILL. ATQUE EXC. DN. JO. CASPARUM DE LOOS, Serenissimi Ducis Saxo-Weissenfels. Supremum Marschallum & Consiliarium intimum &c. Epistola CHRISTFRIEDI WÆCHTERI D.

Dresdæ apud Christoph. Matthesium 1693. in fol.

Plag. 3.

DE consilio DEI circa discrimen ciborum Judaicorum ex Levit. XI. & Deut. XIV. pauca dicturus Autor consultissimus, primo omnium textum Johanneum, Apoc. XIII. 8. de agno ab origine mundi occiso, adversus interpunctionem a Cl. Dieckmanno non ita pridem approbatam tuetur, & ne hic subesse novitas quædam videatur, post Theologos nostrates remittit lectorem ad Dav. Pareum, Castellionem, Socinum, Smalcium, Em. Sa. Bezam, Junium, Piscatorem, Petrum Molinæum & Philipp. Mullerum. Mox circa rei ipsius arcem loca Origenis, Tertulliani, Novatiani contra Spencerum non ita pridem defunctum vindicat; exponit etiam verba Taciti Hist. IV. 60. ex antiquitate Judaica, promittitque sibi plura a Christiano Wormio, Dano. Ea etiam occasione Arnobium adversus Heraldum censuram defendit, & de observatione Jo. Wa-

Wacyemi pariter atque Petri van Hoeke circa hereditatem mundi vel gentium, loco terræ Canaan, in novo foedere, uti volunt, promissam, quædam annotat. Inquirat deinceps in fundamenta Spenceri præsentis argumenti primaria ac ferme singula, allato etiam sensu textus Paulini 1. Tim. IV, 1. & Petrinæ visionis Act. X, 13. seqq. Inde ad Grotium transgressus, laudat interpretationem Gallicanam librorum de Jure Belli ac Pacis ab Antonio Courtino editam. Dein Porphyrio præferendum ait Aristotelem circa distinctionem animalium, a Mose primo omnium delineatam: expenditque quæ in hanc rem a Jo. Emiliano, ac nostris temporibus a Joh. Conrado Peyero aliisque ad indagandam naturam ruminantium fuerunt allata. Ubi inquit, locum Jamblichi περί τῶν ἐν δυνάμει de victima humana hæcenus minus commode intelligi, de Mysteriis sect. 5. c. 27. Ad diversa enim nos ducere capita duo, quæ sequuntur. Jam potissimum contra Spenceri hypothesen argumentum esse dicit hoc, quod sacramenta etiam novi foederis in tanta luce similes Dæmonis fraudes, quales prisca in ista nocte temporum, passa sint. Hinc ratio fastidii Ægyptiorum in pastores pecuarios, & metus lapidationis, si in oculis ipsorum sacrificarent Hebræi, Exod. 5, 3. & 46, 35. paulo secus quam vulgo tangitur, laudato Samuele Basnagio, & non semel injecta mentione recentissimi Commentarii in Genesin Johannis Clerici. Pythagoræ mens porro circa abstinentiam, sive ab animalibus sive a fabis etiam, juxta Gellii & Menagii tramites investigatur, posita thesi primaria: ea animalia a DEO in cibos concessa, quæ antea fuerant in usu sacrificiorum munda. His accessisse quædam alia, sed ut convenient suo modo cum iisdem. Jam lepores & cuniculos & camelos accenseri equidem ruminantibus, sed cum discrimine. De ungularum contextura fissuraque rem esse paulo abstrusorem, neque adhucdum elaboratam. Pauca etiam circa discrimen piscium, avium, & reptilium occurrere. Locum dubium esse apud Galenum libro 6. de administr. anat. & τὸ οὐ mutasse sedem. Dubium quoque esse, an Chæremone iste, cujus contemptum admodum meminit Strabo libro XVII, idem sit cum altero Chæremone, quem in rebus Ægyptiorum laudant Josephus, Porphyrius, Origenes. Pro negante sententia afferri posse non pauca, contra Conringium & Vossium. Rursus in allegando alio Josephi loco contra Appionem l. II. de odio Hebræorum in exte-

ros

ros, Spencerus Nostro videtur non parum fallere. Atque in quaestione a Christiano Wormio agitata, an Philosophi veteres in Judæam potius quam Ægyptum commigrarint, subesse adhuc quædam, paulo uberius suo loco excutienda existimat.

Unmerkungen von dem Ritterlichen Johanniter-Orden/ und dessen absonderlicher Beschaffenheit in dem Herren-Weisthumb desselben in der Mark/ Sachsen/ Pommern und Wendland; sampt vorhergehenden General-reflexionen über die Ritterliche Kreuz-orden insgesampt/ durch D. Johann Christoph Beckman.

id est:

DE VESTRI JOHANNITICO ORDINE, ejusque singulari in Baiulivatu per Marchiam, Saxoniam, Pomeraniam & Vandaliam statu ac ratione Commentarius; præmissa tractatione de Equestribus Cruciatibus Ordinibus in genere; auctore D. Jo. Christophoro Beckmanno.

Frankofurti ad Oderam, typis Jo. Cöpselii, anno 1693. in fol. Plag. 39.

Postquam Christiana religio a Barbaris tantum non oppressa, ac plurimæ ejus priscae in Oriente & ad Meridiem sedes a Saracenis occupatæ essent, animos nonnulli ex Occidente ceperunt earum recuperandarum, susceptæque sunt expeditiones, quibus studium istud erat unicum, ut armis Terram Sanctam vindicarent; quod Christiano nomine prorsus indignum videretur, eas regiones, quas Christus ejusque Apostoli & secuti ipsos sancti Viri incoluissent, a Christianorum hostibus possideri. Hæ expeditiones quia ob Christi Salvatoris crucifixi gloriam asserendam, & Barbaris eripiendas Christianas in Oriente regiones suscipiebantur, *cruciatæ* dictæ, Equites item *cruciati* nominati fuerunt, militumque vestibus crucis signum adfuturum ac tessera militiæ veluti constitutum est. Vid. Bœcleri Diss. de Passagiis in Volum. Dissert.

Uuu

fert. Acad. App. p. 22. 23. Prima hujus militiæ laus Godofredo Bulliono debetur, qui sub finem undecimi seculi Hierosolymas occupavit: cuius institutum secuti alii, turmas & ordines instruxerunt, securitatis Christianorum adversus infideles studiosi. Neque quidquam est in consiliis bellicis ævi istius frequentius, quam laudata militiæ adversus Christiani nominis hostes sanctitas, gloria, utilitas, in tuendis finibus, custodienda reipublicæ Christianæ pace ac securitate, in vindicando jure, in proferendis limitibus, & quæ sunt hujus generis cetera. Huic ardori & sancto gloriæ studio originem debent in Palæstina *ordo S. Johannis, Marianus Teutonicus, & Templariorum*; in Hispania *ordo S. Jacobi, Calatrave, Alcantara & Montese*; in Lusitania *ordo Christi, Avisi*; in Sabaudia *ordo S. Mauricii & S. Lazari*; in Toscana *ordo S. Stephani*; in Italia *ordo S. Georgii*, & alibi alii; qui omnes ecclesiastica autoritate suffulti, monachorum ordines ea etiam ex parte imitati fuerunt, ut votis apud eos solennibus se constringerent: de quibus legendus Andreas Mendo scriptor Hispanus, in *Disquisitionibus de Ordinibus militaribus*.

Inter omnes hos ordines *Johanniticus* velut inter ignes Luna minores effulget; de quo Autor doctissimus in hac commentatione prolixius & distinctius sibi agendum vel eam ob causam existimavit, quod caput ejus & dominans Magister, *Bailivus, Baillivus (Herrn Meister)* dictus, non ita pridem (die nimirum 22. Febr. 1693.) electus est Serenissimus Marchio Brandenburgicus CAROLUS PHILIPPUS, Potentissimi Electoris, qui in Imperio hodie Marchionatus & pluribus provinciis fortiter & feliciter moderatur, celsissimus Frater, cujus electionem capite V. §. 10. enarrat, occasione tam insigni ad conscribendum hunc commentarium incitatus. Originem Johannitici hujus ordinis e seculo undecimo accersit, eamque mercatoribus nonnullis Amalphitanis, qui cum Saracenis commercia coluerunt, debere tradit: istos enim permisso Ægyptiorum Calipharum anno 1048. monasterium vel ædem S. Mariæ Latinorum extruxisse, xenodochia constituisse, indeq; *Hospitalarios*, & ab exædificato Oratorio in honorem S. Johannis Baptistæ, *Johannitas* dictos fuisse. Primum istius societatis Rectorem *Gerhardum* quendam extitisse, quo demortuo *Raimundus di Podio* electus & Magister Hospitalis appellatus fuerit, qui vota castitatis, paupertatis & obedientiæ injunxit militibus, iisque nigrum

nigrum pallium & octangularem crucem dedit gestandam, omnesque in equites, armigeros & servientes dispescuerit. Ordinis incrementa, fortiter gesta, & adversa quæ ei obrigerunt, late dein explicat. Inter quæ maxime memorabilis est expugnatio insulæ Rhodi, quam duce Falcone Villareto Magno Ordinis Magistro A. 1309. in potestatem suam redegerunt cum aliis adjacentibus insulis; quas omnes ita opere & impensis munitas reddiderunt, ut quicquid in mari Christianis restabat, integrum conservarint, iisque omnibus qui Hierosolymam proficiscebantur defendendis pares fuerint, Turcorum etiam classem anno 1312 & 1480 profligarint; donec anno 1522 Solimanus magna vi navium & militum coacta insulam adortus, nullo Principum Christianorum in summo discrimine suppetias ferente, eam occupavit, universumque Johannitarum ordinem, qui per ducentos & duodecim annos Rhodum incoluerat, ea expulit. Is in Cretam insulam, inde Viterbum & in alias Italiæ regiones, post Nicæam urbem Duci Sabaudie subjectam, ac tandem Syracusas delatus, mox Caroli V. Cæsaris munificentia pro habitationis perpetuæ loco *Melitam* d. 24. Mart. A. 1530. accepit, ut ex viciniore hac insula, tanquam ex specula, quid molirentur hostes exploraret, eorumque deprædationes in Mari mediterraneo compesceret, urbem autem Tripolim e regione sitam propriis viribus defenderet. Igitur sicut antea ab insula Rhodo *Rhodienses equites*, ab hac *Melitenenses* vocati fuerunt, nomenque cum insula adhuc tenent & contra Barbaros fortiter tuentur, De iis & eorum ordine pluribus disserunt Thomas Bosius & Joh. Franc. Abela Mutinensis in *historia Equitum Melitensium*, Henr. Pantaleon de Ord. *Johannitarum*, Th. Fazellus in *Historia Sicula*, Pirrus in *Notit. Melitens.* Christ. Osterhausen in scripto Germanico de *Notitia equestris Ordinis S. Johannis*, Burch. Niedersted in *Malta veteri & nova*. Ordo iste octo distinguitur Nationibus, quas illi *Linguas* appellant, quarum quævis iterum in suos dispescuntur Prioratus. Et nominantur hæ Linguæ: Provincialis, Alvernica, Francica, Itala, Aragonica, Anglica, Lusitanica, Germanica. Prioratus ejus numerantur quatuor & viginti: Commendæ sexcentæ octoginta quinque. Ita autem vocantur prædia, domus & fundi Ordinis, quibus præfunt Prioribus subjecti Commendatores; ex eo dicti, quod quum Equites bonis maximis augerentur, emeritos milites & bello fessos passim in provincias

vincias ablegarent, qui istis prædiis imperarent, seu, ut isto ævo loquebantur, commendarent. De his commendis aliquot, nec ignobiles, partes Turcarum vi & Regum ac Principum Christianorum quorundam avaritia Ordini abreptas fuisse observat p. 31. Statuta Ordinis ex Megiseri *Deliciis equest.* & Autore *Archontologie Cosmicæ* recenset p. 33. 34. copiosius petenda ex Joh. Baptista Rondinelli *Statutis Hospitalis Hierusalem*, Bosio, Osterhausio, Balduino, & aliis. Magnorum ordinis Magistrorum seriem inde usque ab anno 1118 & primo rectore; qui Gerhardus fuit, (nam magni Magistri *il gran Maestro* titulum primus usurpavit anno 1179 Rogerius de Moulins) usque ad hodiernum Vignacourtium p. 36. seqq. textit. Munia & dignitates equitum p. 41. seq. recenset, eorumque numerum ad tria millia excrevisse p. 43. annotat. De Prioratu Germaniæ, ejus antistes *Ordinis S. Johannis Baptista Hierosolymitani supremus per Germaniam Magister* audit, & sedem Heidersheimii in Brisgoia habet, cap. III. agit. Confirmationemque Friderici Hassiæ Landgravii Cardinalis in hac dignitate ab Imperatore gloriosissimo Leopoldo A. 1662. factam p. 45. recitat, & nomina Priorum p. 55. seqq. enumerat, e quibus hodie Hermannus de Wachtendonck Eques Westphalus amplissimo huic muneri præest.

Tandem ad Baliviatum seu Baiulivatum Marchiæ delatus, quæ maxime insignis pars est Prioratus Germanici; prolixius de ejus juribus & facultatibus commentandum sibi existimavit, in cap. IV. & V. Ad linguam Germanicam Ordinis Johannitici præfecturam hanc pertinere, & Prioratui Germanico accensendam esse, inde probat, quod hodiernum quotannis in recognitionem Magisterii supremi certa pecuniæ summa Melitenfibus præstetur. Opes ejus donationi Pontificiæ ex facultatibus Templariorum, postquam ii extincti sunt, aliorum item, Regum Polonia, Electorum Brandenburgicorum, Ducum Pomeraniæ, Brunsvicensium & Megapolitanorum munificentia acceptas esse ferendas; coemisse etiam Ordinem multa prædia e propriis facultatibus tradit. In quam rem diplomata Pontificia Clementis V. p. 65, 69. profert. Trium generum bona & fundos ab ipsis possideri p. 69. docet: præfecturas, commendas, & feuda. *Præfecturas* domaniorum naturam habere & ad fiscum Baiulivi pertinere, easque sex numerari: Sonnenburgum, Rampiziam, Grunbergam, Collinum, Schenkendorffium & Fridlandiam. *Commendas* cenferi Lagow, Schievelbein, Lietzen,

Lietzen, VVerben, VVittersheim, Supplinburg, Nemerow, Mirow, VVildenbruch, Zachan, Krakau, Stargard, Gartow: quarum tamen septem posteriores partim avulsæ Megapolitanis Ducibus Suecisque cesserint, partim ad feuda Ordinis fuerint relata. *Feudis* accenseri eas urbes prædiave, in quæ ab Ordine divendita solum is dominium directum habet reliquum, & enumerantur p. 80. Oneribus Melitenfium Ordini extra ordinem præstandis Baiulivatus hic certis legibus se subduxit, per transactionem quæ *Heimbachiana* vocatur, ubi inter Conradum Braunsbergiū Priorem Germaniæ & Bernhardum Schulenburgium Baillivatus Brandenburgici Domini - Magistrum anno 1382. super hac re conventum est, quæ p. 81. exhibetur, & ejus confirmationes a summo Rhodiensium Magistro Joh. Ferdinando de Heredia, Pontifice Paulo II, & Electore Brand. Friderico II, p. 82. 84. 87. recitantur. Patrocinium Ordini præstant Potentissimi Brandenburgici Electores, quibus cum dignitate Electorali & Marchionatu splendidissimum hoc munus a Sigismundo Imp. A. 1415 collatum fuit, cum jam antea tutelam Ordinis Serenissimi Marchiones gessissent; ut e pactis VValdemari Electoris cum Paulo Mutinensi anno 1318 sancitis manifestum est, quorum tabulas profert p. 92. seq. & Osterhausium (qui Electores Brandenburgicos ex dissidio Conventus & Commendatorum suum captantes commodum, jus præsentandi Baillivos sibi arrogasse, & paulatim plenam potestatem de commendis pro lubitu disponendi cepisse, Baiulivatum etiam quibuscunque volebant contulisse tradit) p. 94. seq. refellit. De Baiulivorum, Baiulorum, seu Baillivorum (*Herr-Meister/ Herren-Meister*) nomine, dignitate, munere, electione, investitura, juribus, sede, & aliis ad ipsos spectantibus cap. V. agit Autor. Ad hanc dignitatem, inde usque ab anno 1569, non nisi Comites & Principes lectos fuisse, p. 98. annotat. Electionem autem a Fratribus seu Commendatoribus peragi, jus nominandi & præsentandi exercente Electore Brandenburgico, observat, ac solennia electionis & investituræ describit. Potestatem & functiones ejus p. 104. indicat; & sedem antea Lagovix, Supplinburgi & Gartovix fuisse, hodie Sonnenburgi haberi, arce ejus a nuper defuncto Baiulivo Jo. Mauritio Principe Nassovio venuste extracta. In istius templo tabula exstat nomina Baillivorum continens, qui ab anno 1303 Ordini præfuerunt, quæ inde descripta p. 107. seq. leguntur. Electionis nuper defuncti

functi Principis a VValdeck Georgii Friderici anno 1689. d. 9. April. factæ historiam p. 108. narrat, hodierni etiam Magistri Ser. Marchionis Caroli Philippi solennia electionis d. 23. Febr. 1693. feliciter institutæ, & investituræ d. 24. Febr. peractæ p. 113. seq. describit. De equitibus Ordinis huius sive Baillivatus, cap. VI. agit, eorum requisita & munia, ad quæ dum creantur, adstringuntur, recensens. Voto castitatis dum se alligant, matrimonia non excludi, sed castitatem maritalem intelligi, p. 119. docet. Cur expeditiones adversus Turcam hodie non suscipiantur amplius cum Rhodiensibus, p. 120. causas exponit. Ritus investituræ eorum, & solennia quibus in equites creantur, trina gladii percussione, additis vocibus, *Præstat eques servo* (besser Ritter als Knecht) & juramento præstito; insigne item, quod cruce candida octangulari constat, aliasq; ceremonias describit p. 122. integrumque Commentarium recensione eorum, qui ab anno 1652. ad hunc usque diem, & ad postrema solennia d. 24. Mart. anni huius celebrata, in equestrem hunc Johannitarum Ordinem recepti fuerunt, claudit.

DESIDERII ERASMI COLLOQUIA Familiaria. *Petrus Rabus Roterod. recensuit, & notas perpetuas addidit.*

Roterodami apud Regn. Leers, 1693. in 8.

Alph. 1. pl. 13.

Libri notissimi, multotiesque typis descripti, nova editio hæc indicanda omnino fuit, quam clarissimo Bibliothecæ Europææ (*Bockzaal van Europe*) autori Petro Rabo debemus. Hic enim, uti jam ante decennium Erasmi Colloquia in civium suorum gratiam Belgico sermone expressa edidit: ita nunc adolescentibus, quibus diligens Colloquiorum horum lectio commendari merito solet, & filio in primis suo unico, *Guilielmo Rabo*, septenni sed optimæ spei puerulo, cui opus hoc dedicavit, consulturus, perpetuis ea notis a se illustrata exhibuit; ut inoffenso pede progredi deinceps in lectione utilissimi libri possint. Accessit Colloquiis lepidus Thaliæ & Barbariei conflictus; quod opusculum Rabus Erasmo civi suo vindicat, nunquam licet antea cum Colloquiis editum.

Corri-

Corrigenda in Schediasmate G. G. L.

Septembr. 1693.

Pag. 391. lin. 9. pro TF lege TG. lin. 17. pro: *in eodem plano horizontaliter*, lege: *in eodem plano horizontali normaliter*.

In Figuris eodem pertinentibus fig. 1. abest arcus 3 AF centro 3B, radio 3B 3A descriptus & rectæ 3B 4B 4A occurrens in F.

Rectæ 1A 1B, 2A 2B, 3A 3B, 4A 4B, debent lineam BB tangere, & quæ ex 2A educitur, non debet tendere ad 1B sed ad 2B.

In fig. 3. debet cylinder solidus FE pertingere usque ad lineam E (E)

E NOVIS LITERARIIS id unum nunc indicamus, in illustri Jenensi Academia clarissimum Virum *M. Johannem Ernestum Gerbardum*, gravissimi quondam in ea Universitate Theologi *JOHANNIS GERHARDI* nepotem, in eo occupatum nunc esse, ut Epistolas Theologicas ad beatum Avum hunc suum scriptas, aut quas ipse ad alios scripsit, colligat, collectasque typorum beneficio publici juris faciat. Quod institutum omnibus utique qui norunt, quantum ejusmodi epistolæ lucem Historiæ ecclesiasticæ afferant, & magni illius Ecclesiæ nostræ Theologi memoriam, ut par est, venerantur, probandum, ipse nuper in Epistola ad viros eruditos typis exscripta aperuit, eosque ad communicandas secum, si quas a B. Gerhardo scriptas literas possideant, aut indicandas saltem, si quas in scriniis bibliothecarum latentes norint, humanissime invitavit. Literas vero aut Jenam mitti ad semet cupit, aut si commodum hoc non sit, vel Hamburgum ad Theologum minime incelebrem *Danielem Severinum Scultetum*, vel Francofurtum ad *Joh. Georgium Walderum*, vel Noribergam ad *Georgium Andreæ Endterum*, vel Lipsiam denique ad *Ottonem Menckenium* Moraliū Professore publicum dirigi. Nos ut institutum ex voto succedat, merito optamus.

LIBRI NOVI.

D. Friderici Ulrici Calixti, de vario hominis statu eidemque connata legem exacte implendi impotentia Tractatus Theologicus, comple-

complectens inter alia, pro Philosophia & Philosophis Apologiam. Helmstad. 1693. 4.

Adami Rechenbergi Lineamenta Philosophiæ Civilis. Lipsiæ 1693. 12.

Henrici Hulsii de Vallibus Prophetarum sacris Liber unus. Lugd. Bat. 1693. 4.

Ejusdem Verba Itiel, Uchal & Lemoel, seu in Ultima Paræmiasta Salomonis Commentarius Propheticus. Lugd. Bat. 1693. 4.

De Vita & Moribus Epicuri: autore Jacobo Rondello. Amstel. 1693. 12.

Investigatio momentorum, quibus gravia tendunt deorsum, autore Jo. Francisco Vannio, e S. J. Romæ 1693. 8.

Johannis Faes Christus incœnatus. Bremæ 1693. 8.

Jacobi Koelman Disputatio de festis diebus in Ecclesiis Reformatis celebrari solitis. Trajecti ad Rhenum 1693. 4.

Deliciæ Poetarum Danorum, collectore Friderico Rostgaard. Lugd. Bat. 1693. 12.

De betooverde Weereld van D. Balthasar Bekker, ondersogt en vverderlegt door Johannes vander Waeyen. Te Franeker, 1693. 4.

Les Memoires du Duc de Rohan. A Amsterd. 1693. 12.

Memoires de la Vie de Frederic Maurice de la Tour d' Auvergne Duc de Bouillon. A Amsterd. 1693. 12.

Entretiens de Morale. A Paris 1693. 12.

Nouvelle Pratique d' Arithmetique, par le Sr. Monier de Clairrecombe. A Amsterdam 1693. 12.

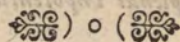
Histoire du Cardinal Ximenés, par Messire Esprit Flechier, Eveque de Nismes. A Amsterdam, 1693. 12.

Histoire de Henri II. par Mr. Varillas. A Amsterd. 1693. in 12.

Histoire de François II. par Mr. Varillas. A Amsterdam 1693. 12.

Traité des Moyens de rendre les Rivieres navigables. A Paris 1693.

Nederlands Adviesboek inhoudende verscheide Consultatien van Regtsgeleerden in Nederland, by een verzameld door Mr. Izaak van den Berg. i Amsterdam 1693. 4.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris, Anno M DC XCIII.

JOHANNIS FAES, STADENSIIUM AD S. VVilbadi Pastoris Primarii, CHRISTUS INCOENATUS.

Bremæ, typis Hermannii Braueri, 1693. in 8.

Constat i. alphab.

Curiosa est ac minus agitata in vulgaribus libellis Controversia: *Utrum Christus sacrosanctam Eucharistiam rite a se institutam una cum suis discipulis presentibus in cœna novissima usurpaverit?* Et eam plerique e Nostreis ita definiunt, quod Christum suipsum hospitem fuisse, probari nequeat; si tamen tunc eundem edisse & bibisse constaret, non alio certe loco actus hos habendos addunt, quam quod illi prægustationem ac præibitionem consecratoriam exhibuerint. Multis itaque argumentis pro negativa sententia pariter depugnat heic Clarissimus Autor, cujus eruditionem e libris de *Festo Corporis Christi*, de *Christi Vulneribus*, de *Jubileis Pontificum Romanorum*, scriptisque aliis in lucem publicam ab eo emissis Docti pridem cognoverunt.

Statim autem in Proœmio de variis, quæ in Articulo de Eucharistia moveri constat, dissidiis conqueritur, ac insuper non aliorum modo hac de re allegat testimonia, sed etiam productas toties concordia pacisque conditiones memorat, & tandem in censum quæstionum ad disciplinam & ædificationem Christianismi parum conducentium præsentem quoque refert, cujus tamen affirmativa cum suos patronos & olim & nunc invenerit, eandem paulo curatius expendere non inconsultum arbitratus est.

X x x

Et

- Cap. I. Et opinionis quidem de *Christo cœnato* originem indagaturus, scripta primo Græcorum Patrum consulit, quid vel ex iis aliū in hoc negotio exsculperint, vel ipse inibi extare deprehenderit, indigitans. In hanc ergo classem effata illa reponit, quæ in Jacobi Liturgia, & Basilii M. Anaphora, Ecclesiasticaque Dionysii Areopagitæ Hierarchia, nec non apud Gregorium Nazianzenum & Chrysostomum, sententiam affirmativam tueri videntur; quemadmodum e Patribus Ecclesiæ Latinæ Hieronymum, Augustinum, Eusebium Emesenum, Hesychium Hierosolymitanum, Isidorum Hispalensem, una cum Glossa ordinaria, & nonnullis e Glossa Corporis Canonici versiculis adducit.
- c. II. Postea progressus ad Autores sequiores, Pontificiorum, qui magnum inter asserentes numerum conficiunt, suffragia e Thoma de Aquino, Scholasticisque & aliis Doctoribus quamplurimis depromit. E Nostriatibus Lutherum ipsum, & qui eundem fuerit secutus, B. Henricum Müllerum, Professore olim Rostochiensem, nominat. Danielelem vero Clasenium & Georgium Calixtum his adungere non sustinet, cum neuter affirmativæ sententiæ expressis adeo verbis subscripserit.
- c. III. Sed Calvinianorum paulo plures huc trahit, Paræum puta, Piscatorem, Guil. Bucanum, Zachar. Ursinum, Antonium Thyrium, Gisb. Voetium, Sam. Maresium, atque alios, allatis in medium verbis singulorum propriis, quæ & non raro, ad mentem illorum clarius percipiendam, prolixè interpretatur.
- c. IV. Ulterius, quid uniuscujusque Religionis socios ad hanc de Christo cœnato sententiam amplectendam moverit, distinctè edocet. Quantum enim ad Pontificios, haud incertis conjecturis assequi se posse dicit, eos in gratiam sacrificii sui Missatici hæc talia defendere, & exemplo Christi comprobare velle morem illum, juxta quem Sacerdotes panem & vinum sibi ipsis porrigant. Aliam tamen, ab hac si discesseris, causam præterea subesse existimat, ut nimirum vulgati sui Interpretis auctoritatem vindicent, qui Luc. XXII, 20. verba illa: *μετὰ τὸ δεῖναι*, per hæc: *postquam cœnavit*, transtulit. Hæc igitur cum speciem præ se ferant, ac si Christus ipse cœnam propriè & strictè adeoque κατ' ἐξοχήν sic dictam usurparit, non potuisse eos inferr, quin de rationibus sententiam hanc roborantibus solícite cogitaverint. Tametsi enim aliqui hæc verba de absoluta agni Paschalis comestione capiant; eos tamen, qui ita sentiunt, historiæ veritati ac seriei
- viii

vim manifestam facere observat, cum illa testetur, panem & vinum in eodem epulo sanctiori fuisse consecrata: ut adeo panem in convivio priori & legali, poculum vero in eucharistico demum consecratum esse, commentum sit. Interim nec istud negat, quod hoc ipso velint declarare Pontificii, quanti placita ac monumenta sanctorum Patrum æstiment, ea nimirum tradentes, quæ jam ipsorum ævo fuerint recepta, ut hoc deinceps pacto doctrinam nostram novitatis queant eo confidentius arguere. Quod autem in eam opinionem similiter descendit Lutherus, id forsitan adscribendum esse censet ejus erga SS. Patres reverentiæ: tametsi vero magis congruum videatur, quod in his Scholasticos secutus sit, prout passim quoque alibi in ejus scriptis Theologiæ ab iis depravatæ vestigia observare adhuc liceat, quæ tamen fraudi esse Luthero haud possint, cum sedulo postmodum Lectores de falsis eliminandis admonuerit. Quid? quod per hoc placitum Missam solitariam iverit oppugnatum, ostendendo, quantum ab instituto Christi recedant consecrantes seu conficientes Sacrificuli, dum ille panem atque vinum consecratum equidem acceperit, sed minime tamen solus, verum discipulis suis pariter edendum ac bibendum dederit. Et eos igitur decere, ut solitariam istam sumtionem, mandato & exemplo destitutam, iterum aboleant. Piis denique Mülleri manibus eo citius ignoscendum reputat, quanto minus ipse illius opinionis auctor sed imitator saltem sit, & eo in loco, ubi istam attingat, (in Postillis nempe Germanicis, quæ Catena Evangelica appellantur,) pium potius rhetorem quam accuratum disputatorem agere instituerit. Apud Reformatos duplicem memorati hactenus asserti usum sperari addit, quorum alter inserviat oppugnandæ Pontificiorum transubstantiationi, quando equidem Discipulis præsentibus in oculos incurrisse dicant, Christum edendo panem bibendoque vinum, eundem numero, qui ante fuit, permanisse, nec tantillum fuisse in eo immutatum. Quinimo cum nequaquam semetipsum, sed panem duntaxat ac vinum, ex illorum sententia, ederit & biberit, manifesto satis constare, non dari ullam, quam Pontificii urgent, transubstantiationem, nec insuper realem corporis & sanguinis Christi sub symbolis panis & vini præsentiam quærendam; in cujus remotione secundum Reformatorum finem heic consistere, Autor concludit.

Atque his ita deductis, rationes postmodum enumerat, quæ

Xxx 2 pro

c. VII.

c. VIII.

c. IX.

pro Christo coenato in medium afferri consueverunt. *Prima* ex eo decerpitur, quod Christus in ultima coena, antequam Discipulis calicem propinaverit, eundem sanctificasse & sanctificatum gustasse legatur; cuius probatio Jacobi & Basilii M. auctoritate nititur. *Secunda* respicit ad consuetudinem, juxta quam olim paterfamilias, æque in conviviis aliis ac epulo Paschali, panem ita fregerit, ut eo quoque vesceretur ipsemet, calicem dein sic distribuerit, ut ex illo primus ipse prægustaret. *Tertia* ab esu agni Paschalis veteris pacti, qui Christo a nemine abjudicetur, ad esum agni Paschalis novi foederis argumentatur. *Quarta* ex Baptismi Sacramento, quod Dominus suscepit, sacrosanctæ etiam Eucharistiæ assumptionem probat. *Quinta* hæc est: Christum eo modo accepisse panem & vinum, quo ea Discipulos accipere jussit. *Sexta*: Paschatos eandem, quam Eucharistiæ, esse significationem; Servatorem igitur, cum Pascha comederit, sacrosanctam quoque Eucharistiam usurpasse. *Septima*: quod Christus post coenam se non amplius bibiturum de germine vitis dixerit. *Octava* auctoritate Pauli in tertium cælum rapti, & hanc sententiam ibi edocti nititur. *Nona* accersitur a fractione panis, quæ cum actuali manducatione ex usu sermonis antiqui conjuncta fuisse deprehendatur. *Decima* ex eo desumitur, quod Christus dixerit: Hoc est corpus meum, *quod pro vobis frangitur*. Fractione enim mortis corpus Christi ad salutarem animarum fractionem, h. e. cibum, fuisse præparatum, id quod Christus non solum verbis, sed & ipsa actione seu manducatione manifestum reddiderit. *Undecima* provocat ad Apoc. III, 20. ubi Christus ad fideles ingressurus & cum ipsis coenaturus dicitur. *Duodecima* obtendit, quod Christus Eucharistia uti vel ideo debuerit, ut Sacramentum hoc sanctificaret atque consecraret. *Decima tertia* præsidium quærit in historia Cœnæ apud Lucam cap. XXIV 30. commemoratæ, quam Christus omnino simul cum Discipulis usurparit. *Decima quarta* in Patrum suffragio conquescit, ac *Decima quinta* deniq; usum & praxin hujus opinionis extollit, quod nimirum ad expugnandam & Missam solitariam & transubstantiationem, & realem corporis ac sanguinis Dominici in coena præsentiam vel maxime conducat.

Prius vero quam Autor horum argumentorum nervos incidere aggrediatur, multa illa graviaque momenta edisserit, quæ pro neganda

c. X.

da quæstione valide urgeri possunt. Ac *primum* inter ea locum obtinet Evangelistarum & Apostolorum silentium, qui tantum abest, ut quicquam hac de re consignarint, ut potius, id quod *secundæ* rationis vicem occupat, istud modo retulerint, Christum non sibi ipsi, sed suis Discipulis panem atque vinum exhibuisse. Porro, quæ adversam partem in suam rem convertere superius notaverat, verba: *Dico vobis me non bibiturum ex fructu vitis, usque quo regnum Dei venerit*, ex Luc. XXII, 18. in subsidium potius contrarium desleclit. Equidem seductum a Theod. Beza Buxtorfium asseruisse dicit, quod in Syriaco textu dictum isthoc non reperiatur, sed vicissim alios constanter istud ibi legere observat, prout & in Græcis codicibus nemo ullam heic lacunam deprehenderit. Hoc autem de *πορνεία* non eucharistico & sacramentali novi foederis, sed de legali & paschali venire intelligendum, & ante S. coenam dictum fuisse, perquam erudite probat. *Quartum* argumentum desumit a natura alicujus testamenti, quæ, ut in usum testatoris illud sanciat, non admittat; cum nemo mentis compos & prudens semetipsum heredem instituere consueverit, sed alterum. Inde nec secus Autori pronuntiandum videtur circa Eucharistiam, ad quam ipsimet adversarii vocem Testamenti accommodent. Quæ argumenta uti e Scriptura hæctenus petita fuerunt, ita & adjunctum habent unum atque alterum, quod Autor a sana ratione mutuatus est. Videlicet (1) Christum usurpasse panem & vinum in sacrosanctæ Eucharistiæ usum aut consecratum aut non consecratum. Si consecratum, ipsummet edisse corpus suum, & bibisse suum sanguinem, quod consequens absurdi nequaquam expers sit. Si vero non consecratum, nec eum Eucharistia usum fuisse firmiter concludit. (2) Cum nihil possit esse in seipso, nec Christum potuisse S. Cœnam capere, cum is sub utraque specie Sacramenti totus sit. (3) Nullam apparere causam, quare isti actus suscipi debuerint, quandoquidem fines hujus Sacramenti unionem cum Christo, fidei confirmationem, augmentum gratiæ sanctificantis, remissionemque peccatorum, ac beatæ mortis pignus, & arrhabonem resurrectionis statuere soleamus, quorum nihil ad Christum accommodari queat. Ac licet in Baptismo quoque effectus non uni sint, quorum optimus mundi Redemptor haud indigeat, & is nihilominus eundem suscepit; respondendum tamen, ipsum illius facti optimum se offerre interpretem,

c. XI.

c. XII.

c. XIII.

tem, dum dixerit: ὅτι πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρωσάμεν πᾶσαν δικαιοσύνην, quæ δικαιοσύνη sub ambitu suo τὸ πρέπον personæ, & τὸ καθήκον muneris complectatur. Et ut ab autoritatibus se minime destitutum ostendat, tot celeberrimorum Patrum meminit, qui vel altum de Christo cœnato in scriptis suis foveant silentium, vel negativam sententiam calculo suo manifeste adjuvent. Imo ex ipsis adversariis, ex parte quidem Reformatorum Jo. Cameronem, ex parte vero Pontificiorum Jesuitam Bailium secum plane sentientes introducit, & tanto nunc expeditius contrariorum argumentorum cumulum subvertit.

c. XVI.

Ad rationem namque *primam* respondet, ex solo calice gustato nondum probari Eucharistiæ usum, cum illa actu hoc non absolvatur; quinimo ne bibitionis quidem hujus ullum in Scriptura vestigium occurrere. Ad *secundam*: Christum omnes Judæorum ritus, in primis sequiorum ætatum, suos haud fecisse. Ad *tertiam*: quod nulla sit inter antecedens & consequens connexio, insuperque, si quis forte typum inter agnum Paschalem V. & N. T. urgeat, ita inverti possit argumentum, ut dicamus: Quemadmodum agnus paschalis veteris patet semetipsum non comedit, ita nec semetipsum Christus in novissima cœna. Ad *quartam*: Sacramentum Baptismi ab Eucharistia distinctum esse, & quidem realiter, ac rationem utrobique diversam occurrere, cum elementum aquæ, utpote Baptismi materia, Christo fuerit extrinsecum, & ab illius substantia separatum, adeoque citra absurdi notam ab eo suscipi potuerit, & reapse susceptum etiam legatur. Sed

c. XV.

longe aliam Eucharistiæ respectu Christi esse indolem. Ad *quintam*: non eo fine ac modo Christum accepisse panem atque vinum, quo illa Discipulis accipiendâ tradiderit; sed notari solum apud Evangelistas apprehensionem & sumtionem in manus, consecrandi & a benedictione fractioneque Discipulis porrigendi gratia. Ad *sextam*: quatuor, si argumentum exin struatur, terminos vitiose admodum formari, & in Majori vocem Paschatos sensu Ecclesiastico, in Minori contra sensu Scripturæ sumi. Ad *septimam*: se modo ostendisse, quomodo hæc verba capiendâ sint, ex abundanti tamen explicationem superius allatam heic magis roborat. Ad *octavam*: Paulum ipsum refragari, cum se in cœlo tertio ἀρρητὰ ῥήματα audivisse scripserit, & nihil penitus de cœnato Christo uspiam docuerit. Ad *nonam*: fractionem a manducatione utique posse separari; id quod e variis Scripturæ locis decla-

declarat. Ad *decimam*: ideo, quod Christus dixerit: hoc corpus meum est, quod *pro vobis* frangitur, non censendum, ipsum comeditur. Ad *undecimam*: a cœna gratiosa & mystica ad cœnam Sacramentalem non valere consequentiam, nec probari ab adversariis, quod istam hæc præcise respexerit. Ad *duodecimam*: Sacramenti cujusdam consecrandi causam non videri esum, sed solam divinam ordinationem ac determinationem a communi & vulgari usu ad finem supernaturalem. Quid? quod per pias preces, devorum contactum, & alio non uno modo pariter consecrari queat. Ad *decimam tertiam*: quod Christus cum Emauntinis vulgariter solum cœnaverit, ab aliis jam pridem fuisse demonstratum. Ad *decimam quartam*: Patrum suffragia nec ubivis admittenda, nec in negotio præsentis gaudere robore firmissimo; præsertim cum ex allegatis testimoniis ea in primis, quæ Jacobo & Basilio M. tribuuntur, maximopere vacillent, non secus, ac illius Liturgia hujusque Anaphora valde dubiæ autoritatis sint. Ad *ultimam*: non ea semper esse amplectenda, quæ quomodocunque ad evertendam ἐρεγδοζίαν faciant, nisi cum Scriptura Sacra probe conveniant. Heic vero illa, quæ nolint adversarii concedere, firmari amplius ostendit.

c. XVII.

Non ullum enim ex sententia abs se improbata lucrum ad quendam asserentium redundare docet. Non certe ad *Pontificios*, quorum Missa solitaria nihilominus invertatur, tametsi Christum in cœna sacra edisse ac bibisse admittas; quandoquidem non solus ipse hoc fecerit, sed suis Discipulis præsentibus, non otiosis spectatoribus, sed convivis, quibus, ut acciperent, ederent, ac biberent, mandarit. Non ad *Lutheranos* atque *Reformatos*, qui gladium potius subministrant Pontificiis, quo ipsos jugulent, objiciendo, quemadmodum Christus cœnatus fuerit, sic pari modo cœnare suos Missifices. Transubstantiationis defensores non multum reformidare isthanc consequentiam: Christus in novissima Cœna ipse cœnatus est, non ergo datur transubstantiatio. Et certiora nobis ac solidiora in promptu esse, quibus monstrum hoc feliciter debellare valeamus. Nec solide Reformatos ex hoc fundamento impugnare Lutheranos, qui veram, realem, ac substantialem corporis & sanguinis Christi in sacrosancta Eucharistia præsentiam defendunt. Non enim posse concedi, quod Christus Eucharistiam usurparit, nisi ista simul acceperit, cum ipse ea sub

c. XVIII.

sub pane & vino communicantibus exhibitum in sit pollicitus. Ad hæc sententiam affirmativam multas Reformatorum hypothesen evertere, v. g. dum doceant, bonum signatum in sacramentali perceptione esse Jesum Christum Θεάνθρωπον, quatenus est panis vitæ & cibus animarum fidelium. Hanc igitur penitus corrumpere, aut istud absonum exinde sequi demonstrat, quod Christus eo modo in pane & poculo eucharistico sese ederit, ac biberit; quod anima Christi seipso ut cibo & potu animarum indigerit, & quæ sunt alia istius generis αὐτάρκεια.

De cætero, cum *Philippus Johannes Tilemannus*, dictus *Schenck*, Theologus Marpurgensis, novam plane excogitaverit sententiam, quod nempe *Pastor S. Cœnam administrans ac porrigens aliis, non possit, juxta Christi exemplum, Apostolorum, ac veteris Ecclesiæ praxin, ab ejusdem participatione abstinere*; & ad eam confirmandam plurimas pro Christo cœnato rationes ex supra memoratis urserit, quas hæcenus non solum enumeravit Autor, sed refutavit etiam cum cæteris; hinc Methodi rationem postulare existimat, ut id, cujus gratia placito priori Tilemannus adstipuletur, penitus examinet. Præcipue autem hoc in ipso taxat, quod verba illa: τὸ τοιοῦτον, ad Ministros quoque sacris illis operantes ita extendat, ut ad exemplum Christi ab iis eum potumque inter administrandum semper requiri arbitretur. Inde hanc sequelam pluribus impugnat, & quod oblatio, quam vocat Tilemannus, cum communione nec pro necessaria nec pro antiquis cognita haberi debeat, ostendit. Eum in finem rationes ipsius fuscæ admodum examinat, dispicitque, utrum v. g. totus populus lege ac consuetudine ecclesiastica ad percipiendam cœnam obligatus olim fuerit? & an sequatur hinc, Pastores cœnam administrantes una cum cœtu semper communicasse? Itemque an hujus rei fide non indigna passim extent testimonia? Utrum oblatio, quæ est sine communione, humanæ mentis inconstantia, Satanæ insidiis contra Ecclesiam continuis, quotidianoque malorum in deterius ruentium impetui, ac novitatis aviditati imputanda sit? Utrum ex hac sit metuendum scandalum? & num per eandem unio ac dilectio inter Ecclesiæ ministrum atque auditores tollatur? &c. Sat multas enim rationes Tilemannus coacervavit, nimiumque proin excresceret hæc ipsa relatio, si Autorem nostrum eas solventem pressiori pede insequi susciperemus.

Juvat

Juvat potius subnectere epicrisin, quam de quaestione principali in Capite ultimo Autor aperit, ubi eam denuo spinosam atque otiosam nuncupat, ac idcirco eos, qui opinionem de Christo cœnato in vulgus disseminant, aut citra judicium temere defendant, seria admonitione in viam revocandos, & si corrigi noluerint, condignis pœnis subijciendos esse docet. Quamvis enim in primitiva Ecclesia in Patribus ea tolerata fuerit, non tamen hodieque eam tolerari posse admittit, cum pertinacia defensionis hujusmodi damna longe plurima minetur, quæ, nisi quis principiis mature obsistat, facili dein negotio in nervum erumpant, & vix unquam radicitus iterum extirpentur.

PRUDENTIÆ CIVILIS RABBINICÆ
Specimen,

five

R. Isaaci Abarbanelis Dissertatio de Principatu
Abimelechi Observationibus illustrata, Autore Jo. Francisco Buddæo, Gymnas. Coburg. P. P.

Jenæ sumptibus Johannis Bielekii, 1693. in 12.

Constat plagul. 14.

Cum multis per vitæ conditionem Hebræorum evolere scripta Chaud liceat, non male de publico mereri videntur, qui eadem civitate Latina donant, ac notis suis illustrent. Quorum haud incelebrium Virorum vestigia secuturus Clarissimus Autor, ex Commentario doctissimi Judæorum Abarbanelis in cap. IX. Judicum, quod res gestas Abimelechi nobis proponit, observatu dignissima excerpere, eaque Latinis verbis exprimere & notis suis illustrare constituit. Ipse libellus decem absolvitur capitibus. In quorum I. ostendit, Abarbanelem contra communem opinionem negare Baal Berith Dei cujusdam aut Numinis proprium fuisse nomen, ac statuere, Judæos idolum illud pro internuncio quodam inter se ac verum Deum habuisse: nec displicere adeo sibi hanc Abarbanelis sententiam, quo minus autem prorsus eidem subscribat, accentuum prohibere ordinem. Cap. II. ex Abarbanele notat, Abimelechum, quod ex matre minoris dignitatis suscep-

Yyy

ptus

pius esset, sibi obstaculo fore, quo minus cum reliquis fratribus eodem succedendi jure frui posset, credidisse; & nullus ambigit, ubi per hæreditatem ad regnum aditus pateat, legitimis æque ac nothis eandem esse succedendi facultatem, modo illorum potior habeatur ratio: ast ubi populi suffragiis regia deferatur dignitas, vix esse, ut eandem sibi cum reliquis fortunam polliceantur, quorum hac labe commaculata sit nativitas. Observat item, non semel spurios illegitimosque magnorum Principum filios diras concitasse turbas. Vocem פִּלְגֶשֶׁת secundum quosdam Judæos notare ait concubinam sine legitimis sponsalibus & sine dotis descriptione, juxta alios vero concubinam ductam per legitima sponsalia absque dotis assignatione, horumque sententiam veritati magis accedere. Cap. III. demonstrat, sanguinis propinquitatem rebellionem a Sichemitis prætextam fuisse: אֲנָשִׁים רִיקִים juxta Kimchium esse ejusmodi inutilia terræ pondera, qui nullam certam sedem habent, sed agros silvasque pererrant, ex rapto vivere suæti: sceleri exsequendo ansam suppeditasse conventum congressumque solennem fratrum, aut justa parenti persolventium, aut de futuro rerum statu regni que administratione, consilia capientium: imo metu quodam ad istam occasionem accipiendam impelli potuisse Abimelechum, non ignarum, aut omnes fratres tollendos, aut nullum: non licere in fontium cæde suæ prospicere securitati: tyrannis nihil usitatus solenniusque esse, quam æmulorum extirpatione suam firmare potentiam. Cap. IV. docet, eadem perpetrata Abimelechum comitia celebrasse: locum consecrationis fuisse planitiem statuis quibusdam condecoratam: Gothorum Suecorumque Reges antiquitus, in prato quodam Moraengh dicto, regni sui sumsisse auspicia: in urbibus celebrioribus Reges & eligi & recepto more consecrari: vocem regnandi de Abimelecho usurpatam in lata accipiendam esse significatione, cum Saul dignitatem regiam proprie talem in populo Israelitico primus obtinuerit: Machiavellum nomine Principis non justum piūque Regem, sed injustum regni alieni in vasorem delineare: sic & Abarbanelem per שָׂרֵרָא seu Principatum, quem Abimelecho tribuit, injustam violentamque dominationem intelligere: Augustum sub mitiori Principis voce potestatem ac auctoritatem regiam usurpasse: ante Augustum nomen illud Principis eidem instituto non fuisse accommodatum, sed primum quemque & quandoque præcipuum signi-

significare: Regem & Judicem unctione potissimum juxta Abarbanelem differre: falli Hobbesium asserentem, a Mose ad Reges usque summam in Gente Israelitica potestatem fuisse penes summos Sacerdotes: errare Bertramum statuentem tempore belli Judices auctoritate maxime valuisse, sed post dimissos milites, privatos vixisse: antiquissimis jam temporibus usitatum fuisse, ut unctione vel unguenti affusione communi sorte aliquid eximeretur, & veneratio ac reverentia quædam illi conciliaretur: Saulum inter Reges unguento primum delibutum fuisse: vocabulum חֲטָטָא seu ungere, quod LXX Interpretes in translatione versiculi 6. Cap. IX. Judicum adhibuerunt, generalius accipiendum esse, ut idem significet ac consecrare. Cap. V. declarat, a Jothamo Sichemitis non viros Sichem, sed בעלי שכם, dominos Sichem esse vocatos, ut indicaret eosdem dominum civitatis in familiam Gideonis jam translatum sibi male arrogasse: jura subditorum a Thoma Hobbesio merito coarctata: plerisque non tantum Orientis, sed totius Orbis populis receptam consuetudinem, apologis atque involucris artificiose tegendi veritatem, suam fecisse Jothamum: ab Abarbanele recte notari R. Salom. Jarchi, quod per oleam Athnielem filium Kenas, per ficum Deborah Prophetissam, per vitem Gideonem intelligat; cum ab Athniele pariter ac Debora & Gideonem nunquam petierint Israelitæ, ut Regni habenas capesserent, nec illi unquam delatum sibi dominium recusarint, quod tamen parabola innuat, sed actu Principatum tenuerint in gente Israelitica: ipsum autem Abarbanelem censere, quod scopus Jothami sit apologo hoc demonstrare, conveniens esse, ut primo quidem regnum aliquod deferatur honoratioribus, & ex illustri familia oriundis; quod si vero ex clara stirpe nemo reperiatur, cui summa rerum committi possit, tum demum divitis in electione habendam esse rationem; quod si denique nec homo illustris familiarum nec dives adsit, dum demum suadere rationem, ut eligant hominem, qui gratum se acceptumque populo præstare possit, omnesque hilari & benigno recipiat vultu propter egregias virtutes suas, sique etiam quod ipse hilari indole præditus sit perque temperamentum suum in alios per benigna. Cap. VI. de characteribus quibus mores affectusque hominum manifestantur, disserit, & utrum naturæ an vero fortunæ in mutandis hominum moribus major sit efficacia, disquirat. Cap. VII. Tyrannos

nos, quos Jotham in apologo sub eleganti spinæ imagine repræsentavit, magna Reipubl. damna inferre, omnibus hominibus, maxime virtute, divitiis & autoritate florentibus invidere, atque semper suspicaces esse declarat. Cap. VIII. de variis modis ad summam rerum adspirandi, affectatione imperii, civilium honorum recusatione, imperandi molestia, & regni abdicatione, discursus haud inutiles movet. Cap. IX. postquam ex Abarbanele adduxisset, cur oleum Deo hominibusque in pretio esse dicatur, item ex eodem olei usum quadruplicem, in lampadum præparatione, ungendis Sacerdotibus, Regibus & vasis sacris observasset, nec non errores populi Israelitici politicos ex illo proposuisset; de mutationibus Rerum publicarum verba facit, earumque causas non ab astris aut fato quodam inevitabili aut numeris derivandas, sed in ipsis hominibus quærendas esse ostendit, & arcanam Numinis dispensationem circa easdem merito veneratur. Dein occasione vaticinii a Jothamo propositi, de divinationibus politicis digressionem jucundam instituit, ac vaticiniis de Rerum publicarum fati nec temere credendum, nec facile tamen eadem negligenda esse judicat, & ab iisdem magnum Rebus publicis periculum quandoque imminere probat. Cap. X. Abimelechi tyrannidem, Sichemitarum contra eundem odium ac seditionem, Gaalis orationem ad concitandos inconditæ plebis animos compositam, illiusque in rebellionem partes primas, regionis Sichemiticæ devastationem & subditorum rebellium cædem, denique Abimelechi temeritatem, impudentiam & ἀυτοχρησιν graphice depingit.

DISPUTATIO THEOLOGICA DE FESTIS diebus in Ecclesiis Reformatis celebrari solitis.

Autore Jacobo Koelman.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Antonii Schouten.

A. 1693. in 4.

Constat 8. plagul.

Istud in præsentī Dissertatione agendum suscepit Autor, (qui se liberalium artium Magistrum, ac Philosophiæ Doctorem, novique Testamenti Ministrum appellat,) ut Festa illa omnia, quæcunque præ-

ter diem Dominicum in Ecclesiis Reformatis hodieque celebrari solent, sine mora tollenda & abolenda esse probet. Quod ipsum ubi ostendere aggreditur, tres ante omnia sententias commemorat, in quas Theologi Reformati circa dies festos eorumque observationem abire deprehendantur. *Primam* facit eorum, qui dies illos tanquam Ecclesiæ utiles, legitimosque, & divino Numini acceptos retineri posse censent. *Secundam* ab iis mutuatur, qui hanc Festorum institutionem onerosam & simplicitati Evangelicæ parum congruam esse haud eunt quidem inficias, at nihilo secius eorum celebrationem qualemque nec pro invisa Deo, nec pro illicita reputant. *Tertiam* denique a Theologis Scotis & Anglis, qui Non-Conformistæ dicti, in Synodo Edenburgi A. 1566 habita mordicus defensam, & post illos a Puritanis & Genevensibus aliisque toties repetitam fuisse refert, ut nempe omnis indictio, impositio, & observatio festorum dierum sub Novo Testamento, tanquam repudianda & illegitima pronuncietur. Atque isthanc solam verbo Dei conformem, & a se uberius defendendam esse Autor existimat, in formando statu controversiæ variis usus quæstionibus, quarum solutiones eo tendunt, ut in Novo Testamento, præter Dominicum, alios quosdam dies festos proprie ita dictos, & quotannis statim tempore recurrentes dari, aut ab Ecclesia institui posse neget; ac vicissim asserat, quod Festa omnia in Papatu olim solenniori cultui destinata, initio reformationis plane aboleri debuissent, & hodie abolenda sint, nullusque verbi Minister ea de re convictus in conscientia Ecclesiarum moribus se conformare teneatur, sed suos potius auditores de eorum nullitate instruere, ac, quantum valet, in synodis conventibusque ecclesiasticis abrogationem promovere debeat: quemadmodum nec membra Ecclesiæ diebus illis festis licite possint frequentare templa ad conciones audiendas, & cessare ab occupationibus secularibus. Interim tamen hoc largitur Ecclesiæ, etiam particulari vel nationali, ut Jejunii dies aut Eucharisticos extraordinarios pro re nata indicat, dummodo ad eorum repetitionem fixam atque annuam posteros haud obliget.

Hæc igitur prolixè confirmare Autor in subsequentiis annititur, sedecim in medium produciens argumenta, quæ nos benevoli Lectoris judicio summatim exhibebimus. Ac primo quidem soli Deo competere ait potestatem festos dies anniversarios instituendi;

Yyy 3

quod

P. 3.

4. 5.

6.

7. 8.

9. 10.

II.

- quod vel exinde satis pateat, dum Jerobeamus ob eandem temere sibi arrogatam 1. Reg. XII. 32. 33 legatur reprehensus. Docet dein, quod hac ratione ad statuta Dei circa cultum ejus aliquid addatur, lædaturque adeo ipsius interdictum, quo, ut nusquam hoc fieret, in lege sua caverit. Cum porro de celebrandis in Novo Testamento Festis nullum penitus mandatum Scriptura nobis suggerat, hinc manifestum esse vult, quod tale institutum vel maxime pro vetito habendum sit.
- Substantiam autem mentemque præcepti primi (seu, ex distinctione Calvinianis usitata, quam & ipse sequitur, secundi) hoc ab omnibus exigere, ut ne Deus colatur ullo modo alio, quam quem in verbo suo præscripserit. Ejusmodi constitutionem haud absimilem videri hypocritarum & Phariseorum traditionibus, jure a Christo repudiatis: eandem multis modis contrariari præcepto de Sabbathi sanctificatione, dum non solum auctoritatem Dei legislatariam imitetur, sed & insuper concessam in præcepto illo libertatem laborandi sex diebus diminuat ac tollat, ipsamque Sabbathi sanctificationem aliquatenus impediatur, abstrahendo homines ab ordinariis negotiis, quorum cumulus deinceps magis aggravatus a præparatione ad Dominicæ diei sacra rite celebranda eos arceat; prout & illi, qui Festa diligenter observant, negligentius plerumque & contemtim circa diem Dominicam versari consueverint. Adhæc præscriptionem talem cum libertate per Christum nobis parta non consistere, ac repugnare variis Scripturæ dictis, ut puta Rom. XIV, 5. 6. Gal. IV, 10. II. Col. II, 16, exemplo item Apostolorum, & simplici Ecclesiæ Apostolicæ praxi; cum certe ab Ecclesia ad apostasiam contendente vel jam tum apostatica hæc primum introducta sint. Quem in finem, a quo tempore præcipua Festa ortum suum trahant, ostendit, ac in primitiva Ecclesia Paschatos & Pentecostes Festum cum Judæis quidem fatetur adhuc fuisse celebratum, sed saltim ideo, ut Synagoga Judaica cum honore posset sepeliri: eos autem, qui idem adhuc hodie requirant, non immerito Judæis assimilari, quin imo parum abesse a Gentilibus, cum Festum Nativitatis eorum Saturnalia, Festumque Circumcisionis Calendas Januariæ apud eos celebrari solitas exceperit. Quamobrem primi & optimæ notæ Reformatores Festa hæc & alia consilio deliberato rejecerint, Waldenses nimirum ac Fratres Bohemi, quibus Reformatores Genevenses, Scotosque & Belgas adjungit, Lutero etiam nostro
- votum

votum pro iis abrogandis tribuens: quandoquidem illi probe observant, hanc rem, minime necessariam ad religionem & divinum cultum, sapere nihilominus conformitatem cum Papistis idololatriis, qui ea ad multiplicem superstitionem abutantur, & occasionem pariter Reformatis ad abusum suppeditarint, qui jam tantopere apud eos invaluerit, ut multi festis saltem diebus sacra uti Synaxi desiderent. Unde tanto magis istud deplorandum veniat, quod hæc Festorum observatio severe injungatur, & velut necessaria obtrudatur, cum tamen tot lites atque persecutiones in Ecclesia pepererit; quod non solum ex controversia de Paschate inter Asiaticos & Romanos agitata, sed etiam e variis turbis per introducta Festa in Belgio commotis probatur: ac tandem multo cum verborum apparatu queritur, quod ita obdurari & confirmari Pontificios in erroribus, offendi ac vulnerari fideles firmiores, retineri in opinione & praxi superstitionis infirmos, aliosque eo allici, & moveri complures ad eam observationem, quam conscientia ipsorum abominetur, ac miris adeo modis scandalum ubique præberi videamus. Quæ singula pluribus τῶν ὁμοψύχων testimoniis dilucidat, removetque dehinc objectiones, quas suæ sententiæ imprimis adversari judicavit.

Ita enim v. g. productis ex 1. Cor. V. commatibus 7. & 8. ne utique Paschatos anniversarium Festum stabiliri, sed Christianos saltem moneri ait, ut vitam agant in puritate & sinceritate, seque illibatos a nequitie fermento conservent. Nec quicquam probare censet Judæorum consuetudinem, juxta quam per annum varios dies festos in numero habuerint, cum Christus ab isto jugo nosmet liberaverit. Possè quidem Ecclesiam prudenter aliquid determinare circa adiaphora, sed hæc in istorum censum nequaquam esse referenda. Non valere heic vulgatam regulam: tollatur abusus Festorum, ususque maneat; cum usus ab abusu non possit divelli. Nec gratitudinis requirere officium, ut ad hunc modum publica beneficia publice agnoscantur, & vel semel quotannis grandia illa mysteria proponantur populo; quoniam id per annum integrum præstare semper liceat. Imo nec metuendum, ut Minister verbi receptis in his canonibus se opponens, tanquam ἄτακτος & ἀνῳράδης condemnatur, siquidem Ecclesiasticas τάξεις nemo observare necesse habeat, nisi fundamentum suæ auctoritatis ex Scriptura hæc probaverint. Ut scrupulos ali-

31-39.

40-41.

42-43.

44-47.

48.

49.

51.

52.

55.

60.

os nunc taceamus, quos Autor simili conatu Lectoribus eximere allaboravit.

Non possumus autem, quin superaddamus adhuc corollarium, quo tractationem suam integram obsignat, quodque verbis his ab eo conceptum est: *Uusus formularum, tum precum, tum administrationis Baptismi, S. Cœnæ, &c.* (prout inter Reformatos obtinet & precipitur,) *illicitus, Deoque invisus est, atque animabus Ministrorum verbi, & præsertim Ecclesiæ Christi adprime noxius.* Videlicet latere heic existimamus mentem non adeo diversam ab ista, quam circa materiam Festorum abunde hætenus aperuit. Sed super illa re societati, quos offendere videtur, potius cum eo transigant.

**OPUSCULORUM AD HISTORIAM AC
Philologiam sacram spectantium Fasci-
culus II. & III.**

Roterodami apud Petrum van der Slaart, 1693. in 8.

Alph. 3.

DE instituto Collectoris Opusculorum horum, quæ quod in officinis librariis dudum disparuissent, denuo typis describi operæ visum fuit pretium, in Actis A. 1692. pag. 343. diximus. Nihil ergo superest, quam ut eorum, quæ secundo hoc & tertio fasciculo collecta sistuntur, argumenta Benevolo Lectori indicemus. *Fasciculo nempe secundo* exhibentur: *Jobannis Hopkinsoni* Descriptio Paradisi: *Hermani Conringii* de Nummis Hebræorum, de Republica Hebræorum & de initio anni Sabbathici Tractatus: & *Stanislai Grsepsii* de Siclo & Talento Hebræorum. *Fasciculo tertio* continentur: *Diatriba Jobannis Vorstii* de Adagiis Novi Testamenti: *E. Merilli* Notæ Philologicæ in Passionem Christi: *Wissenbachii* Notæ Nomico-Philologicæ in Passionem Christi: & denique *Joh. Vorstii* Exercitationum *Δευδατιον*, nempe de temporibus, quibus Mediac Babylonii ab Assyriis defecerunt; de 70 annis captivitatis Hebræorum; de tempore, quo templum Hierosolymitanum instauratum fuit; de voce Sefach, quæ Jer. XXV. 26. & LI. 41. legitur; de expugnatione Babylonis a Cyro facta, & de LXX hebdomadibus annorum apud Daniele cap. IX.

DEVI-

**DEUISES ET EMBLEMES ANCIEN-
nes & modernes &c.**

i. c.

**Symbola & Emblemata, antiqua ac recentiora,
collecta studio Danielis de la Feuille.**

Amstel. 1692. in 4. Plag. 13. cum tab. æn. 51.

Farraginem hîc habes, Lector Benevole, omnis generis emblematum, figuris æneis non inelegantibus expressorum, explicatione non Gallico solum, sed & Latino, Hispanico, Italico, Anglico, Belgico & Germanico idiomate, ex adverso adjuncta. Plura dici non attinet. Selectum enim emblematum cujusque ingenio merito relinquimus.

**ERICI MAURITII DISSERTATIONES
& Opuscula de selectis Juris publici, feudalis & pri-
vati argumentis.**

Frankofurti ad Mœnum, apud Christoph.

Olsen, 1692. in 4.

Constant alphab. 7. & plag. 9.

Magnum inter Jureconsultos Germaniæ nomen est *Mauritii* nostri, qui cum in Academiis celeberrimis, Heidelbergensi, Tubingenensi & Kiloniensi, Antecessoris munere functus summo cum decore fuisset, anno 1672 inter supremi Imperii Romano-Germanici tribunalis, cui Spira Nemetum sedem illo tempore præbebat, Assessores electus, Wetzlariæ, quo augustum hoc judicium, post Spiram hostili furore excisam, migraverat, pridie Idus Octobris A. 1691. e vivis excessit. Hujus Viri scripta, maximam partem jam olim diversis in locis edita, uno nunc volumine complecti, omniumq; usui exponere voluit vir consultissimus Johannes Nicolaus Hertius, in Academia Hassio-Gieffena Antecessor amplissimus; cui quin eo nomine plurimum Respublica literaria debeat, nulli ambigimus. Nos vero nudo nunc opusculorum recensu videmur nobis defungi posse, quod præter no-

Zzz

tas

tas in Augustissimi Imperatoris Capitulationem, & Nomenclatorem Scriptorum Feudalium, quæ nunc demum prodierunt, reliqua omnia dudum publici juris facta fuere. Index ergo Opusculorum & Dissertationum, quæ hoc volumine exhibentur, hic est: *De Principiis Juris Publici, Germanici imprimis; de Libris Juris communis, horumque usu; de Imperii Recessibus; de S. R. Germanici Imperii Matricula; de Origine Electorum & Comitibus Electoralibus; de Nobilitate, imprimis Germanica; Introductio ad Praxin Forensi, antebac Consiliis Kiloniensibus præmissa; de S. Caf. Maj. & Imperii Judicio Aulico; de Jure interventionis; de Secularisatione bonorum ecclesiasticorum; de Citatione, quam vocant, ad Reassumendum; de Judicio Rothvvilensi; de Potestate Principis, Lege Regia & Jurisdictione; Nomenclator Scriptorum Juris Feudalis; Positionum Juris Feudalis Decades XVI; Annotationes in Capitulationem Leopoldi Imp. Aug. de Vita defensionis favore; de Duellis; de Denunciatione Sagarum; de Abolitione; de Æstimatione; denique Positiones Juris Contraverse inauguales.*

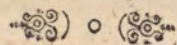
*INSTITUTIONES JURIS NATURÆ ET GENTIUM, ad Methodum H. Grotii conscriptæ a Philippo Reinbardo Vi-
trario, Jcto & Antecessore.*

Lugd. Bat. apud J. Luchtmans 1692. in 8. alph. i. pl. 15.

HUGO GROTIUS ENUCLEATUS.

Sedini apud J. A. Plenerum, 1693. in 12. plag. 17.

Non immerito jungimus duos hosce libros, cum uterque Grotiani de Jure Belli & Pacis Operis Compendium exhibeat. Et prior quidem a celeberrimo Vitriario in Serenissimi Marchionis Brandenburgici Dn. CHRISTIANI LUDOVICI gratiam adornatus, methodo procedit eremematica, & subinde ex Illustris Pufendorfii præclaro de Jure Naturæ & Gentium Opere Grotii dogmata supplet aut emendat: posterior quondam a Johanne Schefero in Academia Upsaliensi in usus Celsissimi Comitum Dn. GUSTAVI ADOLPHI DE LA GARDIE concinnatus, & nunc demum a Viro clarissimo Detlevo Marco Friesen publici juris factus, succin-
ctis thesibus doctrinam Grotianam complectitur. Plura ut dicamus, necesse non est, cum argumentum ipsum librorum latere neminem possit.

INDEX AUCTORUM

quorum Libri aut Inventa hoc volumine recensentur.

I. Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

A Alstii (Johannis) Annotationes contra Balt. Bekkerum	315
Aldhelmi Episcopi Scireburnensis Liber de Virginitate	289
Allixii (Petri) Historia Ecclesiastica de priscis Albigenis Ecclesiis.	169
Aristæ Historia LXX. Interpretum.	144
Bedæ (Venerabilis) Opera quædam Theologica nunc primum edita.	289
Bentley (Richard) Refutatio Atheismi.	392
Bocharti (Samuelis) Opera omnia.	97
Burscough (Roberti) Tractatus de Regimine Ecclesiastico.	156
Chauvin (Petri) de Naturali Religione Liber.	499
Edwards (Johannis) Disquisitio de quatuor notabilibus Novi Testamenti locis.	49
Egberti Archiepiscopi Eboracensis Dialogus de Ecclesiastica Institutione.	289
Faes (Johannis) Christus incarnatus.	529
Ferrarii (Bernhardi) de Ritu Sacramentorum Ecclesiæ veteris Concionum.	154
Grævii (Job. Georgii) Prefatio in librum Ferrarii de Concionibus veteris Ecclesiæ.	155
Von der Hardt (Hermanni) Discursus XII, quibus difficiliora Pentateuchi loca sunt illustrata.	464
Van Hoeke (Petri) Commentarius Analyticus in Epistolam ad Hebræos.	413
Koelman (Jacobi) De festis diebus in Ecclesiis Reformatis celebrari solitis.	540
Zzz z	Lucii

INDEX

Lucii Cæcili Firmiani Lactantii de Mortibus Persecutorum liber, cum notis variorum.	124
Meyeri (Johannis) Diatriba de origine & causis Fæstorum Judaicorum.	505
Milbourne (Luca) Mystèria Religionis vindicata, seu Filiatio, Deitas & Satisfactio Servatoris nostri asserta.	233
Mori (Henrici) Dissertationes in varios Scripturæ textus.	429
D' Oropega (Didaci) Confutatio libelli anonymi contra Dn. Archie- piscopum Mechlinensem evulgati.	130
Otrokocfi (Francisci Foris) Pacis Consilium ad Fratres Protestantes	456
Pascuccii (Matthæi) Vita S. Venantii Martyris.	513
Du Pin (L. Ellies) Nova Bibliotheca Autorum Ecclesiasticorum.	
Tomus I.	77
Tomus II.	458
Tomus III.	489
Quick (Johannis) Synodicon in Gallia Reformata, seu Acta, Decisiones ac Canones Conciliorum Nationalium Ecclesiarum Reformata- rum in Gallia.	23
Raji (Johannis) Discursus Miscellanei de Dissolutione seu Mutationibus Mundi.	14
Rappolti (Friderici) Opera Theologica.	286 (284)
A Schellstrate (Emanuelis) Anti quitatis Ecclesiasticæ illustrata Tomus I. Chronologicus.	195
Sherlock (Wilhelmi) Discursus de Judicio extremo.	264 (262)
Schmidii (Sebastiani) Commentarius super Esaiam, & priora capita IIX. Libri Josue.	492
Simancæ (Jacobi) Episcopi Zamorensis Opera	165
Simonis (Richardi) Historia Critica præcipuorum Commentatorum in Novum Testamentum.	107
Van Till (Salomonis) Veterum, imprimis Hebræorum, Poetica & Mu- sica, tam vocalis quam instrumentalis.	69
Veielii (Elie) Historia & necessitas Reformationis Evangelica, ex scri- ptis Dn. Georgii Principis Anhaltini asserta.	85
Wächterli (Christfriedi) Epistola de Sabbato	35
Epistola de Discrimine Ciborum apud Judæos.	519
Van	

AUTORUM

Van der Waeyen (Johannis) Varia Sacra.	361
--	-----

II. Juridici.

Cunæi (Petri) Responsum in causa postliminii.	312
Hartung (Johannis Christophori) Metaphysica Juridica.	333
Leibnitzii (Gottfriedi Guilhelmi) Codex Juris Gentium.	141. 370
A Limborgh (Philippi) Historia Inquisitionis Romana.	323
Mauritii (Erici) Opuscula de selectis Juris Publici, Feudalis & Privati argumentis.	545
Patru (Oliverii) Orationes Forenses.	177
Placcii (Vincentii) de Jurisconsulto perfecto, sive Interpretatione Le- gum in genere Liber singularis. Item Musæ Juridicæ.	380
A Schönberg (Abrahami) Ordinatio Processus Metallici.	518
Simancæ (Jacobi) Opera.	165
Ziegleri (Caspari) Commentarius ad Processus Saxonici Ordinatio- nem.	337
Tractatus de Successione Conjugum, seu Portione superstitis Conjugis statutaria.	339

III. Medici ac Physici.

Barbette (Pauli) Chirurgia.	511
Bonanni (Philippi) Observationes circa Viventia, quæ in non viventi- bus reperiuntur.	437
Boyle (Roberti) Experimenta & Observationes Physica.	181
Capita generalia Historiæ Naturalis	258 (256)
Historia generalis Aeris.	300
Bulstrode (Whitelocke) Tentamen defendendi Pythagoram quoad do- ctrinam de Metempsychosi.	5
De la Charriere (Josephi) novæ Operationes Chirurgicæ.	269 (267)
Cole (Guilhelmi) novæ hypoteseos ad explicanda Febrium symptomata excogitata & Hypotyposis.	481
De Coutures Notæ in Lucretium Gallicè redditum.	356
König (Emanuelis) Thesaurus Remediorum e triplici Regno.	271 (269)
A Lauckisch (Godofredi) Epistola de Partu quodam Cæsareo nota- bili.	229
De Lanis (Francisci Tertii) Magisterii Naturæ & Artis Tomus III.	145
Zzz 3	Leib-

INDEX

Leibnitzii (Godofredi Guilielmi) <i>Protogea</i> .	40
Lucretii <i>Opera Gallice reddita</i> .	356
Merry <i>Modus quo peragitur circulatio sanguinis in fetu</i> .	231
Le Mortii (Jacobi) <i>Idea actionis corporum, motum intestinum praesentim Fermentationem delineans</i> .	402
Morton (Richardi) <i>Exercitationes de Morbis universalibus acutis</i> .	150
Muis (Johannis) <i>Observationes in Chirurgiam Pauli Barbette</i> .	511
Muykens (Theodori) <i>Collectanea Chymica Leydensia, Maetsiana, Marggraviana &c.</i>	113
Nuck (Antonii) <i>Operationes & Experimenta chirurgica</i> .	140
Plukenetii (Leonardi) <i>Phytographia Pars III</i>	311
Raji (Johannis) <i>Discursus Miscellanei de Dissolutione seu mutationibus Mundi</i> .	14
Schelhammeri (Güntb. Christophori) <i>Dissertatio de genuina Febre curandi Methodo</i> .	37
A Schönberg (Abrahami) <i>Informatio solida de Re Metallica recte tractanda</i> .	516
Sculteti (Johannis) <i>Armamentarium Chirurgicum</i> .	510
Solingen (Cornelii) <i>Manuales Chirurgiae operationes &c.</i>	341
Tilingii (Johannis) <i>Armamentarium Chirurgicum Sculteti</i> .	510
Verheyen (Philippi) <i>Corporis humani Anatomia</i> .	433

IV. Mathematici.

Anonymi <i>Neptunus Gallicus, seu Atlas novus mapparum nauticarum</i> .	478
Bernoullii (Jacobi) <i>Curva Diacaustica, earum Relatio ad Evolutas &c.</i>	244
	<i>Solutio Problematis Fraternali.</i> 257 (255)
Bernoullii (Johannis) <i>Solutio problematis Cartesio quondam propositi</i> .	234
Campani (Matthaei) <i>Nova Experimenta Physico-Mechanica</i> .	186
Cassini (Job. Dominici) <i>de Solaribus Hypothesibus & Refractionibus Epistola III.</i>	184
	<i>Theoria Cometae A. 1664</i> 185

Obser-

AUTORUM.

<i>Observatio Conjunctionis cujusdam Satellitum Saturni cum stella quadam fixa.</i>	407
G. C. Eimmarti <i>Eclipsis Solis die 25. Jun. 1693 observata</i> .	447
Halley (Edmundi) <i>Disq. Astron. de visibili conjunctione inferiorum Planetarum cum Jove</i> .	59
Dn. Marchionis Hospitalii <i>Solutio Problematis a Job. Bernoullio propositi</i> .	398
Christiani Hugonii Zeelemii <i>Toparcha de Problemate Bernoulliano</i> .	475
Leibnitzii (Godofredi Guilielmi) <i>Additio ad Solutionem Aenigmati Florentini</i> .	42
	<i>Supplementum Geometriae Practicae, seu Methodus generalissima per series infinitas</i> 178
	<i>De Problemate Bernoulliano</i> 313
	<i>Supplementum Geometriae Dimensoriae, seu generalissima omnium Tetragonismorum effectio per motum: tum multiplex constructio Lineae ex data Tangentium conditione</i> 385
	477-527
Luyts (Johannis) <i>Introductio ad Geographiam</i> .	213
De Mezzavachis (Flaminii) <i>Libellus de Terra Motu</i> .	184
Molineusii (Wilhelmi) <i>Dioptrica nova</i> .	1
Montanarii (Geminiani) <i>Dissertatio de Cometa A. 1664</i> .	185
Putei (Andreae) <i>Perspectiva Pictorum & Architectorum</i> .	493
Roberti (Gaudentii) <i>Miscellanea Italica Physico-Mathematica</i> .	184
Torricelli (Evangelistae) <i>de Sphaera & Solidis sphaeralibus Libri II.</i>	184
	216
Weigellii (Erhardi) <i>Philosophia Mathematica</i> .	216

V. Historici, Geographici, Genealogici.

Anonymi <i>Historia Principum Arausionensium e Domo Nassovica</i> .	43
Anonymi <i>Historia Wilhelmi III. Magnae Britanniae Regis</i> .	44
Anonymi <i>Itinerarium Gallicum & Italicum</i> .	353
Actoni (Wilhelmi) <i>Itinerarium Italicum</i> .	356
Ammiani Marcellini <i>Rerum gestarum libri XVIII.</i>	241

Ari-

AUTORUM.

Aristæ Historia LXX. Interpretum.	144
Bailleti Vita Cartesii in compendium redacta.	130
Bauldri (Pauli) Lactantius de Mortibus Persecutorum.	124
Becmanni (Job. Christophori) Commentarius de Equestri Johannisitico Ordine.	521
Chevalier (Nicolai) Historia Wilhelmi III. R. M. Brit. numismatibus illustrata.	93
De la Croix Geographia Universalis.	114
Dodwelli (Henrici) Praelectiones Academicae in Schola Historicae Camdeniana.	158
Gibsoni (Edmundi) Chronicon Saxonum.	186
De la Houssaie (Ameloti) Notæ Historicae & Politicae in Tacitum.	360
Imhofii (Jacobi Wilhelmi) Notitia S. R. Germanici Imperii Procerum	260. (258)
L. Cac. Firmiani Lactantii liber de Mortibus Persecutorum, cum variorum notis.	124
A Limborg (Philippi) Historia Inquisitionis.	323
Luyts (Johannis) Introductio ad Geographiam novam & veterem.	213
Ludolphi (Jobi) Appendix ad Historiam Aethiopicam.	280
Mandolfii (Prosperi) Bibliotheca Romanae Volumen II.	307
Ottonis (Jacobi) Institutiones Rerum Germanicarum Nov-antiquarum Beati Rhenani illustrata.	357
Rhenani (Beati) Institutiones Rerum Germanicarum Nov-antiquarum.	357
Rubei (Octavii) Memoria Brixienfes.	209
Rycalti (Pauli) Historia status praesentis Ecclesiae Graecae & Armenicae	6
Schaten (Nicolai) Annales Paderbornenses.	507
A Schellstrate (Emanuelis) Opus Chronologicum.	195
Tacitus cum notis Ameloti de la Houssaie.	360
Temple Commentarii de his, quae acta sunt ab A. 1672. usque ad pacem A. 1679. sancitam.	32
Tenzelii (Polycarpi) selecta Numismata.	193
Tillemontii Historia Romanorum Imperatorum.	188
De Wilde (Jacobi) selecta Numismata antiqua.	122

VI. Mi-

AUTORUM.

VI. Miscellanei.

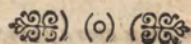
Anonymi Sylloge Carminum selectissimorum a Poetis Gallis conditorum, cum vitæ eorundem Historia.	105
Anacreontis Opera, cum versione Gallica & notis Dn. de Longepierre.	13
Begeri (Laurentii) Spicilegium Antiquitatis, sive variarum ex Antiquitate elegantiarum fasciculi V.	119
Buddæi (Job. Francisci) Schediasma de origine Cardinalitiae dignitatis.	205
Prudentiae Civilis Rabbinica specimen.	537
Burnetii (Thomæ) Archaeologia Philosophica.	272 (270) 291
Cellarii (Christophori) Notæ in Plinii Epistolas & Panegyricum.	162
Notæ in Petri Cunei Orationes & opuscula alia.	312
M. T. Ciceronis Opera ex recensione Jac. Gronovii.	136
Jo. Cinelli Calvoli Bibliotheca volans.	235
Cunæi (Petri) Orationes & opuscula Latina alia, cum notis Christoph. Cellarii.	312
Erasmi (Desiderii) Colloquia cum notis P. Rabi.	526
Ernesti (Jac. Danielis) Apanthismata, sive selectiores flores &c.	259 (257)
De la Feuille (Danielis) Symbola & Emblemata, antiqua & recentiora.	545
Frencelii (Abrahami) Origines Linguae Sorabicae.	304
Garuffii (Josephi Malatesta) Lucerna Lapidaria.	346
Gronovii (Jacobi) Opera M. T. Ciceronis.	136
Ammianus Marcellinus.	241
Hartung (Job. Christoph.) Metaphysica Juridica.	333
Hillieri (Matthæi) de Arcanis Kethib & Keri libri II.	425
Lehmanni (Georgii) Nihil, Aliquid, & Omnia Theologorum.	345
Leibnitii (Godofredi Guilielmi) Codex Juris Gentium Diplomaticus.	370
Longapetræi Notæ in Anacreontis opera, cum versione eorum Gallica.	13
Menagii (Ægidii) Miscellanea.	167
Morhofii (Danielis Georgii) Collegium Epistolicum.	164

Aaaa

Mor-

INDEX AUTORUM.

Morhofii (Danielis Georgii) Commentatio de Disciplina Argutiarum.	399
Omeisii (Magni Danielis) Ethica Pythagorica.	452
Patru (Oliverii) Opera varia.	177
Titii Petronii Arbitri Satyricon.	89
C. Plinii Cecili Secundi Epistola & Panegyricus, ex recensione Christophori Cellarii.	162
Rabi (Petri) Græca, Latina & Belgica Amœnitates.	364
Notæ in Colloquia Erasmi.	526
Rubei (Octavii) Memoria Brixienfes. Opus Historicum & Symbolicum.	209
Sapphus Opera cum versione Gallica & notis Longæpetrai.	13
Schefferi (Job.) Hugo Grotius enucleatus.	546
Tenzelii (Polycarpi) Selecta Numismata.	193
Thomafii (Christiani) Historia Sapientia & Stultitia.	358
(Jacobi) Dissertationes LXIII. varii argumenti.	427
Van Till (Salomonis) Veterum, imprimis vero Ebraeorum, Poeticæ & Musica.	69
Variorum Opuscula Philologica.	544
Vitriarii (Phil. Reinhardi) Institutiones Juris Naturæ & Gentium.	546
Wagenfeilii (Job. Christoph.) Dissertatio Epistolica ad Jo. Fechtium.	222
Weigelii (Erhardi) Philosophia Mathematica, Theologia naturalis, Artis inveniendi prima stamina.	216
Weisii (Christiani) Orator parrhesia & civilitate se commendans.	87
VVerenfelsii (Samuelis) Dissertatio de Logomachiis Eruditorum.	53
De VVilde (Jacobi) Selecta Numismata antiqua.	122
VVormii (Christiani) De corruptis Antiquitatum Hebræarum apud Tacitum & Martialem vestigiis.	443

IN-

INDEX RERUM NOTABILIORUM

in hoc volumine obviarum.

A Bbuissac Saracenorum Princeps.	182	ut facile discindi possint.
Abgari Regis Edeffeni epistola ad Cbristum sitne genuina?	374	alii rubro, alii aureo colore.
Abelardi (Petri) Vita.	82	Martialibus particulis referti.
Abimelechi Historia illustrata.	359	Adoptiones Romanorum Imperatorum.
Ablancurtius notatus.	537	Adriæ, regni novi institutio.
Abfolomi capilli.	361	Advocatus neq; in bona causa fallacis
Academia Florentina.	101	uti debet.
In Achanis delicto non ab omni culpa alieni fuerunt Israelitæ reliqui	238	Egyptii Mosen coluerunt.
Acidalia quanam?	497	in quibus scientiis excelluerint?
Acidulæ artificiales.	405	Egyptiorum hieroglyphica inexplicabilia.
Ackhifar, Thyatira vetus.	182	ritus num Ebraei in sacra sua transumpserint?
Ab acore quomodo liquores fermentes præserventur?	8	In Ægyptum olim cur profecti Græci?
cerevisiam præservans pulvis.	406	Ælius Spartianus quorum Imperatorum vitas composuerit?
Acta Diurna urbis Romæ.	161	Ænææ adventus in Italiam.
S. Eustachii spuria.	191	Enigmatis Florentini soluti correctio.
S. Pontii Martyris num genuina?	199	Equinoctium perenne ante diluvium.
Actionis cura Oratori habenda.	88	Aer quid conferat ad fermentationem?
Actio corporum quid?	403	Aeris Operationes diversæ unde?
Actionis corporum differentia & principium.	403. 405	natura quomodo indaganda?
Adamantes bodierni non tanta sunt duritie, quanta veteres.	181	particula trium generum.
pleriq; vix triplo specie graviores aqua	181	Aa aa 2
plerumque, quoad figuram, sex plantis comprehenduntur.	181	sal

INDEX

sal quale?	302	Alchymisticis metaphoris involuta Theologia.	345
elastici productio vel extricatio.	302	Albizii (Antonii) ad veritatem Evangelicam conversio & elogium.	86
In Aerem ex corporibus celestibus spiritus influit, plantis & animalibus vitam impertiens.	5	Alcalium volatilium & fixorum salium differentia.	404.405
Æra vulgaris in anno nativitatis Christi error.	195. sq.	Alcorani editiones promissa.	100
Æstimationis natura.	220	codex Masorethicus notis instructus.	101
Æther spirituosissimum mundi sal.	402	S. Alexander quando martyrium passus?	198
num humiditati obnoxius?	302	Alexander III. num Fridericum Barbarossam pedibus conculcarit?	509
Æthiopica Historia.	280	Alexander (Natalis) notatus.	197
Affectus omnes num tollendi?	454	Alexandri VII. Pontificis decreta varia.	165
soporosus quando letalis?	510	Alexandri (Natalis) Historia Eccl. secula XV. & XVI. damnata.	167
Affectuum prædominantium index mirandus.	354	Allium remedium adversus singultum.	150
regendorum ars.	455	Alphabetum universale a Jobo Ludolpho promissum.	286. (284)
Agobardus Roma damnatus, Lugduni in Gallia pro sancto cultus.	170	Altare suffusus ubi?	419
Ala templi Hieros. quam, in qua Christus a Demone collocatus?	466	Amalec non regis cujusdam, sed gentis nomen.	103
Albigenses Waldensibus antiquiores.	172. 324	Ambrosius num autor libri de sacramentis?	461
in Hispania.	176	Ammiani Marcellini elogium & variae editiones.	241. sqq.
Albigensium historia & vindicta.	169	Amor Dei qualis ad penitentiam requiritur?	132. sqq.
antiqui doctores orthodoxi.	169. sq.	qualis debeatur proximo?	431
a Manichæismo absolutio.	169. sq.	Amoris erga Deum & proximum regula.	504
ecclesia a Romana independentes.	171	De Amphilocho scriptis iudiciis.	461
causa quantas calamitates sustinuerit Raimundus Tolosatus Comes.	175		Ad
olim duo genera.	324		
Albis equis præcedere proverbium unde?	212		

RERUM NOTABILIORUM.

Ad Amuleta num Judæi sanguine Christianorum utantur?	226	aquam fortem conjecti singulare phenomenon.	149
Amyraldus (Moses) refutatus.	100	Annus Nativitatis Dominica genuinus.	195. sq.
Anacletus & Cletus diversi Pontifices.	198	Per Anti-Christum nam Caligula aut Simon Magus intellectus?	102
Anastasius Bibliothecarius num Libri Pontificalis autor?	203	Antimonii Mercurius.	147. 183
Anastomoses sanguiferorum vasorum in fœtu.	231	Antimonium diaphoreticum præstans febrifugum.	153
Anatomia cur a partibus similibus incipienda?	433	Antipathia & Sympathia motus.	147
Angeli num cogitationes hominum cognoscant?	320	Antiochi cognomen a Romanis susceptum.	515
num tenuibus corporibus gaudeant?	321	Antiochus, sub quo S. Venantius passus est, quis fuerit?	515
legis vindices.	415	Antonii Güntheri, Comitis Schvvarzburgiei elogium.	193
Angelorum in corporum operationes asserta.	316. 320	S. Antonius num autor Sermonum, qui illi iribui solent?	460
scientia qualis?	319	Ἀποκρίσεις αὐτοῦ quid Petro Act. III. 21.	291
non servi, sed confervi sunt fideles Novi Testamenti.	415	De Apollinario iudicium.	461
cultus origo.	428	Apollonii Tyanei vita.	189
Anglo-Saxonum cum Britannis bella.	187	Apostolicæ Constitutiones ficta.	82
De Animalium ortu sententia Lucretii consultata.	396	Apostolicorum hæresis.	326
Animæ existentia probata.	394	Apostolicum Symbolum num ab Apostolis ipsis compositum?	82
immortalitas asserta.	317	Apostolorum Liturgia pseudepigrapha.	82
in corpus quales operationes?	321	praxis non semper infert præceptum.	421
Animarum post mortem status.	84. 266. (264) 359. 463	Apotheosis Christi a Tiberio tentata.	197
Juxta Anni tempora diversa, diversa fœderum species unde?	484. sq.	Ἀφεσις peccatorum quo sensu locum habuerit in V. T.	419
Anni Romani veteris ratio.	161	Aqua spiritalis in deserto.	472
Anauli ex auro & argento conflati & in			

INDEX

quomodo faciat ad fermentatio- nem?	406	Argutiarum disciplina.	399.401
lapillum, qui oculus mundi voca- tur, diaphanum reddit.	182	Ariminensia antiqua monumenta illu- strata.	347
destillata quantum salis armoni- aci solvat?	183	Aristoteles explicatus.	401
num omnium rerum principium?	276.191.	Aristotelis Physiologia explosa.	279
Aqua pulli in cholera copiose uniceque bibenda.	153	Arithmetica quid tractet?	221
Aquæ num aliquando terram inunda- tura?	16	Armenica Ecclesia qualis hodie?	6
affluxus in littore Sumatrae in- usitatus.	184	Nicani concilii decreta probat	12
In Aquam fortem conjecti annuli ex auro & argento conflati singula- re phenomenon.	149	Eutychianismi male accusatur.	13
Aquam quæ particulae constituent?	402	a confessione fidei, qualem No- intelius commentus est, ali- ena.	13
Aquarum collectio quomodo facta a Deo?	22	Armenis lepus horrore	12
De Aquis supracælestibus sententia Bur- netii.	295	Arnstadiense nummophylacium.	193
Arabum Philosophia.	274	Artemisiam numisma.	194
Aranea magna ex aure militis cujus- dam exempta.	342	Arteria temporalis in cephalalgia non e- odem semper effectu inciditur.	511
Arausienensium Principum Historia.	43	Arteriarum carotidum exortus verus.	436
Arbitrium hominis liberum quale?	502	Asinini capitis cultus unde Christianis & Judæis objectus?	228.446
Arborum in Jamaica ingens magnitu- do.	184	Assimilationis motus.	145.146
Arcani disciplina inculcata.	199.191.	Asterismi ex insignibus Principum Eu- ropæorum formati.	221
Archæologia Philosophica Burnetii.	272	Astrologiæ vanitas.	395
Archilogistica quid?	221	In Astronomia insignem usum præstant conjunctioes planetarum cum si- xis.	408.412
Archimetria quid?	221	Astronomis num dioptra telescopica ad- bibenda?	3
Architectorum Perspectiva.	498	Astrorum in hac inferiora influxus.	303
		De Athanasio judicium.	419
		Atheorum confutatio.	392.199.265 (263)
			500
			stul-

RERUM NOTABILIORUM.

stultitia.	393	Bajulivatus Ordinis Johannis per Mar- cbiam Brandenburgicam.	524
Atho in monte viginti cænobio.	9	Balneum emolliens in contracta manu proficuum.	512
Atlas novus mapparum nauticarum.	478	Balsamica vernicis descriptio.	403
Atomorum concursu fortuito num homines producti?	396	Balsamici spiritus descriptio.	403
Atrophia ex cranio diffracto.	182	Baluzii (Stephani) elogium.	125
Attractio electrica.	147	Baptismi vestigia apud Gentiles.	503
Attritio ex metu gehennæ num ad pœni- tentiam sufficiat?	132.166.167	Johannis & Christi differen- tia.	417
In Avem desinentes Sirenes.	213	Baptismo sacrilego num præceptum Chri- sti impleatur?	134
Augustæ Historiæ Scriptores.	159	Ad Baptismum apud Georgianos nonni- si octennes admittuntur.	9
Ex Aure militis cujusdam quomodo ex- empta aranea?	342	Baptismus duplex Constantini M. explo- sus.	459
Aurei Velleris Ordo Equestris.	261 (259)	Baptizandi Judæos, Mahumedanos &c. formula Reformatis in Gallia u- sitate.	31
Per Aures effluxus quandoque mensium		Baptizati ὁ πρῶτος τῶν νεκρῶν quinam?	52.
	511		102
Auris sarcoma amputatum.	511	Barbarica Philosophia a Noacho deriva- ta.	280
Auricinctura.	183	Barnabæ epistola num genuina?	82
calx singularis.	183	Baronius notatus.	197.198.199.201.126.
Ex Auro & argento conflati annuli in aquam fortem conjecti phæno- menon.	149	Baroscopium staticum.	303
Cum Auro incallescens Mercurius.	183	De Basilio M. judicium.	462
Aurum solvens spiritus.	182	Batavorum Societas Indica Christianæ religionis propaganda studiosa.	279 (281)
Azazel Levit. XVI. quid?	361.199.		
B.		Beckerus (Balthasar) refutatus.	313.199.
Baal Berith num Numinis cujusdam no- men proprium?	537	Bedæ Venerabilis operum variorum editio- nes.	289
Babelis ortus & prima fata.	468	Beguinarum secta.	326
Baccalaureos creandi vetustus ritus.	429	Bellimarinus Rex Maurorum.	374
Bacchanaliorum lascivia a Senatu Ro- mano coercita.	138		
ludisænici gemma expressi.	120		
Baco (Rogerius) optidorum virorum autor.	31		

MUROR INDEX

Berengarius <i>haereticus a Berengario A-</i>	Cæsari (C. Julio) <i>asserti libri de Bello</i>
<i>bolardi discipulo diversus.</i> 359	<i>Gallico & Civili.</i> 104
Bernoullianum <i>problema.</i> 235	Cæsarea <i>sectio, fati mortuo, & matre</i>
<i>solutum.</i> 255. 398. 475	<i>superstite, feliciter celebrata.</i> 229
Bertramus <i>notatus.</i> 539	<i>num in iis administranda, qui-</i>
De Bibliorum <i>versione septuaginta vira-</i>	<i>bus uteri vagina angusta,</i>
<i>li veterum testimonia.</i> 144	<i>ta, internumve os cartilagi-</i>
Bibliotheca <i>autorum ecclesiasticorum.</i>	<i>nosum?</i> 343
	<i>Ad Cæsarium monachum epistola num</i>
<i>Slavica.</i> 304	<i>Chrysostomi?</i> 490
Bitumen <i>Sodomiticum, condimentum</i>	Cæsarius <i>num autor quatuor dialogo-</i>
<i>sacrificiorum.</i> 474	<i>rum?</i> 462
Bocharti (Samuelis) <i>elogium & vita.</i> 97	Cahier (Petrus) <i>assertor publicorum lu-</i>
	<i>panarium.</i> 31
Boves <i>in fœderibus mactandi mos.</i> 210	Caligula <i>num Anti-Christus?</i> 102
Boyle (Roberti) <i>institutum contra Athe-</i>	Calculi <i>maximi quomodo e vesica exi-</i>
<i>ismum & Deismum.</i> 392	<i>mi queant?</i> 343
Brachmanum <i>de creatione & interitu u-</i>	<i>differentialis Leibnitiani præ-</i>
<i>niversi dogma.</i> 300	<i>stantia.</i> 476
In Brandenburgica <i>Marchia Bajuliva-</i>	Calculus <i>ex anteriori penis parte exci-</i>
<i>tus Ordinis Johannisitici.</i> 524	<i>sus.</i> 512
Britannorum <i>cum Anglo-Saxonibus bel-</i>	Calor <i>quomodo producat?</i> 405
<i>la.</i> 187	<i>ad fermentationem quid fa-</i>
Brixia <i>natales & antiquitates.</i> 209	<i>ciat?</i> 406
Brixientia <i>marmora.</i> 209	<i>febrim constituit.</i> 38
Brocardi (Jacobi) <i>Commentarius in Ge-</i>	Calx <i>aure singularis.</i> 183
<i>nesin damnatus.</i> 30	Camertium <i>divus tutclaris S. Venan-</i>
Per Bronchocele <i>apertam effluxus</i>	<i>tius.</i> 513. seq.
<i>mensium.</i> 511	Campanarum <i>sub Turcico Imperio usus</i>
Bronchoceles <i>materia diversa.</i> 511	<i>rarus.</i> 12
Bruffii (Petri) <i>dogmata.</i> 172	Cancris <i>extirpatio.</i> 269
Bruta <i>num sentiant?</i> 394	Canon <i>Judeorum & veterum Christi-</i>
Burggraviatus <i>Noribergensis.</i> 118	<i>anorum.</i> 81
C.	Canonizatio <i>Sanctorum apud Græcos</i>
De Cabala <i>Judaica judicium Burnetii.</i>	<i>rum,</i> 9
274	

Ex

RERUM NOTABILIORUM.

Ex Capillo <i>humano serpentes num pro-</i>	<i>beat?</i> 268
<i>ducantur?</i> 149	Casus <i>& fortuna quid?</i> 396
<i>Vide Coma.</i>	Catalogi <i>antiqui Romanorum Pontifi-</i>
Capite <i>aperto alibi, alibi operto pera-</i>	<i>cum.</i> 202
<i>sta sacra.</i> 52	Catastrophe <i>finalis mundi probata.</i>
Capitis <i>vulneri superveniens affectus so-</i>	15
<i>porosus letalis.</i> 510	Categoricus <i>index inveniendis argutiis</i>
<i>vulnus inveteratum in cere-</i>	<i>subsidium.</i> 401
<i>bri ventriculum sinistrum</i>	Catenæ <i>Græcorum Patrum in Novum</i>
<i>penetrans.</i> 510	<i>Testamentum.</i> 108. 110
Carnibus <i>cur abstinerit Pythagoras?</i> 26	S. Catharina <i>legenda.</i> 428
	Causica <i>infinitarum curvarum causi-</i>
Carotidum <i>arteriarum exortus verus.</i>	<i>ca est.</i> 247
	Celeritas <i>navis ad quam non, ceteris pa-</i>
Cardinaliæ <i>dignitatis origo.</i> 205	<i>ribus, est in ratione subduplicata sub-</i>
Cardinalium <i>munus & prerogativa.</i>	<i>tensa veli.</i> 251
	<i>quo casu sit subtrigecupla ve-</i>
Carmen <i>elegans Nicolai Fouqueti.</i> 365	<i>locitatis ipsius venti?</i> 252
<i>aureum Pythagora illustra-</i>	Cellæ <i>veterum sacra.</i> 161
<i>tum.</i> 455	Centrum <i>mundinum terna?</i> 294
Cartesianorum <i>Ovalium constructio</i>	In Cephalalgia <i>non pari semper effectu</i>
<i>problematis generalioris casus tan-</i>	<i>arteria temporalis inciditur.</i> 511
<i>tum simplicior.</i> 248	In Cerebri <i>cortice qua ratione laxari</i>
<i>Philosophia num a logomachi-</i>	<i>queant radices nervorum?</i> 483
<i>is vacua?</i> 55	<i>ventriculum sinistrum pe-</i>
Cartesii <i>lineæ mechanica in geometriam</i>	<i>netrans vulnus capitis</i>
<i>recipienda.</i> 386. 477	<i>inveteratum.</i> 510
<i>vita.</i> 130	Cerebrum <i>& systema nervosum sedes</i>
<i>problematis solutio.</i> 234	<i>februm intermittentium.</i> 482
Cartesio <i>male attributi Balb. Beckeri</i>	<i>in plenilunio intumescens.</i> 182
<i>errores.</i> 314. 399.	Cerevisiæ <i>faeces nec acida, nec alcalina.</i>
Cartesius <i>notatus.</i> 396. 217.	405
Caruncula <i>meatus urinarii quomodo</i>	<i>ab aciditate præservanda re-</i>
<i>absumenda?</i> 343	<i>medium.</i> 406
Cassiodorus <i>emendatus.</i> 199	Chæremone <i>apud Strabonem quis?</i> 520
Castratio <i>testiculi quando locum ha-</i>	Chaldaeorum <i>Philosophia.</i> 273. 39.
	Bb bb Cha-

INDEX

Chamæmelis flores, insigne febrifugū. 153	futurum judicium. 268 (266)
Chami delictum & pœna. 468	Christiana religio per vim non propa-
Chaos quid fuerit? 22	ganda. 323
Ethnicis omnibus agnitum. 291	vel maxime rationi &
Charta oleo vitrioli imbuta & exsiccata	natura congrua. 503
insigniter adstringit. 343	Christianæ famine Muhammedanis nu-
Chia Cretensibus orti. 119	bere a Turcis prohibentur. 11
Chiliasmo Patrum plerique addicti fue-	Christiani Judæorum nomine, & vice
runt. 84	versa, a gentilibus appellati. 228
China Chinæ qua ratione febribus me-	Christianis unde capitis asinini cultus
deatur? 152	objectus? 228
adversus febres remedium	Christianorum Orientalium notabilis
tutissimum. 153. 487	superstitio. 11
ipsum succum nerveum af-	persecutiones. 189
ficit. 488	sanguine num Judæi mysteria
quomodo in febribus inter-	peragant? 225. 228
mittentibus exhibenda? 488. seq.	Christus quare Nazarenus fuerit dictus? 49
affectibus chronicis pleris-	in templi pinnaculum depor-
que cum intermissione	tatus. 101
affligentibus medetur. 489	num Chrestus per contumeli-
China Chinæ exhibitioni præmittenda	am a gentilibus dictus? 444
evacuante. 488	num Eucharistiam a se institu-
effectus & textura. 487	ram ipse una cum discipulis
Chirurgi requisita. 341	usurpaverit? 529
In Cholera aqua pulli adhibenda. 153	Chronicis plerisque morbis medetur
Chowagia honoris apud Armenios no-	Cortex Peruvianus. 489
men. 283 (281)	Chronicon Saxonicum a Gifone edi-
Christi vita chronotaxis. 195	tum. 186
annus nativitatis. 195	Chronologia vita Trajani Imperatoris
annus passionis. 197. seq.	159
apotheosis a Tiberio tentata. 197	Christi. 195
Divinitas asserta. 233	Romanorum Pontificum. 198
incarnatio necessaria fuit. 233	Chronologicum opus Emanuelis a
	Schellstrate. 195. seq.
	Chry-

RERUM NOTABILIORUM.

Chrysostomi quæ scripta genuina? 490	Columna nubis & ignis Exod. XIII.
Chrysostomus quid per duo πρὸς ὁμήρου	quid? 470
in Christo intellexerit? 107	Columnarum perspectiva. 499
Chymicorum salium diversitas unde	Coma promissior multis Gentibus im-
dependeat? 402	probata. 51
Ciborum apud Judæos differentia. 519	virorum quo sensu dicatur
Ciceronis operum variæ editiones. 137	adversari natura? 51
Circulatio sanguinis in fœtu. 231	Commentarii variorum in Novum Te-
Ciza num Episcopali sede exciderit? 215	stamentum. 107. 112
Clamoris Israelitarum concursus qualis	Commentarius in Epistolam ad Ebræos.
ad dejectionem murorum Jeri-	413
chuntos? 497	in Esaiam & Josuam. 492
Clemens IV. Romæ Episcopus. 198	M. Commodi Ant. Imp. numisma. 194
Clementis Romani opera quanam genu-	Communione sacrilega num impleatur
ina? 83. 107	præceptum Christi? 134
X. decreta varia. 166	Conchyliæ in montibus unde? 41
Clericorum in Gallia Synodi. 177	num cor & sanguinem ba-
degradationis ritus. 333	beant? 441
Clerus Gallicus ad decimas Regi obstrin-	Conchyliorum testæ utrum omnes ex a-
gitur. 177	nimalibus, nec ne? 22
Cletus Pontifex ab Anacleto diversus.	musca. 441
198	Concilia Cleri Gallicani. 24
Cluverius notatus. 429	Confer Synodus.
Coagulationis motus 147	Seculi IV. 461. seq.
Cochleæ carent oculis. 442	Concionum sacrarum Ecclesiæ veteris
Codex Juris Gentium Leibnitianus.	ritus. 154
141. seq.	Configurationis motus. 145
Cœlestia corpora num igne quoque in die	Confraternitates gregis boni Pastoris
extremo corripienda? 18	suppressæ. 166
Cœlestium corporum influxus in inferi-	Congregationes Mancipiorum Matris
ora. 5	Dei suppressæ. 166
Cœlibatus Sacerdotum a Paphnutio	Conjugum successio. 337
prohibitus. 463	Conjunctio Planetarum inferiorum,
S. Cœnæ vestigia apud gentiles. 503	cum Sole. 59
Vide Eucharistia.	Satellitæ Saturnini cum fixa.
Cogitationes hominum num ab Angelis	407
cognoscantur? 320	Bbbb 2 Pla-

INDEX.

Planetarum cum fixis ram.	moles unde?	402
407	actio quid?	403. 405
Conservatio hominum num recte dica-	motus.	404
tur continua creatio?	Corpus quid?	402
501	humanum an dignum opus Deo	
Constantini M. duplex baptismus explo-	creatore?	395
sus.	In Corpus quomodo agat mens huma-	
459	na.	321
Constantinopolitanorum Patriarcha-	Corruptionis motus.	126
rum novissimorum fata.	Cortex Peruvianus. Vide China Chinæ.	
8	Costa (Margarita) poetria clara.	308
Consulares Fasti emendati.	Cranii depressio quomodo elevanda?	341
159	161	
a Scholstrateno editi. 204	fissuram num innuant febricu-	
Consules Romani fasces alternis non	la & vomitus capitis vulnere	
mensibus, sed diebus habuerunt.	supervenientes?	512
183	A Cranio diffracto paralytis.	182
Controversiæ inter eruditos plurimæ ad	Creationis historia Mosaica ad caput	
logomachiam revocate.	vulgi accommodata.	293. sq.
54	non $\Phi\upsilon\sigma\iota\kappa\acute{o}\varsigma$, sed $\eta\sigma\iota\kappa\acute{o}\varsigma$	
Coranicum lexicon ab Abr. Hinckel-	intelligenda.	296
manno promissum.	100	
Corde num conchyliæ gaudeant?	Creatura æterna num concipi possit?	291.
441	296	
Cordis vulnus sexto demum die mortem	Crepusculi Solstitialis observatio.	411
intulit.	Ex Creta cur orti olim crediti Judæi?	
512	445	
structura interior.	In Criticis Hæretici Catholicis perspicua-	
436	ciores.	78
Corinthii ordinis perspectiva.	Cruciatae expeditiones.	324
499	In CrySTALLORUM superficie, etiam polita,	
Cornelii martyrium quando contigerit?	colores iridis ostendi queunt.	182
200	Culicis forma.	442
Corona in nubibus visa, Wilhelmo Au-	Curva data invenire aliam, sic ut evolu-	
riaco Regni prænuntiata.	ta vel caustica vel diacaustica unius,	
94	fit respectu alterius alia quæpiam ex	
Corpora quo motu inter se misceantur?	istis iribus.	247. sqq.
145	qua.	
Corporis membra omnia ad certos u-		
sus creata.		
395		
motus num a voluntate men-		
vis dependeat?		
321		
Corporum principia tria		
402		
textu in quo consistat?		
402		

RERUM NOTABILIORUM.

qualis Diacaustica?	244	Decretales Pontificum, qui ante Sirici-
Vide Diacaustica.		um vixerunt, spuria.
83		
æqualis motus in horologiis		Degradationis Clericorum in Ecclesia
conciatrix.	476	Romana ritus.
333		
Curvæ, cujus natura addx = dyq, con-		Dei providentia asserta.
structio.	254	judicium prædiculare in homines
ejus tangens ad abscissam a		tempore mortis quale?
tangente constantem ratio-		(264)
nem habeat, inventio &		providentia in regendis hominibus
constructio,	255. 256	methodi.
501. seq.		
geometrica qua censenda?		concurfus ad actiones humanas.
219		
tractoria Hugeniæ.	476.	existentia mathematice demonstra-
477		ta.
Curvarum constructio ex tangentium		Deleterium quid causa proxima fe-
condicione.	385. sqq.	brium.
150. seq.		
Curvarum constructio per Dia-Causli-		Democriti philosophia.
cas.	247	278
osculum simplex num pro con-		Demonstratio mathematica existentia
curfu duorum contactuum		Dei.
habendum?	249. 250	220
an per 3 vel 4 radices æ-		Demonstrationi huic superstructa pho-
quales sit reperibilis?	250	ronomia.
222		
problemata. 234. 235. 398. 425.		Demonstrationibus num Leges nitantur?
387		382
Cuticulæ materia.	434	Dentes num habeant testacea?
442		442
Cybeles sacra apud Gentiles.	72	viperarum an perforati?
443		443
Cystico-hepatici ductus cur rectius he-		Deistæ eodem in censu habendi quo
patico Cystici dicantur?	434	Atbei.
393. 500		
D.		Determinatrix Geometria qua?
385		
Davidi quinam Psalmi asserendi?		Deus Noctulius.
72. 73		212
Dea triformis, Luna, Diana, Hecate.	121	Diabolorum post lapsum status qualis?
318. seq.		
Decimæ Regi Gallia a Clero præstandæ.		Dia-Caustica qualis Curva?
177		244
		infinitarum Curvarum
		Dia-caustica est.
		247
		Dia-Causticæ relatio simplex ad Evolu-
		tam.
		244
		rectifi-

INDEX.

reſtitutio.	247	Areopagita a Dionyſio Gallo-
Hugeniana ſchema & con-		rum apoſtolo diverſus. 83
ſtruſio.	245	Dioptrae teleſcopica num ab Aſtronomis
Diametrorum planetariarum metien-		adhibenda? 3
darum ratio.	412	Diplomatum uſus varius. 373
Diaphragmatis in iſpiratione motus		Diſciplina arcani inculcata. 199.200
diverſus.	435	inſcriptionum argutarum.
Diarium Eruditorum Parmenſe, Muti-		399.ſeq.
nenſe, Bononiſe.	45	Diſputatio quid proprie Romanis? 155
Diei extreme ſigna.	17	Diſſolutionis motus. 147
Dies natalitii num ſolemnis ritu apud E-		Diſtantiæ quomodo teleſcopio ex una
braeos celebrati?	103	ſtatione dimetienda? 3
Dominicanum a Chriſto & Apo-		Divinitas Scripturæ S. ex inſitis notis
ſtoliſ in locum Sabbathi ſur-		afferta. 101
rogata?	420	Diurna Aetæ urbis Romæ. 161
Differentialis calculi Leibnitiani præ-		Dodvællus notatus. 202
ſtantia.	476	Dominicani inquiſitionis ſacræ præci-
Digeſtiva medicamenta qua?	486	pui autores. 324.ſeq.
Dii penates urbis Romæ.	161	Dominica dies num a Chriſto ipſo aut
Germanorum veterum.	429	Apoſtoliſ in locum Sabbathi
Diluvium aliquod univerſale ex natum-		ſurrogata? 420.ſq.
libus cauſis num metuen-		Donatiſtæ num a Concilio Romano ad
dum?	16	Conſtantinum M. provocarint? 461
univerſale qua ratione or-		Dordracenæ Synodi canones omnes a
tum?	20.292	Reformatiſ in Gallia probati.
Ante Diluvium perenne fuit æquinocti-		31
um.	293	Ductus cyſtico-hepatici, an hepatico-
qualis mundi ſtatus? 293		cyſtici? 434
Dio Caſſius notatus.	161	hepatico-cyſtici quot obſerven-
Diocletianus num ſponte ab imperio ab-		tur in hepate bovino? 434
ierit?	128	Dudaim quid? 101
Diogenes Laertius emendatus.	277	
Ad Diognetum epiſtola Juſtino Marty-		E.
ri male adſcribitur.	189	Ebræa lingua Sorabica ſeu Slavica
Dionyſius Patriarcha Conſtantinopo-		mater. 305.ſeq.
litanus.	8	ut

RERUM NOTABILIORUM.

ut magis magisque coli cape-		Emblemata varia collecta. 545
rit?	464.ſeq.	Emplaſtrorum epiſcopalium uſus in
Ebraeorum ritus num ex Aegypto petiti?		petechiis. 182
	362. 445	In Empyemate parienteſis thoracis ſe-
Eccleſia novi Teſtamenti quando cape-		liciter celebrata. 512
rit?	415.420	Εντελέχεια animæ regeneratio. 431
Eccleſiarum Reformatarum in Gallia		Enterocoles chirurgia. 268
numerus ut variaverit?	26	Entis Veneris virtus. 182.153
Eccleſiaſticum regimen quale eſſe conve-		Ephraemi Syri opera quam genuina?
niat?	156.ſqq.	461
Eccleſiæ Græcæ præſens ſtatus.	6	Epicuri philoſophia exploſa. 279
Armenicæ præſens ſtatus. 6.12.13		Επιλαμβάνομαι, idem quod vindico.
num Eutyſchianiſmi		416
recte accuſentur?	13	Επιφάνεια quid gentilibus? 155
Romana diſſidiis tollendis im-		Episcopalia jura unde? 101
par Pontificii tribunalis au-		Episcopalis hierarchia deſenſa. 156.ſqq.
toritas.	130	num juris Divini? 157
Eccleſiaſticorum Scriptorum bibliotheca.	77	Episcopi primorum ſeculorum a Chriſto
Eclipſis Solis obſervata.	383.447	immediate Episcopatum ſe ac-
Edda Mythologia Septentrionalium.	273	cepiffe, pro certo habuerunt. 84
Efferveſcentia frigida.	182	Episcoporum emplaſtrorum uſus in
Eleatica philoſophia.	278	petechiis. 182
Electiſionis & reprobationis decretum		Epistolæ Egidii Menagii, & ad eum ab
quale?	501	aliis ſcriptæ. 168
Electorum in Germania origo. 377.ſqq.		In Epiſtolam ad Ebraeos commentarius
	509	analyticus. 413
Electrica attractio.	147	Epistolographica ars. 164
Eleemoſynæ, ſacrificia Deo oblata. 430.		Epitaphium equo conditum. 237
ſeq.		Equetriſ ordo aurei velleris. 261. (259.)
Ellipſeos Evoluta expedita conſtructio.		Johannitarum. 521. ſqq.
	246	Equis albis præcedere, proverbium un-
Eloquentia linguæ Germanicæ.	429	de? 212
Orientalium in literarum		Equo conditum epitaphium. 237
exordiis & titulorum		Eruditorum logomachia. 53. 55
ſplendore. 182. (180.)		In Eryſipelatoſa febris maligna ſanguis
		perquam fetidus. 153
		170

INDEX

In Esaiam Commentarius Sebastiani Schmidii.	492	rerum finitarum pendet a jussu Entis infiniti.	218
Ethica Pythagorica.	452	Experimenta spontanea generationis	
Evagrio Pontico male tribuuntur vitæ SS. Patrum.	490	cur nonnullis non succedant?	440
Eucharistia num Christus ipse fuerit n- sus?	529. seq.	Extrema diei signa.	17
De Eucharistia a quibus dogmata sua hauserint Zwinglius & Lutherus?	457	Extremi judicii certitudo.	264. (262.)
In Eucharistia num exemplo Christi tue- ri se possint Sacerdotes, qui sibi- met eam porrigunt?	530. seq.	tempus.	267. (265.)
num administrans Sacer- dos ejusdem participa- tione possit abstinere?	536	F.	
Euclidis elementum primum artis inve- niendi regulis explicatum.	222	A Fabis cur abstinuerit Pythagoras?	520
Evoluta Ellipseos expedita constructio.	246	Fabri (Honoratus) notatus.	2
puncta artificio paucis cognito reperiuntur.	249	Fæces cerevisia nec acida, nec alcalina.	405
Europææ mappa nautica.	478	Fasces alternis non mensibus sed diebus penes Consules Romanos fuisse.	161
Eusebius illustratus.	35-36	Fasti Consulares a Schelstrateno editi.	204
notatus.	126. 197. 200. 458	Favorabilia & odiosa in jure.	382
S. Eustachii Acta fide indigna.	191	In Febre maligna erysipelatosa sanguis valde foetidus.	153
Eutychianismi num recte accusentur Armenii.	13	omni quotidiana venesectio commendatur.	486
Excitationis motus.	146	quartana parcius quam in tertiana venesectio adhi- benda.	487
Exfoliatorum trepanorum utilitas.	342	Febrifuga varia.	153
Existentia Dei mathematicè demon- strata.	220	inter præstantissimum Chi- na China.	152. 153. 487. 488
rerum in singula momenta re- stauratur.	218	pericarpia.	486
		Febrilis materia focus.	481
		rigoris causa & ratio forma- lis.	483
		Febris mere algida negatur.	38
		Febris natura consistit in calore.	38
		causa immediata, sanguinis fer- mentatio.	38
		dele-	

RERUM NOTABILIORUM.

deleterium quid spiritus animales efficiens.	150. 151	Fermentationis phenomena essentialia.	405. 406. 407
causa procatartica.	39. 40. 152	finis varius.	406
rigor a sanguine coagulato.	39	modus.	146
materia febrifica carens.	40	Ad Fermentationem quid faciant a- qua, aer, calor?	406. 407
remittentis curanda methodus.	152	Fermentescences liquores quomodo ab primo momento sanguis frigidus acore præserventur?	406
intermittentis genius Proteifor- mis.	152	Fermentum quid & quotuplex?	405
intermittentis curanda metho- dus.	151. 485. 486. seq.	Ferrarii plures in republica literaria co- lebres.	154
intermittentis sedes est cere- brum & systema nervosum.	482	Festa num præter diem Dominicum in Ecclesiis Reformatis celebran- da?	540. seq.
materia succus nervosus depravatus.	482	Festorum Judaicorum origo & causa.	505. seq.
symptomata.	484	translatio.	506
diversa species diversis anni tem- poribus unde?	484. 485	Festos dies anniversarios instituendi potestas soli Deo vindicata.	541. seq.
Febricula & vomitus, capitis vulnere supervenientes, non certo fractu- ram aut fissuram cranii innuunt	512	Fibræ intestinorum carnea sunt spirales.	489
Felicitis Pontificis Romani martyrium dubium.	201. seq.	Fides num repugnet rationi?	503
Femoris protuberantia carnea ossis ca- riosa occasione enata & sectio- ne sublata.	511	Figura mixtorum quid sit, & unde de- pendeat?	402
Fermentatio sanguinis immediata fe- brium causa.	38	Filii Dei cur dicti Judai?	444
febrilis a particulis igneis, sive Cartesianorum ma- teria subtili.	39	Filius num patrem hæreticum prodere teneatur?	165
strictè accepta quid?	405	Filum argenteum dentatum absumentæ caruncule urinariae.	343
		Fixarum rerum substantia pendet a jussu Entis infiniti.	218
		Fistula callosa quomodo emollienda?	343
		Fixæ conjunctio corporalis cum Satel- lite Saturnino.	207. seq.
		planetis antiquiores.	295
		Cccc	Fixa-

INDEX

Fixationis & volatilisationis motus.	171	Fulberti operum editio prima.	171
Ex Fixis Planis quomodo facti?	41.	Funiculus umbilicalis in fœtu mortuo	147
Flammæ figura spherica.	297	perquam brevis, sed ordinario	41.
Floccius (Andreas Dominicus) autor	149	crassior deprehensus.	344
libri de Magistratibus Romanis		non destituitur nervis.	434
Fenestella male tributi.	236	G.	
Florentinæ Academia.	238	Gallæi Habessinorum olim acerrimi ho-	
Florentini enigmatibus solutio correctæ.	42	stes, nunc mitescunt.	284. (282.)
Fluida poris destituuntur.	39	Gallæi num sint morbose excrecentia	
Fluiditas olei unde?	404	arborum?	439
spirituum unde?	404	Calliæ Regum jura circa nominatio-	
Fluiditatis requisita.	403	nem ad Prælaturas.	177
Focus materiæ febrilis.	481	Gallicum itinerarium.	353
In Fœderibus pangendis boves mactan-		Gallorum vetus idioma.	104
di mos.	200	Pœtarum historia & selecta	
In Fœtu, sanguinis circulatio.	231	carmina.	105
sanguis per foramen ovale non		Gangræna aliquando a scirrbo arteri-	
tam ex vena cava ad pul-		am magnam in abdomine com-	
monalem, quam ex hac ad		primente.	512
illam defertur.	232	cur paralyti interdum super-	
Fonticulum futuræ coronali inurendi		veniat?	512
modus.	341	Garuffii (Josephi Malatesta) opera o-	
Fontium origo num ex vaporibus?	21	mnia, edita & inedita.	347
Fortuito num orti homines?	396	Gastrophagiæ futuræ interscissæ simplex	
Fortuitus atomorum concursus num		præfertur.	268
homines produxerit?	396	Gemina objecta quando visio referat?	4
Fortuna quid?	396	Gemmæ antiquæ L. Begeri.	120
Fouqueti (Nicolai) carmen elegans in		Genealogiæ Principum Germaniæ.	
carcere compositum.	365	260. (258.)	
Francorum Gallia a Franconibus Ger-		Generatio spontanea testaceorum.	437
mania origo.	104	defensa.	437. sq.
Fridericus Barbarossa num pedibus ab		vermium.	439
Alexandro III. conculcatus?	509	Generationes hominum infinita num	
		sibi invicem ab æterno succes-	
		serint?	395
		Genius Principis tutelaris.	160
		Genii	

RERUM NOTABILIORUM.

Genii viris, quod Junones feminis.	210	Glandularum salivarium tumoris me-	
Geographia universalis.	114. 213.	dela.	342
Geometria dimensoria & determina-		Globi perpetui Weigelliani.	221
trix quæ?	385	Globulus plumbens effusæ exsectus.	513
ultra æquationes Algebra		Gnostici mysticum Scripturæ sensum	
procedit.	477	venati.	107
Geometriæ seu Archimetria natura.	221	Gordiani Imperatoris numus rarus.	
In Geometriam recipienda linea Carte-			194
sii mechanica.	386. 477	In Gosselini (Antonii) Historiam Gal-	
Geometricæ curvæ quæ?	477	lorum animadversiones.	103
Geometricis constructionibus motus		Græca Historia imperfecta.	158
tractorius inservit.	386. sq. 477	Græcæ ecclesiæ præsens status.	6
Georgiani nonnisi octennes ad Bapti-		de purgatorio sententia.	10
smum admittunt.	9	Granati quinam a magnete trahantur?	
Georgii Principis Anhaltini elogium.	85		182
Gentilibus num accessus ad æternam sa-		Gravitas & levitas.	149
lutem pateat?	267. (266.) 500	Græci cur Ægyptum olim frequenta-	
Gentilium variorum conversiones.	508.	rint?	446
199.		Græcorum philosophia.	276
Gentium Juris Codex Leibnitianus.	141	Gregorius VII. Pontifex hæreseos Be-	
Germaniæ Principum genealogia.	260.	rengarianæ reus.	171
(258.)		Gratia universalis num recte a Camero-	
veteris status.	357	ne & Amyraldo tradita?	501
Electorum origo.	377. sq. 509	cum natura composita.	503
Germanicæ Nationis Concordata cum		Gruterus emendatus.	348
Sede Romana.	376	Guimenii (Amadei) libellus damnatus.	166. 167
Germanorum antiquorum Dii.	429	H.	
Gerson (Johannes) autor libri de Imi-		Habessinorum historia.	280. 283
tatione Christi.	273	religio.	284. (282.)
Glandulæ num merus sint vasculorum		erga Ecclesiam Roma-	
contextus?	434	nam odium.	284.
pituitaria humor quo distri-		(282.)	
buatur?	435	Hæreticæ pravitatis Inquisitores.	329.
			199.
		Hæreticus proprie quis?	331. sq.
		Cccc 2	qua

INDEX

qua pars in Ecclesia Romana	Hippolyti Thebani fragmenta.	204
afficitur?	332	
Halloix notatus.	Hircusemissarius, Levit. XVI.	361. sqq.
Hamburgense Jus, ejusque interpretes.	Hirudinum in hamorrhoidibus usus	78
	spretus.	271. (269.)
Hammondus notatus.	Hispanica Inquisitionis origo.	382
Harduinus (Johannes) notatus.	15	
Hebraeorum veterum poësis.	Historia Principum Amusionensium.	43
Musica.	Wilbelmi III. Regis Magnæ	69. 74
Vide Ebraei.	Britannia.	43. sq. 93
Heinsius notatus.	Genealogica Domus Spinola-	108
Ex Hallebori albi radice pessarium men-	rum promissa.	81
sium per aliena loca egressum co-	Judith sine liber canonici?	81
bibet.	Gentis Judaica.	189
Henschenius notatus.	Imperatorum Romanorum.	202. 203
Hepatico-Cystici ductus.	Habesinorum.	434
Herculi votum facere apud gentiles se-	Inquisitionum Romanarum.	323. sqq.
quiori sexui non permissum.	Mosaica ad captum vulgi ac-	210
Hermes Trismegistus.	commodata.	275
Herodes Agrippa junior quando mor-	Romanorum scriptorum.	293. sqq.
tus?	Westfalia.	307
Herodis Antipæ nummus.	508. sqq.	
Herodoti autoritas in rebus Ægyptiacis	Paderbornensis.	507. sqq.
exigua.	Pacificationis Neomagiensis.	363
Hierarchia Episcopalis defensa.	Historiæ Augusta Scriptores.	157
Hieroglyphica Ægyptiorum inexplica-	Hobbesius refutatus.	159
bilia.	428. 539	
Hieronymi ad Damasum epistola sup-	Homines num ex congressu siderum, aut	275
posititia.	concursum atomorum, aut fortuito	202
scripta alia supposititia.	orti?	491
Hieronymus explicatus.	Hominum propensio ad idololatriam.	36
De Hilarii Pictaviensis scriptis judi-	liberum arbitrium quale?	460
um.	Horarum distinctio num jam Mosis tem-	502
Hinckelmanni (Abrabami) Lexicon	pore obtinuerit?	100
Conanicum.	Hornius (Georgius) notatus.	102
Hippolyti Portuensis Chronicon.	Horo-	204

RERUM NOTABILIORUM.

Horologiorum equalis motus beneficio	unde?	504
Curva?	476	
Hugenianæ Dia-caustica schema &	Imago quid in opticis?	246
construatio.	Immanuel quid denotat?	494
Curva tractorie.	Imperatorum Romanorum historia.	245
Hugenii quadratrix hyperbole.	Incarnatio Christi sine necessaria.	476
Hydraspis Wagenfeiliana vindicata.	Index categoricus inveniendis argutiis	223
Hydroceles chirurgia.	subsidium.	270. (268.)
Hygroscoium in exhausto recipiente	Indiæ Orientalis Societas Belgica Histo-	302
nullam mutationem passum.	ria naturalis pariter ac Religio-	302
Hyperbolæ quadratura per curvam	nis propaganda studiosa.	388
certam.	Infernales pœne num æternæ futurae?	178
quadratrix Hugeniana.	Influxus corporum cœlestium in sub luna.	476
In Hypochondriacis vires Entis Vene-	ria.	5303.
rie.	Ingravidatio falsa ab uteri scirrbo.	153
In Hyſtericis vires Entis Veneris.	Innocentii XI. Pontificis decreta varia	153
I.	libros recentiores damnantia.	167
In Iamaica arborum ingens magnitu-	Inquisitionis Romanæ processus.	165. 323.
do.	sq.	184
Jansenistæ notati.	ministri & autores præ-	131. 135
Ad Idololatriam propensio humane	cipui Dominicani.	324.
mentis.	325. 329	
De Jejunis antiquis Hebræorum liber.	Ab Inquisitionis jugo Neopolitanum.	275. sq.
Regnum liberum.	328	
Inquisitores hereticæ pravitatis.	329. sq.	
Inscriptiones antiquæ Begeri.	121	
Brixienſes.	209	
illustrata.	346. sqq. 515	
Inscriptionum argutarum disciplina.	399. sqq.	
Insignia Principum Europæorum as-	470	
ris mis designandis adhibita.	221	
Instrumentorum musicorum varia ge-	70. 71. 76	
nera.	In Integritatis statu quale Sabbathum?	416
Imaginum cultus qualis apud Græcos?	Intel-	11

INDEX

Intellectus humani comparatio cum ta-	Judæa Græcis olim frequentata.	446
bularum.	Judæi num sanguine Christianorum ad	429
agens quid?	mysteria, amuleta, aut medi-	429
& voluntas male distinguun-	cinam utantur?	225. seqq.
tur.	moribundi quas preces fundant?	502
Interpres legum bonus quis?		381. sq.
De Interpretatione legum scriptores.	morte suamet omnia peccata sua	381
Intestinorum fibrae carnea sunt spirales.	expiari credunt.	489
	Christianorum nomine a gentili-	489
Intestinum cæcum quale dici debeat?	bus comprehensi.	434
	cur filii Dei dicti?	434
Inveniendi ars quousque processerit?	cur crediti ex Creta orti?	221
	unde fingantur coluisse asini caput?	221
veteribus cognita, sed		446
refta.	Judæorum orientalium superstitionis	222
Inundationibus aquarum num mundus	notabile exemplum.	16
periturus?	Cabala explosa.	16
Jobi libro fictæ narrationes inspersæ.	nomen num duodecim uni-	80
genealogia.	versis tribubus compe-	469
liber quando conscriptus?	tat?	500
Johannitarum Equestris ordo.	in terram Canaan jus un-	521
Jonicæ philosophiæ decus, dogma de	de?	470
Mente omnium rerum præside.	Judaicæ gentis historia.	277
	religionis convenientia cum na-	277
Jonsius refutatus.	tura.	446
Jordanis aqua quomodo steterit?	Judaicorum literarum fata.	496
Josephus illustratus.	Judaicorum festorum origo & causa.	36. 37. 190
In Josuæ capita VIII. commentarius		505. sqq.
Seb. Schmidii.	Vide Ebraei.	493
Jothami apologus Jud. IX.	Judicari & justificari diversa sunt.	539. sq.
Iridis colores in crystallorum & lapidis		(266.)
Lydiæ superficie polita ostendi pos-	Judicii extremi certitudo.	182
sunt.	tempus.	182
Irrationalium quantitatum fons.	Judicium Dei particulare in homines	385
Ischiadicum malum metu curatum.	singulos tempore mortis quale?	182
Italicum itinerarium.		353
Itinerarium Gallicum & Italicum.		353

RERUM NOTABILIORUM.

Judithæ historia num liber canonicus?	Lambecius refutatus.	203
	Lana (Francisci Tertii) magnetica no-	81
Julius Capitolinus quorum Imperato-	va hypothesis.	148
rum vitas composuerit?	In Laryngotomia qualis cannula adhi-	159
Junones feminis, quod viris Genii.	benda?	210
Jurandi inadvertenter consuetudo sit-	Lavernatellus.	135
ne peccatum?	Legati Romanorum Pontificum ut pe-	380
Jureconsultus perfectus.	detentim invaluerint?	333
Juridica Metaphysica.	Leges num demonstratione nitantur?	141
Juris gentium codex Leibnitianus.		370
natura & gentium fontes.	Vide Jurisprudentia, Jus.	372
methodus Leibnitiana.	Legis Mosaica usus typicus assertus.	236
Jurisdictio Reip. Venetæ in mare Adria-	vindices Angeli.	517
ticum.	Legum Interpres bonus quis?	382
Jurisprudentia metallica.	Leibnitiana Juris Methodus.	382
Jus Hamburgense ejusque interpretes.	Lentes opticas conficiendi ratio.	382
	Lentis centrum rite se habens quomodo	382
Justificatio & judicatio hominum quo-	cognoscatur?	268. (266.)
modo differant?	Lepus Armeniis horrore, perinde ac sus	189
Justino Martyri epistola ad Diognetum	Judæis.	189
male tribuitur.	Leucippi philosophia.	189
Justitia Dei num punitionem peccato-	Levitæ Hebræorum musici.	74. 75. 76
rum extemporaneam exigat?	Lexicon metallicum.	38. 39.
	Libertas arbitrii humani qualis?	38. 39.
Justitiæ partes tribus generalissimis juris	Libri a Romanis Pontificibus nuper da-	371
natura præceptis respondententes.	mnati.	371
	Librorum prohibitio in ecclesia Roma-	371
K.	na.	371
Kethib & Keri Masoretbarum.	Lichtfootus notatus.	425. sq.
Knorrius (Christianus) L. B. a Rosen-	Lineæ Cartesii mechanica in Geometri-	274
roth notatus.	am recipienda.	274
Κωμὴν quid græcis.	Linguae structura quoad planum supe-	51
Κωμὴν & πόλις sæpe synonyma.	rius.	50
L.	Linimentum emolliens in contracta	50
Lactantius libri de Mortibus Persecu-	manu proficuum.	125. 126
torum autor genuinus.		125. 126

Liquo-

INDEX

Liquores fermentescerites quomodo ab acore pr. servandi? 406	indagandarum insigne studium. 281. (279.)
Lithotomia quomodo adornanda? 268	Lumen quomodo producat? 405
De Liturgia Gothic. a judicium. 170	num corpus? 3
Liturgiæ Apostolor. in pseudigrapha. 82	Luna cornea sublimati ope praparata. 183
Livius illustratus. 161	Lupanarium publicorum necessitas a Petro Cabier asserta. 31
Lixivium unde ortum? 41	Lusitaniæ tribunal S. Inquisitionis. 237
In Locis duobus visum objectum, nec ta- mengeminum. 4	Lutheri de Christo cænato sententia. 530.
Locus apparens objecti in majori quam foci distantia a viro siti, respe- ctu oculi inter basin distin- ctam & vitrum positi, difficilis determinatu. 2	In Lydii lapidis superficie etiam polita colores iridis ostendi queunt. 182
Spirituum qualis? 316	Lympha quomodo sistenda, ubi vasa læsa sunt? 343
Locustis pellendis quale in Syria reme- dium? 11	M.
Logarithmorum constructio per certam curvam. 388	Magistri Magni Equitum Johannita- rum. 524
Logica inter preliminaris estimatio- nis. 220	Magliabechii (Antonii) elogium. 237
Logicæ compendium. 220	Magnes adamantes quoque nonnullos trahit. 182
Logomachia eruditorum. 53. 54. 55. 56	quosnam granatos trahat? 182
Logometron Logicæ compendium. 220	Magnetica nova hypothesis R. Lane. 48
Lollardorum in Anglia hæresis. 175. 326.	Magnetici motus. 148
Loti uxoris monumentum. 469	Magnetis, postquam ignis vim sustinuit, virtus remanens quomodo auge- ri possit? 181
De Luce primigenia sententia Burnetii. 295	solutio spiritus salis facta quo colore sit? 181
Luciani Capbargamalenensis tractatus de S. Stephani reliquiis spurius. 103	Magnitudo objecti per telescopium visi quanta ad apparentem magnitu- dinem visi nudo oculo? 2
Lucos cur pro sacris antiqui habue- rint? 446	Mahumedanorum superstitionis nota- bile exemplum. 11
Lucretii hypothesis de ortu animalium refutata. 396	
Ludolfi (Jobi) Habesfinicarum rerum	

Maim.

RERUM NOTABILIORUM.

Maimburgii (Ludovici) Historia Pon- tifi. um Rom. damnata. 167	forti admitti in aurum efficacia. 182
Mamma ob ulcus scirrhusum amputa- ta. 510	Masoretharum Ketibi & Keri. 425. 599.
Mammillæ sphacelus ex subitanea men- suum suppressione. 511	Materia subtilissima, quid? quomodo amica vel peregrina? 404
Manetis dogma de loco animarum post mortem. 359	secundum mechanicas motu- um leges agitata num ho- mines produxerit? 396
Manichæismi num Albigenes recte fue- rint accusati? 169. 599.	aliqua num præcesserit origi- ginem telluris? 394. 599.
nota num sit asserere Ro- manum Pontificem esse Anti-Christum? 147	Matheseos natura. 216. 599.
Mannæ genus Grammaticum. 101	Matronarum apud veteres honor. 211.
natura qua? 470. 471	
Mappæ nautica Europæ. 478	Maturationis motus. 146
Marcellini martyrium quando contige- rit? 200	Mauritii (Erici) elogium & opera. 545
Marcellus inter Pontifices Romanos non omittendus. 200	Mechanicæ Cartesii lineæ in geometri- am recipienda. 386. 477
Mare magnam aliquando terræ partem, imò altos montes texit. 41	Medicamenta digestiva & specifica quo- modo differant? 486
Margaritarum analysis chymica. 183	Medicis num accadat λογισμὸς? 54
Mariana notatus. 174	In Melanchthonis epistolas clavis. 359
B. Mariæ Assumptio priscis ecclesiæ se- culis incognita. 84	Melchisedecus merus homo. 418
immaculata conceptio. 237	Melitenenses Equites. 522
Mariæ, Tertulli ancilla, Acta spuria. 191	Mens humana quomodo in corpus agat? 321
Maris ejusque salsedinis origo. 41	Mensis non accumbere, sed asidere Ro- mani antiquitus soliti. 210
Marmora Brixienfis. 209	Ex Mensium subitanea suppressione sphacelus mammilla. 511
illustrata. 7. 347. 599.	Mensium per alia loca egressum prohi- bet venæ sectio in pede admini- strata. 512
Vide Inscriptiones.	Menstrua per nares & oculos excreta. 511. 512.
Marshamus refutatus. 445	
Martialis emendatus. 161	
Martis vitriolum viride in spiritu vini solubile, ejusque spiritus aqua	

Dddd

Men-

INDEX.

Menstruum universale.	146	Missa solitaria impugnata.	531
De Mente omnium rerum prae- sidentia.	277	Mixtionis motus.	145
A Mentis voluntate num motus corpo- ris dependet?	321	Moles corporis unde?	402
Mentium Respublica universalis.	372	Molinofii (Michaëlis) dogmata da- mnata.	167
Mercurii conjunctiones cum Sole corpo- rales, earumque calculi.	59. 599.	Monarchia ecclesiastica Regis Sicilia.	376
modus & distantia a terra.	59.	Monasteriorum Westfaliae notitia.	508.
Mercurii animati seu antimonialis ef- fectus.	187. 147	Montes quomodo orti?	23
incalescentia cum auro & ar- gento.	183	quem usum praestent?	23
colores.	184	Morales propositiones 65 ab Innocen- tione XI. damnatae.	167
Meretrices civiliter tales quae Judaeis?	496	Morborum omnium curatio cur non eadem?	37
Metallicae rei notitia.	516	transplantatio.	148
Metallici Processus ordinatio.	518	& minera & periodorum causa in nervoso genere residet.	489
Metaphysica Juridica.	333	Morini (Stephani) de Paradiso terre- stri dissertatio.	98. 99
Metempsychosis Pythagorae de sensiti- va & vegetativa anima intelli- genda.	5	Mosaicae legis usus typicus assertus.	362
Methodi Tangentium conversa usus ad varia problemata.	390	De Mosaicae creationis historia judici- um Burnetii.	293. 59.
Methodus serierum infinitarum per suppositionem seriei quasitae.	178	Mosaicum mundi systema captivi popu- li accommodatum.	293. 599.
Μετσωσεως vox in ecclesiam Graciam introducenda.	9	Moses num Pentateuchi autor?	79
Metu dolor ischiadicus prompte cura- tus.	182	ab Aegyptiis cultus.	103
Michaëlis Archangeli Legenda.	428	in historia creationis non Physi- cum, sed Ethicum egit.	296
Micographica machina.	442	cur in Cosmopoeia a veritate physica recesserit?	297
Sub Minois fabula representatus Moses.	445	sub Ainois fabula representatus.	445
		cum Osiride comparatus.	446
		radiante vultu.	473
		Morte	

RERUM NOTABILIORUM.

Morte cuiusque propria peccata expia- ri, Judaeis persuasum.	227	pedes pulvis humore glu- tinoso plenis instructi.	443
Per Motum effectio generalissima te- tragonismorum & quadratu- rum.	385. 599.	Musica Hebraeorum veterum.	69. 76.
Motus tractorius constructionibus geo- metricis inserviens.	386. 599.	Musulmanni in iidem qui servati.	283. (281.)
corporum quid?	402	Musicae origo & incrementa.	69. 70
externus & internus ut disse- rant?	404	veteris praesentia.	70. 71
configurationis, fermentationis, murationis, mixtionis, &c.	146	usus in sacris.	72. 76
Mundanæ periodi ab Ethnicis agnitae.	292	Muscorum instrumentorum varia ge- nera.	70. 71. 76.
Mundi finalis catastropha probata.	15.	Myopibus num convexa vitra condu- cant?	3
dissolutio subitanea.	17	Mysteria sunt de religionis essentia.	233
παλιγγενεσιαν qui statuerint?	273. 599.	N.	
status antediluvianus.	293	Natalitii dies num solenni ritu apud Ebraeos celebrati?	103
centrum num terra?	294	Natum & testium cerebri usus.	435
systema Mosaicum populi captivi accommodatum.	239. 599.	Naturalis religio qualis?	499. 599.
Mundus num corrumpatur senio?	16	Natura quo sensu doceat, quod viro pro- bro sit esse comatum?	51
destruendus per medium na- turale, sed modo superna- turali.	17	cum gratia composita.	503
quando destruendus?	18. 267.	Naturæ & gentium juris fontes.	370
(265.)		Nautica problemata.	479
utrum in nihilum redigendus, an restaurandus?	18	Nauticæ mappa.	478
antiquior fuit terra habitabi- li.	294	Nazarenus cur Christus dictus?	49
Muscarum oculi.	443	Neapolitanum Regnum a jugo Inquisi- tionis sacra liberum.	328
		Nero cur in Christianos saevierit?	128
		Nervi in funiculo umbilicali.	434
		Nervorum radices in cortice cerebri quomodo laxari queant?	483
		In Nervoso genere morborum aque mi- nena ac periodorum causa resi- det.	489
		Dddd 2	Nervo-

INDEX

Nervosum <i>systema</i> sedes febrium inter-	Oculos an habeant testacea?	442
mittenti m.	Oculus mundi, lapillus, aqua injectus	482
quid?	fit diaphanus.	182
Nervosus succus depravatus febrium	num unicus solum in objectum	
intermittenti in materia.	intentus fit, altero otitante?	
num rationem veram		4
præstat.	Gestophagi humani structura.	435. 437
a cortice Peruviano	tunica.	435. 437
afficitur.	Olei particula constitutiva.	404
Nicæni concilii decreta omnia Armeni-	Oleorum fluiditas unde?	404
is probantur.	Oleum per deliquium unde ortum?	41
Nicænum Concilium num librum Ju-	Omphacium præstantissimum quomodo	
dith pro canonico agnoverit?	preparatur?	407
Nihili conceptus in mente quavis?	Ophir Salomonis.	214
Noctulius Deus.	De Optato Milevitano iudicium.	461
Nodi ingentis materia.	Ordinatio processus Saxonici.	337
Nonnus Panopolita Arianismi immeri-	metallici.	
to insimulatus.	Ordo equestris Johannis.	521. 522
Nubis columna Exodi XIII. quid?	aurei velleris.	261. (259.)
Numeri Pythagorici fundamento desti-	Organorum pneumaticorum origo.	70
tuti.	Orientalium eloquentia in inanibus ti-	
Numismata in honorem Wilhelmi II.	tulorum.	182. (180.)
R.M.B. cusa.	Orphei Philosophia.	276
antiqua L. Begeri.	Orpheus num revera existerit?	276
Jac. de Wilde.	Osculum curvarum simplex num pro	
illustrata.	concurso duorum contactuum	
Nummophylacium Celsissimi Comitiss	habendum?	240. 250
Schwarzburgici.	an per 3. vel 4.	
Nutritio quid?	radices aqua-	
a succo nerveo non formaliter tantum, sed & materi-	les sit reperi-	
aliter præstat.	bile?	250
Nutritionis proxima materia num san-	Osiridis cum Mose comparatio.	464
guis?	Osus, Episcopus Cordubensis, excusa-	
O.	tus.	459
Ocellus Lucanus num Pythagoreus?	Ovalium Cartesianarum constructio,	
	Problematis generalioris ca-	
	sus	

RERUM NOTABILIORUM.

sus tantum simplicior.	248	S.S. Patrum de statu animæ post mortem	
Ex Ovo num omnia generentur?	438	sententia.	84
Ozæ magnitudo speculorum ap-		commentarii in Novum	
propriato inquiri debet.	342	Testamentum sub exa-	
		mine vocati.	107
P.		Græcorum Catena in No-	
Pacis inter Protestantes incuncta		vum Testamentum.	108.
lium.	456. 599.		599.
Paderbornenses Annales.	507. 599.	Partus cæsaricus. Vide Cæsaricus par-	
Pagius (Antonius) notatus.	198	tus.	
Palladius vita Chrysostomi autor.	491	Patriarcharum Constantinopolitano-	
Panis spiritualis in deserto.	470	rum novissimorum facta.	8
Pantometriæ seu Arithmetica natura.		Pearsonius notatus.	202
	221	Peccata morte peccatoris expiari, cre-	
Papebrochius (Daniel) refutatus.	198.	dunt Judei.	227
	202	Inter Peccati formale & materiale di-	
Papilionum ala pennis instructa.	442	stinctio rejecta.	502
rostrum bifidum.	443	De Peccato philosophico dogma da-	
Paracentesis thomæ in empyemate feli-		mnatum.	167
citer celebrata.	512	originis paradoxa senten-	
abdominis quibus instru-		tia.	504
mentis peragenda?	268.	Pelagius num autor Expositionum in E-	
	343	pistolæ Paulinas?	108
thomæ quomodo ador-		Penates urbis Romæ.	161
nanda?	268. 342	Pentateuchus num Moysen autorem a-	
Paradisi locus.	214. 239	gnoscat?	79
De Paradiso terrestri variorum senten-		quoad urbium aut alia	
tia.	99	quædam nomina immu-	
Paralyti cur superveniat nonnunquam		tatus.	80
gangræna?	512	Peregrinantibus quam sint observan-	
Paralytis ex cranio diffracta.	182	da quoad Historiam naturalem?	
a terrore.	182		258. (256.)
Parmenidis philosophia.	278	Pericarpium antifebrile.	486
Paschalis risus Pontificiorum.	428	Periodi mundi ab Ethnicis agnita.	292
S.S. Patres plerique Chiliasmum pro-		Perralti (Claudii) problema solutum.	
ferri.	84		387

INDEX

Perspectiva præstantia & usus.	498	emendatus.	123. 190
Peruvianus cori. x. Vide China China.		Physiologia Aristotelis, Stoicorum, aliorumque veterum.	273. 278. sqq.
Pessarium ex matre hellebori albi mensum præternaturalem per alia loca egressum cobibet.	511	Pico de Tenariffa, mons descriptus.	303
Pestis contagii efficacia in ipsos muros.	183	Pictorum Perspectiva.	498
In Petechiis emplastrorum epispasmodicorum usus.	182	Pili in porrigine capitis verminosi.	512
De S. Petri Pontificatu 25. annorum opinio unde nata?	127	Du Pin (L. Elies) notatus.	459. 460.
S. Petrus quando Romam venerit?	126		461
	sqq.	Pinckeri (Christophori) obitus.	46
De Petronio Arbitro varia variorum judicia.	90	Pisces sonum percipiunt.	182
Petroniana fragmenta num genuina?	91	Pisfina (Andrea) Lucensis liber damnatus.	166
Philastrius notatus.	461	Planetæ ex fixis lucidis opaca corpora per deslagrationem facta.	41. 295.
Philautia veritati inimica.	315		297
ordinata amoris erga Deum & proximum regula.	504	Planetarum diametri quomodo mensuranda?	412
Philo explicatus.	36	corporales cum fixis conjunctiones raræ, & cum fructu observanda.	407.
Philosophia Scytharum, Chaldaeorum, Arabum &c.	273. sqq.		408. 412.
Aristotelis, Epicuri, explorata.	279	inferiorum visibilis conjunctione cum Sole.	59
Barbarorum a Noacho derivata.	280	Plantarum resuscitatio.	183. 149
in naturalibus Scripturæ interpres.	298	Platonis physiologia.	279
meditatio mortis.	428	Plenilunio intumescens cerebrum.	182
Philostratus emendatus.	103	Plinius emendatus.	161
Phoenicum colonia.	97	Pœna infernalis num aterna futura?	20
philosophia.	274	Pœnitentiæ solennis vetustus ritus.	428
Photius illustratus.	37	Ad Pœnitentiam num sufficiat attritio ex metu gehennæ?	132. 166. 167
notatus.	107		qualis amor Dei requiratur? 132. sq.
		Pœsis Hebræorum veterum.	69. 74
		Pœtarum Gallicorum selecta carmina.	105

Polycarpi

RERUM NOTABILIORUM.

Polycarpi ad Philipenses epistola genuina.	83	Cartesii solutum.	234
Pontificalis libri autores diversi.	203	Bernoullianum.	235
num autor Anastaseus Bibliothecarius? ib.		solutum.	255. 398.
Pontificiorum in Anglia molitiones.	156	De Processione Spiritus S. controversia logomachia multum continet.	54
risus Paschalis.	428	Processus tripartitus sacre Inquisitionis.	333
S. Pontii Martyris Acta num genuina?	199		337
Pontificum Rom. qui ante Siricium vixerunt, Decretales spurie	83	Saxonici ordinatio.	337
autoritas impar disfidis in Ecclesia tollendis.	130	metallici ordinatio.	518
recentissima Constitutio.	165. sqq.	Projectiones optica columnarum & edificiorum.	499
Legati ut paulatim invaluerint?	172	Prophetia per traditionem propagata.	49
Chronotaxis.	198	Per πένωπα duo in Christo quid intellexerit Chrysostomus?	107
antiqui catalogi.	202	Providentia Divina asserta.	264. (262.)
Possinus (Petrus) editor Catenarum in Novum Testamentum.	108. sqq.		sqq.
refutatus.	197	Providentiæ Divinae in regendis hominibus methodi.	501. sqq.
Præcipationis motus.	147	Psalmorum præcipuorum autor David, aliorum alii.	72. 73
Prædicatorum ordo Inquisitioni sacre præfectus.	325. 329	in quinque libros distributio unde?	72. 74
Præscriptionis exceptio litis contestationem impedit.	338	θεοπνευσία.	74
Principum juventutis titulus.	160	melos deperditum.	77
Europæorum arma gentilitia asterismis designandis adhibita.	221	Ptolemæus Hephestio apud Photium explicatus.	37
Prioratus Ordinis Equitum Johannitarum in Germania.	524	Pulicis aculeus.	443
Problema Perulti solutum.	387	Purgatorium quale statuant Græci?	10
quadraturarum generale.	390	Purpura oculos habet prope basin cornuum?	442
		A Putredine cur præservent spiritus ardentes & vernices?	403
		Putrefactionis motus.	146

Pydnen-

INDEX.

Pydnensium nummi in honorem Amyntae & Philippi Macedonum cusi.	122	Rahab quo sensu dicatur meretrix?	496
Pythagoræ metempsychosis de sensitiva & vegetativa anima intelligenda.	5	Rappolti (Friderici) elogium.	286. (284)
abstinentia a carne & fabis unde?	6. 520	Rationi num consentanea religio?	502.
philosophia.	277	Redus (Franciscus) notatus.	441
tetractys fundamento destituitur.	278	Reformationis in Gallia origo & incrementum.	25. 26
Erbica.	452	Reformati num aliaprater diem Dominicum festa celebranda?	540.
docendi methodus.	453	Reformatorum in Gallia Synodi.	24. 27.
carmen aureum illustratum.	455		
Q.			
Quadrati duo.	191		
Quadratrix hyperbola Hingeniana.	476		
Quadratura hyperbola per curvam certam.	388		
Quadraturæ omnes motu tractorio construi possunt.	477		
Quadraturarum generalissima effectio per motum.	385. fqq.		
problema generale.	390		
Quæstura apud Romanos ineunda tempus.	160		
Qualificatores quinam in Ecclesia Romana?	330		
Quantitas triplex, rationalis, algebraica & transcendens, harumque fons.	385		
quid?	216		
Quantitatum irrationalium fons.	385		
R.			
An per 3 vel 4 Radices æquales oscu-			

RERUM NOTABILIORUM.

naturalis.	499	Sabbathum periodici m num Gen. II.	
num rationi consentanea?	502.	stitutum?	416
	fqq.	quale in statu integritatis?	ibid.
Religionis utilitas.	393	Sacra operio alibi aperto capite.	52
Reprobationis decretum quale?	501	peract.	52
Requies Novi Testamenti in quo consistat?	4	Sacramenti usus absque preparatione debita num licitus?	133
Resistentiæ solidorum in fluido calculo subiectæ.	252. fqq.	Sacramentorum vestigia apud gentiles.	503
Respublica universalis Mentium.	372	Ad Sacramentum num indigni admittendi?	134
Reticulationes theatrorum scenicarum & testudinum.	499	Sacrilego baptismo & communionem implentur præceptum Christi?	134
Rhadamanthus idem cum Aarone.	445	Sal ex spiritu æruginis & sale tartari in spiritu vini solubile.	183
Ricartus (Paulus) notatus.	11	aeris quale?	302. 303
Ricardus Rex Angliæ apud Lucenses in Italia sepultus, quis?	355. 356	condimentum sacrificiorum, quale?	474
Ridicula in Rhetoricis quænam?	401	Salis particula constituentes.	402
Rigoris febrilis causa & ratio formæ.	483	armoniaci quantum solvant aqua destillatæ?	183
Rifus Paschalis Pontificiorum.	428	Salhusius (Job.) testis veritatis Evangelicæ.	428
Rivini (Tilemanni Andrea) obitus.	46	Salium chymicorum diversitas unde?	402
Romæ urbis natalis millesimus quando celebratus?	199	actionis diversitas unde?	404
Romani Pontifices. Vide Pontifices.	161	alcalium volatiliu & fixorum differentia unde?	ibid.
Romanarum inquisitionum historia.	323. fqq.	Salivalium glandularum tumoris medela.	342
Romanorum scriptorum historia.	307	Salfedinis maris origo.	41
S.		Sanguiferorum vasorum anastomoses in fetu.	231
Sabbathi prima institutio unde & quando?	35. 506		
in locum num successerit dies Dominica ex Christi aut Apostolorum præcepto?	420		

INDEX

Salus aeterna n ^{on} & gentilibus speran- da ? 268. (266.) 500	A Scirrho arteriam magnam in abdo- mine comprimente gangrana. 512
Sanguinis ferme ratio immediata fe- brium causa 38	Scripturae S. Divinitas ex insitis notis asserita. 101
circulatio in fetu. 231	stylus duplex, arcanus & po- pularis. 293
in fetu externa pulmonari ad cavam p ^{er} p ^{er} men o- vale delatio. 232	interpres in rebus naturali- bus philosophia. 298
masa quibus particulis con- set ? 483	ad captum vulgi accommoda- tio. 297. fqq.
Sanguis dura matri incumbens quo- modo removendus ? 269	
quomodo fisti debeat, ubi vasa lesa ? 343	Loca illustrata. p:
num proxima nutritionis ma- teria ? 483	Genes. I. 1. fqq. 100.
num tribuendus conchyliis ? 441	II. 2. 3. 416. 506.
Christianorum num a Judaeis ad mysteria, amuleta, aut medicinam adhibeatur ? 225. fqq.	III. 20. 422.
	IV. 4. 5. ibid.
	21. 70.
	IX. 20. fqq. 468.
	X. 10. ibid.
	XI. 1. fqq. ibid.
	XVIII. 2. fqq. 424.
	XIX. 26. 469.
	XLVI. 13. ibid.
Sarcoma auris amputatum. 511	Exod. XIII. 21. 22. 470.
Sardicum marmor illustratum. 7	XVI. 4. fqq. ibid.
Sarpis (Pauli) Servit liber de jurisdi- ctione Reipublica Veneta in mare Adriaticum. 236	XVII. 12. 472.
Satellitae Saturni conjunctio corporalis cum Fixa. 407. fqq.	XXXII. ibid.
Saxonicum Chronicon a Gifone edi- tum. 186	XXXIV. 29. 473.
Scabinorum Metallicorum Collegium Freibergense in Misnia. 518	Levit. IX. 24. 422.
Scholasticorum controversiae multae non nisi logomachiam continent. 54. 55. 56.	XI. 2. fqq. 519.
	13. 474.
	XVI. 5. fqq. 361. fqq.
	XVIII. 6. 468.

RERUM NOTABILIORUM.

XIX. 19. 101.	Jon. IV. 4. 104.
Numer. XI. 7. 8. 470.	Hagg. II. 7. 423.
XX. 8. 472.	Zach. III. 9. 364.
Jos. II. 1. 496.	Matth. II. 2. 49. 81.
III. 13. ibid.	IV. 1. 466.
IV. 9. 497.	5. 101.
VI. 20. ibid.	22. 429.
VII. 1. ibid.	VII. 22. 266. (264.)
25. 498.	VIII. 29. 269. (267.)
Judic. IX. 537. fqq.	IX. 49. 474.
1. Reg. XII. 34. 542.	XXV. 44. 266. (264.)
2. Reg. XIV. 26. 104.	XXXVII. 6. 225.
4. Reg. V. 18. 101.	Luc. I. 1. 189.
XVI. 20. 104.	II. 1. 196.
Job. III. 8. ibid.	10. 319.
Psalms. X. 3. 404. 406.	III. 1. 197.
XVII. ult. 430.	23. ibid.
XVIII. 1. fqq. 393.	IV. 9. 466.
8. fqq. 292.	XVII. 32. 469.
XXXIII. 7. 496.	XXII. 18. fqq. 530. 533. 536
LXXII. 73.	Joh. IV. 31. 430.
XCVII. 8. 411.	VIII. 1. fqq. 110.
CX. 3. 104.	Act. X. 35. 268. (266.)
CXIV. 3. 5. 496.	XVII. 27. 349.
Proverb. I. 7. 430.	31. 264. (262.)
VIII. 27. 292.	XX. 7. 421.
XV. 15. 430.	Rom. III. 25. 419.
Cant. I. 14. 104.	VIII. 16. fqq. 291.
II. 1. 104.	15. 416.
Esa. VII. 14. 493.	XIV. 5. 6. 542.
XXX. 4. 104.	1. Cor. X. 3. 470.
LIII. 9. 494.	4. 472.
LXIII. 3. 495.	XI. 14. 52.
LXVI. 24. 496.	XV. 29. ibid.
Jerem. XVIII. 22. 426.	2. Cor. III. 7. 473.
Thren. IV. 3. ibid.	XII. 10. 52.
Dan. IX. 18. ibid.	

INDEX

Gal.	IV.	10. 11.	542.	XXI.	I.	300.
Coloff.	II.	16.	ibid.	Scytharum philosophia.		273. sq.
2. Thess.	II.	2.	267. (265.)	A Seckendorf (Viti Ludovici) obitus.		
1. Tim.	III.	5.	233.			47
	IV.	1.	520.	Sectio Casarea. Vide Casarea sectio.		
1. Petr.	I.	22.	430.	Selah quid in Psalmis?		77
	II.	11.	430.	Sensus num competant brutis?		394
	III.	5. 6.	292.	num plures aut acutiores nobis		
		18. sqq.	52.	necessarii?		395
2. Petr.	II.	4.	316.	Sentiendi & percipiendi facultas soli		
		14.	269. (267.)	spiritui convenit.		394
	III.	11.	15.	Sepulcra apud Romanos olim in viis		
Hebr.	I.	1. sqq.	414.	publicis collocata.		347
	II.	1. sqq.	415.	Seres num atque fuerint?		273
	III.	14.	416.	Serierum infinitarum methodus per		
	IV.	4.	ibid.	suppositionem seriei quesita.		178
	V.	12. 14.	417.	Serpens primorum parentum seductor		
	VII.	1.	418.	qualis?		100
	VIII.	2. 6. 11.	ibid.	Serpentis productio ex capillo humano.		
	IX.	4.	419.			249
		27.	266. (264.)	Severi Antiocheni fragmenta.		110
	X.	2. sqq.	420.	Sicilia Regis monarchia ecclesiastica.		376
		26. 27.	421.	Siderum ex congressu homines or-		
	XI.	4. sqq.	ibid.	ti?		395
		30.	497.	Sidus. Vide Asterismus.		
	XII.	8. sqq.	423.	Signa Diei extrema.		17
	XIII.	2. sqq.	424.	Simon Magus num fuerit Anti-Christus?		102
		16.	430.			
Jacob.	II.	19.	269. (67.)	Simonis (Richard) de Pentateuchi au-		
Jud.	v.	6.	318.	toribus sententia refutata.		79. 80
Apoc.	I.	8.	424.	Singultus remedium.		150
	III.	14.	267.	Sirenes non in piscem, sed in avem de-		
		20.	532. 535.	finiunt.		213
	VIII.	1.	364.	Slavica bibliotheca.		304. 305
	XIII.	8.	519.	Slavice lingue origines.		304
	XIX.	14.	212.	Societas India Orientalis Belgica histo-		
				riam		

RERUM NOTABILIORUM.

riam naturalem & Christianam	Spiritus ardentibus cura putredine pra-	
religionem promovet.	servent?	403
Societatis Jesu Collegium Romanum.	balsamici descriptio.	403
	ardentes & salini quid?	405
Sodomitarum adversus Lotum furor	Spirituum fluidi unde?	404
unde?	Spirituum operationes in corpus asserta.	
Soliditas quid sit?		311. sqq.
Solidorum resistentia in fluido, calculo	locus.	316
subjecta.	Spontanea insectorum generatio asser-	
Solis eclipsis observata Lipsia.	ta.	437. sqq.
cum Mercurio & Venere conjun-	Stattius emendatus.	161
ctiones corporales, earumque	Stellae fixae planctis antiquiores.	295
calculus.	in planetas converti pos-	
ab extinctione num terra ali-	sunt.	297
quando peritura?	Stephanus Byzantinus notis illustratus.	
cum Venere visibilis conjunctio.		100
Soporosus affectus vulnere capitis su-	Stoicorum physiologia.	278
perveniens letalis.	Strabo illustratus.	411
Sorabicae linguae origines.	Strumis non tam sectio, quam remedia	
Sortes Virgilianae illustratae.	emollientia & resolutiva adhi-	
Soter quot annis cathedrae Romanae	benda.	342
praefuerit?	Struvii (Georgii Adami) obitus.	46
Spatium ubicativum nihil.	Succesio conjugum ex statuto Witte-	
perperam Cartesio corpus cre-	bergenfi.	339
ditum.	Succus nervosus. Vide Nervosus succus.	
temporis nihil.	Suetonius illustratus.	444
Specilli flexilis usus.	Suidas illustratus.	228
Spencerus (Job.) refutatus.	In Sumatrensis littoribus affluxus a-	
	que inusitatus.	184
Sphacelus mammillae ex subiranea men-	Suture quanam Chirurgis utilisima?	
sum suppressione.		267
Spirae urticarum an fistulosa?	coronati fonticulum inurendi	
Spira mirabilis sui ipsius Dia-Gaustica.	modus.	341
	Syllogismus unum idemque tribus pro-	
De Spiritu S. processione controversia	positionibus effert.	20. 2212
multum habet logomachiae.	Symbola & emblemata collecta.	145
	Eccc 3	Symbo-

INDEX

Symbolum Apostolicum ab Apostolis non compositum.	82	cur altior, quam aqua?	298
Sympathia & Antipathia motus.	147.	num peritura ab extinctione Solis?	16
	148	num peritura per ignem ex centro ejus erumpentem?	17
Synodi Reformatorum in Gallia.	24.	crusta olim circumdata.	41
	27.30	num aquarum inundatione alitum?	16
Romano-Catholicorum in Gallia.	177	quando peritura?	16
Systema nervosum quid?	482	Testacea num sponte nascantur?	437
Vide Nervosum systema.		num dentes & oculos habent?	442
T.		Testae conchyliorum num omnes ex animalibus?	22
Tacitus illustratus.	445	Testamenti Novi initium.	414.415.420
Tangentium conditione data Curvae construuntur.	385. sqq.	requies in quo consistat?	416
metodi converse usus ad varia problemata.	390	versio Gallica Montensis damnata.	166
Telescopia 4. vitris convexis instructa cur objecta representent erecta?	3	Exegetica.	107.112
Per Telescopium visi objecti magnitudo quanta ad apparentem magnitudinem visi nudo oculo?	21	Testamenti veteris fideles quo sensu habuerint ad peccatum?	419
		fideliu status.	417. sqq. 423. 424
quomodo ex una statione distantiae dimetienda?	3	Testamentum vetus, novum, aeternum.	418. sq.
Templi Hierosolymitani, in qua Christus collocatus.	466	Testamentum vetus quo tempore desinit?	414. sq. 420
Templorum origo.	504	Testiculi castratio quando locum habent?	268
Tempus quid?	219	Testiculus unus cur interdum altero major?	512
Terra num olim alterius fuerit forma, quam hodie?	291	Testium cerebri usus.	435
num centrum mundi?	394	Tetractys Pythagorae fundamento desinitur.	278
habitabili num mundus antiquior?	294. 295		

RERUM NOTABILIORUM.

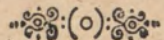
Tetragonismorum generalissima effectio per motum.	385. sqq.	Traiani Imperatoris duplex adversus Parthos expeditio.	191
Theodori Mopsuesteni fragmenta.	110	vita universalis ad Chronologia leges ex illa.	159
Theologia naturalis num ad salutem sufficiens?	500	Transcendentium quantitas sensus.	385
Theologorum Nihil, Aliquid, & Omnia.	345	Transplantatio arborum.	148
Tholosanus (Petrus Gregorius) notatus.	207	Transubstantiatio corporis Christi Sacramenta impugnata.	531
Thoracis punctionis in empyemate feliciter celebrata.	512	Trepanorum exfoliatorum usus.	342
quomodo adoranda?	268. 342	Tribuni aerarii quinam apud Romanos?	161
Thymi usus.	435	Trihemius notatus.	175
Tiberii initia Imperii a quo tempore petenda?	189	Tunica oesophagi humanum contentes.	435. 437
Tinctura auri.	183	Turcae Christianam uxorem ducere prohibiti.	10. 11
Titus Bostrensis num commentarii in S. Lucam auctor?	461. 110	Turundarum ex charta pergamenae usus.	343
Togae virilis apud Romanos sumenda aetas.	160	Typhionum quos Orcas vocant, ingruentium signa.	182. 184
Tohu Va Bohu Mosaicum idem quod chaos.	291	Typicus Legis Mosaicae usus assertus.	362
Tonsillae dextrae excrecentia aliquoties post amputationem repullulans.	511	Valesius (Henricus) notatus.	35. 463
		E Vaporibus num producantur fontes?	21
Toppius (Nicolaus) emendatus.	310	Ubicativum spatium, nihil.	217
Torcularis (tourniquet) usus in aneurismate aperiendo & artubus amputandis.	269	Velleris aurei Ordo Equestris.	261. (259.)
Tractoriae curvae Hugenianae.	476. sq.	Velum vultus Mosaici.	474
Tractorio motu quadraturae omnes construui possunt.	477	Venasectio in pede administrata per mensum per alia loca egressum coarctet.	512
Tractorius motus constructionibus geometricis inserviens.	386. sqq. 477	in omnibus febribus quotidianis commendatur.	486
Per Traditionem propagata Prophetia?	49	parcior suadet in quartana quam in tertiana.	487
		S. Venantius	

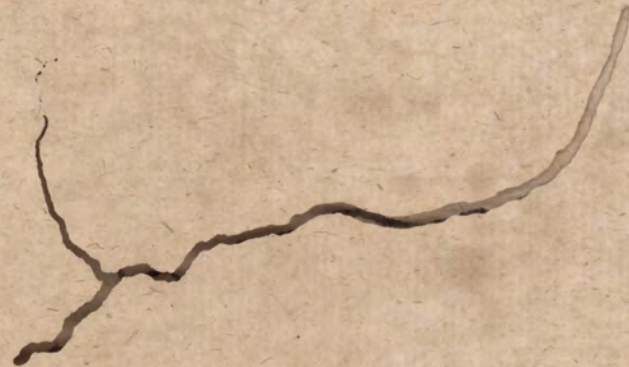
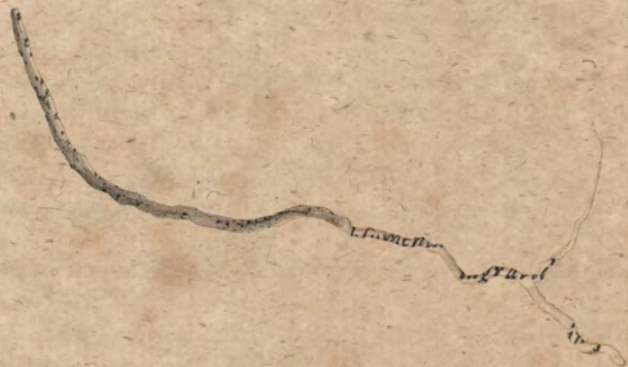
INDEX RERUM NOTABILIORUM.

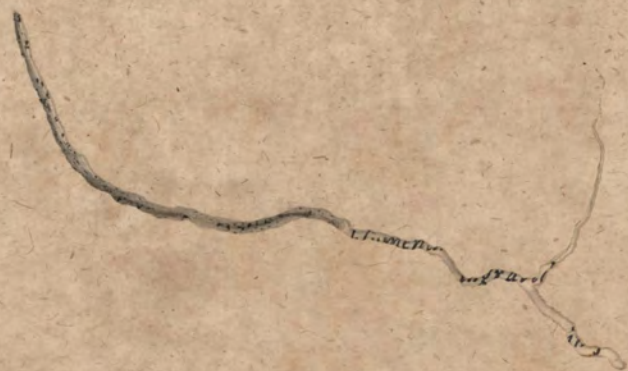
S. Venantii Martyris vita.	513. sqq.	Unctio Reges Israëlitarum a Judicibus	
Veneris conjunctiones cum Sole.	59. 66	eorundem distinxit.	539
Ventofarum usus spretus.	269	Univerſi totius origo num coeva origi-	
Vermium spontanea generatio.	439	nitelluris?	295
Vernicis balsamica descriptio.	403	Volatilisationis motus.	147
Vesica exsectus globus plumbeus.	513	Vossius (Joh. Gerb.) notatus.	276
Vesicae colli inversio seu praesentia in Univerſarii meatus caruncula quomodo			
fœmina.	343	absumenda?	343
Victorianus non Piſtaviensium, sed Pa-		Ab Uteri scirrho ingravidatio falsa.	
taviensium Episcopus.	169		343
De Vigilantio judicium Allixii.	ibid.	Uterus prolapsus quomodo in situ reti-	
Viperarum dentes num perforati?	443	nendus?	343
Virgilianæ sortes illustratae.	160	Vulcatius Gallicanus notatus.	192
Vis agendi naturalis quæ?	219	W.	
Visio quomodo gemina referat?	4	Wagenſeilianæ Hydræ sps vindicata.	223
Vitæ humanæ spatium cur contractum		Wagneri (Christiani) obitus.	383
post diluvium?	22	Waldenses num iidem cum Albigenſi-	
Vitæ Patrum num Evagrii Pontici?	490	bus?	172. 324
Vitale commune principium quod?	5	Waltheri (Michaelis) obitus.	46
Vitrioli oleo imbuta & exsiccata charta		Weigeliani globi.	221
inſigniter adstringit.	343	Westfalix Historia.	508. sqq.
Vitriolum Martis viride in spiritu vini		Whelocus (Abrahamus) notatus.	186
solubile, ejusque spiritus aquæ for-		Wicleſi elogium.	175. sq.
ti admisti in aurum efficacia.		Wilhelmi III Regis M. Britannix Hi-	
	182	storia.	43. sq. 93
Vitrum malleabile.	183	Wilhelmo Auriaco corona in nubibus	
planum refractione sua objecta		visa Regni prænuntia.	94
majora exhibet.	2	Z.	
Vitulus Israëlitarum in deserto.	472.	Zahnius notatus.	2
	506	De Zona torrida inhabitabili unde orta	
Umbilicalis funiculi nervi.	434	fabula?	293

ERRATA.

Pag. 100. lin. 22. pro *Gen. II.* lege *Gen. III.* P. 133. l. 4. pro *Arnado* lege *Arnaldo.* P. 167. l. 23. supple lacunam, & lege *pag. 132.* Post *pag. 256.* usque ad *pag. 289.* corrigendus est numerus paginarum. P. 264. (aut, ut mendose notata est, 262.) lin. ult. pro *lumanis* lege *humanis.* P. 422. l. 1. pro *Gen. III. 24.* lege *Gen. III. 20.* In Præfatione ad Lectorem, Actis A. 1691. præmissa, pag. 2. lin. 4. dele *Tē non.*

ACTA
ERUDITORUM

AD. R. 693

